COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

XCIV.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SAECULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XXV.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI,

APUD VIRENQUE, BIBLIOPOLAM;

PARISIIS,

APUD BIBLIOPOLAM, CUI NOMEN GALLICE:

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES

Rue des Saints-Pères, 16;

AQUIS SEXTIIS,

APUD MASSIE ET JEAN,

Via vulgo dicta du Pont-Moreau, 2.

PARISIIS — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,

VIA VULGO DICTA JACOB, N° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

TOMUS NONAGESIMUS-QUARTUS.

PARISIIS,

CURIS ET SUMPTIBUS PARENT-DESBARRES

Pluribus extraneorum ordinum insignibus decorati,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVIII.

S. P. N. JOANNIS

CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

OPERUM

PARS III.

ECLOGA.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI

ECLOGA EX DIVERSIS HOMILIIS.

HOMILIA XV.

De Avaritia.

MATTHÆO CROMERO INTERPRETE.

Quanam de causa ex avaritia ditescere cupis[1], homo, ut aliis quidem aurum et argentum reponatur, tibi vero diræ et accusationes? et ut is, a quo abstulisti, alimenti indigentia mordeatur et lamentetur, et innumeras accusationes tibi conciliet? Et quod horrendum est magis, quando ad illum diem, ante terribile tribunal in medium producetur is, qui malo affectus est, et omnia sua amisit, tu autem nullum habebis advocatum, quid judicanti dices? Nunc enim vel corrumpere judicium hoc hominum poteris : tunc autem illud nequaquam. Imo ne hoc quidem. Etenim Deus videt ea quæ fiunt, et prope adest iis qui injuria afficiuntur, etiam non vocatus. Nam is cui male fit, ut ipse quidem indignus sit qui vindicetur; sed tamen, quoniam ea quæ fiunt, Deo non placent, habet omnino

[1] Ex epist. 1 ad Corinth.

ultorem. Nec mihi dicas : Quomodo ille prospero rerum successu fruitur, cum sit improbus? Ut enim fruatur : sed non ad extremum usque. Noli enim, inquit, æmulari in malignantibus; quoniam ut fœnum cito arescent, et ut olera herbæ cito decident. Avaritia fermentum quoddam vetus est, quæ quocumque inciderit, et quamcumque domum intraverit, impuram eam facit : etiamsi parum ex injustitia lucratus fueris, universas facultates tuas fermentavit. Propterea sæpe pauca male illata, multa bene reposita ejecerunt bona. Quid igitur, inquit, quando ex multis avare agentibus non omnes eadem patiuntur? Maxime vero patientur, etiamsi non mox in ipso peccato patiantur. Quod si nunc effugerint, tunc vero magis metue : majori enim supplicio asservantur. Quin, si ipsi effugerint, at hæredes eorum eadem patientur. Et quomodo hoc justum est, inquit? Justum sane : etenim qui hæreditatem injustitia refertam accepit, etiamsi ipse non rapuerit, sed tamen probe novit aliena se habere, atque ideo dignus erat, qui pateretur. Hæc autem et externorum leges norunt, quæ omissis iis, qui rapuerunt et sustulerunt, ab illis jubent repetere, apud quos repeterit quis omnia. Si igitur quidem novisti eos, qui injuria affecti sunt, redde cum multo fœnore, quemadmodum Zacchæus : sin minus novisti, distribue illa inter egenos, et sic malum relevabis. Nam si omnia aliena demus[1], nihil lucri faciemus. Indicat hoc Zacchæus, qui tum demum placare se Deum dixit, cum daret quadrupla eorum quæ abstulerat. Nos vero cum dena millia rapiamus, et pauca demus, placare nos Deum arbitramur. Si enim Caïn, quod minus præcipua obtulisset, idque non injuria alterum afficiendo, extremum luit supplicium : nos cum de rapina et avaritia offerimus, quomodo non graviora patiemur? Cur Dominum afficis contumelia[2],

[1] Ex expos. Evang. Joan. — [2] Ex comm. in Matth.

impura illi dona offerens? Non vult ali Christus avaritia, neque hujusmodi alimentum suscipit. Melius est fame tabescentem negligere, quam ab ejusmodi ipsum alere. Melius est nihil, quam aliena aliis dare. Dic enim mihi : si quos duos videres, alterum nudum, alterum vero vestem habentem : deinde exuto eo, qui vestem habebat, nudum vestires, nonne injuste faceres? Cuilibet manifestum est. Quod si id quod abstulisti, alteri dans, tamen injuriam fecisti, non miseratus es : quod non expendes supplicium, si vix minimam partem eorum quæ rapuisti, dederis, et eleemosynam id vocaveris? Si Lazarus nulla affectus injuria a divite[1], sed quod iis modo quæ illius erant, fruitus non est, acerbus illi extitit accusator : qua defensione utentur ii, qui præterquam quod non miserantur de suo, aliena etiam auferunt? Si illi qui Christum esurientem non aluerunt[2], cum diabolo inextinguibili igni addicuntur : quantum supplicii dependent ii, qui fame etiam eum enecant, per id quod rapiunt : et vestitum denudant : et hospitem non modo non colligunt, verum etiam abigunt : et infirmum non modo non visitant, sed magis etiam conterunt : et non solum vinctum non invisunt, verum etiam solutum in carcerem conjici curant? Si is qui diligentes se diligit[3], nihilo meliore erit conditione, quam Ethnici : quam veniam obtinebit is, qui lædit eos, a quibus nulla injuria affectus est? Si qui sua non impartitur, accusatorem habet eum[4], cujus misertus non est : quam veniam merebitur is, qui etiam aliena rapit? Non solum enim aliena rapere, sed etiam sua non impartiri aliis, rapina est, et avaritia, et spoliatio. Si, qui Christum esurientem non paverunt[5], tantum ignem in sua capita attraxerunt, quod levamen consequentur ii, qui nihil ad se pertinentia ra-

[1] Ex Evang. S. Joan. — [2] Ex epist. 2 ad Olympiadem. — [3] Ex Evang. S. Joan. — [4] Ex hom. in Lazarum. — [5] Ex expos. Evang. S. Joan.

piunt, et aliena sibi injuste acquirunt, et pupillorum ac viduarum domos evertunt? Perhorrescamus itaque rem hanc, fugiamus peccatum. Fugiemus autem, si cogitemus eos, qui ante nos injuriam fecerunt, qui avari fuerunt, et decesserunt. Nonne facultatibus et laboribus eorum fruuntur alii, ipsi vero in cruciatu et supplicio sunt, et incurabilibus malis? Annon extremæ igitur dementiæ est, disrumpi et affligi, ut viventes laboribus distineamur, et mortui intolerabiles cruciatus et supplicia perferamus? Quidnam ergo raptore miserius[1]? eo quod collecta sæpe inimici et hostes inter se partiuntur : ille vero accumulata sibi ex his peccata auferens decedit, magna cum diligentia reposcendus de iis quæ in illis deliquit. Quid igitur avaris fuerit ærumnosius[2]? quod et vitam suam omni morte ærumnosiorem faciunt, cura et anxietate animi et perpetua vigilia ipsam depascente et paulatim absumente; et omnem voluptatem, ac virtutis vitiique discrimen inde propellunt. Et in lucrando quidem, etiamsi omnia omnium acquirant, nullam sentiunt voluptatem, eo quod plura appetant : in detrimento autem accipiendo, cum vel obolum amiserint, omnium acerbissima sese passos esse, et vita ipsa excidisse arbitrantur. Quod si uxorem talis habeat, si filios, si amicos, nisi undequaque lucrari ipsi liceat, omnibus qui natura ei hostes sunt, hi magis hostes esse videntur. Jure quidam inquit, avaro nihil esse crudelius. Nam qui ejusmodi est[3], sese vendit, et communis totius orbis terrarum inimicus obambulat; dolens quod terra pro aristis, et fons pro fluentis, et montes pro lapidibus, aurum non producant : aliorum successibus sese crucians, et in communibus bonis animum contrahens : omnem occasionem aversans, unde argentum sumere non licet : omnia per-

[1] Ex expos. Hexaëm. — [2] Ex expos. epist. ad Rom. — [3] Ex comm. in Matth.

ferens, unde vel duos obolos corradere liceat : omnes perosus, pauperes juxta ac divites : illos quidem, ne accedentes stipem poscant : hos vero, quod non ea quoque quæ illi possident, habeat. Omnes sua possidere putat, et quasi ab omnibus injuria afficiatur, ita in omnes animatus est. Et quod furenti gladius est, hoc cupido divitiæ, imovero longe acerbius quiddam. Nam is qui furit, accepto et adacto in se ipsum gladio, et furore se liberat, et alteram plagam non accipit : cupidus vero dena millena vulnera graviora, quam ille, quotidie accipit, non liberans se furore, sed intensiorem eum efficiens : et quo plura accepit vulnera, eo magis materiam sibi præbet gravioris plagæ. Quid igitur avaro ærumnosius fuerit[1] ? quando is præterquam quod animam suam perdit, etiam corpus innumerabilibus curis extenuat, etiam alimento, et voluptate, et honore, et gloria, propter quam multa in primis peccant homines, sese defraudat. Et quod durius est, nihil læsus efferatur et armat se in eos, qui ipsum neutiquam læserunt, et honesta omnia ab animo projiciens, omnibus hostis efficitur. Nam qui injuria ab ipso affecti sunt, oderunt eum, ut pote malo affecti. At qui nihil etiamdum passi sunt, metuentes ne patiantur, et eorum qui passi sunt, vicem dolentes, eamdem hostilitatem præ se ferunt. Majores porro atque potentiores, quod mordeantur et indignentur pro humilioribus, imovero invidentes etiam, inimicitiis eum et odio prosequuntur. Sed quid loquor de hominibus? cum Deum etiam infestum habeat, quæ spes ei reliqua erit, aut quæ consolatio? Hocne sunt divitiæ, injuriam facere, dic mihi[2] ? Non hoc acerbius est, quam pœnæ servum esse? Nam pœnæ quidem servus corpus vinctum habet, hic vero animum. Vides ipsum vinctum,

[1] Ex expos. Evang. S. Joan. — [2] Ex homil. in illud, *Ne timueris cum divers.*, etc.

et non miseraris? Propterea, inquit, eum odi, quia vinctus est non necessitate, sed ultro, voluntate sua catenam sibi attrahens. Rursus tu adversus divites; rursus vos adversus eos qui diripiuntur. Vos non satiamini edendo, et commordendo pauperes: neque ego satior vos corrigendo. Semper tu divitibus inhæres: semper et tu pauperi inhæres. Abstine ab ove mea: abstine a grege meo. Quod si vastas gregem meum, succenses quod te persequar? Si vero persequar te, tibi ipsi imputa, quia lupus factus es. Si Rex quidem jubeat alterius pecuniis abstinere[1], imo-vero etiam suas dare, omnes similiter conferimus: Deo vero mandante ne quis rapiat, non ferimus, sed homines pluris facimus quam Deum. Et quomodo hoc indignum non est? Si enim æqualem homini atque Deo tribuentes honorem, ignominia Deum afficimus: quanto magis, si homines præferamus? Grave est hoc verbum et molestum: scio et ego, sed ostendite molestum esse, ipsum opus fugiendo: Quod si factum non timeatis, quomodo vobis credere possum dicentibus, vos verba timere, et nos graves esse? ipsimet vos facto gravatis, nullus vero sermo. Quod si ego verba proferam, quorum vos opera facitis, indignamini? Et quomodo hoc absurdum non est? Utinam falsa sint, quæ a me dicta sunt. Malo ipsemet calumniator videri in illa die, tanquam vos temere et sine causa reprehendissem, quam videre vos de istis reos peragi. Qui enim proximo foveam fodit, incidet in eam[2]. Et quemadmodum mulieres parturientes doloribus disrumpuntur: sic qui fraudem facit, antequam proximum injuria afficiat, ipse prius discerpitur et dolore cruciatur: idque non quomodocumque, sed multa cum acerbitate. Etiamsi enim decies millies quis improbus sit, judicium conscientiæ tamen non corrumpitur: naturale non est, et a Deo nobis

[1] Ex ep. ad Philem. — [2] Ex interp. Psal. 7.

ab initio inditum. Etiamsi in infinitum contendamus, illud astabit contra clamans, castigans, condemnans. Nec quisquam est ex iis qui in vitio vitam agunt, qui non immensum dolorem ferat, et quando de malis perpetrandis consilium capit, et quando consilium in opus educit. Quid enim Achabo improbius? Et tamen is, cum vineam concupivisset, animadverte, quantum dolorem ceperit. Rex igitur cum esset, et omnibus dominaretur, nec haberet quemquam contradicentem, tamen cum conscientiæ calculum non ferret, ingressus est tristis, demisso vultu, confusus, multam caliginem ferens in oculis, conscientiæ condemnantis se redargutionem vultu prædicans; nec valens tegere dolorem, ex mœstitia conceptum.

Vultis liquido nosse[1], quomodo divitiæ homines non sinant esse homines, sed feras atque dæmonas? Siccitas quondam occuparat civitatem nostram, et videre erat cœlum factum æneum, et mortem omnium gravissimam in dies exspectari, Deumque invocari, ut metu illo liberaret : cujus benignitate, præter omnem spem, multa et immensa pluvia superne decidit. Omnibus igitur celebritatem et festum diem agentibus, quippe qui ab ipsis portis mortis reverterentur, dives quidam tristis, dejecto animo, mœrore mortuus obambulabat. Cumque multi eum causam rogarent, ne continere quidem intus potuit, sed cum tyrannide acerbi istius morbi pungeretur, causam in medium protulit : Decies enim mille, inquit, frumenti mensuris instructus, deinceps quid faciam, non habeo. Quid ais? Doles quod non omnes perierint, ut tu aurum accumulares? Non audisti quid dicat Salomon? « Qui ad pretium augendum asservat frumentum, vulgo est exsecrabilis[2]. » Sed obambulas communis bonorum totius orbis inimicus, et liberalitatis Domini hostis, et mammonæ

[1] Ex epist. 1 ad Corinth. — [2] Prov. xi, 16.

amicus, atque adeo servus? Annon præcidi linguam illam oportuit? Annon extingui cor, quod talia verba peperit? Quid enim potest esse divite ipso miserius, propterea dolente et indignante, et periisse se putante, quod infinita possideat : et quotidie optante famem, ut aurum ipsi augeatur? Quomodo vultis vobis delineem avari et raptoris affectiones et morbos[1]? Quid enim manibus illis sceleratius? Quid oculis illis impudentius, et caninum magis? Non aspicit homines ut homines, neque cœlum ut cœlum, sed omnia pecuniam esse putat. Hominum enim oculi, cum pauperes vident afflictos, vicem eorum solent indolere; raptores vero cum intuentur pauperes, magis efferantur. Hominum oculi ea, quæ aliis data sunt, non appetunt, sed sua quoque in alios effundunt : isti vero non ferunt, nisi quæ omnium sunt, accipientes, sua faciant. Hominum oculi nudum proximi corpus aspicere non sustinent : isti vero nisi omnes denudaverint, et quæ omnes habent, domi suæ recondant, nunquam satiantur. Quin ne eo quidem explentur : eoque non modo ferarum manus, manus ipsorum quispiam esse dixerit, sed his etiam truculentiores multo et acerbiores. Ursi enim et lupi ubi saturati sunt, abstinent se tali cibo : isti vero non satiantur. Enimvero propterea manus nobis fecit Deus[2], ut aliis opitulemur, non ut insidiemur. Etenim si ad hoc eis usuri simus, satius esset eas præcidi, et absque eis esse. Cum enim ovem a fera discerpi quis videns, dolet et angitur animo, in contribulem vero idem ipse patrans, nihil acerbi se putat facere; quomodo homo hic fuerit, ac non fera potius, et fera deterior? Feræ enim natura sunt hujuscemodi : avari autem cum natura lenitatem habeant, præter naturam in feritatem sese transferre vi contendunt. Talium ora etiam, ferarum ora sunt, quin his etiam trucu-

[1] Ex hom. 9 in epist. 1 ad Corinth. — [2] Ex expos. epist. 1 ad Corinth.

lentiora. Etenim verba promunt, magis quam illarum dentes venenum emittentia, et necem patrantia. Quod si mentem quoque talium quis excutiat, jam non feras modo, sed etiam dæmones ipsos appellabit. Multa siquidem immanitate pleni sunt et hostilitate adversus conservum. Dæmones enim adjutores habent eos homines, quibus insidiantur. Quod ni adjuvarent, plurimum insidiarum in nos, ipsis in irritum caderet : isti vero resistentes, etiam sibi eos, quos impetunt, subigere nituntur. Ac neque regni amor est illic, neque gehennæ metus : non pudor hominum, non misericordia, non condolentia : sed impudentia et violentia, et futurorum omnium contemptio : et fabula ipsis verba Dei videntur esse. Vere sævissimarum bestiarum est[1], nulla a quoquam injuria affectum primo injuria alios lacessere; imo non bestiarum. Hæ siquidem, si in solitudine eas victitare permiseris, et non angustando in tuendi se necessitatem adegeris, nunquam nocebunt, neque accedent, neque mordebunt; sed vias suas abibunt. Tu vero cum homo sis rationis particeps, tanto principatu, honore et gloria honestatus, ne bestias quidem imitaris erga eos, qui ejusdem tecum sunt generis, sed fratrem injuria lædis et devoras? Et unde defendi poteris? Non vides apem, cujus opus et Reges et idiotæ ad sanitatem accommodant, quomodo nihil ei prosit, quominus moriatur si male agat, sed una cum stimulo intereat? Per hanc discas non lædere proximum : ipsi enim primi mortem hinc capiemus. Et illos quidem parum forte læsimus, nos vero non amplius vivemus, sicut neque illa. Propterea pecuniæ vocantur χρήματα, quasi tu dicas, utilia, ut utamur quemadmodum par est, non ut custodiamus : hoc enim non possidere est, sed possideri. Nam si hoc spectemus, ut semper eam augeamus, non ut quem-

[1] Ex expos. epist. 1 ad Thess.

admodum par est, ipsa fruamur, perversus est ordo, et illa potius nos habet, non nos illam. Qui pecuniam amat[1], non solum inimicos non diliget, verum etiam amicos oderit. Neque enim cognationem novit talis, neque familiaritatis meminit, neque ætatem reveretur, neque amicum habet quemquam : sed in omnes hostili est animo, et præ aliis omnibus in se ipsum; non modo quod animam suam perdit, sed etiam quod innumerabilibus curis sese extenuat. Et is quidem qui pecuniam contemnit, modum ponit cupiditati. Qui vero vult ditescere et plus coacervare[2], longe magis eam accendit, nusquam sistit : verum etiamsi decem millia talentorum accipiat, alia totidem concupiscit. Ac si hæc adeptus sit, rursus alia totidem appetit : et ultra pergens, etiam montes, terram, mare et omnia aurum sibi fieri optat, novam quamdam insaniam insaniens, et eam quidem terribilem, et quæ nunquam extingui possit. Nam cum aliis dare jussi, aliena rapiamus : quænam, quæso, nobis salutis spes est? Si, quod non alueris esurientem, puniere : quam veniam merebere, si vestitum etiam exuisti? Dic mihi porro[3], si quis te in Persarum terram duceret, visurum quæ ibi sunt, et rediturum; deinde juberet domum ædificare, nonne extremam ipsius damnares stultitiam : quippe qui tam intempestive sumptus facere juberet? Quomodo igitur hoc ipsum in terra facis, quam paulo post deserturus es? At liberis relinquam, inquis. Sed et illi paulo post relinquunt post te : frequenter etiam ante te. Propterea igitur avare agis[4], et aliena rapis, ut equi frenum multo auro tibi obtinatur? itemque culmen domus, et capita columnarum? Et quanam gehenna hæc digna non fuerint, quando fratrem, quem Dominus tuus tanto honore dignatus est, in innumerabiles

[1] Ex expos. Evang. S. Joan. — [2] Ex expos. Evang. S. Matth. — [3] Ex expos. Evang. S. Joan. — [4] Ex expos. epist. ad Rom.

calamitates conjicis, ut lapides, et pavimentum, et expertium rationis animalium, ne sentientium quidem ornatum, corpora exornes? Et columna quidem diligenter curatur? homo autem, imo Christus ipse, propter columnam, et quæ dicta sunt omnia, ad extremam famem adigitur. Sive autem solium parare opus sit, sive scabellum sustentandis pedibus, omnia ex auro et argento parantur : membro autem Christi, et ei propter quem ille de cœlo descendit, ne necessarium quidem alimentum suppetit, sed omnibus vilior factus est tibi Christus. Quid hujusmodi iniquitate acerbius? Quot flumina ignis hujusmodi animæ sufficiant? cum aliæ quidem animantes cognatas diligant, et naturæ cognatio satis momenti apud eas habeat ad mutuum inter se amorem : at tu una cum natura innumerabiles amicitiæ causas habens, truculentior illis ostenderis[1]? Ne, quæso, utrinque irritemus Deum[2], nempe et congregantes unde non oportet, et dispergentes ubi non convenit. Qua enim ira dignus non fueris, cum das meretrici, præteriens pauperem? Nam ut ex justis laboribus præbueris : nonne reprehensionem res hæc haberet, quod flagitii mercedem præbeas, et pro quibus punire oporteret, pro iis præmium des? Quando autem et pupillos exuens, et viduas injuria afficiens, alis libidinem, cogita quantus erit ignis iis qui talia sunt ausi. Timete, qui pauperibus injuriam facitis. Habetis vos potentiam, divitias, et pecuniam judicumque favorem : sed habent illi omnium validissima arma, gemitus et lamentationes; et illud ipsum, injuriam pati, quæ auxilium de cœlo trahunt. Hæc arma domus suffodiunt, fundamenta diruunt, urbes everterunt, integras gentes submerserunt. Tantam gerit Deus eorum, qui læduntur, providentiam. Magna enim et valida arma sunt, injuriam patientium hominum gemitus. Reveretur hanc eorum

[1] Ex comm. in Joan. — [2] Ex interp. Psal. II.

æquanimitatem Deus, cum malo afficiuntur, neque improbum verbum proferunt, sed gemunt modo ac deplorant sua mala. Et his quidem fit propitius, de vexatoribus vero sumit supplicium. Fugiamus igitur injuriam facere, ut propitium habeamus Deum, gratia et benignitate Domini nostri Jesu-Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

De superbia et inani gloria.

Si hominem inflatum reprimere velis[1] ne longos moveto sermones, sed in memoriam ipsi solum reducito naturam, et acriter ipsum objurgato, ita dicens : Quid superbit terra et cinis? Quod si post mortem hæc esse dicat[2], viventem ipsum ad modestiam revoca, et doce quod terra et cinis sit : jam enim se hæc esse, ignorat. Aspicit decorem corporis, aspicit potentiam, adulatorum obsequium, parasitos assectantes. Vestibus indutus est pretiosis, magna potestatis amplitudine munitus est. Imaginatio ipsum decipit, naturæque ut obliviscatur efficit; solum mortis spectaculum expectat. Non venit ad sepulcra et loculos majorum. Ad præsentia duntaxat respicit, nec quidquam futurorum cogitat. Igitur ipsum hic jam doceas, quia terra et cinis est, ut vivens medicinam accipiat. Qui enim dixit, « Quid » superbit terra et cinis[3] ? » subjicit, quoniam etiam in vita abjecta sunt intima ipsius; intima vocans viscera; ven-

[1] Ex Serm. τοῦ μὴ κακηγορεῖν, *quod non sit maledicendum.* — [2] Eccle. x. — [3] Ibid. 9.

trem illum stercoribus, multaque immunditia et fœtore plenum. Vide vilitatem et imbecillitatem essentiæ. Ne expectes diem mortis, ut tuam discas infirmitatem. Adhuc viventem mihi hominem perscrutare, et ad viscera ipsius animo descende, et universam nostram vanitatem conspicies. Sed ne animo concide : neque enim odio nostri, sed parcens, hoc modo Deus fecit, magnas humilitatis animi causas nobis præbens. Si enim homo[1], cum terra sit et cinis, dicere ausus est, In cœlum conscendam : quo non animo erupisset, si naturæ frenum non haberet? Cum igitur videris aliquem inflatum, cervicem erigentem, supercilia contrahentem, curru vehi, minantem, in carcerem conjicientem, infestantem, morti tradentem ; dic ad ipsum : Quid superbit terra et cinis? Quoniam etiam in vita sua abjecta sunt intima ipsius. Hæc non de homine privato solum dicta sunt, sed et de illo ipso, qui in regio solio considet. Ne enim purpuram aspexeris, neque diadema, neque vestimenta aurea : sed naturam ipsam excutias, et harum rerum fundamentum videbis esse terram. Omnis enim gloria hominis tanquam flos fœni. Cujus causa altum sapis[2], o homo, propter quid? Descende ab inani isto statu : considera naturæ vilitatem. Terra et cinis es ; cinis et pulvis ; fumus et umbra ; herba et flos herbæ. Cum tali vero natura vivens, altum sapis, dic mihi? Et quid magis ridiculum esse potest? At multis dominaris hominibus? Sed quid prodest, si hominibus quidem domineris, affectionum vero tuarum captivus sis et servus? Quemadmodum si quis domi quidem a servis vapularet, vulneraque acciperet, extra autem in forum erumpens ob aliorum dominatum sese efferret. Omnium affectionum servus es, et gloriaris, quod iis, qui ejusdem tecum sunt generis, domineris? Utinam illis domineris, et horum sis æqualis.

[1] Isaï. XIV. — [2] Ex Serm. contra eos qui Synaxim deseruerant, etc.

Si enim, qui in verbis bonis superbit[1], dignus est accusatione, omnemque illorum mercedem perdit, quomodo non omnium erit risu dignissimus, qui in iis, quæ nihil sunt, sese extollit, et propter præsentem gloriam se ipsum inflat? Miser et ærumnose, dum anima tua gravissimo morbo contabescit, dumque extrema paupertate laboras, animo efferris, quod tot et tot auri habeas talenta? quod turbam mancipiorum? Atqui hæc non sunt tua. Quod si verbis meis fidem non adhibes, ab experientia rerum præcedentium discas. Si vero ita ebrius sis, ut neque iis, quæ cæteris contingunt, erudiare; paululum expecta, et ex iis quæ ad te pertinent, cognosces, quod nihil tibi ista conferant; quod animo deficiens, et nullius horæ, neque brevis momenti, potestatem habens, invitus præsentibus ista transmittas; et sæpe quidem his, quibus tu minime cupis: sed coactus illis concedes, quos ista prius ne aspicere quidem volebas. Hominum enim substantia aliud nihil est[2], quam cinis et pulvis et fumus et umbra, et si quid istis vanius est. Quid enim, dic mihi, magnum putas? Quamnam existimas magnam dignitatem esse? Num consulis? Nihil enim hac dignitate majus esse vulgus arbitratur. Eo igitur, qui in tanto splendore constitutus est, qui in tanta admiratione est, nihilo minus habet is, qui consul non est: sed in ipsa eadem ille quoque dignitate est. Similiter enim uterque paulo post non est. Quando fuit, et quanto tempore, dic mihi? per duos dies? Hoc etiam in somniis fit. Sed somnium est, inquit. Et quid tum postea? Quæ enim per diem fiunt, nonne somnium sunt, dic mihi? Quare non ista potius somnium dicimus? Quemadmodum enim somnia, postquam dies illuxit, nihil esse deprehenduntur: sic nocte adveniente, illa quoque nihil esse arguuntur. Et sicut de die nemo gaudet iis quæ noctu fue-

[1] Ex evang. S. Joan. — [2] Ex epist. ad Hebræos.

runt, ita nec fieri potest, ut quis nocte iis fruatur, quæ in die sunt. Consul factus es? Et ego nocte. Ast ego, inquis, de die, et tu de nocte. Sed quid tum postea? Neque sic plus aliquid habes quam ego, nisi forte quod dicatur, hic Consul est; eatenus ex verbis voluptatem majorem creat. Quomodo facit? Si dicam : hic Consul est, et indulgeam verbo; nonne simul dictum est, et recessit? eodem modo se etiam res habent : simul ac consul apparuit, non amplius est. Sed ponamus etiam annum et tres et quatuor : ubi sunt qui decem annis consules fuerunt? nusquam. At Paulus non ita. Semper enim etiam vivens, splendidus erat, non per unum diem, non duos, non decem aut viginti : non etiam annos decem aut viginti : sed et mortuus est, et quadringentesimum deinde annum superavit, et etiamnum splendidus est, multoque splendidior quam cum viveret. Et hæc quidem in terra : quem vero in cœlo habet splendorem, quis sermo ostendere poterit? Et quemadmodum videre est fluctus maris[1], jam quidem in immensam altitudinem elevari, subito vero rursus deprimi : sic et eos, qui superbiam persequuntur, videmus modo efferentes animum, et supercilia contrahentes, rebusque præsentis vitæ gestientes, repente vero humiliari et ad extremam inopiam devenire. Hos beatus quoque David insinuans dixit : « Ne timueris cum dives factus fuerit homo, » aut cum multiplicata fuerit gloria domus ipsius[2]. » Bene dixit, ne timueris. Ne te turbet, inquit, divitiarum abundantia, et gloriæ splendor : videbis enim non multo post, humi jacentem, inutilem, mortuum, projectum, vermium escam factum, nudum ab omnibus istis stantem, nec quidquam omnino secum asportare potuisse; non enim simul peregrinantur cum iis, qui hinc decedunt; sed omnia hic reliquisse, sola malitia collectisque sibi ex ea peccatorum

[1] Ex hexaëm. — [2] Psal. XLVIII, 17.

sarcinis circumdatum. Merito sane ab antiquis dicta est inanis gloria[1] : inanis enim est intus, non quidquam utile habens : sed sicuti larvæ splendidæ quidem et amabiles esse videntur, intrinsecus autem inanes sunt ; idcirco etiam faciebus corporeis ut venustiores sint, neminem tamen unquam ad sui aspectus amorem allexerunt ; sic etiam, imo miserius quid est, apud vulgum quæsita gloria. Nihil enim ita Dei benignitatem abalienat, et gehennæ incendio tradit, sicut superbiæ tyrannis. Hæc enim si nobis adsit, sive temperantiam, sive virginitatem, sive jejunium, sive preces, sive eleemosynam, sive quidvis aliud præstemus, tota nostra vita fit impura. Immundus enim, inquit, apud Deum est omnis arrogans : tantum malum est inanis gloria. Quoniam non modo eos, quos semel cepit, ad vitium impellit, sed etiam una cum virtutibus existit. Et cum nos inde ejicere nequit, in ipsa eadem virtute magnum damnum operatur, molestias quidem sustinere cogens, fructibus vero privans. Non enim qui utramque desiderat, utramque consequi valet. Licet quidem utramque consequi ; si non utramque, sed unam quæ ex cœlo est, concupiscamus : qui vero utramque amat, utramque adipisci nequit. Qui enim ideo quod gloriam apud homines venetur[2], aliquid boni operatur, sive ista frui valeat, sive non ; sufficientem hîc accepit mercedem, nec ullam ibi recipiet pro eo retributionem. Quare ? Quia præveniens se ipsum privavit Judicis liberalitate, præferens humanam gloriam justi Judicis calculo. Qui vero ob hoc ipsum duntaxat spirituale aliquod opus peragit, ut soli illi placeat pervigili oculo, huic et thesaurus immensus manet, et virtutis integritas ; bonaque ex eo spes multam jam ipsi suggerit consolationem : ac præterquam quod in tuta penu illa asservetur ei retributio, hominum quoque sequetur bona existimatio.

[1] Ex comm. in Joan. — [2] Ex interp. Hexaëm.

Tunc enim ipsam abundantius assequemur, si eam despiciamus, si eam non quæramus, si eam non sectemur. Enimvero in ludis Circensibus, qui equos agitant, universo populo plaudente, et sexcentas faustas acclamationes profundente, non convertunt se, nec voluptatem aliquam ex læta illorum acclamatione percipiunt: sed ad unum solum respiciunt, Regem scilicet in medio considentem, et ad nutum illius attendentes, totam contemnunt multitudinem, ac tum demum gloriantur, cum ipsos ille coronatos honoraverit. Quid igitur illis miserius fuerit[1], qui ad ostentationem hominum, virtutem exercent, et jejuniis exterminant faciem, precesque in biviis faciunt? quoniam labores quidem sustinent, retributione vero omni carent. Quid facis, o homo? an alii rationem es redditurus de factis, et alium invocas testem eorum quæ fiunt? alium habes judicem, et alium constituis spectatorem? Non vides aurigas, qui civitate universa superne considente, in equorum certaminibus, totam stadii percurrentes partem, ibi contendunt æmulorum suorum currus subvertere, ubi viderint Regem sedentem: et tot oculis unum existimant oculum fide digniorem? Tu vero ipsum Angelorum Regem, qui tuis cursibus agonotheta adest, cernens, illo relicto, ad conservorum confugis oculos? Propter hoc certe, post infinitas luctas, post multos sudores sine corona recedis, et absque præmio ad certaminis præsidem abis. Quomodo enim non absurdum est[2], famulum quidem omnia quæcumque agit, ad placitum heri sui facere, et nihil magis requirere quam hujus aspectum, neque aliorum oculis ad actionem attrahi, etiamsi magni sint qui spectant, sed unum solum observare, ut herus spectator sit; nos vero talem habentes dominum, alios requirere spectatores, qui prodesse quidem nihil, nocere autem ex

[1] Ex serm. in Oziam. — [2] Ex interp. Evang. S. Joan.

aspectu possunt, omnemque laborem nostrum inanem reddere? Quod si in recte facto quis superbiens totum perdidit[1], quanta pœna dignus non fuerit, qui cum peccatis istud facit? Peccantem enim insuper etiam animo efferri, longe gravius est, quam peccare. Si gloriari in illis[2], quæ vere bona sunt, insipientia est, quanto magis in iis quæ nihil sunt? Etenim nihil ita sceleratos facit et dementes[3], sicuti ad vulgi opinionem intentum esse: nec quidquam ita probos et constantes facit, quam eamdem contemnere. Idcirco etiam forti admodum opus est animo ei, qui tantum impetum et violentiam spiritus sustinere debet. Etenim si prospere vivat, ipse se omnibus aliis præponit: sin contraria sustineat, defodere se ipsum vult, ab ægritudine submersus. Et adverte quod dico. Rex Ozias aliquando metas transgressus[4], et modum regiæ potestatis transiliens intravit in templum, cum autoritate incensum adolere volens. Quid igitur Sacerdos? Non licet tibi, ait, incensum adolere: limites transilis: non concessa quæris, idcirco etiam quæ accepisti, perdis: non est hoc tuum, sed meum. Non ego tuam purpuram rapui, ne meum tu rapias sacerdotium. Ille vero non obedivit, sed arrogantia inflatus templum ingressus est, aperuit sancta sanctorum, volens incensum offerre. Quoniam igitur Sacerdos spretus fuit, et sermo sacerdotii conculcatus, nec quidquam jam ulterius potuit, nisi reprehendere, libertatemque ostendere; ille vero arma movebat, et opum suarum abundantia utebatur. Sacerdos inquit: Ego quod meum est, feci, nihil ultra possum; adjuva sacerdotium, Domine, quod conculcatur, cujus nunc leges violantur, et jura subvertuntur. Et vide quid accidat. Continuo erupit lepra in fronte ipsius: ubi impudentia erat, ibi et pœna. Vidisti Dei in puniendo

[1] Ex interp. epist. ad Rom. — [2] Ex interp. ep. 2 ad Corinth. — [3] Ex interp. Evang. S. Matth. — [4] Ex orat. in Oziam. 2.

clementiam? Non fulmen demisit; non terram concussit; non conturbavit cœlum, sed erupit lepra: et non alio in loco, nisi in fronte: ut tanquam in columna litteræ essent positæ, et veluti lex in sublimi loco, quæ dicerent: Ne feceritis talia, ne talia patiamini. Quid igitur cervicem extendis[1], dic mihi? quid in summis unguibus incedis? quid supercilium contrahis? quid pectus inflas? crinem non potes facere album aut nigrum, et tanquam omnium habens potestatem, ita superbis? Forte velles tibi etiam alas esse natas, ut non ambulares in terra. Quomodo te appellabo, et demoliar tuam arrogantiam? Appellabo te cinerem et pulverem, et fumum et sordes? Sed nondum exacte similitudinem assecutus fuero. Videris mihi stupæ combustæ assimilis esse. Illa etenim dum tumere videtu. post incensionem, et assurgere, exiguum manus attactum si sustineat, tota depressa est, et quovis cinere vilior apparet. Et quemadmodum aquarum bullæ, dum in altum elevantur, perquam facile rumpuntur; ita qui inani gloria inflantur, facile pereunt. Nullum enim superbiæ æquale malum[2]. Nam et cum diabolus antea non esset talis, hoc modo diabolus factus est. Et cum primus homo ista spe a diabolo inflatus esset, præcipitatus et mortalis factus est. Sperans enim se Deum fore, etiam id quod habuit, perdidit. Quod ideo etiam Deus ei exprobrans, mentemque ipsius perstringens, dixit: « Ecce Adam factus est sicut » unus ex nobis[3]. » Ac si diabolus exigua potestate contra beatum Jobum accepta[4], radicitus domum ipsius convulsit, corpus commanducavit, substantiam perdidit, liberos obruit, carnem perforavit, uxorem adhibuit, amicos, inimicos, famulos, ut talia dicerent, promptos effecit: si non innumeris cohiberetur vinculis, quomodo non omnes vas-

[1] Ex interp. epist. ad Rom. — [2] Ex comm. in Matth. — [3] Gen. III. — [4] Ex interp. Psal. 132.

tasset? malitia plena enim est hæc insatiabilis bellua : et nisi assidue frenaretur, omnia subverteret et confunderet. Idcirco ipsi Dominus, utpote benignus, non contra omnes potestatem dat. Quem decet gloria et imperium, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

De invidia.

Nihil ita nos ab invicem separare et divellere consuevit[1], sicut invidia et livor; gravis ille morbus, omnique carens venia; ipsa quoque omnium malorum radice, avaritia, longe sævior. Avarus enim tunc lætatur, cum ipse aliquid accipit : invidus autem cum alius nihil accipit, delectatur; suum existimans beneficium, aliorum infelicitatem. Quo quid insanius esse possit? Propria enim mala negligens, aliorum bonis contabescit, inaccessum sibi ipsi faciens cœlum : et vero ante cœlum ipsum, etiam præsentem vitam injucundam et acerbam. Non enim ita lignum et lanam insidens tinea et vermis corrodere solet, sicut invidiæ febris ipsa invidentium absumit ossa, animique labefactat moderationem. Non erraverit quis si belluis et dæmonibus pejores invidos appellaverit[2]. Belluæ namque cum alimento indigent, aut cum prius a nobis sunt concitatæ, tum demum sese contra nos armant : hi vero beneficiis etiam affecti, frequenter eodem modo, quo injuria se afficientes, benefactores tractaverunt. Et dæmones in nos quidem implacabile odium habent : iis autem, qui ejusdem generis

[1] Ex Ep. 1 ad Corinth. hom. 31. — [2] Ex comm. in Joan.

sunt cum ipsis, non insidiantur: hi vero neque naturæ communitatem reverentur, neque propriæ saluti parcunt; sed ante illos, quibus invident, suas ipsi animas pœnis afficiunt, omni tumultu et tristitia eas temere et sine causa complentes. Ejusmodi quid est invidia, ut ea pejus vitium non facile fuerit[1]. Etenim adulter voluptatem saltem aliquam percipit, et brevi tempore perficit peccatum suum. Invidus autem se ipsum prius, quam cui invidet, punit et cruciat, nec unquam a peccato desistit, sed in eo faciendo est assiduus. Quemadmodum enim porcus luto, et dæmon pernicie nostra gaudet: ita hic quoque proximi lætatur malis: ac si quid triste accidat, tunc refocillatur ac respirat, alienas calamitates suam jucunditatem, suaque mala aliorum bona ducens. Et sicuti scarabæi aluntur stercore, ita etiam isti alienis adversitatibus; communes quidam inimici et hostes naturæ. Et alii quidem bruti animalis, cum mactatur, miserentur: isti vero hominem cernentes beneficio affici, efferantur, et tremunt, et expallescunt. Et quid hac insania pejus esse possit? Cur expallescis[2], dic mihi et tremis, et stas trepidus? Quid mali accidit? An quia clarus est frater, et spectabilis et probus? Non igitur coronari te oportebat et gaudere, Deumque laudibus celebrare, quod membrum tuum illustre et conspicuum videas? An vero doles quod Deus laudibus cumuletur? Vide quo bellum tendat. Non hoc me turbat, inquit, sed per me Deum cuperem celebrari. Gaude igitur, cum frater tuus bene audit, et denuo per te Deus laudibus celebratur; etiamsi enim hostis esset et inimicus, Deus autem per ipsum celebraretur, amicum facere ob hoc oporteret. Tu vero ex amico inimicum facis[3], quoniam Deus per hunc nominis illius splendorem laudibus colitur. Et quomodo

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex interp. epist. ad Rom. — [3] Ex interp. epist. ad Philip.

aliter bellum contra Christum ostendisses? Propterea sive signa quis faciat, sive virginitatem, sive jejunium, sive humi dormitionem ostenderit, ac per ejusmodi virtutem ad angelos usque pervenerit, invidiæ vero subjectus sit affectui, omnibus est execrabilior. Si enim amicos diligere, nihil nos amplius Ethnicis habere sinit, ubi ille stabit, qui etiam amicis invidet? Etenim invidere pejus est, quam bellum inferre. Qui enim bellum infert, sublata belli causa, inimicitias quoque dissolvit: at invidus nunquam amicus fuerit. Et ille quidem manifestum certamen ostendit: hic vero obscurum. Atque ille rursus frequenter justam causam belli dicere potest: hic vero nihil, quam insaniam, mentemque satanicam. Et sicut qui injuria afficit, non lædit, sed læditur: ita qui proximo insidias struit, se ipsum interimit. Ac veluti cum proximos lædimus, nos ipsos lædimus: sic etiam cum illis benefacimus, nobis ipsis benefacimus. Nam qui male audit[1], falso tamen, non solum læsus non est, sed et maximam habet mercedem. Non enim qui mala patitur, sed qui facit, hic supplicio dignus est; si ille non justas maledicentiæ ansas præbeat. Et sicuti fieri non potest, ut ab omnibus bene audiat virtute præditus; ita non potest fieri, ut ab omnibus male audiat, nisi multas ex multis rebus ipse sibi præbeat occasiones. Quæ vero publice fiunt maledicta, frequenter improbos et impudentiores faciunt homines. Plerique enim peccantium, quamdiu vident, se latere posse, facile redire in animo constituunt: cum vero suam apud vulgum existimationem amiserint, et in desperationem incidunt, et impudentes evadunt. At enim injuriæ aliquid ab ipso accepisti. Quid igitur te ipsum quoque injuria afficis? Qui enim suam injuriam ulciscitur, contra se ipsum gladium impellit. Si igitur et tibi ipse benefacere, et illum ulcisci velis, loquere honorifice

[1] Ex interp. psalmi 49.

de eo qui te offendit: si vero male de eo loquaris, non haberis dignus fide, de inimicitiis scilicet suspectus. Etenim inimicitiæ, dum audientium cogitationibus occurrunt, non permittunt, ea quæ dicuntur, in eorum auribus reponi. Ne igitur maledicas, ne te ipsum quoque contamines: neque sordes cum luto et opere lateritio texas, sed necte ex rosis et violis, cæterisque floribus, coronas. Neque stercus ab ore profer, sicut scarabæi: tales enim sunt vituperatores; ipsi primo graveolentiam percipiunt. Omnes enim conviciatorem aversantur, tanquam putidum seu rancidum quid olentem; velut hirudinem quamdam, aut scarabæum, qui fimo alitur, aliorum scilicet malis: qui vero os favens et bona verba dicens habet, hunc veluti commune membrum, et tanquam fratrem germanum recipiunt. Quid enim Abeli nocuit Caïn[1]? nonne illum quidem citius ad regnum invitus transmisit, se ipsum vero innumeris malis confodit? Quid Jacobo damni attulit Esaü? nonne ille quidem dives erat, atque innumerabilibus perfruebatur bonis; hic vero paterna etiam domo ejiciebatur? Fratres porro Josephi, quodnam gravius malum ipsi intulerunt; maxime cum ad sanguinem usque pervenerint? Nonne illi quidem famem passi sunt, et extrema pericula adierunt; hic vero Rex universæ Ægypti factus est? Quanto enim magis invides, tanto majora bona ei, cui invides, procuras. Deus enim est, qui omnia inspicit: ac si injuria affici videat eum, qui injuriam nulli infert, magis extollit, clarumque reddit, atque hunc in modum te castigat. Quod si inimicis insultantes non permittit impunitos transire, multo magis eos qui invident iis, qui nihil nocuerunt. Si enim qui amicum diligit, nihil plus habet Publicanis, quam ille experietur clementiam, qui innocentem odio prosequitur? Quare igitur doles[2], o homo, proximi bonis? Nam si do-

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex interp. Evang. S. Joan.

lere oporteret, ob mala quæ nos patimur, dolere oportebat, non quod alios virtute claros videamus. An ignoras, omni venia hoc ipsum peccatum carere? Ac merito illud quidem. Etenim fornicator cupiditatem prætendere potest, fur inopiam, et homicida iram; frigidas quidem causas et minime justas; habent tamen quas dicant: tu vero quam causam commemorabis, dic mihi? nullam, nisi ingentem tuam improbitatem. Si enim inimicos diligere jubemur, quam persolvemus pœnam, si amicos quoque odio prosequamur? Nam si iis, qui amantes se diligit, nihil melius sese habet quam Ethnici, quam habebit veniam, qui nullam injuriam inferentes vexat? Dæmon invidet quidem, sed hominibus, dæmonum vero nulli. Tu vero homo cum sis, hominibus invides? Et quam veniam consequeris[1]? Malum quoddam invidia est, grave, inquam, malum, propriamque jubet despicere salutem. Sic enim Saul malum dæmonem contra animam suam accersivit: et postquam accersisset, medicum invidia prosequebatur. Talis enim res est invidia. Sciebat se sanatum, et perire malebat, quam celebrem videre eum, qui se sanasset. Et si vultis, declarabo vobis quibus David Saulem beneficiis affecerit, et quibus hic illum deinde remuneratus sit. Cum aliquando Judæos bellum gravissimum occuparet[2], omnesque consternati et in metu essent, nec quisquam prospicere auderet: sed in extremis tota civitas esset, et mortem singuli ante oculos viderent, et quotidie morituros se existimarent, ingressus iste ab ovibus ad aciem, bellum, quod omnibus instabat, in se suscepit; idque nullam videns necessitatem sibi incumbentem, imo etiam multos habens sibi obstantes; etenim et frater eum increpabat, et Rex ad immaturam ætatem respiciens retinebat, et manere jubebat; in se calefactus ad barbaros accurrit, tantamque erga Regem

[1] Ex comm. in epist. 2 ad Corinth. — [2] Ex interp. epist. 1 ad Corinth.

curam ostendit, ut etiam ante bellum et victoriam in facie ipsum jacentem erigeret, dicens : « Ne concidat cor Do» mini mei propter ipsum : quia servus tuus ibit, et pugna» bit cum alienigena isto[1]. » An hoc parum est, rogo? quod, qui nulla necessitate urgeretur, animam suam impenderet, atque ob illorum commodum, a quibus nullo unquam beneficio esset affectus, in medios insiliret hostes? Annon ipsum post hæc oportebat domini titulo insignire, et communem civitatis servatorem appellare, ut qui omnium vitam, adjuvante Dei gratia, conservasset? Quod enim aliud majus isto beneficium erat? Non enim in pecuniis, nec in honore et potentia, sed in ipsius animam beneficium hoc contulit, et ab ipsis eum revocavit portis mortis : perque illum de cætero Rex vivebat, regnoque perfruebatur. Quibus igitur postea eum remuneratus est? Si enim quis recte factorum magnitudinem respiciat, licet coronam a suo capite ablatam Davidis capiti imposuisset, nondum justum reddidisset præmium, sed plus debuisset. Hic siquidem et vitam et regnum ipsi largitus est : ille vero solo regno cedere deberet. Videamus tamen quæ sint ipsius remunerationes[2]. Postquam barbaro caput abstulisset, et spolia habens rediisset, exiverunt chori mulierum cantantes et dicentes : « Percussit Saul mille, et Da» vid decem millia. » Et iratus est Saul, et torve respiciebat Davidem a die illa. Cujus, quæso, gratia? Si enim mirabile quid dicere oportet, Sauli potius quam Davidi gratificatæ sunt, hæc dicentes : et contentum ipsum esse oportebat, quod millenos saltem ei dedissent. Quid ergo indignatur, quod denos millenos illi dederint? Si enim aliquid ad hoc bellum fecisset, et aliquam saltem exiguam partem contulisset, recte hæc dicerentur, quod Saul mille, et David decem millia. Cum vero ipse quidem

[1] 1 Reg. XVII, 32. — [2] Id. XVIII.

metuens et tremens sederit, in singulos dies moriturum se existimans; David vero totum confecerit: quomodo non absurdum erat, eum qui nihil ad pericula propulsanda contulisset, indignari, quod non potiorem lætæ acclamationis partem tulerit? Si enim indignari oportebat, Davidem certe oportebat, quod cum ipse totum laudabiliter gessisset, alium haberet laudis partitorem. Sed ejusmodi res est invidia: non sustinet benigne aliorum aspicere felicitatem: sed proximi prosperitatem, suam infelicitatem esse arbitratur, bonisque proximi contabescit. Quale quid Rex Gerarorum passus est; dum videret Isaaci quotidie augeri facultates, timebat, et inde discedere justum cogebat[1]. Sed æquum est ipsa sacræ scripturæ verba audire. « Seminabat autem, inquit, Isaac in terra illa, et invenit in » illo anno hordeum centuplum[2]. » Vides liberalitatem Domini? vides beneficentiæ amplificationem? Sed videamus etiam Regis invidiam, quæ nascebatur ob abundantiam justi. « Recede, inquit, a nobis, quoniam potentior » nobis factus es, » et revera potentior erat; quippe qui supernum in omnibus auxilium haberet, et a dextra Dei protegeretur. Quo igitur expellis justum? An nescis, quia quocumque ipsum contingat abire, in iis quæ domini sunt, eum esse necesse sit? Licet enim in ipsam solitudinem abire coëgeris, æque potentem dominum habet, quam ibi fuit, ut multo illustriorem eum reddat. Per contraria enim maxime contraria frequenter administrat. Ipsum decet gloria, imperium, honor et adoratio, cum Patre et sancto Spiritu, in sæcula. Amen.

[1] Gen. XXVI. — [2] Ex interp. Hexaëm.

HOMILIA XVIII.

De odio et inimicitiis.

Si quis a proximo suo injuriam acceperit[1], in memoriam revocet Davidem[1]; atque ita animo imprimat, ut quousque vixerit, recordatione hujus mitissimi et mansuetissimi viri iracundiæ pelagus possit dissipare. Quid enim est, quod fratrem tuum pro inimico reputes? Affecit te injuria? at nihil damni intulit. Aut forte pecuniarum causa ipsum velut hostem observas? ne, quæso, ne iracundiæ funes resecare differas: moræ enim moras pariunt: et si hunc diem adjicias, magis erubescas; et si crastinum, majus erit dedecus; si vero etiam tertium apposueris, major tibi ultra cunctanti pudor erit. Concedite mihi, obsecro, ut libere ista dicam: efficite ut audiam ex continua ista doctrina vos aliquid profecisse: discedentem hinc quempiam statim ambabus inimici manibus apprehensis, ipsum brachiis constrinxisse, exosculatum esse, lacrymas profudisse: licet enim vel bellua ille sit, etiamsi lapis, aut aliud quidvis, ejusmodi tamen benignitate emollitus mansuescet. Ac tu quidem hoc facto te ipsum a culpa liberabis, illum vero ad benevolentiam reductum lucrifacies. Et ne mihi dixeris[2], scelestum inimicum habeo, improbum, perditum, inemendabilem, nec illum reconciliare valeo. Qualemcumque enim dixeris, deterior Saule non erit; qui semel ac iterum, et sæpius a Davide servatus, eidem sæpissime insidiatus est: et cum adhuc beneficiis ab eo cumularetur, in malitia retinenda

[1] Ex interp. epist. 1 ad Thess. — [2] Ex Serm. 3 in David et Saul.

perstitit. Quid enim dicere possis? an quod solum tuum arando absciderit? quod agro damnum intulerit? quod ædium limites transierit? quod mancipia tua interverterit? quod ignominia te affecerit? quod aliena invadens te ad paupertatem redegerit? Atqui nondum animam tibi auferre conatus est, idque semel et iterum et frequenter; et quidem tot acceptis beneficiis : neque in manus tuas sæpe incidens servatus est. Et ut hoc ita sit, adhuc tamen David præcellit; quippe qui imperfectioribus, et nihil ejusmodi exigentibus legibus innutritus, ad apicem legis gratiæ contendens te antevertit. Ac tu quidem haud raro præteritarum rerum causa conceptam iram foves : hic vero etiam dum impendentia mala metuit, probeque novit, nusquam in civitate sibi locum fore, sed vitam plane miseram, si hostem incolumem dimitteret, nihilominus suam pro inimico sollicitudinem non deseruit, sed omnia humanitatis officia illi exhibens contra se ipsum hostem nutrivit. Quid igitur, quæso, objicias, dum inimico non vis reconciliari? Quanam tanta affecit te injuria? Pecuniis forte te spoliavit? At si generoso animo istam rapinam feras, tantam mercedem accipies, quantam si in pauperum manibus reposuisses. Idem enim est, sive quis egenis elargiatur pecunias, sive ob Dei amorem insidias non moliatur, aut etiam mala dicat illi, qui alienis inhiat. Cum enim eadem utrobique impendii sit intentio, palam est eamdem quoque fore coronam. Sed forte vitæ tuæ insidias struxit, ac te occidere conatus est? At si insidiatorem et eousque te hostiliter insectantem in benefactorum numero censeas, Deumque, ut veniam ipsi dare dignetur, orare non desinas, pro martyrio tibi hoc reputabitur. Ne porro hoc attendamus, quod Deus inhibuerit, ne David a Saule insequente interficeretur : sed quod duplici triplici-ve martyrii corona, ob eas, quas pertulit, insidias,

ornatus fuerit. Etenim, qui Dei amore hostem servavit, illum, inquam, qui semel atque iterum et sæpius hastam in caput suum contorsit, et cum in sua potestate illum haberet, a nece tamen ejusdem abstinuit, non ignarus, fore, ut postquam ei pepercisset, denuo se invaderet; illum perspicuum est sæpissime voluntate mortuum esse. Sæpissime vero propter Deum mortuus, multas martyrii laureolas obtinet. Et quod Paulus dicebat, hoc ipsum hic noster animo versabat, et quotidie mortem propter Deum oppetebat. Cum enim sibi perniciem molientem interficere posset, propter Deum noluit, sed potius singulis diebus pericula subire, quam justa etiam cæde patrata, a tot mortibus liberari, elegit. Quod si ad vitam usque etiam insidiis grassantem ulcisci atque odio prosequi nefas sit, multo minus eum oportebit, qui alia quavis nos in re externa injuria affecit. Vis porro intelligere, facile esse, si modo velimus, omnem hominem male erga nos affectum, quantumvis improbus quis et perditus ac incorrigibilis fuerit, reconciliare? Quid, quæso, leone ferocius? illum tamen homines mansuetum reddunt, et naturam ars coercet, ac quavis ove mitior et lenior evadit, qui alioquin omnibus bestiis sævior est et augustior, jamque per medium forum ambulans, nemini ullum terrorem, ob mansuetudinem, incutit. Quam igitur excusationem habebimus, quam veniam, si belluas quidem domemus, homines autem nunquam nos mitigare, aut ut bene erga nos afficiantur efficere posse dicamus? maxime cum mansuetudo, præter naturam bestiarum, ferocitas autem ab hominum natura aliena sit? Cum igitur natura superiores simus, quid nos excusabit, si liberam voluntatem nos corrigere posse negemus? Quod si forte insanabilis videatur alicujus morbus, cogita, quanto major labor in medicando fuerit, tanto tibi perseveranti, et

desperate laborantem curanti ampliorem mercedem futuram. Sed quidnam tam grave in te admisit inimicus, quod tantopere reconciliationem ipsius refugias? Maledixit tibi? adulterum, fornicatorem appellavit? At quid tum postea? Si quidem vera objicit, emenda: sin falsa, irride. Si tibi eorum, quæ objecit, conscius sis, resipisce: sin minus, contemne. Imo non solum irride et contemne, sed etiam gaude et exulta, secundum dictum Domini. « Cum enim, inquit, exprobraverint vos, et ejecerint » nomen vestrum tanquam malum, propter filium ho» minis, mentientes, gaudete in illa die et exultate, quo» niam merces vestra multa est in cœlo[1]. » Si vera dixerit, ac tu quidem æquo animo ista verba tuleris, nec vicissim illum contumelia affeceris, aut convicia dixeris, sed vehementer ingemueris, ac delicta tua damnaveris, non minorem, quam prior ille, mercedem consequeris. Frequenter enim quæ laudando et gratificando non effecerunt amici nostri, hæc præstiterunt inimici maledictis lacessendo; etiamsi vera objiciant. Illi enim, ut consentaneum est, gratificantes, sive etiam assentantes, superbiæ malum in nobis augent: hi vero odio perciti crimina exprobrant, et nos ad vitiorum correctionem compel lunt; fitque odium maximæ utilitatis occasio. Ne igitur dicamus, exacerbavit me quidam; aut, aliquis me perpulit ut verba pudenda dicerem. Nos ubique istorum causa sumus. Si enim rem bene inquirere et æstimare velimus, non solum inimicus, sed ipse etiam diabolus ad iram nos permovere non poterit. Quod quidem ex illa de Davide historia perspicuum est[2]. Cum enim is ad Saülem dixisset: « En oram chlamydis tuæ in manu mea, » et reliqua, quæ ibi ad Saülem pro sui defensione dixit; mox ille: « Num tua hæc vox est, fili mi, David? » Proh quanta

[1] Luc. VI, 22. — [2] 1 Reg. XXIV.

repente ob verborum lenitatem in hoc efferato homine facta est mutatio! Qui enim nunquam vel nudo illum nomine vocare dignatus est, imo etiam ipsius allocutionem detestatus, nunc in suam familiam referens, filium eumdem appellat, et ad ipsum vocis sonum mox incalescebat. Et sicut pater aliquis sera filii sui alicunde redeuntis voce audita, non ad aspectum solum, sed etiam ad ipsam vocem excitatur: ita Saül, postquam verba Davidis ingressa inimicitias illi animo exemissent, de cætero justum agnovit, et affectu uno deposito, alium assumpsit. Ejecta enim ex animo ira, benevolentiam ac commiserationem suscepit. Quid igitur Davide aut beatius aut sublimius? Hic siquidem ex homicida patrem fecit, ex lupo ovem; hic fornacem iracundiæ largo rore complevit, tempestatem tranquillam reddidit, et omnem furoris fervorem restinxit. Ne igitur illud solum cogitemus, charissimi, ut nihil ab hostibus damni patiamur, sed ne mali quidquam ipsis inferamus: et nihil mali patiemur, etiamsi innumeras feramus molestias. Sic nec David cum in exilium actus, et exagitatus gravissimis insidiis appeteretur, quidquam mali tulit; sed hoste ipso clarior et augustior, adeoque omnibus hominibus et Deo ipsi gratior evasit. Quod enim damnum tulit, cum a Saüle tam multa perpeteretur? annon in hodiernum usque diem tum in terra notus tum in cœlo clarus decantatur? Annon ineffabilia illa bona et cœleste regnum ipsum manent? Quid vero commodi reportavit miser ille et infelix, qui tantopere Davidi insidiatus est? nonne et regno excidit, et una cum filio miserabili morte periit, atque ab omnibus insuper accusatur? Et quod hisce omnibus gravius est, æterna nunc luit supplicia. Si quando igitur inimicum tuum videas, aut mente cogites; ne dicas, hæc et illa

passus sum; hæc et illa audivi; ne videlicet hac ratione iram incendas et inflammationem vehementius augeas: sed quæcumque molesta audiveris aut passus fueris, omnia oblivioni trade; si vero in mentem tibi venerint, diabolo hæc imputa: ac interim reputa, quod nonnunquam bene tibi dixerit aut fecerit, et continuo dissolves inimicitiam. Si etiam cum aliquo expostulare aut disceptare velis, deposito ante affectu, iraque compressa, ita demum coargue et rationes exige: ita enim facile superare poteris. Etenim cum irascimur, neque dicere neque audire quidquam recte valemus: a perturbatione vero liberi, nec ipsi unquam verbum asperum efferemus, nec dicentibus aliis auscultabimus. Non enim tam eorum, quæ dicuntur, natura, quam præconceptum animo odium, exasperare nos consuevit. Et veluti cum nox est, frequenter etiam præsentem non cognoscimus amicum; die autem facto, procul etiam hunc conspicientes novimus: ita in odio atque inimicitiis contingere solet. Quamdiu enim alienis invicem sumus animis, et aliorum voces audimus, et vultum animo corrupto intuemur: postquam vero iram deposuimus, mox hostilis antea et tristis vultus, gratus et amabilis apparet. Si vero adversarius crimen aliquod, cujus tibi conscius es, objecerit; tu vero hoc audito, illum non vituperaveris, sed amare potius ingemiscens Deum oraveris, mox omne delictum deposuisti. Et ne putes, nos leviter te consolari, testimonium ex divinis litteris afferemus. Pharisæus erat, et Publicanus: hic ad extremam malitiam progressus, ille vero justitiæ studiosus erat. Et ambo ad templum ascenderunt, ut orarent. Tunc ille stans dicebat: « Gratias tibi ago, » Deus, quod non sim sicuti cæteri hominum, raptores, » injusti, aut etiam sicut Publicanus iste[1]. » Publicanus

[1] Luc. XVIII, 11.

vero procul stans, illum non vicissim contumelia affecit, non maledicta regessit; nec absurdum quid dixit, qualia in dies nos mutuo convicianles dicimus, sed amare gemens pectusque tundens, hoc unum dixit, O Deus, propitius esto mihi peccatori. Et descendit justificatus. Vidisti quam subito? Accepit probrum, et abstersit probrum; agnovit delicta, et deposuit delicta; factaque est criminis accusatio, abolitio criminis; et hostis etiam invitus fit benefactor. Quid, quæso, isto beatius fuerit? quid ad peccatorum remissionem facilius? Quantum laborandum Publicano fuisset, jejunando, vigilando, humi cubando, facultates pauperibus erogando, longoque tempore in cinere et sacco sedendo, ut peccata a se amoliri posset? Jamvero nihil horum fecit, sed nudo verbo totam malitiam et probra exuit: conviciaque illius, qui ei insultare videbatur, absque sudore et labore, longaque mora, justitiæ coronam ei attulerunt. Ideo etiam Deus pro inimicis orare præcepit [1], ut non solum illis debita condonemus, sed inter præcipuos quoque amicos eos numeremus. Quod si nihil quidem injuste agas, alios autem averseris, nec libenter videas, vulnusque in animo tuo invalescens habeas; nondum præcepto satisfecisti, quod Christus dedit. Quomodo igitur Deum, ut tibi placatus sit, rogas; cum ipse aliis, qui in te deliquerunt, nondum sis placatus? Quod si cognoscere lubet, Deum inimicis nostris non parcere, nobis etiam pro iisdem orantibus, si per clementiam nostram futuri sint deteriores, antiquam vobis narrabo historiam. Oblocuta fuit olim Moysi soror ipsius Maria. Quid ergo Deus [2]? lepram ei immisit, et immundam fecit, licet in cæteris justa et proba esset. Moysen igitur injuria affectum, et pro ea orantem et supplicantem, ut iram remitteret, non tulit Deus: sed quid in-

[1] Ex orat. ad Monachum Demetrium. — [2] Ex orat. in statuas.

quit? Si patrem haberet, et a conspectu suo eam ejecisset, annon tulisset correctionem? Tuam quidem probo lenitatem et clementiam, me vero pœnam ei remittere non oportet. Memento igitur terribilis judicii, in quo nuda et aperta sunt omnia. Considera, quod quæ modo occulta sunt, tunc omnia manifestentur. Si itaque proximo delicta condones, quæ tunc revelanda erunt, hæc eadem ibi universa evanescent; ac de nullo eorum, quæ perpetrasti, appellatus, abibis. Majora igitur accipis[1], quam des; frequenter enim in iis deliquimus, quæ nemo alius præter nos, novit. Cum ergo cognoscamus, quod in illa die omnia nostra facinora in conspectu hominum, in communi totius orbis terrarum spectaculo, sint futura, nonne acerbius a propria conscientia, quam quovis tormento pressi et exagitati cruciabimur? Atqui hanc tantam ignominiam, hæc tanta crimina diluere licebit, si proximo tuo similiter errata condonaveris. Quod si libet, vim hujus mandati percipite. « Si steterit, inquit Deus, » Moyses et Samuël, non est anima mea ad ipsos[2]: » et tamen quos neque Moyses neque Samuël ab ira Dei eripere valuerunt, illos hoc præceptum liberare potuit. Atque idcirco eos, quibus ista dixit, assidue adhortabatur inquiens; Unusquisque malitiam fratri suo in cordibus vestris dimittite: et, Malitiam proximi vestri ne reputate. Si vero etiam inimicos diligere jubeamur, quasnam pœnas dabimus, si eos qui nos amore complectuntur, aversemur? Si is[3], qui diligentem se diligit, nihil plus habet Publicanis, ubi stabit qui nihil injuste agentem odio habet? Quomodo vero gehennam effugiet[4], qui ipsis Ethnicis extitit deterior? Si is, qui fratrem non amat, licet pecunias exhauriat, aut martyrio clarescat, nihil proficit; cogita,

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Jerem. xv, 1. — [3] Ex comm. in Matth. et in Joan. — [4] Ex interp. epist. ad Rom.

quanto ille supplicio dignus sit, qui nihil injuste operatum hostiliter infestat. Si Deus non ignoscat peccata illis, qui contra se commissa non condonant : quam veniam dabit illis, qui innocentes injuria afficere audent? Quid ergo temere nos invicem impugnamus? quid mutuis bellis nos persequimur, quibus etiam odientes diligere præceptum est? Quid dicis, o homo? inimicum habes, nec erubescis? Annon sufficit nobis diabolus, quod etiam consanguineos provocemus? Utinam nec ille nos impugnare voluisset : utinam neque ille calumniator esset. An ignoras quanta post pacificationem sequatur voluptas? Quid enim si in odio non ita appareat? Si vero dicas, exæstuare te dum injuriæ meministi, recorderis, si boni aliquid tibi præstitum sit ab eo, qui tristitia te affecit; et rursus, quantis tu alios malis affeceris : sic enim continuo odium istud dimittes : nullum enim tantum malum passus es, quantum ipse tibi conflasti. Quomodo enim veniam consequeris, quam aliis non tribuis? Ipsi Gentiles [1], qui nihil magni expectabant, in malorum tolerantia sæpe magnum studium collocarunt : et tu, pro quo, cum inimicus esses, Christus animam suam dedit, nec occidi recusavit, quique cum tanta spe hinc migraturus es, inimicitias dissolvere metuis et refugis? Et quod ipsum quidem tempus facit, tu facere propter divinam legem non audes : sed sine ullo præmio potius, quam pro præmio affectum vis extingui? neque enim si tempus hoc fecerit, amplius quid tibi erit, sed grave potius supplicium, cum, quod tempus præstitit, hoc, ut tu faceres, Dei lex tibi non persuaserit. Ob hoc enim maxime inenarrabilem tibi parat mercedem, ut ipsum antevertas. Itaque si non nisi rogatus alteri reconcilieris, jam non tuo Dei mandatum servandi studio, sed alterius diligentiæ ascribetur amicitia : ideoque illo præ-

[1] Ex interp. Evang. S. Matth.

mia capiente, tu sine corona discedis. Latrones si quibus consuescant[1], jam non amplius latrones sunt illis quibuscum consueverint; sed mensa immutat mores, et qui belluis erant immaniores, ovibus mansuetiores efficit : nos vero tantæ participes mensæ, in nos mutuo armamur? Et quomodo non bestiis ipsis deteriores fuerimus? Propter hanc itaque causam nos quidem infirmiores, ipse vero communis omnium nostrum inimicus in dies fortior evadit. Non enim nos invicem contra illum munimus, sed cum ipso contra nos mutuo stamus, atque eodem ad ejusmodi prælia ductore utimur. Cujus nos militiam effugere contingat, gratia Jesu Christi : quem decet gloria, imperium, honor et adoratio, cum Patre et sancto Spiritu, in sæcula. Amen.

HOMILIA XIX.

De tristitia et mærore.

Indidit Deus naturæ nostræ tristitiam[2], non ut simpliciter et intempestive, etiam in rebus adversis ea utamur, neque ut nos ipsos perdamus, sed ut maxima ex eadem consequamur commoda. Tempus enim tristitiæ est, non quando mala patimur, sed cum male agimus. Nos vero ordinem pervertimus, et tempora permutavimus : et cum quidem infinita mala facimus, ne quidem ad breve tempus animo contrahimur: si vero exiguum quid ab aliquo patiamur, animo concidimus, vertigine corripimur, et liberari e præsenti vita optamus, ignorantes quod tribulationes et

[1] Ex comm. in epist. ad Rom. — [2] Ex orat. 2 ad Stagirium.

tentationes, quæque nobis contingunt tristia[1], non minus quam bona, Dei curam nobis commendent. Et quid dico tribulationes quæ hic sunt? Nec enim minus gehennæ comminatio, quam regnum cœlorum ipsius clementiam demonstrat. Nam si gehennam non minaretur, nullus tam facile assequeretur bona cœlestia[2]. Neque enim sola bonorum promissio ad virtutem nos exhortari sufficit, nisi etiam malorum metus impellat eos, qui segnius eam colunt: præsertim cum ideo tristitia et mœror facta sint[3]; non ut de morte aut pecuniarum jactura: aut aliqua ejusmodi re doleamus, verum ut ad peccatorum remotionem ipsa utamur. Etenim miles, qui mortem timet, nihil unquam præclari efficiet. Qui itaque dolet, non quia punitur[4], sed quia peccans Deum irritat, dolere debet, atque inimicum reddit; ille maxime ipsum nobis reconciliat, et propinquum nobis esse facit. Propterea enim in præsentem vitam productus es, o homo, non ut in otio vivens educeris, neque ut nihil patiaris mali, sed ut passus illustrior sis. Non enim enim viri generosi est, otium quærere et deliciis perfrui; sed desiderium potius est vermis nulla ratione utentis, quam rationem habentis. Et ora quidem, ut ne incidas in tentationem[5]. Sin forte intraveris, ne graviter et ægre feras, nec tumultueris aut turberis, sed omnia fac, quo illustrior evadas. Annon vides, militum fortissimos, quomodo tuba vocante ad tropæa respiciant, ad victorias, ad majores suos, qui præclare se gesserunt? Et tu igitur tuba insonante spirituali, sta leone validior: intra, sive ignis sit, sive ferrum. Sciunt etiam elementa animosos revereri: sciunt et ipsæ bestiæ ita generosos timere; sive a fame, sive etiam a natura efferentur, omnium obliviscuntur, et affectum superant. Christianum igitur

[1] Ex primo ad Stagirium. — [2] Ex interp. Ps. 124. — [3] Ex Serm. in statuas. — [4] Ex tertio Serm. ad Stagirium. — [5] Ex interp. Ps. 124.

si quid contristet[1], duas duntaxat materias tristitiæ habere oportet: cum scilicet aut ipsemet, aut proximus Deum offenderit. Qui maledicta sustinent, non oportet anxios esse et tremere[2]; sed eos, qui maledicunt. Neque enim illi excusare se coguntur, de detractionibus quas audiverunt, sed hi de maledictis, quibus usi sunt: his enim totum periculum impendet. Igitur male audientes securos esse oportet; cum rationem reddituri non sint de alterius maledictis. Qui vero maledixerunt, eos anxios esse et tremere oportet, quippe qui ad formidabile illud tribunal pro his trahendi sunt. Ideoque ne doleamus nos male audire, sed si merito male audiamus. Si enim in nequitia vitam agamus[3], licet nullus sit qui maledicat, omnium tamen miserrimi sumus: At si virtuti studeamus, quamvis totus terrarum orbis maledicat, omnium tunc felicissimi erimus. Nam si mens nobis bene constituta sit[4], etiamsi infinitæ undique excitentur tempestates, in tranquillitate tamen, et in portu semper sedebimus: Quemadmodum illa non bene habente, etiamsi nobis omnia secundis proveh antur ventis, nihil tamen naufragium patientibus melius habebimus. Hoc in alimentis quoque videre est. Si enim corpus ventriculi forte sit et robustum, omne quod susceperit, sive per se rude et inconfectum, in purum ipsum commutat succum, naturali temperamento alimenti vitium superante. Si vero robur ipsius remissum et solutum sit, etiamsi cibum omnium optimum succum habentem ei obtuleris, in pessimum tamen hunc transmutaverit et corruperit, imbecillitate virtutem ipsius labefactante. Anima enim quæ dolore cruciatur[5], nubeque occupatur tristitiæ, nequaquam cum alacritate potest vel audire vel referre aliquid eorum, quæ utiliter dicuntur. Nam dolen-

[1] Ex Serm. 3 ad Stagirium. — [2] Ex comm. in Matth. — [3] Ex interp. Evang. Matth. — [4] Ex hom. 1 de providentia. — [5] Ex hom. de statuis.

tium animi longos extendere sermones nolunt: sed sicuti nubes aliqua densa facta, solisque radios intercludens totos ipsos retro avertit; ita etiam tristitiæ nubes, si animo nostro obstet, non permittit ei facilem sermonis esse transitum, sed magno cum impedimento eum intus strangulat et cohibet. Atque hoc non in loquentibus modo, sed etiam in audientibus fit. Quemadmodum enim ex dicentis animo non permittit sermonem expedite exilire: ita nec in audientium mentem cum sua virtute illabi concedit. Etenim amici Job[1], ubi cum accessissent, vidissentque ipsius domus tragœdiam, et justum in illo sterquilinio sedentem, ulceribusque plenum, tum vestimenta disciderunt et ploraverunt, atque in silentio assederunt, ostendentes, nihil utilius esse circa initium, iis qui dolore cruciantur, quam quies et silentium. Disce itaque, quod is, qui tentationem fieri permisit, tempus quoque liberationis a tentatione noverit; potens enim est Deus omnia dissolvere mala, sed donec conversionem factam viderit, tribulationem non finit. Et admirare eos qui tentantur, fortique animo tentationes sustinent: ut putares pueros: quos nemo miratus esset, non esse combustos, si procul a fornace Babylonica fuissent. Quod enim omnes obstupefecit, illud est, quod tanto tempore in igne versati, lætiores evaserint, quam qui in eo minime fuissent. Atque eodem modo de Sanctis dicendum; quod si nulla ipsis immissa esset tentatio, nequaquam eos, quod tam constanter tulerint, suspexissemus. Enimvero dum innumerabilibus agitarentur undique fluctibus, melius habebant, quam qui pura tranquillitate fruebantur. Quod si nihil fuisset, quod eos contristaret, non magnum illis fuisset, jugiter posse gaudere: quod vero multis, quæ in mœrorem eos conjicere potuissent, imminentibus, omnibus su-

[1] Ex iisdem.

periores essent, atque in mediis molestiis lætitia afficerentur, hoc novum et inusitatum est. Etenim mors annon videtur omnibus esse intolerabilior? sed hujus expectatio eos non tantum non contristat, sed vehementius etiam exhilarat. Noverunt enim quod mortis adventus laborum finis sit[1]; quodque benignus Deus servos suos honorare, eisque aliorum etiam salutem donare consuevit. Ut etiam cum S. Paulo fecit, qui totius terrarum orbis magister erat, qui ubique doctrinæ suæ radios emittebat. Cum enim hic Romam abduceretur[2], gravi tempestate in mari exorta, omnibusque qui in navi erant, saluti suæ metuentibus, nec ullam spem bonam propter æstus magnitudinem habentibus, omnibus convocatis inquit: « Bono animo » estote, viri; amissio enim nullius animæ erit ex vobis, » præterquam navis. Astitit enim mihi hac nocte Angelus » Dei cujus sum, et cui deservio, dicens: Ne timeas, Paule; » donavit enim tibi Deus omnes qui navigant tecum. » Hujus assidue recordemur. Nihil enim tantopere nos juvat, quam jugiter beneficiorum Dei[3], tum communium, tum privatorum, meminisse. Si enim benefactorum amici recordati, aut jucundo verbo vel re audita, incalescimus: multo magis, si cognoscamus quanta in pericula inciderimus, quodque ab omnibus nos Deus exemerit, promptiores in virtutis studio erimus. Quemadmodum ipse quoque Paulus. Cujus famem quidem, et sitim, et naufragia, et timores, et insidias, et carceres, aliaque omnia quæcumque præconii Evangelici causa B. Paulus sustinuit, nihil opus esse arbitror commemorare. Sufficit namque horum unumquodque et vehementer conturbasse et fregisse sanctam illam animam[4]. Cum vero dicit, « Quis infirma» tur, et ego non infirmor; quis scandalizatur, et ego non « uror? hoc est quod[5] omnium maxime ipsi assiduam et in-

[1] Ex Hexaëmero. — [2] Act. XXVII. — [3] Ex epist. ad Titum. — [4] Ex Orat. 3 ad Stagirium. — [5] 2 Cor. XI, 29.

tolerabilem exhibuit animi ægritudinem. Si enim ob unumquemque eorum, qui scandalizabantur, ipse urebatur, non potuit restingui incendium ex ipsius anima. Nec enim deerant qui scandalizarentur, ignique materiam præberent. At vero Judæos infideles videre, quam vel exiguam tristitiæ et doloris requiem habere potuit? « Optabam enim, inquit, anathema esse a Christo pro fratribus » meis, qui mihi cognati sunt secundum carnem, qui sunt » Israëlitæ[1]. » Quod vero dicit, ejusmodi est : Optabilius erat mihi in gehennam incidere, quam Israëlitas infideles videre. Qui vero gehennæ pœnas elegit, ut Judæos omnes adducere posset, hunc manifestum est, istud non consecutum, acerbiorem egisse vitam iis qui in inferno sunt. Ad quem etiam illud dictum[2], « Sufficit tibi gratia mea : virtus » enim in infirmitate perficitur[3]. » Hoc est, sufficit tibi quod mortuos excites, quod cæcos cures, quod mundes leprosos, aliaque miracula edas : ne quæras etiam absque periculis et timore esse, et sine molestiis prædicare. Sed doles et tristaris? ne opineris id meæ imbecillitatis esse, quod multi sint, qui insidias tibi moliuntur, et verberant, et ejiciunt, et flagellis cædunt. Quin hoc ipsum meam potentiam ostendit. Virtus enim mea, inquit, in infirmitate perficitur, cum persecutionem patientes persequentibus superiores evaditis : cum exagitati vincitis exagitantes : cum ligati ligantes convertitis. Verum grave quidem est[4], a quovis etiam male audire : si vero aliquis ex iis, qui beneficia acceperint, hoc faciat, collataque in se beneficia vituperet, et crimini objiciat; tunc vero, tunc contumelia sit non ferenda, tantamque cum tristitia iram quoque adducit, ut vel suffocare injuria

[1] Rom. IX, 3. — [2] Ex interp. epist. 2 ad Cor. — [3] 2 Cor. XII, 9. — [4] Ex orat. 3 ad Stagirium.

affectum queat. Certe quia viro magno injuriam tulit, ei non parvo honori est ipsa malefacientis excellentia: qui vero a vili et abjecto, majorem sustinet dolorem, et intolerabilem reputat calamitatem. Sed non illud attende[1], an nos aliqui cavillentur, sed an recte et merito. Et siquidem recte[2], illis etiam non ridentibus, nos lacrymemur: sin immerito, licet omnes rideant, ipsi quidem nos beatos prædicemus, illos vero, velut omnium miserrimos, nihilque ab insanientibus differentes, deploremus: etsi dolentibus nihil molestius est, quam sermo ad animum mordendum idoneus. Hæc tum vos ipsis, tum alter alteri quotidie loquimini, cum tempus opportunum habetis. Si enim rogare aliquem volens[3], licet rationi consentanea petere velit, temporis commoditatem expectat, ut illum, qui petita dare debet, mitem et bene affectum conveniat, multo magis dicentem tempus quærere idoneum oportet. Sic enim pro nobis invicem solliciti esse debemus[4], sicut pro nobis ipsis, et parcere proximis, quemadmodum nobis quoque Deus. Nemo enim ita sibi parcit, sicuti nobis omnibus Deus: qui multo magis quam nos ipsi desiderat, ut nihil mali patiamur. Quem decet gloria, imperium, honor et adoratio, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ex epist. 2 ad Timoth. — [2] Ex hom. ad infidelem parentem. — [3] Ex hom. in Stat. — [4] Ex hom. 3 ad Stagir.

HOMILIA XX.

De ira et furore.

Vis discere quantum malum sit irasci[1]? Asta pugnantibus in foro. In teipso enim dedecus non facile cernere poteris, tenebras jam offusas habente et ebrio. Sed cum a perturbatione liber fueris, tunc potius tua contemplaberis. Cum enim ira circa pectus consurgit et sævit, os ignem spirat, flammam oculi emittunt, tumet undique facies, manus immoderate extenduntur, pedes ridicule saltant, in cohibentes insiliunt; nec quidquam distant ab insanientibus, imo nec a feris asinis, calcitrantes, mordentes. Tam fœdus et male compositus est homo iracundus. Sed tumet, inquit, pectus, et injuriis mordetur. Scio et ego: ob id enim eos qui vincunt suspicio. Si enim velimus hunc animi morbum repellere, possumus. Quare enim magistratibus nobis insultantibus, eumdem non patimur? Quia æqualis huic affectioni metus nobis astat. Quare etiam famuli, infinitis licet a vobis contumeliis afficiantur, cum silentio tamen omnia tolerant? Quia et ipsi idem impositum habent vinculum. Jam vero hominum quidem gratia etiam non ferenda ferimus, et ad injurios et contumeliosos dicimus: Quidam me injuria affecit, non tu: erga Deum vero non tantam habebimus reverentiam? Dicamus etiam ad animam nostram: Deus jam nos lædit, qui tacere jubet: ne insultemus, neque Deus vilior sit hominibus. Cum igitur aliquis te contristaverit, cogita quæ tu in Deum pec-

[1] Ex interp. Evang. S. Joan.

cata admiseris, et quod tua erga illum mansuetudine mitius sis redditurus judicium, cum rationes erunt reddendæ. Ait enim, « Dimitte, et dimittetur vobis. » Ad hæc vero, illud quoque considera, an aliquando ad immanitatem efferatus te ipsum viceris, et an aliquando a perturbatione in transversum actus fueris : et utraque deinde confer tempora : quando teipsum laudasti ? tuncne, cum superatus es, an vero cum teipsum vicisti ? Nonne tunc quidem etiam nobis ipsis frequenter maledicimus, et multa nobis subit pœnitentia, tum propter verba, tum propter opera ? Cum vero superavimus, voluptatem capimus ; gloriamur, quando vicimus. Victoria enim ex ira parta, est, non par pari referre ; extrema siquidem hæc clades est, sed ferre placide, si quis mala vel patiatur, vel audiat. Ne repugnes iis qui te hortantur ut taceas, dicens : Non patiar ut ille, me irriso, ita abeat. Non enim tunc irridebit te ; sed, si vindictam expetiveris. Quod si tunc quoque te irriserit, tanquam stultus id faciet. Tu autem cum vincis, ne testimonium quæras stultorum ; sed prudentum sufficiens esse puta : magis vero ad Deum respice, et ille te laudabit. Quem vero ille suspicit, non debet ab hominibus honorem quærere. Et si pecunias quis multas habeat et possessiones[1], ita ipsis utatur, tanquam advena, et paulo post easdem, volens nolens, relicturus. Et, si injuria quis læsus ab aliquo sit, ne perpetuo irascatur, imovero nec ad tempus. « Sol ne occidat super iracundiam vestram[2]. » Etenim integras domos subvertit, antiquas familiaritates dissolvit, et inconsolabiles tragœdias excitavit iste morbus. Si igitur quis te infestet, ne ad ipsum respicias, sed ad dæmonem hunc commoventem, atque universam iram contra illum effunde : ejus vero, qui ab illo concitatur, miserere. Si enim mentiri, a diabolo est, multo magis sine causa irasci.

[1] Ex hom. in *Pater noster*. — [2] Ephes. IV, 26.

Irasci sane non contingit[1], si nemo sit, qui nos irritet: concupiscere vero necesse est, forma ad hoc movente etiam non apparente. Si te injuria quis affecerit[2], cogita pœnam qua punitur; et non modo iram non concipies, sed et lacrymas emittes. Nemo enim contra febri laborantem exacerbatur, aut contra æstuantem, sed tales omnes miseratur, et lacrymatur. Si tamen etiam ulcisci velis, taceas, et opportunam ei plagam dedisti: si vero morsus, contumeliose eum tractes, plane efficis, ut quæ dicuntur, vera esse existimentur. Quare enim dives aliquis ridet, si quis eum pauperem appellet? quia nullius sibi paupertatis conscius est. Si igitur ob vituperia riserimus, maximum dabimus indicium, eorum quæ dicuntur, nos conscios non esse. Contumeliis te quis affecit[3]? roga Deum, ut cito ei fiat placatus; frater tuus est, membrum tuum est. Sed multum, inquit, mihi insultat. Enimvero propterea major est merces. Propterea maxime iram dimittere oportet, quoniam diabolus eum vulneravit. Ne igitur objurgaveris, teque cum ipso pariter prostraveris. Quousque quidem stas, illum etiam conservare potes: si vero te quoque dejeceris, vicissim contumelias inferendo, quis jam vos eriget? Ille-ne qui vulneratus est? Sed non poterit, cum jaceat: an tu, qui cum eo pariter cecidisti? et quomodo, qui tibi ipsi non sufficis, alteri manum porriges? Sauciavit illum diabolus, ne tu quoque sauciaveris; quin et prius jaculum extrahe. Si enim hoc modo inter nos conversemur, cito omnes sani erimus: at si contra nos mutuo armemur, ne diabolo quidem ad nostrum interitum opus est. An prior damno affectus es? At miserum non est mala pati, sed mala agere. Ne enim dixeris[4], nihil est mali, si nescio quem contumelia afficiam. Ob hoc grande malum est,

[1] Ex Serm. in *Pater noster*. — [2] Ex comm. in Joan. — [3] Ex interp. Evang S. Joan. — [4] Ex hom. ad Ephes.

quoniam nullum esse videtur. Quæ enim nihil videntur esse, facile etiam contemnuntur: quæ vero contemnuntur, illa quoque augentur: quæ vero augentur, illa etiam insanabilia fiunt. Nihil igitur mali te facere existimas, cum fratrem accusas? Quomodo ergo appellas fratrem? Si vero frater non est, quomodo dicis, « Pater noster[1]? Illud enim, Pater noster, multarum pesronarum significationum habet. Non enim potest patrem vocare benignum Deum, qui animum habet ferum et inhumanum: nec enim conservat signa et notas illius bonitatis, quæ in Patre cælesti est, sed in speciem ferinam seipsum transmutavit, divinaque nobilitate excidit. Si enim quis saltet instar tauri[2], aut calcitret sicut asinus, aut cameli more malorum recordetur, aut veluti ursus gulosus sit, rapiat sicut lupus, instar scorpii feriat, subdolus sit ut vulpes, et tanquam equus feminarum amore insaniens, ad mulieres hinniat, quomodo talis potest dignam filio sursum emittere vocem, et patrem suum vocare Deum? Quid ergo talis dicendus est? An bestia? At bestiæ uno ex istis vitiis tenentur: iste vero omnia in se ipso collegit, et illarum stultitia factus est stultior. Etenim ipsæ bestiæ, natura licet feroces, humanam tamen industriam nactæ, frequenter mansuetæ fiunt: iste vero, cum sit homo, et naturalem illarum feritatem in mansuetudinem contra naturam commutet, quam excusationem habebit, quod naturalem suam ipsius mansuetudinem, in eam, quæ contra naturam est, feritatem abducat? Et animal quidem natura ferum, mansuefacit; se ipsum vero natura mansuetum, ferum reddit: et leonem mansuetum et manu tractabilem facit, proprium vero animum leone reddit ferociorem. Leonem cicurat et hominem facit: se ipsum vero negligit, ex homine in leonem degenerantem. Illi donat quæ supra natu-

[1] In *Pater noster*. — [2] Ex interp. ep. ad Eph.

ram sunt: sibi vero nec ea, quæ secundum naturam sunt, comparat. Quod si nihil ita similem Deo reddit[1], quam injuriam accipientem, ad veniam injuste agentibus dandam, facilem esse; quanta pœna illi digni non fuerint, qui post hæc omnia non solum ipsis non remittunt, sed Deum etiam pro inimicorum ultione rogant, et contra eos interpellant? Quam vero salutis spem de reliquo habebunt, si etiam tunc, cum placare ipsum oporteret, eum exacerbant, supplicis quidem habitum induentes, belluæ autem vocem emittentes, et contra se ipsos tela maligni exacuentes? Si enim ne tum quidem, cum misericordia tibi opus est[2], iram remittis, sed maxime ipsius memor es, idque non ignorans, quod contra te ipsum gladium impellas, quando tandem humanus fieri poteris? Accepisti injuriam, et eum, qui intulit, ulcisci cupis? Beneficiis eum affice, et ultus es. Si enim ulciscaris, similiter et te et illum vituperabunt omnes: si vero toleres; te quidem suspicient, de illo autem male loquentur. Quod vero majus malum et acerbius contingere inimico possit, quam videre inimicum omnibus esse admirationi, plausuque excipi; se vero in oculis inimici ab omnibus vituperari? Bestia quædam est ira, facile exiliens: atque idcirco infinitis nobis opus est vallis et septis ad eam superandam et cohibendam. Ideo enim hanc maxime partem ex ossibus, veluti ex quibusdam lapidibus, Deus nobis condidit; posito ei firmamento, ut ne aliquando ea dirupta et discissa, facile totum animal læderet. Ignis enim est, inquit, et gravis procella; nec facile alia totius corporis pars istam violentiam sustinuerit. Non ita leo viscera discerpere interiora potest, sicut ira ferreis unguibus semper incidens universa perdit. Non enim corpus solum vastat, sed ipsam quoque animæ lædit

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex interp. epist. ad Hebr. alii ad Ephes.

sanitatem. Cum igitur quis venerit et dixerit[1], quod aliquis te vituperaverit, et apud omnes male de te loqui pergat, lauda apud præsentes vituperantem[2]: et licet vel maxime imprudentes fuerint, te quidem laudabunt et admirabuntur; illum vero, ceu quavis bestia sæviorem, odio prosequentur: quoniam hic quidem nulla lacessitus injuria te contristavit; tu vero etiam injuriam passus, contraria ei retribuisti. Ad hæc vero, omnia quoque dicta vana esse ostendere poteris. Qui enim dum mordetur, exacerbatur, indicat se conscium sibi esse eorum quæ narrantur; at qui irridet, hoc ipso omni suspicione apud præsentes sese liberavit. Quod si illum quoque ulcisci desideras, et hoc ex abundanti consequetur, Deo scilicet ipsum, ob ea quæ dixit, puniente; et ante pœnam dum tua illa philosophia ei velut opportuna quædam plaga existit. Nihil enim ita castigare solet eos, qui nos vituperant, quam si nos, dum vituperamur, vituperia irrideamus. Si vero vituperatus vicissim vituperes, superatus es; non quidem ab homine, sed quod turpius est, ab affectu illiberali, ira scilicet, commotus. Si vero tacueris, vicisti, et citra laborem tropæum erexisti, et infinitos habebis qui te coronent, convitiumque mendacii condemnent. Qui enim contradicit, tanquam moleste ferens, contradicere videtur: qui autem moleste fert, suspicionem præbet, quod eorum quæ narrantur, sibi conscius sit. At si irriseris, et risu calculum contra te sustulisti, et ignominia te afficienti hinc majorem dolorem excitasti. Non enim tantopere gaudet se non vituperari, quam moleste fert, se mordere non posse. Si igitur eo quod maxime desiderat, ipsum destitueris, totum ei eripuisti; despiciendum illum attenuans et mordens. Non enim tam illustres Reges facit victoria ab

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Ex epist. ad Rom.

hostibus reportata[1], quam iram et furorem superasse. Ibi enim armorum et militum facinus bellicum fuit: at hic aperte tua est victoria. Et ibi quidem, victoriæ alios habes participes; hic vero solus tropæum statuisti. Cum igitur contumelia te quis affecerit[2], generoso fer animo: se ipsum enim læsit, non te. Si dexteram percusserit, ne repugnes: ille enim est, qui feritur; te quidem manu, se ipsum vero animo percutiens. Quod si difficilia ista tibi videantur, cogita si furiosus aliquis vestem tuam undique lacerasset, quem sis dicturus malis affici; te-ne qui passus es; an illum qui fecit? perspicuum est, quod illum. Ergo-ne cum tibi vestis disciuditur, graviora passus est ille, qui hoc fecit; cum vero cor disrumpitur; hoc enim ira facit, illum non existimas majora mala passum, quam te, qui ne tantillum quidem sustinuisti? Si malum pro malo reddere non oportet, multo magis malum erit, pro bono, nullo etiam malo præcedente, malum reddere. Sed quidam[3], inquit, improbus est, meque contristavit, et multa injuria affecit. Vis-ne illum ulcisci? ne vicem reddas, impunitum relinque: age gratias. Illa enim ipsa vere ultio est, quæ et ipsi damnum, et tibi utilitatem adfert. Ex ea enim gaudium nascitur. Cum tali sumus animo, ut neminem ulciscamur, sed omnes beneficiis prosequamur, unde, quæso, mœroris stimulus irrepere poterit? Qui enim ita mala perpeti gaudet, ut etiam benefactis mala inferentem remuneretur, quomodo de cætero contristari poterit? Quid enim, quæso, mali tibi contigit? Morbus-ne invasit? at nihil hoc novi: mortale enim et patibile corpus habemus. An penuria mancipiorum? sed et hæc comparari et amitti possunt, et hic remanent. An insidiæ et calumniæ? At non nos in his lædimur, sed illi, qui eas struxerunt:

[1] Ex hom. in statuas. — [2] Ex interp. Psal. 7. — [3] Ex interp. epist. 1 ad Thess.

Anima enim, inquit, quæ peccaverit, ipsa morietur. Peccavit autem non qui injuriam accepit, sed qui injuriam intulit. Nihil ergo tantopere studeamus[1], carissimi, quam ab ira liberi esse, et eos qui nobis infensi sunt, reconciliare: scientes, quod nec oratio, nec eleemosyna, nec jejunium, nec mysteriorum participatio, nec aliud quid ejusmodi rerum, in illa die nobis patrocinari poterit si injuriarum memores simus. Non igitur quis erraverit, si hoc peccatum omnium esse gravissimum ostendat. Nihil enim ita Deus odio prosequitur et aversatur, sicut hominem injuriæ memorem, et retinentem iram. Quomodo enim Dominum tibi mitem et facilem esse cupis, conservo tuo difficilis et inexorabilis existens? Sed injurius in te fuit conservus tuus? Et tu in Deum frequenter injurius es[2]. Quæ vero æqualitas est inter conservum et dominum? Et ille quidem ex perturbatione forte, et injuria lacessitus atque exacerbatus injuriam intulit: tu vero Deum contumelia afficis, nulla provocatus injuria, nec læsus; sed in dies ab eo beneficia accipiens. Et quam habituri sumus excusationem, aut veniam? Cogita igitur, quod si exacte Deus examinare velit quæ in ipsum committuntur, nullum diem supervicturi simus. « Iniquitates » enim, inquit, si observaveris Domine, Domine quis sus» tinebit? » Quia tua est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ex hom. in illud, *Simile factum est regnum cœlorum homini patrif.* — [2] Ex hom. in statuas.

HOMILIA XXI.

De imperio, potestate et gloria.

Fertur beatus Constantinus, cum forte statua ipsius lapidata esset[1], et multi illum incitarent, ut requisitos injuriæ illatores, ad pœnam deposceret, dicentes, quod totam ipsius faciem lapidibus jactis vulnerassent; manu sua faciem palpasse, et placide subridendo dixisse : Ego vero nusquam in fronte plagam video : sed sanum est caput, et sana tota facies. Atque hac ratione rubore suffusos et pudefactos ab inique consilio avertit. Quod si apud homines tantam gloriam ob illud dictum obtinuit, quot bonis apud benignum Deum fruetur? Vere enim Rex ille est, qui iræ et invidiæ voluptatique dominatur[2], atque omnia Dei legibus subjicit; mentemque liberam conservans, voluptatum imperium animæ prævalere non sinit. Talem ego libenter et terræ et mari, civitatibus quoque, populis et exercitibus imperantem viderem. Qui enim rationem affectionibus præfecit, ille facile etiam hominibus secundum divinas leges præfuerit, ut subditis instar patris sit, moderatissimeque cum civitatibus agat. Qui vero hominibus quidem imperitare videtur, iræ vero et ambitioni et voluptatibus servit, primo quidem ridiculus subditis esse videatur, quod auream gemmisque ornatam coronam ferat; temperantia vero coronatus non sit : quodque purpura totum quidem corpus fulgeat, animam vero habeat incultam. Ad hæc vero neque, quomodo administret imperium,

[1] Ex hom. in statuas. — [2] Ex Serm. comparatio Regis et Monachi.

sciet. Qui enim sibi ipsi imperare non potuit, quomodo is alios moderari legibus possit? Neque hoc animis cogitemus[1], quomodo honores et potestatem adipiscamur, sed ut virtute ac sapientia præditi simus. Magna enim potentia facere suadet, quæ Deo displicent: et admodum forti animo opus est, ut quis collato sibi honore, dignitate ac potestate utatur, ut oportet. Qui dignitate caret, ille, vel invitus sapientiæ studio incumbit: qui vero ea potitur, ei idem evenire solet, ac si quis virgini formosæ ac decoræ cohabitans, leges accipiat, ut non impudice in illam oculos conjiciat. Ejusmodi enim res est potestas. Atque idcirco multos, eosque invitos, ad injuriam inferendam impulit, iram excitavit, et frenum linguæ abstulit, et portam oris patefecit, animam instar venti cujusdam jactans, et in extremam malorum profunditatem navim demergens. Honoris enim magnitudo[2], iis qui non convenienter vivere volunt, augmentum est supplicii. In magna enim existimatione esse et felices successus apud populum habere, quanto clariorem facit, tanto majora pericula et curas habet. Talis enim respirare et consistere omnino non potest, qui tam sævum et molestum habet dominum. Et quid dico consistere et respirare? Etiamsi talis infinita habeat recte facta, difficulter tamen in regnum ingreditur. Nihil enim ita insolenter efferre solet homines, sicut vulgi existimatio. Ferre enim contemptum[3], præclarum et generosum est; at gloriam obtinere, animo indiget forti et valde magno, ut qui honore fruitur, non extollatur. Si tamen honorem desideras adipisci, honorem respue: at si honorem secteris, honorem perdes. Umbra enim gloriæ est ipsa gloria. Nemo videns pictum panem, picturam gustat, licet decies millies esuriat. Qui igitur in præsenti omnia

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex eode m. — [3] Ibid.

recepisse se fatentur[1], in futurum se ipsos omnino desertos faciunt. Sic etiam Adamus spe majoris honoris[2], præsenti quoque excidit. Et multi persæpe, ampliora desiderantes, simul præsentia amiserunt : et qui omnia hic sese obtenturos sperabant, ne partem quidem sunt consecuti. Res enim humanæ, quo magis elatæ fuerint et splenduerint, tanto majorem ruinam faciunt : nec subditorum tantum, sed etiam eorum qui illis imperant. Neque enim privatam domum tantis plenam periculis quis invenerit quantis regum palatia referta sunt malis. Ob hoc igitur[3], quæso, proximo invides, quod eum honore multaque dignitate frui conspicis? Ergo non animadvertis, quam facile res istæ marcescant, quantumque inde malum oriatur? Quod enim ex istis omnium miserrimum est, damna, quæ inde promanant, perpetuo manent ; ipsa vero voluptas, antequam apparuerit, evanuit. Sed multum apud imperium habentem valet : depopulatur diripitque omnia, ubi vult, et inimicos molestia afficit, assentatoribus benefacit, et ingenti pollet potentia. Quid igitur mali facere potest? dignitatem fortasse abrogabit? Et quid tum? Si enim juste quidem id fecerit, prodest, cum nihil tantopere Deum offendat, quam si quis honoribus ultra meritum afficiatur. Si vero injuste, rursus crimen in illum et non in hunc redundat. Qui enim immerito aliquid passus fuerit, et fortiter tulerit, majorem apud Deum sibi acquisivit fiduciam. Nam qui magistratibus obedit, ille non magistratibus, sed Deo, qui lege ejusmodi res sancivit, obedit : et qui illis non obtemperat, Deo repugnat. Non enim est potestas, inquit, nisi a Deo[4]. Etenim magistratus esse, et hos quidem imperare, alios vero subditos esse, et non promiscue omnia instar fluctuum ferri, populis huc illuc cir-

[1] Ex Serm. de incomprehensibili. — [2] Ex hom. ad juniorem viduam. — [3] Ex comm. in Matth. — [4] Ex expos. epist. ad Rom.

cumactis, divinæ sapientiæ opus est. Ideo horum quoque, si contemnantur, acerrimus vindex est. Nec enim vulgarem pœnam de te sumet, si istos spreveris, sed longe maximam. Nec quidquam te contradicentem eripiet : sed et apud homines gravissimum subibis supplicium, et Deum vehementius irritabis. Ut enim si navim rectore destituas[1], navim ipsam submerseris : et si ducem ab exercitu abstrahas, milites vinctos hostibus tradideris : ita si civitatum rectores tollas, ipsis bestiis alieniorem a ratione vitam vivemus. Quod enim in ædibus lignorum colligationes sunt, hoc in civitatibus sunt magistratus. Si igitur Princeps in omnibus inculpatus sit[2], tunc quanta vult potestate, universos sibi subditos punire, iisdemque indulgere poterit. Sontes enim non punire, et ignoscere iis qui facinora nulla venia digna admiserunt, vix unius aut alterius hominis est : et maxime si Rex sit, cui injuria infertur. Et vero timore civitatem subjicere facile est : at omnes sibi amore conjungere, et, ut bene erga imperium affecti sint, persuadere, res est, quam difficulter quis consequatur, sive infinitas quis pecunias expendat; sive innumeros moveat exercitus, sive quidvis aliud faciat, haud facile tamen tot hominum affectum ad se trahere poterit. Nihil ita commendat principem[3], sicut erga sibi subjectos amor. Patrem enim non sola generatio facit, sed etiam amor postquam genuerit. Si vero ubi natura est[4], requiritur dilectio, multo magis ubi gratia. Major omnino Sacerdotii est potestas potestate Regia, et tanto quidem major, quod Regi corpora credita sint, Sacerdoti vero animæ. Et ille quidem pecuniarum reliquatores liberat, hic vero reliquatores peccatorum : ille cogit, iste hortatur : ille arma sensibilia, hic arma spiritualia habet : ille contra barbaros bellum gerit,

[1] Ex orat. in stat. — [2] Ex comm. in epist. 2 ad Corinth. — [3] Ex expos. epist. 2 ad Cor. — [4] Ex hom. 2 in Oziam.

hic contra dæmones. Idcirco et in veteri lege Sacerdotes ipsos Reges ungebant[1], et jam Sacerdotis manibus Deus caput subjecit; erudiens nos, quod hic major sit Princeps quam ille : nam minus a meliore benedicitur. Ingressus enim est aliquando Rex Ozias in templum Domini adolere volens incensum[2] : et secutus est eum Azarias Sacerdos, non ut Regem, sed ut servum fugitivum et improbum expulsurus : itaque cum vehementia quadam irrupit; non secus ac generosus aliquis canis in impuram bestiam insiliens, ut illum Dominica æde exigeret. Non attendit imperii fastum : non audivit Salomonem dicentem, « Terror » Regis sicut rugitus leonis[3]: sed ad verum cœlorum Regem respexit atque hujus timore se ipsum muniens, tyrannum invasit. Sed ingrediamur et nos, si videtur, ut videamus quid cum Rege loquatur. Non licet tibi, inquit, Ozia, adolere Domino incensum. Non appellavit illum Regem, cum ipse prior sese hoc honore exuisset : qui enim peccatum facit, servus est, quamvis infinitas in capite gestet coronas : qui vero justitiam facit, etiamsi omnium abjectissimus fuerit, regia tamen dignitate Regem ipsum superat. Et attende quod dico. Regem aliquando Judæis creari oportuit, quoniam qui ante fuit, regno indignus erat. Mittitur igitur Samuel ad Jesse[4], et ait illi : Misit me Deus, ut unum ex filiis tuis Regem constituam[5]. Jesse eo audito, primum producit filium, idoneum hunc arbitratus ad dignitatem tuendam. Apage, inquit, cum isto : non elegit hunc Dominus. Adducit secundum : sed neque iste est. Adducit tertium, neque iste. Quartum, quintum, sextum, neque iste. Et jam absolutus fuit filiorum chorus ; et quæsitus nondum inveniebatur. Dicit ergo illi, habes-ne alium adhuc filium ? Erubuit pater ; et, Unum, ait, adhuc

[1] Hebr. VII. — [2] Ex hom. 3 in Oziam. — [3] Prov. XX, 2. — [4] 1 Reg. XVI. — [5] Ex Serm. in inscript. psalmi 50.

habeo filium parvum, abjectum, pastorem. Quid ergo? Regem facere intendis, et minorem meliorem ducis præstantiore? Homo hominem spernit; Deus vero coronat: non enim sicut videbit homo, Deus videbit: homo enim faciem, Deus vero cor intuetur. Numquid enim corporis molem quærimus? imo animi generositatem desideramus. Et quare non dixit Deus nominatim, abi, et unge mihi Davidem in Regem, sed unum ex filiis Jesse? ut ne Davidi accideret quod Josepho. Ut enim illi, scientes eum, qui in Regem quærebatur, ei insidiati sunt: ita metuendum erat, et ne isti idem molirentur. Ignorantia ergo Davidi mater securitatis fuit. Venit igitur David, et ungitur oleo, et abiit regia potestate præditus: non lorica, non clypeo protectus, nec hasta, sed omnibus rebus potentius divinum habens suffragium. Et bello urgente, abiit, ut aciem videret, invenitque barbarum quemdam ad singulare certamen hostes provocantem, et nemo audebat prosilire, neque contra eum prodire. Subsistit ergo, et inquit: Quis est hic incircumcisus, qui exprobravit aciem Dei viventis? et dicunt ei: Unde ista superbia? Ille vero, non est hæc superbia, sed fides: non lorica, sed religione me armo: non considero ipsius magnitudinem, sed mentis inopiam. Non hoc respicio, quod grandis sit navis, sed quod rectore careat. Quid igitur, fratres? Rursus invidia, rursus livor. Cui reliquisti pauculas oves illas? nos novimus superbiam et nequitiam cordis tui: quia ut videres prælium, descendisti. Ipse autem rescindens ulcus ab illis discessit; et ut ad alteram partem prælii venit, inquit, quid habebit homo ille, qui auferet caput istius? Ipsi vero introducunt eum ad Regem. Vidit ergo David Regem animo concidisse, consternatum et trementem, aitque ad ipsum: Quare concidit vultus Domini mei? et quidem opportune servitium profitetur; quis est iste? nonne ibo et auferam caput ip-

sius? Quid igitur Rex? Et quomodo poteris, cum puer sis parvus, ipse vero bellator ab adolescentia sua? Non credit Rex : cogitur David facinora sua recensere. Ego, inquit, puer eram parvus, oves patris mei pascens; et quando veniebat leo vel ursus, et tollebat ovem de grege meo, persequebar illos, et eruebam ex ore ipsorum, et percutiebam leonem et ursum. Erit igitur iste tanquam una ex bestiis illis. Quare exprobravit exercitui Dei viventis? Et dixit Saul ad Davidem, Vade, et Dominus sit tecum. Dedit autem ipsi Rex arma sua, et non potuit illa ferre. Quare? Ne scilicet armis aliqua pars victoriæ et recte factorum ascriberetur : ne Rex diceret, Arma mea vicerunt. Abjicit igitur arma, et induit fidem : emittit lapidem : cecidit Philistæus. Non enim corporis naturali robore, sed virtute Spiritus victoriam retulit. Cucurrit deinde, et arrepto gladio ipsius, caput eidem amputavit. Atque ita impletum est quod scriptum est : « In operibus » manuum suarum comprehensus est peccator[1] ».

Si ergo gloriam ames et honorem[2], non ædes tuas aut equum, sed animum exornes et cures oportet. Quoniam nihil te abjectius fuerit, si animum inanem geras, et interim ædium et equorum ornatum ostentes. Sed et hæc et illa mihi sunt, inquit. Quid dicis? Annon ista proferre, nec inter equos lapidesque Christum numerare metuis? Ignoras-ne quod corpus ipse formaverit, et animam dederit, et orbem universum attribuerit? tu vero nec exiguam ei reddis gratiarum actionem? Et tu quidem, cum angustam domunculam elocasti, magna cura et studio mercedem exigis : dum vero tota creatura ipsius frueris, mundumque istum inhabitas, nec parvam quidem mercedem persolvere dignaris? Et qua excusatione dignus fueris[3]?

[1] Psal. IX. 17. — [2] Ex expos. epist. ad Rom. — [3] Ex hom. 3 de incomprehensib.

Sicut ille qui lapidem sursum jacit, cœleste quidem corpus diffindere nequit; nec altitudinem illam attingere potest, sed in suo potius vertice vulnus accipit, dum in ipsum projicientem lapis recidit: ita etiam qui in beatam illam Dei essentiam blasphemat, ei quidem nullum unquam damnum inferet, ut quæ longe major sit et excelsior, quam quæ detrimentum ullum accipere queat: sed potius in proprium caput gladium exacuit, in benefactorem suum factus ingratus. Audiant[1], qui beatam illam divinitatis essentiam curiose scrutantur, et incomprehensibilem illam naturam comprehensibilem asserunt; ut cognoscant, quod nec Angeli essentiam homo possit sine timore intueri. Sanctus ille Propheta Daniel[2], ille Dei amicus, qui magnam apud ipsum libertatem et fiduciam habebat, tres dierum hebdomadas jejunavit, et panem desiderabilem non comedit, et vinum et caro in os ipsius non intraverunt; sed neque unguento unctus fuit: et cum aptior esset anima ipsius ad ejusmodi visionem suscipiendam, per jejunium scilicet expeditior facta, tunc Angelum conspexit, et dicit: « Conversa sunt interiora » mea in visione mea, et spiritus non remansit in me, ne» que fortitudo; et gloria mea in corruptionem commutata » est. » Cum enim formosus esset juvenis, timor autem Angeli præsentis ipsum morientibus similem reddidisset, magna coloris pulchritudine dissipata, perdito venustatis decore, ac decente aspectus colore universo consumpto, idcirco, inquit, Conversa est gloria mea in corruptionem. Erexit ipsum igitur Angelus: surrexit vero ipse tremebundus: et cum Angelus ipsi loqui inciperet, denuo in terram concidit. Et sicuti qui metu exanimantur, postquam erecti sunt, et ad se redierunt, et suspexerunt, adhuc nobis illos sustinentibus, et frigidis aquis faciem illorum conspergentibus, interim sæpe in ipsis manibus nostris deficiunt:

[1] Ex eadem. — [2] Dan. x.

ita et Prophetæ accidit. Anima enim timore perculsa, et intuitum præsentiæ conservi sui non ferens, nec lumen illud sustinere valens, tumultuabatur, se ipsam a vinculo carnis, tanquam a catena quadam liberare contendens : sed ille cohibebat. Quod si Daniel, quem leonum oculi reverebantur, Daniel, qui in corpore humano humanas vires superavit, et qui sapientiæ justitiæque laude, multorumque aliorum recte factorum testimonio notus erat, conservi præsentiam non sustinuit, sed exanimis jacebat : quid illis accidet qui tantum adhuc a virtute istius justi absunt, et tamen ipsum Angelorum dominum curiose scrutantur, et essentiæ ipsius exactam cognitionem pollicentur, supremæ inquam illius, et primæ essentiæ, quæ tot myriades superat Angelorum, quorum unum intueri Daniel non valuit? Sicuti enim inaccessos solares radios non ita cæcus, sicut videns aliquis cernit, sic nos immensam Dei naturam, non ita sicuti angelicæ virtutes novimus; et tanto quidem minus, quanto puriores ipsæ, sapientiores et perspicaciores sunt humana natura. Quantum enim inter cæcum et videntem discrimen est, tantum est inter Angelos et nos. Quando ergo Prophetam dicentem audis : « Vidi Dominum, » ne susciperis, quod ipsam essentiam viderit, sed demissionem quamdam : et hanc vero obscurius, quam ipsæ supernæ Virtutes. Id vero etiam de Apostolis manifestum est. « Ascendit enim, inquit, Jesus in » montem, et transfiguratus est coram illis [1]. » Quid est, transfiguratus est? modicum quid divinitatis patefecit, et inhabitantem Deum monstravit. « Et resplenduit facies » ipsius sicut sol, et vestimenta ipsius facta sunt alba sicut » lux [2]. » Voluit Evangelista ostendere ipsius splendorem, et ait : Resplenduit. Resplenduit : quomodo? valde, ait,

[1] Matth. XVII, et Marc. IX. — [2] Ex Serm. in illud : *Astitit Regina a dextris.*

resplenduit. Et quam, quæso, vehementer? Tanquam sol. Tanquam sol, inquis? Utique. Quam ob causam? Non aliud habeo astrum tam illustre, tam serenum. Candidus erat sicut nix; non aliam habeo materiam candidiorem. Quod enim non ita fulserit, ex eo, quod sequitur, ostenditur: Et discipuli ceciderunt in terram. Quod si splenduisset ut sol, discipuli non procidissent in terram: quotidie enim solem videbant, et tamen non cadebant. Sed quia solem splendore longe superabat et nivem, idcirco non sustinentes tantum fulgorem, in terram conciderunt. Sed quo me vertam? Homo sum, et hominibus loquor; terrestrem habeo linguam: veniam Deum rogo. Nec enim arrogantia quadam talibus usus sum vocibus, sed ob imbecillitatem et ingenium linguæ nostræ. Ignosce, Domine: non enim fastu usus ita profero verba: sed quia alia non suppetunt. Nec porro in vilitate vocabuli sisto, sed veluti ala intelligentiæ sursum ascendo. Hanc vero ob causam etiam ista attulimus[1], et historiam beati Danielis vobis prælegimus, et continuo ostendebamus expallescentem, trementem, animo deficientem conante anima corporis vinculum disrumpere, ut satis abundeque cognoscatis, quicumque Deum comprehensibilem esse dicitis, quod non Dei solum, sed etiam Angeli aspectum nemo sustinere possit. Sicut enim columba cicur et mansueta in domuncula quapiam degens, si quando metum aliquem sentit, trepidans in tectum evolat, ac per fenestras exitum aliquem quærens, a certamine liberari desiderat: ita nimirum sancti illius anima ex corpore ascendere properabat, et exire festinabat. Et sane exivisset atque avolasset, corpusque inane reliquisset, nisi Angelus confestim præoccupatam illam a discrimine liberasset, et ad proprium hospitium reduxisset. Quod si justus ille, qui tantam habebat fiduciam, Angeli aspectum non tulit;

[1] Ex orat. 4. contra Anom. de incomprehensib.

quid illis continget, qui tam longe ipso sunt inferiores, et non Angelum, sed ipsum Angelorum dominum curiose scrutantur? Ille leonum furorem compescuit[1] : nos vero ne vulpes quidem superare possumus. Ille draconem per medium dirupit : nos vero etiam minuta reptilia metuimus. Et si tantus ac talis vir, Angelum ad se venientem videns gravi corripiebatur vertigine, quam excusationem habebunt, qui ad beatam illam naturam irruere conantur? Hanc ob causam Paulus obstupescens dicebat[2] : « O altitudo » divitiarum et sapientiæ et scientiæ Dei ! quam inscruta- » bilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus[3] ! » Non dixit, incomprehensibilia, sed inscrutabilia. Quod si inscrutabilia sunt, multo minus comprehendi poterunt. Et investigabiles viæ ejus. Viæ ejus investigabiles sunt, et ipse comprehensibilis? Quid dicis? Inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus, et quæ præparavit diligentibus se, in cor hominis non ascenderunt; magnitudo ejus terminum non habet, et sapientiæ ipsius non est numerus; omnia incomprehensibilia sunt; et ipse solus comprehensibilis erit? Et quomodo hoc non summæ dementiæ fuerit? Quis autem vos ob vecordiam istam et extremam insaniam non deploret? Quam nos pro viribus abjicere studeamus, carissimi, semper Paulum ante oculos nostros stare putantes, cum stupore clamantem et dicentem : Quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus ! Ipsi gloria in sæcula. Amen.

[1] Dan. VIII. — [2] Ex Serm. I de incomprehensibili. — [3] Rom. XI, 33.

HOMILIA XXII.

De Patientia.

LÆLIO TIFERNITATE INTERPRETE.

Proponamus vobis, carissimi, si placet, pro exhortatione ad patientiam, justi Job fortia facta. Iste enim, iste, inquam, qui tanta fruebatur gloria, et ab omnibus protegebatur, et ubique multo cum splendore proclamabatur, in ignominiam et inopiam repente dejectus, cum paupertate et morbo, et amissione liberorum; cum inimicorum quoque insultu amicorumque infidelitate, cum fame et carnis doloribus, cum conviciis et calumniis colluctabatur. Et quod gravius est, hæc ipsum securum et nihil tale cogitantem invadebant. Qui enim pauperibus parentibus natus est, et tali in domo educatus, tanquam exercitatus jam et meditatus facile paupertatis molestiam tulerit. Qui vero tantis circumfluit opibus, tantisque nitet divitiis, deinde vero subito in contrarium incidit, non facile talem mutationem sustinuerit. Et qui iterum liberos amittit, etiamsi omnes amittat, non uno tamen tempore, is pro mortuorum consolatione habet eos, qui superstites sunt: et cessante animi ægritudine ex morte priorum hausta, si mors secundi post aliquod tempus accedat, eo ipso mitius ei malum efficitur. Non enim recenti vulneri, sed compresso jam et oblitterato supervenit; quod quidem dolorem non parum imminuit. Iste vero universum cœtum uno temporis momento ereptum videbat; idque acerbissimo mortis

genere, et tempore convivii, et domo peregrinis patente; et sepulcrum ipsis domus fiebat. Quis vero edicat famem illam tam inusitatam, et quæ explicari nequit, voluntariam illam sive non voluntariam? Nescio enim quomodo illam appellem. Voluntariam-ne? At degustare cupiebat quæ erant proposita. An non voluntariam? Atqui aderant cibi; nemoque aderat, qui prohiberet: apposita tamen abstinebat mensa, et quos videbat, non attingebat, cibos. Nam vulnerum, quæ in corpore habebat, occurrens graveolentia appetitum destruebat, ipsamque fastidio replebat mensam. Fremitum enim, inquit, video cibos meos. Et famis quidem necessitas proposita gustare cogebat; sed nimius fœtor, qui ex carnibus oriebatur, vim superabat famis. Quomodo explicem dolores, vermium scatebras, defluentem saniem, amicorum probra, contemptum famulorum? Non enim cohibuerunt, inquit, famuli mei sputum a facie mea: et quos dignos non duxi, qui cum canibus gregis mei essent, jam irruerunt in me, et increpant me minimi. Nonne gravia hæc omnia esse videntur[1]? Enimvero gravia sunt et intolerabilia. Attamen postquam benignus Deus dignatus est ipsi horum causam certaminum aperire, quod scilicet hæc permissa essent, ut justus ostenderetur, ita recreatus est, ut nihil molestiarum illarum passus videretur. Quemadmodum enim in certamine athletam, cum sudore et pulvere et æstu multo, cum laboribus et ærumnis pugnare oportet: sic justum quoque in hac vita multa tolerare est necesse, omniaque generoso ferre animo, si quidem splendidas ibi coronas recipere debet. Si enim beatum judicamus corpus, quod frigus et æstum citra molestiam ferre potest; famem quoque et egestatem, et iter, cæterasque ærumnas: multo magis animam beatam prædicare oportet, quæ constan-

[1] Ex hom. de resurrectione mort.

ter fortiterque omnes malorum insultus ferre, et invictam perpetuo mentem conservare valet. Quemadmodum igitur anima quæ in otio vivit et securitate, facile ab affectionibus capitur: ita etiam quæ assidue certaminibus pro pietate susceptis occupatur, non aliquando cessat ista cogitare; cura, quæ circa luctationes est, eam ab omnibus illis abducente. Nec enim boni aliquid agere duntaxat[1], sed etiam malum pati, multa habet præmia. Ostendit hoc Job, qui ob mala quæ perpessus est, potius quam ob recte facta, clarus factus est. Non enim tam illustris erat[2], quando pecunias possidebat, domumque aperiebat pauperibus, et facultates elargiebatur, quam cum domum corruisse audiens, id inique non tulit. Non ita erat clarus, quando ex ovium tonsura nudos vestiebat, quam erat nobilis et admirandus, cum ignem de cœlo cecidisse et omnia consumpsisse audiens, gratias egit. Tunc erat amator hominum, jam factus est amator sapientiæ. Tunc miserebatur pauperum; at jam Domino gratias agit. Nec ad se ipsum dixit, Quidnam hoc est? Greges consumpti sunt, unde infiniti pauperes alebantur: etsi ego indignus eram ut illa rerum copia fruerer, propter egenos saltem parcere oportebat. Sed nihil tale dixit, aut cogitavit: sed Deum sciebat ad utilitatem omnia disponere. Atque ut intelligas, quod majus postea diabolo vulnus inflixerit, quando rebus suis spoliatus gratias egit, quam cum possessor miserebatur, attende. Cum possideret, suspicionem aliquam habuit diabolus; ut diceret, Numquid gratis Deum colit Job? postquam vero omnia abstulisset, omnibusque eum exuisset, cum hic suam in Deum benevolentiam servaret, tunc demum impudens ipsius os obstructum fuit, nec amplius, quod diceret, habuit. Illustrior enim jam, quam ex prioribus; justus erat. Longe enim majus est, omnibus rebus

[1] Ex epist. 2 ad Corinth. — [2] Ex Serm. in statuas.

spoliatum, fortiter et cum gratiarum actione ferre, quam in divitiis viventem eleemosynas facere. Rebus enim prospere procedentibus, Deo gratias agere nihil admiratione dignum est: si vero gravis tempestas existat et navis circum agitetur et periclitetur, tunc magnum est tolerantiæ et grati animi indicium. Si enim innumerabilium sibi conscii malefactorum[1], cum vel parum auri perdunt, idque sæpe ex rapina habentes, acerbam sibi et intolerabilem vitam putant, quot coronis dignus non fuerit Job, qui justis modis collecta, temere et fortuito diripi cernebat; et præter illa infinitos sustinebat tentationum fluctus, perque omnes immobilis permanens, debitam de illis Domino offerebat gratiarum actionem? Nam ut cætera quis omnia taceat, sola uxoris verba vel petram commovere sufficiebant. Si enim multos, dum in hilaritate essent, nihilque molesti paterentur, mulieres oratione flexerunt: cogito quam strenuus fuerit animus, qui cum tantis armis eam repulerit. Cum enim uxor sit, et miserabiliter dicat, tempusque sibi commodum habeat, vulnera quoque et vibices, atque infinitos cogitationum fluctus, quomodo non merito quis animum a tanta tempestate nihil perpessum quovis adamante firmiorem asseveraverit? Concedite mihi[2], ut libere dicam, quod ipsis etiam Apostolis, si non superior, saltem non inferior sanctus ille fuerit. His siquidem consolatio erat, quod pro Christo paterentur: ille vero etiam hoc ipso solatio destitutus erat. Et quod majus est, multis in deliciis educatus, nequaquam de piscatoribus et publicanis, et tenuiter viventibus, sed tantum honorem adeptus, passus est omnia. Et quod gravissimum in Apostolis videbatur, ipse sustinuit, dum ab amicis et domesticis, et qui beneficiis ab eo affecti fuerant, et non ab inimicis, probra et odium sustineret. Et quia hæc ita se

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex interp. Evang. S. Matth.

habent[1], age igitur deinceps eorum quæ cum laude gessit, et quæ passus est, comparationem faciamus : ut manifeste intelligatis, non recte factorum modo, sed eorum etiam, quæ quis patitur, præmia reposita esse ; et præmia quidem admodum magna, nec minora quam sint recte factorum. Et introducamus, si placet, ipsum hunc magnum patientiæ luctatorem Job, hinc atque inde hisce illustrem ; videamusque collatione facta, quando clarior fuerit, quando domum suam omnibus advenientibus aperuit, an quando eadem collapsa nullum asperum verbum locutus est, sed Deum laudavit? Quando, dic mihi, illustrior fuit, cum pro liberis sacrificium offerebat, et ad concordiam adducebat, aut quando ipsis contumulatis, mortisque acerbissimo genere vita functis, casum sapientissime tulit? Quando magis fulgebat; cum de velleribus agnorum suorum calefacti sunt nudorum humeri, aut cum audiens de cœlo ignem decidisse, gregemque cum pastoribus consumpsisse, turbatus non est, aut consternatus, sed leniter tulit calamitatem? Quando major fuit, cum ad oppressorum defensionem corporis sanitate utebatur, conterens molares iniquorum, et e medio dentium eorum prædam eripiens : aut cum hoc ipsum corpus, oppressorum scutum, a vermibus consumi videbat, sedensque in sterquilinio, idem ipse accepta testa radebat? Ait enim, liquefacio glebas terræ, dum saniem abrado. Et illa quidem omnia præclara facta, hæc autem ærumnæ erant : sed tamen hæc clariorem Job effecerunt, quam illa. Siquidem cum illa fiebant, quamvis impudenter valde et præfracte, contradixit tamen diabolus, dicens : Numquid frustra colit Deum Job[2]? His vero contingentibus, pudore affectus recessit et terga dedit, neque impudentis alicujus contradictionis umbram saltem objicere habuit. Igitur si quando virum justum

[1] Ex epist. 3 ad Olymp. — [2] Job 1.

magnorum operum profectu clarere videris[1], et infinita interim perpeti mala, ne mireris. Nam e diverso mirari oportebat, si multas diabolus accipiens plagas taciturus fuisset, mansueteque vulnera laturus. Neque enim si serpens assidue stimulatus, sæviat, et in stimulantem insiliat, mirandum fuerit: et a prælio victoriaque et cæde redeuntem sanguine esse perfusum, sæpe etiam vulnera habere necesse est. Cum ergo videris quempiam eleemosynas facientem, aliaque innumera operantem bona, et sic concidentem diaboli vires, postea in tentationes periculaque incidentem, ne ideo turberis: nam propterea in tentationes incidit, quoniam diabolo plagas vehementer inflixit. Et quomodo id Deus, inquis, permisit? Quo magis scilicet coronetur, quo luculentiorem ille recipiat plagam. Magnum quidem est, secundis rebus durantibus[2], et misereri et virtuti adhærere: longe vero majus, gravia patientem invictum se et promptiorem ad virtutis labores præstare. Quemadmodum enim peccatoribus contingit, ut qui nihil hic passi sunt mali, majorem ibi subeant pœnam: sic etiam ex recte agentibus qui adversa tolerarunt, multo illic fruentur honore. Et sicut peccatoribus duobus existentibus, si alter quidem hic puniatur, alter vero minime; ille, qui punitus est, altero non punito, felicior est: sic et duobus justis hic existentibus, si quidem alter plures, alter pauciores ærumnas sustineat; qui plures sustinet, beatior est. Qui vero Dei disciplinam cum gratiarum actione non sustinent[3], sed iniquo animo ferunt, illi faciunt ut nullum ex ea fructum percipiant, et in extrema se ipsos conjiciunt discrimina.

Sed in paupertate vitam agis, et fame, innumerisque periculis? disce igitur vel ab egenis Domino gratias agere:

[1] Ex Interp. epist. 1 ad Corinth. — [2] Ex hom. in Divitem et Lazarum. — [3] Ex orat. ad Stagirium.

isti enim totam vitam suam mendicando consumentes non blasphemant, non indignantur, non moleste ferunt, sed cum gratiarum actione tolerant. Quid enim tale passus es[1], quale ille? Oculo privatus es? at ille ambobus. Morbo diuturno laborasti? at ille insanabili. Amisisti liberos? at ille proprii etiam corporis sanitatem. Damno magno plexus es? at necdum eo pervenisti, ut aliis indigeas. Sed non sufficiunt ista[2]? Considera mihi immotam illam patientiæ turrim Job. Quis enim hoc pauperior fuit, qui etiam ad publica balnea abjectis, et iis qui super fornacis dormiunt cinere, atque omnibus denique, erat pauperior? Hi namque vel vestimentum lacerum habent; ille vero nudus sedebat : et quod solum habuit a natura indumentum, carnis scilicet velamen, gravi hoc ipsum putredine diabolus corrupit. Et pauperes quidem sub tecto saltem vestibulorum sunt balneorum, aut etiam stipula teguntur; ille vero sub dio noctes semper transigebat, neque exilis tecti solatium habebat : et quod majus est, quoniam isti multorum sibi malorum sunt conscii. Neque parum valet ad solatium calamitatis, si quis sibi conscius sit, juste se pœnas luere. Ille autem et hac consolatione privatus erat, ut qui conversationem virtute plenam ostendisset, et supplicia extrema ausis debita sustineret. Et hi quidem olim et a principio de calamitate cogitaverunt : ille vero inopinatam subiit paupertatem, repentina ex divitiis accepta mutatione. Vidisti eum ad extremam devenisse paupertatem, et eam, post quam non est ullam aliam invenire? Quid enim vel nudo, vel tectum non habente, nec ipso solo utente, pauperius? non enim in terra, sed in sterquilinio sedebat. Itaque cum temetip um videris paupertate urgeri, cogita hujus justi casum, atque illico exurges, et

[1] Ex interp. epist. 1 ad Thess. — [2] Ex Serm. quod ex ignavia malitia.

omnem mœroris cogitationem depelles. Si vero etiam a natura illatum justo magna cum vehementia bellum audire velis, ad ea quæ dico, adverte. Decem amisit liberos, decem repente, decem ipso in ætatis flore, decem multam ostendentes virtutem, et non communi lege naturæ, sed nece violenta et miseranda. Quisnam talem poterit calamitatem explicare? quis vel ferreus homo, quis adamas tot mala pertulerit? non est quisquam, non est. Si enim horum unumquodque etiam per se intolerabile est, cogita cum simul omnia coiverunt, quantum excitaverint tumultum. Cum igitur filium amiseris et filiam simul[1], refuge ad justum illum, et omnino magnam tibi consolationem invenies. Memento verborum ipsius, in filiorum calamitate, quæ mille coronis augustius sanctum illud caput cinxerunt. Cogita calamitatis magnitudinem, novum illud naufragium, novamque illam et inopinatam tragœdiam. Tu quidem unum forte amittes, aut secundum, aut tertium : ille vero tam multos et tam multas : et qui multis abundabat liberis, repente sine liberis factus est : neque ei sensim viscera consumebantur, sed omnis repente fructus abripiebatur, eoque nec præsente, nec assidente, quo vel ultima audiens verba, ullum haberet tam acerbæ mortis solatium; sed præter omnem spem, et una acerbitas alteram superabat. Non enim mors importuna solum, sed etiam quod in ætatis vigore omnes essent; omnes virtute præstarent, amabiles essent : omnes simul, utriusque sexus : quod non communi naturæ lege, post talem tantamque jacturam interierant; quod nullius mali nec sibi, nec illis conscius, ejusmodi pateretur. Horum enim unumquodque etiam per se satis erat, quod eum conturbaret. Cum vero una concurrere cernantur, cogita altitudo fluctuum quanta fuerit, quanta tempestatis et procellæ vehementia. Miranda qui-

[1] Ex interp. epist. 1 ad Corinth. hom. 28.

dem hæc[1], si vel nude audiantur. At si eadem diligenter examinaveris, tunc amplius miraculum perspicies. Cogita enim quod non dimidiam partem diabolus abstulerit, et mediam partem reliquerit : sed omnem omnino fructum decerpserit, arboremque non dejecerit. Totum superinduxit mare cum fluctibus, et navim non submersit : omnem evacuavit virtutem, et turrim non concussit, sed ea omni ex parte perstabat et firma manebat : ferebantur jaculorum imbres, et minime consternebatur : imovero mittebantur quidem, non tamen sauciabant. Cogita quantum sit, tot liberis orbari. Quid enim dignum lacrymis non erat? annon quod post tot tantasque plagas hæc extrema insuper adderetur? non quod genitor naturali liberorum teneretur amore? non quod amabiles essent vita functi? Cum enim improbos quis amittit liberos, passione quidem mordetur, sed acerbitate vehementiaque minore : nam defunctorum malitia acerbiorem non sinit esse dolorem. Si vero virtute ornati fuerint, constanter manens fit vulnus, quod non solum a natura, sed a pietate quoque ortum faciat desiderium. Rursus, cum partim surripiuntur, habet aliquod solatium illud malum : nam qui reliqui sunt, mortuorum tristitiam obumbrant. Cum vero universus chorus obierit, ad quemnam respicere poterit, qui multorum filiorum pater, repente sine liberis factus est? Si enim tribus aut quinque diebus quibusdam decedentibus, mulieres et cognati quique id maxime deplorant, quod cito et repente ab illorum oculis moriens abreptus sit : multo magis hic doluerit, qui non diebus duobus tribusve, aut uno, sed hora una omnibus est orbatus. Nam cogitatum tempore malum, licet intolerabile sit, exspectatione tamen seu mora levius fuerit : at quod præter spem contingit et derepente, licet natura sua leve sit, eo ipso

[1] Ex Serm. de Dormientibus.

quod præter spem eveniat, fit intolerabile. Quod si quid et per se grave sit, et ex insperato quoque eventu incrementum sumat, perpende quam intolerabile fiat, omnemque sermonem superet. Non enim ipsos in lectulo aspirantes, animamque reddentes vidit, sed domo contumulatos omnes. Cogita igitur quis erat ille, qui tumulum illum effodiebat; et nunc quidem lapidem, nunc filii membrum protrahens, et manum videns adhuc phialam tenentem, dextramque alteram in tabulam recumbentem; ipsam quoque corporis corruptam figuram, naso contrito, confracto capite, oculis extinctis, cerebro disperso, tota omnino forma corrupta, vulnerumque varietate patrem non permittente desideratæ faciei cognoscere formam. Turbati estis hæc audientes, et lacrymas funditis. Cogitate igitur quis ille erat qui ista videbat. Si enim nos post tantum temporis, nequimus sine lacrymis illius tragœdiæ ferre auditum, idque alienam calamitatem audientes; qualis ille adamas fuit, qui coram hæc percipiebat, nec in alienis, sed in propriis philosophatus malis? Neque enim indigne tulit, neque dixit, Quidnam hoc est? ea est benignitatis et hospitalitatis merces? Ideo-ne advenis domum aperui, ut eam liberorum viderem sepulturam? an idcirco omnem circa illos virtutis modum ostendi, ut talem subirent mortem? Nihil horum dixit, neque cogitavit; sed post tantam etiam curam ipsis orbatus, fortiter omnia ferebat. An igitur hæc solum illi mala contigerunt? amicorum vero desertio et proditio, cavillationes item et calumniæ, subsannatio et derisio, et a cunctis lacerari, tolerabilia ne hæc et solatio digna? Hæc sane ne auditu quidem, nedum rebus ipsis ferenda. Neque enim ita calamitatum natura, sicuti qui inter calamitates nobis improperant, animum nostrum mordere consueverunt. Respice mihi consequenter vel hoc in loco, mansuetudinem et in

Deum amorem strenuæ illius et adamantinæ animæ[1]. Cum enim semetipsum extremis malis implicitum videret, qui totius virtutis summam impleverat; improbos vero homines et veneficos vitam jucundam agentes, nihil ejusmodi dixit, quale verisimile est infirmiorum quosdam dicere : Ad hæc filios educavi, et omni diligentia institui? ad hæc domum meam peregrinis aperui, ut post multos illos cursus pro egenis susceptos et pro orphanis, ejusmodi accipiam retributiones? Sed horum loco, omni sacrificio præstantiora illa verba protulit, dicens : « Dominus dedit, » Dominus abstulit[2]. » Si autem vestimenta scidit[3], comamque totondit, ne mireris : pater enim erat, et pius pater; et ostendere tam naturalem condolentiam, quam mentis philosophiam debebat : si enim nec hoc fecisset, insensibilem ac stupidam forte quis putasset hanc philosophiam. Et tu igitur, si pecuniam amiseris, neque indigne tuleris, sed fortiter ferens, Deo gratias egeris, et illa Jobi verba dixeris : Dominus dedit, Dominus abstulit; lucrum, per hæc, ex damno feceris. Quid dicis, Dominus abstulit? Fur abstulit, et qua ratione dicere possum, Dominus abstulit? Ne mireris : etenim Job, quæ diabolus rapuit, eadem Dominum abstulisse dicit : et quomodo, quæ fur surripuit, tu Dominum non dicis abstulisse? Ne enim dixeris, non habeo gratiam : non ex mea mente hoc erat, nec me sciente aut volente latro rapuit : quæ mihi merces erit? nec enim sciente nec volente Job ista facta sunt. Quomodo enim? Sed tamen non minus habet, quam qui eleemosynam dant, ille qui tunc non dat. Si vero etiam ad vatem abire te aliqui fuerint hortati, tu vero propter Dei timorem, quoniam prohibitum est, magis eligas pecuniam non recipere, quam Deo adversari; æqualem mercedem habes iis,

[1] Ex hom. epist. 1 ad Corinth. — [2] Job. 1. — [3] Ex interp. epist. 1 ad Thess.

qui eas pauperibus dederunt : quoniam ea amissa gratias egisti; et cum ad vates abire posses, potius non habere sustinebas, quam hac ratione recipere. Ut enim ille ob Dei timorem in pauperes erogavit, sic tu quoque ex Dei timore, postquam illi rapuissent, non recepisti. Privavit te illis pecuniis? tu te ipsum salute minime privaveris. Dolens enim ob ea, quæ ab aliis passus es mala, ipse pluribus te ipsum malis implicabis. Ille te in paupertatem forte conjecit : tu vero te ipsum funestis malis scelerate afficis. Ille exterioribus te bonis privavit, quæ post, etiam te invito exilient; tu vero æternis te ipsum divitiis spolias. Mœrore te diabolus affecit, pecuniam auferens : affice tu quoque hunc, gratias Deo agendo, et minime delectes. Si ad vates abieris, lætum reddideris : si gratias Deo egeris, lethalem ei plagam intuleris. Et vide quid fiat : neque pecuniam invenies, si ad vates abieris; non enim illorum est scire. Quod si aliquando dixerint, rem quomodocumque attingentes, et animam perdes, et a fratribus tuis derideberis, et eam denuo male amittes. Nam dæmon sciens, te damni impatientem esse, et propter hæc Deum tuum negare, iterum pecuniam suppeditat, ut occasionem habeat iterum te decipiendi et abducendi. Et quemadmodum nos adversus hostes illa præparamus, quibus dolore eos afficiamus : si vero eos minus dolere viderimus, desistimus, tanquam non habentes, quo mordere ipsos possimus; ita diabolus quoque, si viderit deridentem te et despicientem suos conatus, ab hac via recedet, non jam ulterius appropinquans. Licet ergo tibi hæc sufferenti tantam mercedem accipere, quantam, si pecuniam projecisses. Ac non immerito hunc magis miramur, qui cum gratiarum actione tentationes suffert, quam qui ultro dat. Quid enim quod hic quidem laudibus nutritur et conscientia, bonasque habet spes; et primo fortiter ferens

pecuniæ jacturam, postea eamdem abjecit; ille vero adhuc ei inhærens, violenter ea spoliatus est? Neque vero æquale est, eum, qui prius paratus et persuasus erat a pecunia recedere, ita eam amovere; atque eum, qui amore ejus adhuc tenetur, privari: neque iterum, multo tempore pecuniæ contemptum cogitasse; et repente contingens damnum tolerare posse. Qui enim paratus ad calamitates fuerit[1], facile eas invadentes tulerit: qui vero supinus est, curasque tollit et cogitationes, si tale quid, quale prius, eveniat, dupliciter conturbatur, victuque facilis efficitur; tum quod inexpectatum fit; tum quod omnem sollicitudinem, et ad res adversas præparationem abjecerit. Non parum autem ad dolorem interest, sed etiam omnibus est intolerabilius, si quis liberatum se, et mali jam finem advenisse putans, curaque et cogitatione omni deposita, aliud denuo principium malorum inveniat. Quare enim uxorem Job cum liberis non extinxit diabolus[2]? Quia videbat multum eam sibi conferre ad illius insidias. Si enim paradiso, inquit, per mulierem Adamum ejeci, multo magis in sterquilinio Job subvertere potero. Et vide mihi malitiam: non enim bobus pereuntibus, neque asinis, neque camelis, neque domo dejecta, neque filiis ruina oppressis, hanc machinam adhibuit: sed eousque tacet, et quiescere sinit, athletam videns. Cum autem vermium fons erumperet, pellisque putrefacta deflueret, et carnes consumptæ saniem facerent, multo plenam fœtore; cumque sartagine et fornace, omnique flamma acerbior diaboli manus eum consumeret, quavis bellua truculentius undique corpus perrodens; multumque in tali calamitate transiret temporis; ac propterea ardenter expetentem liberationem et mori desiderantem videret, utpote qui respirare non posset; ait enim, si possem me ipsum ulcisci, aut

[1] Ex orat. 2 ad Stagirium. — [2] Ex comm. in epist. 1 ad Corinth.

rogare alterum ut hoc faceret; tunc ipsam adducit, et ait : Quousque sustines, dicens, Ecce expecto tempus adhuc modicum, præstolans spem salutis meæ? Etenim turbantem ille semper consolans et repellens, talia loquebatur : Paululum adhuc expecta, et statim horum finis erit. Improperans igitur ei dicit; adhuc idipsum dicis? multum enim jam temporis præteriit, et nondum horum videtur finis. Periit autem tua memoria de terra, filii tui et filiæ tuæ, uteri mei partus; et labores, quibus cum molestia in vanum laboravi : atque ego errabunda et serva, locum ex loco, domum ex domo peto : neque enim mendico solum, sed et vaga oberro, et servitio novo ac inconsueto servio, ubique circumiens, pignusque calamitatis mecum ferens, et omnes mala mea edocens. Et quod omnium est miserrimum, solis occasum præstolor, ut sic ab ærumnis et continuis doloribus, qui me circumdant, quiescam. «Sed dic verbum aliquod contra Dominum, et » morere. » Quid igitur beatus hic et adamante durior, amare in eam respiciens? O mentem castam et moderatam? antequam vocem emittat, ab ipso aspectu machinamenta repulit. Illa quidem arbitrata est se lacrymarum movisse fontes : hic vero leone validior est factus; furoreque plenus atque indignatione, ait : « Quare, sicut » una de stultis mulieribus locuta es? Si bona suscepimus » de manu Domini, mala quare non sustineamus? » Pro quibus enim illa nobis dedit Deus? quam ei solvis mercedem? nullam : sed ex mera bonitate et clementia. « Nudus » enim egressus sum, ait, de utero matris meæ, et nudus » revertar illuc[1]. » Fingite igitur vobis ipsi dimicatorem illum, et videre vos putate illum fimum, ipsumque in medio fimo sedentem, auream illam statuam, gemmis distinctam; illum, quem, quomodo appellem, nescio. Non

[1] Ex serm. in statuas.

enim tam pretiosam invenire materiam possum, cui cruentatum illud corpus comparare queam : adeo omni pretiosa materia, supra modum, carnis illius natura clarior apparebat, et vulnera radiis solaribus splendidiora. Hi siquidem corporis illuminant oculos; illa vero oculos mentis nostræ illustrant. Quis vidit, quis audivit tales tamque admirandas luctas? Nam exteriorum certaminum pugiles, cum adversariorum capita amputaverunt, tunc demum vincunt et coronantur : hic autem cum justi corpus dejecit, tunc victus fuit et recessit. Quid factum est, o diabole? cur discedis? nonne omnia facta sunt quæ voluisti? nonne gregem ipsius occidisti? nonne boum et equorum et mulorum armenta? nonne chorum illum liberorum perdidisti, et universam carnem concidisti? Qua igitur de causa discessisti? Quoniam, inquit, quæ volui, facta quidem sunt : quod vero maxime factum volui, et propter quod omnia feci, id factum non est. Nec enim Deo maledixit. Hujus enim rei gratia omnia illa faciebam, inquit, ut hoc prodiret. Quia autem hoc factum non est, nihil amplius mihi ex bonorum jactura, ex liberorum internecione, et corporis plaga accessit : sed contrarium illius quod ego volebam evenit. Clariorem feci inimicum, illustriorem adversarium reddidi. Cognovisti quantum tribulationis lucrum fuerit? Pulchrum quidem erat et sanum corpus : multo vero augustius evasit, ubi vulneribus illis concisum fuit. Quoniam et lanæ quidem ante tincturam pulchræ sunt : cum vero purpureæ factæ fuerint, incomparabilem pulchritudinem, multumque decorem accipiunt. Nisi enim eum exuisset, nunquam coronati illius bonam cognovisset habitudinem. Nisi vulneribus corpus ipsius perforasset, non resplenduissent interius radii. Nisi in fimeto eum sedere coëgisset, nequaquam ipsius divitias cognovissemus. Neque enim Rex tam illustris est, cum in throno sedet

quam ille tunc in sterquilinio sedens, insignis erat et conspicuus. Nam post regalem thronum, mors; post sterquilinium vero illud, regnum cœlorum. Propterea enim facultates ipsius deprædatus fuit diabolus[1], non ut ad paupertatem eum redigeret, sed ut verbum aliquod blasphemum extrudere posset. Et corpus concidit, non ut in infirmitatem conjiceret, sed ut animæ virtutem labefactaret. Sed tamen universas admovens suas machinas, et ex divite pauperem faciens; quodque omnibus nobis horribile esse videtur, ex multorum liberorum patre, liberis orbatum reddens : et totum ipsius corpus acerbius, quam carnifices in publicis judiciis solent, discerpens; nec enim ita horum ungues perfodiunt latera eorum, qui in ipsorum incidunt manus, sicuti corpus ipsius vermium discerpserunt ora; nec urbe solum domoque ejiciens, et in aliam transferens urbem, sed sterquilinium ipsi pro domo et urbe constituens, non modo ipsum non læsit, sed splendidiorem etiam per insidias, quas ei struxit, reddidit. Et tu igitur[2], si quis pecuniam tibi surripuerit, atque hoc fortiter tuleris, integram eorum qui in pauperes eam erogant, mercedem accipies. Sicut enim cum studiosi sumus, etiam a lædentibus lucrum capere solemus : sic et pigritantes nec ab iis quæ prosunt, meliores efficimur. Si enim Job tot tantaque passus, nihil detrimenti accepit[3]; nec ab homine passus, sed a pejore omnibus hominibus, malo dæmone, quis deinceps excusationem habebit eorum qui dicunt : quidam me injuria læsit et damno affecit? Si enim diabolus tanta plenus malitia, omnia sua instrumenta movit, omniaque emittens tela, et quotquot erant in hominibus mala, multa cum atrocitate, et in domum et in corpus justi effudit, nec tamen damno virum affecit, sed potius profuit;

[1] Ex Serm. quod nemo læditur nisi a se ipso — [2] Ex comm. in epist. ad Rom. — [3] Ex Serm. quod nemo lædatur nisi a se ipso.

qui poterunt aliqui hunc aut illum accusare, quod ab ipsis, et non potius a se ipsis sint læsi? Miraris tres pueros[1]? Etiam ego : quod contra caminum ignis sint ausi, quod contra tyrannum insurrexerint, deos tuos, dicentes, non colimus, et statuam auream quam erexisti, non adoramus. Sed hoc pro magno illis erat solatio, quod probe scirent, se propter Deum ista pati, quæ passi sunt. Beatus vero ille ignorabat, certamina esse et luctam, quæ patiebatur. Si enim scivisset, nequaquam ea, quæ fiebant, sensisset. Cum igitur audivit, An putas, me aliter tibi respondisse, nisi ut appareas justus? cogita quomodo nudo ex verbo respiraverit, quomodo sese exinaniverit, quomodo se nihil eorum, quæ pertulit, passum esse putaverit, sic dicens : Quid etiam judicor dum a Domino corripior et reprehendor; audiens talia, qui nihil sum? Imitemur igitur singuli hujus sancti innocentiam[2], discentes quot ex patientia germinent bona. Sicut enim in communi orbis theatro stans beatus ille et strenuus vir, per ea, quæ ei contigerunt, alloquitur omnes, ut fortiter quosvis casus perferant, neque usquam ingruentibus malis cedant. Non enim est ulla humana calamitas, quæ consolationem inde accipere non possit. Quæ enim in universo terrarum orbe sparsæ sunt passiones, si in unum coëant, in unum ipsius corpus incubuerunt. Quæ igitur erit illi excusatio, qui vel partem illatorum illi malorum cum gratiarum actione ferre nequit; qui non partem solum, sed universa hominum sustinere videtur mala? Sed tantas, inquit, eleemosynas faciens nescio quis, omnibus rebus nudatus est[3] : alius incendio exorto, universa perdit : alii in naufragia inciderunt, et ad paupertatem sunt redacti : alii item in infirmitate et morbo, a nullo auxilium acceperunt. Et

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex Serm. quod ex ignavia malitia. — [3] Ex Serm. in statuas.

quid hoc? Recordare eorum, quæ Job evenerunt, et gratias age Domino qui prohibere potuit, nec prohibuit. Sed forte in paupertate degis, et fame, et mille periculis? Recordare Lazari; cum egestate et solitudine cæterisque innumeris ejusmodi certantis : et hæc post multam virtutem. Recordare Apostolorum, qui in fame et siti ac nuditate vitam agebant; Prophetarum item, justorum : et omnes ipsos invenies, non divites aut in deliciis viventes, sed pauperes et in angustiis versantes.

Hæc apud te colligens, gratias Domino age, quod te ad hanc sortem vocaverit, non odio te prosequens, sed diligens. Quoniam et illos, non odio habens, talia ac tanta pati permisit, sed quia eos vehementer diligebat, splendidiores per ejusmodi calamitates reddidit. Si enim homines [1], illos qui in eorum causa desudant, sine præmiis et retributione abire non sinunt : multo magis Deus eos, qui tot tantisque insudaverunt laboribus non unquam volet mercede laborum suorum fraudare : sed necesse est, alterum quoddam tempus post mortem esse, quo laborum hujus vitæ præmia recipiant. Etenim multos audivi dicentes : quidam moderatus et benignus homo, ab alio quodam iniquo et improbo quotidie in judicium trahitur : alius calumniis oneratus injuste occisus est : alius, inquit, submersus est : alius præcipitatus; et Deus hæc fieri permisit. Quare? Ne cito superbia extollerentur miraculorum et recte factorum magnitudine, permittit ipsos Deus affligi : ac ne opinionem natura humana majorem cæteri de ipsis haberent, deosque et non homines eos existimarent; atque ut Dei potentia per infirmos appareat, per vinctos vincens et superans, et prædicationem augens : et ut illorum ipsorum tolerantia manifestior fieret, non pro mercede Deo servientium, sed tam gratum ani-

[1] Ex interp. epist. ad Ephes.

mum exhibentium, ut etiam post tot tantaque mala, suam erga ipsum benevolentiam ostenderent. Præterea ut omnes, qui in calamitates incidunt, sufficientem admonitionem et consolationem habeant, dum in illos respicientes memores sunt eorum, quæ ipsis contigerunt, malorum : et ne, si ad illorum virtutem vos exhortaremur, et ad unumquemque vestrum diceremus, Imitare Paulum, æmulare Petrum, vos, existimantes, ob recte factorum excellentiam, aliam ipsos habuisse naturam, segnes et tardi ad imitationem essetis : ut denique si beatos aut miseros dicere aliquos oporteret, sciremus, quosnam felices, quos vero miseros et ærumnosos existimare debeamus. Si autem discere volueris[1], quod male facere non potentiores reddat, sed si malis quis affectus, toleret; respice Jacob, quot injuriis a Laban sit affectus. Quis igitur fortior factus est, ille-ne qui cum in manus ipsum accepisset, tangere non auderet; sed timebat et tremebat; an vero is, qui absque armis et militibus, eo ipso innumeris regibus factus est ipsi terribilior? Nonne iste? sicut enim ignem calcans se ipsum comburit ;et adamantem feriens se ipsum lædit; et contra stimulum calcitrans se ipsum cruentat : ita qui offendere cogitat, se ipsum lædit, omnique fit luto infirmior. Ejectus est aliquando ex patria beatus David[2], deque libertate atque anima ipsa periclitabatur, et exercitu ad improbum adolescentem tyrannum illum et parricidam, deficiente, errabat per desertum : neque indignabatur, aut stomachabatur contra Deum, neque dixit, quidnam hoc est? permisit puerum adversus genitorem insurgere? Enimvero si habuit in quo juste me accusaret, non tamen hoc ita fieri oportebat. Jam vero nec parva nec magna a nobis lacessitus injuria, circumit, dexteram paterno sanguine inficere desiderans : et Deus hæc vi-

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Ex Serm. 2 in Annam proph.

dens sustinet? Sed nihil horum dixit : quodque magis mirandum, cum oberrantem et universis exutum, Semei quidam homo improbus et impurus invaderet, virum sanguineum eum appellans et impium, innumeraque objiceret vitia, nec sic exasperatus est; quinimo exercitus imperatorem rogantem, ut transire sibi liceret et caput illius amputare, non modo non permisit, sed moleste insuper tulit dicens : « Quid mihi et tibi, fili Sarviæ? dimittite » eum ut maledicat, ut Dominus humilitatem meam vi» deat, et reddat mihi bona pro maledictione ipsius[1]. » Vides quomodo noverit justus, quoniam generoso animo maledicta perferre, adeptionis gloriæ majoris fiat occasio? Etenim res sic se habet, quando probra et infinitas adversitates sustinentes, eos qui probris nos insectantur, fortiter toleramus, longe majorem Dei benevolentiam nobis conciliamus. Voluit et Moyses cuidam injuriam patienti opem ferre[2], et extremis implicatus est periculis, patriaque excidit : atque hoc Deus permisit, ut tu Sanctorum patientiam discas. Si enim providentes ut nihil adversi patiamur, ita ad spiritualia negotia accedamus, nihil magni facere videbimur. Hoc etiam tres pueri dicebant : « Est Deus in cœlo potens eripere nos de manibus tuis. » Quod si noluerit, notum sit tibi, Rex, quia Deos tuos non » non colimus; et statuam auream, quam erexisti, non » adoramus[3]. » Et tu igitur, si quando eorum aliquid quæ secundum Deum sunt, aggressurus es, multa provide pericula, multa incommoda, multas mortes; neque his evenientibus, obstupescas aut turberis. « Fili, inquit, acce» dens ad servitutem Dei, præpara animam tuam ad » tentationem[4]. » Nemo certare volens, sine vulneribus coronam expectat. Cum igitur ipse boni aliquid egeris, et

[1] 2 Reg. XVI, 10. — [2] Ex hom. in statuas. — [3] Dan. III, 17. — [4] Eccli. II, 1.

contraria receperis, vel alteri id ipsum accidere videris, lætare et gaude : hoc enim majorem habet fructum et utilitatem. Nec porro de animi tui alacritate quid remittas, neque segnior fias; sed potius majori cum studio proficias : etiamsi decies millies diabolum te interpellantem videris, nunquam desistas. Quoniam et Apostoli, cum prædicarent, verberati, et jugiter in carceribus degentes, non modo post periculorum evasionem, sed inter ipsa etiam discrimina majori cum animi promptitudine veritatis annuntiaverunt prædicationem. Atque videre Paulum licet in ipso carcere, in ipsis catenis constitutum, docentem, sacris imbuentem, atque in judicio rursus hoc ipsum facientem. Et intuere mihi beatam illam animam[1], in quibus glorietur : in vinculis, in tribulationibus, in catena, in stigmatibus. « Vado, inquit, in Jerusalem alli» gatus spiritu, quæ in ea ventura sint mihi, ignorans : » nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates protestatus » est mihi, quoniam vincula et tribulationes me ma» nent[2]. » Cur igitur abis, si te vincula et tribulationes manent? Ob hoc, ut pro Christo vinciar, ut pro ipso moriar. Nec enim alligari solum, sed etiam mori paratus sum, pro nomine Domini mei. Quid igitur est hoc? Non erubescis? non times, orbem terrarum vinctus obire? non times, ne quis Dei damnet infirmitatem? ne quis ideo ad te non accedat? Non ejusmodi, inquit, sunt mea vincula, in Regiis etiam splendere scio; ut vincula mea, inquit, clara notaque fiant in universo prætorio, et plerique fratrum vinculis meis permoti, amplius sine timore verbum loqui audeant. Vides vinculorum potius fortitudinem, quam suscitationis mortuorum? Vinctus est Romæ, et plerosque attraxit : vinctus est Jerosolymis, et ligatus concionans Regem exterruit; præsidi timorem

1 Ex interp. epist. ad Ephes. — 2 Act. xx, 22.

incussit. Timens enim, inquit, dimisit eum. Vinctus navigabat[1], et naufragium solvit, et tempestatem impedivit. In vinculis positum ipsum bestia illa apprehendit, et nihil nocens decidit. Et vide, ubique hoc fieri. Cædebatur flagellis, et fortiter cædebatur; ait enim, multas ei plagas imponentes; et vinciebatur, atque hoc iterum fortiter : in interiorem enim carcerem ipsum miserunt, et cum arctiori custodia. Atque in his tot tantisque existens circa mediam noctem[2], cum quietissimi quique dormiunt, cantabat et Dominum laudabat. Quid hac anima firmius et constantius fuerit? Considerabat quod tres quoque pueri in igni cantabant, et in fornace. Forte cogitabat, nihil tale se passum esse. Sed opportune nos oratio ad alia iterum vincula, aliumque carcerem traduxit. Quid faciam? Tacere volo, sed non possum : alium inveni carcerem longe illo mirabiliorem, magisque stupendum. Sermonem præcidere volo, sed non permittit : quiescere nequeo, tacere non possum. Multa me circumfluunt : quid primo dicam, quid secundo, nescio. Proinde ne quis ordinem a me exigat, oro; magna enim rerum est affinitas. Longa fuit Pauli catena, ideoque nos detinuit. At non idcirco tacebo. Si enim in vinculis ipse non tacuit, neque in flagellis, ego sedens tacebo, jam die existente, multaque cum quiete loquens? Et quomodo hoc rationi consentaneum fuerit? Multa igitur multis in locis Pauli miraculorum signa sunt, sed nulla stigmatibus desiderabiliora : nec in scripturis tanto me gaudio reficit miranda operans, quanto dum mala sustinet, flagellis cæditur, trahitur, lapidatur. Lapidantes autem eum, inquit, extra civitatem traxerunt. Et rursum : Verberantes et plagas imponentes[3] multas, in carcerem miserunt. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quantus honor, quantus splendor, vi-

[1] Act. XXVIII. — [2] Id. XVI. — [3] Ibid.

dere, quoniam pro Christo vinctus est? Sed rem mirandam vide. Et commotus est carcer, inquit, vincti Pauli, omniumque vincula soluta sunt. Vidisti vinculorum naturam vincula solventem? Expergefactus autem custos carceris, et videns januas carceris apertas, evaginato gladio volebat se interficere. Quid ergo Paulus? clamavit voce magna dicens: Nihil tibi feceris mali, universi enim hic sumus. Vides-ne omni inani gloria et superbia vacuum? vidisti pietatem? Non dixit; Propter nos hæc facta sunt: sed tanquam unus ex vinctis ait: Universi enim hic sumus. Si enim tacuisset, et voce illius manus non continuisset, gladium fortasse per guttur transegisset. Clamavit autem, quoniam in interiorem carcerem conjectus erat. Contra te ipsum hoc egisti, inquit, interius eos mittens, qui te a periculo liberaturi erant. Vidisti Pauli humanitatem, et proximi curam? Elegit vinciri et ipsemet periclitari potius, quam illum despicere pereuntem. Quemnam igitur non in stuporem rapuisset vinculorum, quæ ei circumposita erant, potentia? quoniam eos, qui vinxerant, ad vincti pedes adigebat, et illos hujus velut mancipia efficiebat. Cecidit, inquit, custos carceris ad pedes Pauli, et solutus sub vincti pedibus erat: et qui ligaverat, rogabat ligatum ut a timore solveret. Nonne tu ligasti, dic mihi? non in interiorem carcerem misisti? nonne in ligno firmasti pedes? Quid tremis? quid turbaris? quid lacrymaris? quid gladium eduxisti? Nesciebam, inquit, tantam esse Christi vinctorum potentiam. Quid dicis? Cœlos aperiendi potestatem accepit, et carcerem non aperiret? Vinctos a dæmone solverat, et ferrum illum superaret? Qui animas solvit, corpus proprium solvere non posset? Qui per sua vestimenta cæteros a vinculis suis solvebat, et a dæmonibus liberabat, ipse per semetipsum sese non solvisset? Idcirco primum vinctus est, e ttunc vinctos

solvit, ut discas, Christi servos ligatos, multo majorem, quam solutos, fortitudinem habere. Sic enim Sancti fortitudo clarior ostenditur, cum etiam ligatus solutos vincit: cumque vinctus non semetipsum modo, sed et ipsos vinctos solvit. Quænam enim murorum utilitas? quid profuit in interiorem carcerem misisse, quando etiam exteriorem aperuit? Sed audiamus ipsum in hoc ipso gloriantem, et dicentem: Obsecro igitur vos ego vinctus in Domino. Magna enim et ampla est dignitas, regnoque et consulatu, atque omnibus major, propter Christum vinctum esse. Nihil enim tam clarum est, quam vinctus pro Christo; quam sanctis illis manibus circumdatæ catenæ. Hoc longe splendidius est et augustius, quam Apostolum esse, quam esse Doctorem, quam esse Evangelistam. Si quis amat Christum, novit quod dico. Si quis insanit et uritur Domini amore, vinculorum potestatem novit: mallet fortasse pro Christo vinctus esse, quam cœlos inhabitare. Forte enim etiam honestius hoc et beatius, quam super sedes duodecim sedere. Si quis mihi cœlum universum donet, vel eam qua Pauli manus ligabantur, catenam, hanc ego illi præferrem. Si quis me inter Angelos superne statueret, aut cum Paulo vinctum, vincula eligerem. Si quis me cum illis esse faceret potestatibus, quæ circa thronum sunt, aut vinctum talem; vinctus potius talis esse eligerem. Etenim nihil melius, quam mala pro Christo pati. Si quis mihi suscitare mortuos daret, non jam id, sed catenam eligerem: illa siquidem catena nihil beatius. Vellem nunc in locis illis versari, in quibus vincula illa manent: et videre catenas, quas timuerunt dæmones et horrent, Angeli vero reverentur. Si a curis ecclesiasticis essem vacuus, corpusque robustum haberem, nequaquam peregrinationem talem facere recusarem, quo catenas solum viderem, et carcerem,

ubi Paulus vinctus erat. O beata vincula! o beatas manus! quas ornavit catena illa Paulo circumdata. Non tam pretiosæ erant ipsius manus, cum claudum in Lystris erexerunt, quam cum vinculis circumdarentur. Si per illa tempora ego fuissem, tunc potissimum eas amplexatus fuissem et oculorum meorum pupillis imposuissem : nunquam cessassem deosculari manus dignas effectas pro Domino meo ligari. Non tam eum beatum prædico, quod in tertium cœlum et in paradisum raptus sit, quam quod in carcerem conjectus fuerit. Non tam eum beatum dico, quod verba arcana audiverit, quam quod vincula sustinuerit. Etenim hæc illis longe sunt majora. Optatius enim mihi est, incommodis affici pro Christo, quam honorari a Christo. Hoc etiam Paulus[1], ut consentaneum est, cogitans dicebat : Si ipse propter me servus factus, et gloriam evacuans, non sic in gloria se esse ducebat, quam dum pro me cruci affigeretur : quid me pati non oportet? Ipsum enim dicentem audi : Glorifica me, pater. Quid dicis? Ad crucem cum latronibus et sepulcrorum effossoribus duceris, ut sceleratorum mortem sustineas; conspuendus es et colaphis cædendus, atque hæc gloriam appellas? Etiam, inquit : pro dilectis ista patior, meritoque hæc eadem gloriam existimo. Si igitur Dominus meus miseros et ærumnosos amans, gloriam hoc vocat, atque hoc gloriæ spiritualis throni potius præfert : multo magis ego ista gloriam existimare debeo. Obstupescunt omnes homines Job, propter ipsius patientiam, propter vitæ puritatem, propter Dei testimonium, et propter fortem illam pugnam, propter admirabilem illam post pugnam victoriam : sed Pauli tolerantiam quænam adamantina anima exhibere poterit? Non enim menses multos decertans hoc modo vitam egit, sed annos

[1] Ex orat. in S. Paulum.

multos. Non glebas terræ, dum saniem abradit, liquefaciens; sed in ipsius os leonis intelligibile continue incidens, et cum innumeris dimicans tentationibus; et non a tribus aut quatuor amicis, sed a cunctis infidelibus probro affectus, consputus, maledictis oneratus, et infinitos tentationum globos sustinens, et nunc quidem flagellis, nunc vero lapidibus corpore attritus, fameque assidua et frigore consumptus. Sed hospitalitas Job magna. Neque id nos inficiamur : at tanto inferiorem eam inveniemus hospitalitate Pauli, quanto corpus anima vilius est. Quæ enim ille in carne læsis faciebat, eadem iste in anima damnum passis præstabat. Et ille quidem innumeros habens boves et oves, hæc faciebat : hic vero præter corpus nihil possidens, ab hoc ipso indigentibus sufficiebat, et clamabat, dicens : « Necessitatibus meis, et eorum, qui » erant mecum, subministraverunt manus istæ[1]. » Hos æmulemur, hos imitemur omnes : quo pares ipsis laudes et præmia consequamur, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIII.

De eleemosyna et hospitalitate.

Sermo de eleemosyna, dilectissimi, non ad divites solum[2], sed etiam ad pauperes pertinet. Etiamsi quis ex mendicato vivat, ad ipsum tamen hic sermo spectat. Nullus enim adeo est pauper, licet admodum pauper sit, ut duo ei minuta non suppetant. Licet igitur etiam ex paucis pauca dantem locupletes vincere, plus dantes. Sicut et illa vidua.

[1] Act. xx, 34. — [2] Ex comm. in epist. ad Hebræos.

Neque enim ex eorum quæ dantur, mensura; sed facultate et intentione dantium magnitudo eleemosynæ judicatur. Non enim hoc attendere oportet, quod duos obolos pependerit vidua[1], sed quod hos tantum habens, his non pepercerit, sed universam substantiam contulerit[2]. Non igitur abundantia, sed animi promptitudine nobis opus est. Quemadmodum enim hac præsente, nihil paupertas obfuerit: sic absente ea, nihil nobis profuerit abundantia bonorum. Ideo enim divites improbi magis quam pauperes punientur[3], quod nec in abundantia mites fuerint. Nec mihi dicas, quia eleemosynam dederunt; nisi enim pro dignitate dederint facultatum, ne sic quidem pœnam effugient. Non enim datorum mensura eleemosyna æstimatur, sed animi obsequio. Et fieri potest, dicet aliquis, ut dives salvus fiat[4]? et maxime. Abraham dives erat. Vidisti ipsius divitias? Vide ejusdem quoque hospitalitatem. Circa meridianum tempus apparuit ei Dominus[5], ad quercum Mambre sedenti, et tres viri. Et surgens, quia non putabat Deum esse, qui aderat; quomodo enim? adoravit, et inquit: Si dignum me judicastis, ut ingrediamini in tabernaculum tignorum meorum. Vidisti quid in meridie fecerit senex? Non sub tecto sedet, sed tanquam peregrinus et viator, dives ille et nobilis, relinquens domum, uxorem, liberos, servos, exivit piscatum, sagenam explicans hospitalitatis, ne forte peregrinus aut viator domum præteriret. Et vide quid faciat. Non committit famulo; quamvis trecentos decem et octo haberet; sciebat enim negligens esse famulorum genus; ne forte famulus obdormisceret, et peregrinus prætergrederetur, et perdamus, inquit, capturam: sed ipsemet sedebat, calidos radios, quasi rorem

[1] Marc. XII. et Luc. XXI. — [2] Ex Serm. *Vidua eligatur*. — [3] Ex interp. evang. S. Matth. — [4] Ex Serm. Ne timueris cum dives, etc. — [5] Gen. XVIII.

in æstu, suscipiens : eratque ipsi loco umbræ hospitalitatis studium. Ecce Abraham : ecce dives. Vis-ne omnino etiam videre pauperem ? et respondere et colloqui ? Et surrexit, inquit, Abraham, et adoravit, nec sciens quinam essent advenientes. Si enim scivisset, nihil admiratione dignum fecisset, quoniam Deum coluisset, sed ignoratio adventantium majus ipsius ostendit hospitalitatis studium. Et vocat etiam Saram, participem hospitalitatis faciens : Communia, inquit, sint, ut conjugii, ita et virtutis bona : festina, et commisce tria sata similæ. Quæ non dixit tale quippiam : Num per istas spes consecuta sum, ut molitricem et panificam faceres, tantas divitias habentem? Trecentos decem et octo famulos habes, nec ivisti ut illis hoc juberes, sed me in hoc ministerium conjicis? sed audit illud, Festina, et præceptum rapit. Ubi nunc sunt mulieres? num talia mandata suscipiunt? Excute mihi manum ipsius, et videbis eam foris auro exornatam, interius autem urbium obsidionem habentem. Quot pauperum prædas tua fert manus ? Excute mihi manum tuam : ostende quo sit induta ; avaritia. Excute manum Saræ ; quo induta ? hospitalitate, eleemosyna, charitate, pauperum amore. Festina, et misce tres mensuras similæ. Et ipse cucurrit ad armentum boum. Partiuntur laborem, ut partiantur coronam. Deinde mactavit vitulum. Simul cursor factus est senex : non enim ei laxatum est carnis robur, sed confirmabatur in sapientia ipsius animus. Vicit naturam alacritas animi ; herus trecentorum decem et octo famulorum portare vitulum non gravabatur, sed per cogitationem et animi promptitudinem sublevabatur. Cursus seni propositus erat. Quantus labor? sed tamen laborem non sensit, propter spem lucri. Quid ergo peregrinus ? Tempore hoc veniam, et erit Saræ filius. Vidisti qualem fructum produxerit mensa? quam bonum? quam citum? quam maturum? quam uva fuerit

maturitate nigrescens et perfecta? Tales sunt hospitalitatis fructus[1]. Ne igitur facultates nostras imminui existimemus, cum eleemosynam damus: non enim minuitur, sed augetur: non consumitur, sed affluit et abundat; et est res ista veluti negotiatio quædam et satio; imovero his ambabus aliquid quæstuosius et securius. Mercatura enim tum ventis, tum fluctibus maris, et naufragiis multis est obnoxia; et semina ariditati et imbrium vi, cæterisque aëris inæqualitatibus. Quæ vero in Domini manus deponitur pecunia, omnibus insidiis superior est, nec quisquam rapere e manu suscipientis valet, quæ semel data sunt: sed permanent, multumque nobis et immensum fructum præstant, messemque tempore suo divitem afferunt. Si enim homo ista accipiens, non contemneret, sed gratias referret, multo magis Christus id faciet. Qui enim dat[2], cum etiam nihil accepit, quomodo, postquam acceperit, non dabit? Audi Salomonem[3]: « Qui miseretur, inquit, pauperis, fœneratur » Deo[4]. » Vidisti fœnoris naturam novam et admirabilem? Alius est[5], qui accipit, et alius qui fœnoris debitorem se ipsum constituit. Quare non dixit, Qui miseretur, dat Deo; sed, Fœneratur? Ne vulgarem retributionem existimares. Novit Scriptura avaritiam nostram; attendit quod inexplebilis nostra cupiditas potiora commoda respiciens abundantiam quærat; et nequaquam velle pecuniam habentem pauperi mutuo dare, sine cautione, aut hypotheca, aut pignore, aut fidejussione. Et quoniam novit Deus, neminem absque his mutuum dare, neque humanitatis rationem habere, sed ad solum lucrum respicere: iisdem vero omnibus pauperem esse destitutum: nec hypothecam habere, cum nihil possideat: nec ferre pignus, cum jam exhaustus sit: nec expromittentem exhibere, quod ob eges-

[1] Ex Serm. *Vidua eligatur.* — [2] Ex comm. in epist. ad Cor. — [3] Ex Hexaëmero. — [4] Prov. XIX, 17. — [5] Ex Serm. de pœnitentia.

tatem nulla ei fides habeatur : cum videret, hunc quidem propter inopiam, pecuniam vero habentem, propter inhumanitatem periclitari; medium se ipsum interposuit; sponsorem quidem pauperi, mutuum vero danti, pignus. Qui miseretur pauperis, fœneratur Deo. Jam vero cum mutuum dare oportet[1], sollicite inquirimus, qui multa dent, eosque qui grati sint, circumspicimus : hic autem contrarium facimus. Memorem beneficiorum Deum, et centuplum retribuentem dimittimus; eos vero, qui ne summam quidem capitalem nobis sunt reddituri, quærimus. Quid enim nobis venter, qui pleraque consumit, retribuet? Stercus et corruptionem. Quid vero inanis gloria? invidiam et livorem. Quid item tenacitas? curam et sollicitudinem. Quid porro luxus et lascivia? gehennam et venenosos vermes. Hi enim divitum sunt debitores, has pro capitali pendentes usuras; præsentia scilicet mala et futuras calamitates. Quare igitur non das ei qui certo daturus est, et plura daturus? Forte quia post multum temporis dat. Atqui etiam hic dat; verax enim est, qui ait : « Quærite regnum cœlorum, et hæc omnia adjicientur » vobis[2]. » Præter hæc vero, id quod post longum tempus recipias, divitias quoque tibi auget : nam usura multiplicatur et crescit. Etenim hæc fœneratores agere videmus cum iis, qui in fœnus accipiunt; ut scilicet promptius illis mutuo dent, qui post longum tempus solvunt. Qui enim summam continuo reddit, usuræ intercidit cursum : qui vero longiori tempore retinuit, quæstum etiam majorem fecit. Ergo-ne in hominibus moleste non ferimus dilationem, sed de industria etiam quærimus, ut ea major fiat; erga Deum vero animo ita pusillo et illiberali sumus? Qui miseretur pauperis[3], fœneratur Deo. Et fœneraris a me

[1] Ex epist. ad Rom. — [2] Matth. vi, 33. — [3] Ex hom. de Pœn. —

Domine, pauperi datam eleemosynam? Ut igitur aliquando ista reddas, da mihi remunerationis tempus: constitue retributionis terminum. Quando et ubi debitum reddam? Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, et constituerit oves quidem a dextris, hœdos autem a sinistris, et dicet iis[1], qui a dextris sunt: « Venite benedicti » Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitu» tione mundi[2]. » Pro quibus? « Quia esurivi, et dedistis » mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere: nudus » eram, et operuistis me. » Et quare, o Domine, aliarum viarum non meministi, sed eleemosynæ tantum? Non judico, inquit, peccatum, sed inhumanitatem: non judico eos qui deliquerunt, sed qui pœnitentiam non egerunt. Propter inhumanitatem vos condemno; quia tantum habentes, et tale salutis remedium, eleemosynam inquam, qua universa delentur peccata, tantum beneficium prætermisistis. Non enim ad hoc pecuniam accepisti[3], ut in luxum profundas, sed ut in eleemosynam impendas. Numquid tua sunt quæ habes? pauperum bona tibi sunt credita: sive justis ex laboribus, sive ex paterna hæreditate possideas. Ne enim idcirco, quod magna cum humanitate de tuis dare jussus es, existimes ea esse tua: nec excellentiam humanitatis, materiam facias ingratitudinis. An enim auferre ista Deus non potuit? Sed tamen non facit, sed potestatem tibi dat liberalitatis in egenos exercendæ. Qua igitur de causa non dedisti[4]? An te recepturum diffidis? et quomodo hoc rationi consentaneum fuerit? Qui enim non danti dat, quomodo non multo magis dabit, postquam acceperit? Propterea enim plura quam alios te Deus habere permisit[5], non ut in fornicationes et ebrietatem, in edacitatem et vestium luxum, aliamque mollitiem expendas,

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Matth. xxv, 34. — [3] Ex eadem. — [4] Ex interp. ep. ad Rom. — [5] Ex serm. 2 in divitem et Lazarum.

sed ut in egenos ea eroges. Si enim aliquid ultra necessitatem in te ipsum impenderis, difficillimas ibi rationes daturus es. Sed scio multos eo feritatis devenisse[1], ut propter exiguam ignaviam fame laborantes despiciant pauperes, atque ejusmodi ad eos dicere: Non adest mihi jam famulus: procul a domo absum: nemo ex præsentibus mihi notus est. O crudelitatem! o injuriam! Etiamsi decem stadia ambulare oporteret, nec ita tamen segnis esse deberes: major enim est merces. Etenim si dederis, pro solo dato mercedem recipis: si vero ipsemet iveris, hujus quoque tibi rursus proposita est merces. Quoniam vero Abraham patriarcham ob hoc potissimum miramur, quod trecentos decem et octo vernaculos habens, nulli istorum mandaverit, sed ipse ad armenta cucurrerit[2], vitulumque rapuerit. Ne igitur et te pudeat manu tua pauperem curare[2], Christus non erubescit manum extendere, et accipere per pauperem: et tu extendere manum dareque pecuniam erubescis? Et quomodo hoc non dignum pudore? Si enim poculum frigidæ aquæ solum, regnum cœlorum conciliat: quantum, quæso, afferet fructum, sub idem tectum induxisse, mensæ participem fecisse et refecisse pauperem? Ne igitur nos pudeat curæ pauperum: neque ipsis per nos ipsos officia impendere detrectemus. Sanctificantur enim manus nostræ per ejusmodi ministerium, ac si ad adorationem eas ab illa cura extendamus, videns eas Deus, magis placatur, et petitionem dat. Etenim pecuniam dare multorum est; at per se ipsum curam impendere egenis, idque alacriter et studiose facere, magni est et sapientis animi. Si tibi quem videris, in rebus ad vitam hanc spectantibus, opitulari, aut in judicio operam præstare, aut alia ejusmodi in re, ei occurris, et magna cum benevolentia amplecteris, et manus deoscularis, et pecuniam

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex illud: *Vidua eligatur.*

expendis, famulorumque munera obis. Cum vero Christum ingredientem cernis, pigeres, et subterfugis ipsius obsequium? Si non tanquam Christum suscipis peregrinum, non suscipias : si vero velut Christum suscipis, ne te pudeat Christi lavare pedes. Sed quamdiu propositæ sunt nundinæ[1], emamus eleemosynas : imovero eleemosynis comparemus nobis salutem. Christum vestis, cum pauperem vestis. Si namque poculum frigidum mercedem habet, vestimentis et pecuniis, quæ ex liberalitate dantur, merces non deberetur? imovero magna eis debetur merces. Si enim cum datio sine sumptu fit, tanta est beneficentiæ gratia : quantam necesse est a justo judice mercedem recipere, ubi vestium copia, pecuniæ erogatio, aliorumque bonorum est abundantia? Scio quod hæc et similia frequenter didiceritis[2]. Sed utinam bonum quod frequenter didicimus, raro saltem operemur. Etenim magnæ est stultitiæ, agrum quidem emere volentem, terram fertilem quærere; cum vero pro terra cœlum proponatur, et promptum sit, prædium ibi comparare, manere in terra, atque hujus labores sustinere. Dic mihi, quæso, si quis tibi diceret, post annum ruituram hanc urbem; aliam vero quamdam non item; numquid domos extrueres in ea quæ casura esset? ne igitur ædificemus in hoc mundo : cadet namque non longe post, et peribit. Et quid dico, cadet? antequam cadat, nos interimus, et gravia atque indigna patiemur. Ædificemus vero potius ædificium nostrum in cœlis, ubi nihil opus erit opificibus aut structoribus, sed pauperum manus ejusmodi structuras ædificant : nec hoc solum, sed cœleste etiam regnum procurant, fiduciamque præbent apud Deum; tanta eleemosynæ est excellentia. Et sicut Regina ingrediente nemo ex portarum custodibus examinare audet, quæ sit, aut unde; sed omnes cum gaudio suscipiunt :

1 Ex Serm. de Pœn. — 2 Ex illo : *Pacem sequimini cum omnibus.*

ita nimirum eleemosyna sui operatores juxta regium thronum constituit. Amat enim ipsam Deus, et semper prope istum stat, et pro quibuscumque gratiam postulaverit, continuo impetrat. Tanta est eleemosynæ præstantia[1], ut non solum delicta expiet, sed et mortem ipsam depellat. At quis, inquit, eleemosynam faciens, morte superior factus est? Enimvero omnes videmus sub mortis imperio positos. Verum ne turberis, sed ipsis ex rebus disce, quomodo eleemosynæ virtus hujus superavit imperium. Tabitha quædam mulier fuit[2] : hæc opus faciebat per singulos dies, ut eleemosynæ copiam colligeret : Et vestiebat, inquit, viduas, et aliam omnem abundantiam eis suggerebat. Factum est autem, ut ipsa infirmaretur et moreretur. Quid igitur obsequium ipsius expertæ, et in corporibus ab ea protectæ viduæ? In tempore benefactrici suæ gratiam rependunt. Circumstantes enim Apostolum, ostendebant vestes, et quæ cum ipsis fecerat; lacrymasque profundebant, atque hunc ad misericordiam trahebant. Quid ergo Petrus? Positis, inquit, genibus oravit; et conversus ad corpus dixit : Tabitha, surge. Illa vero aperuit oculos suos, et videns Petrum, resedit. Dans autem ei manum, erexit eam : et cum vocasset viduas et astantes, exhibuit eam viventem. Vidisti quanta sit erga viduas beneficentiæ merces? Quid enim, quæso, tantum hæc vidua tribuit, quantum ei ipsæ retribuerunt? Eleemosynæ enim magnitudo non datorum multitudine, sed dantium promptitudine æstimatur. Vere magna possunt Sanctorum pedes[3], domum ingredientes. Ipsum pavimentum sanctificant, thesauros innumerabilium adducunt bonorum, naturam vitiatam corrigunt, famem solvunt, magnamque invehunt abundantiam. Etenim Heliæ pedes domum viduæ ingressi[4],

[1] Ex hexaëmero. — [2] Act. IX. — [3] Ex hom. in viduam eligendam. — [4] 3 Reg. XVII.

novam quamdam et admirabilem beneficentiæ ostenderunt rationem: agrum ex viduæ domo fecerunt, et ex hydria aream. Novus quidam sationis et messis tunc factus est modus. Quomodo? Seminavit vidua in os justi; et quæ injecta fuerunt, cum magna abundantia ex hydria metens collegit. Seminavit farinam, et messuit farinam. Non indiguit bobus, jugo, aratro, et sulco: nec etiam pluvia, et aëre, et falce, nec area aut manipulis; neque ventis paleas a frumento discernentibus; neque mola conterente: sed uno temporis momento horum omnium consummationem in hydria invenit.

Talia sunt sanctorum munera: ejusmodi largiuntur pedes sanctorum: imovero his etiam plura. Et nisi prolixum nimis facerem sermonem, frequenter istiusmodi enumerarem dona. Verum ut hæc magni æstimantes ejusmodi dona ferunt; ita aspernantes magnam sibi pœnam, ignemque accersunt inevitabilem. Sed ille, dicit aliquis, erat Petrus[1], et ille Helias erat. Quid, quæso, dicis? Et Petrus et Helias erat: annon eamdem habebant naturam? nonne per eamdem viam in vitam producti sunt, qua nos? nonne iisdem alimentis enutriti sunt? nonne iisdem rebus sunt usi? nonne quidam ipsorum etiam uxores et liberos habuerunt? quidam vero etiam ad victum comparandum artes? alii vero in ipsum quoque malitiæ barathrum sunt immersi? Sed magnam, dicis, consecuti sunt gratiam. Verum, si quidem mortuos suscitare, oculos aperire cæcorum, mundare leprosos, claudos erigere, dæmones ejicere, aliosque ejusmodi sanare morbos juberemur, opportuna nobis esset excusatio: cum vero de vitæ instituto et conversatione examen propositum sit, de obedientiæ item exhibitione, vitiorumque emendatione, quamnam hæc ad illa rationem

[1] Ex oratione Quod non oporteat ad spectacula accedere: et in Abraham.

habere possunt? Etenim Christus non iis, qui signa tantum fecerunt, dat præmia, sed iis qui præceptis ipsius obtemperaverunt. «Venite, inquit, benedicti Patris mei; possidete » paratum vobis regnum a constitutione mundi[1]: » non quia miracula edidistis; sed quia « esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram et » collegistis me. » Quamvis igitur illum in officio continuerit gratia, nihil tamen id nobis obesse, sed nec excusare nos poterit, cum factorum rationes dabimus. Recta enim vitæ conversatio etiam citra signa coronas recipiet : vita vero scelerata ne cum signis quidem pœnam effugere poterit. Tales itaque persequamur virtutes[2], quæ una cum nostra salute, proximis etiam prodesse queant. Ejusmodi est eleemosyna. Hinc et oratio, et jejunium, omnisque alia virtus nervos habet. Quamvis enim jejunaveris, absque eleemosyna, ne quidem pro jejunio hoc reputabitur : sed alvum explente et sese inebriante tanto pejus est, quanto gravius vitium est crudelitas, quam luxus. Et quid dico de jejunio? Etiamsi temperans sis, etiamsi virginitatem serves; extra sponsi thalamum stabis, si eleemosyna careas. Jam vero, quid virginitati æquale? quæ ne in novo quidem testamento sub legis necessitatem, ob excellentiam suam, venit. Quod si virgines ejiciantur, quando eleemosynam cum ea, qua par est, abundantia, non habent; quis absque hac veniam obtinere poterit? Non est quisquam, non est : sed perire omnino necesse est eam non habentem. Si enim in rebus hujus vitæ nemo sibi soli vivit[3], sed et artifex et miles, et agricola et mercator, ad communem utilitatem et proximi commodum conferunt omnes : multo magis in spiritualibus hoc facere oportet. Hoc enim maxime est vivere. Qui igitur sibi soli vivit, omnesque despicit, inutilis

[1] Matth. xxv. — [2] Ex Interp. Evang. S. Matth. — [3] Ex interp. epist. ad Rom.

est; et neque homo, neque de genere nostro. Qui itaque dives fieri desiderat, ille pauper fiat, ut evadat dives; expendat, ut colligat; dispergat, ut congreget. Quod si nova hæc et admirabilia videntur, seminantem aliquem considera, et cogita, quod nec ille plura congregare alia ratione possit, nisi præsentia spargat, et quæ parata habet, projiciat. Quare enim egenis non præberes? Liberorum me chorus circumstat, inquis, et divites eos relinquere desidero. Quare igitur pauperes eos facis? Si enim universa ipsis reliqueris, periculosæ iterum custodiæ bona tua commisisti: si vero Deum ipsis cohæredem reliqueris et procuratorem, immensum ipsis thesaurum reliquisti. Si itaque liberis tuis magnas relinquere velis divitias, Dei ipsis relinque providentiam. Qui enim, nihil te conferente, animam et corpus formavit, vitamque largitus est, si tantam te ostendere videat liberalitatem, quomodo non omnes ipsis aperiret divitias? Si enim Helias exigua nutritus farina, quoniam vidit, quod ipsum mulier illa filiis suis præferret, areas et torcularia in domo viduæ fecit: cogita Heliæ Dominus quantam ostensurus sit liberalitatem. Si liberos tuos opulentos relinquere velis[1], Deum ipsis relinque debitorem. Ipsi enim si pecuniam acceperint; ne quidem ubi et quando dare debeant, noverint: si vero tu præveniens, eam Deo mutuam dederis, tutus jam et a furibus intactus manet thesaurus, et admodum prompta erit compensatio. Etenim gratiam nobis habet, et cum debet, et cum solvit Deus; suosque fœneratores libentius videt, quam qui nihil ei fœnerarunt: et quibus maxime debet, hos maxime amat. Igitur si amicum eum habere desideras, debitorem constitue. Non enim ita gaudet fœnerator, habens debitores, sicut oblectatur Deus, creditores habens. Et quibus nihil quidem debet, eos quoque

[1] Ex orat in statuas,

refugit; quibus vero debet, his ultro etiam occurrit. Quid igitur hominibus deposita tradis[1]? Stat Christus paratus suscipere et custodire : nec vero custodire solum, sed etiam augere, et magno cum augmento tibi restituere. Ex ipsius manibus nemo rapit. Nec vero ea tantum conservat, sed etiam pro hoc ipso omnia tua solvis pericula. Apud homines quidem, qui deposita suscipiunt, beneficium se nobis præstare existimant, quod a nobis accepta custodiant : apud Christum vero e contra fit. Nec enim beneficium dedisse, sed accepisse se profitetur, cum ea a te suscipit. Et quidem qui deposita accepit, mercedem etiam a te postulat : Christus vero etiam pro hoc mercedem potius tibi dat. Propterea enim pecuniam jussit te Deus dare alteri[2], ut eam tu habeas. Donec enim tu solus habueris, nec ipse habes : si vero alteri tradas, tunc tu quoque recepisti. Sicut enim si puero quis parvum argenteum nummum det, ut diligenter custodiat, ne liceat surripere, volenti : sic Deus quoque facit. Da, inquit, egeno, ne quis eam tibi auferat, ut puta calumniator, aut diabolus, aut fur, aut post omnes, ipsa mors. Quamdiu enim ipse eam retines[3], secure non tenes : si vero mihi, inquit, per pauperes dederis, totam tibi ego diligenter custodio. Non enim ut auferam, accipio, sed ut auctiorem reddam; ut diligentius custodiam; ut in illud tempus tibi eam conservem, quo nullus fœnerator, aut commiserans erit. Quid frustra laboras, o dives, pauperum res in thesauris tuis abscondens? Quare indignaris cum a te aliquid petitur, tanquam de tuis expendens? Patria bona volunt, non quæ tua sunt : quæ tibi propter ipsos sunt credita, non quæ tecum nata. Quæ accepisti, da; et usum lucrifacias; sufficit tibi quod ad dandum sis destinatus, non ad accipien-

[1] Ex iisdem. — [2] Ex comm. in epist. ad Rom. — [3] Ex interp. epist. ad Rom.

dum. Quare terræ thesaurum tradis? da manui meæ[1], inquit. Non videtur tibi terra fidelior esse terræ Dominus? Dedi[2], inquit. Verum cessare non oportet ista facere : tunc enim solum excusaberis, si non habeas; licet decem millibus dederis, adhuc autem superfuerint esurientes, nullam habes excusationem. Ne igitur dives altum sapiat[3], quod multa det, neque pauper animo concidat, quasi pauca præbens : frequenter enim hic illo plura dedit. Multum enim et parum, non datorum mensura censetur, sed facultate substantiæ eorum qui dant. Tu vero parasitos quidem alens et adulatores[4], velut ex fontibus profundens, ita gaudes : si vero pauperem videas, tunc paupertatis tibi timor incumbit. Da egenti, et ne des saltatori, ne una cum pecunia tua, ipsius quoque animam perdas. Tu enim causa es perditionis illius, per intempestivam tuam liberalitatem. Si enim saltatores scivissent, institutum suum inutile sibi fore, jam olim ejusmodi res sectari destitissent. Novit cæcus, misericordiam consequens, in cœleste regnum manu ducere, et qui in parietes impingit, atque in foveas incidit, hic in cœlum ascendendi viam parat. Si non ad ostentandum te hominibus eleemosynam facias[5], licet totus orbis sciat, nemo tamen scit : quoniam non hac intentione fecisti. Non enim dixit, ne omnino coram hominibus faciatis, sed apposuit, ut ab illis videamini. Proh quanta paupertatis est dignitas ! Dei induit personam : absconditur in paupertate Deus; et pauper quidem est qui manum protendit, Deus vero qui accipit. Si tibi triste quid accidat, statim da eleemosynam[6] : gratias age, quod tibi contigerit; et videbis, quantum gaudium succedat. Lucrum enim spirituale, licet exiguum sit, tantum tamen

[1] Ex comm. in epist. ad Rom. — [2] Ex epist. 2 ad Corinth. — [3] Ex epist. ad Rom. — [4] Ex 1 ad Corinth. — [5] Ex eadem. — [6] Ex epist. 1 ad Thess.

est, ut quodvis damnum corporale tegat. Et si non creditis, probate[1], et videbitis gloriam Dei. Sed o socordiam! o ingratum animum! semper quidem in peccatis et sceleribus vivimus; si vero exiguum quid boni faciamus, improborum servorum more, multa velut arte cauponaria inquirimus, et diligenter perscrutamur de retributione, an aliquam mercedem res ipsa habeat. Et quidem major est merces, si non spe mercedis facias : omnia enim propter Christum, et non ob spem mercedis facere oportet. Si enim qui ab initio nos fecit[3], Deus nullo a nobis ante existente bono, tanta nobis continuo largitus est : quid tot tantisque laboribus perfunctis, et propter ipsum passis non largietur? Et nos quidem, pro nobis ipsis ægre vel exiguam pecuniam despicimus : ipse vero pro nobis etiam filium suum dedit. Et pro hominum quidem amicitia etiam multa subire pericula non recusamus : pro Dei vero amore ne pecuniam quidem projicimus? Et quomodo non indignum est , quod, cum Christus quidem etiam animam pro nobis posuerit, et pretiosum sanguinem effuderit propter nos, qui neque ipsius amantes, neque boni fuimus : nos nec pecuniam profundamus ipsius causa, sed despiciamus nudum et peregrinum, qui pro nobis mortuus est? Et quis tandem a futuro supplicio nos eripiet? Si enim non Deus, sed ipsi nos puniremus, nonne contra nos ipsos sententiam tulissemus? nonne nos ipsos igni gehennæ damnassemus, despicientes fame tabescentem eum, qui animam pro nobis posuit? Et quid dico de pecunia? Si vel decem millia animarum haberemus, nonne omnes pro eo ponere oporteret? Si quis ex nobis ad mortem duceretur, et ei proponeretur, ut si omnes opes abjiceret, liber esset; beneficium utique hoc existimaret : jam vero cum ad gehen-

[1] Ex comm. in epist. ad Rom. — [2] Ex hom. in illud : *Pacem sequimini.* — [3] Ex comm. in Joan.

nam ducamur, et liceat vel dimidium dando evadere, eligimus potius subire pœnas et nostra temere retinere, ut nostra perdamus? Et quam habebimus excusationem, quam veniam, qui et hujus et alterius vitæ bonis nos ipsos privamus, cum utrisque secure frui liceret? Si pro dignitate sæculari sæpe universam substantiam suam quis dederit, pro dignitate, inquam, quæ hic mansura est, et ne hic quidem longo permanet tempore; multi si quidem longe ante obitum hoc principatu exuti sunt; alii vero propter hunc, vita quoque ipsa; et hæc tamen scientes, omnia propter ipsam movent: si itaque propter eam tot tantaque homines faciunt, quid miserius fuerit nobis, qui pro permanente illa, et quæ auferri non potest, ne pauca quidem dimittemus, neque ea damus, quæ paulo post vel inviti hic simus relicturi? Quantæ hic non fuerit insaniæ, ea, quæ etiam invitis auferuntur, cum ea sponte dare liceat, et secum sumere, non velle? Verum nostris quidem famulis et mulis et equis aurea colli monilia circumdamus: Dominum autem nudum circumeuntem, et sub dio agentem, manumque extendentem despicimus; sæpe etiam crudeli intuemur oculo. Quid ista insania pejus esse potest[1]? Quando enim Deus ad nos pauperes mittit, de suis ipsis dare jubens, nos vero præterquam quod nihil damus, contumelia etiam affectos ejicimus, cogita quot fulminibus dignam rem faciamus. Si enim famulus tuus a te jussus, ad alium famulum pecuniam tuam habentem abeat, accipere ab eo aliquid, et non solum vacuis revertatur manibus, sed contumeliis etiam affectus, quid non faceres illi qui hunc injuria affecisset? quam non de eo pœnam sumeres? quippe cum tu jam sis injuria affectus? Quod si apud homines ita se res habet, quanto magis apud eum qui et hominum et cunctorum est dominus? Si petenti

[1] Ex comm. in Matth.

nihil dare velis pauperi, quare etiam probris increpans animam ipsius vulneras? An, si talia auditurum se sperasset ad te accessisset? Sed impudens est, inquit, et incursans vociferatur. Quid dicis? Quoties mensa jam apposita, ministrantem tibi famulum accersens, ubicumque tardius iverit, omnia statim propter exiguam moram evertis; quanquam probe scias te, si non continuo, at paulo tamen post voluptate potiturum: et te quidem pro nihilo efferatum; pauperem vero propter majora timentem et trementem, neque enim a cunctatione, sed a fame omnis illi metus, hunc temerarium et impudentem appellas? et quomodo hoc non extremæ est impudentiæ? Si tu exiguam aliquam guttam de tecto decidentem videns[1], et famulos advocas et opifices, totamque subvertis domum: quomodo pauperem in pannis et fœno ac luto jacentem, atque omnem algorem sustinentem despicis? Quænam bestia his rebus non frangatur? quis adeo crudelis est et inhumanus, ut per hæc mitior non fiat? Sed enim sunt nonnulli qui eousque crudelitatis devenerunt, ut non solum non misereantur et lacrymas fundant, calamitatesque sublevent; sed etiam contumeliose illos tractent et dicant, digna ipsos pati. Quare, dic mihi, digna patiuntur? An quia nutriri volunt, et non laborare fame? Non, inquit, sed quia otiosi sunt. Tu vero, nonne torpescens voluptatibus indulges? Nonne etiam frequenter opus, quovis otio perniciosius facis, rapinas exercens, violenter alios opprimens, et avaritiæ studens? præstaret, te quoque tale otium agere. Longe enim melius est, hoc modo otiosum esse quam alienis inhiare et rapere. Cum igitur videris pauperem, et dixeris[2]: Enecor, quod juvenis, ita sanus, nihil habens, ali velit, cum otiosus sit: hæc quæ dixisti, ad te ipsum dicas, imovero, concede illi, ut libere tibi hæc dicat;

[1] Ex comm. in epist. 1 ad Cor. — [2] Ex interp. Evang. S. Matth.

enecor quod cum sanus sis et otiosus, nihil facias eorum, quæ præcepit Deus. Et tu quidem de otio eum accusas; ipse vero te etiam de malis operibus, quod rapias, quod alienis inhies, aliorumque domos subvertas. Sed multa, inquis, mentitur et fingit. Verum, hinc quoque misericordia dignus est, quod in talem inciderit necessitatem, ut nec horum ipsum pudeat. Nos vero, non modo non miseremur, sed etiam verba illa crudelia apponimus, dicentes : nonne semel atque iterum accepit? Quid ergo? non oportet ipsum rursus nutriri, quoniam semel nutritus est? Quare non tuo quoque ventri has leges ponis, eique dicis; repletus es heri : ne jam quæras : sed hunc quidem supra modum disrumpis, illum vero mediocria petentem aversaris? et quomodo ipsemet orans exaudiri desideras? Qui namque in angustia positum despicit, nec de suis aliquid dat, quomodo de ipsius bonis accipere petet? Annon igitur reprehensione hæc digna sunt[1], quod cum quis nostrum parasitos quidem alit et adulatores, damnum id minime existimamus : si vero pauperem accedere videamus, fame et algore attritum, non modo ipsum despicimus, sed statim etiam insultamus? Quare igitur non operatur? dicet aliquis : quare otiosus alitur : Tu vero, num operando habes, quæ possides? Nonne ex paterna hæreditate accepisti? Quod si etiam opereris, ideo-ne alteri conviciaris? Sed impostor est. Quid dicis? panis et vestimenti causa impostorem appellas? Sed statim, inquis, illud vendit. Tu vero, tua-ne omnia bene dispensas? Quid autem? nonne omnes propter otium pauperes fiunt? nemo propter naufragium? nemo propter judicia? nemo propter furtum? nemo propter morbum? nemo propter pericula? nemo propter aliam cladem, et status afflictionem? Verum, cum aliquem ejusmodi deplorantem audimus, et magna

[1] Ex epist. ad Hebr.

voce clamantem, nudumque in cœlum respicientem, continuo impostorem, deceptorem et dissimulatorem vocamus. Annon pudet te aliquem impostorem appellare? Nihil dederis et nihil insimulaveris pauperem. Sed habet, inquis, et pauperem se fingit. Hoc tuum est crimen, non illius; novit se ad crudeles accedere, et ad bestias potius quam ad homines, et licet miserabilia proferat verba, neminem tamen moveri: atque ideo speciem miserabiliorem induere cogitur, ut tuum animum emolliat. O crudelitatem! o sævitiam! o inhumanitatem! Cum pauperem liberali habitu accedentem conspicimus, iste impostor est, mox aliquis dicit; atque ut ex nobilibus esse videatur, sic homines adit: si vero nudum cernamus et pannis obsitum, et hunc quoque improbamus. O improbam hanc feritatem! Si quidem velis, da: si vero nolis, dimitte. Quare miser es et ærumnosus? Quare nec ipse misereris, et volentes avertis? Si enim ex te aliquis audierit, quod hic impostor sit, ille simulator, neque his dat, neque illis: omnes enim tales esse suspicabitur. Et cujus causa, dicit, extrema membra fœdata aut mutilata denudant? Tui causa. Si misericordes essemus, nihil illis opus foret his artibus: si primo congressu persuaderent, tam multa non excogitassent. Quis enim ita miser est, ut publice cum uxore, omnibus spoliata, et liberis lamentari velit? Qua paupertate hæc deteriora non fuerint? Et tamen non modo misericordiam non consequuntur, sed a nobis etiam tanquam impudentes criminantur. Et tu quidem dum aliena rapis, non impudens, ille vero propter panem egenus impudens censebitur? Omni petenti te, da: et mutuum a te accipere volentem ne averseris. Quomodo enim absurdum non est[1], quod tu quidem helluans teque saginans, et in profundam vesperam compotationem protrahens, ac mollibus te invol-

[1] Ex comm. in epist. 1 ad Corinth.

vens stragulis vitam transigas : pauperem vero nudum et trementem et esurientem despicias? Et quid dico de nuditate et tremore, quando etiam nonnulli liberos immaturam agentes ætatem excæcare coacti sunt, ut stuporem nostrum ferirent? Quoniam enim videntes, nudique circumeuntes, neque ob ætatem, neque ob miseriam crudeles attrahebant, apposuerunt tantis malis aliam graviorem tragœdiam, ut famem solverent; tolerabilius esse arbitrantes, communi hoc lumine privari, et concesso omnibus solis radio, quam cum perpetua fame luctari, et miserrimam sustinere mortem.

Vere magnum quid est homo[1], et res pretiosa, vir misericors. Eleemosyna enim est, si prompte fiat, si liberaliter : si te non dare, sed accipere putes : si sis tanquam beneficium accipiens, si veluti lucrans et non perdens : quoniam hoc beneficium non esset. Nam qui alterius miseretur, gaudere, et minime gravate facere debet. Quomodo enim non absurdum, si alterius solvens tristitiam, ipsemet tristeris? Si enim animo discrucieris, quod mœrore alium liberaveris, extremæ crudelitatis et inhumanitatis indicium profers. Præstaret enim non liberare, quam hoc modo liberare. Quid vero etiam omnino afflictaris, o homo? ne pecunia tibi imminuatur? Plane si ejusmodi tibi mens est, ne quidem des : si non confidis, tibi multiplicatum iri in cœlis, ne præbeas. Sed forte in hoc sæculo retributionem desideras? et quare hoc? Sine eleemosynam, esse eleemosynam, et non mercaturam. Quin et multi hic receperunt : sed non ita tamen receperunt, ut hac ratione plus haberent iis qui non receperunt. Qui vero hic quærunt et recipiunt[2], mercedem illic imminuunt. Ne itaque dicamus, illum improbum esse et beneficio indignum, alium, nescio quem, vilem et abjec-

[1] Ex epist. 2 ad Cor. — [2] Ex Serm. in illud, *Vidua eligatur.*

tum. Ne dignitatem respicias ope indigentis, sed necessitatem tantum. Licet enim vilis sit et abjectus, licet contemptus, ita tamen Christus mercedem tibi imputat, ac si ipsemet beneficio per illum esset affectus. Petrus et Joannes ascendebant aliquando ad templum orare[1]; et ecce claudus ex utero matris suæ bajulabatur, et jacebat ad portam templi. Et cum eos ingredientes vidisset, intendebat in ipsos, sperans se eleemosynam accepturum ab illis. Quid ergo Petrus? Respice, inquit, in nos; sufficiens habes ex aspectu indicium paupertatis : nihil verbis opus, aut responso : vestitus ostendit inopem. Quid ergo? hoccine totum officium est Apostolici muneris circa egenum[2], ut paupertatem non sublevet; ut ei dicas; aurum et argentum non habeo? Expecta paulisper, et videbis majores divitias. « Argentum et aurum, inquit, non est » mihi : quod vero habeo, hoc tibi do. In nomine Jesu » Christi surge et ambula. » Vidisti inopiam pecuniæ et divitias gratiarum? Vide porro ipsius benignitatem. Respice, inquit, in nos. Non contumeliis affecit, non conviciatus est, non repulit : quod nos frequenter cum iis facimus, qui nos adeunt, rationes ab ipsis exposcentes, ad opus aliquod eos dimittentes, objicientes, quod dormiant. Hoccine, o homo, edoctus es? Non jussus es otium objicere, aut vitium accusare neque segnitiem exprobrare; sed sublevare paupertatem, et miseriam curare, manumque jacentibus porrigere. Ne igitur vitam et actiones curiose scruteris[3], cum eleemosynam es daturus. Hoc enim extremæ est ineptiæ, pro uno pane universam perscrutari vitam. Etsi enim homicida est, etsi latro, etsi quidlibet, ille mendicans, an ideo paucis nummis indignus tibi esse videtur? sed Dominus quidem tuus

[1] Ex orat. in inscript. act. Apost. — [2] Act. III. — [3] Ex comm. in epist. ad Rom.

ipsi solem oriri facit; tu vero quotidiano victu indignum judicas? An ignoras, hac de causa etiam Abrahamum potissimum majori in admiratione esse, quod ignorans, quinam essent, qui ad se venerant, iis tamen visis, exilierit, et in occursum festinaverit, atque in terram adorans dixerit, «Domine, si inveni gratiam coram te, ne »transeas puerum tuum[1]?» Ne igitur tu quoque anxie inquiras: propter Christum enim suscipis. Si enim curiose semper scrutari velis, sæpe probum etiam virum præteribis, et quam ex hoc habuisses, mercedem perdes. Neque etiam domesticorum fidei tantum habeamus curam[2], alios vero negligamus: sed si quem malis premi viderimus, aliud nihil inquiramus. Ipsum enim mala pati, jus auxilii habet. Sed nescio unde ista invaluerit consuetudo: cum sæcularem quidem cernimus in calamitate positum, manum non porrigimus: circa eos vero, qui in montibus morantur, studium nostrum ostendimus. Sive Græcum, sive Judæum, sive alium quempiam in miseria videris, benefacere ei oportet. Etenim si solos monachos inquiris, iisque solis benefacere desideras, atque illos rursus curiose scruteris, utrum dignus sit, utrum sit justus, utrum signa faciat, et manum non porrigas, eleemosynæ emolumentum abstulisti: et hoc vero ipsum per tempus iterum tolles. Si enim asinum, cum suffocari eum vides, erigis, nec multum sciscitaris cujus sit; multo minus in hominem anxie inquirere oportet, quisnam sit, utrum Græcus sit, an vero Judæus, sed, an auxilio egeat. Si enim bonis abundantem aut nomine celebrem videres, recte hæc diceres: cum vero malis eum affligi cernas, ne dixeris, quia malus est et improbus. Crudelitatis siquidem hoc et inhumanitatis[3], maximæque arro-

[1] Gen. XVIII, 3. — [2] Ex interp. ep. ad Hebr. — [3] Ex hom. 2 in Divitem et Lazarum.

gantiæ est argumentum. Ideo eleemosyna, id est misericordia, dicitur, ut et dignis et indignis præbeamus. Si enim indignos curiose inquiramus et sollicite scrutemur; ne digni quidem aliquando nobis facile se se offerent : si vero indignis etiam demus, omnino etiam digni, et omnibus illis æquiparandi ad manus nostras venient. Si enim dignitatem perquirere velimus conservorum nostrorum, diligenterque perscrutari, id ipsum etiam nobiscum Deus facturus est : et qui rationes a conservis exposcere quærunt, ipsi cœlesti clementia excident. Qui enim liberalitatem exhibet, eum non oportet expetere rationes vitæ, sed paupertatem corrigere et indigentiam explere. Cum itaque pauperem videris [1], ne præteriveris, sed statim cogita quisnam esses, si tu loco illius esses. Cogita ipsum similem tibi liberum esse, et ejusdem tecum societatis, omniaque tecum communia possidere; teque ipsum frequenter ne eodem quidem cum canibus tuis loco habere: sed hos quidem satiari, hunc vero sæpe esurientem dormire : et qui liber est, servis tuis abjectior habitus est. Sed illi tibi probe serviunt? Ego itaque ostendam, et istum majora tibi præstare, multoque magis, quam illos. Opitulabitur enim in die judicii, et ab igni te eripiet. Quid tale servi tui facere possunt? Quando Tabitha defuncta fuit [2], quis eam suscitavit? servi ne circumstantes, an pauperes? tu vero nec liberum æquali cum servis conditione dignaris, qui vel solo habitu et aspectu ad liberalitatem te flectere possit? Et quomodo Deum rogas, ut in periculis constitutum te eripiat, si tu eum, qui nihil in te admisit, dolentem et plangentem, atque a fame et frigore vexatum despicias? Quomodo te, qui in eum peccasti, impunitum dimittet? Qui enim obturat aures suas ne audiat pauperem, ipsius preces Deus non exaudiet. Tales

[1] Ex interp. ep. ad Hebr. — [2] Act IX.

itaque erga conservos simus[1], qualem erga nos dominum esse volumus. Eleemosyna majus quoddam est sacrificium, quam oratio et jejunium, aliaque multa; modo ea justo ex lucro, et ejusmodi laboribus fiat; atque ab omni avaritia, rapina et violentia munda sit. Tales oblationes admittit Deus, cæteras vero aversatur et odit. Non enim vult ex alienis calamitatibus honorari : sed immundum ac prophanum est ejusmodi sacrificium, Deumque potius irritaverit quam placaverit. Eleemosyna enim ideo sic dicta est, ut conservorum misereamur, non ut pœnis afficiamus. Qui vero quæ aliorum sunt, aufert et aliis dat, non misertus est, sed magis supplicio affecit, et injuriam non vulgarem intulit. Qui dives esse vult[2], pecuniis opus habet : qui non desiderat dives fieri, semper est in abundantia. Non enim divitem esse, sed divitem fieri non velle, hoc divitiæ sunt cujusmodi ego dico. Est dives qui omnium bona rapit; et est dives qui sua pauperibus erogat : ille quidem in congregando, hic vero in expendendo dives : Et ille quidem terram seminat, hic vero cœlum colit. Sed quanto cœlum est præstantius terra, tanto infirmior est illius copia, quam hujus. Et quod mirabile est, rapacem non modo, qui injuria sunt læsi, sed etiam nihil injuriæ passi, oderunt, injuria scilicet affectis condolentes. Si vero etiam cadat, innumeri statim ab omnibus clamores : scelestus, improbus, perditus : omnesque ipsi insultant. In misericorde vero, non modo qui misericordiam sunt consecuti, sed etiam qui illam non sunt experti, eum amant, in se collatum reputantes beneficium, quod aliis præstitum est. Si vero et triste quid ei acciderit, omnes orant, ut Deus ipsius misereatur; ut faciat illi bene, ut bona ipsi constanter maneant. Vidisti quomodo

[1] Ex interp. Evang. S. Joan. — [2] Ex Serm. in Ne timueris cum dives, etc.

malitia eos quoque sibi habeat infensos, qui injuriam non acceperunt: misericordia vero etiam eos, quibus impensa non est, amatores habeat? Primo igitur a rapina cessa, et tum demum eleemosynam ostende[1]. Cohibe manus tuas ab avaritia, et sic eas ad eleemosynam faciendam adducas. Quod si iisdem etiam pauperes spoliemus, licet alios de illorum bonis vestiamus, non tamen sic supplicium evademus. Materia enim misericordiæ, materia fit omnis iniquitatis. Melius enim est non misereri, quam hoc modo misereri. Nam si Caïn viliora offerens, Deum irritavit, quomodo non irritabit, qui etiam aliena donat? Eleemosyna optima quædam ars est[2], et eorum qui eam faciunt, patrona. Cara enim est Deo, nisi injuria a nobis violetur: violatur autem, si illam ex rapina faciamus. Si vero pura sit, magnam præbet illis fiduciam, qui sursum eam mittunt, et pro iis qui offenderunt orat. Tanta enim est ipsius vis. Ipsa dirumpit vincula, solvit tenebras, restinguit ignem, eosque, qui ipsam faciunt, Deo similes efficit. « Estote, inquit, misericordes, sicut et pater vester misericors est[3]. » Ne porro negligamus præsentis vitæ opportunitatem, sed fortiter inhæreamus nostræ saluti. Licet enim, licet, inquam, etiam ad extremum spiritum Deo placere. Licet vero ex testamento laudem consequi; non quidem sicut viventes; licet tamen. Quî vero istud, et qua ratione? Si Deum una cum tuis hæredem scripseris, deque tota hæreditate ipsi quoque partem assignaveris. Non nutrivisti eum vivens? at defunctus saltem, cum non amplius dominus es, de tuis ipsi impertiaris. Majoris quidem et amplioris est præmii, si vivens ipsum nutrias: si tamen hoc non præstiteris, ad secundum saltem venias. Si vero etiam hoc facere dubites, cogita quod pater ipsius eidem te cohæredem fecerit,

[1] Ex comm. in Joannem. — [2] Ex epist. ad Hebr. — [3] Ex comm. in epist. ad Rom.

et dimitte illam inhumanitatem. Quam enim consequeris veniam, si præterquam quod vivens ipsum non nutriveris, ne ad ipsum quidem abiturus, de bonis istis, quorum non amplius es dominus, vel exiguum quid largiri velis; sed adeo inimico et infesto sis animo, ut nec de tibi inutilibus, ei aliquid impertiaris? Non vides[1] quot homines nec tali morte digni sunt habiti, sed rapti decesserunt? Tibi vero ut de bonis propinquis tuis statueres et loquereris, omniaque tua domestica negotia componeres, facultatem concessit. Quam igitur excusationem habebis, si et hanc ab ipso consecutus gratiam, hoc beneficium neglexeris, et ne per necessitatem quidem benignus fieri volueris? Præstantius illud quidem, multamque conferens gratiam, viventem, sublevare paupertatem. Si vero illud nolueris, at moriens saltem generosum quid facias. Non quidem magnæ est generositatis: utique tamen est. Et si enim primam sedem cum agnis non sis habiturus, parum tamen non est, illos saltem sequi, et cum hircis non stare. Quod si nec hoc quidem facias, quæ te oratio liberabit? Cum enim viveres, veluti immortalis, ita bona tua tenebas: jam vero postquam te mortalem esse didicisti, nunc saltem illam tuam dimitte sententiam, et tanquam mortalis de rebus tuis statue. Quamvis enim grave sit quod dicendum est, et horrore plenum, necesse tamen est dicere. Numera inter servos tuos Dominum. Libertate donas servos? libera Christum a fame, et necessitate, et carceribus, et nuditate. Horruisti hoc audiens? Atque magis horrendum, si id ipsum non facias. Et hic quidem verbum illud te obstupefecit: cum vero illuc perveneris, et quæ his longe sunt graviora, audieris, et crudelissima videris supplicia, quid dicturus es? ad quem confugies? quem invocabis adjutorem et auxiliatorem? Numquid Abraham? sed non audiet. An vero patrem? an avum? verum nec horum

[1] Ex epist. ad Rom.

quisquam potestatem habebit, licet admodum sanctus sit, sententiam illam relaxandi. Sed inhumanus es[1], et crudelis et immisericors? reverere dignitatem petentis. At non te placat dignitas? ad calamitatem tamen inflectere. Sed neque calamitas ad misericordiam te inflectit? da propter petitionis facilitatem. Quod si neque auctoritas, neque rei necessitas, neque dandi facilitas tibi quidquam persuadere possit, propter promissorum saltem magnitudinem da egeno. Quæ enim erit venia iis, qui post tantam cohortationem egentes despiciunt? Audiant qui sacris initiati sunt. Quando tu alendus es, ipse ne propriæ quidem carni suæ parcit: quando te potare necesse est, non parcit vel sanguini. Tu vero nec panem impertiris, nec potum. Et quam veniam habebis, illa accipiens; et vilibus rebus tantopere parcens? Numquid enim[2], si propter Christum non moriaris, immortalis eris? Hæc ille a te petit, quæ ipso etiam non petente, daturus es; eo quod sis mortalis. Hæc te voluntate tua facere vult, quæ vel necessario te facere oportet. Quæ pati omnino est necesse, propter me pati velis. Hoc unum propositum sit, et sufficientem habeo obedientiam. Numquid tolerabilia hæc[3], quod Deus quidem etiam filium suum pro te tradiderit, tu vero nec panem cum ipso communices, qui pro te traditus est, qui pro te occisus est? Propter te pater ei non pepercit; idque cum verus esset filius: tu vero fame contabescentem negligis; idque cum de bonis ipsius expendere, et propter te erogare debes? Et quid hac iniquitate pejus fuerit? Traditus est propter te: circumit esuriens propter te: de ipsius das bonis, ut tu commodum sentias, et ne sic quidem das? Et quibus lapidibus stupidior non fueris, si tot rebus te trahentibus, in dia-

[1] Ex Serm. *Vidua eligatur.* — [2] Ex comm. in Matth. — [3] Ex comm. in epist. ad Rom.

bolica ista perseveres crudelitate? Si enim non rependas mihi, ait, tanquam aliquid pro te passo; propter egestatem miserearis : si vero propter egestatem misereri nolis, propter morbum tamen flectere, propter vincula emollire. Si vero nec ista humanum te faciunt; propter petitionis facilitatem saltem annue; nihil enim petit pretiosi, sed panem et tectum, verborumque consolationem. Quod si post hæc omnia immitis esse pergas, propter regnum saltem esto benignior. Sed neque illius rationem habes? ad ipsam saltem naturam inflectere, nudum videns : atque illius recordare nuditatis, qua ego propter te nudatus fui in cruce. Si vero illud nolis, hujus certe memineris, quam in pauperibus patior. Non dico, Tolle meam paupertatem; nec, Dona mihi divitias : sed panem peto et vestem, et famis solatium exiguum. Etsi in carcerem incidero, non cogo te ut vincula solvas et excutias; sed unum duntaxat requiro, ut vinctum propter te videas, et magnam satis recepero gratiam. Possum enim etiam absque istis te coronare; sed debitor tuus esse volo, ut fructum aliquem et fiduciam tibi corona afferat. Propterea quoque, cum me ipsum alere possim, mendicans tamen circumeo, et stans ad fores tuas manum extendo, a te petens nutriri. Atque hac in re mihi placeo, ut tunc in universi terrarum orbis spectaculo te proclamem, cunctisque audientibus, nutritorem meum ostendam. Et vos quidem si a quopiam alamini, ob hoc erubescitis, et occulitis : ego vero quoniam vehementer vos amo, vobis etiam tacentibus, multa cum laude publice factum pronuntio : nec me dicere pudet, vos nudum me operuisse, esurientem nutrivisse; sed magis hisce glorior, ut vos hæredes regni cœlestis efficiamini. Hæc igitur cogitantes, charissimi, strenue in salutem nostram incumbamus, ut æternis quoque bonis potiamur, in Christo Jesu Domino nostro; cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

De peccato et confessione.

Peregrinatus-ne est aliquando ex vobis aliquis in Palæstina[1]? Ego vero existimo. Quid ergo? Testimonium dicite vos, qui loca illa vidistis. Est ibi regio magna et fertilis. Imovero fuit: jam autem non est. Ipsa igitur olim tam florida, et cum omnibus regionibus certans, et abundantia paradisum Dei præcedens, cunctis solitudinibus magis est desolata. Et arbores quidem etiamnum stant et fructum habent: sed fructus iræ divinæ quædam est monitio. Stant quidem mala punica: et tum arbor tum fructus eleganti sunt aspectu; ignorantique magnas spes exhibent: si vero in manus sumantur, confracta, in iis, quæ intus latent, fructum quidem nullum, pulverem vero multum ostendunt. Ejusmodi est universa terra illa, et ligna et lapides, aër quoque et aqua in partem venerunt talis calamitatis. Et videre quidem est terram, sed nihil habentem terræ: arbores et fructus; nihil tamen arborum et fructuum, sed cinerem omnia: aërem et aquam; sed veri aëris et aquæ nihil. Etenim et hæc in cinerem redacta sunt potestate illius, qui ea fecit. Quemadmodum enim corpore aliquo incenso, figura quidem et forma in aspectu ignis remanet, virtus autem non item: eodem modo illa. Numquid et hæc verborum sunt comminationes? An molesta sunt ista? Illa igitur molesta non sunt, si dicas, non esse gehennam? Tu quidem ista dicere cogis, qui non credis:

[1] Ex serm. de perfecta charitate.

tu me ad hos deduxisti sermones. Si enim verbis Christi credidisses, non jam cogerer ex ipsis rebus petitam adducere scientiam. Qui vero propter unum peccatum tantam effundit iram, et neque Abrahæ supplicibus placatur precibus, neque ipsius Lot: tot commissis a nobis criminibus parcet? Revera risus ista sunt, et nugæ et error deceptioque diabolica. Quod si videre placet[1], etiam ex illis, qui Deo et credunt et auscultant, vitam autem non rectam agunt, aliquos luere pœnas, audi Paulum dicentem : « Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt : et ceciderunt una die viginti tria millia[2]. » Si vero tantum fornicatio potuit, quid nostra non facient delicta? Quod si nullas forte jam pœnas persolveris, nihil mireris. Illi enim gehennam ignorabant, unde præsentibus castigabantur suppliciis : tu vero si quæ commiseris, licet nulla hic pœna afficiaris, omnia illic lues. Etsi enim eadem quæ illi, peccata admiserimus, majori tamen sumus, quam illi digni supplicio. Quare hoc? Quia abundantiorem consecuti sumus gratiam. Si vero et in pluribus et gravioribus, quam illi offendamus, quod non subibimus supplicium? Si enim peccantes et dicentes, impunitos nos manere, deteriores non fieremus, Deus saltem pœnam remitteret. Sed probe novit, non minus damni nobis peccatorum nostrorum impunitatem, quam ipsamet afferre peccata. Idcirco pœnam injungit, non solum ut propter præterita puniat, sed etiam ut ad futura emendet. Atque hoc verum esse, audi quid Deus ad Moysen loquatur : « Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos[3]. » Dimitte me, inquit, non quod Moyses eum retineret, nihil enim locutus est ad ipsum, nam in silentio coram eo stabat : sed occasionem ei præbere volens pro illis supplicandi. Idipsum nos quo-

[1] Ex orat. Quod periculosum sit et dicentibus et audientibus ad gratiam concionari. — [2] 1 Cor. x. — [3] Exod. xxxii, 10.

que frequenter facimus; cum famulos animadversione digna committentes nec pœnis afficere, nec pœnarum metu volumus liberare, amicos monemus, ut e manibus nostris eos eripiant, quo et timor in ipsis crescens maneat, et plagas nostras effugiant. Tale quid etiam in Jona factum videre licet[1]. Factum est, inquit, Verbum Domini ad Jonam Prophetam, dicens : Surge et vade in Ninivem civitatem grandem, et prædica in ea : « Adhuc tres dies, et Ninive » subvertetur. Audiens autem Jonas descendit in Joppen, » ut fugeret in Tharsis a facie Domini[2]. » Quo fugis, o homo! Dominum fugis, dic mihi? Parumper igitur expecta, et re ipsa disces, quod nec famulantis maris effugere manus valeas. Vix enim hic navim ingressus erat, et mare fluctus elevavit, et in magnam altitudinem se erexit. Et quemadmodum proba aliqua famula, si forte conservum aliquid de herilibus bonis furatum et fugientem deprehenderit, non prius desistit, sexcenta iis, qui illum susceperunt, facessere negotia, donec ipso recepto abeat : eodem modo etiam mare conservo invento et cognito, innumeras exhibet nautis molestias, conturbans, clamans; non in carcerem rapiens, sed una cum hominibus navim submergere comminans, nisi conservum sibi reddant. Dum ista fierent, miserunt, inquit, vasa in mare : navis vero non levabatur. Onus enim totum adhuc intus remansit, corpus scilicet Prophetæ, grave pondus, non ob corporis naturam, sed ob peccati gravitatem. Nihil enim tam grave et portatu difficile quam peccatum et inobedientia. Et quemadmodum in judicio, cum accusatores adsunt, et testes astant, fiuntque probationes, non ante judices sententiam proferunt, quam ipse reus criminis sui factus sit accusator : ita nimirum in his viris et Propheta videre licet. Miserunt, inquit, sortem : tradiditque postea sors reum sen-

[1] Ex Serm. in Jonam et Dan. et tres pueros. — [2] Jonæ. 1 et 3.

tentiæ. Ili vero ne sic quidem ipsum apprehensum submerserunt; sed tanto tumultu et perturbatione urgente, et mari nullam quietem relinquente, imo etiam furente et clamore eos obruente, continuosque excitante fluctus, ipsi tanquam multa quiete fruerentur: ita scilicet judicio in navi constituto, et sermonem cum eo communicarunt, et defensione dignati sunt, omniaque exacte perquisiverunt, perinde ac si rationes cuipiam dare deberent, quomodo sententiam tulissent : et neque mari reclamante, neque forte contra testificante, neque ipso peccatum proprium confitente, suffragium dabant. Unde igitur tanta fuit providentia? Ex Dei dispensatione. Deus enim ista fieri permittebat; Prophetam benignum et mansuetum esse per hæc docens, et tantum non clamans ad eum, et dicens; Imitare nautas, homines barbaros et rudes. Ipsi si quidem ne unam quidem despiciunt animam, neque unum tuum corpus contemnunt: tu vero integram civitatem, tot continentem hominum myriades, quantum in te est, tradidisti. Et isti quidem invento eo, qui paratorum illis malorum causa extitit, neque ita ad sententiam condemnationis prorumpunt : tu vero nullam habens contra Ninivitas causam, eos demersisti et perdidisti. Sed vulgus hominum, propriorum quidem delictorum patroni sunt; alienorum vero accusatores. Et multi frequenter dicunt[1], malo loco esse rerum nostrarum et civitatis statum; causamque ex imprudentia dominantium esse perhibent. Ego vero dico; non magistratus imprudentia, sed nostrum peccatum: illud omnia subvertit, illud omnes calamitates invexit: nec aliunde rerum tristium examina nobis superfusa sunt. Sive igitur Abraham aliquis sit, sive Moyses, sive David, sive Salomon sapientissimus, sive omnium hominum vitiosissimus, si nos male simus affecti, non

[1] Ex serm. περὶ εὐταξίας ἐν δοξολογίαις.

alia tamen est malorum causa. Etenim nos secundum cor nostrum accipere magistratus, nihil aliud est, quam quia ante peccavimus, atque ideo ejusmodi nacti sumus præsidem. Quod si etiam valde justus fuerit, et tam justus, ut ad Moysis usque virtutem pertigerit, non tamen sola illa ipsius justitia, immensa subditorum abscondere poterit delicta. Imovero, si vultis, ostendam vobis, quomodo etiam unius sæpe peccatum bonorum subditorum superet libertatem. Josue filius Nun olim adortus est Jericho[1], et novam illam moliens obsidionem, mœnibus jam ruituris, ad populum inquit: anathema est civitas hæc, et omnia quæ in ea sunt, Domino Sabaoth: cavete igitur vobis ab anathemate, ne forte animo cogitetis ut de eo aliquid accipiatis, et conterat nos Deus. Quid igitur post hæc? Conciderunt mœnia, et in obsidentium manus civitas universa devenit. Omni igitur populo præceptum hoc observante, unius transgressio in universam multitudinem Dei exsuscitavit iram. Peccaverunt, inquit, filii Israël peccatum magnum: et tamen unus erat qui peccaverat, Achar scilicet. Quomodo igitur peccaverunt filii Israël? Et iratus est, inquit, Dominus filiis Israël. Misit vero Josue viros ex Jericho in Haï. Et ascenderunt quasi tria millia virorum; et fugerunt a facie virorum Haï, et occiderunt ex eis triginta et sex viros. Vide peccati unius ultionem: vide plagam inconsolabilem. Unus peccavit, et universum populum mors et angustia invasit. Quid igitur hoc? o bonorum amator Domine! Tu solus justus es, et recta sunt judicia tua: tu unicuique secundum opera sua judicium tribuis. Tu hominum amator, dixisti in suo unumquemque moriturum peccato, nec alium pro alio supplicia luiturum. Quæ igitur hæc justa tua sententia? Bona sunt omnia tua, Domine, et valde bona, et ád utilitatem nostram disponuntur. Quare

[1] Josuë, VI.

autem pro alterius pœna aliis pœnam intulisti? Lues quædam est, inquit, peccatum: publicetur per pœnam omnibus, ne omnes corrumpat. Vides quomodo unius peccatum universo populo supplicium comparaverit? Vide porro etiam ignominiosam et gravem mortem. Et duxit ipsum, inquit, Josue in vallem Achor, et filios ipsius, et filias ipsius, et vitulos ipsius, et jumenta ipsius, et oves ipsius et tabernaculum ipsius, et cuncta quæ ipsius erant; et lapidaverunt ea omnis Israël lapidibus. Ne igitur securi simus[1], si injuria affectus Deus æquo animo ferat: sed ob hoc ipsum simus solliciti. Si enim apud homines, cum quis in dexteram maxillam percussus, etiam sinistram præbet, magis ulciscitur, quam si infinitas plagas dedisset: et si is, cui maledicitur, non modo non vicissim maledicat, sed etiam benedicat, gravius percusserit, quam si innumeris probris et maledictis alium proscidisset; multo magis apud Deum sibi timere debent ii, qui assidue peccant, nec quidquam mali patiuntur. Etenim in malum capitis ipsorum, immensum illis asservatur supplicium. Non enim malum est peccanti[2], quod castigetur; sed si talis existens non castigetur: quemadmodum si ægrotanti remedia non adhibeantur. Si enim exigua sint et vilia nostra recte facta[3], magna vero peccatorum moles: deinde vero prospero rerum successu fruamur, nec quidquam patiamur mali; a bonorum etiam retributione vacui et nudi omnes discedemus, ut qui omnia hîc receperímus. Sicut etiam, si magna multaque fuerint nostra recte facta, exigua vero et levia peccata: deinde mali quid sustinuerimus, et ipsa parva hîc deponemus delicta, et puram perfectamque bonorum ibi accipiemus remunerationem. Ne igitur grave existimemus quod peccantes castigemur, sed si non cas-

[1] Ex interp. epist. ad Cor. 1 vel 2. — [2] Ex comm. in epist. ad Rom. — [3] Ex Serm. in divitem et Laz.

ligemur. Si enim nec Deus nos puniret[1], ipsimet tamen a nobis pœnas sumere deberemus, qui tam ingrati erga benefactorem exstitimus. Dicam novum quid et admirabile. Major accedit illi consolatio, qui postquam tam benignum Deum ad iram concitavit, castigatur, si sapiat, et Dominum ut par est amet, quam ei qui non corripitur. Qui enim in amicissimum injurius extitit, tunc maxime recreatur, si a se ipso pœnas expetat, maloque afficiatur. Non videtis eos qui liberos suos amiserunt, quomodo ob id ipsum plangant, et capillos vellant; quod nonnihil solatii ea res habeat, si se ipsos pro dilectis pœna afficiant? Si ergo, cum nullo etiam amicissimos affecimus malo, solatium nobis affert, mœrorem percipere, propter ea quæ illi passi sunt; nonne multo magis nos recreabit, si ipsis ad iram a nobis concitatis et injuria affectis, pœnas demus, et non vera punitione castigemur? Cuilibet manifestum est. Illis enim qui quantumlibet amant, minime molestum est, ideo mali quid pati, quod quem amant, irritaverint, sed illud præ omnibus est, dilectum irritasse. Ac si iste iratus, non puniret; amplius amantem discruciaret : si vero pœnam expetat, magis consolabitur. Si quis amet Christum ut amare oportet, ne ipso quidem condonante, impunitum se manere patietur. Maximum enim sustinet supplicium, qui ipsum ad iram provocavit. Etenim nemo est[2], nemo inquam sive pater, sive mater, sive amicus, sive quisquis tandem, qui tantopere nos amaverit, sicuti qui nos fecit, Deus. Quod si ægritudines animi commemores et dolores, vitæque miserias, cogita quantopere ipsum quotidie offendas, et ultra non miraberis, etiamsi his plura superveniant mala : sed si vel aliquo fruaris bono, tunc et mirare et obstupesce. Jam vero ingruentes quidem videmus calamitates, offensiones autem, quibus in dies offen-

[1] Ex Interp. epist. 2 ad Cor. — [2] Ex comm. in Matth.

dimus, non videmus; ac proinde turpiter hallucinamur. Igitur, si vel uno die tantum, diligenter nostra reputaremus peccata, probe agnosceremus, quot malorum rei essemus[1], Propterea autem præcipua irrepserunt scelera[2], quoniam minoribus debita correctio non adhibetur. Hinc præposteræ mutationes et lapsus; hinc continuæ et immaturæ mortes, quoniam ac si jam ante cœlum occupassemus, ita animis affecti sumus : et veluti nunquam morituri, rapimus; et alienis inhiamus, quasi nunquam rationem reddituri. Et neque Dei verbum, neque res ipsæ nos emendant : sed frustra sunt omnia : nec quidquam nostram penetrat duritiem. Nemo terrena despicit : nemo in cœlum oculos tollit : sed sicut porci deorsum respiciunt, ad ventrem inclinati, et in cœno sese volutantes, ita plerique hominum pernicioso cœno se ipsos defœdantes, non sentiunt. Melius enim esset immundissimo luto eos contaminari, quam peccatis. Qui enim ab illo defœdatur, brevi tempore abluere, et similis fieri poterit ei, qui nunquam in cænum illud lapsus est : qui vero in perditionis incidit barathrum, fœditatem accepit, quæ non aqua emundatur, sed longo eget tempore, exactaque pœnitentia : lacrymis item et planctu, et abundantiori ardentiorique fletu, quam mortuis illis, qui nobis sunt amicissimi, ostendamus. Quemadmodum enim nemini prodest[3], quod purpura Regis indutus, et armis cinctus sit, nullum vero habeat subditum, sed omnibus insultare et injuriam inferre volentibus sit expositus : ita etiam Christianum nihil juvat, si fide quidem et baptismi dono sit præditus, omnibus vero affectibus ludibrium sit propositus : Sed sicuti ille non modo nihil ad honorem suum ex ista veste acquirit, sed hanc etiam per proprium dedecus contumelia afficit, sic fidelis

[1] Ex interp. epist. ad Galat.. — [2] Ex comm. ad Hebr. — [3] Ex interp. epist. ad Rom.

quoque vitam vivens perditam, non modo nulla hinc reverentia dignus, sed etiam magis ridiculus erit. Ne igitur ignominia vitam nostram afficiamus[1]; ne vitam vivamus derisione dignam, neque contaminemus corpus fornicatione. Quomodo enim in Ecclesiam ingredi poteris, postquam cum scortis es conversatus? quomodo manus illas ad cœlum extendere, quibus meretricem comprehendisti? Quomodo movere linguam, et eo ore preces fundere, quo scortum deosculatus es? Quibus oculis honestiores amicos ad hoc respicientes intueberis? Et quid dico de amicis? etiamsi enim nemo hujus rei conscius existat, tu tamen præ omnibus te ipsum erubescere et revereri cogeris, et proprium corpus plus omnibus execrari. Nisi enim hoc ita sit, cujus causa post peccatum illud ad balneum curris? Nonne quia te ipsum quovis cœno immundiorem arbitraris? Quam igitur Deum sententiam laturum existimas, quando tu prævaricatus, ejusmodi de factis tuis opinionem habes? Si quidem igitur corporale quid sordes illæ essent, merito balnearum expurgationibus te ipsum abstergeres: quoniam vero animam defœdans immundam totam reddidisti, ejusmodi jam quæras purgationem, quæ illius extergere maculam possit. Quod nisi faciamus, licet omnes fluviorum percurramus fontes, nec exiguam tamen peccati subducere partem valebimus. Si in cistam aliquam[2], ubi vestimenta herilia reposita essent, famulus quis vestem servilem, et sordibus multisque pediculis plenam simul reposuisset, numquid, dic mihi, ignominiam illam leniter tulisses? Quid vero[3], si quis in aureum vas, quod assidue unguenta continere solet, stercus et sordes infudisset, nonne etiam vulnera ei infligeres, qui hoc peccatum commisisset? Ergo-ne cistarum quidem et vasorum vestiumque tanta

[1] Ex Serm. in *Mulier alligata est legi.* — [2] Ex orat. in Davidem et Saulem. — [3] Ibid.

nobis est cura, animam vero nostram omnibus istis viliorem æstimabimus? Et ubi unguentum illud spirituale infusum est, diabolicas pompas, et auditiones scortorum commercio plenas injiciemus? Et quomodo, rogo, Deus ista feret? Cum enim ibi per spectaculum abductus fueris, ac castimoniæ omnis inimicus factus, rediens uxorem videris, tristiori omnino vultu eam aspicies, qualis nam sit. A lascivo enim captus spectaculo, castam quidem et honestam, totiusque vitæ consortem spernis, contumelia afficis, innumeris probris oneras: ad scelestam vero et impuram illam hiante ore respicis libidinem, a qua vulnus accepisti; et sonitum vocis insidentem habens, animæque insonantem, et habitum, et aspectum, et motus, et omnia fornicationis simulacra; nihil eorum, quæ in domo sunt, cum voluptate aspicis. Quemadmodum enim qui capitis gravedine et temulentia tenentur[1], temere huc illuc circumferuntur, et in fossas ac præcipitia, etiamsi quidvis substratum sit, incaute incidunt: sic etiam qui ad peccatum prorumpunt, et veluti gravi quadam ebrietate peccati desiderio tenentur, quid faciant nesciunt, nihil aut præsentium aut futurorum prævident.

Ejusmodi enim res est peccatum : postquam factum atque omnino absolutum est, tunc dolores excitat animæ, quæ ipsum peperit; modo legibus natalium nostrorum contrario. Etenim nos, simul ac nati sumus, dolores solvimus : illud vero quam primum est natum, mentem quæ ipsum peperit doloribus disrumpit. Quando enim peccatum committimus[2], a voluptate ebrii, non ita sentimus : cum vero jam factum est, finemque accepit, tum vero maxime voluptate omni extincta, acerbus pœnitudinis subintrat stimulus : et dum peccatum fit, et antequam fiat, atque etiam postquam factum est, vehemens astat conscientia

[1] Ex Serm. in Jonam et tres pueros. — [2] Ex evang. S. Joan.

nostra testis. Ejusmodi sunt peccantium mores : omnia suspecta habent[1], umbras timent, omnem strepitum metuunt, et quemlibet se adire putant : multos enim non raro vidi ad aliud currentes ministerium, dum me ad ipsos accedere existimarent. Aliis etiam alia inter se colloquentibus, ii, qui peccati sibi conscii sunt, de se loqui illos putant. Tale enim quid est peccatum : nemine arguente prodit; nemine accusante, condemnat, et formidolosum timidumque reddit eum qui deliquit. Sicut e contrario facit justitia. Audi et peccatoris timiditatem et confidentiam justi. « Fugit, inquit, impius, nemine persequente[2]. » Quomodo nemine persequente fugit? Intus habet, qui ipsum exagitat, accusatorem, conscientiam scilicet, atque hunc ubique circumfert. Et sicuti fugere se ipsum nequit, ita nec illum, qui intus eum exagitat. Verum non ita justus : Sed quomodo? « Justus ut leo confidit. » Talis erat Helias. Vidit is Regem ad se venientem; et dicente illo : « Quare pervertis Israël? Non ego, inquit, perverto? sed » tu, et domus patris tui[3]. » Revera justus ut leo confidit. Quemadmodum enim leo contra vilem aliquem catellum, sic iste contra Regem insurrexit. Et quidem purpuram ille habebat : sed habebat hic meloten purpura illa honorabiliorem. Illa enim purpura gravem illam famem peperit : ista vero melote calamitates sustulit : hæc Jordanem divisit, hæc Elisæum duplicem fecit Heliam. Quod igitur immundos se ipsos existiment, qui in fornicatione volutantur[4], admodum laudo et amplector : quod vero non ad convenientem purgationis modum veniant, ob hoc eos accuso et reprehendo. Optimum igitur est, abominandi istius sceleris, nec experientiam quidem sensisse. Si autem forte quis lapsus fuerit, talia prius adhibeat medica-

[1] Ex hom. in statuas. — [2] Prov. XXVIII, 1. — [3] 3 Reg. XVIII, 17. — [4] Ex Serm. *Mulier alligata est legi.*

menta, pollicitus, non ultra se in illud velle incidere, quæ peccati abstergere naturam valeant. Igitur, si delinquentes jam commissa quidem damnemus, rursus vero ad eadem animum adjiciamus, nihil expiationes nobis proderunt. Qui enim abluitur, et in eodem iterum cœno sese volutat : qui item destruit, quod extruxit, et rursus extruit ut destruat, nihil plus lucratur, quam inutiles labores et ærumnas. Si enim in dies delinquamus[1], nostramque feriamus animam, nec unquam sentiamus, sicuti qui continua vulnera accipiunt, deinde contemnunt, febres et mortes sibi ipsis accersunt, ita sane nos ex continuo isto stupore inevitabile nobis supplicium conciliamus. Nihil enim ita hominem perdit[2], quam Dei timorem reliquisse; sicuti nihil ita conservabit, quam jugiter illuc respicere. Si enim hominem coram videntes, sæpe tardiores ad peccata sumus, et æquiores famulos reverentes, nihil absurdi facimus, cogita quanta fruemur securitate, si Deum ante oculos habeamus. Optimum igitur est, nihil omnino delinquere[3] : post illud autem, ut qui delinquunt animadvertant et corrigantur. Si vero etiam hoc nobis desit, quomodo Deum rogabimus peccatorum remissionem, qui nullam istorum rationem habemus? Si enim tu, cum prævaricatus es, hoc ipsum agnoscere nolis, quod peccaveris, pro quibusnam peccatis Deum orabis? An pro iis, quæ ignoras? Et quomodo beneficii cognosces magnitudinem? Grave quidem malum est, turpia facere[4], facientem autem erubescere, dimidia ex parte malum. At si quis etiam in hoc glorietur, id extremæ est dementiæ. Qui enim[5], postquam deliquit, peccatum suum damnat, aliquo tempore se recuperare poterit : qui vero laudibus

[1] Ex Serm. quod non sit ad gratiam concionandum. — [2] Ex comm. epist. ad Rom. — [3] Ex comm. in Matth. — [4] Ex interp. epist. ad Philip. — [5] Ex orat. 3 in David et Saul.

improbitatem prosequitur, ille se ipsum pœnitentiæ remedio privavit. Quemadmodum igitur non solum qui mala agunt, sed etiam qui hosce laudant, eamdem cum illis, aut etiam graviorem pœnam habent : ita etiam qui bonos collaudant et admirantur, participes sunt earum, quæ illis repositæ sunt, coronarum. Ne igitur quia peccans non doles[1], peccatum contemnas, sed ob hoc ipsum potius ingemisce, quod peccatorum dolorem non sentias. Non enim hoc inde fit, quod peccatum non remordeat, sed quod stupida peccans anima et sensus expers facta sit. Quod si ob aliena delicta non dolens[2], reprehensione dignus est, qua venia ille dignus erit, qui etiam ob propria nullo dolore tangitur? Si Paulus proprium negligit commodum[3], ut aliorum inveniat, quanto non digni fuerimus supplicio, si ne a propria quidem recedere velimus pernicie? Majus hoc est, quod aliorum utilitas inveniatur, et ut libenter nobiscum alios quoque salvos faciamus. Propter hoc alæ sunt passeribus, ut laqueum fugiant : propter hoc data est hominibus ratio, ut peccata evitent. Sed ignorare te dicis peccata[4]? At quomodo id rationi consentaneum est? Si enim in alienis peccatis et leges scribis, et pœnas decernis, et sedulus es judex, qualem habere poteris excusationem, si in quibus ipse delinquis, te facienda ignorare dicas? Adulterium commisisti tu, et similiter ille : quare igitur illum quidem castigas, te vero venia dignaris? Si enim malum esse adulterium sciebas, nec alium quidem pœnis afficere oportebat : si vero alium quidem punias, te vero existimes pœnam effugere debere, quomodo rationi consentaneum fuerit, pro iisdem peccatis non easdem etiam pœnas dare? Quod enim in alium fers judicium[5], inquit,

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Ex Serm. cur non sublatus sit diabolus. — [3] Ex Serm. in subintroductitias. — [4] Ex hom. in statuas. — [5] Ex interp. epist. ad Rom.

eodem te judicabit Deus. Et audi Paulum dicentem : «Existimas hoc, o homo, qui judicas male agentes, et facis ea, » quia tu effugies judicium Dei[1]?» judicium tuum non effugisti, et judicium Dei effugies ? Et quomodo hoc rationi congruum fuerit? Non enim est idem, aliquem peccare tantum, et alium peccasse simul et punivisse, et in eadem rursus incidisse. Si enim tu illum castigas, qui minora commisit delicta : licet te ipsum pudefacere debeas : quomodo te, qui majora admisisti, atque a propria mente damnatus es, non gravius accusabit et condemnabit Deus, qui jam ex tua sententia damnatus es? Quod si dicas, scire quidem te, quod pœna sis dignus, et interim propter Dei mansuetudinem nihil pendas, et quod non statim in te animadvertatur, confidas : timere potius et tremere te ob hoc oportet. Quod enim nondum pœnas dederis, id non tibi accidit, ut nullas des pœnas, sed ut graviores luas, si sine emendatione perseveres. Et quidem si vehementer quis peccaverit[2], fecerit autem hoc occulte, nec cuiquam offensioni fuerit, levioribus mulctabitur pœnis quam ille, qui imparia admisit, sed palam et cum multorum offensione. Vilis enim homo et abjectus, licet supplantatus fuerit et ceciderit, non tantum communitati affert damnum. Qui vero in fastigio virtutis[3], tanquam in sublimi loco, magno cum splendore consistit, cunctisque notus ac manifestus, atque apud omnes in admiratione est, si malis tentatus ceciderit, ingentem ruinam et jacturam facit : non tantum quia e sublimi lapsus est, sed etiam quia multos in se respicientes segniores reddidit. Et ut in corpore, alio quidem membro vitiato, non tantum oritur damnum; oculis vero excæcatis, aut capite læso, universum corpus fit inutile : eodem quoque modo de iis, qui multa præclare et cum laude gesserunt, dicendum : si obscurati fuerint,

[1] Rom. II, 3. — [2] Ex Serm. de introductitiis. — [3] Ex statuis.

si maculam aliquam incurrerint, generale et intolerabile reliquo corpori afferre nocumentum. Ne igitur judicis time insidias[1], sed peccati vim exhorresce. Homo te non lædit, si tu te ipsum non læseris. Ac si a peccato immunis sis, licet infiniti impendeant gladii, Deus tamen te eripiet. Sin peccati tibi sis conscius, licet in paradiso fueris, expelleris. In paradiso erat Adamus, et ejectus est : in sterquilinio erat Job, et coronatus fuit. Quid illi profuit paradisus? quid huic damni attulit sterquilinium? Illi nemo insidias struxit, et supplantatus est : huic diabolus insidiabatur, et coronatus est. Nonne pecunias ei abstulit? attamen ipsius in Deum pietatem non diripuit. Nonne corpus ipsius dirupit? sed thesaurum tamen non invenit. Hanc mihi, obsecro, legem observate, et genua vestra amplectar, si non manu, attamen animo, lacrymasque effundam. Hanc mihi legem observate, et nemo unquam vobis officere poterit. Vidistis Prophetam illum[2], Davidem dico, pugnantem, cadentem, surgentem et vincentem? Vidistis peccatum incumbens, et per pœnitentiam jugulatum? Videte ipsum etiam post acceptam Spiritus gratiam, post libertatem apud Deum, post bonorum operum copiam, post tanta denique tropæa, proclamantem et dicentem : «Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam »tuam[3].» Dixisti, Magnam : dic porro, quanta? Quod magna sit, novi : metiri vero aut comprehendere nequeo. Super pelagus clementiæ Domini mei me ipsum expandi. Et quid ais, quæso? Audivisti Prophetam dicentem : Dominus quoque transtulit peccatum tuum : quid ultra quæris? Non hoc solum quæro, ait, sed pulchritudinem meam quæro, libertatem meam quæro : «Amplius lava me ab «iniquitate mea.» Vides-ne quid quærat? Et adhuc ma-

[1] Ex Orat quod extra Ecclesiam inventus Eutrop. abstractus sit. — [2] Ex Serm. psalmi 50. — [3] Psal. L, 1.

jorem quærit splendorem, majoremque puritatem. Et quidnam præstas, o David; quia ista petis? Quid præstem? Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Hoc præstas? et quis est homo, qui iniquitatem suam non cognoscat? Imo, inquit, quot sunt qui peccant, et audacter libereque agunt? quot sunt qui proximos suos opprimunt, et non lugent? Ego vero iniquitatem meam cognosco, et peccatum meum contra me est semper. O generosam animam! oblivioni peccati memoriam non tradit, sed ipsum jam remissum in conscientia sua, veluti in effigie quadam pinxit. Et vide quid accidit. Si tu illius memineris, Deus ejusdem non meminit: si vero tu oblitus fueris, Deus reminiscitur. Mali quid egisti? memineris tu ut Dominus tuus obliviscatur. Fecisti aliquid boni? obliviscere, ut Dominus tuus illud commemoret. Non enim tu tua recte facta sic recenses, sicut ille. Et quomodo, audi. Si pauperi dederis, interrogatus respondes, vidi pauperem esurientem, et nutrivi ipsum: non vero ita Dominus tuus, sed quomodo? Esurientem me vidistis et nutrivistis[1]. Postquam igitur peccaveris, ne expectes donec alius te accuset, sed priusquam accusatus fueris, tu tua facta condemna: nam si alius postea te arguerit, non jam tuæ confessionis, sed illius reprehensionis bonum opus est, ipsa emendatio. Non enim hoc est confiteri, cum quis postquam reprehensus est, se ipsum accusat, sed si se ipsum primo accuset, neque aliorum expectet reprehensiones. Etenim Petrus post gravem illam negationem, postquam peccatum sibi ipsi in memoriam revocasset, nulloque accusante et delictum percensuisset et amare flevisset, ita negationem illam abstersit, ut et primus inter Apostolos factus sit, et universum terrarum orbem suæ curæ commissum habuerit. Si porro Sacerdos peccata in Deum perpetrata solvendi

[1] Ex Serm. 5 contra Judæos.

potestatem accepit[1], multo magis quæ in hominem fiunt, auferre et oblitterare poterit. Princeps etiam hic est, et princeps Rege honorabilior. Etenim ipsum Regium caput sacræ leges Sacerdotis manibus subjecerunt : et si forte boni aliquid desuper fieri necesse sit, Rex ad Sacerdotem, non Sacerdos ad Regem confugere solet. Idcirco non Angelos ex cælo Deus deducens humano generi magistros fecit[2], ne ob suæ naturæ excellentiam et humanæ imbecillitatis ignorationem nimis immodicas in nos facerent objurgationes : sed homines mortales dedit magistros et Sacerdotes, homines inquam infirmitate circumdatos, ut dum iisdem et docens et discentes obnoxii essent, hoc ipsum dicentis linguæ velut frenum quoddam esset, quod reprehensiones ultra modum facere non sineret. Quam vero ob causam hæc dixi? Ut ne dicatis, Quia tu mundus es a delictis et liber a reprehensionis dolore, magna cum potentia graviorem nobis infers sectionem. Ego enim primus sectionem percipio, quoniam iisdem criminibus obnoxius sum. Omnes enim pœna digni sumus, nec quisquam cor mundum se habere gloriabitur. Non igitur in alienis philosophans malis, nec ex inhumanitate quadam, sed ex magna sollicitudine vos reprehendo. In illis quidem, qui corporibus medentur, ita se res habet, ut qui sectionem infert, nullum illius sensum percipiat : qui vero secatur, ille solus est qui doloribus dirumpitur : In iis vero qui animas curant, non ita est; ex me ipso, nisi fallor, alios æstimo; sed prior ille dolorem percipit, qui dicit, cum cæteros reprehendit. Non enim ita dolemus cum ab aliis reprehendimur, quam cum alios ob peccata quibus ipsimet obnoxii sumus, reprehendimus. Vultis-ne intelligere quantum officium sit, suorum reminisci peccatorum?

[1] Ex orat. in statuas. — [2] Ex Serm. 5 non esse ad gratiam concionandum.

Cum pecunias expendimus, continuo postquam e lecto surreximus, antequam in forum nos conferamus, aut ullum sive privatum sive publicum aggrediamur negotium, famulo accersito, rationes exigimus expensarum, ut videamus, quidnam male, quid vero recte sit expensum, et quantum supersit. Ac si parum superesse advertamus, omnibus modis lucri occasiones comminiscimur, ne incauti fame pereamus. Hoc igitur in nostris quoque agamus negotiis : advocata conscientia nostra, rationem ei conficiamus, verborum, actionum, cogitationum : examinemus, quid utiliter, quid cum nostro damno insumptum sit : quod verbum male expensum, in convicia, in turpiloquia, in contumelias : quæ cogitatio oculum ad lasciviam commoverit : quis sermo cum nostra pernicie in opus deductus sit, sive per manus, sive per linguam, sive per ipsos oculos : et operam demus, ut ab intempestivo illo impendio desistamus : pro iis vero quæ semel male expensa sunt, aliud reponamus lucrum : pro verbis scilicet temere prolatis, preces; pro lascivis obtutibus eleemosynas, jejunia. Si vero inepte sumptus facere, et nihil reponere velimus, neque bonum in thesauro nobis recondere, ad extremam redacti paupertatem, imprudentes in æternum ignis supplicium nos transmittemus. Quanto igitur melius est, temporariam compunctionem et luctum cum sempiternis bonis, et voluptate finem non habente, commutare, quam brevi hac et temporali vita in risu transacta, illuc perpetuo puniendum abire? Si enim Paulus[1], qui tantus et talis erat, qui veluti alatus universum orbem terrarum percurrit, et necessitatibus corporalibus superior factus, atque arcana illa verba audire dignus habitus est, quæ hucusque nemo audivit, scribens dixit, « Castigo cor» pus meum, et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis

[1] Ex hexaëm.

» prædicaverim, ipse reprobus efficiar[1], » quid nos dicturi sumus, qui peccatorum sarcinis gravamur, et magnam præterea socordiam ostendimus? Numquid enim inducias habet hoc bellum? Semper sobrium esse et vigilare, nec unquam securum esse oportet, quoniam nec tempus insidiarum nostri adversarii certum ac definitum est.

HOMILIA XXV.

De futuro judicio.

Multi homines ex iis[2], qui apud nos sunt carni affixi, et præsentibus rebus servientes, nihil esse futura existimant, et Dei clementiam prætendentes, nullam esse pœnam aut supplicium dicunt. Si igitur Deus est clemens, ut sane est, omnino etiam justus erit. Si vero justus, quomodo justum non fuerit, eum, qui innumeris jam inde ab initio affectus est beneficiis, deinde animadversione digna admisit, et neque minis, neque beneficentia factus est melior, puniri? Si enim justitiam exquiras, ab initio potius et statim secundum justitiæ rationem plecti nos oportebat. Etenim benignitatem adhuc aliquam haberet, si hoc quoque passi essemus, quod factum non fuit. Si enim quis innocentem injuria afficiat, secundum justitiæ rationem, omnino dat pœnas : si vero quis benefactorem, qui nullum beneficium accepit, innumera vero præstitit, et solus causa, ut essemus, extitit, non injuria tantum afficiat, sed in dies etiam suis factis contristet, qua venia talis dignus erit?

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Ex hom. Quod pœna sit simpiterna.

Quomodo, dic mihi, non metuis, tam temeraria loqui, dum inquis, Benignus est Deus et non punit? At si puniverit, non jam benignus erga te invenietur[1]. Quare enim, dic mihi, puniri non vis, cum delinquis? Nonne omnia tibi prædixit? Nonne comminatus est? nonne tibi succurrit? nonne innumerabilia pro salute tua præstitit? Si igitur improbi non puniuntur, alius forte iterum dicet, nec probos coronari: et ubi clementia et justum Dei judicium? Nolite igitur vos ipsos, o homines, decipere, diabolo obsequentes. Illius enim cogitationes istæ sunt. Si enim judices et domini ac magistri bonos quidem remunerantur, malos vero pœnis afficiunt, quomodo rationi consentaneum fuerit apud Deum contraria fieri, atque iisdem probos ac improbos dignos censeri? Quando vero etiam mali ab improbitate discedent? Cum enim pœnam expectantes, a scelere non desistant, si isto quoque liberentur timore, ac non solum in gehennam non abjiciantur, sed regnum quoque obtineant, ubi improbe et nequiter agentes stabunt? Audivi nonnullos, peccandi cupidos, dicentes, quod ad hominum timorem Deus gehennam comminatus sit; absit enim, aiunt, ut qui misericors est, pœnis aliquem afficiat, maxime ex iis, qui eum agnoscunt. Dicite ergo mihi, qui Deum mendacem facitis, quis universum terrarum orbem temporibus Noë undis obruit, et immane illud naufragium molitus est, totiusque generis nostri internecionem effecit? Quis fulmina illa et igneos turbines terræ immisit Sodomorum[2]? Quis universam Ægyptum submersit[3]? Quis sexcenta illa millia in deserto consumpsit? Quis congregationem Abiron exussit[4]? Quis terræ mandavit, ut os aperiret, et Core ac Dathan deglutiret? Quis septuaginta millia uno quasi temporis momento tempore Davidis pro-

[1] Ex hom. Quod omnes ante tribunal Christi stabimus. — [2] Gen. XIX et XIV. — [3] Exod. XIV. — [4] Num. XVI.

stravit[1]? Quis centum illa octoginta quinque millia in una nocte, ut est in Prophetia Esaiæ, interfecit[2]? Quotidianas vero calamitates quot peccantes feramus, non vides? Quomodo igitur rationi consentaneum fuerit, hos quidem puniri, hos vero non puniri? Si enim Deus injustus non sit, ut revera injustus non est, omnino etiam tu pœnas dabis, qui peccas : Si vero Deus non punit, quia clemens est, ergo nec istos pœnis affici oportebat. Jam vero propter hæc verba vestra, multos etiam in hac vita Deus punit, ut si verbis comminationis non credatis, saltem re ipsa illato supplicio fidem adhibeatis. Numquid contradicentibus persuademus[3], sermonem de gehenna non esse fabulam? Tam enim est verus, ut non solum nos, sed etiam Poëtæ et Philosophi et oratores de futura remuneratione disseruerint, et in inferno improbos pœnis affici dixerint. Quamvis enim hæc ita, ut revera sunt, dicere non potuerint, solis quippe cogitationibus et iis quæ apud nos audiverunt, commoti, conjecturam tamen aliquam judicii acceperunt. Cocytos enim quosdam commemorant, et Pyriphlegethontas fluvios, et Stygis aquas, ac Tartarum, tantum a terra distantem, quantum hæc a cœlo : multosque supplicii modos : Ac rursus Elysium campum, et beatorum insulas et florida prata, et magnam odoris suavitatem, leniterque spirantem auram : choros etiam ibi exercentes quosdam, et candida amictos veste, aliquos item cantantes hymnos : et in universum, tum probis, tum improbis repositam esse post discessum ex hac vita, retributionem. Ne igitur gehennæ fidem abrogemus, ne in eam illabamur. Qui enim non credit, segnior fit : qui vero segnis est, prorsus in ipsam abibit : sed et indubitanter credamus, et assidue de ea colloquamur : et non facile delinquemus. Ejusmodi enim sermonum memoria, veluti acerba quædam

[1] 2 Reg. XXIV. — [2] Isai. XXXVII. — [3] Ex eodem.

medicina omne vitium abstergere valebit, si continue animæ nostræ insederit. Si crudelis sis et immisericors[1], recordare virginum illarum quæ lampadibus, eo quod oleum non haberent, extinctis, sponsi thalamo exclusæ sunt[2]; et statim benignus esse incipies. Si rapere volueris, audi judicem dicentem, « Ligatis manibus et pedibus ejus, » mittite eum in tenebras exteriores[3]; » et istam cupiditatem expelles. Si te inebriare cupias, audi divitem dicentem, mitte Lazarum[4], ut extremo digito torridam meam refrigeret linguam; petitionem tamen non impetrantem; et statim ab hoc affectu cessabis. Si ignem improbæ libidinis sentias, cogita illum supplicii ignem, et extinctus iste recedet. Considera vero, etiamsi ignis non esset, quanta sit pœna, a Deo repelli et ignominiosum abscedere. Credite, malum hoc verbis explicari non potest. Si enim illi[5], qui lumen solis non vident, vitam tolerant quavis morte acerbiorem, quid illo nos lumine privatos pati credendum? Quare vero etiam vivimus et spiramus et sumus, si aspectu illo non potituri simus; si tunc Dominum nostrum videre nemo sit nobis concessurus? Si ex illis[6], qui ingenue educati sunt, in carcerem quis conjectus, solum fœtorem, et in tenebris jacere, ac cum homicidis vinctum esse, quavis morte acerbius putat : cogita, quid futurum sit, si cum totius orbis terrarum homicidis illic comburamur, nec videntes, nec aliis apparentes, sed in tanta multitudine nos solos esse existimantes? Nam tenebræ et obscuritas ne proximos quidem nos cognoscere permittunt, sed ita quilibet affectus erit, ac si solus ipse hoc sustineret. Quamvis enim ignis dicatur, tenebrosus tamen est, et lucem non habens. Atque hoc

[1] Ex Serm. de perfecta charitate. — [2] Matth. xxv. — [3] Matth. xxii. — [4] Luc. xvi. — [5] Ex interp. Evang. S. Joan. — [6] Ex hom. Pacem sequimini cum omnibus.

est, quod maxime nos turbat et infestat, quod et vehementer exurens non extinguatur, et lucem nullam habeat. Quod si solæ tenebræ per se tantopere animas nostras vexant et conturbant; quid igitur erit, si cum tenebris et tanti sint dolores, et incendia? Nec enim[1], cum gehenna ignis appellatur, similem huic ignem putes. Hic enim si quid arripuerit, comburit et cessat: ille vero semel apprehensos perpetuo urit, et nunquam quiescit. Atque idcirco etiam inextinctus vocatur. Perpetuitate enim induere vult peccatores, non ad illorum honorem, sed ut perpetuam illius supplicii habeat occasionem. Sed hæc quidem in gehenna, et his longe acerbiora. Ipsa vero bonorum amissio tantum habet doloris, tantam tribulationem et anxietatem, ut etiamsi nullum supplicium hîc delinquentibus repositum esset, ipsa per se, acerbius quam gehennæ tormenta, animas nostras discruciare et conturbare sufficeret. Quod si in carcerem ingredientes[2], et hos quidem squallidos, illos vero catenis constrictos ferreis, alios autem in tenebris conclusos cernentes, frangimur, horremus, omnia facimus, ut ne in hujusmodi miseriam et tribulationem incidamus: si ipsimet ad gehennæ cruciatus ligati abducamur, qualesnam futuri, aut quid facturi sumus? Non enim ex ferro sunt vincula illa, sed ex igne, qui nunquam extinguitur. Nec ex æqualibus aliqui, qui nobis astant, quos frequenter etiam mitigare licet, sed Angeli mali, qui nulla commiseratione tanguntur: quos propter injurias Domino a nobis illatas irascentes obtueri nemo poterit. Non licebit, sicuti hic, videre, hos quidem pecuniam, illos autem victum, alios consolatorios afferre sermones, et solatium accipere, sed omnia ibi sine venia erunt: sive Noë fuerit, sive Job, sive Daniel, et suos pœnis affici viderint, assistere et manum porrigere non audent. Etenim naturæ ibi

[1] Ex orat. 1 ad Theod. lapsum. — [2] Ex hom. de perfecta charitate.

cognationem tolli contingit. Quoniam enim justi malorum filiorum reperiuntur parentes, et parentum improborum filii boni, sinceram illis dilectionem esse oportet, et non cognationis naturalis necessitate fractos hos bonis illis frui : atque hanc extingui dico, eosque cum Domino contra propria viscera irasci. Nemo igitur bona speret, nisi boni quid egerit, etiamsi innumeros e majoribus suis habeat justos. Si enim concessum nobis tempus in id, quod opus est, non impenderimus, omnes illuc abibimus, intempestivi sumptus extremas pœnas daturi. Si enim qui pecuniam ad mercaturam faciendam mutuam accepit[1], deinde vero abligurivit, a creditore postulabitur et pœnas luet, quanto magis ille, qui frustra hanc vitam consumpserit? Et quemadmodum nos a famulis nostris non solum expensarum, sed etiam acceptarum pecuniarum rationem poscimus, unde, et quantum, et a quibus, et quomodo pecunias receperint : ita nimirum Deus, et sumptuum et censuum rationes tam a divite quam a paupere exiget. A divite quidem, utrum ex justis proventibus, an ex rapina et avaritia divitias collegerit : utrum in scorta an in pauperes pecunias insumpserit : utrum in victum et luxuriam et ebrietatem, an vero in oppressorum auxilium. A paupere, an fortiter et grato animo, an vero inique paupertatem tulerit : annon indignatus fuerit, annon divinam providentiam accusaverit, cum se ipsum in egestate, alium vero in deliciis viventem, nec divitiis indigentem videret. Nec vero divites et pauperes solum, sed et principes et judices stricte examinabuntur : an justitiam perverterint, an ad gratiam aut odium lites agentibus sententiam dixerint, an adulatione adducti contra fas judicium tulerint. Quanto enim majorem ad magistratus amplitudinem unusquisque conscendit, tanto exactior ab eo expetetur ratio. Et ab-

[1] Ex comm. in Matth.

surdæ quidem hujus vitæ voluptates nihil ab umbris et somniis differunt[1]. Antequam enim peccatum consummatum sit, voluptas extinguitur : quæ vero pro his imminent pœnæ finem non habent. Et quidem quod delectat, momentaneum est : quod vero cruciat, æternum. Hac porro de causa, Deus assidue nobis de gehenna loquitur, ut uberem ex illis minis atque timore fructum percipiamus. Si enim in ipsam peccatores abjicere volens hujus minas non prædixisset[2], multi forsitan in illam decidissent. Si namque etiamnum timore animas nostras concutiente, nonnulli sunt, qui ita facile peccant, ac si ea non esset, si horum nihil dictum esset, nec intentatæ minæ, quod malum non perpetrassemus? Non igitur hoc crudelitatis, sed misericordiæ potius et clementiæ opus est. Etenim si subversionem illam apud Jonam Deus comminatus non esset, subversio impedita non fuisset. Si non dixisset, Ninive subvertetur, non stetisset Ninive. Et si minis gehennæ non essemus territi, omnes forte in gehennam præcipitaremur. Si enim nulla Deo cura esset, sive peccemus, sive recte vivamus, cum aliqua forte ratione diceretur, non esse pœnam : cum vero tantam diligentiam adhibeat, ut ne in peccata prolabamur, ac tam multa excogitet, ut mandata ipsius recte impleamus, manifestum est, quod peccantes puniat, recteque viventes coronet. Sed vide mihi multorum iniquitatem. Etenim hîc quidem Deum incusant, quod frequenter leni sit animo, multosque scelestos, libidinosos, avaros, ut nullas solvant pœnas, negligat : ibi rursus, si pœnas illis minetur, acerbi et graves sunt accusatores. Jam vero, si hoc contristet, illud certe amplecti et admirari oportebat. Sed, o dementiam! o animum peccandi cupidum et libidinosum! quia verborum minas despicientes, re ipsa pœnam sunt subituri. Nemo

[1] Ex 1 ad Theodorum lapsum. — [2] Ex Evang. sec. Matth.

enim eorum qui peccata hîc non dissolverunt[1], defunctus, rationes pro his effugere poterit : sed quemadmodum ex carceribus aliqui una cum catenis in judicium adducuntur, ita qui hinc discedunt, variis circumdati peccatorum catenis, ad terribile illud tribunal deducuntur. Si igitur forte in balneo[2], æquo vehementius parato, fueris, tunc mihi illum gehennæ ignem tecum reputa : si iterum forte a gravi aliqua febri exuraris, ad illam flammam cogitationem transfer, et facile te ipsum erigere valebis. Si enim ita nos balneum aut febris turbat et exagitat, ubi in fluvium illum igneum, qui ante formidabile illud tribunal rapitur, inciderimus, quid nobis tandem animi erit ? Et quidem qui cum multis operibus bonis ac malis illuc abit, aliquod habebit in pœna et tormentis illis solatium : qui vero illis quidem destitutus est, hæc autem sola affert, dici non potest, quanta sit passurus in sempiternum conjectus supplicium. Etenim oppositio quædam erit actionum pravarum et earum quæ tales non sunt. Ac si istæ quidem libram deorsum traxerint, non parum salutis auctori suo parient : et tantum prævalebit damnum ex pravorum operum actione, quantum e priore loco ipsam detraxerit. Si vero illæ superaverint, in gehennæ ignem abducunt, eo quod non tanta sit recte factorum multitudo, ut contra vehementem illum impetum consistere possint. Nihil enim omnino bonorum, licet exiguum fuerit, a judice ibi negligetur. Si enim pro delictis[3], et verbis ac cogitationibus supplicium luere debemus, multo magis recte facta, sive magna ea fuerint, sive parva, reputabuntur. Non igitur sufficit, a vitio cessasse, sed et multa bona fecisse opus est. Quoniam a vitio idcirco abstinendum est, ut a gehenna liberemur : ut vero regnum obtineamus, virtuti inhæren-

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Ex orat. 1 ad Theod. lapsum. — [3] Ex interp. epist. ad Ephes.

dum. Etenim in externis rebus id moris est, non illum, qui nihil mali egit, coronare; hoc enim ei ad effugiendum pœnas duntaxat sufficit; sed qui multa benefacta præstitit. At enim dum cogito, quod ad effugiendam gehennam vitiorum declinatio satis sit, subiit mihi terribilis quædam comminatio, non illis, qui mali quid sunt ausi, supplicium intendens, sed eos qui de bonis aliquid neglexerunt, pœnis afficiens. Quæ igitur est ista? « Discedite a me, maledicti, » in ignem æternum. Esurivi enim, et non dedistis mihi » manducare[1]. » Qui enim de iis, quæ ipsi habuerunt, egentibus nihil impertiti sunt, eos non solum bonorum privatione puniri, sed etiam in gehennæ ignem amandari credimus. Docemur ergo, bene agentes bonis cœlestibus fruituros : qui vero nullum quidem vitium, de quo accusari possint, habent, interim in bono aliquo deficiunt, hos cum mala agentibus, ad gehennæ ignem abducendos. Si enim in terra dominantium leges quis transgrediens[2], pœnas subit indeprecabiles, multo magis intolerabilibus ille tradetur tormentis, qui cœlestis Domini mandata aspernatur. Scio quod de gehenna disserere[3], vobis odiosum videatur, magnumque dolorem generet : sed quantum mordet conscientiam, tantum utilitatis etiam eorum animis affert, qui mordentur. Si enim ea nobis ibi dicerentur, sicut in Lazari historia, diviti, revera lamentari, plorare et lugere oporteret, nullum jam pœnitentiæ nobis tempus relictum esse. Quoniam vero ista audimus, dum hîc sumus, ubi et resipiscere licet, et commissa crimina abstergere, magnamque parare fiduciam, atque ex iis malis, quæ aliis evenerunt, metu concepto resipiscere; gratias benigno Deo agamus, qui per aliorum pœnam nostram segnitiem excitat, et nos dormientes expergefacit. Et quam

[1] Matth. xxv. — [2] Ex hom. in *Pater noster*. — [3] Ex Serm. 3 in Lazarum.

ob causam aliqui quidem hîc puniuntur, aliqui vero illic, et non omnes hîc? Quia si hoc esset, omnes forte perirent. Omnes enim pœna digni sumus. Rursus, si nemo hîc puniretur, segniores plerique fierent, multique forte dicerent, non esse providentiam. Si enim jam, dum multos ex improbis castigari vident, multas ejusmodi dicunt blasphemias; si hoc factum non esset, quid non dixissent? quo vero insaniæ non progressi essent? Idcirco Deus hos quidem hîc castigat, illos vero non castigat. Quosdam enim castigat, ut illorum exscindat vitia, et levius ibi supplicium reddat, aut etiam omnino eos liberet, atque ut in pravitate vitam agentes per istorum ultionem moderatiores efficiat. Alios non castigat: ut, si quidem sibi attendentes, pœnitentiam agant, Dei æquanimitatem veriti, et a pœnis in hac vita, et a suppliciis in altera liberentur: si vero ita perseverent, nihil ex Dei clementia facti meliores, majus, propter nimium ipsorum contemptum, ferant supplicium. Si enim delinquentes a Deo honoremur, cum potius mulctandi eramus, id ipsum nos vel maxime in ignem conjicere poterit. Nam si sola æquanimitate quis fruens, eadem ut par est, usus non fuerit, gravius ille habet supplicium. Si quis una cum animi lenitate etiam honores maximos obtineat, deinde in nequitia perseveret, quis a pœna illum eripiet? Quemadmodum vero pro delictis nullas hîc dare pœnas, graviorem ibi reddit pœnam: ita peccantes magna frui indulgentia et facultate, peccantibus occasio et materia fit majoris pœnæ. Qui enim in multis offendunt[1], nec tamen castigantur, trepidare et metuere debent: nam per impunitatem, et Dei tolerantiam, supplicia ipsis augentur.

Si igitur aliquem injuste divitem fieri[2], et prospero uti rerum successu videris, ne beatum dixeris, sed saltem

[1] Ex Serm. 3 in Lazarum. — [2] Ex comm. in Matth.

defleas : ipsi siquidem divitiæ augmentum sunt pœnæ. Quemadmodum enim qui multa peccaverunt, nec tamen pœnitentiam agere volunt, sibi ipsis thesaurum iræ congerunt : ita qui, præterquam quod impuniti maneant, prosperitate etiam utuntur, majus supplicium sustinebunt. Non enim omnium peccatorum eædem sunt pœnæ, sed multæ et diversæ, pro ratione scilicet temporum, et personarum et dignitatum ac prudentiæ. Etenim si duo sint improbi, non eadem vitæ conditione utentes, sed alter quidem in divitiis sit, alter in paupertate, non eodem modo ibi punientur : sed gravius, qui ditior est. Ideo enim Deus non ab omnibus hîc pœnas sumit [1], ne resurrectionem fore diffidas, aut de judicio desperes, eo quod omnes hîc rationem reddant : nec omnes impunitos abire permittit, ne rursus sine providentia omnia esse existimes. Nonne ergo etiam nunc multi similia faciunt illis [2], qui prius ob delicta sunt puniti ? Et maxime. Si enim non carnalem, ut Caïn, sed spiritualem occideris fratrem, nonne idem fecisti ? Quid enim, si non gladio, sed alio modo ? Nemo igitur nunc fratri invidit ? nemo in pericula conjecit ? Sed pœnas hic tales non dederunt : atqui daturi sunt. Si enim qui neque scriptas audivit leges, neque Prophetas, nec magna vidit signa, tam severe punitur, erit-ne, qui posterius ista fecerit, et ne tot quidem exemplis emendatur, impunitus? Et ubi Dei justitia ? Verum et ipsi filii Heli [3], quoniam ante incensum comederunt, una cum patre gravissimis pœnis sunt affecti. Nullus igitur extitit negligens circa filios pater, neque improbi filii ? sed nemo persolvit pœnas. Quando igitur persolvent, si gehenna non sit? Quid vero Ananias et Sapphira, postquam de iis quæ dedicaverunt, furati sunt, et statim

[1] Ex eodem. — [2] Ex Serm. *Nos qui vivimus, qui relinquimur.* — [3] 1 Reg. II.

supplicio sunt affecti? Nullus-ne ex illo tempore hoc fecit? Quomodo igitur non easdem pœnas dederunt? Numquid tibi persuademus esse gehennam, an pluribus nobis opus erit exemplis? Vellem et ego ipse, nullam esse pœnam : et omnium maxime ego. Quid ita? Quia singuli quidem vestrum pro sua quisque anima solliciti sunt, at ego etiam dignitatis hujus rationes sustineo. Omnium igitur maxime ego hanc effugere nequeo[1]. Non solum itaque cum beneficia confert, sed etiam cum castigat, bonus et clemens est Deus. Etenim castigationes ipsius et ultiones maxima sunt pars beneficentiæ : quando et medicus, non solum cum ægrotum in viridaria et prata, aut in balnea et aquarum lavacra educit, sed etiam cum impastum manere jubet, et tunc peræque medicus est, humanitatemque suam amplius ostendit. Si igitur aliquem videris virtuti deditum[2], et innumeras sustinentem tentationes, beatum illum prædica, magni æstima, quippe cui et peccata omnia hic dissolvuntur, et multa tolerantiæ ibi parantur præmia. Hominum enim aliqui hic solum puniuntur : aliqui vero hic nihil tale sustinent, sed omnem ibi recipiunt ultionem : quidam denique et hic et ibi pœnis afficiuntur. Quos igitur ex triplici isto genere beatos judicatis? Probe novi, quod primos, qui scilicet hic castigantur et peccata deponunt : secundos vero post illos, quosnam? Vos fortasse eos qui nihil hic patiuntur, sed ibi omne sustinent supplicium. Ego vero non hos, sed eos, qui et hic et ibi pariter castigantur. Qui enim hic supplicium luit, pœnam ibi sentiet leviorem : qui vero totam ibi sustinere pœnam cogitur, indeprecabilem habebit pœnam. Quare enim Deus[3], quæ gravia facturus est, prædicit? Ut ne faciat, quæ prædicit. Idcirco gehennam

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ex hom. 3 in divitem et Lazarum. — [3] Ex comm. in epist. 1 ad Timoth.

minatus est, ne in gehennam ableget. Terreant vos verba, inquit, et non res ipsæ contristent. Bonæ sunt promissiones tuæ[1], Domine : bonum est et regnum tuum quod speratur, et iterum gehenna quam minaris. Bene enim regnum invitat, utilem vero gehenna incutit timorem. Minatur enim Deus gehennam, non ut in gehennam injiciat, sed ut a gehenna liberet. Si enim punire voluisset, non ante fuisset minatus, ut cautiores facti, ea quæ minatus est, effugeremus. Minatur supplicium, ut supplicii periculum fugiamus : terret sermone, ne re ipsa castiget. Qui enim non sperat resurrecturum se[2], neque factorum rationem ei redditurum, sed omnia nostra præsenti vita concludi existimat, nec quidquam præterea esse, ille nec virtutem colet, nec a vitio abstinebit : sed se ipsum turpibus cupiditatibus tradet, et omne genus nequitiæ tentabit. Qui vero judicium futurum esse sibi persuadet, et terribile illud tribunal ante oculos habet, et severas rationes, verissimamque illam sententiam; omnibus modis temperantiæ et æquitati aliisque virtutibus inhærere, intemperantiam vero et temeritatem, atque alia omnia flagitia effugere conabitur. Non enim tantum efficere sermo poterit[3], quantum timor efficit. Gehennæ enim metus regni coronam nobis afferet. Scio quod multi solam gehennam horreant[4] : ego vero amissionem gloriæ cœlestis, pœnam multo acerbiorem esse dico, quam gehennam. Quod si vobis explicari non possit, nihil id mirum : non enim illorum bonorum felicitatem novimus, ut miseriam quoque privationis ipsorum exacte videamus. Quoniam Paulus probe hæc perspecta habens, novit quod gloria Christi excidere omnium est acerbissimum. Et hoc sciemus, tunc, cum in ipsum periculum inciderimus. Sed ne

[1] Ex epist. 2 de Pœn. — [2] Ex orat. de resurrectione mort. — [3] Ex Serm. in statuas. — [4] Ex comm. in Matth.

unquam hoc nobis contingat, o unigenite Dei fili, nec ullum inexpiabilis istius pœnæ unquam periculum faciamus : intolerabilis enim est gehenna et pœna illa : sed licet sexcentas gehennas dederis, nihil tale dixeris, quale est a beata illa gloria repelli, Christo exosum esse; audire, « Quia non novi vos; » accusari, quod esurientem videntes ipsum, non nutriverimus. Etenim infinita sustinere fulmina præstaret, quam placidum illum vultum nos aversantem cernere, et dulcem illum oculum non sustinere, ut nos respiciat. Cum enim ipse me, inimicum adhuc, et se odientem atque aversantem ita consectatus sit, ut nec sibi ipsi parceret, sed se ipsum in mortem daret : si post omnia illa ne pane quidem esurientem ipsum dignabor, quibus deinde oculis ipsum aspiciam ? Dic mihi porro[1], si quis polliceretur, quod te senem factum, et in paupertate viventem repente juvenem efficere, atque in ipsum ætatis florem reducere, valdeque robustum ac formosum præ omnibus reddere, totius quoque terræ imperium per mille annos donare velit, quid pro isto proposito et facere et pati non velles ? Christo autem non isthæc, sed his longe majora promittente, quæ præparavit diligentibus se, quantas non dignum est abjicere opes ? Imovero quot animas abjicere dignum non est ? Sed quoniam corporeis oculis ista videre non licet, cogitatione sursum ascende, et super cœlum consistens, in illud, quod hoc altius est, respice cœlum, in immensam altitudinem, in lumen illud inaccessum, in angelorum turbas, et rursus apprehensa harum rerum imagine, e sublimi descende, et ea, quæ sunt circa Regem in terra degentem, depinge, veluti homines aurum gestantes, jugum mulorum candidorum auro ornatorum, deauratum vehiculum, laminasque aureas circumquaque agitari : dracones item in

[1] Ex Serm. quas oporteat ducere uxores.

vestibus formatos sericis, et aspides, aureos habentes oculos, equos insuper aurum gestantes, aureaque frena: atque his diligenter in unum collectis, rursum ab his ad superiora mentem transfer, diemque illum quo Christus adveniet, tecum reputa. Non enim mulorum tunc videbis jugum, nec aurea vehicula, nec dracones vel aspides, sed totum quidem aperiri cœlum, descendere vero unigenitum Dei filium, non viginti aut centum satellitibus ipsum stipantibus, sed millenis, et denis millenis angelis atque archangelis: omniaque metu et tremore tunc plena erunt, dum cuncti homines, qui unquam, a tempore Adami usque ad illam diem extiterunt, e terra resurgent et rapientur: cumque ipse tanta cum gloria apparebit, ut sol et luna totum lumen suum ab illo splendore superatum, occultent, et unicuique reddet secundum opera sua. Sed plerique ex illis[1], qui a ratione sunt alieniores, solatium aliquod afferre existimant, cum omnibus in gehenna puniri. Etenim ineptus hic sermo est, dicere, Sicuti omnes, ita et ego. Considera mihi eos, qui pedum dolore tenentur: qui cum doloris acerbitate torquentur, licet infinitos monstraveris, qui graviora patiantur, animo tamen non percipiunt. Doloris enim vehementia otium habere mentem non sinit, ut de aliis secum cogitet, solatiumque inveniat. Ne igitur nos frigida ista spe lactemus. Consolationem enim ex proximi calamitatibus percipere, in mediocribus malis contingit: si vero cruciatus prævaleat, et fluctuatione intus omnia sint plena, atque anima jam ne se ipsam quidem cognoscere possit, undenam solatium percipiet? Si quis in theatrum te deduceret[2], ubi omnes aureis induti vestibus considerent, et in media multitudine alium quempiam ostenderet, ex puris margaritis tum vestimenta, tum coronam in capite gestantem,

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Ex orat. 1 ad Theod. laps.

deinde te in illius multitudinis ordinem referre promitteret, nonne omnia faceres, ut promissum illud consequereris? Jam vero theatro in cœlis, non ex talibus rebus, sed ex iis quæ verbis explicari non possunt; de Rege enim ne dicere quidem licet; nobis composito, tantis nos ipsos boni privabimus, ne vel exiguo tempore laboremus? Si enim infinitas mortes quotidie sustinere necesse foret, si ipsam etiam gehennam, ut Christum in gloria sua venientem videre, et in illum Sanctorum chorum conscribi liceat, nonne omnia illa tolerare oporteret? Sed plerique ex iis quorum mens a ratione abhorret, satis sibi ducunt, si a gehenna liberentur. Ego vero pœnam gehenna longe graviorem dico, in gloria Christi non esse : et qui inde excidit, hunc ego non tam propter gehennæ mala, quam quod a Domino repulsus sit, lugere debere existimo. Hoc enim solum in pœnæ ratione omnibus est acerbius. Si eo, quo par esset[1], amore Christum amplecteremur, cognosceremus utique quanto gravius sit gehenna, amicum offendere : Quoniam vero non diligimus, magnitudinem etiam hujus pœnæ ignoramus. Atque hoc est quod maxime deploro et lugeo. Si enim homo esset, qui ita amat, Rex autem, qui sic amatur, annon amoris magnitudinem admiraretur? Vehementer sane. Cum vero res contra se habeat, ac immensa illius sit pulchritudo et gloria divitiæ, qui nos diligit, magna vero nostra vilitas, quomodo non infinitis digni sumus pœnis, qui tam viles et abjecti, a tali, a tanto et tam admirabili supra omnem modum diligimur, et ipsius dilectionem, qui nihil nobis præferre voluit, contemnimus? unicum enim habebat filium, unigenitum et verum, et neque huic propter nos pepercit : nos vero Satanæ præcepta ipsi præferimus. Numquid igitur non merito gehenna, et cruciatus, ve

[1] Ex comm. in epist. ad Rom.

duplo, vel triplo, vel infinitis partibus major fuerit? Ne porro mea lamenta reprehendite[1], dilectissimi : non enim lamentari malum est, sed lamentationibus digna facere : neque malum est lugere, sed male agendo causam luctus esse. Ne pœnis afficiaris, et non lugebo : ne præcipiteris in gehennam, et non lamentabor. Melius enim est nos in his discruciari, quam illo tempore suppliciis affici. Tu vero, si corpus ægrotet, omnes, ut tibi condoleant, rogas, tibique non condolentes crudeles existimas : anima vero pereunte, mihi dicis, ut non lugeam? Sed nequeo : pater enim sum, et pater liberorum amans. Utinam animi mei ardorem cernere possetis, et cognosceretis utique, quod quavis muliere immaturam sustinente viduitatem vehementius ardeam. Nulla mulier ita virum suum luget, nec pater filium, sicuti ego hanc apud nos turbam, cum profectum in vobis nullum video. Sed omnes, ad calumnias et accusationes ; omneque tempus in accusando consumitur. Vidistis-ne aliquando eos, qui ad mortem abducuntur? qualem ipsis usque ad portam pergentibus animum esse putatis? quot non deteriorem mortibus? quid et facere et pati non vellent, ut caligine illa et nebula liberarentur? Audivi ego multos, cum per Regis clementiam jam abducti, retro vocati essent, dicentes, quod nec homines viderint ut homines, conturbata jam, et obstupefacta atque extra se rapta anima. Si igitur tanto nos timore mors corporalis percellit; quid facturi sumus, cum mors æterna advenerit; cum terram dirumpi, cum cœlum contrahi, et ipsum omnium Regem adventare viderimus, quis nobis, quæso, tunc animus erit? Si, cum alii necantur, ob mortem hanc a somno nihil differentem, ita illi affecti sunt quos ea non attingit, ut præ timore et anxietate consternatam et fractam habeant animam ; quæ

[1] Ex epist. ad Rom.

nostra erit conditio, quando ipsi in graviora conjecti, æternis pœnis cruciabimur? Non potest malum hoc, non potest verbis explicari. Ita est, dicit aliquis, sed benignus est Deus, et nihil horum futurum est. Frustra-ne igitur scripta sunt? Non, inquit; sed tantum ad comminationem, ut resipiscamus. Si igitur non resipiscamus, sed improbi maneamus, non inferet pœnas? Ergo nec bonis reddet præmia? Imo, inquit; hoc enim decens est, etiam ultra meritum benefacere. Ergo hæc omnino vera sunt; quæ vero de pœnis, non omnino; sed comminationis solum et metus causa sunt. Quid ergo? Audivisti de diluvio? Numquid et illa comminationis causa sunt dicta? Nonne re ipsa evenerunt et facta sunt? et illi quoque multa ejusmodi dixerunt; et dum centum annis arca fabricaretur et justus clamaret, nemo erat qui crederet; sed quia non crediderunt verborum minis, reipsa supplicium sustinuerunt: cujus nos periculum effugere pro viribus studeamus; quo et præsentem vitam feliciter peragamus, et futura bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi; cum quo Patri gloria simul et sancto Spiritui, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVI.

De virtute et vitio.

Sunt quidam hujus loci homines[1], virtutis illi quidem studiosi, et quibus relicta urbe occupare montes præcipua cura est. Ac si quis secessus illius causam quærat, haud

[1] Ex comm. in epist. ad Corinth.

sane ignoscendam excusationem inveniet. Ne peream, inquit, neve ad virtutem obtusior efficiar, hinc recedo. Et quanto melius erat obtusiorem te fieri, et alios lucrifacere, quam in alto remanentem pereuntes fratres despicere? Cum igitur alii quidem virtutem negligant, alii procul ab acie secedant, quonam pacto delere hostes poterimus? Si enim divina nunc signa fierent, ubi vitium adeo late patet, quis accedere, aut animum externus advertere vellet? Hoc enim multis, si recte vivimus, longe fide dignius videtur. Signa quidem apud homines pudoris et probitatis expertes, improbam quoque suspicionem admittunt : at vero integra vita, ipsius etiam diaboli os firmiter obstruere poterit. Si igitur esse in terra et non esse[1], modo ac vitæ instituto perficitur; licet autem, Pauli exemplo, in terra, volenti, non esse; nosmetipsos igitur rapiamus e terra, et ad cœlum conscendamus. Nihil enim est, quod obstet, ne, si velimus, omnes superemus. Nam si artes, quæ vulgo majores sunt, tanta industria percipimus, multo magis id, quod tanto labore non indiget, assequemur. Quid enim, quæso, difficilius est, quam in fune extento, tanquam in plano solo ambulare, et super ipsum incedentem nunc redire, perinde ac si in lecto sederet? Quid vero, obsecro, difficilius est, quam in fronte contum erigere; superimposito dehinc puerulo, innumeros, quibus spectatores oblectet, motus dare? Nonne horrenda nobis adeo res videtur, ut nec spectare quidem velimus, sed vel ad solum intuitum timeamus, et formidemus? Verum his omnibus facilior est virtus, si etiam ipsum cœlum conscendere velimus. Et ne mihi dixeris, Vellem ego quidem, sed nequeo. Si enim rem quampiam obtinere volentibus non sufficit voluisse tantum; sed opera etiam adhibenda est : multo magis cœlum ascen-

[1] Ex epist. ad Hebr.

dere cupientes, virtutis actione indigemus. Quod si virtutem laboriosam non esse[1], atque haud difficulter comparari posse discere velis, considera mihi viros in montibus degentes. Ili namque domos relinquunt, et uxores, et liberos, dignitatemque omnem; mundo sibi interdicunt, et sacco obsiti, cinerem sibi substernunt; vinculo item cohibentes collum, parva se cellula includunt : nec ad hoc usque pervenisse contenti, jejuniis insuper et assidua fame se ipsos extenuant. Et ne mihi illud dixeris, Potuere illi quidem : multi enim te multo infirmiores, opulentiores ac delicatiores, duram illam et asperam vitam susceperunt. Sed magnum illud est certamen, sublimis scopulus, et cœlo proximus apex : tu vero ad summum evadere non potes? Tu igitur si minora tenes, inferiora etiam pete. Pecuniis te exuere non potes? At aliorum bona saltem ne rapias. Jejunare non vales? ad luxum saltem te ne incitaveris. Cum enim Christus tanta pro nobis passus fuerit[2], pro nobis inquam inimicis; quid nos vicissim ostendere possumus eorum, quæ ipsius causa toleraverimus? nihil. Unde igitur nobis illa die erit fiducia? An ignoratis, militem, si vulnera et plagas ostendat, tum denique illustrem apud Imperatorem evadere posse? ac si nullum possit egregium facinus ostendere, quanquam nihil perfidiose egerit, in postremis tamen constitui solere? Sed non belli tempus est, inquit. Quod igitur si esset, obsecro te, quis decertaret, quis in hostes insiliret, quis aciem disrumperet? fortasse nullus : cum enim te videam nec pecunias quidem pro Christo contemnere posse; quonam pacto credam te vulnera contempturum? Fortiter, dixit ipse, maledicentes ferte, et benedicite. Hoc cum non facias, plagas nec feres, dic mihi, ubi multa acerbitas et dolor? Ne

[1] Ex epist. ad Ephes. — [2] Ex interp. epist. ad Thess.

igitur nos ipsos decipiamus[1], pollicentes nobis suavem tantisper hujus vitæ fructum, ut brevi deinde labore universi temporis mercedem capiamus. Nam si Regem terrestrem, post multa etiam pericula, multaque exhausta bella, vix confidenter aliquis aspicere potest : quomodo cœlestem quis Regem aspiciet, qui per omne vitæ tempus alteri obnoxius fuerit, sub altero militaverit? Accepisti a Deo nobile genus; quid vim naturæ prodis[2]? Quid, obsecro, agis? Habent cæteri artes, quibus bestias quantum permittitur, in hominum genus transformare possint, psittacos et picas, humana voce loqui docentes; et arte naturam violant : leones mansuefaciunt, eos per forum trahentes. Mansuetum igitur reddis leonem, et te ipsum lupis ferociorem efficis? Quod vero ægrius ferendum, bestiarum unaquæque vitium habet unum; in homine autem improbo haud ita est. Neque enim uno sæpius vitio laborat, sed multarum simul belluarum vitia in animam suam congerit. Nec igitur mihi persuadeas, humanam tibi esse animam, nisi, quod hominis est, sapias. Tu ne belluarum cum sis dominus, belluarum cupiditatibus servies? Quomodo igitur hominem ego te appellem, qui nulla regis insignia teneas? Veniat tibi in mentem, ad cujus imaginem factus sis; et ad bestiarum vilitatem non facile te abjicies. Ut enim in theatris[3], qui per funem sursum extentum scandere et descendere se exercent, si parum oculis aberraverint, præcipites deorsum ruunt et pereunt; ita qui per spiritualem pergunt viam, si brevi tempore desidiæ ac inertiæ se dederint, præcipites aguntur. Etenim fune illo hæc via multo est angustior, et erecta magis atque ardua, multoque sublimior : ad ipsum enim summum cœlum pertingit : et cum ad supremum illud

[1] Ex Serm. 2 ad Theod. lapsum. — [2] Ex Serm. *ne timueris cum dives factus, etc.* — [3] Ex Serm. 5 in Oziam.

fastigium pervenerimus, tum vero nobis gradus incertior. Quippe in sublimi stantes multus circumdat horror, atque una hæc illis securitas restat, ut ne deorsum oculos flectant, neque terram respiciant; magna siquidem et gravis hinc oritur vertigo. Et sicuti in cithara[1], non unius tantum fidis excitasse melodiam satis est, sed omnes pari quodam numero percurrendæ; sic in virtute animi non una tantum lex nobis ad salutem sufficit, sed omnes exacte observandæ sunt. Quid enim[2], obsecro te, quid prodest prolixius orare, non tamen large misereri? aut large quidem misereri, sed interim avare agere et vim inferre? aut non avare quidem et violenter agere, ad hominum tamen ostentationem, et ambitionem spectantium facere? vel etiam misericordia quidem alios prosequi, idque omni diligentia et pro voluntate Dei, sed hoc ipso fidenter inniti, et animos tollere? vel denique humilem præstare se, et impensius vacare jejuniis; avarum interim esse, negotiatorem esse, terræ penitus affixum esse, et animæ suæ vitiorum omnium matrem avaritiam induxisse? «Non potestis Deo » servire, inquit, et Mammonæ[3].» Idcirco etiam hominum amator Deus ita disposuit omnes homines coalescere[4], et malos pariter ac bonos esse commixtos, ut et malorum vitium resecetur, et bonorum virtus illustrior reddatur; atque ut ignavi magnam ex diligentium conversatione utilitatem consequantur. Quemadmodum enim boni ac probi viri duplici honore digni sunt[5]; quod et frugi scilicet fuere, et nihil ab improbis vitii contraxere : sic et mali duplici pœna digni; tum quod improbi exstiterint, cum boni esse potuissent; tum quod ex proborum conversatione nihil utilitatis ceperint. Et sicuti bonos non probi solum, sed

[1] Ex Serm. de Homine patre familias. — [2] Ex interp. Evang. S. Joan. — [3] Matth. vi, 24. — [4] Ex interp. Hexaëmeri. — [5] Ex interp. Evang. S. Matth.

etiam improbi mirantur; ita et improbos non boni solum, sed et mali oderunt. Sed plerique hominum improbos admirantur[1], ut qui nocere aliis, et injuriam potissimum inferre possint; ignari, quod eos vel maxime miserrimos omnium dicere oporteat, eo quod alios lædere se existimantes in se ipsos gladium adigant: quod utique supremæ est dementiæ[2], se ipsum vulnerare, nec tamen hoc ipsum sentire, sed dum se alteri quis injuriam credit inferre, se ipsum jugulare. Non enim injuriam pati malum est, sed injuriam inferre. Quid enim injuriæ passus est David? quid vero intulit Saül? uter igitur infelicior fuit, et miserabilior? et rursus; uter illustrior fuit et felicior? Nonne hic molestia et iniquo dæmone angebatur, ille autem vel sole clarior erat tropæis et erga Deum charitate? Nonne hic invidia strangulabatur, ille vero dum tacite omnia ferret, omnes sibi devinciebat? Quoniam hic quidem sæpe illum interficere tentavit; ille vero dum fugit, hostem in manibus cepit, capto deinde pepercit? Uter ergo horum imbecillior, uter vero invalidior apparet? nonne qui alterum injuste persequebatur? Et meritissimo id quidem, quia hic milites armatos, ille vero justitiam, innumeris militibus fortiorem, sociam sibi et auxiliarem habebat. Postquam vero idem hic affectus injuria et victor, ipse deinde alium injuria affecit, vide quomodo infirmior efficitur. Injuria læserat Uriam; et permutata est rursus acies; et infirmitas ad lædentem, robur vero ad injuste læsum transiit: qui etiam mortuus domum illius subvertit. Ac ille quidem Rex et superstes nihil potuit; hic vero miles, et mactatus jam omnia illius sus deque vertit. Si igitur aliquem recte vivere[3], semperque ad divinum cultum respicere videas, quamvis innumeris obsitus sit catenis, sive

[1] Ex interp. Evang. secundum Joan. — [2] Ex comm. in Matth. — [3] Ex Serm. 1 de providentia.

etiam perpetuo in carcere vivat, sive servitutem apud indignos toleret, sive paupertate prematur, sive sepulcro revulsus exuratur, sive tractim corpus consumatur, sive quodlibet tandem sustineat malum, beatum istiusmodi hominem prædica, et æmulatione dignum puta. Quod si alium in improbitate et nequitia, summisque vitiis agere vitam, conspexeris, atque interim multis honoribus fungi conscendere regium solium; diademate redimiri, purpuraque indui, et toti denique terrarum orbi dominari; ob hoc ipsum talem deplora et miserum judica. Nihil enim revera miserius anima sic affecta, licet totum orbem terrarum sibi subjectum habeat. Quid enim alicui prodest divitiis affluere, si virtute omnibus sit pauperior? Quid vero lucri est tam multis imperare[1], cum quis se ipsum suasque perturbationes superare non possit? Si enim ad salutem nostram virtus nostra non sufficiat, sed alios quoque habentes decedere necesse sit; quid nobis continget, unde salutis spem habebimus, si neque nos ipsos neque alios servemus? Si Deo placere hoc demum est hominem esse[2]: is qui nec hoc quidem, dicto audiens, præstiterit, quid aliud esse quam fera censebitur? Considera quanta sit iniquitas, quod Christo volente nos ex hominibus Angelis æquales reddere, ipsi nos ex hominibus in bestias mutemus. Nam ventri servire, et pecuniarum cupiditate teneri, ira excandescere, mordere, calcibus ferire, non hominum, sed bestiarum est. Ut igitur si ad desidiam inclinare cœperimus[3], a quibuslibet etiam damnum accipiemus; ita si sobrii esse velimus, licet innumeri sint, qui ad vitia nos trahant, nihil tamen studio nosrro officere poterunt. Quod si perdiscere cupias[4], Deum naturæ indidisse leges, quibus discerni possit, quid bonum quidve malum,

[1] Ex interp. Evang. S. Matth. — [2] Ex interp. Evang. S. Joan. — [3] Ex Hexaëmero. — [4] Ex Serm. de lege naturæ.

ipsam nostram conversationem percontare. Quare omnes qui mala agunt, malorum nomina refugiunt? Mœchus mœchatur : et tamen mœchus audire erubescit; pervulgato etiam mœcho dixeris, o mœche, et quod facere gaudet, hoc audire ipsum pudet. Dic perjuro, Heus perjure, et pro contumelia suorum operum appellationem accipiet. Si bonum igitur existimas peccatum, quid nomen refugis peccati? Sed temperantem voca temperantem; et cujus opere delectatur, ejus nequaquam appellationem erubescet. Justum appella justum : et opere ipse suo triumphat, et nomine gloriatur. Etiamsi enim ob religionem quamdam nomen repudiet, bonam tamen animo famam suscipere non veretur. Et nullum denuo vitium quisquam inveniet aperta fronte prodire, nisi mutuam prius a virtute personam acceperit. Quod quomodo fiat, sic accipe. Qui mentitur, is nunquam, confitendo mendacium, mentitur, sed veritatem simulando. Decipit homo fraudulentus, nec dolum ostendit, sed amicitiam fingit, et nequitiam machinatur. Calumniator, cum in judicium venit, non hoc quod est, confessus, venit : sed specie testem veritatis ostendens, mendacio testem se iniquitatis exhibet. Sed et anima nostra quanquam in vitiis volutetur, nomen tamen bonum amplectitur. Multi enim sæpe potentes avaritiam spirantes, nec quidquam aliud animo volventes quam rapinam et injustitiam, adeo ab aliquibus exorantur, ut pauperem aut ab urgente necessitate liberent, aut aliquid de debito remittant, aut ne ulciscantur eos a quibus molestia affecti sunt, aut affectos se putarunt. Et qui legationem apud iniquum principem bene expositurus venit, non statim a veritate exorsus rem ipsam continuo narrat, sed virtutis nomen ei præloquitur : Vir bonus es, inquit : nomen tuum ubique divulgatur, tua omnes benefacta celebrant : et multa ejusmodi contexit, ut et laude hac flectatur, et

improbitatem declinet. Aspice quomodo vitium decora virtutis appellatione vincatur. Nemo malus male audire vult. Natura enim quod suum est, complectitur, licet libera voluntas contrarium eligat. Ne igitur dicamus[1], Hic natura bonus est; Ille natura malus. Si enim natura bonus esset, nunquam malus fieri posset: et si natura malus, nunquam fieret bonus. Etenim si in arbitrio nostro positum non esset malos nos esse, aut bonos, nec sui juris naturam nostram hominum amator Deus condidisset, oporteret omnes ejusdem naturæ participes, et iisdem affectionibus obnoxios, aut malos esse, aut virtute præditos. Cum vero nostri generis homines iisdem perturbationibus agitari videamus, nec tamen eadem quæ nos pati; sed valida ratione naturam aurigari, motusque superare incompositos, universam quoque hujus vitæ felicitatem ludibrio habere, atque ad veram gloriam incensos ferri; nonne perspicuum est, hæc divina suggerente gratia, suo cuique studio posse comparari? Et nos quidem inertiæ dediti prodimus nostram ipsi salutem, nos ipsos superna illa gratia destituentes?

Nemo igitur alium quempiam accuset[2], quasi ad virtutis labores sibi impedimento sit, sed propriæ socordiæ omnia ascribat. Et quid dico alium? ne ipsum quidem diabolum existimet quis intercludere posse viam quæ ad virtutem ducit: sed seducit ille quidem et supplantat segniores, sed tamen nec coërcet quemquam, nec vim infert. Atque hoc ipsa rerum experientia docet. Cum enim resipiscere volumus, tantam animi contentionem adhibemus, ut ne multis quidem ad vitii capescendam viam hortantibus, consilium hoc sustineamus; sed adamante quovis firmiores simus, et iis qui turpia consulunt, aures nostras obstruamus. At si languescere cœperimus, tum vero ne-

[1] Ex interp. Evang. S. Joan. — [2] Ex Hexaëmero. — [3] Ibid.

nunc etiam consulente aut supplantante, ipsi a nobis persuasi in vitium ruimus. Est igitur per se ipsam virtus quidem admiranda[1]. Si vero quis in medio sit eorum qui ei obsistunt, atque eamdem persequatur, longe admirabiliorem eam facit. Non enim virtutem locus, sed locum virtus natura sua digniorem præstat. Et unius quidem virtute multi etiam improbi sæpe fruuntur[2]: vitiis vero multorum, si vel unus multo in populo strenuus fuerit, nunquam tamen ille in perniciem collabetur. Et homo quidem unus recte vivens, a divina ira universum populum eripere poterit: e contra vero universa civitas corrupta in suam pœnam atque imminens supplicium bene viventem trahere ac rapere non valebit. Atque hoc ex Noë patet: omnibus enim pereuntibus, solus servatus est. Ex Moyse etiam liquidum est: unus enim ipse tanto populo veniam impetrare potuit. Ego vero et aliud quod dicam, divinæ clementiæ habeo exemplum. Quando enim vivos homines quibus loquendi fiducia sit, quique peccatores restituere possint, nullos invenerit, tum ad mortuos confugiens, per eos, inquit, peccata remitto. Quemadmodum ad Ezechiam ait: « Protegam civitatem hanc, propter me et David puе» rum meum jam defunctum[3]. » Vidisti quanta Sanctorum sit virtus[4]? Non enim ipsorum verba tantum, sed et vestimenta universæ creaturæ sunt veneranda. Heliæ melote Jordanem divisit. Trium puerorum calcei ignem calcarunt. Helisæi lignum aquarum naturam mutavit, et ferrum in superficie portare fecit. Virga Moysis Rubrum mare divisit, et petram dirupit. Pauli vestes dæmones ejecerunt: umbra Petri fugavit mortem: sanctorum martyrum cinis improbos dæmones expulit. Cum potestate igitur faciunt omnia, sicut Helias. Non enim diadema solum,

[1] Ex comm. in Hexaëmero. — [2] Ex Serm. quod non sit ad gratiam concionandum. — [3] 4 Reg. XIX, 35. — [4] Ex Serm. in stat.

et exteriorem Regis speciem aspiciebat; sed animam quoque indutam lacerna, squalidam, sordidam et quovis damnato miserius affectam. Et cum captivum, totque obnoxium morbis vidisset, illum cum suo regno contempsit. Tanquam enim in scena fictum, et non revera Regem sibi cernere videbatur. Quid igitur refert exterius divitiis affluere, cum interius tanta recondita sit inopia? Contra vero, quid nocet exterius pauperem videri, cum interius tanta sit reposita copia? Talis nimirum leo et ipse beatus Paulus erat. Is enim carcerem ingressus sola voce fundamenta concussit; et vincula, non dentibus usus, sed verbis contrivit. Quapropter non leones illi, sed majus quippiam aliud supra leones appellandi sunt. Sæpe enim leo, ubi in rete incidit, capitur: at vero sancti, in vincula conjecti, fortiores evadunt. Leo fremit, et feras omnes in fugam convertit: clamat sanctus, et dæmones undique fugat. Quæ vero Pauli rebus præclare gestis suffecerit oratio [1]; aut quæ lingua hujus assequi laudes poterit? Sive enim egregium quid edidere Prophetæ, sive Patriarchæ, sive justi, sive Apostoli, sive Martyres, hæc simul omnia complexus, tanta excellentia possidet, quanta illorum, quidquid virtutis cuique fuit, nullus possedit. Quando igitur quæcumque in hominibus bona fuere, sola unius anima complectitur, et quidem omnia cum excessu quodam, non hominum modo, sed et Angelorum, quonam pacto tantarum laudum cumulum æquare verbis poterimus? Quanta animadversione non digni essemus, si, cum unus omnia in se complecti bona potuerit, nos nec minimam quidem illius partem imitari studeremus? Ob multa quidem et alia bene gesta Abraham in admiratione est [2]; maxime vero, quod filium suum immolare non rècusaverit. Isaac autem propter mansuetudinem: quia cum propriis finibus

[1] Ex Serm. I in Paulum. — [2] Ibid.

pelleretur, non obsistens, suis undique possessionibus cessit, quoad molestorum sibi hominum iniquam expleret libidinem. Et Jacob itidem fortitudine et tolerantia insignis; et David mansuetudine: Helias quoque quia pro Domino zelatus est. Verum, quidnam Paulo æquale fuerit, qui cuncta hæc majorem in modum est complexus? Neque enim filium ipse immolavit, sed se ipsum decies millies sacrificavit: nec propriis solum finibus expulsus est, sed et terram et mare, Græciam et barbaras nationes, et omnem denique quantam sol aspicit, terram ceu alatus quis pererraverit; raptatus, cæsus, lapidibus obrutus, et in singulos dies mortem oppetens: nec bis septem annis servivit, diurno æstu et frigore noctis exustus; sed vitam omnem, fame, nuditate, et catenis et carceribus, insidiis ac periculis transegit. Modestiam vero et mansuetudinem quis Paulo magis, quis vero peræque ac Pauli anima, utramque hanc præstitit? Quod si ardorem ejus aspicias, tanto superiorem Helia invenies, quantum ille cæteros Prophetas excelluit. Sed locustis et melle sylvestri Joannes vescebatur; at hic in medio terrarum orbe, sicut ille in deserto, vivens, locustis quidem et melle sylvestri non vescebatur, sed mensam multo hac tenuiorem apponebat; et ne quidem necessario instructus alimento, ob prædicationis studium. Reliquum nunc est, ut cum Angelis ipsum componamus. Nec quisquam orationis audaciam reprehendat. Nam si Angelum Joannem Scriptura appellaverit, quid mirandum si hominem omnium excellentissimum virtutibus illis comparare velimus? Etenim quid tandem sit homo[1], et quanta naturæ nostræ nobilitas, quantæque virtutis capax hoc animal, omnium maxime Paulus ostendit: qui nunquam ex quo natus est, magnifica voce contra omnes, qui naturæ nostræ fabricam accusant pro Domino

[1] Ex Serm. 2 in Paulum.

defensionem facere destitit, ostenditque non multum inter Angelos et homines interesse, si nobis ipsis attendere velimus. Non enim alterius naturæ particeps, neque alium mundum inhabitans, sed in eadem terra et regione, iisdem legibus et moribus educatus, omnes qui unquam fuerunt, ex quo nati sunt homines, superavit. Et quemadmodum cadaver cadaveri adjectum, nihilo secius immobile fuerit; ita naturæ impetus sedans, nulli unquam ulla in re humana perturbationi succubuit. Nam sicut in pecuniis[1], si quis duorum aureorum lucrum fecerit, majorem animum sumit ad decem aut viginti colligendos et congerendos; pari modo in virtute accidit, qui opus bonum fecit et aliquid cum laude gessit, laboris aliquam adhortationem et admonitionem capit, ut alia quoque plura similiter aggrediatur. Ne mihi quispiam dicat multos esse qui recte agant[2]: non enim hoc est quod quærimus; sed, ut omnes recte agant. Nonne et in corpore nostro hoc fieri cernis? Etenim si pedem offendentes vel unguem solum disturbemus, totum corpus membro condolet. Ne igitur illud dixeris: pauci relicti sunt, qui non recte egerint: sed illud potius considera fore, ut pauci isti, qui non recte agunt, cæteros corrumpant. Etenim apud Corinthios unus erat[3], qui fornicatus erat, et non secus tamen Paulus ingemuit, quam si tota civitas periisset. Nec id sine magna ratione. Sciebat enim, nisi ille emendaretur, subito progredientem morbum omnes invasurum. Si enim ex membris aliquod putredine aut insanabili morbo læsum recidimus, metuentes ne reliquum quoque corpus eamdem perniciem concipiat; atque hoc facimus, non quod illud parvipendamus, sed quia totum potius conservare cupimus: quanto magis in vitiis eorum qui nobiscum vivunt, hoc facere

[1] Ex Serm. contra Judæos. — [2] Ex Serm. in statuas. — [3] Ex interp. Evang. S. Joan.

necessarium fuerit? Nam si ita illos corrigere possumus, ut ipsimet nihil nocumenti capiamus, omnia facere oportet. Si vero et illi incorrecti maneant, et nos simul damno afficiant, resecandi sunt atque abjiciendi. Si enim cum improbi nobis sunt filii, eos expellimus, et ne ipsam quidem naturam reveremur; multo magis familiares et notos, si improbi fuerint, fugere et vitare debemus. Sed scandalizantur[1], inquit, et male suspicantur. Et quid tum? Tu te ipsum cohonesta, et nemo te afficere ignominia poterit. Quod si te ipsum dedecore afficias, etsi omnes te honoraverint, nunquam tamen in honore eris. Si namque quis pro improbo habeatur, cum probus sit, nihil inde damni faciet, quominus idem ipse sit, qui est. Qui vero temerariam et vanam suspicionem de aliquo habuerit, extremum luet supplicium. Improbus autem, si bonam habeat opinionem, nihil inde lucri percipiet; quin et majorem damnationem habebit, et in majorem ignaviam prolabetur. Qui talis quidem est, et pro tali habetur, animum saltem demittet, et peccata sua agnoscet. At si quis latuerit, in stupiditatem facile incidet. Si enim delinquentes, omnibus etiam accusantibus, vix abducuntur, ut dolore compungantur: ubi non modo non accusari eos, sed etiam laudari ab aliquibus contigerit, quando tandem suspicere et se corrigere poterunt? Fieri igitur non potest[2], ut qui virtutibus dediti sunt, ab omnibus bene semper audiant; nec rursus, ut virtutis curam agens non multos habeat adversarios. Bona enim apud omnes fama, argumentum vel maximum est, haud multam virtutis haberi rationem. Quomodo enim a cunctis laudetur, si quis affectos injuria homines ab injuriam inferentibus eripere studeat? Rursus vero, si peccantes corrigere, et recte agentes laudare velit; nonne par est hos quidem laudare, illos autem vitu-

[1] Ex comm. in Matth. — [2] Ibid.

perare? Itaque qui diligens virtutis sectator esse volet, et a solo Deo recipere laudem, cum ab omnibus hominibus laudari et bene audire impossibile est. Multam enim semper in virtutem ostendit vitium insaniam[1]: sed non modo nullam ei cladem affert, sed oppugnando etiam fortiorem reddit. Tanta enim vis inest virtuti, ut, dum læditur, lædentes superet; dum oppugnatur, ipsis oppugnantibus evadat superior. Jam enim mihi cogites Abel: nonne a Caïn interfectus est? sed cæsus ab illo tempore ad hunc usque diem laudibus celebratur et decoratur; nec tantum tempus illius memoriam obscurare potuit. At homicida ille cum vicisset, tunc vitam sustinuit morte graviorem, et ex illo usque nunc infamia notatur, et ab omnibus accusatur. Atque hæc quidem in præsenti vita. Quæ vero in altero sæculo sustineat, quæ oratio aut quæ mens exprimere poterit? Audi vero Christum dicentem: Simile est regnum cœlorum fermento[2], quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus. Vis ergo aliqua fermenti justis inest, qua in speciem suam improbos convertant. At pauci sunt justi: etenim et parum fermenti: sed paucitas illa totam massam sua vi in se ipsam convertit. Eodem pacto, potentia justorum non in quantitate numeri, sed in gratia Spiritus robur habet. Id autem quomodo fiat[3], accipe. Duodecim erant Apostoli: vides fermenti quam parum? Universus vero terrarum orbis fidei expers fuit: vides-ne, quanta massa? Sed duodecim illi totum orbem ad sese converterunt. Etenim et fermentum et massa ejusdem sunt naturæ; sed non ejusdem qualitatis. Quod si aliunde quoque cognoscere velis; quanto plus justorum loquendi libertas, quam vis tyrannica possit, Joannem audi dicentem Herodi: « Non licet tibi habere fratris tui

[1] Ex hexaëmero. — [2] Ex Serm. cur non sublatus sit diabolus. — [3] Ex hom. de Pœnit. et in Ps. 7 et in Joan. præcurs.

» uxorem[1]. » Rex erat Herodes, satellitibus stipatus, divitiis circumfluens, regia potestate pollens. Joannes vero pauper, domo, urbe, possessione et cibo carebat; locustisque ex herba discussis et melle sylvestri vescebatur. Sed pauper iste deserta pererrans, populosis urbibus imperanti, cum auctoritate mandat: Non licet tibi. Vides ut natura sua virtus vitio dominetur? Sed propterea justus in carcerem conjicitur. Fit amarum illud convivium: intrat in medio convivio puella saltatrix, placet Herodi et convivis, adeo ut Herodes juret, « Postula a me quod vis, et dabo » tibi, usque ad dimidium regni mei. » Vides quonam regnum abjecerit? quidquid postulaveris, dabo tibi, etiam usque ad dimidium regni mei. Miser et infelix, tam cito tibi mentis oculi excæcati sunt? tanti-ne regnum æstimas? Semel puella saltavit, et dimidium tradidisti: Quid si secundo saltaverit, quid facturus es? Opta, ne denuo saltet, aut si saltet[2], ne placeat: sin autem, unum tibi restat, ut mendices. Quicumque igitur bonis præsentibus inhiant, quanquam immensæ illis divitiæ sint, aut magna potestate septi fuerint, eos tamen in servorum ac mancipiorum numero ponere virtutis studiosi non dubitant. Sit enim Rex quispiam improbus, deinde et privatus bonus: horum quis cujus dominus sit, videamus, et ubi regia signa fulgeant: quis item superior sit, et quis inferior. Quomodo igitur istud sciemus? Imperet Rex privato flagitiosum aliquod facinus et iniquitate plenum. Quid igitur bonus privatus ille et subditus? non modo non cedet, vel obediet, sed imperantem quoque a proposito abducere conabitur, etiamsi moriendum fuerit. Quis ergo liber? Utrum qui quod vult agit, nec Regem adeo veretur; an qui a subdito contemnitur? Sicut enim captivus, etiamsi copias ingentes habeat, vel ob hoc ipsum omnibus captu facilis est:

[1] Marc. VI. — [2] Ex Interp. Psal. 48.

eodem pacto qui ab affectibus irretitus est, licet diademate cinctus fuerit, quavis tamen aranea abjectior erit. Quid ergo miserabilius fuerit vitio deditis[1]? qui et ipsa hominis appellatione jure privantur, et pœnas insuper luunt; quod multis naturæ commodis acceptis, eadem prodiderint, et ultro sibi subduci permittentes, ad vitium transfugerint. Si enim servus quod sibi datum erat[2], reddens, ideo improbus audit, quia id non geminavit, quid, qui illud etiam perdiderit, auditurus est? Si ille ligatus, ejectus est, ubi stridor dentium: quid nobis eveniet qui, infinitis etiam ad virtutem nos trahentibus, refugimus tamen et gravamur? Nonne vides, quanta sit abjectio vitæ, quantaque ipsius incertitudo, quantusque in rebus labor? Numquid enim virtutem quidem cum labore, vitium autem sine labore sectari licet? Si ergo utrimque labor, quare non hanc deligis ubi utilitatis inest plurimum? Itaque si sacerdotem videris indignum[3], non ideo sacerdotium calumniari debes. Non enim rem ipsam calumniari oportet, sed bono male utentem damnare. Quoniam et Judas proditor fuit; nec tamen hoc apostolici muneris, sed animi ipsius crimen fuit. Et medici quidem multi carnifices facti sunt, et pro medicamentis venena porrexerunt: nec tamen artem vitupero, sed eum qui arte illa iniquus abutitur. Et nautæ sæpe naves submerserunt, nec ars navigandi tamen, sed eorum voluntas tantum mala est. Necesse quidem venire scandala[4], ait; sed væ homini illi, per quem scandala veniunt. Quid ergo? anne prædictio ipsius scandalum inducit? Non prædictio ipsius, absit: neque idcirco quia prædixit, evenit; sed quia omnino futura erant, ideo prædixit: adeo ut si scandala inferentes, maligne agere noluissent, ipsa non venissent. Si vero futura non fuissent, neutiquam

[1] Ex hexaëmero. — [2] Ex comm. in Matth. — [3] Ex Orat. 2 in Oziam. — [4] Ex comm. in Matth.

prædicta essent. Quoniam vero perperam illi fecerunt, et desperate laborarunt, venerunt scandala, et quod futurum erat, prædicit. Quid si illi emendati fuissent, inquit, nec quisquam induxisset scandala, nonne verbum hoc mendax deprehensum fuisset? Nequaquam. Non enim dictum fuisset. Si enim futurum esset, ut omnes emendarentur, non diceret, Necesse est, ut veniant. Sed prævidit suopte ingenio haud emendabiles fore, idcirco dixit, omnino venient. Et quare, inquit, ipsos non e medio sustulit? Quia non inde læsi homines intereunt, sed sua ipsorum desidia. Quod si propter scandala perirent, omnibus pereundum esset. Quin si resipiscamus, non exiguum inde lucrum percipimus, ut assidue scilicet vigilandum nobis putemus. Si enim cum inter hostes simus, et tot tentationes nobis immineant, somno indulgemus; quid in securitate viventes non faceremus? Ac si placet, primum hominem considera. Si enim cum breve tempus, nec totum fortasse diem in paradiso vixisset, deliciis fruitus eo vitii pervenit, ut etiam æqualem se Deo fore cogitaret, et veteratorem benefactorem putaret, nec ullum retineret præceptum: hic si ita reliquam vitam egisset, quid non molitus esset? Cum enim quis semel a malis liberatus, non resipiscit, longe graviora prioribus luet. Et hunc enim pluribus de causis emendari oportebat: quod ante malis affectus sit, quod liberatus; quod, nisi mutaretur, pejora sustinenda expectare haberet. Quod si nullo istorum fiat melior, quomodo non multo graviora prioribus malis patietur? Etenim Pharao si ex priori plaga emendari voluisset, non fuisset expertus posteriores, nec postea cum toto simul exercitu submersus esset. Sed qui sub vinculo fuerit bonus, nunquam bonus erit: quin a necessitate liberatus, mox ad ingenium redibit. Ne igitur hoc quærentes dicamus, Qui nihil aut boni aut mali egerit, qualem is locum accipiet? Nihil enim fa-

cere boni, id ipsum est malum facere. Si enim famulum aliquem haberes, qui neque furaretur, neque contumelia te afficeret, nec obmurmuraret, imo etiam ab ebrietate, aliisque omnibus vitiis abstineret : semper autem otiosus sederet, nec quidquam eorum quæ domino a servo debentur, præstaret, dic mihi, nonne ipsum flagellares? nonne tormentis afficeres? Et tamen nullum flagitium commisit. Satis est igitur mali hoc ipsum, nihil fecisse boni. Sit etiam nobis agricola aliquis, qui nihil de nostris dissipet, neque dolo et insidiis agat, neque suffuretur, solum autem compressas manus tenens domi sedeat, neque semina spargat, neque rura proscindat, neque vitem colat, neque aliud quidquam circa agriculturam efficiat : nonne talem pœnis persequemur? Et tamen nulla nos injuria affecit, nec habemus in quo accusare eum possimus. Verum hoc ipso injuriam intulit. Et nostro quidem in corpore sit manus quæ caput non feriat, neque excindat linguam, neque oculos evellat, neque aliud ejusmodi quid mali faciat ; otiosa maneat solum, nec sui quidquid est officii, toti corpori præstet : nonne abscindere potius ipsam operæ pretium erit, quam otiosam totique corpori nocentem circumferre? Quid autem os, si manum non absumat, neque mordeat pectus ; quæ vero ad se spectant, omnia omittat, nonne illud occlusisse melius fuerit? Si itaque in istis, non solum mali nihil fecisse, sed etiam bona omisisse grandis injuria censetur : multo magis in spiritualibus. Utinam fieri posset[1], me quidem pro vobis certamen bene gerere, vos autem bene gestæ rei præmia ferre, nec ego unquam tam molestus essem. Quemadmodum enim mater febri laborantem filium videns, eique dolenti et ardenti astans, frequenterque lamentans inquit : Utinam, fili, febrim tuam suscipere liceat, et in me ipsam hanc haurire flammam :

[1] Ex Serm. in statuas.

sic etiam ego dico; Utinam fieri posset, ut pro vobis laborando rem omnem bene gerere valerem. Sed non licet hoc nobis; non, inquam, licet. Quocirca si quis alios quoque corrigere possit[1], illis sese potissimum adjungat, qui curationem sunt admissuri, eosque meliores efficiat. Qui vero infirmior est, fugiat improbos, ne eamdem ab ipsis perniciem capiat. Sic enim et præsentem vitam secure transiget, et futura bona consequetur. Quæ omnes nos consequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: cum quo Patri simul et Spiritui sancto gloria nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVII.

De liberorum educatione.

Rogo vos atque obtestor[2], dilectissimi, magnam liberorum nostrorum geramus curam, et ubique ipsorum animæ salutem quæramus. Imitare beatum Jobum, qui filiis, etiam ob peccata quæ cogitatione fiunt, timens, pro ipsis offerebat sacrificia, magnamque ipsorum rationem habebat. Imitare Abrahamum, qui et ipse non pecuniis et opibus congregandis studebat; sed de divinis legibus, qua ratione ipsarum custodiam ad suos posteros integram transmitteret, cogitabat. David quoque, dum e vita decederet, filium suum accersens, pro ampla hæreditate ei isthæc mandabat, et protinus dicebat: Si volueris, fili, juxta leges Domini vivere, nihil tibi accidet inexpectatum, sed res omnes ad voluntatem tibi fluent, magnaque frue-

[1] Ex interp. Ps. 140. — [2] Ex Serm. *Vidua eligatur.*

ris securitate. Si vero ab illo excideris auxilio, nihil tibi regnum atque ampla ista potestas proderit. Ubi enim pietas in Deum non est, ipsæ quoque quæ habentur opes, cum periculo, summoque dedecore pereunt. Hæc vero ubi habetur, mox etiam quæ modo desunt, accedunt. Quocirca cogitare parentes oportet[1], non quomodo filios auro et argento divites faciant; sed qua ratione pietate et sapientia virtutumque possessione omnibus evadant locupletiores : ne multa desiderent : ne sæcularibus et stultis cupiditatibus capiantur et gestiant. Illorum quoque introitus et exitus, conversationes, inquam, et congressus, accurate inquirere oportet, scientes, quod si ista neglexerint, nulla apud Deum venia sint digni habendi. Si enim curæ pro aliis gestæ a nobis exposcenda sit ratio; unusquisque enim, inquit, non quæ sua sunt, quærat, sed quæ sunt alterius quanto magis illius quam pro liberis nostris habuimus ? Tu vero, ut equum habeant bonum, ut splendidas ædes, ut sumptuosum agrum, nihil non agis et moliris : ut vero animus sit bonus, ut pia voluntas, nullam habes rationem. Jam vero, possessiones ipsæ licet multæ sint et amplæ, si tamen desit industrius aliquis, qui cum virtute eas administrare possit, universæ evanescunt, et una cum ipso intereunt. Si vero generosus et sapientia præditus sit animus, etiamsi nihil domi repositum sit, omnium tamen bona secure possidere poterit. At vero ejusmodi qui non paucis parentibus circa liberos usu venit, dum ordinate ac dissolute viventes castigare, verbis reprehendere, aut contristare filios nolunt. Vidi ego sæpe in flagitiis deprehensos in carcerem abripi, et a carnificibus capite plecti. Si enim tu non ipsemet corrigas, si tu non modereris, ille se improbis et perditis hominibus conjungens, nequitiæque illorum

[1] Ex eodem.

participeps factus, sub publicas redigitur leges, ac palam omnibus inspicientibus, pœnas luit. Et quidem cum ipso damno major ignominia nascitur, omnibus scilicet, illo e medio sublato, ejusmodi patrem digito monstrantibus, et forum penitus ipsi inaccessum facientibus. Quibus enim, obsecro, oculis sibi obviantes homines, post ejusmodi filii opprobrium et calamitatem obtueri poterit? Quid ista insania perniciosius fuerit? Non pudet te, neque erubescis, dic mihi, cum in filium illum tuum judex animadvertit, et castigando emendat; atque aliena ille opus habet correctione, qui tanto inde ab initio tempore tibi cohabitavit? non te obvelas et occultas? audes denique, dic mihi, adhuc pater appellari, ita prodito filio, et necessario ipsi proventu non illato, sed ut omnibus vitiis perderetur, neglecto? Et servum quidem fugitivum videns colaphis cædentem filiolum, acerbe fers, indignaris, et bellua ferocius in percutientis faciem insilis. Diabolum vero quotidie cernens filio colaphos infringentem, dæmones inquam, in scelera ipsum inducentes, dormis tamen, nec doles, neque adversaris, neque truculentissimæ bestiæ eripis filium? Et qualem tu experieris humanitatem? Quomodo enim non absurdum est, te quidem, cum a dæmone exagitatur tuus filius, ad omnes Sanctos currere, eosque qui in verticibus montium degunt, fatigare, ut a furia illa ipsum liberent: peccato autem quod quovis dæmone perniciosius est, assidue ipsum infestante, nihil plus facere? Et vero a dæmone vexari adeo grave non est; neque enim in gehennam præcipitare dæmon omnino potest: quin, si sobrii simus, coronas nobis tentatio ista feret splendidas et præstantes; si inquam grato animo ejusmodi insultus feramus. At qui cum peccato vitam agit, fieri non potest ut unquam salvetur; sed necesse eum et in hac vita contumeliis obnoxium esse, et rursus

e vita decedentem æternas pœnas luere. Sed quam tandem excusationem afferes? Annon ab initio, inquit, tibi feci puerum cohabitare? constitui vero te ipsius magistrum, et præfectum, et curatorem, et ducem. Annon integram ipsius potestatem in manus tuas tradidi? nonne tenerum illum adhuc conformare jussi et aptare? Quam igitur habebis veniam, si permiseris ipsum reluctari? Quid igitur erit quod dicas? num, quia effrenatus et intractabilis est? atque ab initio oportebat te omnia ista advertere, et cum freno ductilis planeque puer esset, illum frenare, solerter instituere, et ad omnem honestatem conformare; atque animi illius motus subigere, cum facilior cultura erat: tunc spinas oportebat exscindere, cum teneriore existente ætate, facilius eas evellere licebat: sic enim incuratæ affectiones atque auctæ, usque adeo indomitæ non evasissent. Quam igitur excusationem habebimus, quando Deus filiorum injuria nos afficientium, ne vitæ quidem parcit; « Qui maledixerit » patri suo, inquit, morte moriatur[1], » nos vero ob injuriam Deo illatam, etiam indignari eis nolumus? Ego, inquit, injuriam tibi inferentem etiam occidere non recuso, tu vero leges meas proculcantem nec verbo contristare audes? Et quomodo hæc venia sunt? Ne igitur filiorum curam prætermittamus, scientes, eos, si recte in divinis rebus sese habeant, etiam in præsenti vita honoratos et nobiles futuros. Eum siquidem, qui cum virtute et æquitate vitam hanc transigit, omnes reverentur et honore prosequuntur, licet omnium alioqui sit pauperrimus. Sicut e diverso improbum aversantur et odio prosequuntur, etsi magnam facultatum copiam possideat. Qui enim liberos suos negligunt, quamvis cæteroqui boni et moderati sint, ob hoc tamen peccatum extremam subibunt

[1] Exod. XXI, 17.

pœnam. Quod si clare perspicere velitis [1], nos, licet omnia nosta recte administremus, liberorum vero negligamus salutem, gravissimas pœnas daturos, diligenter iis quæ dicturus sum, attendite. Sacerdos quidam erat apud Judæos [2], homo modestus et probus, Heli nomen huic erat, duorum filiorum pater, is cernens filios ad vitium tendere, non cohibuit, non vetuit : imo cohibuit et vetuit, at hoc non qua par erat diligentia faciebat. Nam pœna nulla illos coërcuit, sed verbis duntaxat et admonitionibus ab hac nequitia illos abducere nitebatur, atque ejusmodi ad ipsos verba assidue habebat : Ne filii, ne feceritis ita; non enim est bona fama, quam ego de vobis audio. Et quidem satis idonea erant ista verba ad corrigendum illos; sed quia non totum, quod tenebatur, præstitit, idcirco tum sibi, tum filiis suis Deum inimicum reddidit : et dum filiis suis intempestive pepercit, filiorum juxta, ac propriam perdidit salutem. Et præter ignaviam quidem in castigandis filiis, aliud nihil habebat Deus, quod seni objiceret. Quod si levius delinquentem adeo cum universa domo Deus subvertit, num gravius peccantes impunitos dimittet? Si sacerdotem illum, seniorem, nobilem, et qui viginti jam annis sine culpa Hebræorum genti præfuerat, nihil istorum liberare valuit; sed quia filiorum accuratam rationem non habuit, valde miserabiliter interiit; hujus quidem negligentiæ culpa, omnia illa, velut immanis quidam fluctus, obruit, universaque recte facta obscuravit · quæ nos pœna manebit, qui et a virtute ipsius longe absumus, et liberis nostris non modo non prospicimus, sed et quovis barbaro crudelius erga illos nos gerimus? Quemadmodum enim quis in propriis peccatis ad defensionem et veniam confugere nequit [3], sic

[1] Ex orot. ad fidelem patrem. — [2] 1 Reg. II. — [3] Ex interp. epist. ad om.

nec parentes pro filiorum delictis. Et merito quidem. Si enim a natura peccatum hominibus inesset, recte ad defensionem quis confugeret. Quoniam vero libere et mali sumus et boni, quamnam ille speciosam causam afferat, qui charissimum sibi perverti et improbum fieri permittit? Ne igitur divitias ita filiis tuis relinque, ut deseras virtutem. Extremæ siquidem est dementiæ, superstites quidem, non facere ipsos omnium bonorum dominos; defunctos vero magnam facili juventuti præbere licentiam. Nam dum adhuc vivimus, etiam rationes ab illis poscere poterimus, maleque facultatibus usos castigare et refrenare : mortui vero, si una cum nostra et adolescentiæ solitudine etiam ex divitiis licentiam suggeramus; in infinita præcipitia miseros illos et ærumnosos adigemus. Ne igitur hoc cogitemus ut opulentos ipsos[1], sed ut virtute præditos relinquamus. Si enim in divitiis habeant fiduciam, nihil aliud curabunt; ut qui morum improbitatem pecuniæ abundantia facile obumbrare possint. Si vero viderint, se isto solatio destitutos, omnia molientur, ut virtute magnum suæ egestati solamen consequantur. Ne igitur ante privata aut publica negotia aggrediamur, quam animos ipsorum recte efformemus. Si vos liberos vestros bene instituatis, ipsi quoque suos erudient, et hi rursum suos docebunt; atque ita usque ad adventum Christi res procedens, iis, qui radicem præbuerunt, integram afferet hujus rei mercedem. Si enim recte educaveris filium[2], ita et hic filium suum, et iste suum; veluti catena quædam et series reipublicæ optimæ semper progredietur, a te ducto et exordio et radice, tibique habitæ pro posteris curæ fructus proferet. Qui vero patres filiorum moderationem et temperantiam negligunt[3], libero-

[1] Ex interp. epist. 2 ad Corinth. — [2] Ex orat. in illud *Vidua eligatur.* — [3] Ex 2 ad Corinth.

rum sunt interfectores : atque ideo illis crudeliores, quod ad interitum et mortem animæ hæc res tendat. Ut igitur, si equum videas, ad præcipitium ferri, frenum injicis, et retractis jubis vi cohibes, crebroque flagellas, quæ pœna quidem est, sed mater tamen salutis : ita cum filiis quoque tuis agas, quando delinquunt. Liga peccantem donec Deum placaveris : ne dimiseris solutum, ne amplius Dei ira vinciatur. Si enim tu illum ligaveris, non ultra ligabit illum Deus : si vero tu non ligaveris, infanda illum manent vincula. At satis longo tempore, inquis, pœnas dedit. Quanto, dic mihi? annum unum, duos, aut tres? Verum ego non temporis diuturnitatem quæro, sed animi emendationem; istam igitur ostende. Si compunctus sit, si mutatus, et totum confectum est : sin minime istud, nihil jam tempus prodest. Nec enim an sæpe obligatum sit vulnus, sed an aliquid ligamen profuerit, quærimus. Ac si quidem vel brevi tempore juverit, non amplius apponatur : sin utilitatis nihil attulerit, etiam post decem annos apponatur. Atque hic sit terminus, quo vinctus solvatur, ejusdem scilicet commodum. Nihil enim adeo commendat imperium habentem[1], quam amor in subditos. Nec enim patrem sola generatio facit, sed etiam generationem sequens amor. Quod si, ubi natura est, dilectio necessaria est ; multo magis ubi gratia. Et tu vero puer, tanquam famulus iis servito, qui te genuerunt. Quid enim rependes illis, qualia ipsi tibi? ut enim vicissim illos generes, fieri non potest. Sed et si pater reprehendat fratrem tuum, irascere et tu cum illo; sive tanquam de fratre sollicitus, sive tanquam parenti condolens. Si enim videat, qui deliquit, quod a patre quidem increpetur, te vero assentatorem habeat, segnior evadit : ac tu interea non illi solum dam-

[1] Ex comm. in 2 epist. ad Corinth.

num, sed etiam vindictam tibi ipsi accersis. Qui enim vulnus curari prohibet, huic non minor pœna debetur, quam ei qui illud infligit : imo et major. Non enim æquale est, sauciare, et obstare, ne quod sauciatum est, sanetur; hoc enim omnino mortem affert, illud vero non penitus enecat.

Ne porro genitores nostros despiciamus[1] : et si illos forte contemnamus, magistratus metuentes, omnino æquiores simus quod si et hos impii despuamus, conscientiæ nunquam evadere reprehensionem poterimus. At si hanc quoque parvipendamus et rejiciamus, hominum saltem opinionem timentes, meliores simus. Si vero nec hanc vereamur, legum ipsarum imminens metus vel invitos nos emendare poterit. Quemadmodum enim dum improbi puniuntur, cæteri corriguntur : sic etiam aliquibus cum laude aliquid gerentibus, multi ad parem æmulationem incitantur. Et puer quidem[2], quousque sub terribili magistro vitam agit, quamvis temperate modesteque se gerat, quamvis placide vivat; nihil tamen illud mirum est : pædagogi enim timori illam adolescentis moderationem omnes imputant. Si vero illa necessitate sublata[3], in eadem maneant morum gravitate, tunc etiam prioris ætatis temperantiam ipsi omnes adscribunt. Quapropter magistros potius quam patres inquirere et desirerare oportet. Per hos siquidem vivere duntaxat : per illos vero bene vivere contingit. Ne glorieris quod patrem sanctum nactus sis[4] : hoc enim ipsum te magis condemnabit, si domesticum generositatis exemplum habens, te ipsum majorum tuorum virtute indignum gesseris. Magnum bonum est, in propriis recte factis spem salutis habere. Nec enim ullus unquam amicus ibi opitulabitur. Si enim hîc

1 Ex Serm. in statuas. — 2 Ex iisdem. — 3 Ex 2 epist. ad Corinth. — 4 Ex Serm. de divite et Lazaro.

inquit Jeremiæ; Ne ores pro populo isto, hîc, inquam, ubi in nostra potestate est, ut convertamur, multo magis in altera vita. Majorum igitur laudes[1], si quidem illorum participes simus, etiam nostræ sunt: sin secus, nihil nobis conducunt, imo potius nos condemnant. Atque istud qua ratione fiat, audi. Absalon filius erat Davidis[2], juvenis, protervus, perditus. Hic seditionem in patrem concitavit, ipsoque e regno ejecto, omnia quæ patris erant, invasit; qui quidem nec naturam, nec educationem, nec ætatem, nec præcedentia reverebatur, sed ita erat crudelis atque immitis, adeoque bestia magis quam homo, ut omnibus istis obstaculis perruptis, naturæ legibus impudenter insultaret, turbisque ac tumultu omnia compleret. Si enim tanquam parentem revereri nolebat, at tanquam senem oportebat. Si vero et canitiem despiciebat, tanquam benefactorem erubescere debuit: ac si ne istud quidem, certe ut talem, a quo nullam injuriam accepisset. Verum, ambitionis libido omnem hunc pudorem profligavit, et ex homine bestiam fecit. Ac beatus quidem iste parens et nutritor, vagus et exul per desertum errabat; ac veluti profugus aliquis, exilio, cæterisque malis huic annexis multatur: ille vero bonis paternis luxuriose immodiceque abutebatur. Rebus igitur ad hunc modum constitutis, et agminibus penes ipsum dispositis, ac civitatibus tyranno subjectis, Chusi vir bonus et Davidi amicus, in ista temporum vicissitudine, amicitiam erga illum constanter retinuit: vidensque ipsum per desertum effusum errare, tunicam scidit, cinerem inspersit, ingemuit, amare denique et miserabiliter exclamavit. Et quia opis nihil præstare poterat, ex lacrymis petitam conferebat consolationem. Nec enim temporum et potentiæ erat amicus, sed virtutis: atque ideo regno mutato, ipse amicitiam minime mutavit.

[1] Ex interp. epist. 1 ad Timoth. — [2] Ex Interp. psalmi 7.

Videns itaque David hæc facientem, aiebat ad illum: ista quidem amici sunt, et sincerum in nos affectum habentis; nihil tamen nobis conferunt: videndum potius quidnam consilii ineundum, et qua ratione mala ista discutiantur, utque exitum aliquem periculorum inveniamus. Hæc cum dixisset, ejusmodi consilium illi suggerit: Abi, inquit, ad filium meum, et assumpta amici persona, disturba illius consilia, et Achitophelis consilium irritum fac. Occupaverat autem Achitophel tyrannum, ut qui ipsi familiaris esset, et vir alioqui in rebus bellicis strenuus, in ductando vero exercitu, belli et pugnæ tempore peritus; propter quod etiam David illum magis, quam tyrannum timebat, tam erat callidus in consiliis. His igitur auditis Chusi obsequebatur, nec quidquam illiberale aut instrenuum animo cogitabat; neque dicebat, quid si capiar? quid si deprehendatur res conficta? Vafer est Achitophel, forte etiam hoc arguet et manifestum faciet, atque ego temere et irrito conatu peribo. Nihil ejusmodi animo versans in exercitum insiliit, atque universum negotium in Deum rejiciens, in media se ipsum pericula immisit. Ut vero civitatem intravit, videns adventantem tyrannum, accessit. Hic vero repente eo viso et dominandi cupiditate ebrius, non curiose exploravit, quid afferret boni, sed ipsum irridens et probris incessens, abi, inquit, ad socium tuum, nomen patris, ob nimium odium et inimicitias appellare nolens. Chusi vero nihil conturbatus, aut commotus, quid inquit? Quando Deus erat cum ipso, ego quoque ab ipso stabam: cum vero jam tecum sit, consentaneum est ut et ego res tuas curem. Extulit hæc res tyrannum et inflavit, nec quidquam circumspecte scrutatus; homo enim levis credit omni verbo, contrariis præcipitatus, confestim illum in familiares suos ascivit, atque præcipuorum amicorum

numero ascripsit. Totum Deus dispensabat præsens et exercitum ducens in negotio præsenti. Igitur consiliio de bello proposito, atque aliis alia consulentibus, essent ne continuo insidiæ parandæ hosti, an vero aliquantisper morandum; progressus in medium Achitophel acer in consilio dando et sententia dicenda, hoc consilii afferebat: Afflictum, inquit, atque consternatum tuum patrem opprimamus, eumque, ne exigua quidem mora relicta, interficiamus. Si enim imparatum illum jam invadamus, nullius erit res laboris. His auditis; tyrannus etiam Chusi accersit, qui simulata amicitia ad ipsum venerat, et ait: Communicemus etiam cum isto sermonem hunc; quod quidem minime secundum cursum humanum contigit, subito scilicet venientem ipsum ita honorare, fideque dignum existimare, ut eumdem etiam ad consilium de tantis negotiis adhiberet: sed quod ante dixi, ubi Deo duce aliquid geritur, etiam difficilia fiunt facilia: et introducitur Chusi, cui libere rem communicat tyrannus, et quæ menti succurrerent, dicere jubet. Quid igitur Chusi? Nunquam, ait, sic erravit Achitophel. Vidisti hominis prudentiam? non continuo ei sententiam excutit, sed cum aliquo præconio. Primo enim illum admiratus, tanquam qui præcedentibus temporibus recte consuluisset: deinde præsentem ipsius reprobat sententiam; quasi diceret, miror, quomodo lapsus nunc fuerit: nec enim consultus mihi videtur iste modus. Etenim si jam patrem tuum aggrediamur, velut ursus quidam insaniens, furore plenus, et vita veluti desperata in ferventi ira pugnans, nullam salutis rationem habebit, sed ingenti cum vehementia in nos irruet. Si vero parumper moremur, et ampliore cum apparatu et majore cum securitate illum aggrediemur, ipsoque citra laborem velut in sagena facillime comprehenso, redibimus. Laudat consilium hoc

Absalon, et utilius sibi esse affirmat. Ista interim Chusi dicebat, tempus Davidi dare volens, ut consisteret aliquantulum et respiraret, atque exercitum congregaret. Hac igitur ratione rejecto Achitophelis consilio, per quosdam viros occulte missos omnia Davidi significabat, et quod consilium suum, victoriam Davidi allaturum, tyrannus sua auctoritate comprobasset. Atque ita etiam accidit. Cum enim modicum tempus concessissent qui cum tyranno erant, instructus David eos aggressus est, et tropæum erexit. Quod Achitophel ob multam peritiam et calliditatem cernens, atque hinc exitum intelligens, quod perniciosum Absaloni esset consilium, non ferens, conceptum ex hac re dolorem, abiit, et aptato laqueo se suspendit, atque hoc modo vitam finivit. De Achitophele igitur et Absalone dictum illud est : « Convertetur dolor » ejus in caput ipsius[1]. » In utriusque siquidem caput ultio descendit. Ille enim laqueo adhibito vitam abrupit : Absalon vero se quidem ipse non strangulavit, sed invitus suspensus est : nec subito sublatus, sed velut in carcere prius alligatus et ligno affixus est ; Deoque sententiam desuper ferente, ad multum temporis pependit, a propria insuper conscientia flagellatus. Atque ut noveris istam rem non humanitus contigisse, sed plane divino judicio evenisse, capilli ipsum ligno alligarunt, animal brutum tradidit : et pro funibus quidem ipsa coma, pro patibulo arbor, et pro milite mulus fuit. Et vide tamen Dei clementiam ; multo enim tempore eum dimisit, ad pœnitentiam ipsum invitans, et ut paternam dulcedinem experiretur, fecit. Et sane nisi bellua fuisset, et saxeam animam habuisset, suffecissent utique ista omnia, quæ ipsum, ab importuna illa dementia avocarent ; mensa, inquam, in qua cum patre sale vescebatur : domus, consessus, ubi

[1] Psal. VII, 17.

sermones ad illum habebantur : alia omnia, in quibus ipsi talis homicidii reo parens conciliabatur. Præter hæc erant etiam alia, quæ ipsum emollire possent, accommoda. Audivit enim quod exul et vagus oberraret; quod extrema pateretur incommoda. Quomodo vero non intellexit, quod etiam victoria obtenta, omnium miserrimam vitam viveret, execrabilis et scelestus ob tropæum? Accedit, quod sene jam patre, et spe in foribus posita, ne modicum quidem tempus expectaret. Ubi nunc sunt qui paupertatem suam deplorant? qua, quæso, egestate, quo morbo, quo dolore ista non sunt graviora? Iste tamen justus nihil ejusmodi sibi ipse locutus est, neque indigne tulit, dicens : Bonas potius reciperem retributiones, qui in lege Domini meditor die ac nocte. Qui paulo ante in tanta dignitate positus eram, nunc omnium factus sum abjectissimus : qui hostibus meis peperci, in manus flagitiosi pueri trador. Nihil penitus ejusmodi dicebat aut cogitabat : sed omnia sapienter ferebat, unicam consolationem, in iis quæ ei contingebant istam habens, quod sibi certo persuaderet, Deo conscio, universa ista accidere. Et quemadmodum tres pueri in camino dicebant : « Et si non fecerit, notum sit tibi, Rex, quod deos tuos » non colemus[1], » et auream statuam quam erexisti non adorabimus. Si vero quis ad illos dixisset, Et quanam spe mortem oppetitis, quid expectantes, quidve sperantes post mortem, post ignem? nec dum enim resurrectionis erat spes; audivisset ab illis, quia hæc maxima nobis remuneratio est, quod propter Deum moriamur. Sic etiam iste summum sibi duxit solatium, quod Deus ista perspecta habens non impediret. Si enim amans quispiam, millies pro amata occidi optet, quamvis nihil post fata ab illa speret; multo magis convenit, nos non ob spem regni,

[1] Dan. III, 17.

nec ob spem aliquam futurorum bonorum, sed propter Deum ipsum ista perferre. Quoniam ipsum decet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII.

De juramentis.

Virtutem animi ne negligamus[1], carissimi. Quis enim dolor, obsecro te, iram contristanti remittere? Dolor potius est, injuriæ meminisse et non conciliari. Quis labor, nemini maledicere? Quæ difficultas ab invidia et contemptione ac livore liberari? Quæ molestia proximum diligere? Quantus labor non jurare? Sæpius enim ira et furore detenti jurando affirmavimus, nunquam velle nos lædentibus reconciliari : deinde vero, ira extincta, reconciliari cupientes, juramentorum necessitate veluti laqueo detenti, id ipsum facere nolumus. Unde e duobus alterum nobis evenit, ut aut conciliati pejeremus, aut non conciliati odii pœnis obnoxios nos constituamus. Quomodo enim absurdum non est, vestem quidem habentes reliquis meliorem, eadem continue abuti non sustinere, Dei vero nomen ubique temere, et ut fors obtulerit, traducere? Nec porro quodvis peccatum eamdem fert pœnam? sed quæ facile corrigi possunt, majus supplicium nobis conciliant. Qui enim jurant, nullam possunt prætendere excusationem, præter contemptum. Novi quidem quod molestus et onerosus esse deinceps videar, dum vos assidua videor cohortatione fatigare. Sed tamen non cesso : ut vel hanc

[1] Ex Serm. in statuas.

meam quasi impudentiam reveriti a prava jurandi consuetudine desistatis. Si enim judex ille improbus et crudelis[1], viduæ importunitatem reveritus, mores mutavit : multo magis vos id faciatis : maxime cum vos exhortans non sui causa, sed propter salutem vestram hoc præstet. Quin et propter me ipsum me id agere non negaverim. Vestra enim commoda, mea propria recte facta existimo. Si enim neque gehenna esset, nec ullum supplicium; ego vero vos adiens beneficii loco a vobis id petiissem, nonne mihi annuissetis? nonne petitionem tam facilem, hoc modo petenti gratiam, concessissetis? Cum vero Deus id ipsum petat, et quidem propter vos, qui datis, non propter se qui accipit, quis adeo ingratus, quis ita miser et infelix est, ut Deo beneficium petenti dare nolit? Vos itaque adhortor, ut caput Joannis resectum, et calido adhuc cruore stillans accipientes, sic domum quisque suam redeatis; illudque ante oculos videre vos putetis, vocem emittens et dicens : Odio habete jugulatorem meum, juramentum. Sæpe enim artifex quispiam jurejurando discipulo dixit, non prius se permissurum, ut comedat et bibat, donec datum sibi opus integrum perfecerit. Idipsum quoque subinde pædagogus erga adolescentem, et erga ancillam domina fecit. Et necesse tamen est, vespera adveniente et opere nondum completo, aut hos qui non absolverint, fame perire; aut jurantes omnino pejerasse. Non raro etiam domi prandium nobis facientibus, et servorum aliquo delinquente, illum flagellaturum sese uxor juravit : mox contrarium juravit maritus, et restitit contendens, nec id permittens. Hic quidquid fecerint, necesse omnino est perjurium constitui. Quidquid enim fiat, alter ipsorum perjurii reus erit : quin prorsus ambo simul. Idque qua ratione fiat, dicam : mirabile enim hoc est. Juratus

[1] Luc. XI.

flagellaturum se servum vel ancillulam, deinde prohibitus, et ipse pejeravit, quia non fecit quod juravit; et prohibentem, ac juramenti veritatem impedientem perjurii crimine alligavit. Non enim pejerantes tantum, sed aliis quoque necessitatem hanc afferentes, iisdem culpis obnoxii. Quomodo vero absurdum non est, famulum quidem non audere dominum suum nomine proprio compellare, nec temere et quocumque modo: Angelorum vero dominum leviter et magno cum contemptu ubique circumferre? Vis dicere qua ratione a prava jurandi consuetudine liberari possis? Ego modum te docebo, quem si observaveris, omnino victor evades. Si igitur te ipsum, aut etiam alios aliquos gravi hoc morbo captos, eosque assidue admonitos, nec tamen emendatos videris; præcipe ut incœnati dormiant: atque hanc tibi pariter et illis mulctam impone: mulctam dico, quæ non damnum, sed lucrum adfert. Lingua enim quæ hoc modo assidue torquetur, nemine etiam suggerente; sufficientem accipit admonitionem: et licet omnium stupidissimi fuerimus, pœnæ tamen illius magnitudine toto die commonefacti, alio consilio aut adhortatione non indigebimus. Sicut enim servus, inquit, interrogatus assidue, a livore non minuitur: sic omnis jurans et nominans semper nomen Dei[1], a peccato non purgabitur. Ipsi igitur nobis persuadeamus, jurandi fugere consuetudinem, et in melius facere commutationem. Etsi enim et heri et ante illam diem de ista materia apud vos disseruerim: nec hodie tamen desistam, nec crastina die, nec sequenti, hæc monere. Et quid dico crastina die et sequenti hæc monere. Et quid dico crastina die et sequenti? donec vos emendatos videro, non cessabo. Eadem enim assidue suggerere, non dicentis, sed auditorum, perpetua doctrina indigentium, culpa est. Quid enim facilius quam

[1] Ex iisdem.

non jurare? Consuetudo duntaxat est illa correctio; labor corporis non est. Qui jam prævenit, seseque correxit, increpet post se relictum, ut amplius illum cavillis excitet. Qui vero tardior fuit, et necdum se emendavit, præcedentem consideret, eumque propediem assequi contendat. Nec mihi quis dicat: Quid si necessitatem quispiam jurandi nobis imponat? quid vero si non credat? Maxime quidem ubi lex violatur, nullam necessitatis facere mentionem oportet: una enim inevitabilis est necessitas, Deum non offendere. Cæterum illa dico, ut interim superflua juramenta præscindamus, ea inquam, quæ temere et sine necessitate, quæ domi, quæ in amicis et famulis fiunt. Ac si ista sustuleris, in illis me deinceps non indigebis. Illud enim os quod timere et fugere juramenta didicit, si vel decies millies quis coëgerit, nunquam admittet ut in illam consuetudinem incidat. Fertur quidam externorum oratorum absurda consuetudine dexterum humerum inter ambulandum movisse: quam tamen consuetudinem superavit, cultris acutis utrique humero impositis, ut vulneris timore membrum illud, si moveretur, compesceret. Hoc igitur et tu in lingua tua facito, et loco cultri, supplicii metum ei imponas: sic enim omnino vinces. Fieri enim haud potest; haud, inquam, fieri potest, ut qui curam studiumque adhibent, atque hoc efficere contendunt, aliquando vincantur. Quæ enim nobis reliqua est excusatio, aut quæ venia, si post tantam admonitionem in juramentorum vitio perseveremus? Quomodo igitur nos ab incumbentibus malis liberari poscemus, si vel unum mandatum perficere nequeamus? Quomodo bonam commutationem sperabimus? Quomodo etiam preces fundemus, aut qua lingua Deum invocabimus? Quo pacto enim non absurdum est, Rege quidem mandante, difficillima etiam subire: Deo autem nihil grave aut difficile præscribente, contem-

nere, et pravam consuetudinem prætendere? Ne, quæso, ne usque adeo nostram salutem negligamus. Timeamus Deum, sicuti hominem timemus. Turpe enim est, regias tam exacte servare leges, divinas autem et e cælis descendentes præter rationem contemnere. Qua vero de causa non jurantem solum, sed ejusdem quoque domum Deus falce destruit? Quia scilicet gravissimorum peccatorum supplicia Deus perpetuo vult remanere, ut posteri omnes modesti et sobrii reddantur. Etenim perjurum vita functum sepeliri, terræque mandari visceribus necesse est. Ne igitur cum ipso simul corpore malitia sepeliretur; domum ipsam tumulum fecit, ut omnes, qui transirent, eam videntes et causam subversionis cognoscentes, peccati imitationem fugerent. Hoc in Sodomitis quoque factum est. Cum enim in desiderio suo in invicem exarsissent, ipsa quoque terræ natura exusta est; omnique voce clarius, omnia deinceps sæcula terræ illius facies admonet, tantum non clamans, et dicens : Nolite talia facere, ne talia quoque patiamini. Quid agis, o homo? Apud sacram mensam juras, et ubi Christus jacet immolatus, ibi fratrem tuum mactas? Et latrones quidem in viis mactant; tu vero coram matre filium mactas, execrabiliorem, quam ipse Caïn, cædem faciens? Ille siquidem in deserto fratrem præsenti morte mactavit; tu vero in medio Ecclesiæ fratrem morte jugulas æterna. Num ad hoc Ecclesia facta est, ut ibi juremus? Ad hoc scilicet est facta, ut preces in ea offeramus. Anne idcirco sacra mensa astat, ut jurejurando alterutrum obstringamus? Ideo astat, ut peccata nostra solvamus, non vero ut ligemus. Tu vero, si aliud nihil, librum saltem illum reverere, quem ad juramentum porrigis; et evangelium, quod in manus accipis, alterum jurare jubens, eumque revolvens, et attendens quid ibi Christus de juramentis præcipiat, perhorresce, et desiste. Quid

ergo ibi de juramentis inquit? «Ego autem dico vobis, non » jurare omnino[1]. » Tu vero eam legem, quæ jurare prohibet, juramentum facis? O injuriam, o iniquitatem! Idem enim facis, ac si quis legiflatorem occidere prohibentem, eumdem socium asciscerct, et homicidam fieri juberet. Sicut igitur pugna exorta, licet sæpe contumeliis afficiamur, fortiter tamen ferimus, et ad inferentem dicimus: Quid tibi faciam? Ille me læsit patronus tuus, ille manus meas cohibet; atque hoc ad solatium nobis sufficit: eodem modo, si juramentum a quopiam exigere velis, temetipsum inhibe et reprime, et dic ad eum, qui juraturus est: Quid tibi faciam? quia Deus præcepit nec jurare, nec ad juramentum adigere: ille me jam inhibet. Satis hoc est ad legislatoris honorem, ad tuam securitatem, et illius, qui jurare debet, timorem. Date mihi ergo, huc advenientes dicere: In nulla civitate id videre est, quod Antiochiæ: mallent enim homines civitatem illam inhabitantes, sibi linguam prius excindi, quam juramentum ex ore emittere. Si enim, qui unum aut duos lucrifecerit, tantam a Deo accepturus est mercedem, quanta illi præmia non consequentur, qui universum orbem erudiunt? Sed forte ex consuetudine frequenter ad malignum illud verbum proferendum lingua prorumpit. Verum, cum impetum ceperit, antequam verbum extuleris, undique dentibus ipsam valide mordeas. Melius enim est, eam sanguine jam perfluere, quam tunc aquæ guttam desiderare, nec obtinere solatium posse. Annon animadvertis, te ad præcipitium ferri, et te ipsum in profundum extremæ perditionis dejicere, dum benefactorem, dum servatorem tuum maledictis insectaris? Numquid cum maledicta profers, levius negotium reddis? Imo vero auges: doloremque efficis acerbiorem. Idcirco enim diabolus innumera mala

[1] Matth. v, 34.

invehit, ut in illam foveam te deturbet. Ac si quidem te maledicta proferre videat, dolorem auget, majoremque reddit, ut punctus iterum stomacheris. Sin fortiter te illa ferentem conspiciat, et quanto malum fit gravius, tanto magis Deo agentem gratias continuo absistit, ut pote qui temere frustraque deinceps insidias tendat. Et sicut canis ante mansam stans, si hominem comedentem subinde aliquid de appositis in mensa cibis projicere videat, assidue manet : si vero semel et iterum astiterit et nihil accipiens abierit, desistit, tanquam temere et frustra expectans. Ad eumdem modum diabolus assidue ad nos intentus est; cui si tanquam cani, maledictum objeceris, eo arrepto, iterum insidiabitur. Si vero in gratiarum actione perseveres, fame ipsum enecabis, cito abiges, et resilire coges. Et quod ista hoc modo sese habeant, veterem historiam narrando ostendam. Invadentibus aliquando hostibus Judæos[1], et Jonatha, filius iste erat Saulis, aliquos quidem trucidante, aliquos vero in fugam conjiciente, volens Saül hujus pater, amplius contra reliquos exercitum excitare, et facere ne prius desisterent, quam omnes opprimerent; contrarium, quam voluit, fecit; juratus neminem, usque ad hostium ultionem suorum, comesturum panem. Quid igitur hac re stultius fieri posset? Labore enim fatigatos et vulneribus confectos milites cum refocillare debuisset, et recentiores hostibus immittere, ipsis hostibus gravius eos habuit, per juramenti necessitatem fami gravissimæ eos tradens : periculosum quippe de se ipso quempiam jurare; sæpius enim a rerum circumstantia impedimur : aliorum autem sententiam juramentorum suorum necessitati alligare, longe periculosius; id quod Saül tunc inconsiderate fecit. Sylvam transibat exercitus favum habentem, et favus ante faciem populi erat : ingres-

[1] 1 Reg. XIV.

susque est populus ad favum, et transibat loquens: Vidisti quanta vorago? mensa extemporanea: ut et accedendi facilitas, et nutrimenti suavitas, et latendi spes ad juramentorum prævaricationem ipsos invitaret. Etenim Jonathas, qui non audierat patrem suum jurantem, extendit summitatem sceptri, quod in manu sua habebat, et intinxit in favum mellis, et convertit manum suam in os suum, et respexerunt oculi ipsius. Vide quem malignus ad perjurium impulit? non unum ex militibus, sed ipsum jurati Regis filium. Nec enim perjurium tantum patrare volebat, verum et filii parabat cædem, et naturam ipsam contra se ipsam dividere nitebatur; quodque olim fecerat in Jephthe, hoc et postea facturum se sperabat. Etenim ille Deo pollicitus, se primum sibi occurrentem post belli victoriam jugulaturum, in filiæ necem incidit; filiolam enim primo sibi occurrentem mactavit. Et quid dico filii cædem? Excogitavit enim malignus ille, et hac sceleratiorem denuo reperire cædem. Si enim sciens peccasset, et jugulatus fuisset, filii cædes tantum id erat: nunc autem ex ignorantia prævaricatus, nec enim audivit juramenta, duplicem patri mœrorem attulisset. Postea conspicatus quidam militum, ait: Juratus adjuravit pater tuus populum, qui comederit panem hodie. Et dissolutus est populus. Et dixit Jonathas: dissolvit et perdidit pater meus universos. Temerato igitur jurejurando, omnes tacebant, et nemo reum in medium producere audebat. Non modicum autem et hoc aliud crimen factum est: non enim tantum pejerantes, sed etiam conscii et obtegentes criminibus communicant. Et dixit sacerdos: Accedamus ad Deum. Et interrogavit Saül Deum: An descendam post alienigenas, et trades ipsos in manus meas? Et non respondit ei in die illa Dominus. Respice benignitatem et mansuetudinem clementissimi Dei. Non enim

fulmen immisit, neque terram concussit : sed quod erga amicos amici faciunt, si contumeliis affecti fuerint, hoc et in servum Dominus fecit. Et dixit Saül : Adducite omnes tribus populi, et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit Dominus salvator Israël, quia si responderit contra Jonathan filium meum, morte morietur. Et nondum comperto, quis peccasset, judicium fecit; et reum nesciens, tulit sententiam; factusque est pater filii carnifex, et ante examinationem damnationis sententiam pronuntiavit. Et quid opus multis? Sorti rem commisit. Et dixit Saül : Jacite sortem inter me et Jonathan; dixitque Saül ad Jonathan : Annuntia mihi, quid fecisti? cui Jonathas, Gustans gustavi, ait, in summitate sceptri, quod habebam in manu mea, parum mellis, et en ego morior. Quem non flexissent, quem non ad misericordiam adduxissent verba ista? Considera quantam procellam deinde Saül sustinuit, cum ipsius viscera dissecarentur, et utrinque profundissimum appareret præcipitium. Sed tamen nec sic emendabatur : sed quid inquit? Hæc faciat mihi Deus, et hæc adjiciat, quoniam morte morieris hodie. Et dixit populus ad Saül : Hæc faciat nobis Deus, et hæc addat, si morte morietur qui fecit salutem magnam in Israël : vivit Dominus, si cadet capillus de capite ejus in terram, quia misericordiam Dei fecit in die hac. Ecce et populus secundum juravit, et regi contrarium juravit. Necesse jam scindi juramentum : omnes enim hos vere jurasse, fieri non potest. Si enim voluisset Rex resistere, et ad juramentum procedere, restitisset populus, et tyrannis crudelissima facta fuisset : et rursum, si voluisset filius propriæ parcens saluti, se ipsum exercitui dedere, parricida statim extitisset. Vides et tyrannidem, et filii cædem, et bellum civile, et pugnam, et jugulationes, et cruorem, et infinita cadavera ob unum jacere juramentum? Vidisti

quantam perditionis voraginem juramentum paravit? Ne igitur nos quoque consimilia illis patiamur, ab improba juramentorum consuetudine desistamus, quo Dei favorem nobis hîc conciliemus, et præsentem vitam secure peragamus, ac futura bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi; cui gloria et imperium, cum Patre et sanctissimo Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIX.

De mansuetudine, et injuriarum memoria.

De mansuetudine disserere volentes[1], charissimi, quemnam alium in medium adducere oportet, quam qui testimonium desuper accepit, atque in hac re summa in admiratione habitus fuit[2]? Ait enim: Inveni David filium Jessæ, virum secundum cor meum: qui non modo inimicis cibum et potum præbuit, sed etiam frequenter periclitantes a morte eripuit. Tanto enim odio Saül ipsum prosecutus est et aversatus, post innumera licet beneficia, post splendida tropæa, et partam ex Goliath salutem, ut ne nominis quidem illius meminisse vellet. Festo enim imminente, cum dolum contra ipsum struxisset, et graves insidias molitus esset; jam vero eum non adesse cerneret; ubi est, inquit, filius Isaï? et cum flagitium, quod de eo diceret, non haberet, generis obscuritatem in medium protulit; hac ratione claritatem ipsius obscuraturum se sperans. Hic vero in

[1] Ex Serm. de Davide et Saüle. — [2] Ex Serm. in illud, *Si esurierit inimicus tuus.*

spelunca dormientem ipsum inveniens, non eum appellavit filium Cis, sed dignitatis nomine: absit, inquit, ut manum meam mittam in christum Domini. Adeo mundus erat ab ira, atque omni injuriarum memoria; christum Domini vocat eum a quo tantas injurias acceperat, qui sanguinem ipsius sitiebat, qui post infinita beneficia sæpe interficere ipsum conabatur. Non enim respiciebat, quid ille pati dignus esset; sed, quid et facere et loqui sese deceret, considerabat. Quid hoc est? Hostem veluti in carcere comprehendisti, triplici detentum vinculo, loci angustia, adjutorum solitudine, et necessitate somni; nec pœnam aut supplicium de eo sumis, sed dicis: Absit, ut mittam manum meam in Christum Domini? Utique, inquit. Non enim quid ille pati mereatur, sed quid facere me deceat, nunc expendo. Vos igitur ipsum fortasse miramini, quod nullius præteritorum malorum memor fuerit; ego vero propter aliud multo magis ipsum obstupesco. Qualenam illud? Quod nec futurorum timor eum impulerit, ut hostem interimeret. Perspicue enim noverat, fore, ut e manibus suis elapsus denuo contra se erigeretur, sed elegit potius ipsemet, dimisso illo iniquo, pericula subire, quam securitati suæ prospiciendo, hostem obtruncare. Et neque præteritorum memoria, neque metus futurorum, neque exhortatio exercitus, neque loci solitudo, neque facilitas cædis, neque aliud quidlibet ipsum ad homicidium excitavit: sed tanquam benefactori cuidam, et qui magna ipsi bona præstitisset, ita inimico sibique infesto pepercit: oraque vestimenti præcisa, et aquæ lenticula sublata, procul recessit; et stans clamavit, illique incolumi servato hæc ostendit. Nec ad ostentationem aut ambitionem hæc faciebat, sed reipsa persuadere voluit, quod temere et frustra se tanquam hostem suspectum haberet: atque per hoc ad amicitiam eum attrahere eni-

tebatur. Illum enim qui tantum inimicus est et molestias infert[1], non ulcisci, nihil mirandum : hominem vero multis magnisque beneficiis affectum, deinde pro benefactis illis et semel et iterum et sæpius molitum interficere benefactorem, in manus capere, et neci tradere posse, dimittere tamen atque ab aliorum etiam insidiis eripere; idque cum iisdem denuo sit insidiaturus, quemnam summum philosophiæ gradum non habet? Quid vero ad improbitatem, in iis quæ Saül erga Davidem ostendit, addi possit? Quia hostibus nuper ab eo repulsis, et civitate se ipsam recreante, atque omnibus ob partam victoriam hostias immolantibus, ipse benefactorem et servatorem suum, omniumque illorum bonorum causam, interficere aggressus est. Et nec beneficentiæ prætextus furentem illum ac insanientem continuit : sed et semel et iterum et frequenter jaculatus est, ipsum occidere cupiens : et talia pro illis periculis reddebat præmia. David enim psallebat manu sua[2], inquit; et hasta in manu Saül : et tulit Saül lanceam, dixitque : Infigam in David. Et declinavit David a facie ipsius, et infixit lanceam in parietem. Quem, quæso, etiam eorum, qui egregie philosophari norunt, ista ad furorem non efferrent? Verum iste fugere potius elegit, et patria exulare domo, erronem, profugumque agere, et in calamitate necessarium sibi parare victum, quam Regi cædis occasionem dare. Nec enim eo spectabat, ut se ipsum ulcisceretur, sed ut illum ab eo malo liberaret. Idcirco ab oculis inimici sese subduxit, ut tumorem subduceret, sisteret inflammationem, et invidiam mitigaret. Satius enim est, inquit, me miserum esse, innumerasque pati calamitates, quam hunc apud Deum ob injustam cædem condemnari. Quid igitur æquale fuerit generoso illi et adamantino animo, quando pro divitiis paupertatem, soli-

[1] Ex Serm. 1 in David et Saül. — [2] 1 Reg. XIX.

tudinem pro patria, labores quoque et pericula pro deliciis et securitate elegit, ut inimicum ab odio, quod in eum habebat, liberaret? Cui tam efferato et agresti hæc non persuadeant, inimicitias deponere et ab invidia cessare? Sed crudelem tamen illum et inhumanum nihil horum adduxit, ut ad benignitatem flecteretur: sed persequebatur et ubique circumibat, quærens eum, qui nihil injuriæ intulerat, summa vero injuria affectus infinita ipsi pro his bona præstiterat. Ac imprudens in ipsa deinde Davidis incidit retia. Erat enim[1], inquit, ibi spelunca, et ingressus est Saül, ut exoneraret alvum: David autem et viri ipsius in interiore spelunca sedebant. Dixeruntque viri David ad ipsum: Ecce dies, sicut dixit Dominus, Tradam inimicum tuum in manus tuas, faciesque ei quod placitum est in oculis tuis. Et surrexit David, abstulitque oram chlamydis Saülis clanculum. Et post hæc percussit Davidem cor ipsius, quod abstulisset laciniam chlamydis, dixitque ad viros suos: Avertat a me Dominus, ne faciam verbum hoc domino meo, mittamque manum meam in ipsum, quia christus Domini est; ac si diceret: Propitius sit mihi Dominus; etiamsi ipsemet vellem, nunquam tamen me hoc facere permittat, nec ad peccatum istud devenire sinat. Quid hac anima mansuetius esse possit? Numquid hominem istum dicemus, qui in humana natura angelicam ostendit conversationem? Sed non paterentur divinæ leges. Quis enim, obsecro te, cito ejusmodi a Deo optare velit? et quid dico, optare? Quis imo contra molestos sibi non precari facile sustineat? Vidisti Davidis tensa retia, et prædam interceptam, venatorem stantem, et omnes adhortantes ut gladium in hostis pectus immergeret? Nunc mihi specta philosophicam animi moderationem: specta mihi luctam, victoriam, coronam. Etenim stadium

[1] 1 Reg. XXIV.

quoddam erat spelunca illa, et lucta quædam mirabilis dictuque incredibilis facta est. Luctatus enim est David, pugilem egit iracundia, certaminis præmium Saul positus erat, Agonotheta erat Deus. Non enim adversus se ipsum modo, propriamque cupiditatem ei bellum erat, sed et adversus milites qui aderant. Etenim si animo voluisset moderari, et parcere ei, qui læserat, consentaneum erat, ut et illos metueret, ne forte ipsum in spelunca contrucidarent, tanquam perditorem et proditorem salutis ipsorum, et qui communem hostem servaret. Probabile enim erat eos talia indignabundos dicere : Errones exulesque nos facti sumus, domo, patria cæterisque omnibus ejecti sumus, omniumque difficultatum tuarum consortes facti sumus : et tu malorum istorum auctorem in manus traditum cogitas dimittere, ne nobis unquam a calamitatibus liceat respirare? et inimicum studes servare, ut amicos prodas? Et quo pacto ista sunt æqua? Nam si tuam ipsius salutem negligis, nostræ certe parcas animæ. Non dolent tibi anteacta, neque memor es eorum, quæ ab ipso perpessus es mala? Saltem metu futuri occide, ne graviora patiamur. Verum nihil horum justus ille reputabat; unum illud spectabat, quomodo clementiæ redimiri corona posset. Neque perinde mirum fuisset, si solus et absque comitibus existens infestanti se pepercisset, atque nunc est, quod idem aliis præsentibus fecerit : aliis, inquam, non hominibus æquis et moderatis, sed militibus, et bellum gerere edoctis, et qui multis difficultatibus jam in desperationem erant adducti, a quibus paululum respirare cupiebant; quique non ignorarent, totam malorum dissolutionem in hostis nece sitam esse : nec malorum duntaxat dissolutionem, sed et plurimorum adeptionem bonorum. Nihil enim obstabat, quominus illo occiso regnum ad hunc transiret. Attamen cum essent tam multa, quæ milites

irritabant, tantum valuit generosus ille, ut omnes istos vinceret, et ut hosti parcerent, persuaderet. Magnum quiddam est, proprias aliquem affectiones superasse : longe vero majus, aliis quoque persuadere potuisse, ut eamdem reciperent sententiam. Jam vero multi sunt inimici[1], qui per philosophiam affectus moderatos habere videntur, qui, licet ipsimet hostem interficere non sustineant, ab aliis tamen cum interficiendi sunt, obstare nolint. Non ita David : sed perinde ac si depositum quoddam accepisset, de quo rationem reddere deberet, ita non modo ipsemet hostem non attigit, sed alios quoque interimere volentes prohibuit, pro hoste, corporis custos factus, et satelles optimus. Non igitur aliquis erraverit, si Davidem potius quam Saülem in discrimen tunc incidisse dixerit. Non enim vulgare certamen sustinuit, omnibus modis ab illorum insidiis ipsum liberare satagens. Neque ita timuisset, si ipsemet jugulari debuisset, quam metuebat ne quis militum iræ indulgens hominem perderet. Idcirco etiam talem concinnavit defensionem. Et illi quidem accusabant, accusabatur vero dormiens : defensorem agebat hostis, Deus vero judicabat, et Davidis sententiam sua auctoritate comprobabat. Nec enim absque Dei nutu furentes illos superare valuisset : sed Dei gratia erat, quæ istius insidebat labiis, et verbis illis quamdam persuadendi vim addebat. Numquid et hinc maxime propter animi magnitudinem quis ipsum miretur, quod inimicum in manus nactus, cum dormiret et immotus permanens nihil moliri posset, non solum ipsemet non interfecit, sed etiam interficere volentes impedivit? Quomodo ipsos verisimile est jam illi obtemperare, quantam benevolentiam erga ipsum habere? si enim vel infinitas postea animas habuissent, nonne omnes pro suo imperatore impendissent, ubi reipsa, ex sollicitudine quam pro

[1] Ex Serm. 2 in Davidem et Saülem.

hoste gerebat, ipsius erga familiares benevolentiam didicissent? Qui enim erga eos, a quibus molestia affectus est, mitis et mansuetus est, nonne magis in bene erga se affectos talis futurus erat? Nonne opportune quis hinc ostenderit, majus tropæum erexisse Davidem, cum pepercisset Saüli, quam cum Goliath prostravisset, ac barbari caput amputasset? Siquidem hæc illa magnificentior erat victoria et gloriosius tropæum. Illic enim et funda et lapidibus et acie indigebat: hic vero cuncta ratione peragebantur, et sine armis parata victoria, atque incruentum tropæum erectum est. Postquam igitur præclaram hanc et admirabilem victoriam sibi peperisset, surrexit tandem a somno, horum certaminum materia, Saul, et egressus est a spelunca, ignarus omnium quæ circa se gesta essent. Egressus est autem post illum et David, liberis deinceps oculis cœlum intuens; egressus est, non caput barbari gestans, sed animi commotionem mortificatam, sed iram enervatam: postquam innumera hosti dedisset vulnera; postquam Saülem servasset, et illum revera hostem diabolum multis plagis confixisset. Egressus est, dexteram cum capite coronatam habens: dexteram dico illam quæ gladium purum educere, ensemque Deo, nullo sanguine contaminatum ostendere, denique adversus tantum iracundiæ impetum resistere potuit. Egressus est tanto cum splendore, quanto tres pueri ex illo camino. Quemadmodum enim illos non exussit ignis: ita hunc non inflammavit rogus iracundiæ. Et illis quidem foris nihil ignis, in quo versabantur, nocuit: hic vero intus habens carbones accensos, et foris diabolum videns caminum incendentem, et ab inimici conspectu, et ab adhortatione militum, a facilitate perficiendi cædem, a solitudine eorum qui Saüli possent auxiliari, a præteritorum malorum memoria, a futurorum periculorum trepidatione; siquidem hæc et sar-

mentis, et resina et stupa, ac cæteris omnibus, quibus caminus ille Babylonius incendebatur, lucidiorem excitabant flammam, tamen non incensus est David, neque ullo pacto sic affectus fuit, ut consentaneum erat illum tot malis irritatum affici; sed purus et integer exivit. Egressus itaque David post Saülem clamavit, dicens: Domine, mi Rex. Et respexit Saül post tergum suum, inclinavitque David se pronus in terram, et adoravit ipsum. Numquid ista minorem afferunt laudem, quam inimicum servasse? Quoniam idem qui servaverat, servatum nunc adorat, appellat regem, se ipsum servum vocat, omniaque facit ut fastum illius atque arrogantiam reprimere, iram mitigare et invidiam tollere possit. Sed excusationem quoque ipsam audiamus. Cur audis verba populi dicentis: Ecce David quærit animam tuam? Ecce viderunt oculi tui hodie, quod tradiderit te Dominus in manus meas in spelunca; et nolui interficere te, sed peperci tibi, et dixi: Non inferam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est; et ecce oram chlamydis tuæ in manu mea, quam ego abstuli, nec interfeci te. Neque enim, si non fuissem, inquit, proximus, ac corpori tuo vicinus stetissem, potuissem vestimenti amputare partem. Etenim si non amputasset, non potuisset aliunde fidem inimico facere. Quomodo enim post tot beneficia, nihil commeritum oppugnans, suspicari potuit, quod alter injuria læsus, in manus lædentem nactus, ei pepercisset? Jam vero indubitatum suæ erga ipsum providentiæ argumentum exhibuit, ipsumque inimicum, et judicem et testem vocat suæ sollicitudinis, ita dicens: Cognosce, et vide hodie, quod non sit in manu mea iniquitas: tu vero constringis animam meam, ut eam capias. Usque adeo fastus expers erat, et ab omni inani gloria immunis, atque ad unum solum respiciebat, Dei scilicet judicium. Ait enim: Judicet Deus inter me et te.

Hoc vero dixit, non quod puniri hominem cuperet, aut pœnas de illo sumere, sed ut formidinem illi injiceret venturi judicii commemoratione : quia nequaquam ausus esset appellare judicem illum, qui decipi nequit, et in se damnationem accersere, nisi certissimum habuisset se ab omni insidiarum crimine purum et immunem esse. Quis non obstupescat, quis non miretur generosum illum et adamantinum animum? Multa siquidem magnaque poterat Saüli enumerare beneficia. Poterat, si voluisset, dicere : Cum bellum barbaricum, veluti diluvium quoddam, universam civitatem esset dissipaturum, consternatis vobis ac metu trepidantibus, inque dies singulos mortem expectantibus, ego transiens, nemine compellente, imo et te prohibente et retinente, me non continui, sed pro cæteris omnibus insilii, et bellum suscepi, et caput amputavi : et velut torrentis impetum, barbarorum illorum insultum repuli, rempublicam vacillantem stabilivi : ac per me tu quidem regnum et vitam, cæteri vero omnes præter vitam, civitatem ac domos et uxores obtinent. Ac post illud rursus tropæum, et alia bella, quæ fortiter ac feliciter gesserat, illo non inferiora. Et quod, cum semel atque iterum, imo sæpius ipsum e medio tollere conatus esset, lanceamque in caput illius torsisset, malorum non meminerit, atque alia multa plura et majora. Verum nihil horum dixit, sed tantum ea quæ illo die acciderant, in sui defensionem adduxit, ita dicens : Cognosce et vide hodie, quod non sit in manu mea malitia neque iniquitas : tu vero constringis animam meam, ut eam accipias? Quem, quæso, verba ista frangere non possint? Quia beneficia ipsi exprobrare non volebat, sed solum ut persuaderet se unum ex eorum numero esse, qui ipsum amarent et revererentur, non qui insidias aut rebellionem molirentur.

Et tu ergo[1], si quando in manus inimicum tuum nactus fueris, ne hoc cogites, ut ipsum ulciscens et infinitis contumeliis afficiens ejicias: sed ut ipsum cures ut ad mansuetudinem ipsum adducas, nec prius omnia facere et dicere desistas, donec crudelitatem ipsius lenitate superes. Id quod David quoque præstitit: qui dum hostem contra salutem suam armari videret, atque ob hoc omnia movere, non modo efferatus non est, sed magis etiam ei condoluit: et quanto majores insidias ei struxit, tanto magis ipsum deflevit, nec ante destitit omnia facere, donec ipsum quoque cum fletu et lacrymis ad excusationem excitaret. Postquam enim Saül audivisset dicentem ipsum: Domine, mi Rex, non sustinuit absque lacrymis vocem illam audire, sed ingemuit, amaram edidit vocem, et ejulabat vehementer, dicens: Justior tu es[2], quam ego: tu enim tribuisti mihi bona, pro insidiis, pro cæde, pro innumeris illis malis: ego vero tibi reddidi mala: nec ita factus sum melior, sed post beneficia illa in malitia perstiti. Tu vero ne sic quidem mutatus es, sed more tuo perrexisti, atque iterum nos insidias molientes beneficiis afficiens, quæ hodie mihi bona præstiteris, mihi indicasti: quod scilicet in manus tuas Dominus me concluserit, tu vero me non interfeceris. Quid Davide beatius fuerit, qui brevi temporis momento ita inimicum transformavit, et animam sanguinis et cædis sitientem nactus, in lacrymas et ululatus repente conjecit? Non ita Moysen admiror, quod ex prærupta petra aquarum fontes eduxerit, quam istum suspicio, quod ex talibus oculis scatebras deduxerit lacrymarum. Ille siquidem naturam vicit: hic vero voluntatem liberam superavit. Ille virga percussit lapidem: hic sermone cor pulsavit, non ut tristitiam inferret, sed ut mundum et mansuetum efficeret. Quantumcumque

[1] Ex Serm. 3 in Davidem et Saülem. — [2] 1 Reg. XXIV.

igitur illum ob propriam mansuetudinem laudibus effero, magis tamen hunc propter mutationem Saülis admiror. Siquidem multo minus est, propriis dominari affectibus, quam aliorum vincere furorem, quam cor ira intumescens compescere, et ex tanta tempestate, tam quietum facere, oculosque unde homicidium emicabat, calidis implere lacrymis. Atque hoc est stuporis ac miraculi plenum. Etenim si Saül fuisset homo æquus et moderatus, non adeo magni erat negotii ad propriam ipsum reducere virtutem. At efferatum, et ad extremam provectum malitiam, jamque ad cædem properantem, brevi temporis momento sic afficere, ut omnem illam amaritudinem evomat ex animo, quem non obscuret omnium, qui unquam philosophiæ doctrina clari extiterunt? Laude quidem summaque admiratione dignum est, quod ensem in ipsum non immerserit, neque hostile caput amputaverit: quod vero liberam ipsius mutaverit voluntatem, eamque meliorem reddiderit, et ad propriam reduxerit mansuetudinem, quid, quæso, ad summam philosophiam reliquum fecerit? Sed plerique hominum, non solum se ipsos a conversione inimicorum abstinent, imo ne vultum quidem illorum intueri aut vocem audire volunt. Verum non hoc pacto David: sed et inimicum servavit, et prior honore affecit, hoc modo alloquens, Domine, mi Rex. Et non hoc solum, sed in faciem quoque procidens suam, ipsum adoravit: et honoratus in eo, dum ille diceret, fili mi David, iterum majorem honorem exhibuit, dicens: Servus tuus, Domine, mi Rex. Quis majorem hac mansuetudinem dicere possit? Ille usque ad vitam ipsam beneficiis affectus in cognationem benefactorem ascivit: hic qui beneficia exhibuerat, dominum appellat illum, in quem beneficia contulerat: Filium me vocavit, ait, ego vero satis habeo et contentus sum, si pro servo me habeas, tantum ut iram de-

ponas, tantum ne ut quid de me suspicere mali, et ne insidiatorem aut hostem me existimes. Et vide quantum fecerit lucri. Priusquam enim hoc dixisset, non jam sustinuit ille sine lacrymis hanc vocem audire, sed ploravit amare : animi sanitatem et sapientiam, quam David inseruerat, lacrymis declarans. Quot coronis non dignus fuerit David, cum adeo sua mansuetudine et modestia Saülem superaverit, ut ei propriam condemnare crudelitatem, virtutemque illius celebrare persuaserit? Si enim, inquit, quis inimicum suum in tribulatione constitutum invenerit, et in via bona ipsum dimiserit, Dominus ei bona retribuet, sicuti tu mecum fecisti hodie. Et ecce agnosco quod regnans regnabis, quodque regnum Israël constituetur in manu tua. Et nunc jura mihi per Dominum, quod non aboliturus sis semen meum post me, et non extincturus nomen meum de domo patris mei. Et unde, quæso, hoc nosti? Penes te sunt exercitus : penes te sunt pecuniæ, arma, civitates, equi, milites, omnis denique vis regii apparatus : hic contra desertus ac nudus, nec civitatem, nec domum, nec familiam habens. Unde igitur, dic mihi, ista loqueris? nimirum ex ipsis Davidis moribus. Neque enim nudus et extorris et desertus, me armatum, tantaque circumvallatum potentia superasset, nisi Deum haberet adjutorem. Porro qui Deum habet secum, omnibus est potentior. Vides ad quantam philosophiam Saül post insidias deductus sit? Vides, quî fieri possit, ut quis omnem expuat malitiam, immutatusque ad meliora se recipiat? Quotnam coronis in singulis hisce verbis dignus fuerit David? Quanquam enim os Saülis ista sonabat, sapientia tamen Davidis ea in animum illius inseruerat. Jura mihi per Dominum, quod non delebis semen meum, nec oblitterabis nomen meum de domo patris mei. Preces jam Rex privato offert : et diademate

cinctus supplicem agit pro filiis suis, exulem rogans: et jusjurandum exigit, non diffidens ipsius moribus, sed quot malis ipsum affecerit, reputans. Jura mihi, te non aboliturum semen meum post me. Hostem filiis suis relinquit tutorem, suosque posteros in illius manibus deponit: tantum non dexteram ipsorum verbis istis apprehendens, et Deum sequestrem inducens. Quid igitur David? Num vel leviter dissimulatione vel ironia ad hæc usus est? Nequaquam: sed protinus annuit, quodque petebatur, concessit, ac mortuo Saüle, non modo illos non occidit, sed et plura tunc præstitit, quam pollicitus esset. Siquidem filium ejus cum esset claudus ac debilis cruribus, in suam ipsius domum induxit, suæque mensæ fecit participem, summoque dignatus est honore: nec erubuit, nec occultavit, nec se regiam mensam claudicatione pueri dehonestare arbitratus est: sed in eo sibi complacebat potius et gloriabatur. Quis enim eorum, qui cum eo cœnabant, dum filium videret Saülis, qui tot malis Davidem affecerat, tanto in honore apud ipsum haberi, etiamsi feris omnibus immitior esset, non cum omnibus inimicis suis, pudore ac rubore suffusus, in gratiam redibat? Si enim alibi cibum ei dari jussisset, certumque victus modum ordinasset, valde magnum erat: sed ad ipsam recipere mensam, eximiæ cujusdam est philosophiæ. Etenim plerique hominum non viventes solum ulciscuntur hostes, sed etiam ipsis defunctis, in illorum liberos, iram quam in illos habebant, effundunt. Verum non ita David, sed et viventem inimicum servavit, et illo defuncto, benevolentiam, quam erga illum gesserat, filiis exhibuit. Quidnam isto viro beatius fuerit[1]? quia non tunc solum, cum inimicum sub pedibus suis, captivo miserius jacentem, videret, eidem pepercit: sed

[1] Ex Serm. 2 in Davidem et Saülem.

etiam post salutem istam insidias sibi molientem et interficere volentem in manus nactus, cum eum simul et totum exercitum cædere posset, salvum et incolumem tamen dimisit : et quamvis non ignoraret, quam insanabili laboraret morbo, et quod nequaquam ab inimicitiis, quas erga se habebat, desisteret, se ipsum ab oculis illius subduxit, et apud barbaros veluti servus vitam agebat, inhonoratus, pudefactus, ex labore et ærumna necessarium sibi victum parans. Nec hoc solum admirandum[1], sed etiam quod in acie ipsum cecidisse audiens, tunicam disciderit, cinere se consperserit, et planctu planxerit, quali quis plangeret, filio suo unigenito et naturali amisso : assidue interim nomen ipsius et filii simul inclamans, encomia componens, amaram emittens vocem, et usque ad vesperam jejunus permanens, locisque illis quæ sanguinem Saülis exceperant, maledicens. « Montes, inquit, Gelboë, nec ros nec pluvia cadant super vos : » montes mortis : quia ibi sublata sunt tabernacula potentium. Odi et locum ipsum, inquit, propter mortuos, ibi prostratos : ne igitur posthac pluviis desuper irrigemini, quando semel amicorum meorum sanguine male irrigati estis. Et assidue vero ipsorum nomina versat, ita inquiens : Saül, Saül, et Jonathan, amabiles et decori, in vita sua non divisi, etiam in morte sua disjuncti non sunt. Quoniam enim præsentia illorum corpora non licuit amplecti, nomina eorum amplexus est, suum dolorem hisce modis, quatenus licuit, leniens, et calamitatis magnitudinem mitigans. Non enim dici potest, inquit, quod filius orphanum se esse lugeat, neque quod pater orbitatem suam deploret : sed quod nemini, inquit, contingit, illis contingit : simul et uno die e vita abrepti sunt, nec alter alteri superstes relictus est : quod vitam

[1] 2 Reg. 1.

injucundam sibi ob talem divulsionem fore existimaret. Nunc mihi quisque recordetur inimici et qui ipsum læsit, dolore adhuc in animo æstuante, atque hunc vivum tueatur, et vita functum deploret : etiamsi quid ferendum sit incommodi, ne offendat eum qui læsit, omnia et faciat et patiatur, magna a Deo expectans præmia. Nihil enim securius est [1], quam hoc pacto inimicis parcere, neque periculosius quidquam, quam suam persequi injuriam et et sese ulcisci velle. Qui enim occidurit, se ipsum sæpe condemnabit, et sceleratam habebit conscientiam, in singulos dies et horas ab illo peccato veluti stimulis punctus. Qui vero pepercit, et brevi tempore æquo animo tulerit, lætabitur post hæc et deliciis perfruetur, spem bonam expectans, præmiaque injuriarum oblivionis a Deo sperans. Ac si forte in periculum inciderit, magna cum fiducia a Deo retributionem poscet. Atque hoc ex iis, quæ inter Davidem et Saülem contigerunt, videre est. Etenim hic dum occidere vellet, nudus, inermis, ab omnibus destitutus, ac veluti captivus traditus, ita in spelunca jacebat : ille vero ubique cedens et locum dans, et ne justam quidem de eo vindictam sumere volens, absque machinis et armis, absque equis et militibus, hostem in manus nactus est : et quod majus omnibus est, Deum ad majorem benevolentiam flexit, et magna mirandaque pro sua erga inimicum sollicitudine accepit præmia. Quam igitur nos habebimus veniam [2], dum præteritorum peccatorum memores sumus, et eos, qui nos læserunt, ulciscimur, quando insons ille, tanta quidem passus, plura vero et graviora sibi mala eventura expectans, ita inimici parcere saluti cernitur, ut potius eligat ipsemet periclitari, et in timore ac tremore vitam agere, quam eum, qui innumeras ei exhibiturus erat molestias,

[1] Ex Serm. 1 in Davidem et Saülem. — [2] Ex Serm. *Si esurierit inimicus, etc.*

juste occidere? Præclarum quidem est[1], injuriam non inferre: longe vero præclarius injurias inferentem non ulcisci. Et lex quidem hanc mensuram tunc dedit[2], jubens, oculum pro oculo, dentem pro dente excutere, nec ista erat legis transgressio. Sed tam sapientiæ amans erat David, ut non solum legem non transgrederetur, sed etiam ex magna quadam abundantia eam superaret, metas, ut dici solet, transiliens. Non sibi ad virtutem sufficere existimabat, nisi etiam jussa longo intervallo superasset. A nobis autem non hoc solum requiritur, ut injuriam non reddamus, sed etiam, ut benefaciamus. Ait enim, « Orate pro persequentibus vos : benefacite iis qui oderunt vos[3]. » Quamnam ergo nos veniam habebimus, et quam excusationem, qui post Christi adventum non pervenimus ad mensuram eorum, qui in Veteri Testamento vixerunt? idque cum a nobis longe majora exigantur. « Nisi enim abundaverit, inquit, justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum[4]. » Quemadmodum enim non est æqualis is, qui se in lege recte gerit, ei, qui in iisdem recte se gessit ante legem: ita nec qui in gratia, ei, qui ante legem, imovero ei qui sub lege : sed ab ipso tempore magnum discrimen nascitur. Audi[5] enim quid dicat Petrus ad Christum : « Si peccaverit in me frater meus, quoties dimittam ei? usque septies[6]? » simul interrogat et promittit : et antequam discat, liberaliter donat. Cum enim magistri mentem probe perspectam haberet, quod ad clementiam potius esset inclinata, placere magistro volens, ait : usque septies? Deinde, ut noveris, quid intersit inter hominem et Deum : et quomodo discipuli liberalitas, quousque etiam

[1] Ex interp. psalm. 7. — [2] Deut. XIX. — [3] Matth. V, 44. — [4] Ibid. 20. — [5] Ex hom. in parab. de eo qui decem millia talenta debebat. — [6] Matth. XVIII, 21.

perveniat; cum magistri comparata abundantia, omni paupertate sit vilior : et sicut est gutta ad infinitum pelagus, ita nostram bonitatem ad immensam illius esse benignitatem : cum ille dixisset, septies, et magna donare se, singularemque liberalitatem ostendisse existimaret, Christus inquit : « Non dico usque septies, sed » usque septuagies septies : » quod facit quadringenta et nonaginta. Et ne putes difficile esse hoc præceptum. Si enim paratus sis toties peccata in te commissa despicere, semel et iterum, et tertio veniam dando exercitatus, nullam deinceps difficultatem in hac philosophia senties, semel meditatus, ut frequenter ignoscas, nec proximi peccatis offendaris. Sed et si injustam quis patiatur rapinam[1], atque pro hac injuria gratias agat Deo, innumera per illam gratiarum actionem præmia consequetur. Nihil enim ita Deo jucundum est, quam malum pro malo non reddere. Quod si quis dicat : Quomodo ego infirmior injuria me afficientem ulcisci potui? Illud responderim, quod facere id potueris, inique ferendo, stomachando, contra lædentem te orando, imprecando ipsi innumera mala, apud omnes denique criminando. Hæc enim in nostra potestate sunt posita. Qui igitur hæc non fecerit, mercedem accipiet illius, qui ultus non est. Manifestum enim est, quod si illud quoque potuisset, id tamen non fecisset. Cum igitur inimicum in manus tuas incidisse videris[2], ne tunc existimes ultionis tempus esse, sed salutis et incolumitatis. Tunc enim vel maxime parcere inimicis oportet, cum potestatem in eos nacti sumus. Ac si hoc pacto nostras res administremus, proximorumque nostrorum salutem adjuvemus, cito et illis ipsis jucundi erimus et amabiles : et quod maximum est omnium, recondita illa bona adipiscemur, gratia et benignitate Do-

[1] Ex comm. in Joan. — [2] Ex Serm. 1 in Davidem et Saülem.

mini nostri Jesu Christi. Cui gloria et imperium, cum Patre et sancto ac vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXX.

Oratio de laudibus sancti Pauli apostoli, composita a Theodoro magistro, ex diversis orationibus sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi.

Inscriptionis quidem actuum Apostolicorum totum debitum vobis persolvimus. Consequens porro erat, ut principium etiam libri aggrederemur, et diceremus, quidnam sit illud, « Primum quidem sermonem feci de » omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus facere et do- » cere[1]. » Sed Paulus non sinit nos hoc ordine consequentiæ uti : ad se ipsum et sua præclara facta linguam nostram vocat. Desidero enim ipsum videre Damascum introduci, ligatum, non catena ferrea, sed voce dominica. Desidero etiam videre captum piscem hunc magnum, qui universum mare æstu extulit : qui innumeras tempestates adversus Ecclesiam excitavit. Desidero captum illum videre, non hamo, sed sermone Dominico. Ut enim piscator aliquis in excelsa rupe sedens, et tollens arundinem, ex alto hamum in mare demittit : sic etiam Dominus noster, dum spiritualem veritatem aperuit, velut in sublimi cœlorum rupe sedens, et quasi hamum vocem illam demittens et inquiens, « Saüle, Saüle, quid me per- » sequeris[2] ? » immanem hunc piscem piscatu cepit. Quis

[1] Act. 1, 1. — [2] Ex Orat. quod utile sit ferre reprehens.

enim crudelem illum et inhumanum, persecutorem ac blasphemum, et usque adeo Ecclesiam vastantem, ut etiam per domos vagans et viros et mulieres protraheret, confunderet et perturbaret omnia, sustinuisset, nisi Rex noster derepente ipsum accersitum transmutasset, et ad se ipsum reduxisset? Etenim discipuli, quocumque illum pervenisse sciebant, timore correpti horrebant, neque audebant adversis oculis illum intueri : atque eumdem timorem ostendebant, cum jam e contrario amicus factus esset. Quod si jam conciliatum ipsum metuebant, quid non faciebant cum adversarius adhuc et hostis esset? At ego quid agam? necesse est fugere tam violentum virum : ne iterum occupatum me a proposito abducat. Non enim ignoratis, quod alibi sæpe mihi progredienti et jam ad alia converso obvius factus, in medio sermone me retinuerit, atque ita rapuerit, ut in ipso persuaderet etiam finire orationem. Hic igitur beatus Paulus[1], qui universum orbem illuminavit, vocationis suæ tempore, aliquando excæcatus est : sed cæcitas ipsius totius orbis terrarum facta est collustratio. Quoniam male videbat, bene illum Deus visu privavit, ut scilicet utiliter visum reciperet; et quia supra modum Ecclesiam persequebatur, adeoque truculentus et inhumanus erat, acrius frenum accipit, ne animi alacritatis impetu ductus, dicta contemneret : et ut intelligeret quem oppugnaret[2], quem non solum punientem, sed et benefacientem sustinere nequibat. Non enim caligo ipsum excæcavit, sed nimia lux ipsum obscuravit. Si bellum barbaricum nos circumdaret, et in prælio hostes innumera nobis facesserent negotia : deinde dux exercitus barbarici infinitas adhiberet machinationes, et omnia nostra labefactaret,

[1] Ex orat. 4 in S. Apost. Paulum. — [2] Ex orat. in illud, *Saülus autem adhuc spirans minarum et cædis.*

magnoque tumultu et turbis compleret, urbem nostram eversurum se comminans, ignique traditurum, servitutem insuper nobis intendens, subito a Rege nostro ligatus in urbem captivus duceretur: annon omnes cum uxoribus et liberis ad spectaculum illud prosiliremus? Cum igitur jam quoque bellum exortum sit, Judæis tumultuantibus et omnia turbantibus, et contra Ecclesiæ tranquillitatem multas machinas adhibentibus, hostium vero caput sit Paulus, et rebus et verbis plus omnibus præstans, omnia perturbans et confundens, hunc vero dominus et Rex noster Jesus constrinxerit, et ligatum captivum duxerit, non exibimus universi ad hoc spectaculum, ut captivum illum duci videamus? Etenim ipsi Angeli e cœlis aspicientes ipsum ligatum introduci, exultabant: non quidem, quia ligatum ipsum videbant, sed quia intelligebant quot homines a vinculis soluturus esset: non etiam, quia manu duci ipsum conspiciebant, sed quia considerabant quam multos ille a terra esset manu ducturus: non denique gaudebant, quia oculis captum cernebant, sed quia secum reputabant quam multos e tenebris educturus esset. Propter hanc causam et ego omnibus aliis relictis, ad Paulum exilire contendo. Paulus enim et Pauli desiderium nos hunc saltum saltare coëgit[1]. Quis loquetur potentias tuas, Domine, quia Paulum latere non permisisti, quia talem virum orbi terrarum ostendisti? Laudaverunt te unanimi consensu omnes Angeli, cum astra conderes et solem: sed non ita, sicuti cum toti orbi terrarum Paulum exhibuisti. Idcirco splendidior facta est terra ipso cœlo, quando et hic solari lumine splendidior est. Et iste quidem sol nocti cedit: ille vero diabolum superavit. Hic in sublimi decurrens, deorsum suos radios mittit: ille vero inferius oriens, non dimidium cœli et terræ lumine

[1] Ex interp. epist. ad Phil.

replevit, sed simul ac os aperuit, etiam ipsos Angelos magna voluptate perfudit. Si enim uno peccatore pœnitentiam agente, gaudium sit in cœlis, ipse vero prima concione quinque hominum millia venatus sit, quanta lætitia supernas Virtutes non replevit? Et quid hæc ita simpliciter dico? Sufficit Paulum loqui, et cœlos exultare atque lætari. Quid enim calidius quam hujus viscera[1], qui ubique per orbem terrarum circumcurrebat, trahebatur, lapidibus petebatur, ut ligatos solveret, et ad se ipsum traduceret? Non enim veluti pugnans negotia confecit, sed tanquam ad promptam et expeditam victoriam veniens, ita erigebat tropæa, evertens, dejiciens, destruens diaboli munitiones, et dæmonum machinas, et vix mora interposita avolavit, ab iis ad illos, et rursus ab illis ad alios transiliens, et velut optimus Imperator singulis diebus, imo singulis horis tropæa erigens. Cum tunicula enim solum ad pugnam progressus, populosas adversariorum urbes capiebat. Pro arcubus vero et hastis et sagittis atque omnibus, lingua Pauli erat; tantummodo enim loquebatur, et expugnationes quovis igne vehementius in hostes incidentes, ipsos quidem dæmones fugarunt, homines autem qui ab illis tenebantur, ad ipsum reduxerunt. Quando enim malum illum dæmonem ejecit, virorum maleficorum quinquaginta millia congregata, libros incantationum comburebant, et ad veritatem transibant. Et quemadmodum in bello collapsa turri, aut tyranno pessumdato, omnes qui cum ipso sunt, abjectis armis ad imperatorem accurrunt, ad eumdem modum etiam contigit; siquidem ejecto dæmone, obsessi omnes etiam libris abjectis, imovero discerptis, ad pedes Pauli accurrebant: hic vero adversus orbem terrarum, tanquam contra unum exercitum, aciem instruens, nusquam subsistebat, sed

[1] Ex interp. epist. 2 ad Corinth.

perinde ac si alatus esset, omnia perficiebat. Et jam quidem claudum sanabat, jamvero mortuum suscitabat, jam alium aliquem, magum scilicet, excæcabat : et ne in carcere quidem conclusus quiescebat, sed ibi quoque carceris custodem ad se ipsum traduxit, hanc captivitatem præclaram efficiens. Admirationi nobis est David uno duntaxat lapide Goliath dejiciens : sed si quis Pauli præclara facta examinet, puerile opus illud videtur : et quantum distat pastor ab Imperatore, tantum et ille ab hoc abest. Hic enim non lapidem jaciendo, invisibilem Goliath dejecit, sed loquendo, solum universum diaboli agmen dissolvit. Et quemadmodum leo rugiens, et flammam ex lingua emittens, ita intolerabilis erat, cum instaret : et transiliens assidue omnem in partem, nunc cucurrit ad hos, nunc venit ad illos, mox transivit ad istos, iterum prosiliit ad alios, vento celerius adveniens. Et sicut unicam domum, aut navim unam, totum orbem terrarum regebat, eripiens eos qui mergebantur, hæsitantes stabiliens et confirmans, nautas adhortans, in gubernaculo sedens, proram circumlustrans, funes tendens, remum ducens, velum protrahens, in cœlum aspiciens : omnium ipse unus vicem subibat : et nauta erat, et rector navis, et proreta, et velum, et navis, et omnia ferens, ut aliorum mala dissolveret. Et velut athleta aliquis luctabatur, currebat, pugnabat : aut sicut miles mœnia expugnans aut pedestri prælio congrediens, ita certaminis omne genus aggrediebatur, et ignem spirans omnibus inaccessus erat, unico corpore totum orbem terrarum invadebat, et lingua una omnes in fugam convertebat. Non ita multæ illæ tubæ in Hierichuntinæ urbis muros irruentes eos dejecerunt, sicut vox Pauli resonans munitiones diabolicas humi prosternebat, et hostes ad se transferebat. Per fenestram ex muro demissus est ut humi

ejectos ab imo sursum transmitteret. Famem igitur et sitim[1], et nuditatem, et naufragia, et timores, et insidias, et carceres, et verbera et cætera omnia, quæ propter Divini Verbi præconium beatus Paulus sustinuit, nihil opus esse arbitror commemorare, quorum vel singula ad conturbandum et consternandum sanctam illam animam sufficerent. Quando vero inquit, « Quis infirmatur, et ego » non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror[2]? » Hoc nimirum est, quod omnium maxime continuum et intolerabilem ipsi peperit mœrorem. Etenim, si in unoquoque eorum qui scandalizabantur, ipse urebatur, non potuit incendium istud in anima ipsius restingui : nunquam enim deerant qui scandalizarentur, et igni huic materiam subministrarent. Nam qui Judæos infideles esse cernebat, quomodo vel exiguam ab animi ægritudine et dolore requiem habere potuit? « Optabam enim, inquit, anathema » esse a Christo pro fratribus meis, qui mei secundum » carnem cognati sunt, qui sunt Israëlitæ. » Quod vero dicit, hunc sensum habet. Desiderabilius mihi erat in gehennam incidere, quam Israëlitas infideles videre. At qui inferni pœnas elegit, ut Judæos omnes convertere posset, illum manifestum est, hac spe frustratum, acerbiorem vitam agere, quam qui gehennæ pœnas sustinent. Papæ quam ignitus charitatis amor[3] ! Paulus contra ignem imperterritus, adamantinus ille, firmus, immotus, dicens : Quis separabit nos a Christo? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? ille qui terram et mare aggreditur, qui adamantinas mortis portas deridet, idem, dum aliquorum carorum lacrymas videret, tantopere fractus et contritus est, ut affectum suum amplius occultare non posset, sed protinus dice-

[1] Ex orat. 3 ad Stagirium. — [2] 2 Cor. XI, 29. — [3] Ex interp. epist. 1 ad Thess.

ret, Quid facitis plorantes et affligentes cor meum? O rem admirandam! profundissimarum vorago aquarum ipsum non confregit, et exiguæ lacrymæ ipsum contriverunt et fregerunt? Quid facitis plorantes et affligentes cor meum? Quid dicis, quæso te? anne adamantinum illum animum lacrymæ frangere potuerunt? Utique, inquit, magna enim est charitatis vis; ipsa me superat, ipsa me vincit, omnibus enim resisto, sola charitate excepta. Audite[1], quicumque pecunias propter Christum, imovero propter vos ipsos, non contemnitis, et perhorrescite, Pauli erga Christum causam amoris animo percipientes. Hic enim non Christum propter bona Christi, sed hæc propter illum diligebat, et hoc unum metuebat, ne charitate ipsius excideret: hoc enim ipsa gehenna formidabilius ei erat: sicut et regno optabilius, in eadem dilectione manere. Quando igitur ille quidem ob Christi amorem etiam in gehennam conjici paratus est, et regno carere, si hæc ambo proponerentur, nos vero nec præsentem vitam despicimus, jam-ne calceamentis ipsius digni sumus, qui tantum ab animi ipsius magnitudine distamus? Si enim quis unius domus curam gerens[2], famulos licet habeat, et procuratores ac dispensatores, frequenter tamen a curis respirare non possit, nemine etiam, qui eum perturbet, existente; cogita quid ille sustinuerit, qui non unius duntaxat domus, sed urbium, et populorum et nationum atque adeo universi terrarum orbis curam habebat, et in tanti quidem momenti rebus, inter tot persecutores solus existens, tam multa perferens, tamque sollicitus, quam nec pater aliquis pro liberis suis fuerit. Si quis sincere diligere cupiat[3], et virtutem charitatis cognoscere, ad hujus alumnum, beatum Paulum, inquam, se conferat, et ille ipsum doce-

[1] Ex interp. epist. ad Rom. — [2] Ex interp. epist. 2 ad Corinth. — [3] Ex epist. 2 ad Olymp.

bit, quantum certamen sit, ab eo quem quis amat, divelli, quantoque ad hoc ferendum opus sit animo.

Hic enim, hic inquam, qui veluti carne exuta, corporeque deposito, nuda totum fere terrarum orbem anima peragravit, qui omni ex animo perturbatione exterminata, corporis expertium virtutum liberam affectione naturam imitans, cætera omnia facile tolerabat, perinde ac si alieno in corpore et carceres et vincula et exilia et flagella et minas et mortem, atque omne denique suppliciorum genus pateretur : ab una porro sibi dilecta anima separatus, adeo contristatus et conturbatus fuit, ut ex ea civitate, in qua se dilectum visurum sperabat, protinus, eo non invento, exiliret. Quid istud est, o beate Paule? tu quidem compedibus vinctus, in carcere positus, incumbentia tibi flagella sustinens, et scapulas habens sanguine perfusas, docebas mysteria, baptizabas, sacrificium offerebas, et nec unum, qui salvandus erat, despexisti : in Troadem autem profectus, cum terram expurgatam et ad satus excipiendos præparatam invenisses, tam præclarum e manibus lucrum abjecisti, confestim inde exiliisti? Utique inquit : magna enim mœroris violentia occupatus fui vehementerque Titi absentia coarctavit animum meum adeoque me vicit et superavit, ut me id facere cogeret Vides-ne, quomodo maximus sit labor, dilecti separationem æquo animo ferre posse? quam sit res gravis et acerba? quam excelso opus sit et forti animo? Non enim invicem se diligentibus satis est, animo duntaxat copulatum amore esse, neque ad consolandum illos hoc sufficit, sed corporali insuper indigent præsentia : ac si ista destituantur, haud exigua lætitiæ pars præcisa est. Vis intelligere quantum sit subsidium[1], ad alliciendum fratres, etiam infideles, mitem esse et mansuetum, morumque

[1] Ex interp. epist. 1 ad Corinth.

exhibere suavitatem? Audi quid Paulus dicat[1], cum ad infidelem judicem judicandus accedit. Beatum me æstimavi, quod apud te judicandus sim. Hæc vero dicebat, non illi assentans : absit : sed mansuetudine illum lucrifacere volens. Unde et aliquo modo lucratus est et judicem cepit is, qui eousque judicio damnatus esse putabatur : ac victoriam ipse nuncupatus confitetur, clara voce dicens : « In » modico suades me Christianum fieri. » Quid igitur Paulus? Optarem, inquit, non te solum, sed etiam omnes, qui adsunt, hoc fieri[2], quod ego sum. Multa igitur multis in locis miraculorum a Paulo factorum extant monumenta, sed nihil in illo tam desiderabile est, quam stigmata, seu cicatrices. Nec ita me lætitia afficit, dum miracula operatur, quam cum tot malis afficitur : quando nimirum cæditur flagellis, trahitur, lapidibus impetitur. Lapidantes enim, inquit, ipsum extra civitatem trahebant[3]. Et iterum : Cæsum ipsum[4], et multis ei plagis impositis, miserunt in carcerem. Quantum gaudium, quanta voluptas, quantus honor, quantus splendor ipsum propter Christum ligatum videre! Sed ecce tibi rem mirandam. Et contremuit, inquit, carcer, Paulo ligato, et universorum vincula soluta sunt. Vides-ne virtutem vinculorum solventem vincula? Expergefactus autem custos carceris, et videns januas carceris apertas, evaginato gladio volebat se interficere. Quid igitur Paulus? clamavit voce magna, dicens, Nihil tibi mali feceris : universi enim hîc sumus : Cernis in ipso vanæ gloriæ contemptum, et modestiam et charitatem? Non dixit, propter nos ista contigerunt, sed tanquam unus ex captivis, Omnes, inquit, hic sumus. Si enim tacuisset, nec elata voce illius cohibuisset manus, gladium per guttur transegisset. Clamavit autem

[1] Act. xxvi. — [2] Ex interp. epist. ad Ephes. — [3] Act. xiv. — [4] Id. xvi.

Paulus, quia in interiorem carcerem conjectus erat. Contra te ipsum hoc fecisti, inquit, ut interius retruderes, qui te a periculo erant liberaturi. Vides-ne benignitatem et intentam curam Pauli? Maluit ligatus esse : et ipsemet subire periculum, quam illum videre pereuntem[1]. Et quemadmodum miles aliquis, qui universum orbem terrarum sibi infestum habet, et inter media hostium agmina versatur, nec quidquam accipit detrimenti, sic etiam Paulus, solus inter barbaros, solus inter gentiles, ubique terrarum, ubique in mari apparebat. Et sicut scintilla in stipulam aut fœnum incidens, res succensas in suam naturam convertit, sic iste quoque omnes invadens, ad veritatem universos traducebat. Quem non in stuporem ageret vinculorum[2], quibus beatus Paulus circumdabatur, potentia? quippe quæ ad ipsius vincti pedes trahebant eos, qui ante eumdem ligarant, et hos illius mancipia efficiebant. Procidebat enim, inquit, custos carceris Paulo ad pedes, et solutus vinctis pedibus subjacebat, et qui ligaverat, is ligatum, ut se metu solveret, rogabat. Dic age, nonne tu ligasti? nonne tu in interiorem carcerem misisti? Nonne tu in ligno pedes strinxisti? Quid times? Quid turbaris? quid ploras? quid gladium stringis? Ignorabam, inquit, quod tanta esset vinctorum Christi potestas. Quid dicis? cœlos aperiendi potestatem accepit, et carcerem non aperiret? A dæmonibus constrictos solvebat, et ferreum instrumentum, ipsum superaret? Qui igitur animas ligatas solvebat, corpus suum solvere non valeret? Qui alios suis vestimentis a vinculis eximebat, et a dæmonibus liberabat, is se ipsum per se non liberaret? Hanc ob causam vero primo ligatus est, et deinde alios vinctos liberavit, ut intelligas, servos Christi, cum vinculis constricti sunt, longe majorem habere, quam solu-

[1] Ex interp. epist. 2 ad Corinth. — [2] Ex epist. ad Ephes.

tos, potentiam. Hac enim ratione illustrior fortitudo justi ostenditur, quando etiam vinctus liberos solutosque superat. Quando igitur vinctus non se solum, sed et alios vinctos liberat, quid prosunt muri? Quid profuit ipsum in interiorem carcerem misisse, quando etiam exteriorem patefecit? Vultis cognoscere quam sit res eximia, catena ferrea, propter Christum servili corpori circumposita? beatum Paulum audite, hac ipsa in re gloriantem et dicentem, Rogo igitur vos ego vinctus in Domino. Ampla re siquidem et valida dignatus est, et quæ Regiam, Consularem, atque omnem omnino dignitatem excellat, propter Christum esse ligatum. Nihil enim tam splendidum est, quam propter Christum vinctus, quam circumdatæ sanctis illis manibus catenæ. Nimirum hoc longe nobilius est et augustius, quam Apostolum esse, quam Discipulum, quam esse Evangelistam. Si quis Christum diligit, ille novit quod dico. Si quis amore Domini velut insanit et exardescit, ille vinculorum potestatem intelligit : ille propter Christum vinctus esse potius, quam cœlos inhabitare eligit; hoc siquidem magnificentius est, quam ad dexteram ipsius considere, honestius quoque et beatius quam sedere super sedes duodecim. Si quis mihi cœlum totum largiri velit, aut catenam illam, qua Pauli manus constrictæ fuerunt, hanc ego illi præferrem. Si quis me cum Angelis in cœlo constitueret, aut cum Paulo in vincula conjecto, carcerem ego eligerem. Si quis Virtutum illarum, quæ ante thronum sunt, consortio me jungeret, aut talem captivum faceret, captivus talis esse mallem : nihil enim præstantius est, quam mala propter Christum perpeti. Si quis mortuos excitandi potestatem mihi jam daret, non hanc ego, sed catenam istam eligerem : quandoquidem nihil ea beatius. Optarem nunc illis in locis versari, in quibus vincula illa manent, et videre catenas, quas dæmones metuunt et perhorrescunt,

Angeli vero reverentur. Si Ecclesiasticarum rerum cura vacarem, et corpore sano ac robusto essem, non recusarem tantam peregrinationem facere, quo videre saltem catenas et carcerem liceret, ubi Paulus vinctus erat. Si Paulum quis mihi concederet e cælo prospicientem et vocem emittentem intueri[1], aut e carcere; mallem ex carcere : ad ipsum enim in carcere positum cœlites perveniunt. O beata vincula! o beatas manus, quas catena illa Paulo circumdata exornavit! Non tam honorabiles erant ipsius manus[2], cum claudum illum Lystris erigerent, quam cum vinculis circumdatæ essent. Si tunc temporis ego vixissem, maxime tunc illas amplexatus oculis meis imposuissem; nec exosculari destitissem manus illas, quæ dignæ sunt habitæ, ut pro Domino meo ligarentur. Non tam beatum illum prædico, quod in tertium cœlum sit raptus, atque in paradisum, quam quod in carcerem sit conjectus. Non tam felicem ipsum judicio[3], quod arcana verba audiverit, quam quod vincula tulerit; hæc siquidem illis multo sunt majora. Optatius enim mihi mala propter Christum perferre, quam a Christo honore affici. Istud Paulus quoque, ut consentaneum est, animo perpendens, dixit : Si ille pro me servus factus, et gloriam evacuans existimabat non majore se in honore esse, quam si pro me crucifigeretur : quid me pati non oporte? Ipsum enim loquentem audi : « Clarifica me, pater[4]. » Quid dicis? Ad crucem duceris cum latronibus et sepulcrorum effossoribus, et debitam sceleratis mortem sustines, conspuendus es et cædendus, atque hæc gloriam appellas? Utique, inquit; pro dilectis enim ista patior, ac merito pro gloria duco. Si igitur Dominus meus miseros et ærumnosos diligendo, hoc gloriam appellat, et cœlestis throni gloriæ præponit, multo

[1] Ex interp. epist. ad Col. — [2] Ex comm. in epist. ad Ephes. — [3] 1 Cor. XII. — [4] Joan XVII, 5.

magis ego istas tribulationes gloriæ mihi ducere debeo. Quare anima Pauli nihil beatius est. In quibus enim gloriatur? in vinculis, in tribulationibus, in catena, in stigmatibus. Ait enim : «alligatus ego spiritu vado Jerosolymam[1], quæ in ea ventura sint mihi ignorans, nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens : quoniam vincula et tribulationes me manent.» Cur igitur abis, si vincula et tribulationes te manent? Propter hoc ipsum, inquit, ut propter Christum vinciar, utque ipsius causa moriar; ego enim non alligari tantum, sed et mori paratus sum propter nomen Domini mei. Quid igitur est hoc? non erubescis? non vereris orbem terrarum vinctus circumire? non times ne quis imbecillitatem Dei tui hinc arguat? ne quis hac de causa accedere nolit? Non sunt ejusmodi, inquit, vincula? noverunt enim etiam in Regiis aulis splendere : ut vincula mea, ait, in toto prætorio conspicua fiant, et plures fratres in Domino, vinculis meis persuasi, ut amplius verbum loqui audeant. Cernis vinculorum potius virtutem, quam suscitationis mortuorum? Vinctus est Romæ, et plerosque attraxit : Vinctus est Jerosolymis, et vinctus verba faciens Regem perterruit, et præsidi timorem injecit : exterritus enim, ipsum dimisit. Vinctus navigabat, et naufragium solvit, tempestatemque impedivit. Ipsum vinculis constrictum bestia illa apprehendit, et rursus ab eo, nullo illato damno, excidit. Et vide ubique hoc contingere. Flagellis cædebatur, et quidem vehementer cædebatur; multas enim, inquit[2], imponentes ipsi plagas; et ligabatur, atque hoc itidem vehementer; in interiorem enim carcerem ipsum miserunt, et cum majori custodia : atque ipse inter hæc, mediam circa noctem, quando etiam plane cura soluti dormiunt, cantabat, Dominumque laudabat. Quid hoc

[1] Act. xx, 22. — [2] Id. xvi.

animo firmius et constantius? Considerabat quod pueri quoque in igni et fornace cantabant. Forte cogitabat, nihil tale se passum esse. Sed opportune nos oratio ad alia iterum vincula, aliumque carcerem traduxit. Quid faciam? Tacere volo, sed non possum: alium inveni carcerem, longe illo mirabiliorem, magisque stupendum. Sed mihi, tanquam novum sermonem auspicanti assurgite, et recentibus animis adeste. Præcidere sermonem volo, sed non patitur: desistere nequeo, silere non possum, multa me hic circumfluunt: nescio quid primo dicam, quid secundo. Proinde vos obsecro, ne ordinem quis a me requirat, magna enim est rerum affinitas. Longa fuit Pauli catena, et diu nos detinuit. Sed non idcirco tacebo. Si enim ipse in carcere non siluit, neque inter flagella, ego-ne silebo, qui sedens ipsa die, et multo cum otio loquor? Et quomodo hoc rationi consentaneum fuerit[1]? Quis enim non obstupescat et admiretur, imo quis digne satis admirari et obstupescere queat, generosum illum, et usque ad cœlos sublimem Pauli animum? Siquidem vinculis constrictus et carcere conclusus a tanta intercapedine ad Philippenses litteras scripsit. Non enim ignoratis quantum intervallum inter Macedoniam et Romam intersit. Sed neque longitudo viæ, neque temporis diuturnitas, neque negotiorum multitudo, neque pericula et continuo sibi succedentia mala, neque aliud quidlibet amorem et recordationem discipulorum ipsi exemit, sed eos omnes in corde habuit: nec tam manus ipsius constrictæ catenis erant, quam animus alligatus et affixus desiderio discipulorum. Et quemadmodum Rex aliquis conscenso mane solio, in regia aula considet, ac innumeras continuo ex omni loco accipit epistolas: sic ille in carcere, velut in regia quadam aula, residens, longe frequentiores assidue transmittebat et recipiebat

[1] Ex Serm. *Sive occasione*.

litteras, eorum scilicet, qui undique gentium ad ipsius sapientiam de suis negotiis accurate referebant. Et tanto quidem plura, quæ administraret negotia, quam quivis Rex habebat, quanto eidem amplius regnum creditum fuerat.

O admirandam Pauli potestatem! Catena circumdatus erat[1], et redimitum corona Neronem prostravit : detritis et sordidis pannis amictus erat; quippe qui in carcere degebat; et universorum oculos magis ad circumjecta sibi vincula convertebat, quam vestis aliqua purpurea. In terra stans detinebatur, et deorsum inclinatus erat, et dimisso auro in curru, illi attendebant. Ac merito illud quidem. Notum enim erat et consuetum spectaculum, videre Regem bigis albis insidentem : hoc vero novum plane et inusitatum, tanta libertate captivum quempiam cum Rege colloquentem spectare, quanta Rex cum misero forte et miserabili aliquo mancipio loqueretur. Turba multa circumstabat, et omnes ab obsequiis Regi erant : mirabantur tamen non dominum suum, sed eum, qui dominum ipsorum vincebat. Verum ego non advertens, ab unguibus leonem commendo, cum ab aliis potius ipsum laudare oporteret. Quænam sunt illa? quomodo nimirum in splendido et magnifico habitu cum cælesti Rege venturus sit : quomodo item tristis et demisso vultu tunc Nero stabit. Si enim tanto honore athleta Christi fruebatur, cum nondum coronæ tempus adesset, quantam gloriam consequetur, ubi præses et arbiter certaminis advenerit? In alienis tunc erat et incola, et tantæ tamen admirationi est : cum igitur in propriis fuerit, quo tandem bono non perfruetur? cujus boni particeps non erit? quod bonum non consequetur? Nullus unquam Romanus extitit Imperator, qui tanto, quanto Paulus, honore potitus sit. Sed Imperator

[1] Ex epist. 2 ad Tim.

foris alicubi projectus jacet : hic vero noster tanquam regnans et vivus medium urbis occupat. Si vero hic ubi expellebatur, tantum honorem consecutus est, qualis erit, cum venerit? Si, cum tentoriorum artifex esset, adeo illustris fuit ; quid erit, ubi radiis solaribus refulgens aderit? Si tanta cum majestate in terra servatus sit[1], quid erit, cum venerit? Negotia fugere non licet? Vultis ostendam, honorabiliorem fuisse scenofactorem illo qui inter omnes reges maximæ apud homines admirationi fuit? Quid, quæso, Alexandro, secundum mundi hujus gloriam, fuit gloriosius? Quid sublimius? Annon multa et magna in vita sua præclare gessit? annon integras gentes et urbes sibi subjecit, victisque quam plurimis hostibus et certaminibus, tropæa erexit? nonne decimus tertius apud Senatum Romanum Deus esse existimatus est? Sed vivum aliquem, qui Rex sit et militibus stipatus, bella pro animi sententia gerere, et victorias obtinere, nihil tanta admiratione dignum est. At post mortem et sepulturam, tanta ubique terrarum et marium singulis diebus operari, id scilicet maxime stupendum est. Ubi namque nunc, dic mihi, Alexandri monumentum est? ostende mihi et indica diem, qua de vita decessit. Sed minime poteris. At vero Pauli sepulcrum splendidum et magnificum, si Romam quis perveniat, conspicere licet, ac diem insuper mortis celebrem, ut qui toti orbi solemnitatem affert. Et illius quidem sepulcrum etiam omnes ignorant : hujus vero etiam barbari sciunt, factumque est monumentum famuli Christi ipsis Regum aulis nobilius. Etenim purpura amictus quis ad osculandum illius sepulcrum vadit, et fastu deposito, stat mortuum obsecrans ut sibi apud Deum patrocinetur, et qui coronam in capite gestat, scenofactorem et piscatorem, et vita jam defunctum, tanquam defensorem, rogat.

[1] Ex interp. epist. 2 ad Cor.

Atque hoc non Romæ solum, verum etiam Constantinopoli videre licet. Istic siquidem, non mediocri honore Constantinum Magnum afficere se existimavit filius, ad limina piscatoris ipsum constituens. Et quod in Regum aulis, Regibus sunt janitores, hoc in sepulcro piscatorum sunt Reges. Ac illi quidem, velut domini intus Regiam alicubi occupant : hi vero veluti accolæ et vicini contenti fuerint, si vel janua atrii ipsis tribuatur. Et Reges quidem famulorum ac ministrorum instar sunt; servi vero Regum dignitate ornantur. Si igitur in hoc sæculo[1], quæ supra naturam sunt, illis contigerunt, quanto magis in futuro? Quis mihi jam det Pauli corpus brachiis stringere, et sepulcro ipsius affixum hærere, cineremque videre illius corporis, quod universa loca orbis terrarum peragravit, quod ea, quæ deerant passionum Christi, complevit, quod stigmata portavit, quod ubique Evangelium seminavit? cinerem quoque illius oris, per quod Christus loquebatur, et lumen omni fulgure sublimius et excellentius effulsit, et vox dæmonibus quovis tonitru terribilior erupit? Nullum enim nobis tonitru tam formidabile est, quam vox illa dæmonibus. Si enim vestimenta ipsius tantopere exhorrescebant, quanto magis ipsam vocem? Videre optarem cinerem illius oris, per quod magna et ineffabilia Christus locutus est, ac majora quidem, quam per se ipsum : quod præclarum et beatum illud verbum protulit, dum inquit, « Optabam anathema esse pro fratribus meis[2] : quo coram Regibus loquebatur et non confundebatur : quo dæmones in fugam vertebantur, non solum cum loquentis vocem prope perciperent, sed cum etiam procul abesset : quo universa in terris moderatus est, imo et quæ in cœlis sunt, sicut ipsi placebat, administravit, ligans quos volebat, et solvens ibi juxta datam sibi potestatem. Quis mihi cine-

1 Ex comm. epist. ad Rom. — 2 Rom. IX, 1.

rem de corde Pauli ostendat, quod pro singulis pereuntium ignem patiebatur, quod filios abortivos secundo cum dolore parturiebat? Illud ego vel resolutum videre desiderarem, quod cœlo sublimius, toto orbe latius, radiis solis splendidius, calidius igni, adamante firmius erat, quod novam potius, quam nostram istam vitam vixit : « Vivo » enim, inquit, non jam ego : vivit vero in me Christus[1] : » unde cor ipsius cor Pauli erat, et tabula Spiritus sancti, liberque gratiæ ; cor quod dignum est habitum, ut Christum diligeret, quantum nemo alius dilexit : quod mortem ac infernum despiciebat, et a lacrymis fraternis frangebatur. « Quid facitis, inquit, lacrymantes et affligentes cor » meum[2] ? » Videre optarem cinerem de manibus Pauli, catena constrictis, per quarum impositionem Spiritus ille donabatur, quibus divinæ litteræ exarabantur. Videte enim[3], ait, qualibus vobis litteris mea manu scripsi : manuum inquam illarum, quas cum vidisset vipera, in rogum decidit. Cinerem videre gestio oculorum illorum[4], qui bene excæcati sunt, et ad salutem totius terrarum orbis denuo viderunt, quique etiam in corpore Christum conspicere digni sunt habiti. Optarem quoque pedum illorum videre cinerem, qui totum orbem terrarum circumcursarunt, nec fatigati sunt : qui ligno constricti sunt, quando carcerem tremefaciebat : qui terram totam habitabilem et inhabitabilem circuiverunt. Et quid singula persequi necesse est? Videre spiritualem illum ipsum leonem optarem. Sicut enim leo aliquis flammam ex oculis in vulpium greges immittens, ita hic in dæmonum et philosophorum agmen irruit, et tanquam fulminis ictus in diaboli phalangas impetum fecit. Nec enim acie cum ipso congredi ausus est diabolus, sed adeo extimescebat et trepidabat, ut vel umbra ipsius conspecta, aut voce emi-

[1] Galat. II, 20. — [2] Act. XXI, 13. — [3] Galat. VI. — [4] Act. XXVIII.

nus audita, confestim fuga se proriperet. Considerate et contremiscite, quale spectaculum Roma visura sit, quando Paulum cum Petro derepente e sepulcro resurgere, et in occursum Christi rapi conspiciet! Quale donum Roma Christo transmittet! Qualibus coronis duabus redimita est! quibus aureis catenis præcincta! Non ita nitidum est cœlum, cum sol radios suos spargit, sicuti Romanorum urbs, quocumque per orbem has duas faces emittens. Quænam oratio præclaris Pauli factis recensendis sufficiat[1], aut quæ lingua hujus laudes assequi valeat? Quidquid enim Prophetæ egregium præstiterunt, aut Patriarchæ, aut Sancti, aut Apostoli, aut Martyres, totum illud hic unus habet, et tanta quidem cum excellentia, quanta nullus illorum bonum illud, quod quisque obtinebat, possedit. Quando igitur universa hominum ornamenta una anima simul habet, eaque omnia cum quadam excellentia, nec vero hominum duntaxat, sed et Angelorum, quomodo ex tanta laudum magnitudine evademus? Qua igitur condemnatione digni non essemus, si, cum homo unus omnia virtutum ornamenta in se collegerit, nos vero ne millesimam illorum partem imitari studeamus? Propter multa præclara facta Abraham Patriarcha hominibus admirationi est, præcipue vero, quod filium proprium immolare non recusavit: Isaac vero propter clementiam, quod dum propriis limitibus expelleretur, se non ultus sit, sed ubique suis possessionibus cederet, donec iniquum suorum adversariorum desiderium expleret: Jacob vero Patriarcha ob temperantiam et patientiam; David ob mansuetudinem: et Helias quod pro Domino æmularetur. Sed quid æquale Paulo fuerit, qui universa hæc conjuncta, et ea quidem excellenter, possidet? Is siquidem non filium immolavit, sed se ipsum millies mactavit: nec propriis duntaxat limi-

[1] Ex Orat. 1 in Paul.

tibus exigebatur, sed et terram et mare, et Græciam et Barbariam, ac omnem denique omnino quam sol aspicit, terram, veluti alatus quis oberravit : trahebatur, verberibus mulctabatur, impetebatur lapidibus, singulis diebus mortem sustinebat. Neque bis septem annos servitutis, æstu diei, aut noctis frigore adurebatur, sed totam vitam in fame et egestate, in catenis et carceribus, in insidiis et periculis consumebat. Æquitatis vero et mansuetudinis partes omnes, quis magis, aut æque utriusque hujus implevit, ac Paulus ? Si vero et ejusdem pro Deo zelum consideres, tantum ipsum videbis vincere Heliam, quantum hic cæteros Prophetas superavit. Sed Joannes locustis et melle sylvestri vixit. At hic in medio orbe terrarum, sicut ille in solitudine, vivens, locustis quidem et melle sylvestri non vescebatur, at mensam longe hac viliorem apponebat, necessariumque ei alimentum vix suppetebat, propter Evangelii promulgandi studium ac sollicitudinem. Reliquum est porro, ut Angelis ipsum æquiparemus. Nemo vero orationem temeritatis accuset. Si enim scriptura Joannem Angelum appellavit, quid miraris, si potestatibus illis cœlestibus omnium hominum præstantissimum conferamus? Etenim quid homo sit[1], et quanta nostræ naturæ nobilitas, quantæque virtutis hoc animal sit capax, nemo hominum magis ostendit, quam Paulus; et jam perstat, ex quo factus est, clara voce omnibus, qui nostram hanc fabricam reprehendunt, pro Domino respondens, et ostendens, non magnum inter homines et Angelos esse intervallum, si nobis ipsis attendere velimus. Non enim aliam naturam sortitus, nec dissimilem animam nactus est, nec alium mundum inhabitavit, sed eadem in terra et regione, iisdem quoque legibus ac moribus educatus, universos præcelluit homines, qui unquam ex quo homines nati

[1] Ex orat. 2 in S. Apostol. Paulum.

sunt, extiterunt: et sicuti mortuus erga mortuum immobilis fuerit, ita plane naturæ impetus sedans, nulli unquam ulla in re humana affectui succubuit. Quid igitur Paulus tot tantisque ornatus inclytis factis, et tanquam Angelus in terra apparens, quotidie lucrum facere satagebat? quid periculis pro veritate sese opponere, quid mercaturam spiritualem sibi parare, nec unquam subsistere studebat? Quam tandem nos excusationem habebimus, qui non solum ab omnibus præclaris factis nudi, sed tam multis etiam vitiis subjecti sumus, quorum vel unum solum, si nobis insit, in perditionis voraginem nos deturbare sufficiat: nec ullam interim curam adhibemus, ut saltem ista emendemus, tantum abest ut virtutum opera aggrediamur? An non beatus ille ejusdem nobiscum naturæ erat? In amorem enim sancti viri inardesco, ac proinde assidue ipsum versare non cesso: respiciensque ad ipsius animam, tanquam ad primigeniam effigiem, considero in eo affectionum contemptum, fortitudinis excellentiam, amoris in Deum fervorem: obstupesco, hominem unum, cum voluit, universas simul virtutes feliciter consecutum esse, nostrum vero singulos ne quantulamcumque partem consequi gestire. Quis igitur nos ab inevitabili pœna liberet, cum tantam virtutis magnitudinem Paulus ostenderit, qui eadem nobiscum communi natura præditus, iisdemque affectionibus obnoxius erat, et in tanta temporum difficultate vixit, ac singulis prope diebus vexabatur, discerpebatur, et publice ab hostibus prædicationis trahebatur? Et ne tanquam a me conficta audiatis, quæ sanctus iste præclara et memorabilia fecerit, animique magnitudinem, quam pro religionis præconio in dies ostenderit, ipsum dicentem audiatis oportet: « In quo quis audet, in » insipientia dico, audeo et ego[1]. » Considera mihi caram

[1] 2 Cor. XI, 21.

Deo animam, non audaciam modo, sed et insipientiam negotium vocat: docens nos, ne temere et sine necessitate, nulloque urgente, quæ a nobis facta sunt, evulgemus, si modo aliqui; qui boni quid fecerint, ex nobis inveniantur. « Hebræi sunt? Et ego. Israëlitæ sunt? Et ego. Semen » Abraham sunt? et ego[1]. » In istis, inquit, sese efferunt? Ne existiment nos inferiores esse: nam et nos hæc cum illis communia habemus. Deinde subdit: « Ministri Christi » sunt; ut minus sapiens dico, plus ego. » Hic mihi vide beati istius animi virtutem: quoniam et audaciam et insipientiam, quod a se factum est, appellavit: et quidem tanta in necessitate constitutus: neque ita dictis contentus fuit: sed quando se illos longe excellere monstrare intendebat, ne quis forte illum cæco suî amore suadente ista proferre existimaret, rursus, quod a se dictum erat imprudentiam vocat, quasi dicat, non enim ignoro, me rem facere, quæ multis patrocinatur, me vero minus deceat: sed gravis necessitas, quæ me huc impulit, id cogit. Idcirco mihi, inquit, imprudenter loquenti veniam date. Hujus nos ne umbram quidem imitabimur, qui tanta delictorum onera gestamus, et subinde cum exiguum quid recte gerimus, etiam illud ipsum in secreto mentis nostræ clausum servare nolumus, sed gloriam apud homines aucupantes, in vulgus spargimus, et in medium proponimus, atque per istam importunam loquacitatem nos expectandæ a Deo retributionis spe privamus? Nihil vero ejusmodi iste beatus passus est: sed postquam dixit, Plus ego, ennumerat deinceps res fortiter a se gestas, et inquit: « In la» boribus abundantius, in plagis supra modum, in morti» bus frequenter[2]. » Quid dicis? Novum quid et admirabile est, quod a te asseritur. Numquid enim mortem sæpius

[1] 2 Cor. XI, 22 — [2] Ibid. 27.

quis sustinere potest? Utique, inquit: etsi enim non reipsa, voluntate tamen et mente potest: interim nos docens, quod disseminandi Evangelii causa sese identidem periculis exposuerit, quæ necem ei afferre possent: sed divina gratia in mediis ipsis periculis athletam hunc conservabat, ut discipuli ampliorem ab ipso utilitatem consequerentur. Et quod deinde subditur, rursus omnia propemodum ab eo dicta obscurat. « Quis, inquit, infirmatur, et » ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror[1]? » Papæ quantus hujus viri est amor, quanta sollicitudo! Quæ mater intimo ita dolore cruciatur, filio febri laborante et lectulo affixo, sicut beatus iste? Plus scilicet pro singulis quovis loco ægrotantibus ægrotabat; et pro scandalum patientibus urebatur. Attende, enim mihi dictionis vim: Non dixit, quis scandalizatur, et ego non contristor, sed uror, inquit, doloris vehementiam nobis exponens: et propter eos qui scandala patiuntur, inflammatum interius se commonstrans. Scio quod satis multum orationem potraxerim: sed nescio qua ratione in rerum a Paulo præclare gestarum amplitudinem incidens, tanquam a vehementissimo aquarum impetu lingua abrepta sit. Finem igitur hîc orationi imponens, charitatem vestram obsecro, ut assidue illum in animo vestro circumferatis, et hoc perpetuo cogitetis, quod, licet eamdem nobiscum naturam ille sortitus, et iisdem affectionibus subjectus esset, vitæ quoque institutum vile et abjectum, utpote pelles consuens, coleret, ac in carcere esset positus, quoniam tamen sese virtutum laboribus dare in animum induxit, dignumque Spiritus sancti susceptione se ipsum facere decrevit, uberiorem ex cœlestis gloriæ cupiditate fructum perceperit. Quam nos omnes consequi contingat, gratia et benignitate

[1] 2 Cor. XI, 29.

Domini nostri Jesu Christi; cui gloria et potestas, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXI.

De morte.

Multa quidem[1], charissimi, animus noster cognoscere jam et comprehendere festinat; ac in primis quidem consummationis tempus. Idcirco eos, qui intempestiva illa curiositate laborant, reprimens Paulus, inquit: « De » temporibus autem et momentis, fratres, non indigetis » ut scribamus vobis[2]. » Quid enim hinc, dic mihi, lucri fuerit? Ponamus sæculi consummationem post viginti annos futuram, post annos triginta, post centum: quid hoc ad nos? Annon uniuscujusque consummatio est vitæ suæ terminus? Quid curiose scrutaris et turbaris pro communi fine? Sed quemadmodum in aliis, relictis propriis, pro communibus solliciti sumus, atque omnia potius quam sua quisque curamus, ita et hîc, omittentes suum quisque finem curare, communem et generalem finem discere volumus. Quod si intelligere velitis quare finis nobis absconditus sit, et quare sicuti fur in nocte veniat, ego quidem, ut mihi videtur, bene hæc habere dicam. Nemo sane virtutis ullam curam, tota vita susciperet, si finem suum sciret, sed cognito quisque ultimo die suo, postquam innumera mala ante perpetrasset, tunc demum ad pœnitentiam veniens ita decessisset. Si enim

[1] Ex comm. in epist. 1 ad Thess. — [2] 1 Thess. v, 1.

nunc, timore incertitudinis cunctorum animos concutiente, omnes universam anteactam vitam in malitia consumentes, ad extrema demum suspiria pœnitentiæ sese tradunt: si de isto quoque admodum essent persuasi, quis unquam virtutis curam haberet? Quin, si unusquisque nosset, omnino se crastino die moriturum, nihil audere ante diem illum refugeret: sed quos vellet, occideret, et inimicis vicem rependendo se ipsum recrearet, atque ita refocillato prius animo suo, mortem exciperet. Præterea, neque ipsi strenui viri mercedem aliquam haberent, contra adversa confidentes, quippe qui morte nondum præsente, facile audaciam sumerent. Ignavissimus etiam quisque in ignem ingrederetur, si quem fide dignum reperisset securitatis promissorem. Qui enim ex unoquoque periculo interitum præstolatur, et novit victurum se, si quidem non perperam sibi consulat; moriturum vero, si talia audeat, maximum alacritatis suæ et præsentis vitæ contemptus judicium protulerit. Qui namque revera philosophatur[1], et futurorum spe erigitur, nec mortem reputabit mortem: sed ante oculos mortuum jacere videns, non ita affectus erit sicuti plerique, dum coronas animo versat. Et sicut agricola frumentum cernens dissolvi, non idcirco desperat, nec tristis efficitur: ita justus quoque recte factis abundans et quotidie regnum expectans, si mortem ob oculos positam videat, non angitur animo sicut vulgus, non tumultuatur, nec turbatur. Novit enim, quod iis, qui recte vixerunt, mors sit commutatio cum melioribus, et ad præstantiora perfectio, cursusque ad coronas. Idcirco sepulcra ante civitates sunt, sepulcra ante agros, et ubique schola humilitatis nobis proponitur, ut assidue nostræ admoneamur imbecillitatis. Festinat aliquis intrare civitatem imperantem,

[1] Ex interp. psalmi. 12.

divitiis[1], potentia aliisque dignitatibus florentem : et et prius quam videat, quod sibi imaginatur, aspicit id quod sit. Et prius docemur in quid desinamus, et tunc demum interiora videre phantasmata. Nec hoc solum, sed sæpe etiam vir, cum uxorem ducere vult, legi rem subjicit, scribit dotalia : et cum nondum conjunctio conjugalis facta est, mors statim ascribitur. Nondum cognovit uxorem, et mortis sententiam contra se ipsum et contra illam ante subjicit, atque hujusmodi scribit. Si vero mortuus fuerit vir ante uxorem : si mulier ante virum, hoc aut illud constituitur. Nec de iis duntaxat qui sunt et vivunt, mortis calculus fertur, sed etiam de iis qui nondum in lucem editi sunt. Quid enim inquit? Si vero natus puer mortuus fuerit. Ecce, nondum fructus, et decretum cucurrit. Ergo-ne in tabellis naturam quis agnoscit : si vero humanum quid ei acciderit, aut uxor obierit, obliviscitur eorum quæ scripsit, aliaque verba tragica profert, et, hæccine, inquit, me pati oportebat? num ista mihi eventura, et conjuge orbandum me speravi? Quid dicis, o homo? Absque molestiis eras[2], et naturæ fines agnoscebas, postquam vero in calamitates incidisti, legum naturæ es oblitus? Ad te ipsum redi, et conscientiam perscrutare : considera, quod paulo post tibi quoque finis immineat. Sed defunctus, inquis, putrescit, pulvisque et cinis fit. Ob hoc nimirum vel maxime gaudere oportet. Etenim cum quis domum conquassatam ac veterem ædificaturus est, primum inhabitantes ejicit, ac ita domum ipsam diruit et splendidiorem reædificat. Nec res illa ejectos contristat, sed majorem etiam illis affert voluptatem. Non enim præsentem illam ædium demolitionem spectant, sed futurum ædificium, quod nondum videtur, animo concipiunt. Ad eumdem modum Deus

[1] Ex orat. de lege naturæ. — [2] Ex hom. de dormientibus.

quoque facit : Quando corpus nostrum destructurus est, inhabitantem in eo animam prius inde, veluti ex domo quadam, educit, ut cum aliam magnificentiore opere extruxerit, illam ampliore cum gloria denuo introducat. Adamus siquidem cum formaretur[1], nescivit quod e terra suscitatus esset : nec enim antiquiorem corpore animam fecit Deus, ne creationem videret : unde etiam vilitatem suam ignorabat. Cum porro in resurrectione suscitatur, noverit, quia pulvere exuto suscitatur. Etsi enim mortuus se ipsum non intuetur, ante se tamen defunctum in pulverem resolutum videt, et per ea, quæ cernit, eruditur. Non vidisti homines audaces et elatos, quomodo in mortibus ad modestiam revocati et repressi sint? denuntiatur mors, et omnium corda metu consternantur : circa monumenta philosophamur, quid simus, multa garrientes : egressi vix a sepulcris, statim humilitatis obliti sumus. In exequiis quilibet ad proximum suum hoc modo loquitur : o calamitatem ! o vitam nostram miserandam ! quid tandem sumus, quid vocem emittimus, et rapimus, et injuriarum reminiscimur ? atque ita plane quilibet philosophatur, ac si vitiis penitus renuntiare statim velit : et intus quidem cogitationibus philosophatur, foris autem operibus Deo repugnat. Sed ad propositum redeamus. Cur tandem vita functum ita defles ? An quod malus esset[2] ? Atqui propter hoc gratias agere oportet, quod vitia ipsius impedita sint. At frugi et bonus erat. Et ob hoc lætandum, cito esse ablatum illum, antequam malitia mutaret intellectum. Sed juvenis erat. Et hac de causa gratias age, Deumque qui ipsum accepit, lauda. Sicut namque eos, qui ad magistratum vocantur, multi cum fausta precatione comitantur : ita Sanctos vita decedentes, velut ad majorem vocatos honorem, cum multa de-

[1] Ex Serm. in naturæ legem. — [2] Ex Serm. de dormientibus.

ducere oportet fausta acclamatione. Non enim dico[1], ne ob defunctos omnino lugeatis, sed ne immodice id faciatis. Si namque cogitaverimus, eum qui decessit, mortalem fuisse, et a Deo ipsum ablatum esse, solatium non mediocre capiemus. In his namque indignari, est eorum, qui ipsa natura majus aliquid requirunt. Homo natus es et mortalis : quid igitur doles, quod, quæ secundum naturam sunt, acciderint? Anne doles quod comedens nutriaris? Quæris-ne ut absque alimento vivas? Ita etiam in morte est : cum mortalis natus sis, immortalitatem ne quæras. Semel hoc definitum est et statutum[2]. Verum cum Deus vocat, aut accipere aliquid a nobis vult, ne velut improbi famuli, ea quæ Domini sunt, suffuremur. Sive enim pecuniam acceperit, sive honorem et gloriam, sive corpus, sive animam ipsam, sua accepit : etsi filium tuum accepit, non tuum filium accepit, sed proprium servum suum. Si igitur nos non simus nostri, quomodo quæ sunt illius, nostra erunt? Si enim anima tua non sit tua, quomodo pecuniæ erunt tuæ? Quod si tuæ non sunt, quomodo eas quæ non sunt tuæ, secus quam oportet, consumis? Ne igitur dicas, Quæ mea sunt consumo, de meis laute vivo : non enim de tuis, sed de alienis fit. Dico vero de alienis, quia tu ita vis. Quoniam Deus tua esse vult, quæ pauperum nomine tibi sunt credita : fiunt autem quæ aliena sunt, tua, si in ipsos erogaveris. Si vero in te ipsum consumpseris, aliena facta sunt, quæ tua erant. Non vides, ut in corporibus nostris manus ministrant, os molit, venter suscipit? An dicit venter, Quoniam suscepi, totum retinere debeo? et oculus vero, quia totum lumen excipit, an idcirco illud solus retinet, et non potius universum corpus illustrat? pedes quoque quia soli ambulant, numquid se ipsos tan-

[1] Ex interp. Evang. S. Joan. — [2] Ex epist. 1 ad Corinth.

tum transponunt et non totum transferunt corpus? Et vero quilibet ex iis qui necessarium aliquod munus exercent, nisi artis suæ commodum alteri quoque impertiri velit, non solum alios, sed et se ipsum simul perdit. Etenim pauperes, si vestram avarorum et divitum improbitatem ulti fuissent, cito vos ad pauperiem redegissent, nisi egentibus de suis communicare voluissent. Sed filium[1], inquit, perdidi unicum, multis divitiis innutritum, præclaram spem ostendentem, illum qui mihi in hæreditatem succedere debebat. Et quid hoc? Noli ingemiscere, sed gratias Deo age, et eum, qui accepit, laudibus celebra: sic enim nihil Abrahamo, quoad hoc, inferior eris. Sicuti enim ille Deo jubenti dedit, sic tu quoque illo accipiente, non ingemuisti. Si enim filium mori cernens[2], gratias benignissimo Deo egeris, non minus recipies mercedem, quam ille, qui filium abduxit, ut immolaret. Ac si ploratus et luctus discusseris, omnesque ad Dei laudes excitaveris, infinita a cœlo et terra præmia percipies, hominibus te admirantibus, plaudentibus Angelis, et Deo coronante. Et quomodo fieri potest, dicit aliquis, ut illum non defleam, a quo jam non amplius pater appellor? Quid dicis? Numquid enim amisisti puerum? numquid filium perdidisti? imovero acquisivisti et firmius obtinuisti. Non enim patris appellationem perdidisti, sed ut amplius etiam voceris, adeptus es: quia non filii mortalis, sed immortalis deinceps pater vocaberis. Nec ideo, quia tibi non adest, perdidisse te illum existimare debes. Neque enim si peregre abiisset, a te etiam quoad nomen familiæ una cum corpore separatus esset. Non iste est, puer ille qui jacet, sed ille qui ad cœlos evolavit, cursuque contendit. Si igitur oculos videat depressos[3], os con-

[1] Ex epist. ad Thess. — [2] Ex epist. 2 ad Cor. — [3] Ex hom. de dormientibus.

tractum, corpusque immobile, ne ita cogites : istud quidem os non amplius loquetur, oculi isti jam non videbunt, nec amplius pedes isti ambulabunt : sed, os quidem istud melius loquetur, majora videbunt oculi, pedes supra nubes elevabuntur, et corpus hoc, quod corrumpitur, induet immortalitatem, majoreque cum magnificentia filium meum recipiam. Recordare Abrahami Patriarchæ, qui filium suum Isaac non quidem morientem vidit, sed, quod acerbius erat et gravius, ipsemet eum interficere jubebatur, nec mandato huic contradixit, nec indigne ferebat, nec denique tale quid locutus est. An ob id patrem me fecisti, ut me filii interfectorem faceres? Melius fuisset ab initio non dedisse, quam postquam dederis, tali modo ipsum denuo sustulisse. Eum-ne accipere vis? Quare mihi præcipis, ut eum jugulem, dexteramque meam contaminem? nonne mihi per hunc filium orbem terrarum nepotibus impleturum te promisisti? Quomodo igitur fructus dabis, cum radicem tollas? Quis talia vidit, quis unquam audivit? deceptus sum ac circumventus. Nihil tale dixit, neque cogitavit. Non adversatus est imperanti? non poposcit facti rationem : sed posquam audivisset hæc verba : Accipe charissimum filium quem diligis Isaac, eumque in holocaustum, supra unum montium, quem dixero tibi, offer, tanta animi alacritate mandatum implevit, ut plura etiam, quam præcepta essent, præstaret. Nam et uxorem hoc celavit, et servos latuit, infra montem ipsos relinquens. Tecum igitur perpende, quantum erat solum cum solo filio loqui, nemine præsente, cum viscera jam magis incaluissent, et vis amoris esset vehementior. Quis sermo hoc satis explicare possit? Deduxit puerum sursum, pedes implicavit, lignis imposuit, et gladium arripuit, vulnus inferre paratus erat. Quo modo et qua ratione dicam,

non habeo, solus ipse novit, qui hæc operatus est : oratio hoc explicare nulla valet. Quomodo manus non obstupuit? Quomodo nervorum robur solutum non est? Quomodo ipsum non confudit filii aspectus? Et erat simul videre hunc patrem esse, et sacerdotem, hostiamque absque sanguine offerri, holocaustum sine igne. Etenim filium occidit, et non occidit. Non occidit manu, sed occidit animi alacritate : ut omnes posthac doceret, et filiorum naturam, et opes omnes, atque adeo ipsam animam Dei mandatis posthabendam esse. Considera enim mihi generosum viri animum, quod filium jussus sit mactare illum, unigenitum, charissimum illum, illum, qui præter spem ei datus esset; quot insurgentes sibi habuerit cogitationes, sed omnes tamen ille subegit, omnesque ipsum magis extimuerunt, quam Regem satellites : soloque aspectu universas compescebat, nec mutire quidem harum ulla audebat : sed ita composite consistebant, ut ipsum ornarent potius, quam timore percellerent. Et contemplare mihi constantiam. Natura cum armis suis humi prosternebatur, et ipse stabat, manum extendens, non habentem coronam, sed gladium corona qualibet splendidiorem : et Angelorum applaudebat turba, et Deus ex cœlis laudum præconium tribuebat. Quid, quæso, huic æquale fuerit tropæo? Si enim athletam, postquam vicit, non præco ab inferiori loco, sed Rex desuper ipsum victorem in Olympiis pronuntiasset, numquid hoc ipsis coronis magnificentius ei visum fuisset, et universum theatrum attentum reddidisset? Quando igitur non homo Rex, sed Deus ipse, non in ejusmodi theatro, sed in spectaculo totius orbis, in Angelorum, Archangelorum turba ipsum victorem pronuntiat, magnifica desuper voce clamat : Ubi, age, dic mihi, sanctum istum collocabimus? Si enim filios improbos non facile contemnere solent

parentes, sed hos quoque luctu prosequuntur, hic cum filius esset germanus, unigenitus et charissimus, atque ab ipso patre mactari deberet, quis eximiam illius animi moderationem verbis assequi poterit? O beatam dexteram, quali gladio digna es habita! o gladium admirandum, in qualem usum paratus fuit, et quale peregit ministerium, qui typo subserviit, quomodo cruentatus, et quomodo non cruentatus est? Nescio enim quid dicam, adeo horrendum mysterium erat. Non attigit filii collum, neque penetravit sancti jugulum, neque rubuit justi sanguine: quin potius attigit et penetravit, et rubuit, et immersus est, et non est immersus.

Forte extra me raptus esse vobis videor, qui tam pugnantia loquor. Certe extra me raptus fui mecum reputans justi illius miraculum, sed pugnantia tamen non loquor Nam manus quidem justi, gladium infixit in jugulum filii, sed Dei manus non passa est, etiam impactam pollui sanguine pueri. Nec enim Abraham tantum tenebat ensem, sed etiam Deus. Atque ille quidem impellebat ex animi sententia: hic vero cohibuit voce, Considera vero, dixit, Occide, et continuo armabatur: dixit, Ne occidas, et protinus exarmabatur. Elegit enim potius non appellari pater, ut servum bonum et gratum se ostenderet. Et quoniam reliquit sua propter Deum, ideo Deus cum illis, ei etiam sua largitus est: et animi promptitudinem in præceptum statuit. Et ne mihi illud dixeris, quod aram tantum exstruxerit, lignaque imposuerit, sed et vocis pueri memineris, tecumque reputa, quanti cogitationum velut globi in ipsum irruerint, flammeis hastis armati, et undique ipsum confodientes et concidentes, cum filium audiret dicentem: Pater, ubinam est ovis? Quod si nunc quoque multi se non continent, qui etiam patres non sunt, quid illi accidisse consentaneum erat, qui ipsum genueraverat, qui enutrierat, qui in senectute ipsum acceperat,

qui unicum hunc habebat, qui videbat : qui audiebat, qui mox ipsum erat occisurus? Sed nihil istorum adamantem illum subvertit neque concussit : neque dixit : Quid patrem appellas, qui paulo post pater tuus futurus non est, qui jam hoc honoris perdidit? sed quid? Deus providebit sibi ovem in holocaustum, fili. Ambo naturæ nominibus utuntur : ille patrem appellat : hic filium : utrinque grave bellum excitabatur, et magna erat tempestas, naufragium tamen nequaquam. Isaac vero postquam audivit Deum, nihil amplius locutus, nec curiose scrutatus est : adeo sapiens erat puer, in ipso ætatis flore. Numquid non omnes incaluistis? nonne quilibet vestrum puerum illum mente amplectitur et deosculatur, suspicit prudentiam, veneratur pietatem? Etenim dum colligaretur et lignis imponeretur, non expavescebat, non resiliebat, nec patrem velut insanientem condemnabat : sed et vinciebatur, et tollebatur, imponebatur, atque omnia veluti agnus aliquis, silentio perferebat. Quin potius sicut communis omnium dominus, cujus etiam mansuetudinem imitabatur, et figuram servabat. « Tanquam ovis enim od occisionem ductus est, et » velut agnus coram tondente se, obmutescens[1]. » Nec mihi quis dicat[2], Abrahamum non doluisse, nec quæ patrum sunt, sustinuisse : neque ultra modum ostendere volens philosophantem, præcipua laude ipsum privet. Si enim in maximis flagitiis comprehensos, et longo tempore vita hac usos, ignotos, nec unquam a nobis visos derepente conspicientes per forum ad mortem abduci, animo contrahimur et dolemus, non raro etiam illacrymamur : is, qui filium germanum et charissimum, qui præter spem, qui post tantum temporis, qui ad extremam senectutem natus erat, hunc jam adultum suis manibus mactare et comburere jubetur, quomodo non omni supplicio gravio-

[1] Isaï. LIII, 7. — [2] Ex Serm. 2 in Stag.

rem tribulationem doloremque sustinuit? Nam si vel lapis esset, si ferrum, si ipsemet adamas, posset-ne non flecti, non frangi ad decorum filii aspectum, ad verborum prudentiam, ad pietatem animi? Audivit etenim, « Deus pro» videbit sibi ovem in holocaustum, fili mi, » nec quidquam sciscitatus est amplius. Aspiciebat patrem se ligantem, nec reluctabatur : imponebatur rogo, nec resiliit : videbat gladium contra se vibrari, et non est territus. Quid hoc animo religiosius esse possit? Audebit-ne ergo adhuc aliquis dicere, nihil Abrahamum in istis omnibus perpessum esse? Si enim inimicum, si hostem fuisset interfecturus, etiamsi bellua esset, num ista sine dolore perpetrasset? Non est ita[1], non est. Quapropter rogo atque obtestor, si quando filium aut filiam amiseris, o homo, ne ita indecenter plores et te ipsum dilanies : sed animo tuo reputa, Abrahamum filium suum occidisse, nec lacrymasse, aut asperum etiam verbum emisisse. Et Job quidem indoluit, sed tantum, quantum patrem filiorum amantem dolere consentaneum erat : sicut quod nos nunc facimus, inimicorum potius et hostium est. Neque enim si quopiam ad regia palatia deducto et coronato, tu plangeres et lugeres, amicum te illius qui coronatus esset, dicerem, sed inimicum et hostem. Sed ignoro[2], inquis, quonam abiverit. Quare enim, dic mihi, ignoras? Sive enim recte vixerit, sive secus, manifestum est quo sit abiturus. Idcirco, inquit, plango, quia peccator e vita discessit. At propter hoc vel maxime gaudere oportet, quod in peccatis præpeditus sit, nec malitiam auxerit : et juvare quantum fieri potest, non lacrymis, sed orationibus et supplicationibus, eleemosynis atque oblationibus. Non enim frustra hoc excogitatum est : nec temere qui altari assistit, dum horrenda mysteria peraguntur, clamat, Pro omnibus in Christo

[1] Ex epist. 2 ad Thess. — [2] Ex hom. XL in 1 ad Corinth.

dormientibus, et pro iis qui memorias celebrant illorum : sed Spiritus sancti ordinatione hæc fiunt. Nam si Jobi illius liberos patris victima purgavit, quid dubitas, nobis quoque pro defunctis offerentibus, aliquid solatii illis accessurum? Ne igitur morientes temere deploremus[1], sed eos, qui in divitiis mortui sunt, nec ullam suis ipsorum animabus consolationem ex divitiis procurarunt : qui item facultatem nacti sunt peccata sua abstergendi, et noluerunt, hos deploremus et privatim et publice omnes, non uno aut altero die, sed tota vita nostra, iisque pro viribus succurramus. Procuremus ipsis auxilii aliquid, modici quidem, auxilium tamen feramus. Quî vero istud, et quomodo? preces nimirum fundentes, et cæteros, ut orationes pro ipsis faciant, hortantes, assidue denique pauperibus pro iisdem dantes eleemosynas. Habet res hæc aliquod solatium. Audi enim Deum dicentem : «Protegam civitatem hanc, propter » me, et propter David servum meum[2]. » Quod si sola justi memoria tantum potuit, si etiam opera pro ipso fiant, quid non poterunt? Non frustra hæc lege statuta sunt ab Apostolis, ut sub horrendis mysteriis defunctorum fiat commemoratio. Noverunt multum ipsis lucri inde oriri, multum emolumenti. Quando enim populus universus stat, manus in cælum extendens, cœtus item sacerdotalis, horrendumque sacrificium proponitur, quomodo Deum non placaremus, pro istis orantes? Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide discesserunt : catechumeni vero neque isto solatio digni habentur, sed omni destituti sunt ejusmodi auxilio, uno quodam excepto. Quonam illo? Pauperibus sine intermissione illorum nomine dare licet : quæ res ipsis nonnihil præstat consolationis. Non igitur malum est mori[3], sed mori male. Vultis ut charitati vestræ

[1] Ex comm. epist. ad Philip. — [2] 4 Reg. XIX, 33. — [3] Ex orat. de statuis.

dicam, unde mortem timeamus? Non vulneravit nos amor regni, nec futurorum desiderium nos accendit : quoniam omnia alioqui præsentia despiceremus. Qui enim semper gehennam metuit, nunquam mortem extimescet. Concedite mihi nunc, fratres, ut libere vobis loquar : Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote. Parvi siquidem pueri larvam quidem timent, ignem vero non timent : sed si forte ad lucernam lychnum habentem portentur, manum inconsiderate in lucernam et flammam immittunt : et larvam quidem contemnendam horrent, ignem vero qui revera metuendus erat, non timent. Dicam, si placet, et aliam causam, ob quam mortem pavere solemus. Vitam accuratam non agimus, nec bonam conscientiam habemus. Quod si esset, nihil metu nos percelleret non mors, non pecuniæ jactura, nec quidquam aliud ejusmodi. Redde me securum de cælesti regno, et si voles, hodie occidas, et gratiam tibi pro cæde habebo : quoniam cito ad illa bona me transmittis. Sed injusta morte occumbere timeo, inquit. Quid ais, quæso te, injuste mori times, sed juste mori velles? Et quis ita miser est atque ærumnosus, qui cum injuste occidi liceat, juste mallet? Si enim timenda sit mors, eam certe timere oportet, quæ juste nos invadit : cum immerito occisus, per hoc omnium sanctorum consors fiat. Plerique enim eorum, qui grati Deo fuerunt, injustam sustinuerunt mortem : et primus Abel. Neque enim hic quidquam in fratrem peccaverat, neque Caïnum læserat, sed quia Deum colebat, ideo occisus est : Deus vero id permisit. Igitur vel quia eum amabat, vel quia oderat. Perspicuum est quod quia amabat, coronamque ei splendidiorem facere, ex iniquissima illa cæde, intendebat. Vides-ne quod non, injuste mori, sed in peccatis vita defungi timere oportet? Abel injuste occisus est, Caïn gemens et contremiscens vitam agebat.

Uter ergo, quæso te, beatior erat, ille-ne qui cum justitia obiit, an qui in peccatis vivebat? ille-ne qui injuste mortuus est, an qui juste puniebatur? Quid vero homicidio immanius? potuit tamen olim justitiam parere illi[1], qui hoc perpetraverat. Et quo pacto, audi. Cum Madianitæ aliquando Judæis Deum inimicum reddere vellent[2], eaque ratione se ipsos victuros sperarent, si Domini benevolentia ipsos spoliassent, puellas exornantes et militibus prostituentes, eos inescarunt et ad fornicationem induxerunt. Hoc cum vidisset Phinees, manu arripiens gladium, et duos scortantes deprehendens, in ipso scelere utrumque confixit : non quod odio occisos prosequeretur, sed ut reliquis parceret. Et factum quidem homicidium erat : quod vero præclarum opus ex eo sequebatur, omnium fuit pereuntium salus. Interemit duos, et infinita millia servavit. Et sicut medici putrida membra resecantes, totum corpus conservant, sic ille quoque fecit, reputatumque est illi in justitiam. Ne igitur morientes temere defleamus, sed eos qui in peccatis moriuntur. Hi lamentationibus, hi planctu et lacrymis sunt digni. Quæ enim[3], quæso te, spes est, si quis cum peccatis eo discedat, ubi peccata deponere non licet? Quamdiu enim hic erant, magna forte spes erat, ipsos pœnitentiam acturos et meliores futuros : postquam vero in infernum abierunt, ubi nihil commodi ex pœnitentia percipere est; «In inferno enim[4], ait, quis »confitebitur tibi?» quomodo luctu digni non sunt? Defleamus itaque eos, qui hoc modo ex vita decedunt, non prohibeo : defleamus, sed non præter decorum : non crines evellentes, non nudantes brachia, nec unguibus faciem lacerantes : sed modeste exiguas lacrymas emittentes. Prodest vero hoc nobis. Qui enim illum hoc pacto

[1] Ex Serm. contra eos qui novilunia observant. — [2] Num. xxix. — [3] Ex interp. epist. ad Phil. — [4] Psal. vi, 6.

luget, multo magis ipse operam dabit, ne in eadem incidat. Iterum vero[1], cum mortuum per forum videris deferri, filios orphanos sequi, plangere uxorem viduam, famulos plorare, amicos tristes incedere, rerum præsentium considera vanitatem, quodque ab umbra et somniis illæ nihil differant. Considera mihi magnorum et splendidorum hominum ædes, quomodo jam usque ad solum dirutæ sint. Cogita quanta olim potuerint, quodque jam ipsorum ne memoria quidem relicta sit. Multi enim tyranni sederunt super pavimentum[2], non suspectus autem tulit diadema. Sed non sufficiunt ista? Considera etiam ante mortem, quando dormis, quanti faciendus sis. Nonne exigua etiam bestia te occidere poterit? Multis enim frequenter parva aliqua bestiola e tecto delapsa oculum abstulit, aut alterius alicujus periculi causa extitit. Hæc tecum perpende[3]: nec decorem aspectus humani admireris, nec erectam cervicem, nec mollius vestimentum, aut equos aut famulos : sed exitum habeant omnia, considera. Quod si ea, quæ videntur, admiraris, et ego tibi in picturis longe etiam istis splendidiora dicam. Sed sicut ista ob aspectum non miramur, dum ipsorum videmus substantiam, quia merum lutum est : ita etiam illa. Nam et illa lutum sunt : atque adeo priusquam dissolvantur et in pulverem redigantur. Ostende mihi istum extentum, febri afflictatum[4], animo deficientem, et tunc sermonem tecum conseram, et dicam, Ubi nunc sunt illi, qui magna cum arrogantia tot sequentibus famulis, in foro fastuose et insolenter sese inferebant? qui sericis induti et unguenta spirantes, alentes parasitos et perpetuo scenæ affixi? Ubi nunc cœnarum illarum magnificentia, turba musicorum, assentatorum obsequium, immodicus risus, animæ quies, cogitationis

[1] Ex interp. epist. 2 ad Thess. — [2] Eccli. xi, 5. — [3] Ex epist. ad Cor. — [4] Ex orat. 1 ad Theod. laps.

diffusio, vita mollis, otiosa et luxu perdita? Omnia abierunt et avolarunt. Quid ex corpore factum est, quod tanta cura, tam exquisita munditia abundabat? Abi ad sepulcrum, contemplare pulverem, cineres, vermes, loci deformitatem : contemplare et amare ingemisce. Atque utinam ad pulverem tantum ejusmodi damnum pertingeret. Jam vero a sepulcro et his vermibus transferas mentem, ad vermem illum immortalem, ad stridorem dentium, ad exteriores illas tenebras, ad ignem inextinctum, ad acerbas illas et intolerabiles pœnas, ad infinita denique sæcula. Hîc enim et bona et molesta finem habent, et hunc celerrimum : ibi vero utraque cum æternis sæculis durant : qualitate autem tantum differunt ab iis quæ nunc sunt, ut dici non possit. Quid igitur multus ille ornatus? Quo multa illa mollities abiit? quo famulorum obsequium, pecuniarum item possessionumque abundantia? Quisnam ventus irruens omnia exsufflavit? Quid vero sibi vult superfluus ille et inutilis circa funera sumptus[1], qui magnum quidem funerantibus damnum, defuncto vero nullum affert emolumentum? Quando Dominum audis nudum a mortuis resurrexisse, desiste a tua in funere curando insania. Nec enim Christus, quando dixit, Quia esurientem me vidistis, et nutrivistis : sitientem, et potum dedistis : nudum, et cooperuistis, his apposuit : quia mortuum, et sepelivistis. Si enim viventes nihil plus habere jubet, quam tegumentum, quanto magis defunctos? Quam igitur excusationem habebimus, quando corpus quidem, quod in saniem et vermes resolvitur, ornamus, Christum vero esurientem et sitientem, nudum obambulantem et hospitem despicimus? Sed in lecto jacens mortuus, inquit, fastus sui opumque fert indicia[2] : dum vestis splendida imponitur, pauperes ac divites ipsum deducunt, populi fausta precantur.

[1] Ex comm. in Joan. — [2] Ex epist. 2 ad Cor.

Sed et hæc maxime quidem sunt risu digna : attamen et hæc veluti flos defluens continuo arguentur. Ubi namque limen portarum urbis transgressi erimus, et corpore vermibus tradito, revertemur, iterum te interrogabo, quo tanta illa hominum turba abiit? quid nunc vociferatio illa et tumultus? ubi vero facies illæ, ubi chori mulierum? Nonne somnium sunt ista? Quid vero ille clamor? ubi multa illa ora, quæ clamabant, et bono animo esse hortabantur, quod nemo immortalis sit? Nec porro hæc non audienti dicenda erant : sed cum raperet, cum avare ageret, tunc nonnihil alternantes dicere oportebat : Non confidendum esse : neminem esse immortalem. Si quis tibi ædes construeret, ubi mansurus non esses, damnum hoc existimares. Jam vero dives hîc fieri desideras, unde sæpe etiam ante vesperam discedendum tibi est. Cohibe istum furorem, compesce hanc cupiditatem. Illud vero, Bono sis animo, ei, qui injuriam patitur. Sed licet et illi hæc nihil prosint, cum stadium jam egressus sit, hi saltem, qui iisdem morbis tenentur, et ad sepulcrum comitantur, audiant. Quia enim ante ob pecuniæ ebrietatem nihil istorum mente percipiunt : illo saltem tempore, cum jacentis etiam aspectus fidem dictis facit, castigentur : intelligentes quod paulopost ipsos quoque amici sui ad rationes illas terribiles, et ad luendum supplicium pro malis quæ hîc commiserunt, abducent. Ne igitur et nos eadem cum illis patiamur, pro viribus resipiscere et emendare nos conemur, quo futuris etiam bonis potiamur, in Christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et imperium, cum Patre et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXII.

De magnanimitate et fortitudine.

Ignavam et effeminatam efficit animam ignorantia[1]; non ex natura, sed ex voluntatis arbitrio. Cum enim videam, eum qui olim magnanimus erat, nunc effeminatum esse, vitium non naturæ esse dico; sunt enim immutabilia quæ ex natura sunt. Rursus cum ignavos video repente audaciores effectos, eumdem calculum duco. Nam discipuli admodum ignavi erant antequam instituerentur, et Spiritus dono dignarentur, demumque leonibus audaciores effecti sunt. Et Petrus, qui puellæ minas non tulerat, inverso capite suspendebatur, et flagellabatur, et mille adiens pericula, non tacebat. Neque ergo pericula vitanda sunt, neque ad illa est insiliendum; ita enim et nobis clarior victoria erit, et diaboli clades risu dignior. Pertractos siquidem oportet firmiter stare; non vocatos quiescere, et certaminum tempus expectare, ut simul et inanis gloriæ contemptum, et fortitudinem exhibeamus. Nam temere audaciam exhibere[2], ad vulgus hominum sæpe pertinet; ad officium autem opportuno tempore vocari, ac cum moderatione et prudentia negotio uti, magni admodum et mirabilis est animi. Ille enim tantum magnanimus est, etiamsi in lecto jaceat, qui interiori fortitudine præditus est. Sine illa vero etiamsi robore corporis montem avellat, illum nec puella, nec vetula miserabili fortiorem dixerim. Ille enim cum incorporalibus malis lucta-

[1] Ex Serm. 1 in Theod. lapsum. — [2] Ex epist. 2 ad Cor.

tur, quæ hic ne respicere quidem audeat. Vis ergo discere neminem illo fortiorem esse[1], qui superno munitus est auxilio, et neminem infirmiorem eo qui illa ope vacuus est; etiamsi ille vere fortis a mille exercitibus circumcludatur? David admodum juvenis, et ob immaturam ætatem in paterna domo degens, a patre mittitur fratres invisurus. Cum igitur illo pervenisset: ubi vidit bellum a Goliath alienigena inferri, totumque populum cum rege suo perterritum; interim ille spectator esse voluit: abiitque visum rem novam et stupendam, quod scilicet unus homo tot hominum millia provocaret; dixitque: Quis est hic alienigena, qui exprobrat aciei Dei viventis, et quid dabitur homini qui caput illius truncabit? Hoc comperto, Saül juvenem accersit, qui nihil plus sciebat quam pastorale officium; et conspecta ejus ætate, ipsum despexit. Deinde cum didicisset ab illo quomodo cum ursis rem egisset, cum gregem invaderent, armis suis ipsum obtegere voluit; ipse vero hæc ferre non potuit. Hoc vero factum est ut nuda Dei potentia ostenderetur, quæ per illum operabatur, ne illi armis istis rem gestam ascriberent. Quia enim his indutus claudicabat, arma deposuit; et pastorali assumpta pera cum lapidibus, sic contra illam turrim carneam processit. Sed vide rursum alienigenam qui juvenis vilitatem despicit ac justum contemnit. Ubi enim vidit illum cum pastorali pera se aggredientem, et cum lapidibus tantum irrumpentem; his illum fere verbis alloquitur; Putas-ne tu ut olim te gregem ducere, et canes insequi? Ideoque quasi canem quemdam depellens, ita cum iisdem telis mecum pugnatum accedis? jam experimento disces, non tibi contra vulgarem virum esse concertandum. Atque magnificis usus verbis, irrumpebat omnem armaturam movens, et tela vibrans. Sed ille qui-

[1] Ex Hexaëmero.

dem, vi armorum fidens, pugnam adibat. Qui vero fide et superno commilitio sese munierat, primo verbis alienigenæ fastum repressit dixitque illi : Tu venis ad me cum armis et hasta, et propria fretus virtute te superaturum esse putas; ego autem in nomine Domini Dei. Hisque dictis, accepto ex pastorali pera lapide, ac si canem ad gregem venientem depulsurus esset, alienigenam funda sua usus, in fronte statim percussum prostravit, et ad eum festinans arrepto ipsius gladio caput illi amputavit, illudque regi attulit, et sic bello finem imposuit. Illiusque opera Rex salutem nactus est, totusque illius exercitus respiravit. Et videre erat res admirandas atque stupendas : armatum ab inermi prostratum, rei bellicæ peritum ab eo qui nonnisi rem pastoralem noverat. Cur et qua de causa? Quia ille superna ope muniebatur ; hic vero illa vacuus, ejus manibus traditus est. Excelsa certe et inexpectata res est[1], concupiscentiam in nobis natam non admittere, sed illam extinguere. Quod si hoc fieri nequeat, saltem pugnemus et omnino superamus. Nam si vel ad pugnam exeamus, vicimus. Non enim ita res hic agitur, ut apud athletas. Illic enim nisi prostraveris, non vicisti ; hic vero si prostratus non fueris, victor es et hostem prostravisti. Illic ambo pro victoria decertant, et si alter prostratus fuerit, alter coronatur. Hic vero non item : sed diabolus nos superare studet ; si vero id efficiam ut votum suum non assequatur, vici. Non enim id tantum diabolus curat ut nos dejiciat, sed ut se nobiscum dejiciat. Victoria ejus non coronam ipsi, sed perniciem et nobis et illi affert. Si sæpe percutiaris[2], ne ideo discedas : nam non vulnerari ad illos tantum pertinet qui non pugnant ; qui autem cum animo multo adversus hostes feruntur, aliquando vulnera referunt. Neque enim militi quis exprobraverit, quod cum

[1] Ex Serm. 2 in Oziam. — [2] Ex Serm. 1 ad Theod. lapsum.

vulnere a pugna revertatur. Opprobrio esset arma abjicere et procul ab hostibus removeri. Quamdiu autem quis in conflictu manet, etiamsi feriatur et paulisper cedat; nemo ita durus ac bellicæ disciplinæ expers est, ut hoc illi vitio vertat. Cum enim quis injuriam sibi inferre noluerit; alter id nunquam poterit. Etenim urbes munitas sæpe arma et machinæ hostium capere non valuere; sed unius vel duorum civium proditione in hostium potestatem sine labore venerunt. Si ergo nulla ex infernis cogitationibus te prodat, etiamsi mille machinas admoveat malignus ille, frustra admovebit. Quid vero dixerimus de illa Maccabæorum matre[1], de generosa illa femina? annon mulier erat? annon septem filios choro Sanctorum dedit? Annon vidit illos martyrio affectos? Annon ad singulos eorum stabat et ipsa martyrium subiens? Dum enim illi torquerentur, ipsa plagam excipiebat: mater enim erat. Cogita quomodo illos concitaret, quomodo templa septem Deo obtulerit. Stabat tyrannus, et ab una muliere victus recedebat. Ille armis obsidebat, hæc animi fortitudine superavit. Ille fornacem accendit, hæc fornacem spiritus magis inflammavit. Ille exercitum movebat, hæc ad Angelos se contulit. Videbat infra tyrannum, et superne regnantem cogitabat; videbat infra illata tormenta, et numerabat superna bravia; videbat præsens supplicium, et futuram perpendebat immortalitatem. Quid autem Esaü? Nonne major erat Jacobo[2]? nonne primogenitus? nonne a patre dilectus? Sed per peccatum prodens se ipsum, a primogenitura excidit, et ut minori serviret damnatus est. Dixit enim Dominus Rebeccæ, inquit, per Sacerdotem: Duæ gentes in ventre tuo sunt[3], et duo populi in ventre tuo dividentur, et populus populo prævalebit, et major serviet minori. Vide prædictionem futura omnia ipsi clare prænun-

[1] Ex Serm. in Oziam. — [2] Ex hexaëmero. — [3] Gen. xxv, 27.

tiantem. Saltantes enim pueruli in utero et exilientes, jam omnia accurate prænuntiabant. Demumque mulier edidicit, non modo se filios duos parituram esse; sed etiam in gentes sese extensuros, et minorem majori imperaturum esse. Et ubi partus tempus advenit, Egressus est, inquit, primogenitus rufus, in morem pellis hispidus. Et postea egressus est frater ejus, qui plantam fratris manu tenebat. Et vocavit nomen ejus Jacob. Jam fere et ab initio monstrante Deo, minorem, ut dictum fuerat, majori imperaturum esse. Tenebat enim, inquit, manu plantam Esaü: quod signum erat eum, qui fortis esse videbatur, ab illo superandum esse. Verum tempore advocante ad beatissimum Paulum jam sermonem convertam[1]. Ardeo enim viri amore, ideo ipsum assidue versare non cesso. Nemo igitur torpeat ob propositum meum. Si enim contra barbaros nobis bellum esset, et in acie hostes innumera nobis negotia facesserent, deinde Dux exercitus barbarici, qui sexcentas adhibebat machinas, et nostra omnia perturbabat, et tumultu magno replebat; minabaturque se urbem eversurum, et igni traditurum, nosque in servitutem redacturum esse, repente a Rege nostro vinctus et captivus in urbem induceretur; annon omnes cum uxoribus ac liberis ad hoc spectaculum accurreremus? Quoniam ergo nunc bellum instat, Judæis omnia turbantibus, et multas contra Ecclesiæ securitatem machinas adhibentibus. Et caput hostium est Paulus, qui majora quam omnes et facit et loquitur, qui omnia tumultu replet. Illum autem vinxit Dominus noster Jesus Christus rex noster, et captivum adduxit; annon omnes ad hoc spectaculum egrediemur, ut vinctum videamus? Etenim Angeli de cœlis videntes illum vinctum duci exultabant; non quod vinctum viderent, sed quod cogitarent, quot homines a vinculis solu-

[1] Ex Serm. *Saulus adhuc spirans, etc.*

turus esset; non quod illum manu duci conspicerent, sed quod cogitarent, quot ille homines a terra in cœlum adducturus esset: non quod cæcum viderent, sed quod cogitarent quot a tenebris liberaturus. Quapropter ego, missis aliis omnibus, ad Paulum exilire festino. Paulus enim et Pauli amor ad hunc saltum nos coëgit. Quid enim visceribus ejus ardentius[1], qui undequaque per orbem circumcurrebat, pertractus, lapidatus, vinctus, ut vinctos solveret secumque transferret? Non enim quasi pugnans negotia perficiebat, sed quasi ad paratam et certam victoriam veniens, tropæa erigebat, subvertens, tollens, dejiciens diaboli munimenta, et dæmonum machinas, nec vel tantillum respirabat, ab his ad alios, ac rursum ab istis ad alios transiliens, ac velut quidam dux optimus quotidie tropæa erigens, imo singulis horis. Cum tunicula enim tantum in aciem ingressus hostium, urbes cum civibus capiebat; arcus, hastæ, tela omniaque erat lingua Pauli. Etenim loquebatur tantum, et dicta ejus igne vehementius in hostes incidentia, dæmones quidem pellebant, homines autem ab illis detentos ad se reducebat. Cum autem dæmonem illum malum ejecit, præstigiatores viri quinquaginta mille convenientes[2], libros magicos combussere, et ad veritatem se transtulerunt. Atque sicut in bello, cadente turri, aut tyranno dejecto, omnes qui cum illo erant, abjectis armis, ad ducem accurrunt. Sic et tunc factum est. Dæmone namque ejecto, cum omnes obsessi essent, abjectis libris, imo solutis, ad Pauli pedes accurrerunt. Ille vero in toto orbe quasi in una acie castra metatus, nusquam residebat; sed ac si alatus esset, peragebat omnia; et modo claudum erigebat, modo mortuum suscitabat, modo alium excæcabat, magum scilicet. Ac neque in carcere conclusus quiescebat; sed et illic carce-

[1] Ex comm. in epist. 2 ad Corinth. — [2] Act. XI, 19.

ris custodem ad se transtulit, atque hanc pulcram captivitatem induxit. In admiratione habetur David, qui uno lapide Goliathum prostravit. Sed si quis Pauli præclara gesta examinet, id pueruli opus videtur: et quantum est discrimen inter pastorem et ducem, tanta est inter hunc et illum differentia. Hic quippe non lapidis jactu Goliathum spiritualem prostravit; sed locutus tantum, diaboli phalangem dissipavit: ac sicut leo rugiens, et flammam e lingua emittens, sic formidandus erat irruens, et quocumque frequenter transiliebat. Ad hos currebat, ad illos veniebat; ad hos tranferebatur, accurrebat ad alios, vento citius pergens, et quasi unam domum vel navim unicam totum orbem gubernans; demersos reducens, caligine perculsos confirmans, nautis jussa dans, ad navis speculam sedens, proram visitans, funiculos extendens, gubernaculum tractans, velum trahens, ad cœlum respiciens: omnia unus erat, nauta, gubernator, ad proram sedens, velum, navis ipsa: omnia patiens, ut aliorum mala solveret. Ac velut quidam athleta, pugnans, currens, pugilem agens; vel miles muros oppugnans, pedibus concertans, et in navi hostem propulsans. Sic omne pugnæ genus adibat, ignem spirabat ac rursus inaccessibilis erat, in uno corpore orbem accipiens et una lingua omnes debellans. Non ita illæ multæ tubæ in lapides incidebant urbis Jericuntinæ, illosque dejiciebant, ut Pauli vox resonans diaboli munimenta solo æquabat: hostesque ad se transferebat; et per fenestram a muro demissus est, ut deorsum positus sursum emitteret eos, qui humi dejecti erant. Ac sicut miles unus si se impugnantem habens totum orbem, in mediis hostium cuneis versetur, nihilque mali patiatur; ita et Paulus solus apud barbaros, apud Græcos, ubique terrarum, ubique marium, inaccessus manebat; ac velut scintilla in paleam et fœnum incidens, quæ adurunt in

naturam suam convertit; ita et hic omnes adiens, universos ad veritatem transferebat. Quid enim[1], quæso, Nerone gloriosius secundum gloriam mundi, aut quid excelsius? Quid autem Paulo vilius, quid abjectius? Tyrannus quippe ille post plurima præclare gesta, post erecta tropæa plurima, divitiis undique affluentibus instructus, innumeros habens exercitus, et maximam orbis partem sibi subditam, regiam quoque urbem subjectam habens, senatum totum obsequentem, qui in ipsis Imperatoriis ædibus cum splendido vestitu incedebat; et, si armari oporteret, auro et lapidibus pretiosis armatus exibat; sive in pace procedere, purpura amiciebatur, cum multis semper satellitibus, plurimis clypeos gestantibus. Terræ et maris dominus audiebat, Imperator, Augustus, Cæsar, Rex, nihilque ipsi ad gloriam deerat. Sed et sapientes, et dynastæ et Reges ipsum tremebant, et metuebant. Alioquin autem crudelis etiam et petulans esse dicebatur, deusque esse volebat, omnia idola contemnebat ipsumque universorum Deum, et quasi Deus colebatur. Et e converso examinemus Paulum si placet. Cilix homo erat, coriarius, pauper, externæ disciplinæ expers, Hebraïcæ solum gnarus linguæ, quæ a multis traducebatur: homo sæpe in fame vivens et dormiens, esuriens: homo nudus, nihil habens quo se tegeret. Neque hoc tantum, sed etiam in vinculis cum latronibus, cum præstigiatoribus, cum sepulcrorum effossoribus, cum homicidis, ipso jubente Nerone, et ut maleficus flagellabatur. Quis ergo nunc clarior est? Nonne illius ne nomen quidem plurimi norunt; hunc vero et Græci, et barbari et Scythæ, et qui in extremis orbis terminis habitant quotidie celebrant? Quis honoratior est? is-ne qui in vinculis vincit, an is qui in purpura vincitur? is-ne qui inferne stat, et ferit, an is qui superne sedet et feritur? Is-ne

[1] Ex epist. 2 ad Tim.

qui jubet et contemnitur, an is qui jubetur et nullam jussorum rationem habet? Qui solus est et vincit, an is qui cum innumeris exercitibus vincitur? Si enim gloriosius est vincere quam vinci, Paulus omnino gloriosior est. Neque id tantum est quod vicerit, sed quod in tali habitu talem vicerit. Quis loquetur potentias tuas[1], Domine, quod Paulum latere non siveris? Quod talem virum orbi ostenderis? Laudaverunt te omnes Angeli unanimiter, quando stellas fecisti et hunc solem; sed non ita, ut quando Paulum toti orbi exhibuisti. Ideo lætior terra cœlo fuit, quia lætior hæc lux cœli lumine. Atque hic sol nocti cedit; ille vero diabolum superavit. Ille sol ab alto pergens, radios infra demittit; Paulus infra oriens, non quod intermedium inter cœlum et terram est luce replevit; sed statim atque os aperuit, Angelos multa implevit voluptate. Si enim pro uno peccatore pœnitentiam agente gaudium est in cœlis, ipse vero in prima concione quinquaginta millia virorum cepit, quanta supernas potestates non implevit lætitia? Et quid dico? Sufficit ut Paulus loquatur, ut cœli exultent et lætentur. Si ergo Paulus qui tot præclare gestis ornatur[2], et sicut Angelus in terra apparuit, quotidie lucrum facere studebat, et ad pericula pro veritate subeunda aciem dirigere, atque commercium spirituale sibi colligere, nec unquam desistere; quam defensionem nos habeamus, qui non solum recte factis vacui sumus, sed etiam tot vitiis sumus subjecti, quorum vel unum nos potest in perniciei barathrum deducere, et nullam curam habemus hæc emendandi, nedum virtutis operibus incumbamus? Annon ejusdem naturæ erat beatus ille? Ardeo viri amore, ideoque illum sermone versare non cesso; ac velut in exemplar quoddam in ejus animam respiciens, perpendo passionum despectum, fortitudinis exuperantiam,

[1] Ex interp. epist. ad Philip. — [2] Ex Hexaëmer.

ardentem erga Deum amorem : et obstupesco, quo pacto, unus homo omnium virtutum numerum volens exercuerit; singuli vero nostrum ne minimum quidem operari volumus. Quis ergo nos eripiet ab inevitabili supplicio; cum Paulus, tantum virtutis culmen exhibuerit, ejusdem nobiscum naturæ consors? qui iisdem passionibus subjectus erat, qui in tanta temporum difficultate versabatur, qui quotidie, ut ita dicam, trahebatur, lacerabatur, et publice raptabatur ab iis qui prædicationem impugnabant? Ac ne ex lingua nostra beati viri præclara gesta audiatis, et fortitudinem quam quotidie pro piæ religionis prædicatione exhibebat, illum audire oportet dicentem : « In quo quis » audet, in insipientia dico, audeo et ego[1]. » Perpende animam Dei amantem : non modo audaciam, sed etiam insipientiam rem vocat; nos edocens ut ne sine necessitate, ubi nihil cogit, gesta nostra cum fastu efferamus, si quidam ex nostris aliquid boni fecisse inveniantur. « Hebræi » sunt? et ego. Israëlitæ sunt? et ego. Semen Abrahæ » sunt? et ego. » In his-ne, inquit, altum sapiunt? Ne putent nos ipsis inferiores esse : nam et nos eorumdem participes sumus. Deinde subjungit : « Ministri Christi sunt? » ut minus sapiens dico, plus ego. » Vide mihi hic beati hujus virtutem animi. Quia enim id quod dixerat, audaciam et insipientiam vocavit, etsi ad tantam redactus necessitatem; neque ita satis habuit hæc dixisse; sed cum ostensurus esset se multo spatio illos superare, ne quis putaret ipsum ex amore proprio hæc dicere, rursus insipientiam hæc vocat, ac si diceret : Num ignoro me rem facere quæ multis non placeat, nec me deceat? Sed ingens necessitas ad hæc me impulit. Ideo ignoscite mihi, inquit, insipientiæ verba dicenti. Hujus vel umbram nos imitemur, qui tanta sumus peccatorum mole onusti, et sæpe si

[1] 2 Cor. XI, 21.

vel parum quid boni operis faciamus, ne illud quidem in interiori mentis recessu custodire sustinentes, sed ut gloriam hominum venemur cum fastu jactitantes, et in medium producentes, ob intempestivam illam jactantiam mercede a Deo parata nos privamus. At beatus iste non simile quid passus est; sed cum dixisset, « Plus ego, » enumerat deinde res a se fortiter gestas, et ait : « In labore et » ærumna, in vigiliis sæpe, in fame et siti, in jejuniis fre» quenter, in frigore et nuditate, præter illa quæ extrinse» cus sunt. » Vide rursus aliud nobis tentationum pelagus apertum. Cum dixisset enim, « Præter ea quæ extrinsecus » sunt, » subindicavit ea quæ prætermissa sunt, dictis verisimiliter plura esse. Neque hic constitit, sed rursus nobis recenset insurrectiones, mutationes, quas passus est, sic dicens : « Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium » Ecclesiarum. » Ecce rursus non parvum præclare gestum, quod etiam solum, ipsum ad virtutis culmen adducat. « Sollicitudo, inquit, omnium Ecclesiarum. » Non unius, vel duarum, vel trium; sed omnium Ecclesiarum, quæ in orbe sunt, in universa terra, quam sol radiis illustrat : tantam beatus hic habuit curam et sollicitudinem. Vidisti-ne animæ latitudinem? Vidisti-ne mentis magnitudinem? Quod postea subjungitur, superiora omnia, ut ita dicam, obtegit. Nam ait, « Quis infirmatur, et ego non » infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » Papæ! quanta est hujus viri dilectio! quanta vigilantia, quanta sollicitudo! Quæ mater ita viscera sua disciudit, cum filius suus febri laborans in lecto jacet; ut beatus hic pro iis qui in singulis locis infirmabantur, ipse quoque magis infirmabatur, et pro iis qui scandalizabantur, incendebatur? Perpende autem mihi dicti emphasim. Non dixit, Quis scandalizatur, et ego non doleo; sed, quis scandalizatur, et ego non uror; doloris magnitudinem nobis

significans, se fere igne incensum, et intus adustum dicens pro iis qui scandala paterentur. Scio me orando longius processisse. Sed nescio quomodo incidens in illas sancti viri præclare gestorum divitias, quasi a quodam vehementissimo aquarum fluxu, sic lingua mea attracta fuit. Ideo hic concionandi finem faciens, rogo charitatem vestram, hunc perpetuo in mente feratis, et hoc frequenter cogitetis, quod ejusdem nobiscum consors naturæ, et iisdem passionibus obnoxius : cum vilem et infimam exerceret artem, cum pelles consueret et in officina staret, quia voluit virtutis laboribus sese dare, seseque dignum præstare, qui acciperet Spiritum sanctum, largiorem supernum amorem honoremque nactus est: quem utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIII.

In S. diem festum Ramorum.

Ante sex dies Paschæ venit Jesus in Bethaniam[1], ubi erat Lazarus, in domum Mariæ et Marthæ, et convivatus est apud illos. Martha autem ministrabat, et Lazarus comedebat[2]. Hoc porro veræ resurrectionis signum erat, quod post multos dies et viveret et comederet. Unde palam est in domo Marthæ factum fuisse prandium. Utpote enim amici et dilecti Jesum excipiunt. Quidam autem di-

[1] Joan. XII, 1. — [2] Ex hom. 65 in Evang. S. Joan.

cunt in aliena domo hoc factum fuisse. Maria autem ministrabat : Discipula enim erat. Rursus illa magis spirituali ministerio hîc serviebat. Non enim illi ministrabat ut vocato, neque commune vel vulgare ministerium præstat : sed illi soli præbet honorem : neque ut homini adest; sed ut Deo. Unguentum enim ideo effudit, et capillis capitis tersit; quæ non erant ejus quæ talem de illo haberet opinionem qualem multi. Sed increpavit Judas, obtentu scilicet pietatis. Quid igitur Christus? Dimitte illam; in diem sepulturæ meæ servavit illud. Cur autem non increpavit discipulum occasione mulieris, neque hoc ipsum dixit ille quod Evangelista, quod nempe furti faciendi causa mulierem increpaverit? Ut nempe ex multa patientia pudorem illi incuteret. Cum sciret enim illum proditorem esse, jam prius illum redargueral, sæpe dicens : Non omnes credunt; et : Unus ex vobis diabolus est. Significavit ergo se nosse illum esse proditorem : nec tamen palam illum redarguit; sed se attemperavit, illum revocare volens. Quomodo igitur alius dicit, quod omnes discipuli id ipsum dixerint? et omnes, et ille; sed reliqui non ex eodem proposito. Si quis vero examinaverit cur, cum fur esset, crumenam illi pauperum concrediderit, et illum pecuniæ amantem dispensatorem fecerit; illud dixerimus, Jesum arcanum illud novisse. Si quid autem ex conjectura nobis dicendum sit, ut omnem exscinderet occasionem. Non enim poterat dicere illum ex pecuniæ amore sic se gessisse : ex crumena enim sufficiens habebat concupiscentiæ solatium; sed ex nequitia magna, quam si cohibere voluisset, benefactorem suum non prodidisset. Christus vero multa attemperatione erga illum usus, ipsum patienter ferebat. Ideoque illum furantem non redarguebat, illius malam concupiscentiam ita cohibens, ut omnem ipsi excusationem tolleret. Ideoque dicebat : Di-

mitte illam : in diem sepulturæ meæ servavit illud. Rursus proditori sepulturam in mentem revocavit. Sed hæc redargutio non illum pupugit, neque hoc dictum emollivit ipsum, etsi poterat illum ad commiserationem injicere. Ac si diceret :Molestus et onerosus sum : sed expecta paulisper, et discedam. Nam hoc ipsum indicabat, cum diceret : « Me autem non semper habebitis[1]. » Sed nihil horum efferatum illum et furiosum inflexit; etiamsi multo plura ipse et dixerit, eademque nocte pedes ejus laverit, et ad mensam exceperit. Novit ergo turba multa Judæorum Jesum esse Bethaniæ[2]; et venerunt, non propter ipsum solum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat a mortuis. Et hic viso miraculo, multi crediderunt. Principes autem propriis malis non contenti, etiam Lazarum interficere conabantur. « Con» sultaverunt enim Principes Sacerdotum, ut et Lazarum » interficerent, quia multi propter illum abibant ex Judæis, » et credebant in Jesum[3]. » Esto, Christum interficere voluerint, quia solvebat Sabbatum, quia se ipsum æqualem Patri faciebat, et propter Romanos, ut dicebant, ne tollerent ipsorum et locum et gentem; quid accusationis contra Lazarum proferre poterant, ut illum occidere tentarent, nisi fortasse ut jure in crimen vocari possent? Vides ne illorum sanguinarium animum? Etsi ille multa signa fecerat; sed nihil illos ita efferavit, non paralyticus, non cæcus. Hoc enim natura mirabilius erat, post multa alia factum; eratque res stupenda quatriduanum mortuum videre ambulantem et loquentem. O stultitiam principum Sacerdotum! Etenim præclarum opus diei festi erat cædibus celebritatem miscere. Alioquin autem illic videbantur accusare de Sabbato, et hoc errore turbam

[1] Joan. XI, 8. — [2] Ex hom. 66 in Evang. S. Joan. — [3] Joan. XII, 9.

abducere; hic vero cum nullum haberent falso accusandi locum, contra eum qui curatus fuerat conatum suum vertunt. Hic quippe non poterant dicere ipsum Patri adversari : nam precatio ipsorum ora obstruebat. Quia ergo hæc perpetua accusandi causa sublata erat, et signum erat splendidum, ad cædem se apparant. Itaque erga cæcum etiam id ipsum fecissent, nisi locum accusandi habuissent de Sabbato. Alioquin autem ille obscurus erat, ipsumque de templo ejecerant; hic vero erat insignior, ut palam est ex eo quod multi venirent ad consolationem sororum; omnibusque videntibus miraculum editum fuerat, et modo valde stupendo, ideo omnes ad spectaculum accurrebant. Hoc itaque illos mordebat, quod relicta festivitate omnes in Bethaniam venirent. Conabantur ergo illum occidere, nec sibi videbantur rem malam audere aggredi, ita sanguinarii erant. Ideo lex ab hoc incipit, « Non occides, » dicens. Et Propheta hac de re acccusat his verbis : « Manus eorum plenæ sunt sanguine. In crastinum turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum » audissent quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt » ramos palmarum, et processerunt obviam ei, et clamabant, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, » rex Israël[1]. » Quomodo igitur cum palam non ambularet in Judæa, et ad desertum secederet, rursus cum fiducia ingreditur? quia per secessum suum ipsorum furorem extinxerat, illis jam sedatis accedit. Alioquin vero multitudo quæ præibat et quæ sequebatur, satis erat ad illos in pavorem conjiciendos. Nullum enim signum ita turbam attraxerat, ut illud Lazari. Alius vero Evangelista dicit, quod straverint ad pedes ejus vestimenta sua, et quod tota urbs commota sit, cum tanto ille ingressus est honore. Invento Jesus asello, sedit super eum, sicut

[1] Isaï. I, 10, et Joan. XII, 12.

scriptum est : « Noli timere, filia Sion : ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ[1]. » Illud vero faciebat prophetiam aliam implens[2], aliam figurans. Et hoc ipsum erat alterius finis, alterius vero initium. Illud enim, Noli timere, filia Sion, gaude quia rex tuus venit tibi mitis, prophetia erat tunc impleta ; quod autem asino insideret, rem futuram præfigurabat, quod impurum Gentium genus sibi subditum habiturus esset. Quomodo autem Evangelistæ dicunt, ipsum misisse discipulos, et dixisse : Solvite asinam et pullum[3] ; hic vero nihil simile dicit ; sed quod asellum inveniens, sederit super illum ? quia utrumque futurum erat ; et postquam asina soluta fuit, venientibus discipulis et invento asello, super eum insedit. Ramos autem palmarum et olivarum, ac vestimenta substernebant, ut ostenderent se majorem de illo, quam de propheta opinionem habere : et dicebant, « Hosanna, » benedictus qui venit in nomine Domini[4]. » Vides-ne hoc maxime principes Sacerdotum et Scribas momordisse, quod persuasum haberent omnes ipsum non esse Deo adversarium ? Et hoc maxime populum dividebat, quod ipse diceret se a Patre venire. Illud autem, Noli timere, gaude multum, filia Sion, dicit Propheta, quia omnes ipsorum reges, ut plurimum, injusti erant et rapaces, ipsosque inimicis tradiderant, ac populum subvertebant, et hostibus subditum reddebant. Confide, inquit, hic non talis est ; sed mitis et modestus, id quod ex asina ostenditur. Neque enim exercitus secum ducens ingressus est ; sed asinam solum habens. Hæc, inquit, nesciebant discipuli ejus, de illo scripta esse, et hæc fecerunt ipsi. Vides-ne illos plerumque ignorantes fecisse ? Sed cum resurrexit a mortuis, tunc recordati sunt hæc de illo scripta fuisse, et hæc fecerunt ipsi, ille vero non revelavit. Nam cum

[1] Luc. XIX, 6. — [2] Joan. XII, 14. — [3] Marc. XI, 15. — [4] Joan. XII, 13.

dixit : « Solvite templum hoc, et in tribus diebus exci-»tabo illud; » neque illud intellexerunt discipuli. Et alius Evangelista dicit, quod absconditus esset sermo ab eis, nec sciebant quod ipsum oporteret resurgere a mortuis. Sed hoc merito abscondebatur. Quapropter alius Evangelista dicit[1], quod quotidie audientes de passione, dolebant et mœsti erant : quod nempe resurrectionem non nossent. Hoc igitur merito occultabatur, quod majus esset, quam tunc capere possent. Quod porro ad asinam spectat, cur illis non revelatum est? Quia hoc quoque magnum erat. Vide autem Evangelistæ philosophiam, quomodo non erubescat ipsorum pristinam ignorantiam efferre; quod enim scriptum esset sciebant; quod de illo scriptum esset, non item. Etenim ipsos scandalizavisset, si regem talia passurum scivissent. Alioquin autem, non statim percepissent notitiam regni illius de quo loquebantur. Nam alius Evangelista dicit, ipsos putasse de hoc regno sermonem haberi[2]. « Testificabatur ergo turba, quæ cum »illo erat, quando Lazarum vocavit ex monumento, et »suscitavit illum ex mortuis. » Ideo turba ipsi obviam venit, quia audierant illum hoc signum fecisse. Neque enim tot numero derepente mutati fuissent, nisi signo credidissent. Pharisæi autem mutuo dicebant : Videtis quod nihil proficitis : ecce mundus totus post illum abiit. Hoc mihi videtur esse eorum qui sanam haberent opinionem, nec auderent hoc palam profiteri. Et de resurrectione disserens Paulus[3], hunc sermonem movit. Quam ergo defensionem habebunt ii qui resurrectioni non credunt? Quapropter, dilecti, ne vos frustra diutius distineamus, et sermonem in labyrinthum vertamus, missis illis hoc dicemus, ut divinarum Scripturarum prædicationi attendatis, nec disputetis inutiliter et ad subversionem audien-

[1] Matth. XVII, 23. — [2] Id. XX, 25, et Joan. XII, 17. — [3] Ex eadem.

tium. Paulus etiam ad id hortabatur Timotheum, etsi multa sapientia plenum, et signorum potestatem habentem. Parcamus igitur illi, et missis illis ad opera veniamus, ad amorem fraternum dico et hospitalitatem, et magnam habeamus eleemosynæ rationem, ut promissa consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, una cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIV.

In sanctam diem natalem Christi.

Festorum omnium festivitas venit, et orbem gaudio replevit : festivitas omnium bonorum acropolis, fons et radix eorum quæ apud nos sunt bonorum, per quam cœlum apertum fuit, Spiritus missus est; medius paries sublatus fuit, sepes soluta, quæ divisa erant conjuncta, tenebræ extinctæ, lux splenduit : cœlum recepit naturam ex terra ortam, terra eum qui supra Cherubim sedet : servi, liberi; inimici, filii facti sunt; alieni, heredes. Per eam diuturna inimicitia et longum bellum solutum est, et pax illa jam olim ab Angelis et justis desiderata advenit. Clamatque Paulus, dicens : « Christus est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriæ solvit, inimicitias in carne sua[1]. » Per eam erectum est tropæum crucis splendidum et illustre, manubiæ Christi, primitiæ naturæ nostræ, spolia Regis nostri. Quid huic festivitati par fuerit? Deus in terra, homo in cælo, Angeli cum ho-

[1] Ephes. II, 14.

minibus choreas agunt, homines cum Angelis et aliis supernis potestatibus communicant? dæmones fugiunt, mors soluta est, paradisus apertus, maledictio deleta est, peccatum fugatum, error depulsus est, veritas reversa est, et natura, propter quam Cherubim paradisum custodiebant, Deo hodie conjuncta fuit. Ne igitur dubitatione detinearis hæc audiens. Nam quod stupore plenum est, ac præter spem et expectationem omnem est, quod Deus factus sit homo. Hoc autem facto, omnià deinceps secundum rationem subsequuntur. Neque enim temere et frustra semetipsum tantum humiliasset, nisi nos exaltaturus fuisset. Natus est ergo secundum carnem, ut nascereris secundum Spiritum. Natus est ex muliere, ut cessares esse filius mulieris; sustinuit ut pater ejus esset servus, ut tibi servo patrem faceret Dominum. Itaque exultemus et lætemur omnes, in bonis nostris gaudentes. Si enim Abraham Patriarcha exultavit ut videret diem Domini[1], et vidit et gavisus est; multo magis nos Deum in cunabulis videntes, horrendum nempe illud ac stupendum spectaculum, gaudere et exultare oportet, atque mirari et stupere ob tanti beneficii magnitudinem. Sed quomodo hoc tantum tamque mirabile factum est? Quomodo nos qui offenderamus, qui terra indigni esse videmur, qui ab inferiori principatu excidimus, ad tantam altitudinem evecti sumus? quomodo bellum solutum est? quomodo ira sublata? Quomodo? Hoc enim est mirabile ac stupore plenum; quod nobis, qui offenderamus, non accurrentibus, inimicis et hostibus non profligatis; sed eo, qui juste indignabatur, nos advocante, sic pax facta sit. « Pro Christo enim legatione » fungimur, tanquam Deo exhortante per nos[2]. » Quid hoc est? Ipse contumelia affectus est, et ipse hortatur? Etiam, inquit, bonus enim est, et ideo hortatur. Et si vultis, al-

[1] Joan. VIII, 26. — [2] 2 Cor. V. 20.

tius sermonem ducentes ostendere conabimur, eum nullo præmisso hominis bono opere, per solam benignitatem suam et præsentia et futura ipsi dedisse. Sed diligenter attendite. Antequam Angeli et aliæ cœlestes potestates fierent, Deus erat, qui principium existendi nunquam habuit, et nullo indiguit unquam : tale namque est divinum numen, fecit Angelos, Archangelos, et alias incorporeas essentias. Nihil autem fecit, nisi per bonitatem. Quorum enim ministerio opus non habebat; horum creator non fuisset, nisi admodum bonus esset. Post horum creationem hominem deinde facit eadem de causa, et hunc totum mundum, quem innumeris replevit, et exiguum illum vilemque hominem tantis operibus dominum constituit, idipsumque in terra declaravit illum, quod ipse in cœlis est. Cum fecisset autem illum et in tanto constituisset honore, tanquam regi regiam, paradisum, pulcherrimum omnium quæ in terra sunt, ipsi assignavit. Neque hac tantum re ipsum honoravit, sed uni tantum omnium, rationem ipsi indidit, et sui cognitione ipsum dignatus est, suoque colloquio frui voluit, ut frui poterat, immortalitatem quoque pollicitus est, multa sapientia ipsum replevit, et spiritualem gratiam dedit, ut etiam quædam prophetice enuntiaret. Quid ergo post tanta et talia bona? Fide digniorem homo ille qui se tot donis ornaverat inimicum putavit, et conditoris præceptum despiciens, fraudem prætulit ejus qui ipsum omnino perdere volebat. Ergo-ne eum qui a principio et ab ipsa, ut ita dicam, prima linea, tam ingratum animum exhibuerat, delevit, quod secundum æqui bonique rationem sequebatur? Nequaquam. Sed magis lapsi curam habuit, quam antea. Postea cum genus nostrum male ageret, ita ut periclitari videretur ne a terra ipsa excideret, non abjecit eum; sed tantam curam gessit eorum qui se offenderant, ut se Dominus

apud servum defenderet, et quasi paris honoris amicum alloqueretur illum, ac causas diceret futuræ perniciei. Postea legem ad auxilium dedit, prophetas misit, qui quæ agenda essent indicarent. Demum misit Filium suum unigenitum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quapropter Propheta de magna ejus erga orbem sollicitudine stupefactus, magna et clara voce exclamavit, sic dicens : « Deus noster in terra visus est, et cum hominibus conversatus est[1]. » Etenim admodum stupendum est audire, quod Deus ineffabilis, inenarrabilis, incomprehensibilis, Patri æqualis, et germanus Filius Dei, qui sine principio est, per uterum venit virginalem, et ex muliere nasci suscepit, qui non prius destitit omnia agens et movens, donec nos inimicos et hostes ad Deum adduxit, et amicos fecit. Ac veluti quis in medio stans duorum dissidentium, extensis duabus manibus, utriusque manum accipiens litem componit; sic et ille fecit, divinam naturam humanæ, sua nostris jungens. Vidisti-ne benignitatis hyperbolen? Ipse contumelia affectus hortatus est, ut dixi, et reconciliationem fecit. Vide deinceps quomodo tyrannum dejecerit. Quomodo Rex quispiam, purpura et diademate deposito, militis habitum sæpe assumpserit, ne notus hostes attraheret. Hic autem contra; in habitu nostro venit Christus, ne si notus esset, hostem a conflictu secum fugere compelleret, suosque omnes turbaret. Nam salutem conferre, non terrefacere curabat. Et cur, inquies, hujusmodi reconciliatio non per quamdam incorpoream potestatem, vel per simplicem hominem, sed per Verbi humiliationem facta est? Quia si per alium statuisset communem generis salutem nos accipere, ipsius erga nos providentiæ magnitudinem non

[1] Baruc. II, 23.

agnovissemus; imo quod per omne sæculum admirationi habetur, in vilem quampiam nec vere mirabilem rem decidisset. Creaturam enim creaturæ copulatam, et conservi conditionem accipientem, nihil ineffabile sequitur, nec quid stupendum id præ se fert. Alioquin autem Dei opus divinum quomodo potuisset homo perficere? Et si factum esset, quod fieri non poterat, celerior lapsus fuisset, ac facilius vel ad suam conditionem reversus esset, vel in pejus crevisset. Si enim Moysem contra quem sæpe murmurabant, et salutem sibi per ipsum superne missam malis Ægyptiis pejorem reddebant, post mortem deum dicere cogitarunt; ita ut propterea, ut quidam dicunt, ejus sepulcrum, Judæorum oculis hactenus subductum et ignotum manserit; quomodo non eum, qui a majori liberasset tyrannide, etiamsi ejusdem secum naturæ esse scivissent, non deum proclamassent? Palam certe est, hinc non a lapsu surrecturos, sed in graviorem et incurabiliorem lapsum ruituros fuisse. Post hæc aliam causam dicere possumus; ob quam si vel Angelus, vel homo simplex ad nos a lapsu liberandos electus fuisset, non salutem consecuti fuissemus, sed ab eo quod in illa ineffabili gloria pulcherrimum et pretiosissimum est excidissemus. Quænam illa est? Ne prope quidem accedere potuissemus ad ea, queis, incarnato Verbo, nunc gaudentes fruimur. Quomodo enim generi nostro concessum fuisset, si Angelica vel humana natura hanc pro nobis œconomiam suscepisset, in dextera Patris constitui, et omnibus Angelicis Archangelicisque choris superiores esse, tantoque honore et gloria frui, ita ut propius Deo astemus, quam supernæ potestates? desiderantes quidem ad gloriam nostram, qua per massam illam fruimur, respicere, desiderioque majorem sortem invenientes; si hac autem beata sorte humanum genus privatum fuisset, cum massa nostra, ob

illam nempe vel humanam vel Angelicam conjunctionem, gloriam, qua nunc fulget, non percepisset, nec nos ad tantam fortitudinem et robur et honoris culmen pervenissemus, quid contra nos inimicus non ausus esset? quas non movisset machinas, queis spem illam fovebat, se genus nostrum subjecturum, et sub pristinam tyrannidem redacturum esse? Contra quos imperium resumere non ausus esset, et jactantiam priore majorem non exhibuisset; ita ut contra ipsum cœlum multa moliri non audaciam esse putavisset? Ob hæc igitur et multa alia Dei Verbum et Filius, Deus verus et non alius, assumpta nostra carne, communem generis salutem perfecit. Ac nemo nos incuset, quod indigna Deo loquamur, quia ad salutem orbis totius templum vivens sibi construxit Deus in virgineo utero, ac per ipsum cæleste institutum in vitam nostram induxit. Quod enim damnum Deo evenit ex hac œconomia? Non vides hunc solem, corpore sensibilem, corruptibilem et fluxum, etiamsi Græci suffocentur, luto se communicantem, et multis aliis rebus similibus, nec quidpiam hinc mali accipientem? Imo contra radio immisso fœtorem exsiccat. Annon rem, huic corruptibili elemento parem operari concesseris Unigenitum Dei Filium in carne nostra? ita ut non solum ab illa non inquinetur, sed illam etiam et puriorem et sanctiorem efficiat? Et cum tu in ligna et lapides et his viliora Dei substantiam deprimere audeas, non exhorrescis; nosque accusas et dicis, indecorum esse Deo habitare in corpore puro et inculpato, ac per ipsum orbem totum emendare. Si enim Deo turpe est, se hominem fieri, ut tu dicis, multo magis id in ligno et lapide verum, quanto scilicet lapis et lignum viliora sunt homine : nisi fortasse his sensilibus materiis genus nostrum tibi vilius videatur. Verum his et similibus de rebus sermo ad aliud tempus nobis mittatur : necessarium

autem est ad ipsa Evangelii verba pergere. « Jesu Christi » autem generatio sic erat[1]. » Quam mihi generationem dicis? Carnalem certe. Nam de illa generatione[2], quæ principio caret, nemo novit, nisi ipse Unigenitus Dei Filius, qui est in sinu Patris. Quomodo igitur fuit generatio Christi secundum carnem : « Cum esset desponsata mater Jesu » Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in » utero habens de Spiritu sancto. » Observandum autem est non dicere illum, Cum esset desponsata virgo; sed simpliciter, Cum esset desponsata mater ejus. Hoc autem facit, ut narratio facilius accipiatur, et ne percellat per rem stupendam quam subjungit dicens : « Antequam convenirent, » inventa est in utero habens de Spiritu sancto. » Cur autem non ante sponsalia concepit et prægnans fuit? Ut rem interim obtegeret, et ut virgo malam omnem opinionem effugeret. Nam cum sponsus, quem zelotypia moveri par erat, non modo non illam traduceret, sed etiam acciperet et curaret post partum, hoc omnibus palam faciebat, quod cum persuasum haberet, rem ex Spiritus sancti operatione esse, ipsam retineret et ipsi ministraret. Quod autem in rebus inexpectatis dici solet, hic etiam declarans, ait : « Inventa est in utero habens de » Spiritu sancto. » Audiens porro, de Spiritu sancto, nihil aliud curiose inquiras; exempli causa; quomodo qui est immensus, in utero est; quomodo qui omnia continet, in utero gestatur a muliere? Quomodo virgo parit, et manet virgo? Quomodo Spiritus sanctus templum illud efformavit? et similia. Etenim virtus Altissimi obumbravit virginem, et Filius Dei erat id quod natum erat. « Joseph autem » vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit » occulte dimittere eam[3]. » Tam mirabilis enim vir erat, ut

[1] Matth. I, 18. — [2] Ex comm. in Evang. Matth. hom. 4. — [3] Matth. I, 19.

non modo non illam puniret; sed nec cuipiam dixerit, neque etiam illi quæ in suspicionem veniebat; sed secum cogitabat, non illam ejicere, sed dimittere. Quamobrem cum in tali cogitationum dubio versaretur, astitit Angelus cogitationum contentionem solvens. Quod enim dubitaret, ex iis quæ cogitabat perspicuum est. Voluit enim, inquit, occulte dimittere eam. Neque omnino emittere illam voluisset, si ex adultero semine prægnantem putavisset; sed et legi et supplicio tradidisset, justus cum esset. Sed neque illud, neque etiam ex divina operatione prægnantem esse putabat. Nam supra humanam cogitationem hoc opus erat. Ideoque cogitationibus fluctuabat. Cum ergo his agitaretur cogitationibus, tunc astitit Angelus et ait, « Ne timeas accipere Mariam conjugem tuam. Quod » enim in ea natum est, ex Spiritu sancto est. » Ostendit illum timore et tremore captum fuisse, ne Deum offenderet, cum dixit, Ne timeas, et ut intus illam retineret; hoc enim sibi vult illud, accipere, neque illam dimittere. Non modo enim, inquit, ab iniquo libera est coitu, sed etiam supra naturam concepit. Hoc enim significat id quod subjunxit : « Quod enim in ea natum est, ex Spiritu sancto » est. Pariet autem Filium, et vocabis nomen ejus Jesum [1]. » Ne putes, inquit, quoniam dixi, ex Spiritu sancto est, te alienum ab eo ministerio esse, quod secundum œconomiam est. Tibi curam committo imponendi nomen nato. Etiamsi enim ad generationem ejus nihil contuleris, attamen tu illi nomen impones. Etsi enim filius tuus non est, at quæ patris sunt erga illum exhibebis, atque ex nominis impositione, nato conjungeris. Non dixit autem, Pariet tibi filium, sed, pariet. Non enim ipsi pariebat, sed toti orbi. Ideoque subjunxit : « Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. » Cum dixit autem populum

1 Ex eodem.

suum, non de Judæis solum loquitur, sed etiam de Gentibus. Populus enim ejus sunt omnes qui cognitionem ejus accipiunt. Et quia in hoc ostenditur esse Filius Dei, quod peccata remittat. Neque enim remittere peccata, alterius est potestatis, quam essentiæ divinæ tantum. « Hoc autem » totum factum est ut impleretur quod dictum est a Do- » mino per Prophetam dicentem : Ecce virgo in utero ha- » bebit et pariet Filium : et vocabunt nomen ejus Emma- » nuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus[1]. » Vellem hic adesse Judæos et Græcos omnes, et librum hunc a Judæis accipere, ac legere Prophetiam. Scitis enim, in tribunalibus et ubique, tunc non suspectum esse testimonium, cum ab inimicis affertur. Non enim hæc a nobis conficta fuisse dicere poterunt. Non enim nos, sed ii qui Christum crucifixerunt, libros nobis præbent, qui de ejus œconomia loquuntur. Sed sive adsint, sive non adsint illi, nos quod nostrum est faciemus, et interpretationem aggrediemur. Sed si placet, paulo altius Prophetiam resumamus, ut conspicua vobis sint ea quæ dicta sunt. « Et adjecit » Dominus, inquit, loqui ad Achaz dicens : Pete tibi signum » a Domino Deo tuo, in profundum sive in excelsum. Et » dixit Achaz, Non petam, et non tentabo Dominum. Et » dixit Esaïas, Audite ergo domus Israël, Numquid parum » vobis est molestos esse hominibus, et quomodo molesti » estis Domino? Propterea dabit Dominus ipse vobis signum. » Ecce virgo in utero accipiet, et pariet Filium, et voca- » bunt nomen ejus Emmanuel. » Quia enim Propheta dixerat[2] : Pete tibi signum ; ille vero se valde fidelem simulans, dicebat, Non petam, et non tentabo Dominum ; vide quomodo cum multa vehementia audaciam reprimat Propheta, jure post probationem, graviorem faciens accusationem. Ideoque illum neque responsione dignatur, et ad

[1] Matth. I, 28. — [2] Ex interp. c. 7 Esaïæ.

populum convertitur dicens : « Audite, domus David : » Numquid parum vobis molestos esse hominibus, et quare » molesti estis Domino? » Obscurum est dictum : ideo oportet illud accurate explicare. Hoc autem vult significare. Num mea sunt verba? num mea sententia? Si autem hominibus temere et absque ratione fidem negare grave est et criminatione dignum, multo magis Deo. Molestum ergo esse, nihil aliud est quam non credere. An hoc igitur, inquit, parvum crimen est? an levis accusatio est hominibus non credere? Quod si hoc grave est, multo magis Deo non credere. Hoc autem dixit, ut discant omnes, Prophetam non deceptum fuisse, nec a dictis illis circumventum, sed ab iis quæ in Achazi mente erant, sententiam tulisse. Postquam enim cum mansuetudine multa cum illo disseruerat[1], ipsumque ab ærumnis liberaverat et confidere jusserat circa præsentia, et hujus rei signa dederat, consilium hostium aperiendo, et proditionem detegendo, et excidium Israëlis extremum prædixerat, tempusque addiderat; non his contentus fuit, sed ulterius procedens non expectat ut ille signum petat. Sed etiam cum ille ob incredulitatis exsuperantiam id nollet, hortatur illum, neque utcumque, sed signi dat optionem. Neque enim dixit, hoc vel hoc signum, sed quocumque volueris. Dives est Dominus, omnimoda potestas, ineffabilis potentia. Si ex cœlis volueris, nihil impedit; si ex terra, nihil vetat. Hoc enim sibi vult illud, in profundum, aut in excelsum. Quia vero neque sic illum attraxit, neque hic tacuit; sed arguens illum, idque ad correctionem audientis, et ut ostenderet ipsum neque fefellisse; neque rationibus decepisse, arcanam Prophetiam revelat, quæ in salutem orbi futura erat, et ad emendationem rerum omnium : aitque signum jam non Achazo dandum esse, sed communi Judæorum po-

[1] Ex eadem.

pulo. Ab initio enim ad hunc sermonem intendebat; sed quia ille se indignum declaravit, communem populum alloquitur. Ideo, « Dabit, » non tibi, sed « Vobis signum. » Vobis, quibusnam? Iis qui in domo David erant. Nam illinc signum illud germinavit. Quodnam igitur est signum? « Ecce virgo in utero accipiet, et pariet Filium, et voca» bunt nomen ejus Emmanuel. » Observandum, ut prius dixi, non jam Achazo dari signum; et quod id non ex conjectura dicatur; ipse Propheta et accusavit et criminatus est dicens. Numquid parum vobis est molestos esse hominibus? Et addidit : Propterea dabit Dominus vobis signum : Ecce virgo in utero habebit. Quod si dixerint Judæi Prophetam non dixisse virginem, sed juvenculam; sic quoque victoria penes nos est : nam juvenculæ seu puellæ nomen solet scriptura pro virgine ponere, ut in Psalmis scriptum est[1] : « Juvenes, inquit, et virgines, senes cum » junioribus, laudent nomen Domini. » Et de puella cui insidiæ parantur[2], dicit Moyses, clamavit puella; id est virgo. Itaque nisi virgo esset, neque signum esset. Signum enim communem rerum consequentiam debet excedere, naturæ consuetudinem superare, ac stupendum inexpectatumque esse : ita ut singuli qui vident et audiunt id significent. Ideo namque signum dicitur quod insigne sit. Insigne autem non fuerit, si inter res communes obtegatur. Itaque si hic ageretur de muliere, quæ ex lege naturæ pariat, cur signum vocat id quod fit quotidie. Ideo initio non simpliciter dixit, Ecce virgo; sed cum articulo præposito, quo insignem illam et solam hujusmodi fuisse subindicat. Quod enim hoc additamentum id significet, possumus ex Evangeliis discere. Cum enim miserunt Judæi ad Joannem interrogantes : Quis es, non dixerunt es-ne Christus sine articulo præposito; similiterque, Propheta

[1] Ex comm. in Matth. hom. 5. — [2] Ex interp. c. 7 Esaïa.

es tu? cum articulo: quorum utrumque eximium erat. Similiterque incipiens Joannes, non sine articulis dicebat. « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud » Deum[1]. » Sic et hoc loco non dixit, Ecce Virgo, sine articulo. Et cum dignitate, quæ Prophetæ conveniebat, dixit; Ecc e. Erantque hæc quasi videntis et imaginantis ea quæ facta sunt, et multam habentis dictorum certitudinem. Illi enim oculi ea quæ tunc non videbantur clarius conspiciebant, quam nostri ea quæ videntur. Potest enim sensus noster falli: gratia vero Spiritus infallibilem præbebat sententiam. Cur vero non addidit, inquies, quod ex Spiritu futurus esset? Prophetia erat id quod dicebatur, et adumbrate prænuntiare oportebat, ut sæpe dixi, ob audientium improbitatem, ut ne hæc clare discentes libros omnes comburerent. Si enim Prophetis non pepercerunt, multo minus a scriptis abstinuissent. Hoc autem non ex conjectura dicitur. Alius enim rex Jeremiæ tempore[2], ipsos libros conscidit et igni tradidit. Vidisti-ne furorem intolerabilem? Vidisti-ne iram irrationabilem? Non satis habuit scripta abolere, sed illa combussit ut irrationabili affectui faceret satis. Attamen etsi obscure loquitur hic admirandus Propheta, totum tamen exhibuit. Virgo enim manens virgo, unde pariat nisi a Spiritu sancto? Nam naturæ legem solvere, non alterius quam creatoris naturæ fuerit. Quapropter dicens, Virgo pariet, totum declaravit. Partum igitur dicens, nati quoque nomen dicit, et ait: « Pariet » autem Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel[3]. » Et cur, inquies, non vocatus est Emmanuel, ut Propheta dixerat, sed Jesus Christus? Quia non dixerat[4], vocabis; sed, « Vocabunt » turbæ; hoc est, rerum exitus. Ut enim Jerusalem vocat urbem justitiæ, etsi nusquam sic vocata

[1] Joan. I, 1. — [2] Jerem. XXXVI, 23. — [3] Ex cap. 7 comm. in Matth. — [4] Ex interp. c. 7 Isaïæ.

fuit; sed a rebus ipsis hanc habuit appellationem, quod ea urbs multum in melius mutata fuerit, et justitiæ præfuerit. Etenim cum illam meretricem vocat, non quod sic appellata fuerit, sed a nequitia nomen illi imposuit; sic etiam postea a virtute illam nuncupavit. Hoc ipsum ergo de Christo dicendum, quod a rebus ipsi nomen imposuerit. Tunc enim maxime nobiscum Deus fuit, in terra visus et cum hominibus conversatus, ac multam de nobis ostendens sollicitudinem. Non jam enim Angelus, non Archangelus nobiscum est, sed ipse descendens Dominus, universam suscepit emendationem, meretrices alloquens, cum publicanis recumbens, in peccatorum domos ingrediens, latronibus dans fiduciam, magos attrahens, omnia circumiens et corrigens, ipsam naturam secum jungens. Hæc igitur omnia Propheta prænuntiat, partum simul dicens, et lucrum inenarrabile et immensum ex partu factum. Cum enim Deus cum hominibus est, nihil oportet tunc metuere, neque tremere, sed de omnibus confidere, ut etiam factum est. Etenim prisca illa et immobilia mala soluta sunt, sententia illa contra commune genus sublata est, peccati nervi concisi, diaboli tyrannis soluta, et omnibus inaccessus paradisus homicidæ et latroni primum apertus fuit, cœli fornices aperti sunt, et Angeli cum hominibus commiscebantur, ad regiumque thronum natura nostra efferebatur, inferni carcer inutilis fuit, et mortis nomen tantum mansit, re privatum, Martyrum chori, mulieres inferni stimulos abrumpentes. Hæc igitur omnia prævidens Propheta exultabat et choreas agebat, et uno verbo hæc omnia nobis significavit, cum Emmanuelem nobis prophetaret. « Butyrum et mel comedet, priusquam » sciret aut præeligere mala, eliget bonum. Quia priusquam » sciat puer bonum aut malum, malitiæ non confidit, ut

» eligat bonum. » Quia puer natus nec simplex homo erat, nec Deus tantum; sed Deus in homine, jure Propheta sermonem variat, nunc hoc, nunc illud dicens, et inexpectata ponit, nec sinit fidem œconomiæ negare, ob miraculi exsuperantiam. Cum dixisset enim parituram esse virginem, quod supra naturam erat, et quod vocandus esset Emmanuel, quod et ipsum majus expectatione erat, ne quis Emmanuelem audiens, eadem quæ Marcion pateretur, et in Valentini morbum incideret, propter œconomiam, aperte subjunxit œconomiæ clarissimam demonstrationem, a mensa illam credibilem reddens. Quid enim ait? Butyrum et mel comedet. Hoc autem divinitatis non fuerit, sed naturæ nostræ. Ideoque non hominem simpliciter efformans in illo habitavit; sed uteri gestationem sustinuit, illamque novem mensium, et partum, et cunabula, et illum in tenera ætate cibum; ut per omnia obstrueret ora eorum, qui œconomiam seu incarnationem negare auderent. Hæc itaque jam olim prævidens Propheta, non tantum parturitionem et mirabilem partum dicit; sed etiam illam in tenera ætate escam, in ipsis cunabulis, quæ in nullo differt a cæterorum hominum esca, neque in hoc extraneum aliquid habet. Neque enim omnia in illo differentia erant, neque omnia communia. Ex muliere enim nasci commune erat; ex virgine autem majus, quam nobis competat. Nutriri rursum secundum communem naturæ legem, hoc quoque multis commune; templum vero illud inaccessum esse nequitiæ, neque in experimentum malitiæ venire, hoc stupendum et ejus solius est. Ideoque et hoc et illud posuit. Cum dixisset enim, Butyrum et mel comedet, subjunxit: Quia priusquam sciat puer bonum aut malum, malitiæ non confidit, ut eligat bonum. Rursus iisdem verbis eamdem sententiam subindicat, et in iisdem

[1] Isai. VII, 15.

moratur verbis. Quia enim admodum sublime erat quod dicebatur, ex narrationis frequentia id credibile reddit. Nam quod supra significavit dicens, Antequam sciat ille præeligere mala, idipsum postea subindicavit dicens, non confidit malitiæ ut eligat bonum. Illius enim tantum erat hæc eximia facultas. Ideoque Paulus id assidue versat. Quia enim moriturus erat, ne quis incredulus putaret ipsum peccati sui dare pœnas, frequenter illius impeccabilitatem in medium adducit; ut mortem ejus peccati nostri solutionem esse ostenderet. Propterea dicebat : « Christus » resurgens ex mortuis, jam non moritur[1]. » Nam quod mortuus sit, peccato mortuus est. Neque illa morte ut obnoxius, inquit, secundum peccati rationem mortuus est; sed pro communi omnium delicto. Si itaque primæ morti secundum hoc obnoxius non erat, superabundanter demonstratum est, illum non ultra moriturum esse. Sed hæc quidem quasi in transcursu dicta sunt. Tempus autem jam est ut Evangelii verba tractemus. « Exurgens, » inquit, Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus » Domini, et accepit mulierem suam[2]. » Vide hic quoque viri philosophiam sine ulla personarum acceptione. Neque enim quando aliquid ingratum et absurdum suspicabatur[3], cum virgine manere sustinuit; neque quando ab illa suspicione liberatus est, ejicere illam voluit, sed illam accipit et toti œconomiæ inservit. Mulieris porro nomine frequenter utitur Evangelista, nolens interim revelare mysterium illud, et malam auferens suspicionem. Cum accepisset autem illam, « Non cognoscebat eam donec peperit filium » suum primogenitum. » Illud, « Donec, » hic posuit, non ut suspiceris ipsum postea cognovisse eam; sed ut cognoscas ante parturitionem omnino intactam fuisse virgi-

[1] Rom. VII, 9. — [2] Matth. I, 24. — [3] Ex hom. 5 in Matth.

nem. Cur ego, inquies, illud « Donec » posuit. Quia solet Scriptura hoc sæpe facere, et hoc verbum non pro definito tempore ponere. Ut cum ad Noë non reversus est corvus, donec exsiccata fuit terra[1]. Atqui neque postea reversus est. Dicit etiam in Psalmis, « Dixit Dominus Domino meo, » sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabel» lum pedum tuorum[2]. » Et Paulus quoque ait : « Oportet » enim illum regnare usque dum ponat omnes inimicos » suos sub pedibus suis[3]. » Sed neque illic, donec, neque hic usque dum, temporum sunt termini : Nam quomodo staret illud propheticum quod dicit : « Potestas ejus, po» testas æterna, et regnum ejus non corrumpetur et regni » ejus non erit finis[4], » si usque ad illa tempora regnare debet? Sic et hoc loco donec dixit, ea quæ ante partum erant confirmans ; quæ postea vero fuere, tibi colligenda reliquit. Quod enim te ab illo discere necesse erat hoc dixit, quod virgo intacta fuerit usque ad partum ; quod autem ex dictis sequebatur et in confesso erat, hoc tibi considerandum relinquit, videlicet, quod neque postea illam quæ ita mater facta, et novo illo stupendoque partu dignata fuerat, cum justus esset ille cognoscere voluerit.

« Cum natus esset Jesus in Bethlehem Judææ, in diebus » Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosoly» mam dicentes, Ubi est qui natus est Rex Judæorum ; vi» dimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare » eum[5]. » Hic quidam ex veritatis inimicis hoc dictum usurpantes dicunt : Ecce Christo nato, stella apparuit ; quod signum est astrologiam esse rem firmam. Quid ergo ad hæc dicemus[6] ? Ab ipsa stella solutionis initium ducemus. Neque enim ex numero stellarum hæc erat : imo ne stella quidem erat, sed virtus quædam invisibilis, in hanc

[1] Gen. VIII, 7. — [2] Psal. CIX. — [3] 1 Cor. XV, 25. — [4] Dan. IV, 31. — [5] Matth. II, 1. — [6] Ex hom. 6 in Matth.

formam missa. Palam autem illud est : primo, quia solem, lunam et stellas ex Oriente in Occidentem pergere videmus : hæc vero a Septentrione ad Meridiem ferebatur. Sic enim Palæstina erga Persidem sita est. Secundo autem quia non noctu, sed in medio die apparebat, sole fulgente. Tertio, quod modo appareret, modo occultaretur : nam usque ad Palæstinam apparebat ducens Magos. Cum autem Jerosolymam venerunt, sese occultavit. Deinde rursus apparuit, postquam illi ab Herode exierant : quod non est stellæ proprium, sed virtuti cuidam admodum rationabili. Quarto, ex eo quod locum monstraverit. Nam infra descendens, cum ostendit. Non enim poterat superne manens hoc facere, quia immensa erat altitudo, et non poterat tam angustum locum indicare iis qui videre vellent. Vides-ne quot rationibus probatur hanc non fuisse ex numero stellarum ? neque illam secundum consequentiam externæ generationis sese ostendisse? et cur, inquies, apparuit ? Ut Judæos sensu carentes perstringeret. Quia enim Prophetas frequenter audientes, qui de adventu ejus loquebantur, non multum attendebant, id effecit, ut barbari ex longinqua terra venirent, ab ipsis Judæis Regem requirentes, ut a Persica lingua ea discerent, quæ a Prophetis discere non tulerant; ut si probe se gererent, maximam haberent id sibi persuadendi occasionem ; sin contenderent, nullam postea excusationem haberent. Magos autem Deus trahit per stellam, per consueta sibi vocans illos, et ostendit stellam magnam et inusitatæ formæ, ut magnitudine et pulchritudine spectaculi ipsos percelleret, necnon ex eundi modo. Cum ergo illos quasi manu duxisset ad præsepe; non per stellam postea, sed per Angelum ipsos alloquitur. Et hos quidem per stellam et per Angelos, nos autem per ipsum Unigenitum, sublimia, ineffabilia et mentem nostram superantia docere dignatus est.

Cogitantes ergo tantæ attemperationis magnitudinem, dignum reddamus ipsi honorem, et retributionem. Deo autem nulla alia retributio a nobis fuerit, nisi solum nostra et animarum nostrarum salus, et virtutis exercendæ cura, et providentia erga fratres nostros. Nulla enim notitia et character fidelis et Christi amantis talis fuerit, qualis cura fratrum et de eorum salute sollicitudo. Quandoquidem et Christus non sibi placuit, sed multis. Sic et Paulus ait : « Non quæro quod mihi utile est, sed » quod multis, ut salvi fiant[1]. » Hæc ergo cum sciamus, dilecti, vitam nostram componamus[2], et curam magnam fratrum habeamus, unitatemque cum ipsis servemus. Ad hoc enim nos inducit sacrificium illud tremendum et horrendum, jubens nos maxime cum concordia ipsum adire et cum ferventi charitate, et inde aquilas effectos ad ipsum cœlum volare. « Ubi enim corpus[3], » inquit, ibi et aquilæ, corpus hic dicens mortuum. Nisi enim ille cecidisset, nos non resurrexissemus. Aquilas autem vocat, ostendens sublimem esse oportere eum qui ad hoc corpus accedit, nihilque cum terra commune habere, neque deorsum trahi et repere, sed sursum semper volare, et ad solem Justitiæ respicere, acutumque mentis intuitum habere. Aquilarum enim, non graculorum hæc mensa est. Hi tunc ipsi de cœlis descendenti occurrent, qui illo digne fruuntur; sicut qui indigne, extrema patientur. Si enim Regem quis non utcumque exceperit; quid dico Regem? ne vestem quidem regiam quis impuris manibus tetigerit, etiamsi in deserto, etiamsi solus sit, et nemo affuerit. Atqui nihil aliud vestis est, quam fila ex vermibus et sericis. Si vero tincturam miraris; ipsa quoque mortui piscis sanguis est; attamen nemo audeat illam immundis tan-

[1] 2 Cor. I, 33. — [2] Ex hom. in epist. 2 ad Corinth. — [3] Matth. XXIV, 28.

gere manibus. Quod si humanam vestem nemo audeat utcumque tangere: quomodo corpus universorum Dei, immaculatum, quod cum divina natura versatum est, per quod sumus et vivimus, per quod portæ mortis fractæ, et cœli fornices aperti sunt, hoc, inquam, cum tanta contumelia accipiemus? Ne, quæso, ne per impudentiam nos jugulemus, sed cum tremore et puritate omni ad ipsum accedamus[1], ut ne gravius subeamus supplicium. Quanto majora enim accepimus beneficia, tanto gravius puniemur, si beneficio indigni appareamus. Nam hoc corpus in præsepio jacens reveriti sunt Magi, ac viri impii et barbari, patria domoque dimissis, longum susceperunt iter, et venientes cum timore et tremore multo adoraverunt. Imitemur ergo illos, etsi barbaros, nos qui cœlorum cives sumus. Illi enim in præsepi et in tugurio videntes, nihilque tale conspicientes, quale tu nunc, cum tremore multo accesserunt. Tu vero non in præsepio vides, sed in altari; non mulierem tenentem, sed Sacerdotem astantem, et Spiritum cum largitate multa in proposita involantem. Non simpliciter hoc corpus vides ut illi, sed nosti ejus et virtutem et œconomiam omnem, nihilque ignoras eorum quæ ab ipso perfecta sunt, accurate in omnibus initiatus. Excitemus itaque nos ipsos et exhorrescamus, multoque majorem, quam barbari illi pietatem exhibeamus, ne temere et utcumque accedentes, ignem supra caput nostrum accumulemus. Hæc autem dico, non ut non accedamus; sed ut non temere accedamus. Ut enim temere accedere periculosum est; ita mysticæ cœnæ non communicare fames est et mors. Hæc enim mensa animæ nostræ nervus est, mentis colligatio, fiduciæ causa, spes, salus, lux, vita. Cum hoc sacrificio illuc abeuntes, cum multa fiducia in sacra limina conscendemus, quasi quibusdam aureis armis

[1] Ex eadem.

undique muniti. Ecquid futura dico? hic enim hoc mysterium terram tibi cœlum facit. Aperi ergo cœli portas, et prospice; imo non cœli, sed cœli cœlorum, et tunc quod dictum est videbis. Quod enim illic est pretiosius omnibus, hoc in terra jacens monstrabo. Sicut enim in regia quod omnibus est honorabilius, non muri sunt, non tectum aureum, sed regium corpus in solio sedens; sic et in cœlis Regis corpus. Sed hoc tibi licet in terra videre: non enim Angelos, non Archangelos, non cœlos cœlorum, sed eorum tibi Dominum ostendo. Vidisti-ne quomodo id quod est omnibus pretiosius in terra vides? neque vides modo, sed etiam tangis? Neque tangis solum, sed etiam comedis, et accipiens domum recedis? Absterge igitur animam, præpara mentem ad horum mysteriorum perceptionem. Etenim si puerum regium cum ornamento et purpura et diademate ferre jussus esses, omnia quæ in terra sunt abjiceres. Nunc autem non Filium hominis regium; sed ipsum Unigenitum Dei Filium accipiens, non exhorrescis, dic mihi? nec omnem sæcularium amorem abjicis, nec ornatu tantum illo te decoras; sed adhuc ad terram respicis, pecunias diligis, et ad aurum inhias? Ecquam impetrabis veniam? quam veniam habebis? Non nosti quam sæcularem omnem magnificentiam aversetur Dominus tuus? Annon ideo natus in præsepio positus est, et matrem accepit vilem? Nonne ideo illi cauponariam respicienti dicebat: « Filius » autem hominis non habet ubi caput reclinet[1]. » Quid vero Discipuli? annon eamdem servabant legem, cum in pauperum domos diversarentur? Et alius apud coriarium, alius apud tentoriorum opificem diversabatur? Non enim domus splendorem, sed animarum virtutem requirebant. Hos igitur et nos æmulemur: pulchritudinem columna-

[1] Matth. VIII, 8.

rum et marmorum prætercurrentes, supernas autem mansiones quærentes, et hunc fastum omnem conculcemus, cum pecuniarum concupiscentia, et sublimem assumamus sensum. Si enim sapiamus, non nobis dignus erit hic mundus, nedum porticus et ambulacra. Ideo, obsecro, animam nostram ornemus, quam assumentes hinc abibimus, ut æterna nanciscamur tabernacula, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri simulque Spiritui sancto gloria, imperium, honor nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXV.

De pœnitentia.

Pœnitentia gravis et tremenda peccatori[1], pharmacum est delictorum, expensa lacrymarum, absumptio iniquitatum, fiducia ad Deum, telum contra diabolum, gladius ejus caput abscindens, spes salutis, desperationis amolitio. Hæc cœlum aperit, hæc in paradisum inducit, hæc diabolum vincit. Ideo frequenter de illa sermonem facio, ut neque peccator desperet, neque is qui bona edit opera altum sapiat. « Nam qui videtur stare, videat ne cadat[2]. » Sicut etiam nimia fiducia ut supplantemur efficit. Justus es? Ne cadas. Peccator es? Ne desperes. Non cesso frequenter vos his inungere pharmacis. Novi enim quantum hoc sit contra diabolum pharmacum, non desperare. Si peccata habeas, ne desperes. Non cessabo hæc frequenter dicere. Etiamsi quotidie pecces, quotidie pœnitentiam age. Quod facimus in veteribus ædibus, cum in ruinam

[1] Ex Serm. de pœnitentia. — [2] 1 Cor. x, 12.

vergunt, quæ ruinam minantur auferimus, et nova apparamus, et nunquam ab assidua cura desistimus. Si hodie ob peccata vetustate labaris, renova te ipsum hodie per pœnitentiam. Licet-ne, inquies, per pœnitentiam salutem consequi? Licet, et omnino licet. Totam vitam in peccato consumpsi, et si pœnitentiam agam, salvus ero? maxime. Unde hoc palam est? Ex Domini clementia. Num pœnitentiæ tuæ confido? Num pœnitentia tua potest tot mala abstergere? Si sola pœnitentia esset, jure timeres. Quia vero pœnitentiæ admiscetur Dei clementia, confide. Dei namque clementiæ mensura non est, neque ejus bonitas potest sermone explicari: nam nequitia tua mensuram habet; pharmacum vero mensuram non habet. Nequitia tua, qualiscumque fuerit, nequitia est humana; Dei vero clementia ineffabilis est. Confide, quia nequitiam tuam superat. Cogita scintillam in pelagus incidentem; num potest consistere aut apparere? Quantum est scintilla mari comparata, tantum est nequitia, si cum Dei clementia conferatur; imo non tantum, sed multo majus. Pelagus enim licet magnum sit, mensuram habet; Dei vero clementia interminata est. Hæc dico, non ut vos negligentiores reddam, sed ut studiosiores efficiam. Hortatus sum sæpe ne in theatrum ascendatis. Audisti, nec obtemperasti? Ascendisti in theatrum? non obsecutus es dicenti: Ne te pudeat rursus ingredi et audire. Audivi, inquies, nec obtemperavi: quomodo possum ingredi et audire? Interim hoc nosti quod non obtemperaveris? interim te pudet? interim erubescis? interim nemine arguente frenum retines? interim sermo meus in te radices posuit? interim, me non apparente, doctrina mea te purgat? non obtemperasti? te ipsum condemnasti? Media ex parte observasti, si non observando dixeris non observavi. Qui enim sese damnavit

quod non observarit, ad observandum sollicitus est. Aspexisti? iniquitatem operatus es? Meretrici captivus effectus es? Descendisti ex theatro? rursum recordatus es? Pudore suffusus es? Accede. Dolore affectus es? Invoca Deum. Verum non hic consistas. Væ mihi, audivi, et non observavi; quomodo ingrediar in Ecclesiam? Quomodo rursus audiam? Magis ingredere, quia non observasti, ut rursus audiens, observes. Si pharmacum tibi apponatur, neque te sanet, annon sequenti die rursus appones illud? Sit quis quercum cædens, qui quercum cædere aggrediatur : securim assumit, radicem scindit. Se unum det ictum, et arbor non cadat, annon alium dabit ictum? annon tertium, quartum, quintum, decimum? Sic et tu facito. Quercus est meretrix, infructuosa arbor, glandes afferens, irrationabilium porcorum escam. Diuturno tempore radicem posuit in animo tuo, ramorum ambitu conscientiam tuam dejecit. Verbum meum securis est : uno die audisti. An uno die cadet quæ tanto tempore radices posuit? Si enim bis, si ter, si centies aggrediamur, non est mirum. Solum exscinde rem pravam et fortem, et consuetudinem malam. Manna comedebant Judæi : et cepas, quæ in Ægypto erant, requirebant. Bene nobis erat in Ægypto. Ita fortis et pessima res est consuetudo. Et si per dies decem recte te geras, si per viginti, si per triginta, annon te diligam? non tibi gratiam habebo? non te amplectar? Solum ne deficias; sed erubesce et te condemna. Rursum de veritate sermonem habui. Audisti et rapuisti, non operibus sermonem exhibuisti? Ne te pudeat rursus in Ecclesiam ingredi. Te pudeat cum peccas, ne te pudeat cum pœnitentiam agis et peccare cessas. Attende quid tibi fecerit diabolus. Duo hæc sunt; peccatum, et pœnitentia. Peccatum vulnus est, pœnitentia pharmacum. In peccato opprobrium, in

peccato irrisio; in pœnitentia fiducia, in pœnitentia libertas, in pœnitentia purgatio peccati. Attendite diligenter. Peccatum sequitur pudor; pœnitentiam sequitur fiducia. Verum Satan invertit ordinem, ac fiduciam peccato dedit, et pudorem pœnitentiæ. Non cessabo usque ad vesperam, donec istud solverim. Est vulnus et pharmacum. Vulnus putredinem habet; pharmacum purgationem a putredine possidet. Num in pharmaco putredo? Num in vulnere medela? Annon hæc suum ordinem habent; illa quoque suum? An potest mutari hoc in illud, et illud in hoc? Veniamus et ad animæ peccata. Peccatum turpitudinem habet, pudorem habet, et infamiam sortitur. Pœnitentia fiduciam habet, pœnitentia jejunium, et justitiam. « Dic enim iniquitates tuas prior et justificeris[1]. » Justus accusator sui in principio sermonis[2]. » Sciens igitur diabolus, peccatum habere turpitudinem, quæ res possit a peccato avertere; pœnitentiam autem habere fiduciam, quæ possit attrahere pœnitentem; ordinem mutavit, et dedit turpitudinem pœnitentiæ, et fiduciam peccato. Undenam? Ego dicam. Capitur quis gravi concupiscentia erga publicam meretricem: captivus meretricem sequitur; intrat in lupanar, sine pudore, non erubescens cum meretrice coit, peccatumque facit. Nusquam illi timor, nusquam increpatio. Egreditur inde post peractum peccatum, et pudet illum pœnitentiam agere. Miser, quando cum meretrice congredebaris, non te pudebat, et cum ad pœnitentiam venis, te pudet? Illum pudet, dic; qua de causa? quia fornicatus est, et erubescit. Rem peragit, et non erubescit, et de rei nomine erubescit? Diaboli est hæc vafrities. In peccato non sinit illum erubescere; sed publice facere: scit enim quod si erubescat, peccatum fugiet, et in pœnitentia erubescere suadet. Scit enim quod si erubescat,

[1] Isaï, XLIII, 26. — [2] Prov. XVIII, 17.

pœnitentiam non aget. Duo mala facit; pœnitentiam impedit, et ad peccatum trahit. Cur erubescis deinceps? cum fornicabaris, non te pudebat; et cum pharmacum imponitur, erubescis? Cum te a peccato liberas, erubescis? Tunc te pudere debebat, tunc erubescere oportebat cum peccares. Cum peccator fiebas non te pudebat, et cum justus efficeris erubescis? « Dic tu iniquitates tuas prior, » ut justificeris[1]. » O benignitatem Domini! Non dixit, ut non puniaris, sed ut justificeris. Non sufficiebat quod non puniretur, sed etiam justum efficis? Et maxime. Sed attende diligenter sermoni. Justum illum efficit. Et ubinam hoc fecit? In latrone. Ut ille solum diceret amico: « Neque tu times Deum, et nos quidem juste, nam digna » factis recipimus[2]. » Dixit ille: « Hodie mecum eris in » paradiso. » Non dixit, Absolvo te a supplicio et punitione; sed in paradisum justum inducit. Vidisti-ne a confessione justum effectum. Admodum clemens est Deus. Filio non pepercit, ut servo parceret: tradidit Unigenitum, ut ingratos servos redimeret: sanguinem Filii sui in pretium deposuit. O benignitatem Domini! Et ne mihi dicas rursum, Peccavi multum, et quomodo possum salutem consequi? Tu non potes, sed Dominus tuus potest, et sic delebit peccata tua, ut ne vestigium quidem eorum maneat. In corporibus enim hoc non est. Sed etiamsi mille curas adhibeat medicus, etiamsi pharmaca vulneri imponat, vulnus quidem amovet, sed cicatricem non delet. Obsistit enim illi infirmitas naturæ, imbecillitas artis, et vilitas pharmacorum. Deus vero cum delet peccata, cicatricem non relinquit, nec vestigium manere sinit. Sed cum valetudine formam etiam largitur, postquam a supplicio liberavit, justitiam insuper dat, et id efficit ut is qui peccavit, par sit ei qui non peccavit. An est pecca-

[1] Isaï. XLIII, 26. — [2] Luc. XXIII, 41.

tum quod in desperationem injiciat, vel quod vincat Dei clementiam? Et quomodo Judas periit? Quomodo? Quia pœnitentia non ex necessitate fit. Atqui audi quid illi Magister dicat. Quid tibi faciam[1], Juda? Non nosti quid facturus sis? Scio, sed nolo. Requirit peccatorum natura; sed cohibet clementiæ magnitudino. Quid tibi faciam? Parcam-ne tibi? sed segnior efficeris. Verum ultionem de te sumam? At id clementia mea non sustinet. Quid tibi faciam? An ut Sodoma te ponam, et ut Gomorrham te subvertam? Sed pater sum, et pater amans. Hanc itaque nos clementiam agnocentes[2], ne desperemus, sed ne temere negligamus. Hæc enim ambo perniciosa sunt. Nam desperatio eum qui jacet non sinit resurgere; segnities vero eum etiam dejicit. Illa concessis bonis privare solet; hæc non sinit ab impendentibus malis liberari: et contemptus ex ipsis cœlis dejicit. Desperatio in ipsam deprimit malitiæ abyssum; ut non desperare, illinc cito reducit. Perpende autem utrorumque vim. Diabolus bonus erat antea; sed ubi segnis evasit et desperavit, in tantam decidit malitiam, ut hinc non exurgat postea. Quod autem bonus fuerit, audi quid dicat. « Videbam Satanam quasi fulgur » de cœlo cadentem[3]. » Fulguris autem similitudo, prioris conditionis lætum statum ostendit, et lapsus celeritatem. Paulus blasphemus erat, et persecutor, et contumeliosus. Quia vero studium adhibuit, nec desperavit, surrexit ille et Angelis par fuit. Judas apostolus erat; sed quia segnis fuit, proditor factus est. Latro rursus post tantam nequitiam, quia non desperavit, ante alios omnes in paradisum ingressus est. Pharisæus confidens, ex ipso virtutis culmine decidit. Publicanus non desperans, ita erectus est, ut et illum præverteret. Vis ostendam tibi urbem integram id fecisse? Ninivitarum civitas sic tota salutem nacta

[1] Ex eodem. — [2] Ex Serm. 1 de pœnitentia. — [3] Luc. x, 18.

est : etiamsi sententia in desperationem illos conjiceret. Non enim dixit :Si pœnitentiam agant, salvi erunt; sed simpliciter : « Adhuc tres dies, et Ninive subvertetur[1]. » Attamen minante Deo, et Propheta clamante, et cum sententia nec cunctationem, nec terminum haberet, non desperarunt, neque bonam spem abjecerunt. Ideo enim terminum non adjecit, neque dixit, Si autem pœnitentiam egerint, salvi erunt; ut et nos si sententiam Dei audierimus sine definito termino, neque sic desperemus, ad illud exemplum respicientes. Nullum enim diabolo tam forte telum est, ut desperatio. Ideo non tam illum lætitia afficimus peccantes, quam desperantes. Audi enim de fornicatore ; quomodo magis Paulus desperationem timeret, quam peccatum. Corinthiis enim scribens sic dicebat : « Omnino auditur inter vos fornicatio : et talis » fornicatio, qualis nec inter gentes audetur; sed ne» que nominatur[2]. » Nam id cujus vel nomen intolerabile ipsis est, hoc vos reipsa ausi estis. « Et vos inflati estis. » Neque dixit, et ille inflatus est ; sed peccatore dimisso, sanos alloquitur. Quemadmodum medici faciunt, ægris dimissis, eorum propinquos pluribus alloquuntur. Alioquin autem hi, arrogantiæ illi causa erant, quod eum nec corriperent, nec carperent. Commune igitur crimen fecit, ut facilis foret vulneris curatio. Grave enim est peccare ; sed multo gravius de peccatis altum sapere. Si enim de justitia inflari, justitiæ evacuatio est; multo magis si in peccatis hoc accidat, extremum damnum nobis inferet, ipsisque peccatis major illa accusatio est. Ideo dicit, « Cum omnia feceritis, dicite, Servi inutiles » sumus[3]. » Si enim eos qui omnia faciunt oportet comprimi, multo magis is qui peccavit dignus est qui lamentetur, et se inter ultimos numeret : quod ille tunc signifi-

[1] Jon. III, 4. — [2] 1 Cor. V, 1. — [3] Luc. XVII, 10.

dicis? Alius peccavit, et ego lugebo. Etiam, inquit; corporis enim, et membrorum instar, alii aliis sumus colligati. In corpore autem, si pes vulnus accipiat, caput videmus inclinari; atqui quid illo honorabilius? Sed dignitatem non respicit in tempore calamitatis. Sic et tu facito. Ideo et Paulus hortatur gaudere cum gaudentibus [1], et flere cum flentibus. Sed, ut dicebam [2], perpende quomodo Paulus timuit desperationem, ut magnum diaboli telum. Cum dixisset enim, « Confirmate » in illum charitatem, » causam addit, « Ne abundantiore » tristitia absorbeatur qui ejusmodi est. » In lupi gutture, inquit, est ovis. Præveniamus ergo et abripiamus, priusquam devoret et perdat membrum nostrum. In tempestate nunc est navis, ante naufragium illam servare studeamus. Sicut enim intumescente mari, et fluctibus undique insurgentibus, scapha demergitur; sic anima mœrore undique circumsessa, cito suffocatur, nisi quempiam habeat qui sibi manum porrigat: et salutaris de peccatis dolor, si sit immoderatus, perniciosus efficitur. Sciens itaque Paulus quod fecerat diabolus erga Judam, timuit ne idipsum hic fieret. Quid ergo fecit erga Judam? Pœnituit Judam facti; nam ait: « Peccavi tradens sanguinem » justum [3]. » Audivit hæc verba diabolus. Novit eum ad melius viam incipere, et ad salutem pergere, et mutationem timuit. Benignum, inquit, habet Dominum. Quando traditurus ipsum erat, flevit eum, et innumera monita dedit: annon multo magis eum pœnitentem admittet. Inemendabilis cum esset, attrahebat et vocabat illum; annon multo magis emendatum et peccatum agnoscentem amplectemur? Ideo namque venit ipse ut crucifigeretur. Quid ergo fecit? Turbavit illum et obtenebravit mœroris magnitudine, persecutus est, impulit, usque ad laqueum

[1] Rom. XII, 15. — [2] Ex eodem. — [3] Matth. XXVII, 4.

cans dicebat : « Et non magis luctum habuistis ? » Quid adduxit, et ex præsenti vita subduxit, ac desiderio pœnitentiam agendi privavit. Quod enim si vixisset, servatus et ipse fuisset, ex iis qui crucifixere palam est. Si enim eos qui illum in crucem egerunt salute donavit, et in ipsa cruce, rogabat Patrem, et tanti sceleris veniam ipsis dari petebat, perspicuum est quod etiam proditorem, si ritu competenti pœnitentiam exhibuisset, cum omni benignitate suscepisset. Verum ille non sustinuit in pharmaco perseverare, extremo absorptus mœrore. Hoc itaque timens Paulus, apud Corinthios instat ut hominem ex gutture diaboli abripiant. Et quid de Corinthiis dicere oportet? Petrus postquam mysteriorum particeps fuerat, ter negavit, et lacrymis omnia abstersit. Meretrix lacrymis Dominum placavit. Paulus peccatum confitens, doctor pœnitentium factus est. Hæc remedia sumentes, vulnera nostra curemus, dicentes : « Sana me, Domine, et sana» bor. Sana animam meam, quia cavi tibi[1]. » Nos enim suscipiens medicus dicet : « Ego sum qui deleo iniquitates » tuas, et non recordabor amplius[2]. » Vide quot pharmaca apparavit tibi medicus. Quod volueris tibi delige, diversitatem tibi adjumentorum ostendit ad vulnerum differentiam. Si non potes jejunare ut Ninivitæ, saltem ut meretrix peccata tua ablue. Si non potes eleemosynam dare, confitere peccata tua : ad misericordiam Dei confuge cum Davide dicens : « Miserere mei, Deus, secundum magnam » misericordiam tuam[3]. » Non est enim morsus viperæ, ut ipsi pharmacum imponam, non luti macula, ut aqua illam abluam. Sed a morsu diaboli vulnus est, quod clementiæ tuæ misericordia eget. Solum accede postulans. Infundet enim oleum benignus ille, qui dixit : « Si convertatur ini» quus a via sua mala, non recordabor iniquitatum ejus,

[1] Ex Serm. XVII, 14. — [2] Isaï, XLIII, 25. — [3] Psal. L, 1.

» quas fecit[1]. » Convertamur ergo, invocemus, abluamus lacrymis sordes peccati, pectus percutiamus, frontem feriamus, in sensum veniamus peccatorum, ut et nos a Domino hæc audiamus, Hodie mecum eritis in Paradiso: cui decet omnis gloria, honor et adoratio, nunc et in infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XXXVI.

Encomium in sanctum Apostolum Paulum.

Sanctorum vitam et instituta ideo descripta nobis reliquit Spiritus gratia, ut discentes quo pacto illi, qui ejusdem nobiscum naturæ erant, omnia quæ ad virtutem spectabant recte gesserint, ad illam exercendam excitaremur, et ingentem erga illos charitatis affectum accenderemus. Quomodo autem id fiet? Si frequenter viris illis hæreamus, illosque in mente circumferentes, eamdem quam illi vitæ rationem ducamus. In hoc enim magis quam in aliis omnibus Deus glorificabitur. Nam si cœli enarrant gloriam Dei[2], non vocem emittentes, sed alios ex visu ad hoc excitantes, multo magis ii qui mirabilem exhibent vitam, licet taceant, Deum glorificant dum propter eos alii idipsum præstant. Cœlum enim, quod tandiu conspicitur, non admodum suasit ut ejus creatorem admiraremur; beati autem Apostoli, qui modico tempore prædicarunt, totum orbem attraxere. Et cœlum quidem stetit suum semper servans ordinem et normam; illorum autem animæ celsitudo omnes superavit cœlos; illiusque pulchritudo tanta erat ut Deus ipse illam prædicaret. Stellas enim

[1] Ezech. XVIII, 21. — [2] Psal. XVIII, 1.

Angeli mirabantur quando factæ sunt; pulchritudinem vero animæ Apostolorum ipse laudavit, dicens : « Vos es» tis lux mundi[1]. » Et hoc quidem cœlum nubes sæpe occultat, illorum autem animam nulla occultavit tentatio; sed tunc maxime illa effulsit. Ideo Paulus dicebat : « Mihi placeo in infirmitatibus, in persecutionibus, in » tribulationibus[2]. » Et Philippensibus rursum : « Eo quod » habeam vos in corde meo, in vinculis meis[3]. » Et alibi : « Ut vos, inquit, audiatis, ego vinctus sum. » Ubique vincula proponens, quod ego admodum amo, et valde cordis mei excitat desiderium Pauli in medium proferendi, qui plus omnibus laboravit, de quo Christus ait : « Vas » electionis est mihi[4]. » Hic igitur in tempore prædicationis devastabat Ecclesiam, in domos ingrediens, trahens viros et mulieres. Cum autem appropinquaret Damasco, repente circumfulsit eum lux, et excæcavit. Sed cæcitas illius illuminatio fuit orbis[5]. Quia enim male videbat, bene excæcavit illum Deus, quo utiliter videret, simul ipsi potentiam demonstrans suam, et in tali ærumna futura præfigurans, et prædicationis modum docens, quod nempe oporteat his omnibus dimissis, et clausis oculis, ipsum ubique sequi. Ideo et ipse clamabat hoc ipsum significans : « Si quis videtur sapiens esse in vobis, stultus » fiat, ut sit sapiens; » ac si non possit quis recte videre, nisi prius bene excæcatus fuerit, et expulsis internis cogitationibus, quæ turbabant illum, fidei totum commiserit. Sed nemo hæc audiens, necessitate inductam putet hanc vocationem. Poterat enim redire in locum unde exierat. Multi namque alia majora miracula videntes, retrogressi sunt iterum, et in novo et in veteri Testamento, ut Judas, Nabuchodonosor, Elymas magnus, Simon,

[1] Matth. v, 14. — [2] 1 Cor. xii, 1. — [3] Philip. i, 7. — [4] Act. i, 15. — [5] Ex Serm. 4 in Paulum.

Ananias, Sapphira, tota Judæorum natio. At non Paulus, sed recepto visu, ad incorruptam lucem cursum intendit, et ad cœlum volavit. Quod si examines cur excæcatus fuerit, audi ipsum dicentem : « Audistis enim conversa» tionem meam aliquando in Judaïsmo[1], quoniam supra » modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam il» lam; et proficiebam in Judaïsmo supra multos coætaneos » meos in genere meo, abundantius æmulator existens » paternarum mearum traditionum. » Quia igitur ita vehemens et inaccessus erat, fortiori opus habebat freno, ut ne animi impetu ductus, dictis non obtemperaret. Ideo ejus furorem comprimens, primo furentis iræ illius fluctus sedat per cæcitatem; et tunc cum ipso loquitur, sapientiam suam ineffabilem demonstrans, et eminentem cognitionem. Et ut disceret quemnam impugnaret, quem non modo punientem, sed nec etiam bona conferentem ferre posset. Neque enim tenebræ ipsum excæcarunt, sed lucis superabundantia ipsum obtenebravit; et tamen ita extulit ut vestimenta ejus dæmones timerent. Verum illud non admiror, ut nec quod umbra Petri morbos fugaret[2], sed illud admirabile est, quod ante gratiam magna ex ipsa prima meta et ex procemio fecerit. Cum enim nondum tantam virtutem haberet, necdum ordinatus esset, tanto pro Christo zelo accensus est, ut totum Judæorum populum contra se concitaret; ac se in tantis videns periculis, ut etiam urbs obsideretur, per fenestram demissus est per murum : ac cum effugisset, neque sic in segnitiem decidit, nec in timorem vel metum; sed majorem assumpsit animum; pericula quidem devitans per œconomiam, nemini autem cedens in doctrina. Sed cruce rursum assumpta sequebatur; etsi exemplum illud recens Stephani e vestigio habebatque Judæos contra se maxime cædem spirantes,

[1] Galat. 1, 13. — [2] Ex Serm. 5 in Paul.

et cupientes ipsius carnes degustare. Cur ergo neque periculis sese aperte dabat, neque ille effugiens mollior erat? Præsentem vitam admodum amabat, ob lucrum inde proveniens, et valde illam despiciebat, ob philosophiam quæ illam spernere suadebat, et quia festinabat ad Jesum abire. Nam quod de illo dico, et nunquam dicendi finem faciam; nemo in res adversas delapsus, utrumque ita sollicite curavit. Nemo enim ita præsentem vitam concupivit, neque ii quidem qui illam vehementer amant; nemo ita illam despexit, neque ii qui mortem admodum optant. Ita ab omni concupiscentia purus erat ille, et erga nullam rerum præsentium affectus erat; sed semper cum voluntate Dei concupiscentiam suam miscebat. Et nunc quidem ille vitam magis necessariam esse dicit, quam cum Christo esse; nunc autem ita gravem et onerosam, ut ingemiscat et festinet ad solutionem. Illa enim solum concupiscebat, quæ secundum Deum lucrum sibi ferrent, etiamsi contingeret illa prioribus esse contraria. Nam et varius erat et cujusvis formæ; non dissimulans, absit; sed omnia factus, quæ prædicationis et hominum salutis usus postulabat: in hoc quoque Dominum suum imitans. Nam et Deus homo ille videbatur, quando oportebat sic apparere: et in igne olim, quando tempus hoc exigebat, et nunc in armati et militis habitu, nunc in senis forma, nunc in tenui aura, nunc ut viator, nunc ut vere homo, neque sic mori recusavit. Cum dico, oportebat, nemo id necessitatis esse putet, sed ex ejus benignitate tantum profertur. Et modo quidem in throno, modo supra Cherubim sedet. Hæc porro omnia secundum subjectas œconomias faciebat. Ideoque per Prophetam dicebat: «Ego visiones multiplicavi, et in manibus Prophetarum assimilatus sum[1].» Sic et Paulus suum imitans Dominum, non improbetur,

[1] Osee. XII, 10.

quod nunc Judæus fiat, nunc quasi iniquus; nunc legem custodiat, nunc illam despiciat : et nunc quidem præsenti vitæ hærebat, nunc illam despiciebat; nunc pecunias petebat, nunc illas depellebat; et sacrificabat, et tondebatur, ac rursum anathemate damnabat eos qui id facerent, ac nunc circumcidebat, nunc circumcisionem rejiciebat. Et quæ fiebant quidem contraria erant; voluntas autem et mens, qua hæc fiebant, valde consequens et sibi ipsi consentiens erat; unum enim quærebat, nempe eorum salutem qui hæc viderent et audirent. Ideo nunc extollit legem, nunc illam tollit. Non modo enim in factis, sed etiam in dictis varius erat et volubilis; non mutans sententiam, neque alius ex alio factus; sed manens quod erat, et singula dicta ad præsentem usum adhibens. Idcirco non aberraverit qui animam Pauli pratum virtutum et paradisum spiritualem vocaverit[1]; sic multa quidem illa florebat gratia, dignam autem gratia ostendebat animæ philosophiam. Quia enim vas electionis factus est, et sese pulchre mundavit, largum in ipsum effusum est Spiritus donum; unde nobis admiranda peperit flumina, non quatuor tantum, ut fons ille paradisi, sed multo plura, quæ quotidie manant, non terram irrigantia, sed quæ hominum animas ad virtutis fructus ferendos excitent. Sed ne a nostra lingua audiatis beati hujus præclara gesta, et virtutem, quam pro prædicatione piæ religionis quotidie exhibebat, necesse est illum audire narrantem. Cum enim ob Pseudapostolorum fraudem coactus est sua recensere, ita incœpit, cum alia plurima dixisset : «Ministri Christi » sunt? ut minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plu- » rimis, in plagis supra modum, in carceribus abundantius, » in mortibus frequenter. A Judæis quinquies quadrage- » nas, una minus, accepi. Ter virgis cæsus sum, semel

[1] Ex Serm. 1 in Paul.

» lapidatus sum, ter naufragium pertuli, nocte et die in » profundo maris fui : in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis » ex gentibus, periculis in falsis fratribus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari. In » labore et ærumna, in vigiliis sæpe, in fame et siti, in je» juniis sæpe, in frigore et nuditate, præter illa quæ » extrinsecus sunt[1]. » Cum dixit autem, præter ea quæ extrinsecus sunt, subindicavit ea quæ prætermissa sunt plura forte fuisse, quam ea quæ dixit. Deinde rursus ait, « Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesia» rum. » Vidisti ne animæ latitudinem? Vidisti-ne mentis magnitudinem? Quantam sol percurrens radiis suis illuminat terram, tantam beatus hic habuit curam et sollicitudinem. Ideo etiam dicebat : « Quis infirmatur, et ego » non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror[2]? » Papæ! quanta erat hujus viri dilectio? quanta vigilia? quanta cura? Qualis mater ita visceribus discerpitur, febri laborante et in lecto decumbente filio, ut sanctus hic pro singulis infirmantibus infirmabatur, et pro scandalizatis urebatur? Quis igitur sermo sufficiet ad ejus præclara gesta celebranda? aut quæ lingua poterit laudes illius persequi? Cum enim omnia quæ in hominibus sunt bona[3], anima una complectatur, omniaque superabundanter; non solum quæ hominum, sed etiam quæ Angelorum sunt, quomodo encomiorum magnitudinem exequemur? Neque tamen ideo silebimus, sed ob hoc ipsum maxime loquemur. Nam vel hoc ipsum maximum encomium est, cum præclare gestorum magnitudo verbi facultatem longissime superat, at hac in re vinci nobis præclarius est, quam tropæa erigere. Undenam ergo laudes opportune aggrediemur? unde, nisi monstrando pri-

[1] 2 Cor. XI, 25. — [2] Ibid. 29. — [3] Ex Serm. I in Paulum.

mum ipsum omnium habere bona? Sive enim Prophetæ aliquid generosum extulerint; sive Patriarchæ, sive justi, sive Apostoli, sive Martyres, hæc omnia simul habet ille cum tanta superabundantia, cum quanta nullus illorum quod boni habuit, possedit. Perpende autem. Obtulit Abel sacrificium, et inde celebratur. Sed si Pauli sacrificium in medium adduxeris, tanto melius illo videtur, quanto terra cœlum. Quodnam ergo vultis dicam? neque enim unum est tantum. Nam se ipsum quotidie immolabat, et hanc duplicem faciebat oblationem, tum quod quotidie moreretur, tum quod mortificationem in corpore suo gestaret. Nam ad pericula semper accinctus erat, et ex voluntate jugulabatur, naturamque carnis ita mortificaverat, ut non minus quam immolata sacra jaceret, imo multo magis. Non enim boves et oves proferebat, sed se ipsum dupliciter quotidie mactabat. Ideo dicere ausus est: « Ego enim jam delibor[1], » libamen vocans sanguinem suum. Neque his sacrificiis contentus fuit. Sed quia se pulchre sacris addixerat, orbem totum obtulit, et terram, mare, Græciam et barbaram terram, omnemque simul creaturam hanc, ceu alata quæpiam aquila peragravit, non iter agens solum, sed spinas peccatorum evellens, et verbum pietatis seminans, errorem depellens, veritatem adducens, Angelos ex hominibus faciens, imo ex dæmonibus Angelos homines reddens. Ideoque cum exiturus esset, post multos labores et frequentia talia tropæa, discipulos consolans, dicebat: « Sed etsi immo-» lor supra sacrificium et obsequium fidei vestræ, gaudeo » et congratulor omnibus vobis: et vos igitur gaudete, et » congratulamini mihi[2]. » Quid ergo fuerit hoc sacrificio par, quod, gladium spiritus stringens, immolavit? Quod in altari illo supra omnes cœlos obtulit. Sed Abel a Caïno

[1] 2 Timoth. IV, 6. — [2] Philip. II, 17.

dolo occisus est, et hinc splendidior factus est? Verum ego tibi mille mortes recensui, et tot numero, quot ille dies prædicando vixit. Si autem velis discere cædem illam, quæ usque ad experimentum venit, ille a fratre cui nec injuriam nec beneficium contulerat, peremptus cecidit : hic vero ab iis occisus est, quos ex innumeris malis eripere satagebat, et propter quos omnia patiebatur. Sed Noë justus, perfectus in generatione sua, et unus inter omnes talis erat. Atqui Paulus etiam solus inter omnes talis erat. Et ille quidem se cum filiis suis tantum; hic autem longe graviore diluvio orbem inundante, non tabulas figens, et arcam faciens; sed pro tabulis epistolas componens, non duo, tres vel quinque cognatos, sed orbem totum mox submergendum, ex mediis fluctibus abripuit. Neque enim talis erat arca, quæ in uno circumferri loco posset, sed terminos terræ occupabat; et omnes ille hactenus inducit in hanc arcam, quam multitudinis eorum, qui servantur, capacem fecit, excipiensque eos qui brutis irrationabiliores erant, illos supernis potestatibus comparabiles reddit; et in hoc arcam illam vincit. Illa quidem corvum accipiens, corvum rursus emisit, et lupum excepit, qui feritatem non mutavit. Hic vero non ita; lupos accipiens, oves efficiebat, et corvos, graculosque excipiens, in columbas vertebat; atque irrationabilitatem feritatemque ex hominum natura ejiciens, Spiritus mansuetudinem inducebat. Et hactenus arca ista navigat, neque dissolvitur, nec potuit tabulas ejus emollire nequitiæ tempestas. Sed ipsa navigans, tempestatis procellam solvit : ac merito certe; non enim bitumine et pice, sed Spiritu sancto unctæ sunt tabulæ illæ. Sed Abrahamum miramur, quia audiens, « Egredere de terra » tua, et de cognatione tua[1], » dimisit patriam et domum,

[1] Gen. XVI, 1.

amicosque et cognatos : omniaque ipsi erat mandatum Christi : et nos hoc admiramur. Sed quid Paulo par fuerit, qui non patriam et domum, et cognatos dimisit, sed ipsum mundum, et omnia quæ in ipso erant, propter Jesum, et ipsum cœlum et cœlum cœli, et unum solum quærebat, charitatem Jesu? Nam ait, « Neque præsentia, » neque futura, neque altitudo, neque profundum poterit » nos separare a charitate Dei[1]. » Sed ille in pericula se conjiciens, fratris filium rapuit a Barbaris. Verum hic non fratris filium, non tres vel quinque urbes; sed totum orbem, non a Barbaris, sed ab ipsa dæmonum manu rapuit, mille quotidie subiens pericula, et propriis mortibus multam aliis securitatem concilians. Caput autem bonorum ejus est et philosophiæ coronis, quod filium sacrificaverit. Sed hîc quoque primas apud Paulum inveniemus, qui non filium, sed se ipsum millies sacrificavit, ut jam dixi. Isaacum in quo mirabimur? In multis certe aliis; sed maxime in ejus patientia; quia cum puteos foderet, a suis etiam terminis pulsus, non se ulciscebatur, sed puteos terra repletos videns, id ferebat, et ad alium se locum semper transferebat, non prope illos semper qui sibi molestiam creabant; sed cedens omnino et ubique possessiones suas deserens, donec injustam illorum cupiditatem satiaret. Sed Paulus non puteos lapidibus oppletos videns, sed corpus suum; non modo sicut ille cedebat, sed ingressus eos qui se lapidibus impetebant in cœlum introducere conabatur. Quanto enim magis fons obstruebatur, tanto magis erumpebat et plures fluvios effundebat in patientiam. Filii ejus patientiam miratur Scriptura. Sed quænam adamantina anima Pauli patientiam exhibere possit? Neque enim bis septem annis servivit, sed per totam vitam pro Christi

[1] Rom. VIII, 39.

sponsa, non solum adustus diei æstu, et frigore noctis afflictus; sed innumeras tentationes sustinens, et nunc flagris, nunc lapidibus corpore læsus, ac modo cum bestiis, modo cum mari concertans, et die nocteque cum perpetua fame et frigore, et ubique super fossas transiliens, ovesque a diaboli gutture abripiens. Verum castus erat Joseph? sed timeo ne res in risum vertatur, si hinc laudemus Paulum, qui mundo sese crucifixerat, et qui non modo speciosa in corporibus, sed etiam omnia sic respiciebat, ut nos pulverem et cinerem respicimus; ac sicut mortuus prope mortuum immotus fuerit, cum tanta ille diligentia naturæ lasciviam sedabat, ut nullum unquam humanum motum sentiret. Jobum cum stupore admirantur omnes homines? et jure certe; magnus quippe athleta est, qui propter patientiam cum ipso Paulo conferri potest, propter vitæ puritatem, propter ipsius Dei testimonium, propter fortissimam illam pugnam, propter mirabilem victoriam post pugnam. Sed Paulus non pluribus mensibus certans fuit, sed annis multis, « Non emolliens glebas terræ a sanie quam radebat[1], » sed ad ipsum os leonis, ut mente concipitur frequenter incidens, et cum mille tentationibus decertans, petra quavis firmior erat: non a tribus aut quatuor amicis; sed ab infidelibus falsis fratribus opprobriis impetitus, consputus, convitiis lacessitus. Verum hospitalitas Jobi magna erat, itemque ejus erga egenos benignitas? Neque nos contradicimus; sed Pauli benignitate tanto inferior, quanto anima superior est corpore. Namque ea quæ ille erga eos qui carne mutili erant exhibebat; illa Paulus iis qui in anima labefactati erant præstabat, eos qui mente aut manu aut vitiati erant corrigens, nudos et turpiter agentes tegens philosophiæ veste. In corporali-

[1] Job. VII, 5.

bus etiam tanto illum superabat, quanto majus est in paupertate et fame viventem egenis opitulari, quam ex opibus id præstare. Illius enim domus omni venienti aperta erat; hujus vero anima toti orbi expandebatur, et populos integros excipiebat dicens : « Non angustiamini » in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris[1]. » Et ille quidem, cum oves et boves innumeras possideret, largus erat circa egenos; hic vero nihil aliud possidens quam corpus, ab illo egenis subveniebat, clamatque dicens : « Necessitatibus meis et iis qui mecum sunt ministraverunt manus istæ[2], » corporis opera in proventum famelicis possidens. Sed vermes et vulnera graves et intolerabiles Jobo pariebant dolores ? Hoc fateor et ego. Verum si flagella Pauli tanto tempore inflicta, si perpetuam famem, nuditatem, catenas, carcerem, pericula, insidias a suis, ab alienis, a tyrannis, ab orbe toto, iis opposueris; et cum iis ea quæ omnium sunt acerbissima, nempe dolorem ex iis qui cadebant partum, curam omnium Ecclesiarum, igneum mœrorem quem circa eos qui scandalizabantur patiebatur, videbis animam quæ illa ferebat petra firmiorem esse, atque ferrum adamantemque vincere. At quæ ille in corpore hic in anima patiebatur; mœror autem ex iis qui scandalizabantur conceptus, gravius quam vermes omnes animam ejus rodebat. Unde et fontes lacrymarum perpetuo emittebat, non tantum interdiu, sed etiam noctu, in iisque omnibus et singulis acerbius torquebatur quam mulier in partus dolore. Ideo dicebat, « Filioli mei, quos iterum parturio[3]. » Quemnam autem post Jobum admiremur? Moysem certe. Sed hunc etiam Paulus longo intervallo superavit. Magna vere in illo sunt omnia; at in sancta illa anima caput et coronis est, quod voluerit deleri de libro vitæ pro salute Judæo-

[1] 2 Cor. VI, 12. — [2] Act. XX, 34. — [3] Galat. IV, 9.

rum. Verum hic cum aliis perire cupiebat, Paulus autem non cum aliis perire, sed aliis servatis, excidere a gloria æterna. Et ille quidem cum Pharaone, hic autem cum diabolo quotidie pugnabat. Ille pro una gente, hic pro toto orbe laborabat, non sudore, sed sanguine pro sudore undique circumfluens; non orbem tantum, sed non habitatam terram corrigens; non Græciam tantum, sed barbaros. Possemus etiam Josuë in medium adducere, et Samuëlem aliosque Prophetas : sed ne sermonem longius trahamus, ad ipsorum coryphæos veniemus. Cum enim illis melior apparuerit, nullus circa alios erit dubitandi locus. Quinam coryphæi sunt? Qui post illos alii? David, Elias, Joannes. Quorum ille quidem primi, hic vero secundi Christi adventus præcursor fuit, ideo hujus communis appellationis consortes fuere. Quid vero eximium in Davide erat? Humilitas, et Dei amor. Et quis magis, imo quis non minus, quam Pauli anima hæc utraque præstitit? Quid in Elia mirabile? Quod cœlum clauserit? quod famem induxerit? quod ignem demiserit? Non ego puto; sed quod zelo plenus fuerit pro Domino, quod igne vehementior esset. Sed si Pauli zelum respexeris, hunc superantem videbis, quantum Helias alios vincebat. Quid enim par fuerit verbis illis, quæ pro gloria Domini zelo plenus dicebat : « Optabam anathema esse pro fratribus » cognatis meis secundum carnem[1]? » Ideo cum cœli ipsi proponerentur, et coronæ, et præmia, cunctabatur dicens, « Manere in carne magis necessarium propter vos[2]. » Idcirco neque creaturam visibilem, neque spiritualem sibi sufficere putabat ad declarandam charitatem et zelum; sed et aliam quæ non existebat verbo confixit, ut ostenderet id quod desiderabat et concupiscebat. Verum Joannes locustas manducabat et mel silvestre? At hic in

[1] Rom. IX, 3. — [2] Philip. I, 24.

medio orbe, sicut ille in deserto, versabatur, nec locustas, nec mel silvestre comedens; sed longe viliorem sibi apponens mensam, nec necessario fruens cibo ob studium prædicationis. At hic multam adversus Herodem loquendi libertatem exhibuit? Verum hic non unum vel duos vel tres, sed mille alios coarguit, imo longe graviores illo tyranno. Restat ut cum Angelis demum ipsum conferamus. Quapropter dimissa terra, ad ipsos cœlorum fornices ascendemus. Sed nemo sermonem audaciæ damnet. Si enim sacerdotes Angelos Scriptura vocavit, quid mirum si omnium optimum cum Virtutibus cœlestibus comparemus? Quid ergo in illis magnum est? Quod accuratissime Deo obediant; quod stupore perculsus David dicebat: « Potentes virtute, facientes verbum illius[1]. » Huic enim rei par nihil est; etiamsi millies incorporei essent. Nam quod maxime beatos illos reddit, hoc est: quia jussis obsequuntur, et nunquam non obediunt. Hoc etiam a Paulo accurate observatum videre est. Non enim verbum ejus protulit tantum, sed etiam mandata executus est. Ideo hæc declarans dicebat: « Quæ ergo est merces » mea? ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam » Evangelium Christi[2]. » Quid aliud illos admirans dicebat Propheta: « Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros » suos ignem urentem[3]? » Sed hoc etiam in Paulo videre est. Sicut enim et Spiritus et ignis, sic universum orbem percurrit, et terram expurgavit. Sed nondum cœlum sortitus est? Quod enim admirabile est, quod in terra talis corpore mortali circumdatus contra incorporeas pugnabat potestates. Ideo postquam illuc discessit, stat prope thronum regium, ubi Cherubim glorificant, ubi Seraphim volant. Illuc ergo nos etiam abeuntes[4], Paulum vi-

[1] Psal. CII, 20. — [2] I Cor. IX, 18. — [3] Psal. CIX, 5. — [4] Ex hom. 32 in epist. ad Rom.

debimus, etiamsi non prope stemus, sed omnino videbimus cum Petro et Sanctorum choro coryphæum et patronum, et sincera charitate fruemur. Nam si cum hic esset, sic homines amabat, ut cum optio sibi esset, dissolvi et esse cum Christo, elegerit hic manere; multo ferventiorem illic ostendet amorem. Ego certe Romam ideo amo, quod vivens illis scriberet, quod illos tantum amaret, præsens cum ipsis dissereret, et vitam illic clauserit, et quod Romani sacrum corpus servent. Ideo hinc insignior urbs est, quam ex aliis omnibus. At sicut corpus magnum et forte, duos habet oculos splendentes, horum nempe corpora Sanctorum. Non ita splendidum cœlum est, cum sol radios emittit, ut Romanorum urbs has duas lampadas quocumque terrarum emittens. Illinc abripietur Paulus, illinc Petrus. Cogitate et exhorrescite, quale spectaculum Roma videbit, Paulum repente resurgentem cum Petro ex illa theca, et sublatum in occursum Christi; quale donum mittat Roma Christo, qualibus coronis duabus urbs ornetur, qualibus aureis catenis cingatur, quos fontes habeat. Ideo urbem admiror; non ob aurum multum, non ob columnas, non ob alium fastum, sed ob has Ecclesiæ columnas. Quis mihi nunc dederit corpus Pauli complecti, sepulcro ejus affigi, pulverem videre corporis ejus, qui quæ deerant in Christo adimplevit, qui stigmata gestavit, qui ubique prædicationem disseminavit? Pulverem oris quo Christus loquebatur, quo loquebatur coram regibus, nec erubescebat, quo Paulum discimus, quo Pauli Dominum? Non ita nobis tonitru terribile est, ut illa vox dæmonibus. Ut igitur fulgur de cœlo terret eos qui vident, sic vox Pauli terrebat diabolum, et sicut fulmem incidens, in ipsius phalangas deferebatur. Non enim in acie stabat contra illum, sed ita timebat et tremebat, ut si vel umbram videret, vel vocem

audiret, procul positus aufugeret. Nam si vestimenta ejus exhorrescebat, multo magis vocem. Hæc ligatum illum ducebat: hæc orbem expurgabat; hæc morbos curabat, nequitiam expellebat, veritatem reducebat. Christum habuit insidentem, et cum illo quocumque pergebat. Et quod Cherubim sunt, hoc Pauli vox erat. Sicut enim Christus supra virtutes illas insidebat, sic et supra Pauli linguam. Nam illa digna fuit quæ Christum exciperet, loquens illa quæ Christo placita erant, et ad immensam altitudinem volans ut Seraphim. Non oris tantum, sed et cordis illius cinerem videre optarem, quod non mentiretur qui cor orbis esse diceret, mille bonorum fontem, principium et elementum vitæ nostræ. Nam spiritus vitæ hinc in omnes effundebatur, et membris Christi distribuebatur. Hoc etiam dissolutum optarem videre, quod excelsius cœlis est, latius orbe, radio splendidius, igne ardentius, adamante firmius, quod dignatum fuit amare Christum, quantum nullus alius dilexit. Optarem videre pulverem manuum, quæ catena vinciebantur, quarum impositione Spiritus sanctus dabatur, per quas divinæ Scripturæ descriptæ sunt; manuum illarum, quas videns vipera, decidit in ignem. Vellem videre pulverem oculorum, qui recte excæcati sunt, qui visum receperunt ad salutem orbis, qui Christum in corpore videre dignati sunt, qui terrena videbant non videntes, qui videbant ea quæ non videntur, qui somnum non noverant, qui in mediis noctibus vigilabant, qui ea non patiebantur quæ oculi solent. Vellem etiam pedum illorum pulverem videre, qui orbem circumcurrebant, nec fatigabantur, qui ad lignum vincti fuere, quando carcer tremuit, qui terram habitatam et inhabitatam percurrerunt, qui sæpe viam emensi sunt. Et quid per partes dicere oportet? Vellem sepulcrum videre in quo arma justitiæ jacent, arma lucis,

membra nunc viventia, mortificata autem dum viverent, membra Christi, quæ Christo induta sunt, templum Spiritus, ædificium sanctum, Spiritu ligata, ceu clavis confixa timore Christi, quæ stigmata Christi habent. Hoc corpus urbem illam quasi muro cingit, quod quavis turre, et mille munimentis tutius est. Et cum illo corpus Petri. Etenim illum viventem honorabat. « Ascendi, inquit, » Jerosolymam videre Petrum[1]. » Ideoque decedentem illum cohabitantem facere dignata est divina gratia. Hunc itaque et nos imitemur. Nam et ille homo erat, et ejusdem nobiscum naturæ consors, aliaque omnia habens communia. Sed quia multam erga Christum charitatem exhibuit, cœlum transcendit, et cum Angelis locum habet. Itaque si etiam nos velimus parum consurgere, et illum ignem in nobis excitare, poterimus sanctum illum æmulari. Neque enim, si hoc fieri non posset, clamaret ille, dicens : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi[2]. » Ne itaque illum miremur tantum, et stupeamus, sed etiam imitemur, ut hinc abeuntes illum videre dignemur, et ineffabili frui gloria : qua utinam nos omnes dignemur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patri gloria una cum sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Galat. I, 18. — [2] I Cor. IV, 16.

HOMILIA XXXVII.

De silentio et secretis.

Verbum temere prolatum integras evertit domos[1], animasque perdit et obruit. Pecuniarum quidem jacturam, denuo instaurare licet. Verbum autem emissum reduci nequit. « Audisti verbum[2], inquit, tecum commoriatur. » Extingue illud, obrue, ne egredi sinas, neque omnino moveri, quod dictum est occide, oblivioni manda, ut non audientibus similis evadas. Multi homines quando quid arcani dixerint, audientem rogant, adjurant ne id alteri dixerint, ex se declarantes se rem reprehensione dignam fecisse. Si enim illum precaris ut ne alteri dicat, multo magis te priorem hoc dicere non oportebat. Si vis enim sermonem non ad alterum efferri, ne tu ipse dicas. Cum autem alteri verbi custodiam tradidisti, inutiliter precaris et adjuras illum ad dictorum custodiam. Sed suave est male dicere ? imo suave est non male dicere. Qui enim male dixit, anxius est postea, suspicatur, timet, pœnitentia ducitur, linguam mordet, metuens ac tremens, ne ad alios delatum verbum magnum inducat periculum. Qui autem illud apud se retinet cum securitate multa, cum voluptate magna vivet. Neque enim potest qui aliorum vitam curiose inquirit, de sua unquam curare vita. Nam cum studium totum suum in aliorum vita examinanda insumatur, necesse est ut sua utcumque et negligenter despiciat. Qui vero acerbe aliena examinat, de peccatis suis

[1] Ex Serm. in statuas. — [2] Eccli. xix, 10.

nullam unquam consequetur veniam. Non enim a peccatorum nostrorum natura tantum; sed etiam a judicio de aliis lato sententiam feret Deus; ipsi gloria et imperium nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXVIII.

Quod sine pudore confiteri debeamus venerandam crucem, et quod per ipsam Christus nos salvos fecerit, ac quod oporteat in ipsa gloriari. De virtute, et quam Deus cupiat salutem nostram, et de eleemosyna.

Hoc est signum, fratres mei, quod Dominus omnibus se daturum pollicitus est dicens : « Generatio prava et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ [1] ; » crucem dicens et mortem et sepulturam et resurrectionem. Et rursus alio modo crucis virtutem ostendens dicebat : « Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum [2] ; » id est, cum crucifixeritis me, et me superasse credideritis, tum maxime cognoscetis potentiam meam. Et bene dixit Christus. Nam postquam Christus crucifixus est, Judaïcæ consuetudines cessavere, prædicatio floruit, ad terminos orbis verbum extensum fuit : et terra, mare, habitata et inhabitata virtutem ejus semper prædicant. Nemo igitur erubescat de honorabilibus salutis nostræ symbolis [3], et de capite bonorum, per quod vivimus et sumus. Sed ut coronam sic circumferamus crucem Christi. Etenim omnia nostra per

[1] Matth. XII, 39. — [2] Luc. VIII, 28. — [3] Ex hom. 59 in Evang. Matth.

ipsam consummantur. Si regenerari oporteat, crux advenit, si nutriri mystico illo cibo, si ordinari, si aliud quidvis facere, ubique nobis adest victoriæ symbolum. Ideo et in domibus et in muris et in portis, et in fronte et in mente cum magna cura illam describamus. Salutis enim nostræ et communis libertatis, et mansuetudinis Domini nostri hoc est signum. « Nam sicut ovis ad occisionem » ductus est. » Cum ergo signaris, cogita totam crucis rationem, et extingue iram et reliqua omnia vitia. Cum signaris, imple frontem omni fiducia, liberam fac animam. Scitis autem omnino quænam sint ea quæ libertatem nobis præbuere. Ideo Paulus ad hoc nos inducens, ad libertatem dico nobis congruentem, sic induxit, crucem et sanguinem Dominicum commemorans. Nam ait : « Pretio empti » estis, ne sitis servi hominum[1]. » Cogita, inquit, pretium pro te depositum, et nullius hominum servus eris ; pretium dicens sanguinem per crucem effusum. Neque enim utcumque illam digito imprimere oportet, sed prius voluntate cum multa fide, et sic in vultu exprimere. Nullius impurorum dæmonum prope te stare poterit, videns gladium quo plagam accepit, videns gladium, quo grandi vulnere confossus est. Si enim nos loca videntes, in queis damnati secantur, exhorrescimus, cogita quid patietur diabolus, telum videns quo omnem ejus potestatem Christus dissolvit, et draconis caput abscidit. Ne itaque te pudeat tanti boni, ut ne tui pudeat Christum, quando veniet cum gloria sua, et signum ante illum videbitur plus quam solis radii splendidum. Etenim tunc crux apparebit, per spectaculum vocem emittens, et ante orbem totum Domini causam defendens, et ostendens ipsum nihil omisisse eorum, quæ ad ipsos spectarent. Hoc signum majorum nostrorum tempore portas clausas aperuit. Hoc perniliosa

[1] 1 Cor. VII, 23.

pharmaca extinxit. Hoc cicutæ vim extinxit. Hoc ferarum venenatarum morsus sanavit. Si enim inferni portas aperuit, et cœlorum fornices expandit, et paradisi ingressum renovavit, diabolique nervos excidit, quid mirum si pharmaca perniciosa, et feras et similia superet? Hanc igitur in mente tua insculpe, et salutem animarum nostrarum amplectere. Hæc enim crux orbem convertit, errorem expulit, veritatem reduxit, terram cœlum fecit, homines Angelos reddidit. Per hanc dæmones non ultra formidandi, sed contemnendi sunt : nec mors est mors, sed somnus. Per hanc omnia quæ nos impugnabant dejecta sunt et conculcantur. Si quis ergo tibi dixerit, crucifixum-ne adoras? Dic læta voce et hilari vultu, et adoro, et nunquam adorandi finem faciam. Et si riserit, illum deplores quia insanit. Gratias age Domino quod talia nobis beneficia contulerit, quæ nec discere quis potest sine superna revelatione. Ideo enim ille ridet, quia « Animalis ejus homo » non suscipit ea quæ sunt Spiritus[1]. » Nam et pueri id faciunt, quando quid magnum et mirabile vident. Etiamsi ad mysteria puerum inducas, ridebit. His puerulis similes sunt etiam Græci; imo etiam his imperfectiores sunt; ideoque miseriores, qui non in immatura ætate, sed in perfecta eadem quæ puerull faciunt, unde neque venia sunt digni. Sed nos magna et splendida voce clamantes, alte loquamur, etiamsi Græci omnes adsint cum majori fiducia dicamus, gloriationem nostram esse crucem, et caput bonorum omnium, et fiduciam coronamque omnem. Vellem etiam posse cum Paulo dicere : « Mihi mun» dus crucifixus est, et ego mundo[2]; » sed non possum variis detentus affectibus. Ideo hortor vos, et ante vos me ipsum, ut mundo crucifigamur, et nihil commune habeamus cum terra, sed supernam patriam diligamus,

[1] 1 Cor. II, 14. — [2] Galat. VI, 14.

gloriam quæ illic est, et æterna bona. Etenim milites sumus cœlestis regis, et armis induimur spiritualibus, cur igitur cauponum et circulatorum, imo potius vermium vitam ducimus? ubi enim rex est, ibi etiam militem esse oportet. Etenim milites facti sumus, non ex iis qui procul, sed ex iis qui prope stant. Terrenus enim rex, non permiserit omnes esse in regia, neque ad ejus latera. Rex vero cœlestis omnes prope solium regium vult esse. Et quomodo possunt, inquies, qui hic sunt prope solium illud stare? Quia etiam Paulus, cum hic esset, ibi tamen erat ubi Cherubim et Seraphim, et propius Christo, quam hi clipeati sint prope regem. Ili enim sæpe vultus circumquaque vertunt; illum vero nulla imaginatio, nihil attrahebat, sed totam mentem semper ad Dominum regem intensam habebat. Itaque si velimus[1], hoc et nos facere possumus. Si enim ille loco distaret, recte dubitares; si autem ubique est, id curanti et attento prope est: Ideo dicebat Propheta, « Non timebo mala, quoniam tu mecum » es[2]. » Ac rursum Deus ait, « Deus appropinquans ego » sum, et non Deus procul[3]. » Sicut ergo peccata nos separant ab illo; sic justitiæ nos ad illum congregant. Nam « Adhuc te loquente, dicam. Ecce adsum. » Quis pater unquam a se progenitos sic audiat? Quæ mater sic apparata est, et perpetuo adstat, num forte filii vocent illam? Nullus pater, nulla mater; sed Deus stat semper expectans, num forte quis familiarium illum vocet, et nunquam non exaudit, si invocemus illum ut par est. Ideo ait, « Adhuc » te loquente. » Non expecto donec orationem expleas, sed statim exaudiam. Invocemus ergo illum ut invocari vult. Quomodo autem vult? « Solve, inquit, omne vinculum ini» quitatis, dissolve dolos violentarum commutationum, » omnem syngrapham iniquam discinde. Frange esurienti

[1] Psal. XXII, 4. — [2] Jerem. XXIII, 23. — [3] Isaï. LVIII, 9.

»panem tuum, et mendicos sine tecto indue in domum »tuam, si videris nudum operi. Et domesticos seminis tui »ne despicias. Tunc erumpet matutinum lumen tuum, et »curationes tuæ cito orientur, et præibit ante te justitia »tua, et gloria Dei circumdabit te: tunc invoca me, et »exaudiam te: adhuc te loquente dicam, Ecce adsum[1].» Ecquis hæc omnia, inquies, facere possit? Quis vero non possit, dic mihi? Quid enim ex dictis difficile est? Quid operosum? Quid non facile? Ita enim sunt non possibilia modo; sed etiam facilia, ut multi dictorum mensuram exuperarint, non modo injusta pacta discerpentes, sed omnia sua deponentes; non ad tectum et mensam modo mendicos excipientes; sed etiam cum sudore corporis laborantes, ut illos nutriant: non cognatis tantum, sed etiam inimicis beneficia conferentes. Quidnam ex dictis difficile est? Neque enim dixit, in montem conscende, mare trajice, terræ jugera tot et tot scinde, jejunus mane, sacco circumda te; sed domus et panis participem facito, injustas syngraphas dilacera. Quid his facilius, dic mihi? Si vero illa difficilia putas, perpende mihi præmia, et omnia facilia erunt. Ut enim reges in hippodromis ante concertantes coronas, vestimenta et bravia ponunt: sic et Christus in medio stadio præmia ponit, quasi per multas manus per prophetæ verba extendens illa. Et reges quidem, etiamsi millies reges fuerint, cum sint homines, quorum facultates expenduntur et liberalitas exhauritur, quæ pauca sunt, quasi multa exhibere conantur: quare singula singulis ministris tradentes sic in medium inducunt. Rex autem noster contra, omnia simul accumulans, quia admodum opulentus est, et nihil ad ostentationem facit, sic in medium proponit: quæ expansa, immensa erunt, multisque opus erit manibus ad illa tenenda. Et ut hoc discas, om-

[1] Isaï. LVIII, 6.

nia singulatim accurate examina. «Tunc erumpet, inquit, » matutinum lumen tuum. » Annon tibi videtur unum esse donum? sed non unum est : nam multa intus continet, coronas, bravia, et alia præmia. Et si vultis, explicantes, divitias totas ostendemus pro facultate nostra : solum ne defatigemini. Et primo discamus quid sibi velit illud, «erumpet.» Celeritatem et largitatem nobis ostendit, et quam desideret salutem nostram, quam parturiat et festinet ut bona illa prodeant, nihilque ineffabilem impetum cohibebit. Per quæ omnia, largam eorum copiam et immensas facultates ostendit. Quid significat illud, «matu-»tinum?» Id est, non postquam in tentationibus fuerint, non postquam mala irruperint; sed prævenit. Sicut enim in fructibus matutinum dicimus id, quod ante tempus apparet, sic celeritatem hic rursus indicans, sic dixit, ut supra dicebat, Adhuc te loquente dicam, Ecce adsum. Quam vero lucem dicit, et quænam est lux illa? Non sensibilis hæc, sed alia multo melior, quæ cœlum nobis ostendit; Angelos, Archangelos, Cherubim, Seraphim, Thronos, Dominationes, Principatus, Potestates, totum exercitum, urbes regias, tabernacula. Si enim luce illa digneris, et hæc videbis, et liberaberis a gehenna et a verme venenato et a stridore dentium, a vinculorum dolore, ab angustia et ærumnis, a tenebris luce privatis, a discissione, a fluviis ignis, a maledicto, a locis dolore plenis, et abibis in locum unde aufugit dolor et mœror, ubi multum gaudium et pax, charitas, voluptas, lætitia : ubi vita æterna et gloria ineffabilis, et pulchritudo inenarrabilis : ubi æterna tabernacula, et gloria Regis arcana, et bona illa, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt : ubi sponsi locus spiritualis et thalami cœlorum, et virgines splendidas habentes lampadas, et qui nuptiali veste induti sunt, ubi palatia Domini sunt, et regia promptuaria. Vidisti-ne quanta sint præmia,

et quanta per unam vocem ostenderit, ac quomodo omnia simul contulit? Ita si singulas deinceps voces explicemus, multas inveniemus facultates, et pelagus immensum. Ne ergo differamus, neque segnes simus ad stipem egenis erogandam. Ne, quæso; sed etiam si omnia abjicere oporteat, etiamsi in ignem conjici, etiamsi contra enses sit procedendum, etiamsi in gladios insilire oporteat, et quidvis pati, omnia facile feramus, ut possimus Spiritum sanctum apud nos habere. Sed et eum cui concredita est divinorum operatio mysteriorum cum magno colamus honore. Magna quippe est Sacerdotum dignitas. Quorum enim remiseritis peccata, remittuntur, inquit. Ideo Paulus dicebat : «Obedite præpositis vestris, et subjacete[1], » illosque summo in honore habetote. Tu namque tua curas : et si hæc recte disposueris, nulla tibi aliorum erit ratio. Sacerdos autem licet vitam suam recte disposuerit, si tuam non diligenter curaverit, cum improbis in gehennam abit, et sæpe a suis gestis non proditus, a vestris perit, nisi pro facultate sua iis rectead vigilarit. Cum sciatis ergo periculi magnitudinem, multam ipsi exhibete benevolentiam. Id quod Paulus subindicavit dicens, «Ipsi pervigi»lant pro animabus vestris quasi rationem reddituri[2]. » Ideo multo illos oportet frui cultu. Si autem vos cum aliis in illos insurgatis, vestra non recte se habebunt. Donec enim bono animo est gubernator, vectorum res in tuto erunt; si vero illi eum opprobriis onerent, et inimico animo in illum agant, non ultra poterit sic laborare et advigilare, neque artem servans, vel invitus in mille eos mala conjicit. Sic et sacerdos si vestro fruatur cultu, vestra poterit recte disponere. Si autem mœrore illum afficiatis, manus solventes, vobiscum illum a fluctibus facile superandum exponetis, licet ille admodum strenuus sit,

[1] Hebr. XIII, 17. — [2] Ibid.

Perpende quidnam Christus de Judæis dixerit : «Super »cathedram Moysis sederunt Scribæ et Pharisæi. Omnia »ergo quæcumque vobis dixerint facite[1].» Nunc autem dici nequit, super cathedram Moysis sedent Sacerdotes, sed super cathedram Christi; illius enim doctrinam susceperunt. Idcirco Paulus dicit : «Pro Christo legatione »fungimur, tanquam Deo exhortante per nos[2].» Non vides apud externos principes omnes obsequi, sæpe etiam genere clariores, imo vita et prudentia iis, qui judicia exercent, meliores? Sed tamen, ejus qui auctoritatem dedit causa, nihil tale cogitant, sed regis calculum reverentur, qualiscumque fuerit is qui magistratum accepit. Ita-ne si homo ordinaverit, tantus erit timor; Christo autem ordinante, ordinatum despicimus, convitiamur, et mille opprobriis afficimus? Et qui fratres nostros judicare prohibemur, contra Sacerdotes linguam acuimus? Et qua hæc excusatione digna sunt, cum trabem in oculo nostro non considerantes, festucam in alterius oculo acerbe perquirimus? Nescis te gravius tribunal tibi parare, dum ita judicas? Et hæc dico non approbans eos, qui sacerdotium indigne administrant; sed misericordia motus lacrymor. Neque tamen ideo dico illos a subditis esse judicandos, etiamsi vita eorum multis criminibus obnoxia sit. Tu vero, si tibi ipsi attendas, nihil damni accipies ab iis, quæ ipsi a Deo concredita sunt. Si enim per asinæ vocem dimitti curavit, et per hariolum spirituales benedictiones largitus est, atque in bruto ore et in impura Balaami lingua operatus est, ob Judæos qui se offenderant; multo magis propter vos gratos et probos, etiamsi admodum improbi sint sacerdotes, omnia sua operabitur, et mittet Spiritum sanctum. Neque enim is qui purus est per puritatem suam ipsum attrahit, sed gratia est quæ omnia operatur. Nam

[1] Matth. XXIII, 2. — [2] 2 Cor. V, 20.

ait: «Omnia propter vos, sive Paulus, sive Apollo, sive »Cephas[1].» Quæ enim Sacerdoti concreduntur, Dei solius est dare, et quocumque humana philosophia perveniat; illa semper gratia minor apparebit. Et hæc dico, non ut segniter vitam nostram disponamus, sed ut ne, quibusdam præfectis segniter agentibus, vos subditi vobis sæpe mala accumuletis. Ecquid Sacerdotes dico? Neque Angelus, neque Archangelus aliquid operari potest in iis quæ a Deo dantur; sed Pater, Filius et Spiritus sanctus omnia dispensant; Sacerdos vero suam commodat linguam, et suam porrigit manum. Etenim non justum esset, eos qui ad symbola salutis nostræ cum fide accedunt, per alterius malitiam lædi. Hæc igitur omnia scientes, et Deum timeamus, et Sacerdotes ejus in honore habeamus, ac summopere revereamur; ut et per nostra recte facta, et per cultum illis præstitum, magnam a Deo mercedem recipiamus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, quicum Patri, una cum sancto Spiritu gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. III, 22.

HOMILIA XXXIX.

Quod multas vias nobis Deus dederit ad non peccandum si velimus, et quod eum qui regnum cœlorum consecuturus sit, oporteat omnia servare mandata: eum vero qui in aliis recte agat, in aliis prævaricetur, in gehenna cogniturum esse quid sit discriminis inter ipsum et alios.

Rursus cogor[1], dilecti, res præsentes criminari. Et quid faciam? nollem, sed cogor. Nam si tacendo et nihil dicendo possem ea quæ gesta sunt delere, silere oporteret; sin contrarium efficitur; non modo enim nobis tacentibus non delentur, sed etiam graviora fiunt; necessario loquendum est. Qui enim peccantes accusat, etsi nihil aliud, ulterius procedere non sinit. Nulla enim est anima ita impudens et petulans, quæ se criminantes frequenter audiens, non pudore suffundatur, neque desistat a nequitia multa. Inest enim, inest, etiam impudentibus, tantillum pudoris. Deus enim naturæ nostræ pudorem inseruit. Quia enim timor non satis erat ad nos temperandos, multas alias apparavit vias ad peccata coercenda; ut, quod accusetur homo, quod positas leges timeat, quod gloriam amet, et amicitias sibi conciliare studeat. Omnes enim viæ illæ ad non peccandum prosunt. Sæpe namque ea quæ propter Deum non fiunt, propter homines facta sunt. Quod enim optatur hoc est; primo ut discamus non peccare; deinde vero id assequemur ut propter Deum hoc

[1] Ex hom. in epist. ad Philip.

faciamus. Nam cur Paulus eos qui hostes superaturi erant, non a timore Dei hortatur ; sed ab eo quod vindicta expectetur? « Hoc enim faciens, inquit, carbones ignis con» geres super caput ipsius[1]. » Interim vero hoc vult, ut virtus exerceatur. Ut ergo dixi, inest aliquid pudoris in nobis. Multa enim naturalia bona a natura habemus ; verbi gratia ad misericordiam omnes homines a natura movemur, ac nihil aliud perinde bonum in natura nostra est. Unde quis jure examinaverit, cur hoc maxime in natura nostra insertum sit, ut frangatur lacrymis, ut flectamur et parati simus. Nemo natura otiosus est, nemo natura est gloriæ non appetens, nemo natura æmulatione superior est. Sed misereri omnibus a natura insitum est, etiamsi quis crudelis inhumanusque fuerit. Et quid mirum ? Ferarum miseremur, tanta in nobis inest misericordia. Si catulum leonis videamus, aliquid patimur; circa congenerem autem multo magis. Vide quot mutili : et hoc satis est ut nos ad misericordiam adducat. Nihil ita Deum lætificat ut eleemosyna. Ideo Sacerdotes oleo ungebantur, necnon reges et prophetæ. Nam Dei benignitatis symbolum habebant oleum. Discebant insuper, quod princeps plus misericordiæ habere debeat : significabatur Spiritum per misericordiam in hominem esse venturum. Quoniam Deus miseratur homines et benignus est, ideo oleo ungebantur. Etenim sacerdotium ex misericordia fecit : et reges oleo ungebantur. Nam ait : « Misereris om» nium, quia omnia potes[2]. » Si principem quis laudet, nihil ita ipsi convenire dicet, ut misericordiam. Principatus enim illud proprium est, misereri. Cogita mundum per misericordiam constitutum esse, et Dominum imitare. « Misericordia hominis in proximum suum, misericordia » Dei in omnem carnem[3]. » Etiamsi peccatores, etiamsi

[1] Rom. XII, 20. — [2] Sap. XI, 24. — [3] Eccli. XVIII, 12.

justos dixeris, omnes Dei misericordia egemus, omnes illa fruimur, sive Paulus, sive Petrus, sive Joannes. Et audi illos dicentes; nihil opus est sermonibus nostris. Quid enim dicit Beatus ille: « Sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci[1]. » Quid ergo? an postea misericordia non egebat? Audi quid dicat: « Plus omnibus laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum[2]. » Et de Epaphrodito ait: « Nam et infirmatus est usque ad mortem; sed Deus misertus est ejus; non solum autem ejus, sed etiam mei, ne tristitiam super tristitiam haberem[3]. » Et rursus: « Gravati sumus, inquit, supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere[4]. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui de tantis mortibus nos eripuit, et eruet[5]. » Et rursum, « Liberatus sum de ore leonis, et liberabit me Dominus. » Ubique inveniemus hac de re gloriantem, quod misericordia servatus sit. Petrus quoque talis erat quod misericordiam consecutus esset. Audi enim Christum dicentem illi: « Voluit Satanas vos cribrare sicut triticum: et rogavi pro te, ut non deficiat fides tua[6]. » Et Joannes in misericordia talis erat, omnesque prorsus. Audi enim Christum dicentem: « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos[7]. » Omnes enim misericordia Dei egemus. « Misericordia enim Dei, inquit, super omnem carnem. » Si enim hi egebant misericordia Dei: quid dixeris de cæteris? Unde enim, dic mihi, solem oriri facit super bonos et malos? Quid vero, si tantum per annum pluviam cohiberet, nonne omnia perderet? Quid vero si vim nimiam imbrium, si ingentem pluviam, quid si muscas mitteret? Sed quid dico? Si id faceret quod olim,

[1] 1 Tim. I, 13. — [2] 1 Cor. XV, 10. — [3] Philip. II, 27. — [4] 2 Cor. XVIII. — [5] 2 Tim. IV, 17. — [6] Luc. XXII, 31. — [7] Joan. XIII, 16.

nonne omnes perirent[1]? « Quid est homo quod memor » es ejus[2]? » Nunc opportune dicatur : Si terræ comminaretur tantum, omnes unum fierent sepulcrum. Sicut stilla aquæ a cado, inquit, sic gentes in conspectu ejus; sicut saliva reputabuntur; ut monumentum stateræ. Ut facile est nobis trutinam movere ; sic illi omnia perdere et denuo condere. Qui ergo talem in nos habet potestatem, et videt nos quotidie peccare, neque punit, annon ex misericordia nos tolerat? Nam jumenta quoque ex misericordia sunt : « Homines enim et jumenta salvabis, Domine[3]. » Respexit in terram, et replevit illam animalibus. Quare? Propter te. Te autem cur fecit? Propter bonitatem. Nihil oleo melius. Lucis est causa : et illic quoque lucis causa. « Et orietur[4], » inquit Propheta, « Matutina lux tua, » si feceris misericordiam erga proximum. Et sicut hoc oleum lucem retinet ; sic misericordia illic lucem magnam et mirabilem nobis largitur. Magna hujus misericordiæ ratio erat apud Paulum. Audi enim illum dicentem : « Tantum » ut pauperum memores essemus[5]. » Alibi autem, « Si fue» rit dignum ut et ego vadam[6]. » Et ubique passim illum hac de re sollicitum. Ac rursum, « Discant et nostri bonis » operibus præesse. Et rursus : « Hæc enim sunt bona et » utilia hominibus[7]. » Audi et alium dicentem, Eleemosyna a morte liberat. Si autem misericordiam abstuleris, Domine, quis stabit? Et si intres, inquit, in judicium cum servo tuo. Magnum quid est pretiosum vir misericors? Hoc enim est vir misericors; imovero, hoc Deus est, nempe misereri. Vides-ne quanta sit misericordiæ Dei vis? Hæc omnia fecit ; hæc mundum condidit propter bonitatem tantum. Ideo et gehennam minatus est, ut regnum consequamur. Regnum autem consequimur per miseri-

[1] Psal. VIII, 5. — [2] Isaï. XL, 17. — [3] Psal. XXXV, 7. — [4] Isaï. LVIII, 8. — [5] Galat. II, 10. — [6] Tit. III, 14. — [7] Ibid. III, 8.

cordiam. Cur enim solus cum esset tot numero effecit? Annon propter bonitatem? annon propter benignitatem? Si interrogaveris cur hoc et illud? ubique bonitatem invenies. Misereamur ergo proximi, ut misericordiam consequamur ipsi. Non illis enim magis quam nobis ipsis colligimus misericordiam hanc in die illa, quando vehemens erit ignis flamma: hæc misericordia ignem extinguit, nobisque lucis causa est; ita per hanc ab igne gehennæ liberabimur. Nam unde commiseratione movetur? A charitate misericordia nascitur. Nihil ita Deum irritat, ut immisericordem esse. Ut porro nobis quinque sensus sunt[1], et omnibus, ut par est, utendum est; sic et virtutibus omnibus. Si quis vero temperans quidem fuerit, sed immisericors; aut immisericors quidem, sed rapax fuerit; aut ab alienis abstineat quidem, sed sua non largiatur: omnia frustra facta sunt. Non enim sufficit una solum virtus, ut nos cum fiducia ad tribunal Christi ducat, sed multa, et varia et omnimoda opus est. Audi enim illum dicentem Discipulis suis: « Euntes docete om» nes gentes, docentes servare omnia quæ mandavi vo» bis[2]. » Et rursum: « Quicumque solverit unum de » mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno » cœlorum[3]; » id est in resurrectione. Neque enim regnum ingredietur. Solet enim ipsum resurrectionis tempus regnum vocare. Si unum solverit, inquit, minimus vocabitur. Itaque omnia nos servare oportet. Et vide quomodo non liceat sine eleemosyna ingredi; sed si illa sola deficiat, in ignem abibimus. Nam ait, « Discedite, male» dicti, in ignem æternum, paratum diabolo et angelis » ejus[4], » Cur, et qua de causa? « Quia esurivi, et non de» distis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi bi-

[1] Ex hom. 4 in epist. ad Ephes. — [2] Matth. XXVIII, 19. — [3] Id. V, 19. — [4] Id. XXV, 41.

» bere. » Vides-ne quomodo de nullo alio accusati, propter hoc solum perierunt? Et Virgines ideo tantum ex thalamo depulsæ sunt; licet charitatem servarent. « Pacem, inquit, » cum omnibus persequimini, et sanctificationem, sine » qua nemo videbit Dominum[1]. » Cogita ergo quod sine castitate non possis videre Dominum; neque tamen cum castitate tantum videre possis. Sæpe namque aliud impedivit. Rursus si omnia recte agamus, proximo autem nihil opis afferamus, neque sic in regnum ingrediemur. Unde id palam est? Ab illis famulis quibus talenta concredita fuere. Illic enim virtus tota sincera erat, nihilque deerat. Sed quia in operando segnis fuit, jure ejectus est. Potest quis etiam ex conviliis tantum in gehennam incidere. Nam, « Qui dixerit, inquit, fratri suo, fatue, reus » erit gehennæ ignis[2]. » Si omnia quis recte exequatur, contumeliosus autem fuerit non intrabit. Et ne quis crudelitatis Deum accuset, si eos qui sic lapsi sunt, ejiciat ex regno cœlorum. Si enim apud homines, cum quidvis iniquum quis facit, excidit a regis conspectu, si vel unam ex legibus transgressus; si calumniatus fuerit, perdit principatum; si adulter deprehensus fuerit, indignus habetur, etiamsi innumera recte fecerit, perit; si cædem patrarit, quæ nota sit, hoc potest illum perdere. Si hominum leges tam rigide servantur, multo magis leges Dei. Sed bonus est, Usquequo hunc stultum sermonem proferemus? Stultum autem dixi, non quod Deus non bonus sit, sed quod bonitatem ejus in hoc putemus nobis utilem fore, etsi sexcenties hac de re sermonem fecimus. Audi enim Scripturam dicentem : « Ne dixeris, Misericordia ejus » multa multitudinis peccatorum nostrorum propitiabi» tur[3]. » Non impedit quominus dicamus, Misericordia ejus multa; non ea de re monet; sed vult nos frequenter

[1] Rom. VIII, 39. — [2] Matth. V, 22. — [3] Eccli. V, 6.

hoc dicere, et ideo omnia movet Paulus; sed per ea quæ sequuntur, ne in hoc, inquit, mireris Dei benignitatem, ut pecces ac dicas, multitudini peccatorum meorum propitiabitur. Ideo enim tot tantaque de bonitate Dei loquimur; non ut huic fidentes, omnia faciamus; sic enim bonitas illa foret in perniciem salutis nostræ; sed ut foret in perniciem salutis nostræ; sed ut non desperemus in peccatis, et pœnitentiam agamus. Bonitas enim Dei ad pœnitentiam te ducit, non ad majorem nequitiam. Quod si improbus fias propter bonitatem, tu magis calumniaris illam apud homines; multos enim video accusantes patientiam Dei. Itaque pœnas dabis, non et usus ut oportebat. Benignus est Deus, sed etiam justus Judex, condonans peccata; sed reddit unicuique secundum opera sua. Injustitiam supergreditur, tollit iniquitates, sed etiam examen adhibet. Quomodo hæc contraria sunt? Non contraria, si temporibus illa distinguamus. Tollit peccata hic et per lavacrum et per pœnitentiam; illic factorum examen facit, et punit per ignem et tormenta. Si ergo etiamsi innumera admisero mala, per unum illorum ejicior et a regno excido, cur omnia mala non perpetrem? Ingrati famuli dictum est, tamenque illud solvemus. Ne mala opereris, ut tibi utilitatem parias. A regno quidem omnes (improbi) excidemus; in gehenna autem non pares dabimus pœnas; sed hic majores, ille minores. Si enim tu et ille despexistis, alius multa, alius pauca, similiter a regno excidetis. Si autem non similiter despexeritis, sed alius plus, alius minus, in gehenna differentiam sentietis. Cur ergo, inquies, comminatur iis qui eleemosynam non erogarunt, quod in ignem abituri sint, nec simpliciter in ignem, sed paratum diabolo et Angelis ejus? Cur, et qua de causa? Nihil ita Deum irritat; sed illud omnibus malis anteponit. Nam si inimicos amare oportet; qui ipsos ami-

cos lædit, et in hoc Gentilibus pejor est, quo non dignus erit supplicio? Itaque hic magnitudo peccati ipsum cum diabolo amandavit. Væ enim illi qui eleemosynam non facit. Quod si id in veteri lege erat, multo magis in nova. Si ubi concedebatur divitias possidere, illisque frui et advigilare, tanta providentia erat ad opem egenis ferendam, quanto magis ubi jubemur omnia abjicere? Quid enim non faciebant illi? Decimas et rursum decimas solvebant, orphanis, viduis, proselytis opem ferebant. Verum mihi quispiam alium admirans dicebat, Ille dat decimas. Et quanto id pudore dignum, si quod apud Judæos mirum non erat, mirum sit apud Christianos? Si tunc periculum erat decimas non solvere, cogita in quantum nunc sit. Ebrietas rursus non hæreditatem regni accipit. Sed quis et multorum sermo? Ergo si et ego et ille in iisdem sumus, non parva consolatio. Quid ergo? Certe non pari tu et ille supplicio afficieris. Alioquin autem hoc consolatio non est. Tunc enim malorum consortium habet consolationem, cum moderata mala sunt; cum autem exsuperant, et in excessum doloris ducunt, non ultra sinunt consolationem accipere. Dic enim illi qui cruciatur et in rogum injicitur; ille talis hoc patitur, ne quidem sentiet consolationem. Nonne omnes simul Israëlitæ periere? quam ipsis hoc consolanem attulit? annon id majorem incutiebat dolorem? Ideoque dicebant, Periimus, in perniciem imus, consumpti sumus. Qualis igitur hæc consolatio? Frustra nos ipsos consolamur spe tali. Una solum consolatio est, non incidere in illum ignem inextinctum. Si incidamus autem, nulla erit consolatio, ubi stridor dentium, fletus, vermis immortalis, ignis inextinctus. An ullam, quæ te, consolationem excogites, in ærumnis et angustia versans. In semetipso enim tunc eris. Ne, quæso et oro, ne temere nosmetipsos decipiamus, et talibus dictis consolemur;

sed hæc faciamus, quæ nos salute donare poterunt. Consedere cum Christo proponitur, et tu hæc curiose scrutaris? Si enim nullum aliud esset peccatum, pro talibus dictis, quod supplicium nos subire oporteret, quod ita ignavi, ita miseri, ita segnes simus, ut, tali proposito honore, hæc dicamus? Cum autem tunc cogitaveris eos qui recte se gesserunt, annon magis tabesces? Cum ex servis, ex infimi generis quosdam videris, qui cum parum laboraverint, solii regii consortes illic erunt, annon hæc ipso supplicio pejora tibi videbuntur? Si enim nunc quosdam videns prospere agentes, etsi nihil mali pateris, id omni supplicio gravius tibi est, hic præ dolore peris, te ipsum luges et lacrymaris, et mille mortibus dignum judicas, quid tunc patieris? Si enim gehenna non esset, annon ipsa regni cogitatio satis esset ad te obruendum et perdendum? Et quod id hoc pacto se habiturum sit, a rerum experientia disci potest. Ne itaque nos his dictis frustra consolemur; sed attendamus, de salute solliciti simus, virtutemque exerceamus, et ad bona opera nos excitemus, ut tantam gloriam consequi dignemur in Christo Jesu Domino nostro, qui cum Patri et una Spiritui sancto, imperium, gloria, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XL.

Quod oporteat omnia facere et operari pro salute fratrum nostrorum, quodque magnum bonum sit contra nos admissa peccata condonare, et quod id majus eleemosyna sit.

Nihil felicius iis qui regnum cœlorum consequuntur[1], fratres, ut nihil miserabilius iis qui illud amittunt. Si enim quis a patria pulsus, omnium commiserationem movet, et qui hæreditatem amisit, omnibus miser esse videtur, qui e cœlo et ex bonis illic repositis excidit, quot lacrymis plangi debet; imo non plangi; plangitur enim quis, cum quid patitur, cujus ipse non in causa est; cum autem ex propria voluntate se ipsum in nequitiam conjecit, non lacrymis, sed lamentis dignus erit; imo etiam luctu. Etenim Dominus noster Jesus Christus Jerusalem, etsi impie agentem, luxit et deploravit. Vere mille fletibus digni sumus[2], mille lamentis. Si totius orbis assumpta voce, et lapides, et ligna, et arbores, et bestiæ, et aves, et pisces, totus, inquam, orbis si assumpta voce nos defleret, qui a bonis illis excidimus, non pro merito fleret et lamentaretur. Quis enim sermo, quæ mens illam beatitudinem declarare possit, illam virtutem, voluptatem, gloriam, lætitiam, splendorem? « Quæ oculus non » vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascen» derunt[3]. » Non dixit, superat tantum, sed nec cogitavit quisquam, « Quæ præparavit Dominus diligentibus

[1] Ex hom. 23 in epist. ad Hebræos. — [2] Luc. XIX. — [3] 1 Cor. II, 9.

» se. » Nam quæ bona Deus præparat, qualia esse verissimile est? Si enim postquam nos fecit statim, antequam quidvis fecissemus, tanta largitus est, paradisum, colloquium cum ipso, immortalitatem promisit, vitam beatam et curis vacuam; iis qui tanta fecerint, qui decertarint, qui pro ipso passi fuerint, quid non largietur? Unigenito non pepercit propter nos, Filium genuinum ad mortem tradidit propter nos inimicos; quo nos non dignabitur, si amici efficiamur? Quid non dabit nobis sibi reconciliatis? Et dives est admodum et immensus, cupitque ac curat amicitiam consequi nostram: Nos vero, dilecti, non ita curamus illam consequi; et quid dico, non curamus? nolumus sic bona illa consequi ut ille vult; et quod magis velit, per id quod fecit ostendit. Nos enim pro nobis ipsis vix parum pecuniæ contemnimus; ipse vero pro nobis Filium suum dedit. Utamur, ut par est, Dei charitate, fruamur ejus amicitia. « Vos enim amici mei estis, » inquit, si feceritis quæ dico vobis[1]. » Papæ! inimicos, qui immenso spatio ab illo distant, a quibus supra modum per omnia differt, hos amicos suos vocat. Quid ergo non patiendum esset pro tali amicitia? Pro hominum amicitia sæpe periclitamus; pro Dei vero amicitia ne pecunias quidem profundimus? Luctu sane digna sunt nostra; luctu, lacrymis, gemitibus, lamentis magnis et planctu. A spe nostra excidimus, a celsitudine nostra humiliati sumus, indigni Dei honore visi sumus, improbi post beneficia facti sumus et ingrati. Ab omnibus bonis nos nudavit diabolus. Qui dignati fueramus esse filii, et fratres et cohæredes, ab inimicis ejus, qui ipsum injuria affecerunt, nihil differimus. Quæ nobis erit demum consolatio? Ipse nos vocavit ad cœlum, nos autem ad gehennam nos dejecimus. Itaque et mendacium, et

[1] Joan. xv, 14.

furtum, et adulterium effusa sunt super terram. Alii sanguinem super sanguinem miscent; alii res faciunt sanguine pejores. Multi quæ læduntur, multi quorum bona rapiuntur, mille optant mortes potius quam hæc pati: et nisi Dei timore detinerentur, sibi manus inferrent, ita mortem optant. Hæccine non sunt sanguine pejora? Hei mihi, o anima! quia periit pius a terra, et qui recte agat apud homines non est. Nunc autem nos pro nobis ipsis clamemus primum. Sed lamentum mecum suscipite. Fortasse quidam et augurantur et rident; ideo lamentum augendum est, quia ira insanimus et amentes sumus, neque an insaniamus, scimus, sed de quibus gemere oporteret ridemus. « Revelatur, o homo, ira de » cœlo super omnem impietatem et injustitiam hominum. » Deus manifeste veniet. Ignis ante illum præcedet, et in » circuitu ejus tempestas valida. Ignis ante illum exardes- » cet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus[1]. » Dies Domini ut fornax accensa, et nemo hæc in mentem conjicit: sed hæc tremenda et formidanda dogmata, magis quam fabulæ despiciuntur et conculcantur: ac nemo est qui audiat, sed irrident omnes. Quis nobis exitus erit? undenam salutem inveniemus? Periimus, consumpti sumus. Facti sumus in derisum inimicis nostris, et in subsannationem gentibus ac dæmonibus. Altum sapit nunc diabolus, exultat et gaudet: Angeli quibus nos concrediti sumus, omnes in pudore et tristitia versantur. Nemo est qui convertatur, frustra a nobis omnia consumpta sunt, et vobis delirare videmur? opportunum nunc est advocare cœlum, quia nemo audit, et elementa contestari. « Audi, » cœlum, et ausculta terra, quia Dominus locutus est[2]. » Date manum, porrigite, qui nondum demersi estis, iis qui ab ebrietate perierunt; qui sani estis, ægris; qui vi-

[1] Rom. I, 18, et Psal. XLIV, 3. — [2] Isai. I, 2.

giles estis furentibus, et iis qui circumferuntur. Nemo igitur gratiam amici saluti ejus anteponat. Hinc contumelia et increpatio; sed ad unam respiciat ejus utilitatem. Cum febris apprehendit, etiam servi dominum tenent. Cum enim ille uratur, animam confundens, mancipiorum agmen adest, nemini cedens, neque heri legem agnoscit indamnum domini. Nos convertamus, rogo. Bella quotidiana, demersiones, pernicies innumeræ circum, et undique ira Dei circumsistit. Nos autem quasi ipsi placentes, in securitate sumus. Manus ad rapinam apparamus omnes, nemo ad auxilium; omnes ad rapinam, nemo ad patrocinium. Singuli ut opes augeant student, nemo ut egeno ferat opem; singuli, ut pecunias accumulent, admodum curant; nemo, ut animam servet suam. Timor unus occupat omnes, ne pauperes, inquiunt, evadamus, ne autem in gehennam incidamus nemo anxius est, nemo tremit. Hæc fletibus, hæc accusatione, hæc criminatione digna sunt. At non hæc dicere volebam: verum a dolore cogor. Ignoscite, a gemitu cogor; multa dico quæ nollem. Gravem video plagam, inconsolabilem calamitatem: quæ nos occuparunt mala, consolationem non admittunt: periimus. « Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis » fontes lacrymarum, ut lugeam [1]? » Fleamus, dilecti, fleamus, ingemiscamus. Forte quidam sunt hic dicentes, omnia lamentationes, omnia lacrymas dicit. Nollem, credite, nollem; sed encomia et laudes semper efferre. Nunc autem horum tempus non est. Non lamentari grave est, dilecti, sed lamentis digna facere. Non ingemiscere avertendum est, sed gemitibus digna patrare. Ne puniaris, et non ingemisco; ne moriaris, et non ploro. Sed si corpus quidem mortuum jaceat, omnes advocas ad condolendum, et immisericordes dicis eos qui non lugent; anima vero

[1] Jerem. IX, 1.

pereunte, dicis non lugendum esse. Sed non possum. Pater sum, et lugeo; pater sum filios amans. Audite quid clamat Paulus : « Filioli mei, quos iterum parturio[1]. » Quæ mater pariens ita acerbas emittit voces, ut ille? Utinam animi rogum videre liceret, et videres me magis uri, quam quævis junior puella et mulier immaturam viduitatem passa. Non tam illa virum suum luget, neque pater filium, quam ego hanc nostram multitudinem. Nullum video profectum, omnia in calumnias et accusationes vergunt, et nemo placere Deo studet. Sed de hoc et de illo, inquiunt, male dicamus; ille Clero indignus est, ille inhoneste vivit. Cum nostra lugere deberemus, de aliorum malis judicamus? Neque si a peccatis puri essemus, hoc deberemus facere. « Quis enim te discernit, » inquit? Quid habes quod non accepisti? Si autem acce» pisti, quid gloriaris quasi non acceperis[2]? » Tu vero, cur judicas fratrem tuum, cum innumeris plenus sis malis? Cum dixeris, Ille improbus est, perniciosus, molestus, te ipsum considera, et tua accuratius examina, ac de dictis pœnitentiam ages. Si quis ergo in Ecclesia, quasi in statera justa verba nostra constituere voluerit, ad mille talenta sermonum sæcularium, vix denaria centum inveniet verborum spiritualium, imo neque obolos decem. Si ergo Deus illa observet, quis sustinebit? Hæc cogitantes[3], misericordes simus, ignoscamus iis qui in nos peccaverunt. Centum denarii hic sunt peccata in nos commissa : quæ autem contra Deum a nobis, decem millia talenta. Scitis quoniam ex personarum conditione peccata judicantur; verbi gratia, qui privatum hominem contumelia affecit, peccavit; at non ut ille qui principem, et plus quam hic is qui majorem principem; sed non item is qui minorem; qui vero regem, multo magis.

[1] Galat. IV, 19. — [2] 1 Cor. IV, 7. — [3] Ex hom. in epist. ad Philem.

Et contumelia quidem eadem est; sed ex personæ excellentia fit major. Si autem qui regem contumelia afficit, ob personæ dignitatem intolerabili supplicio traditur; qui Deum afficit contumelia, quot talentorum debitor erit? Itaque licet eadem contra Deum peccata admittamus, quæ contra homines, non par tamen ratio est; sed quantum intervallum est Deum inter et homines, tantum inter hæc et illa peccata. Nunc vero et plura invenio peccata, quæ non ex personæ excellentia magna sunt, sed ex ipsa natura. Et horrendus quidem terribilisque sermo est, sed necesse est ut proferatur, quo animum vestrum moveat et exagitet, ostendens nos multo magis homines, quam Deum timere et honorare. Perpende: qui adulterium committit, scit quod Deus videat, illumque despicit; si autem homo videat, concupiscentiam retinet. Non tantum homines præfert, neque tantum contumelia afficit Deum; sed quod longe gravius est, illos timens, Deum despicit. Nam si illos videat, flammam concupiscentiæ retinet; imovero quæ flamma est? Non jam flamma, sed contumelia. Si enim non liceret muliere uti, jure flamma vere esset. Nunc autem contumelia et injuria. Si enim homines viderit, insaniam compescit; Dei vero patientiam minus curat. Rursus qui furatur alius, scit se rapere, et homines quidem fallere conatur, et adversus accusatores sese defendit, et purgationi modum apponit. Deo autem cum id persuadere non possit, ipsum despicit, neque reveretur vel honorat illum. Et si rex jubeat ab aliena pecunia abstinere, imo suam dare, prompte omnes afferimus; Deo autem jubente non rapere, aut aliena accipere, non paremus. Vides-ne nos Deo homines præferre? Onerosum est dictum et molestum; sed onerosum esse ostendite, fugite opus. Si autem opus non timeatis, quomodo possum vobis credere dicentibus, Verba timemus, nobis onerosus es? Vos opere vos

ipsos oneratis; et nulla est ratio. Ego autem si illa dixero, quæ vos facto committitis, indignamini? Et quomodo id absurdum non fuerit? Esto, mendacium sint ea quæ a me prodeunt. Malo exprobrari mihi in die illa, quod temere et frustra vos criminatus sim, quam videre vos his de rebus accusari. Non solum autem vos Deo homines anteponitis, sed et alios ad id faciendum compellitis. Multi plurimos domesticos et filios coëgerunt. Alii ad nuptias traxerunt invitos; alii, ut ministrarent ad res absurdas, fœdo amori, rapinis, avaritiæ, et violentis rebus. Ita ut duplex crimen sit, et neque ex necessitate illi veniam obtinere possint. Etsi enim ipse invitus mala illa patras, et jussu principis, neque sic idonea purgatio est: cæterum gravius est peccatum, quando illos cogis ut in ea ipsa incidant. Quænam illi demum venia esse possit? Hæc dixi, non vos condemnare volens; sed ut ostendam quantum simus Deo debitores. Nam si, quando hominem et Deum æqualiter honoramus, Deum contumelia afficimus; multo magis cum homines ipsi præponimus. Si peccata eadem in homines facta, in Deum longe majora ostenduntur, quanto magis cum ipsum peccatum majus est et gravius? Examinet quis se ipsum, et videbit se omnia propter homines facere. Admodum beati essemus, si tanta propter Deum faceremus, quanta propter homines, et propter humanam gloriam, metum et honorem. Si ergo tot et et tantis sumus obnoxii, debemus ex animo parcere iis qui nobis injuriam faciunt, qui nostra rapiunt, et injuriam oblivisci. Via enim ad remissionem peccatorum non opus habet laboribus, non pecuniarum expensa, nec quoquam alio; sed solum voluntate, non peregrinandum est, non extrema orbis petenda, non pericula subeunda vel labores; sed velle tantum oportet. Quam, quæso, veniam habebimus in iis quæ difficilia videntur

esse, quando rem, quæ tantum habet lucrum, tantamque utilitatem, nullumque laborem non facimus? Non potes pecunias spernere? non potes facultates erogare pauperibus? Non potes aliquid boni velle? non injuriam facienti parcere? Si enim tot rebus obnoxius non esses, jussisset autem Deus parcere, nonne id facere oporteret? Nunc autem tot peccatis obnoxius non parcis? Et hoc ille repetit ex iis quæ ab ipso habes. Si itaque nos ad debitorem nostrum veniamus, ille rei gnarus, colit, excipit, honorat, et largiter omnem ostendit benevolentiam, neque tamen a fœnore solvitur; sed ut nos mitiores reddat circa repetitionem. Tu vero cum tanta Deo debeas, et dimittere jussus, ut tu rursum accipias, non dimittis? Cur, rogo te? Væ mihi! Quanta fruimur benignitate? Quantam vero exhibemus nequitiam? quantum somnum? quantam segnitiem? Quam facilis est virtus? Hic non est opus robore corporis, non pecuniis multis, non potentia, non amicitia, non aliquo alio; sed sufficit tantum velle, totumque perfectum est negotium, multam habens utilitatem. Molestus tibi fuit ille quidam, contumelia affecit et percussit? Cogita te multa similia contra alios facere, et contra ipsum Dominum. Dimitte, et parce. In mentem tibi veniat, quod dicas: « Dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus[1]. » Cogita quod si non dimiseris, non poteris cum fiducia hoc dicere. Si dimiseris autem, id ut debitum poscis, non propter rei naturam, sed propter dantis benignitatem. Et in quo par res est, eum qui conservis dimittit, peccatorum in Dominum remissionem accipere? Et tamen hanc consequimur benignitatem, quia dives est in misericordia et miserationibus. Ut autem tibi ostendam, quod præter illud et præter remissionem, ex eo quod dimittas solum, lucrum reportas: cogita quot

[1] Matth. VI, 12.

ille talis habeat amicos, quomodo omnes ubique illum laudibus celebrent. Bonus vir est, qui facile reconciliatur, injuriarum meminisse nescit, ut vulneratus fuit, statim sanatus est. Talem hominem, si in calamitatem incidat, quis non miserabitur? Quis peccanti non ignoscet, quis pro aliis roganti gratiam non concedet? Quis adeo bonæ animæ nolit esse amicus aut servus? Etiam, rogo, omnia pro hac faciamus, non erga amicos et cognatos tantum, sed etiam erga famulos. «Remittentes, inquit, minas, scien-»tes quia vester Dominus est in cœlis[1].» Si dimittamus proximo peccata, si eleemosynas erogemus, si humiles simus; nam et hoc peccata tollit; si enim publicanus, quia solum dixit, «Propitius esto mihi peccatori[2],» descendit justificatus, multo magis nos, si humiles simus et contriti poterimus misericordiam multam consequi; si confiteamur peccata nostra, et nos ipsos condemnemus, maximam sordis partem abstergemus. Multæ namque viæ sunt quæ purgant. Undique ergo diabolum oppugnemus. Nihil dixi difficile, nihil asperum. Dimitte ei qui te malo affecit, miserere ejus qui veniam petit, humilia animam tuam. Etiamsi admodum peccator sis, poteris regnum consequi, per hæc expurgans peccata, et sordem abstergens. Utinam autem omnes, hîc omni peccatorum sorde per confessionem expurgati, illic consequamur promissa bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, quicum Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ephes. VI, 9. — [2] Luc. XVIII, 13.

HOMILIA XLI.

Quod oporteat nos imitari saltem servos nostros, et quod illi propter timorem nostrum faciunt, propter Dei timorem facere, et de ineffabilibus bonis quæ Sanctis præparata sunt.

Si Paulus Timotheo scribens[1], dilecti, servis præcepit, ut multa obsequentia erga dominos uterentur, cogitate quomodo affecti simus oportet erga Dominum, qui ex nihilo nos condidit, qui nutrit, et veste tegit. Si non alio modo, saltem ut servi nostri nobis, ipsi nos serviamus. Annon illi totam vitam hac in re insumunt, ut heris suis requiem procurent, et hoc opus, hæc vita illorum est, ut de illius rebus sint solliciti? Nonne quæ heri sunt per totam diem curant, sua vero in modica vesperi parte? Nos vero contra, nostra semper, quæ vero Domini sunt, nec parva temporis parte. Et hæc cum ille nostris non egeat, sicut heri servorum opera; sed cum illa ipsa Domino præstita in nostram cedant utilitatem. Illic enim ministerium servi hero utile est; hic vero ministerium servi Dominum nihil, sed ipsum servum juvat: «Bonorum enim, inquit, meo»rum non eges[2].» Dic enim mihi, Quid Deo lucri est, si ego justus sim? Quid damni, si injustus? Nonne intemerata natura illa est? nonne omni damno et passione vacua? Servi nihil proprium habent, sed omnia dominica sunt, etiamsi divitiis affluant. Nos autem multa propria habemus. Neque sine causa tanto honore fruimur ab universorum Deo. Quis Dominus pro servo filium suum de-

[1] Ex hom. XVI in epist. I ad Tim. — [2] Psal. XV, 2.

dit? Nullus. Sed omnes malint pro filiis servos dare. Hic autem contra, «Filio suo non pepercit, sed pro nobis »omnibus tradidit illum,» pro omnibus inimicis, qui ipsum oderant. Servi etiamsi gravia sibi imperentur, non moleste ferunt, maxime vero si probi sint; nos autem innumera ægre ferimus. Servis nihil promittitur tale quale Deus nobis pollicitus est. Sed quid? Libertas in hac vita, quæ sæpe servirtute molestior est. Sæpe namque fames invasit, et servitute acerbior libertas facta est. Et hoc donum est maximum. Apud Deum autem nihil fluxum, nihil incorruptibile. Sed quid? «Non dico vos servos, inquit, »vos amici mei estis[1].» Pudore suffundamur, dilecti, timeamus. Saltem ut famuli nobis serviunt, nos Domino serviamus; imovero ne minimam partem servitutis nos exhibemus. Illi propter necessitatem philosophantur, vestimenta solum habent et cibum; nos vero in deliciis contumeliosi sumus. Si non aliunde, saltem ab illis philosophiæ normam accipiamus. Solet enim Scriptura non ad servos, sed ad bruta homines mittere; ut quando apem, quando formicam jubet imitari. Ego autem saltem servos imitari hortor: quæ illi ob timorem nostri faciunt, tanta saltem propter Dei timorem nos faciamus. Non enim inveniemus vos id facientes. Illi ob timorem nostri millies contumelia afficiuntur, et plus quam philosophus quivis stant silentes, conviciis impetuntur et juste et injuste, sed non contradicunt, sed supplicant sæpe cum nihil mali fecerint; nihil plusquam necesse fuerit accipientes, et sæpe minus, hoc contenti sunt, in strato dormientes et pane solum saturi, cæterumque cibum vilem habentes, non incusant, neque moleste ferunt. Illi ob timorem nostri, pecunias sibi creditas totas reddunt; ne mihi enim servos improbos dixeris, sed eos qui non admodum mali sunt.

[1] Joan. xv, 15.

Si comminemur, stetim reprimuntur. Annon hæc philosophiæ sunt? Ne dicas hoc ex necessitate fieri : nam et tibi gehennæ necessitas instat, neque sic temperans es, neque tantum præbes Deo honorem, quanto a servis tuis honore frueris. Habent singuli servi habitaculum adscriptum, nec quis eorum proximi habitaculum invadit, neque plus habendi cupiditate corrumpitur. Et hæc videas apud servos ob heri timorem observari : raroque videris servum servi bona abripere, aut labefactare. Apud homines autem liberos contraria fiunt. Nos invicem mordemus et devoramus, non timemus Dominum. Conservorum bona rapimus, furamur, percutimus illo vidente. Hoc autem servus non fecerit; sed si percusserit, non vidente hero ; si contumeliam intulerit, ipso non audiente id facit. Nos autem, Deo et vidente et audiente, omnia audemus. Heri timor ante oculos illorum semper est; Domini timorem nos nunquam habemus. Ideo omnia susdeque feruntur, omnia confunduntur et corrumpuntur. Et nos quidem nunquam peccata in mentem revocamus, servorum autem nostrorum peccata vel minima accurate despicimus et examinamus. Hæc dico, non ut servos supinos erigam et ignavos excitem, ut sic Deo serviamus, ut servi nobis; sic conditori nostro, ut nobis ii qui ejusdem nobiscum substantiæ sunt, et nihil tale a nobis acceperunt, cum natura sua liberi et ipsi sint. Illis quoque dictum est, «Imperent piscibus[1].» Non est hæc servitus naturæ; sed dignitatis et casus : tamenque illi multum nobis præbent honorem. Nos autem illis accuratissime instamus, ut ministerium nobis exhibeant; Deo autem ne minimam quidem partem præstamus, cum tamen hinc utilitas ad nos deveniat. Quanto enim studiosius Deo servimus, tanto majus nobis accedit emolumentum, et ipsi magis lucramur. Ne, quæso, tanta

[1] Gen. I, 26.

nos utilitate privemus; Deus enim sibi sufficit et nullo indiget : merces autem et lucrum ad nos iterum recurrit. Quod si sit philosophandum etiam de bonis quæ Sanctis sunt reposita[1] : hæc certe vere requies est, unde aufugit dolor et tristitia et gemitus : ubi neque sollicitudines, neque labores, neque angustia, neque timor, qui animam percutiat et exagitet; sed solus Dei timor voluptate plenus est. Non est illic, «In sudore vultus tui vesceris pane »tuo[2],» non spinæ, non tribuli. Non est illic : «In doloribus paries filios, et ad virum tuum conversio tua, et »ipse tui dominabitur.» Omnia gaudium, pax, lætitia, voluptas, bonitas, mansuetudo, dilectio. Non est illic zelotypia, neque invidia, non mors ista corporis, non illa animæ, non tenebræ, non nox : omnia dies, omnia lux, omnia splendida. Non est labor ibi, non satietas. Semper in bonorum concupiscentia versabimur. Vultis dem vobis aliquam imaginem illius status? Id fieri nequit. Tamen pro facultate conabor vobis aliquam imaginem offerre. Respiciamus in cœlum, cum, nulla turbante nube, coronam ostendit suam. Deinde circa pulchritudinem aspectus ejus multo consumpto tempore, cogitemus quod pavimentum habituri simus, non tale; sed tanto pulchrius, quanto aureum tectum lateritio, et post illud rursum aliud excelsius tectum; deinde Angelos, Archangelos, incorporearum potestatum immensos populos, ipsam Dei regiam, solium paternum. Sed non potest, ut dixi, id ullo sermone describi; experientia opus est, et cognitione, quæ per experientiam paritur. Quomodo, quæso, putatis Adamum fuisse in paradiso? Tanto melior est illa hæc mansio, quanto cœlum terra. Cæterum aliam quoque imaginem quæramus. Si contingeret Imperatorem hodiernum toti orbi imperare : deinde neque bellis neque curis turbari,

[1] Ex hom. 6 in epist. ad Hebr. — [2] Gen. III, 16.

sed honorari tantum ac deliciis frui, ita ut multos haberet hastatos et satellites, undique autem aurum ipsi afflueret, et tantum spectaculum præberet. Quem animum illum putatis habiturum esse, si bella utique per orbem sedata viderit? Tale quidpiam erit, imovero nondum ad imaginem illam pertigimus; idea alia quærenda est. Tu mihi perpende. Sicut enim puer regius, dum in vulva est, nihil sensu percipit; si contigerit ut statim atque natus in solium regium ascendat, neque paulatim, sed simul omnia accipiat; ita est et status ille. Vel ut si quis vinctus, postquam millia passus esset mala, repente ad solium regium raperetur. Sed neque sic accurate imaginem assecuti sumus. Hic enim, quantacumque bona quis acceperit, etiamsi ipsum regnum dixeris, primo quidem die vigentem habet affectum et desiderium, etiamque secundo et tertio; procedente autem tempore manet quidem voluptas, sed non tanta: minuitur enim semper ex consuetudine, qualiscumque ea fuerit. Illic vero non modo non minuitur, sed augetur. Cogita quantum illud sit, quod anima quæ illuc abiit, non ultra finem expectet bonorum illorum, neque mutationem, sed augmentum, et vitam finem non habentem, omni periculo, omni mœrore et sollicitudine liberam, plenam gaudio infinitisque bonis. Nam si in campum exeuntes, ubi tentoria videmus militum ex velamentis defixa, et hastas, galeas, clypeorumque umbilicos splendentes, ex spectaculo suspensi manemus; si vero contigerit regem in medio currentem videre, vel cum aureis armis equum agitantem, nos totum consecutos putamus; quid putas futurum, cum Sanctorum tabernacula æterna in cælo defixa videris? Ait enim, « Recipient vos in æterna tabernacula sua[1]. » Cum singulos eorum videris plus quam solares radios fulgentes; non ex ære et ferro, sed ex illa

[1] Luc. XVI, 9.

gloria, cujus spendorem oculus humanus videre nequit? Et hæc quidem apud homines. Quid vero dici possit de tot millibus Angelorum, Archangelorum, Cherubinorum, Seraphinorum, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, quorum pulchritudo immensa omnem mentem superat? Sed usquequo persequar ea quæ attingi non possunt? Neque enim «oculus vidit, inquit, neque » auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præ- » paravit Deus diligentibus se[1].» Itaque nihil miserabilius iis qui illud non assequuntur, neque beatius iis qui consequuntur. Nos autem utinam ex numero simus beatorum; ut consequamur æterna bona in Christo Jesu Domino nostro, quicum Patri, unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLII.

Quod non oporteat turbari cum videmus bonos improspere agere, malos autem in rerum copia esse; et quod is qui in peccato vivit, nihil differat a mortuo fœtente.

Nemo, dilecti, videns improbos prospere agentes, turbetur. Non est hic retributio neque malitiæ[2], neque virtutis. Quod si aliquando aut nequitiam puniri, aut virtutem remunerari contingat, id non secundum meritum fit; sed simpliciter, et ceu gustus quidem aut indicium judicii est, ut qui non credunt resurrectioni, ex iis etiam quæ hic

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Ex hom. 5 in epist. ad Hebr.

fiunt, ad sanam mentem reducantur. Cum ergo viderimus improbam deliciis affluentem, ne concidamus; cum viderimus probum male patientem, ne turbemur. Illic enim sunt coronæ, illic supplicia: et alioquin non potest malus per omnia malus esse, sed potest ille quædam habere bona: neque bonus per omnia bonus esse, sed quædam habere peccata potest. Cum ergo feliciter agit improbus, in malum capitis sui id vertitur. Ut enim paucorum bonorum, quæ fecit, hic mercede recepta, illic demum puniatur, ideo id hic accepit. Beatus ille maxime est, qui hic punitur, ut omnibus depositis peccatis, probatus, purus et innoxius abeat. Et hoc nos docens Paulus dicit: « Ideo in » vobis multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi[1]. » Et rursum, « Tradidi hujusmodi satanæ[2]. » Et Propheta dicit: « Recepit de manu Domini duplicia peccata[3]. » Et rursus David, « Respice inimicos meos, quoniam multipli» cati sunt super capillos capitis mei, et odio iniquo ode» runt me[4]. » Et, « Dimitte omnia peccata mea[5]. » Et rursus alius, « Domine, pacem da nobis: omnia enim dedisti » nobis[6]. » Sed hæc ostendunt bonos peccatorum suorum pœnas hic accipere. Ubi autem dicantur improbi hic bona sua accipere, illicque omnino puniri, audi Abrahamum diviti dicentem, « Recepisti bona in vita tua, et Lazarus » mala[7]. » Quæ bona? Hic enim « Recepisti, » non accepisti, dicens, ostendit ambos secundum debitum passos esse, et alium in prosperitate, alium in ærumnis fuisse; et ait, ideo ille consolationem hic accipit: vides enim illum a peccatis purum; et tu cruciaris. Ne itaque ægre feramus, cum peccatores hic prospere agere videmus; sed cum ipsi mala patimur, gaudeamus: est enim illud expiatio peccatorum. Ne quæramus quietem: ærumnas enim dis-

[1] I Cor. XI, 30. — [2] Id. V, 5. — [3] Isaï. XL, 2. — [4] Psal. XXIV, 19. — [5] Ibid. 18. — [6] Isaï. XXVI, 12. — [7] Luc. XVI, 25.

cipulis suis promisit Christus; dicitque Paulus : « Omnes » qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patien- » tur[1]. » Nullus generosus athleta in stadii fossa lavacra quærit, vel mensam ferculis et vino plenam : hoc enim non esset athletæ, sed mollis hominis. Athleta quippe pugnat in pulvere, oleo, in radiorum solis ardore, multo cum sudore, ærumna, angustia : nam hoc agonum et pugnandi tempus est, ergo etiam vulnera accipiendi cum sanguine et dolore. Audi quid dicat beatus Paulus : « Sic pugno, » non quasi aërem verberans[2]. » Totam vitam in certamine esse existimemus : et nunquam requiem quæremus, nunquam in ærumnis, quid extranei patiemur. Si quidem neque pugil, cum in agone est, quid extranei patitur. Aliud est quietis tempus; per ærumnas nos perfectos effici oportet. Etiamsi persecutio non sit, neque tribulatio; sed aliæ sunt tribulationes, quæ quotidie accidunt. Quod si has non feramus, vix illas ferre possemus. « Tentatio vos » non apprehendit, inquit, nisi humana[3]. » Precemur itaque Deum, ne intremus in tentationem. Si intremus autem, generose feramus. Illud enim prudentium virorum est, se in pericula non conjicere; hoc generosorum et philosophorum. Neque igitur nos temere injiciamus; hoc enim nimiæ audaciæ esset : neque eo deducti, et rebus ipsis vocantibus, cedamus : timiditatis enim hoc esset. Sed si prædicatio vocaverit, ne recusemus : si vero causa non fuerit, neque usus, neque necessitas qua propter Dei cultum nos advocet, ne accurramus. Jactantia enim hoc esset et ambitio superflua. Si vero quid accidat quod piæ religioni noceat, etiamsi mille mortes subire oporteat, nihil recusemus. Ne advoces tentationes, cum ea quæ ad pietatem spectant ex voto tibi procedunt. Cur superflua tibi attrahis pericula, nihil lucri habentia? Hæc dico, quod

[1] 2 Tim. III. — [2] 1 Cor. IX, 26. — [3] Id. X, 13.

velim vos mandata Christi servare, qui precari jubet, ne intremus in tentationem, et præcipit ut crucem tollentes, sequamur ipsum. Hæc non sunt contraria, sed valde secum mutuo convenientia. Tu enim ita te apparare debes, ut sis perpetuo miles in armis generosus, sobrius, vigilans, semper bellum expectans. Sed bella ne moveas : hoc enim non est militis, sed seditiosi. Si autem pietatis tuba vocaverit, statim exi, et animam despice, et cum animi fortitudine in certamina irrumpe. Adversariorum phalangem rumpe, conscinde diaboli vultum, erige tropæum. Si vero pia religio nihil lædatur, neque quis dogmata nostra pessumdet, secundum animam dico ; neque cogat aliquid facere quod non placeat Deo, ne superfluus esto. Sanguine plenam esse oportet Christiani vitam ; sanguine, non alienum effundendo ; sed quod parati simus nostrum effundere. Cum tanta igitur alacritate sanguinem effundamus, cum id pro Christo faciendum, cum quanta quis aquam effundit ; sanguis enim est aqua per corpus circumfluens ; et cum tanta facilitate corpus exuamus, cum quanta vestimentum. Hoc autem ita erit, si pecuniis non simus alligati, si nec domui, si nec affectibus, si ab omnibus non pendeamus. Si enim ii qui hanc militarem vitam ducunt omnibus abrenuntiant, quo bellum vocat illos eo se conferunt et viam carpunt, et omnia alacriter sustinent ; multo magis nos Christi milites sic apparari oportet et aciem dirigere ad bellum pravis affectibus inferendum. Non est nunc persecutio, et utinam nunquam sit ; sed aliud bellum est, pecuniarum concupiscentia, invidia, pravi affectus. Hoc bellum describens, dicebat Paulus : « Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et car- » nem[1]. » Semper hoc bellum instat : ideo semper nos armatos esse vult. « State ergo succincti, » inquit : quod

[1] Ephes. VI, 12, 14.

tempus instare significat, indicatque semper armatos esse oportere. Multum enim oritur bellum per linguam, multum per oculos : hoc igitur contineamus. Multum bellum concupiscentiarum. Ideoque inde incipit armare militem Christi : « State enim, inquit, succincti lumbos vestros ; » et subjunxit, « in veritate. » Cur in veritate? Illusio enim et mendacium est concupiscentia. Ideo ait Propheta : « Lumbi mei impleti sunt illusionibus[1]. » Non est voluptas res illa, sed umbra voluptatis : « Succincti, inquit, lumbos » vestros in veritate ; » id est, vera voluptate, temperantia, honestate. Ideo sic hortatur, notam habens peccati absurditatem, quod velit omnia membra nostra munita esse. « Ira enim, inquit, injusta non innocens habebitur[2], » et thorace nos circummuniri vult, et clypeo. Fera enim est ira facile insiliens; et mille munimentis nobis opus erit ad illam superandam et continendam. Ideoque nobis Deus hanc maxime partem ossibus quasi lapidibus ædificavit, fulcrum ipsi circumponens, ut ne dirumpens et dissecans facile totum animal perderet. Ignis enim est, inquit, et procella magna, aliudque membrum non tantam vim sustineret. Dicunt autem medici pulmonem ideo cordi substerni, ut cor in molli existens loco, et ceu in quamdam spongiam insiliens, quiescat, ac ne in oppositum et durum pectus insiliens, saltuum impetu lædatur. Opus igitur habemus lorica forti, ut hanc feram semper in quiete servemus : galea quoque opus habemus. Quia enim illic ratiocinandi vis existit, et hinc aut salutem consequi possumus, si ea quæ par est fiant, vel si contra, perire ; ideo ait, et galeam salutaris. Nam cerebrum natura tenerum est. Ideoque illud calvaria ceu quadam testa superne tegitur. Omnium autem vel bonorum vel malorum causa est, si vel quæ oportet, vel quæ contraria sunt cognoscat.

[1] Psal. XXXVII, 7. — [2] Eccli. I, 19.

Pedes quoque et manus armis opus habent : non ipsi pedes aut ipsæ manus, sed pedes et manus animæ; manus quidem quæ decent meditantes; pedes vero, ut illo pergant quo opus est. Omnia ergo[1], dilecti, pro illa futura vita faciamus, omnia ad illam respicientes operemur. Nequitia nihil aliud est, quam tenebræ, mors et nox. Nihil videmus eorum quæ decent, nihil facimus eorum quæ conveniunt. Ut mortui fœtent, sic animæ eorum qui in nequitia vivunt, multa sunt plenæ immunditia. Occlusi sunt illorum oculi, interceptum est os, immoti manent in lecto malitiæ; imo etiam iis qui hæc patiuntur miserabiliores sunt. Hi namque ad utrumque mortui sunt; illi vero ad virtutem sensu carent, et ad nequitiam vivunt. Mortuum si quis percutiat, nihil ille sentit, neque se ulciscitur, sed est quasi lignum aridum. Sic et anima aridam vere vitam accepit, mille quotidie vulnera accipit, neque sentit, sed ad omnia sic indolens jacet. Neque aberraverit si quis illa cum furentibus comparet, cum ebriis, cum insanientibus. Hæc autem omnia habet malitia, estque omnium gravissima. Qui furit multam veniam a spectantibus obtinet. Non enim voluntatis est morbus, sed naturæ tantum. Qui autem in nequitia vivit, unde veniam impetrabit? Undenam ergo malitia est? Unde multo plures mali sunt, dic mihi? Unde malitia morborum? Unde phrenesis? Unde somnus gravis? Nonne ex attentionis defectu? Si ergo morbi naturales ex voluntate initium habent, multo magis hæc quæ ex arbitrio oriuntur. Ebrietas undenam? Nonne ex intemperantia animæ? Phrenesis, nonne ex febris exsuperantia? Febris vero, nonne ex superabundantibus in nobis elementis? Superabundantia elementorum in nobis, nonne ex attentionis defectu? Cum enim aut indigentiam aut superabundantiam in nobis adduxerimus, ignem illum

[1] Ex hom. III, in epist. I ad Thess.

accendimus. Rursus si, accensa flamma, contemnentes maneamus, contra nos ipsos rogum accendimus, quem extinguere non possumus. Sic et in malitia evenit, cum initio illam non coercemus, nec succidimus, finem coercere non possumus, sed major fit, quam vires nostræ ferant. Quapropter rogo omnia agamus, ut nunquam dormitemus. Non videtis in custodia positos, qui sæpe cum sese paulum somno dederint, ex custodia multa nihil lucrati sunt? Per illum enim modicum somnum omnia perdiderunt, furari volenti multam dantes facultatem. Ut enim non tam attente fures observamus, quam illi nos aspiciunt, sic et diabolus maxime omnium instat, insidiatur, dentibus stridet. Ne dormitemus ergo: ne dicamus, ex hoc nihil, ex illo nihil timendum: unde nihil timebamus, inde sæpe spoliati sumus. Sic et in nequitia, unde non expectabamus, perimus. Omnia accurate circumspiciamus. Ne inebriemur, et non dormiemus; ne deliciemur, et non dormitabimus; ne ad exteriora insane feramur, et vigiles erimus; nos undique componamus, et quasi supra funem extensum gradientes, nec ignavi esse poterimus: ignavus enim quod parvum est malum magnum efficit, subversus quippe statim deprimitur et perit; sic autem ignavi esse non poterimus. Per angustam enim incedimus viam, præcipitia utrinque habentem, quæ ambos simul pedes non recipit. Vides-ne quanta nobis opus est accuratione? Non vides eos qui per tales incedunt vias, quomodo non pedes modo tuto disponant, sed etiam oculos? Licet enim utrinque attendere videantur, etiamsi pes firmiter stet, profunditate caligans oculus, totum dejicit: sed incedendo sibi attendere oportet. Ideoque ait, neque ad dexteram, neque ad sinistram. Magnum malitiæ profundum est, magna præcipitia, multæ inferne tenebræ. Angustæ viæ cum timore attendamus, cum tremore in illa

incedamus. Nemo in tali incedens via, quid superfluum gestat: optabile quippe ut succinctus incedendo illam percurrere possit. Nemo pedes ipse suos impedit, sed solutos illos dimittit. Nos autem mille curis nos colligantes, et mille curas sæculares gestantes, hiantes et effusi, quomodo speramus nos in angusta via incessuros? Non simpliciter dixit angustam esse, sed cum admiratione. Quid est angusta via? hoc est, valde angusta. Hoc et nos facimus in iis quæ admiratione digna sunt. Et arcta via est, inquit, quæ ducit ad vitam. Ac recte dixit, angusta. Cum enim et verborum, et cogitationum, et operum, et omnium rationem reddituri simus, angusta vere est. Angustiorem autem nos illam facimus, cum nos extendimus et pedes effundimus. Angusta enim cuique difficilis est, maxime autem crasso et pingui; ut contra qui sese macerat, angustiam non sentiet. Itaque qui sese affligere meditatur, non ægre feret angustiam. Ne itaque speret quivis se cum animi remissione cœlum esse visurum: non enim fieri potest. Nemo cum deliciis speret se in angusta incessurum via: non enim possibile est. Nemo in lata via gradiens, vitam speret. Cum ergo quempiam videris, balneis, lautæ mensæ, aut satellitio operam dantem, ne te miserum putes, ut qui talibus non fruaris, sed de illo ingemisce, quia perniciosa via incedit. Quæ utilitas enim ex hac via, cum in ærumnas desinat? Quod damnum ex angustia illa, cum in requiem veniat? Dic mihi, si quis ad regiam vocatus, per angusta loca et præcipitia incedat, alius vero ad mortem ductus, per medium forum trahatur, quem beatum, quæso, prædicabimus? de quo ingemiscemus? Nonne de illo qui per latam viam incedit? Ita et nunc non deliciis incumbentes beatos prædicemus, sed eos qui illis abstinent. Hi ad cœlum festinant, illi ad gehennam; et fortasse multi eorum illa quæ dicimus irridebunt: ego autem

illos ideo maxime lugeo et plango, quod nesciant neque de quibus ridere, de quibus maxime plangere oporteat : sed omnia confundunt, et turbant, et miscent. Ideo ego illos lugeo. Quid dicis, o homo? Cum resurrecturus sis, et gestorum rationem daturus, atque extremam subiturus vindictam, horum nullam rationem habes; sed ventri et ebrietati indulges? de hisque rebus rides? Sed ego te lugeo, quod ea quæ te expectant mala sciam, teque excepturum supplicium; et ideo maxime lugeo, quod tu rideas. Luge mecum, plange mecum mala tua. Dic mihi : Si quis tuorum in Christo decedat, annon ridentes de morte aversaturus, et inimicos habiturus fueris, lacrymantes autem et tecum lugentes amaveris? Ita-ne si uxor quidem mortua jaceat, risum aversaris; anima vero tua mortua, lacrymantem aversaris, et ipse rides? Vides-ne quomodo diabolus ita nos composuerit, ut nobis ipsis hostes et inimici simus? Evigilemus tandem, respiciamus, vigiles simus, æternam vitam assequamur, somnum multum excutiamus. Judicium est, resurrectio est, gestorum examen, Dominus venit in nubibus : « Ignis in conspectu ejus exar» descet, et in circuitu ejus tempestas valida. » Fluvius igneus trahitur in conspectu ejus, vermis immortalis, ignis inextinguibilis, tenebræ exteriores, stridor dentium. Licet millies hæc ægre ferentes indignemini, ego dicendi finem non faciam. Si namque Prophetæ lapidati non tacebant, multo magis nos inimicitias ferre oportet, et non ad gratiam vos alloqui, ne vos decipientes ipsi dissecemur. Illic supplicium est immortale, inconsolabile; nullus qui protegat. « Quis miserebitur, inquit, incantatoris qui a ser» pente morsus est[1] ? » Cum nos nostri non misereamur quis, quæso, miserebitur nostri? Si videris quempiam gladium contra se impellentem, an huic parcere poteris?

[1] Eccli. XII, 17.

Nequaquam. Multo magis cum penes nos sit ut recte agamus, neque id præstemus, quis nobis parcet? Nemo. Misereamur nostri. Cum Deum precamur dicentes, Miserere mei, Domine, hæc nobis ipsis dicamus, ut nostri misereamur. Penes nos est ut Deus misereatur nostri. Hoc ipse nobis largitus est : si misericordia digna faciamus, si ejus benignitate digna præstemus, nostri miserebitur Deus. Si vero nostri non misereamur, quis nobis parcet? Miserere proximi, et Deus tui miserebitur. Quot quotidie accedunt dicentes, Miserere mei, neque tu attendis? Quot nudi, quot mutili, neque flectimur, sed illorum supplicationes repellimus? Quomodo igitur misericordiam petis, cum nihil commiseratione dignum facias? Simus ergo misericordes et compatientes, et sic placeamus Deo, et consequamur bona promissa iis qui diligunt illum, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, quicum Patri, et Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLIII.

Quod qui præsentia despicit, utrorumque potestatem habeat, et quod cæno quovis et immunditia pejor sit avaritia.

Quia magna quædam ab initio[1], dilecte, danda erat hominibus gratia, volens Deus non ex gratia id facere, sed ut debitum præstaret, id apparavit primo, ut homo filium suum daret ex præcepto Dei; ut non videretur quid mag-

[1] Ex hom. 25 in epist. ad Hebr.

num facere cum Filium suum daret, siquidem homo ante illum hoc fecerat, ut non ex gratia tantum hoc facere putaretur, sed etiam ex debito: iis enim quos diligimus, ita gratiam conferre volumus, ut videamur cum prius ab illis modicum quid acceperimus, sic illis totum dare, et magis gloriamur de accepto ab illis, quam de dato. Neque dicimus, hoc dedimus illi; sed, hoc accepimus ab eo. «Unde eum, inquit, et in parabolam accepit[1],» hoc est, quasi in ænigmate. Sicut enim parabola erat aries Isaaci, vel quasi in figura; quia enim sacrificium consummatum erat, et voluntate mactatus Isaac erat, ideo ipsum Patriarchæ reddens, gratiam confert. Vides-ne ut, quod semper dico, nunc exhibeatur? Cum mentem nostram perfectam exhibuerimus, et ostenderimus nos terrena despicere, tunc nobis terrena largitur, non ante, ut ne cum nos alligatos acceperit, adhuc colliget. Solve, inquit, te ipsum a servitute, et tunc accipe, ut non ultra ut servus accipias, sed ut dominus. Despice divitias, et eris dives; despice gloriam, et eris gloriosus; despice inimicorum ultionem, et tunc illam accipies; despice quietem, et tunc illam consequeris, ut ne illam ut vinctus accipias, neque ut servus, sed ut liber. Ut enim in puerulis, si puer puerilia ludicra concupierit, cum cura multa illa abscondimus, ut sphæram et similia, ut ne a necessariis impediatur; cum autem illa despicit, nec ultra desiderat, abunde illa suppeditamus; gnari nihil hinc ipsi damni ultra fore, cum concupiscentia non ultra eum a necessariis abducere possit. Sic et Deus cum viderit nos præsentia non ultra concupiscere, nos iis uti sinit: ut enim liberi et viri illa habemus, non ut pueri. Quod enim cum ultionem inimicorum despicis, tunc illam consequaris, audi quid dicat: »Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; et si sitit, potum

[1] Hebr. XI, 19.

» da illi. » Et subjungit : « Hoc enim faciens, carbones ignis » congeres super caput ipsius[1]. » Et rursum, Quod si contempseris divitias, illas asseculurus sis, audi Chistum dicentem : Nemo est qui dimiserit patrem, aut matrem, aut domum, aut fratres, qui non centuplum accipiat, et vitam æternam possideat. Et quod si gloriam contemnas, illam assecuturus sis, audi rursus Christum dicentem : « Qui vult in vobis esse primus, sit minister vester[2]. » Et rursus : « Qui se humiliaverit, exaltabitur[3]. » Quid dicis? Si potum dem inimico, tunc illum punio? Si dimittam facultates, tunc illas habeo? Si me humiliavero, tunc excelsus ero? Etiam, inquit. Talis enim est potestas mea, ut per contraria præbeam. Opulentus sum et dexter. Ne timeas. Meam voluntatem sequitur rerum natura, non ego naturam sequor. Ego omnia operor, neque ego ab illis agor. Ideo illa mutare et transformare volo. Ecquid in his miraris? Idipsum enim in aliis omnibus invenies. Si injuriam feceris, injuriam accepisti; si injuriam acceperis, tunc non accepisti. Si te ulciscaris, tunc non ultus es, sed tibi injuriam fecisti. « Qui enim diligit iniquitatem, ait, odit » animam suam[4]. » Vides-ne quod non injuria affectus sis, sed afficias? Ideo Paulus quoque ait : « Quare non » magis injuriam accipitis[5] ? » Vides-ne quod hoc non sit injuria affici? Cum contumelia afficis, tunc contumelia affectus es. Et hoc ex parte sciunt multi, ut cum mutuo dicunt, abeamus hinc, ne contumelia afficias te ipsum. Quare? Quia multum est intervalli inter te et ipsum. Quascumque enim contumelias inferas, ille gloriam putat. Hoc super omnia cogitemus, et efficiamur contumeliis superiores. Quomodo? Ego dicam : Si cum eo qui purpura induitur, contentionem habeamus; si

[1] Rom. XII, 20. — [2] Matth. XIX, 26. — [3] Id. XX, 26. — [4] Id. XXIII, 12. — [5] 1 Cor. VI, 7.

contumeliam inferamus ipsi, nobis inferre putamus : nam digni sumus qui male excipiamur. Quid, quæso, dicis? Cum civis cœlorum sis, et supernam philosophiam habeas, cum eo qui terrena sapit te committis? Licet enim immensas pecunias possideat, licet in potentia sit, nondum novit bonum tuum. Ne te ipsum contumelia afficias, dum illum sic afficis; tibi parce, non illi; te honora, non illum. Nonne hoc fertur proverbium, Qui honorat, se ipsum honorat? Et jure. Non enim illum honorat, sed se ipsum. Audi sapientem quemdam dicentem : «Fac animæ tuæ »honorem secundum dignitatem ipsius[1].» Secundum dignitatem ipsius, quid hoc est? Si aliena rapuit, non rapias; si contumelia affecit, non afficias. Dic mihi, quæso, si quis pauper lutum ex aula tua projectum acciperet, num ideo Judices congregares? Nequaquam. Quare? Ne te ipsum contumelia afficeres, ne omnes te damnarent. Hoc nunc etiam fit. Pauper namque est dives, et quanto magis ditescit, tanto magis pauper est vera paupertate. Lutum est aurum in aula projectum, non in domo tua jacens : domus enim tua cœlum est. Haccine ergo de causa judicium congregabis? annon te damnabunt superni cives? annon te pellent ex patria sua, ita vilem, ita humilem ut pro modico luto pugnare velis? Si namque mundus esset tuus, et illum quis occuparet, an adversandum esset? An ignoras quod si decies mundum posueris, si centies, si millies, si duplo plus, neque minima pars erit bonorum cœlestium? Qui ergo hæc admiratur, illa contumelia afficit. Siquidem quantum hæc cura sua digna censet, tantum ab illis excidit, imo neque mirari illa poterit. Quomodo enim, si horum admiratione capiatur? Dissecemus funicula et retia : hoc enim sunt res terrenæ. Usquequo nos deorsum vertemus? Usquequo nobis mutuo

[1] Eccli. x, 31.

insidiabimur ut feræ, ut pisces? Imovero feræ non sibi mutuo insidiantur, sed alienis; verbi gratia, ursus ursum non facile occidit, neque serpens serpentem, utpote congenerem. Tu vero cum congenere, quicum innumeras juste agendi causas habeas, nempe cognationem, rationabilem vim, Dei cognitionem, et innumera alia; naturæ fortitudinem, cognatum scilicet, et naturæ participem, hunc occidis, et mille malis involvis? Quid enim si non gladium impellis, neque dexteram in collum immergis? Alia his graviora facis, doloribus illum perpetuis afficiens. Nam si illud fecisses, ipsum a curis liberasses; nunc autem illum in famem servitutis conjicis, in molestias et in peccata multa. Hæc dico, nec finem dicendi faciam, non ut vos morte afficiam, neque ut in malum illo minus detraham, sed quod velim vos non confidere, quasi pœnas non daturi sitis. Nam ait ille : « Occidit proximum, qui illi victum aufert[1]. » Manus tandem nostras contineamus; imo vero non contineamus, sed illas recte extendamus; non ad avaritiam, sed ad eleemosynam. Non infructuosam manum habeamus, neque aridam. Quæ enim eleemosynam non erogat, arida est; quæ avaritiæ et rapacitati studet, exsecranda et impura. Nemo cum talibus comedat manibus : hæc enim invitatorum contumelia est. Dic enim mihi : Si quis in tapetibus et strato tenero, atque in sindonibus auro intertextis recumbere nos jubens in domo splendida et magna, multamque famulorum turbam induceret, deinde discum ex argento et auro confectum offerret, plenum cibis variis et exquisitis, et comedere cogeret, an ferremus manus ejus recumbentis, vel luto, vel stercore humano fœdatas? Annon quis hoc quasi supplicium ferret? annon hoc pro contumelia haberet? Ego certe puto, et illum statim abscessurum esse. Nunc autem non

[1] Eccli. XXXIV, 24.

luto manus impletas vides, sed ipsa edulia, et non resilis? non refugis? non increpas? Sed si in potentia sit, magnam rem existimas, et animam perdis tuam, his utens cibis? Omni luto enim pejor est avaritia. Animam enim, non corpus, inquinat, ut vix ablui possit. Tu ergo videns hoc luto fœdatum recumbentem, et manibus et vultu, fœdatamque domum et mensam : fimo enim hoc impuro, immundiores et execrabiliores sunt illi cibi, et tu ut honoratus sedes, et ut delicias sumpturus? Neque Paulum times, qui in Gentilium quidem mensa, si velimus, nos accumbere permittit, in avarorum neque id volentibus concedit? « Si is qui frater nominatur, inquit, est fornicator[1] : » fratrem hic vocans omnem fidelem, non Monachum. Quid enim fraternitatem facit? lavacrum regenerationis, quod possimus patrem vocare Deum. Itaque qui Monachus est, si catechumenus sit, non frater est. Fidelis autem, etiamsi sæcularis sit, frater est. « Si is qui frater » nominatur. » Tunc enim ne vestigium quidem Monachi erat, sed semper sæculares alloquebatur hic beatus. « Si » is qui frater nominatur, inquit, est fornicator, aut ava- » rus, aut ebriosus : cum hujusmodi nec cibum sumere. » Sed cum gentibus non item; sed, « Si quis vocat vos infi- » delium, » gentiles dicens, « et vultis ire, omne quod vo- » bis apponitur manducate[2]. Si quis frater nominatur, in- » quit, est ebriosus. » Papæ! quanta accuratio? Nos autem non modo non fugimus ebriosos, sed illos adimus, ac cum ipsis communicamus. Ideo omnia susdeque versa sunt, omnia confusa, turbata perierunt. Dic enim mihi, Si quis hujusmodi te ad convivium vocaret, te pauperem et vilem existimatum, deindeque a te audiret : Quia hæc apposita ex avaritia et rapina parta sunt, neque patiar animam meam fœdari; annon pudore suffunderetur? an-

[1] 1 Cor. v, 11. — [2] Id. x, 27.

non erubesceret? Hoc solum satis esset ad illum emendandum, et inducendum illum ut de divitiis se miserum prædicaret, et te in paupertate versantem miraretur, si se videret cum tanto studio a te despectum. Sed nescio unde facti sumus servi hominum, Paulo passim clamante, »Nolite fieri servi hominum[1].» Unde igitur, quæso te, servi facti sumus? Quia prius ventris servi fuimus, et pecuniarum, et gloriæ, et aliorum omnium. Prodidimus libertatem, qua nos donavit Christus. Quid ergo, dic mihi, illum expectat qui servus factus est? Audi Christum dicentem: «Servus non manet in domo in æternum[2].» Habes sententiam absolutam quod nunquam in regnum ingrediatur; hæc domus illa est: nam ait, «In domo Patris mei » mansiones multæ sunt[3].» Servus ergo non manet in domo in æternum. Servum illum vocat, qui servus est peccati. Qui vero non manet in domo in æternum, in gehenna in æternum manet, nusquam consolationem habens. Sed in tantam nequitiam res devenere, ut etiam ab his bonis eleemosynas erogent, et multi accipiant. Ideo excisa est fiducia nostra, nec quempiam increpare possumus. Attamen vel nunc saltem hoc damnum fugiamus. Vos autem, qui hoc lutum volutatis, a tanta pernicie cessate. Sicut autem corpus mortuum ad nullum sensum est utile[4], sed etiam accedentibus molestum est; ita quoque peccatum statim rationalem partem ferit, neque sinit ipsam mentem quiescere; sed turbat illam. Dicitur autem pestis exorta corpora corrumpere. Tale est et peccatum; a peste nihil differt, non aërem corrumpens primum, et postea corpora; sed statim in animam insiliens. Non vides eos qui pestilentia laborant, quomodo inflantur, quomodo circumvertuntur, quam sint fœtore pleni, quam aspectu turpes,

[1] 1 Cor. VII, 23. — [2] Joan. IX, 35. — [3] Id. XIV, 2. — [4] Ex hom. XV in epist. ad Hebr.

quam immundi? Tales sunt ii qui peccant, etsi id non vident. Dic enim mihi : Nonne pejor est omni febricitante, qui pecuniarum vel corporum amore tenetur? nonne impurior est his omnibus qui turpia omnia impudenter facit et patitur? Quid enim turpius viro pecuniarum amatore? Quæcumque meretrices, quæcumque scenicæ mulieres faciunt, ille facere non recusat; imo verisimilius est illas recusaturas esse, quam istum : et servilia opera facere facere sustinet, adulans eos quos non oporteret, ubique non sibi constans, improbis viris et senibus sæpe corruptis, se longe pauperioribus et vilioribus assidet adulator, alios vero probos omnique virtute præditos contumelia audacter afficiens. Vides-ne utrinque turpitudinem? impudentiam? et humilis et audax est ultra mensuram. Sed stant in domicilio meretrices. Et hoc crimen est, quod corpus suum pecunia vendant. At paupertas, inquies, et fames cogunt illas, etsi hoc certe non satis est ad defensionem. Poterant enim labore manuum victum parare. Hic vero stat avarus, non in domicilio, sed in media urbe : non corpus, sed animam diabolo prodens; ita ut cum illo versetur, et ad illum ingrediatur quasi ad meretricem, et cum concupiscentiam omnem impleverit, egreditur. Et hoc vident non duo aut tres viri, sed civitas tota. Et hoc meretricibus proprium est, quod illi se dedant qui aurum dederit, sive servus, sive Monachus, sive quivis alius fuerit, dum mercedem porrigat, admittitur. Liberos autem licet omnium nobilissimi sint, sine argento non admittunt. Hoc ipsum et isti faciunt. Rectas quidem cogitationes, cum argentum non offerunt, aversantur : cum fœdis autem et Deo inimicis congrediuntur propter aurum, imo turpiter congrediuntur, et animæ pulchritudinem amittunt. Sicut enim illæ natura deformes, nigræ, agrestes, horridæ, male fucatæ, et undique turpes; sic istorum animæ, neque ex-

terno suco possunt deformitatem obtegere suam. Cum enim extrema deformitas est, quidquid excogitarint, sucum facere non possunt. Quod enim impudentia meretrices faciat, audi Prophetam dicentem : «Impudenter egisti ad »omnes, facies meretricis facta es tibi[1].» Hoc etiam et avaris et rapacibus dici possit, Impudenter egisti ad omnes ; non ad hos vel illos, sed ad omnes. Quomodo? Non patrem, non filium, non uxorem, non amicum, non fratrem, non benefactorem, neminem omnino reveretur qui talis est. Ecquid dico amicum, fratrem, patrem? neque ipsum Deum reveretur, sed omnia sibi fabula esse videntur, et ridet ex vi concupiscentiæ ebrius, neque vel auditu capiens quidpiam eorum quæ sibi prodesse possunt. Sed, o absurditatem, et quænam illi loquuntur? Væ tibi, Mammona, et ei qui te non habet. Hic præ ira dissecor. Væ namque iis qui talia loquuntur, etiamsi ridendo dicant. Dic enim mihi, nonne tales minas intentavit Deus dicens, «Non potestis duobus dominis servire[2]?» Tu vero an comminationem solvis? Nonne idololatriam illam esse dicit Paulus, et avarum idololatram? Tu vero stas ridens ut sæculares mulieres, risum movens ut scenicæ illæ. Hoc omnia subvertit ac dejecit. In risum versa sunt nostra, in politiam et urbanitatem. Nihil stabile, nihil grave. Non sæcularibus viris tantum hæc dico, sed novi quos subindicem. Risu enim impleta est Ecclesia. Si quivis urbanum quidpiam dixerit, risus statim apud sedentes excitatur. Et quod mirum est, in ipso precationis tempore quidam ridendi finem non faciunt. Ubique choreas agit diabolus, omnes induit, omnium dominatur : inhonoratus est Christus, depulsus est, in nulla parte habetur Ecclesia. Non audistis Paulum dicentem : «Turpitudo, et stultiloquium, »et scurrilitas tollatur a vobis[3].» Cum turpitudine scurri-

[1] Jerem. III, 3. — [2] Matth. VI, 24. — [3] Ephes. V, 4.

litatem ponit, tu autem rides? Quid est stultiloquium? Ea quæ nihil habent. Rides autem omnino et vultum diffundis, qui Monachus es, qui crucifixus, qui luges? Rides, dic mihi? Ubinam Christum hoc fecisse audisti? Nusquam. Sed sæpe illum mœstum fuisse. Nam cum Jerusalem vidit, lacrymatus est : et cum proditorem cogitavit, turbatus est : et cum Lazarum suscitaturus erat, flevit. Tu vero rides? Si vero is qui de aliorum peccatis non dolet, criminatione dignus est; qui de suis non dolet, imo ridet, qua venia dignus erit? Luctus est tempus et tribulationis, et subjectionis et servitutis, certaminum et sudorum, tu vero rides? Non vides quomodo increpata fuit Sara? Non audis Christum dicentem : « Væ qui ridetis, quia plorabi» tis[1]? » Hæc quotidie psallis. Quid enim, quæso, dicis? risi? Nequaquam; sed, « Laboravi in gemitu meo. » Sed fortasse quidam sunt ita diffusi et molles, ut in tali increpatione rideant, quia de risu ita disserimus. Nam talis est insania, talis amentia, ut ne sentiat quidem increpationem. Sat sacerdos Dei, omnium orationem efferens; tu vero rides nihil timens? Ille quidem pro te preces offert, tu vero despicis? Non audis Scripturam dicentem, « Væ iis » qui despiciunt[2]? » Non exhorrescis? non te ipsum reprimis? Et cum regiam adis et habitu, et aspectu, et gressu, et aliis omnibus te ipsum componis; hic autem ubi vere regia et talia sunt, et cælestia; rides? Scio quidem te non videre; audi vero quod Angeli adstent undique, maximeque in domo Dei undique circumstent, et omnia plena sint incorporeis illis potestatibus. Hic sermo etiam mulieres respicit, quæ in præsentia virorum id facere non audent; et si faciant, non semper; sed in relaxationis tempore. Hic autem semper caput obtegis, dic mihi, et rides, o mulier, in Ecclesia sedens. Ingressa es ut peccata

[1] Luc. vi, 25. — [2] Habac. i, 13.

confitereris, ut ante Deum procideres ad orandum et supplicandum pro delictis tuis, et cum risu hoc facis? Quomodo ergo illum placare poteris? Et quid mali, inquies, risus est? Non mala res est risus, sed mala cum ultra modum fit et intempestive. Risus in nobis insitus est, ut cum amicos viderimus post longum tempus, rideamus : ut cum quosdam perculsos et timentes conspicimus, risu illos erigamus, non ut cachinnos effundamus et semper rideamus. Risus animæ nostræ insitus est, ut aliquando remissionem habeat, non ut effundatur. Nam et concupiscentia corporum insita nobis est, neque tamen, licet insita sit, necesse est illa sine mensura vel uti vel non uti; sed illam cohibemus, neque dicimus : quia insita est, utamur illa. Cum lacrymis Deo servias, ut possis abluere peccata. Scio a multis nos irrideri dicentibus, statim lacrymæ. Ideoque lacrymarum tempus est. Novi etiam augurari eos qui dicunt : «Comedamus et bibamus, cras enim moriemur[1]. » Vanitas vanitatum, omnia vanitas[2]. » Non ego dico, sed is qui rerum omnium experimentum ceperat, id dicit : » Ædificavi mihi domos, plantavi vineas, piscinas aquarum, » pocillatores et pocillatrices. » Et quid post hæc omnia? « Vanitas vanitatum, omnia vanitas. » Lugeamus ergo, dilecti, lugeamus, ut vere rideamus, ut vere delectemur in tempore sinceri gaudii. Huic enim gaudio præsenti semper tristitia admixta est, ne unquam purum ipsum invenire licet. Illud vero sincerum est, sine fallacia, nec subdolum quid, nec admixtum habens. Illo delectemur gaudio, illud persequamur. Neque alio modo possumus ipsum assequi, nisi hic non suavia, sed utilia eligamus, et nisi paululum ærumnis affligamur, et cum gratiarum actione omnia feramus. Sic enim poterimus regnum cœlorum assequi, quo utinam nos omnes dignemur in Christo Jesu

[1] 1 Cor. xv, 32. — [2] Eccli. 1, 2, et 11, 4.

Domino nostro, quîcum Patri gloria, et Spiritui sancto, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLIV.

De compunctione, de patientia, et concupiscentia futurorum bonorum, et de secundo adventu Domini nostri Jesu Christi.

Obsecro vos, fratres, ut de Providentia Dei, non modo a præsentibus calculum feratis, sed etiam a futuris. Præsentia namque sunt certamen, fossæ, stadium; futura vero, præmia, coronæ, bravia. Ut ergo athleta in fossa, sudore, pulvere, in calore multo, in laboribus et miseriis pugnare oportet; sic et justum hic multa pati par est, et omnia generose ferre, siquidem splendidas illic coronas accepturus est. Ideo Paulus frequenter nobis sermonem de resurrectione movet, ut audistis illum clamantem et dicentem : « Credimus enim quod qui suscitavit Domi- » num, et nos cum Jesu suscitabit et constituet vobiscum. » Ideo non deficimus[1], » inquit, magnam consolationem habentes in certaminibus, spem nempe futurorum. Nec dixit ad illos : Ideo ne deficiatis, sed quid? Ideo non deficimus, ostendens se etiam in certaminibus semper esse. « Sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur; » tamen is qui intus est, renovatur de die in diem fide et » spe[2]. » Quomodo renovatur[3]? animi alacritate, cum audemus gravia attentare. Quanto plura enim corpus patie-

[1] 2 Cor. IV, 16. — [2] 1 Cor. II, 9-15. — [3] Ex hom. IX in epist. 2 ad Corinth.

tur, tanto meliorem anima spem habebit, et splendidior erit, ut aurum igni traditum plus habet pretii. Et vide quomodo purget ea quæ in hac vita tristia sunt. « Momentaneum enim et leve tribulationis, inquit, supra » modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur, » non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non » videntur[1], » in spe rem totam concludens. Et quod alibi dicebat : « Spe salvi facti sumus : spes autem quæ videtur, » non est spes[2]. » Hoc etiam hic probans, præsentia futuris e regione ponit, momentaneum pro æterno, leve pro gravi, tribulationem pro gloria. Neque his contentus, alteram apponit dictionem, quæ hanc duplicet, dicens, « Supra modum in sublimitate. » Deinde modum ostendit, postquam dixerat leve tribulationum talium. Quomodo igitur leve? Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Ita leve est id quod præsens est, et futurum illud magnum, si nos ab iis quæ videntur abducamus. Quæ enim videntur, temporanea sunt. Ergo tales sunt ærumnæ; quæ autem non videntur, sunt æterna : ergo et coronæ æternæ. Neque solum dixit, tales sunt tribulationes, sed et visibilia omnia, sive supplicium, sive requies sint, ita ut neque illinc gloriemur neque hinc submergemur. Ideo de futuris non dixit, regnum æternum; sed, quæ non videntur, æterna; sive regnum sit, sive supplicium : ita ut illinc terreat, hinc hortetur. Quia igitur quæ videntur temporanea sunt, et quæ non videntur, æterna, ad æterna illa respiciamus. Quam enim excusationem habeamus, si temporanea pro æternis eligamus? Etiamsi enim quod præsens est, dulce sit; at non perpetuum est : at quod plenum dolore est, perpetuum est, nec veniam obtinet. Quam enim excusationem habeant ii, qui Spiritu sancto dignati, et tanto dono per-

[1] 2 Cor. IV, 17, 18. — [2] Rom. VIII, 24.

cepto, humi repunt et in terram decidunt? Nam multos audio dicentes hæc ridicula verba, Da mihi hodiernum, et accipe crastinum. Si enim illa talia sunt qualia dicitis, unum pro uno fuit; sin nihil sunt, duo pro nullo sunt. Quid his verbis iniquius? Quid nugacius? Nos de cœlis loquimur, et de ineffabilibus illis bonis; et tu quæ ad hyppodromum spectant in medium adducis, nec te pudet, neque erubescis talia loquens, quæ insanientium sunt? Non erubescis ita præsentibus affixus? Non cessabis stultus insanusque esse, et in juventute delirare? Nam quod Gentiles hæc dicant, nihil mirum; fideles autem homines talia effutire, quam veniam habeat? omnino certe immortalem illam spem suspectam habes. Omnino putas dubia illa esse: et quomodo illa venia digna sint? Sed non vides ea quæ illic sunt? neque enim Deum conspicis. Ergo-ne putas non esse Deum, quia Deum non vides? Et valde puto certe, inquies. Si ergo quis te rursum interroget, ecquis venit de cælo et hæc nuntiavit? Quid dices? Unde nosti Deum esse? Ab iis quæ videntur, inquies, a bono ordine in rebus creatis extante, et quod hoc omnibus palam sit. Sic ergo sermonem quoque de Judicio accipe. Quomodo, inquies? Interrogabo te, tu vero mihi responde. Justus est ipse Deus, et singulis pro merito tribuit, vel contra, iniquos vult feliciter agere et deliciari, bonos autem in contrariis esse? Nequaquam, inquies. Neque enim vel homo non hoc patiatur. Ubinam ergo ii qui bona hic egerunt bonis fruentur, ubinam improbi contraria accipient, nisi post hæc quædam futura sit vita et retributio? Vides-ne quod unum pro uno, et non duo pro uno sint? Imovero duo pro nullo justis erunt; peccatoribus vero, et iis qui hic in deliciis fuere, contrarium omnino? Qui enim hic in deliciis fuerunt, et postea illic punientur, neque unum pro uno acceperunt: qui autem in virtute

vixerunt, duo pro nullo. Quinam in quiete sunt? qui præsenti vita sunt abusi, an qui philosophice vixerunt? Tu fortassis illos dices, ego autem hos esse ostendo, testes illos advocans, qui præsentium usum fructum habuere, nec adversus ea quæ dicturus sum petulanter insurgent. Etenim sæpe quidam pronubis maledixerunt, et diei qua lecti nuptiales parati sunt, eosque qui uxores non duxere beatos prædicavere. Multi autem nulla alia de causa conjugio jungi noluere, quam quod res onerosa esset. Et hæc dico non conjugium incusans : honorabile quippe est, sed propter eos qui illo male utuntur. Quod si ii qui connubio juncti fuere, non vitalem sæpe vitam putavere, quid dixerimus de illis qui sese in meretricia barathra præcipitarunt, et captivis omnibus serviliorem et miseriorem statum experti sunt? De iis-ne agemus qui in deliciis computruerunt, et innumeris corpus suum morbis involverunt? Sed in gloria esse suave est. Atqui nihil illa servitute acerbius. Nam inanis gloriæ cupidus, mancipiis omnibus servilior est, qui vel tenuissimis placere cupiat. Qui autem hanc gloriam conculcavit, omnibus superior est, et solus liber, qui non curet a cæteris gloriam accipere. Sed pecunias habere amabile est. Verum sæpe ostendimus in majore opulentia et quiete versari eos qui iisdem liberi sunt, magisque eos qui nihil habent. Sed inebriari dulce est. Ecquis hoc dixerit? Igitur divitem non esse suavius est, quam esse divitem; non nubere dulcius, quam nubere; non inanis gloriæ cupidum esse suavius, quam talem esse; non delicate vivere, melius quam delicate vivere, et hic plus habent ii qui præsentibus non affixi sunt. Et nondum dico : hic quidem, licet mille tormentis afficiatur, bonam spem habet, quæ ipsum sustineat; hic vero licet mille fruatur deliciis, futuri metum habet, qui voluptatem ejus turbet et confundat : nam et hic non parvus supplicii

modus est; ut contrarius, voluptatis et quietis. Tertius quoque post hunc modus est. Qualis hic? Quia deliciæ sæculares ne quidem cum sunt apparent, et natura et tempore superatæ; illa vero non modo sunt, sed etiam immota manent. Vide quomodo non duo pro nihilo tantum, sed etiam tria, quinque, decem, et innumera pro nihilo poterimus esse. Ut autem exemplo quodam hoc discas, attende. Dives et Lazarus, alius præsentibus, alius futuris fruebatur. An ergo tibi unum esse videtur omni tempore cruciari, et paucis horis laborare? infirmari in corruptibili corpore, et immortaliter graviterque in sartagine uri? Coronari et in deliciis immortaliter esse post modicam illam infirmitatem, et æterne cruciari post brevem præsentium possessionem? Ecquis hæc dixerit? Quid vis dicamus? Quantitatem? qualitatem? Dei calculum de utrisque pro dignitate latum? Quousque hæc proferetis verba scarabæorum, in luto se semper volutantium? Neque enim hæc hominum sunt rationabilium tam preciosam animam pro nihilo projicere, quam oporteret parvo labore cœlos accipere. Vis te aliunde quoque doceam illic esse judicium formidandum? Aperi conscientiæ tuæ fores, et vide in mente tua sedentem judicem. Si vero tu te ipsum damnas, etiamsi tui amans sis, nec patiaris injustum ferri judicium; annon multo magis Deus, multam æqui bonique providentiam geret, et sine acceptione de omnibus calculum feret, nec temere et casu omnia ferri sinet? Ecquis hæc dixerit? Nemo sane. Sed et Græci, et Barbari, et Poëtæ, et Philosophi, et omne genus hominum in hoc nobiscum consentiunt, etiamsi non similiter, et dicunt esse quædam tribunalia in inferis; ita manifesta et in confesso res est. Et cur hic, inquies, non statim punimur? Ut Deus patientiam ostendat suam, et salutem nobis ex pœnitentia

conciliet, nec genus nostrum abreptitium faciat, eosque qui possunt ex optima mutatione servari, non saluti præripiat. Si enim statim post peccata puniret et occideret, quomodo servatus fuisset Paulus? Quomodo Petrus, coryphæi orbis doctores? Quomodo David per pœnitentiam salutis fructum retulisset? Quomodo Galatæ? Quomodo alii plures? Propterea non ab omnibus hic pœnas repetit, sed a quibusdam ex omnibus. Neque illic ab omnibus; sed alium hic, alium illic punit. Ut eos etiam qui admodum sensu carent per eos quos punit excitet, et per eos quos non punit id efficiat, ut futura expectentur. Annon vides multos hic puniri: ut eos qui a turri obruti fuere: ut illos quorum sanguinem cum sacrificiis miscuit Pilatus? ut illos qui apud Corinthios immatura morte sublati sunt, quod mysteriis indigne participassent? Ut Judæorum populum a barbaris cæsum? ut alios multos et tunc et nunc perpetuo? Et alii quoque qui multum peccaverant, non datis hic pœnis decesserunt; ut dives ille qui Lazaro stipem non dedit, ut alii multi. Hæc autem facit, ut et nos credentes per futura excitet, et credentes alacriores reddat, et ignavos studiosiores faciat. Deus enim justus judex, fortis et patiens, nec iram infert per singulos dies. Si vero patientia ejus ad ignaviam utamur, erit tempus, quo ne brevi quidem patienter feret; sed statim pœnas inferet. Ne itaque, ut per unum momentum: hoc enim est præsens vita, deliciis fruamur, infinitorum sæculorum supplicium nobis attrahamus; sed uno momento laboremus, ut perpetuo coronemur. Non videtis etiam in sæcularibus complures homine sic facere, et pro longa quiete parvum suscipere laborem, etiamsi contrarium ipsis eveniat? Hic enim æqualitas est et laborum et lucri; sæpe autem e contrario res accidit. Quod autem regnum illud spectat, e converso fit; parvus est labor, ingens im-

mensaque suavitas. Perpende autem. Agricola per totum annum laborat, et in ipso sæpe fine excidit a spe fructus multorum laborum. Gubernator rursum et miles, usque ad extremum ætatis in bellis et laboribus sunt, et sæpe uterque vacuus abiit; ille a divitiis sarcinarum, hic vero ante victoriam ab ipsa vita excidit. Quam ergo, quæso te, habebimus defensionem, qui in sæcularibus laboriosa anteponimus, ut parum quiescamus, vel ne quidem parum; nam incerta spes est; in spiritualibus vero e converso facimus, et per ignaviam modicam inenarrabile nobis supplicium attrahimus? Ideo obsecro vos omnes, ut vel sero tandem a stupenda illa socordia vos retrahatis. Nemo enim nos eripiet illo tempore; non frater, non pater, non filii, non amici, non vicinus, nemoque alius. Sed si ab operibus prodamur, omnia abscedent, et prorsus peribimus. Quantum luxit dives ille, et Patriarcham rogavit, mittique Lazarum petiit? Sed audi quid illi dixerit Abraham : « Chaos magnum inter nos et vos, ut neque volentibus transire liceat[1]. » Quantum supplicarunt virgines illæ, virginibus paris ætatis pro oleo modico? Sed audi quid illæ dicant : « Ne forte non sufficiat nobis et vobis[2]. » Et nemo potuit eas in thalamum inducere. Hæc cogitantes et nos de vita nostra solliciti simus. Quantoscumque enim dixeris labores, quantacumque protuleris supplicia, nihil hæc omnia erunt cum futuris bonis comparata. Pone, si vis, ignem, ferrum et bestias, et si quid his gravius; ne umbra quidem hæc sunt, si cum tormentis illis comparentur. Hæc enim cum vehementius applicantur, tunc maxime levia, quia promptam liberationem faciunt, cum corpus non sufficiat ad vehementiam et ad diuturnitatem supplicii. Illic autem non sic, sed ambo concurrunt, et augmentum et exuperantia in bonis et in

[1] Luc. xvi, 26. — [2] Matth. xxv, 9.

tristibus. Donec igitur tempus est, præoccupemus faciem ejus in confessione, ut mitem illum et serenum tunc videamus, ut comminatorias illas potestates effugiamus. Non vides hic milites, qui principibus ministrant; quomodo trahant, quomodo vinciant, quomodo flagellent; quomodo latera dilanient, quomodo lampadas ad tormenta inducant? Verum hæc omnia ludi sunt et risus, si cum illis cruciatibus comparentur. Nam temporanea sunt illa supplicia; illorum vero neque vermis moritur, neque ignis extinguitur. Nam corpus quod tunc resurget omnino incorruptibile erit. Verum absit ut unquam hoc experientia discamus, sed utinam ad verba usque terribilia illa nobis sistantur; neque unquam tortoribus illis tradamur, sed inde resipiscamus. Quanta tunc dicemus nos ipsos incusantes? Quantum ingemiscemus? Quantum ejulabimus? Sed nihil hæc tunc proderunt. Quandoquidem neque nautæ, soluto ac demerso navigio aliquid ultra juvare possunt, neque medici, postquam æger decessit; sed sæpe dicent, illud et illud faciendum erat. Sed omnia frustra : donec enim emendandi spes manent, omnia dicenda et facienda sunt; cum autem nihil potestatis penes nos est, cum totum perierit, frustra omnia dicuntur et fiunt. Nam et Judæi tunc dicent, « Benedictus qui venit in nomine Domini[1]; » sed nihil ab hac voce lucrari possunt, ut supplicium effugiant. Nam cum oporteret dicere non dixerunt. Ne itaque nos etiam idem patiamur, abhinc jam mutemur, et curemus in illam ingredi requiem, sicut dixit Apostolus. Vere enim ista requies est[2], unde aufugit dolor, tristitia, gemitus; ubi neque curæ, neque labores, neque certamina, neque metus terrefaciens et quatiens animam; sed solus Dei timor, plenus voluptate. Non in sudore vultus illic come-

[1] Joan. XII, 13. — [2] Ex hom. VI in epist. ad Hebræos.

ditur panis, neque ibi spinæ et tribuli, neque in doloribus pariuntur filii, neque illic, ad virum tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur. Omnia pax, gaudium, lætitia, voluptas, bonitas, mansuetudo. Non est illic zelotypia, neque invidia, non morbus, non mors, non hæc corporis, non illa animæ. Non sunt illic tenebræ, non nox; omnia dies, omnia lux, omnia splendida. Non est illic laborandum, nulla ibi satietas; sed semper in concupiscentia bonorum versabimur. Vultis dem vobis quamdam imaginem requiei illius? Id fieri non potest: attamen, ut possibile est, tentabo illam vobis proferre. Respiciamus in cœlum, quando, nulla turbante nube, coronam suam ostendit. Deinde cum ad ejus aspiciendam pulchritudinem multum temporis insumpserimus, cogitemus nos pavimentum habituros esse, non tale modo, sed tanto pulchrius visuros esse, quanto aureum tectum est lateritio splendidius: et post illud aliud etiam tectum superius; deinde Angelos, Archangelos innumeros incorporearum Potestatum populos, ipsam Dei regiam et solium paternum. Sed non potest, ut dicebam, quivis sermo totum explicare. Experimento enim opus est, et cognitione experimento parta. Quomodo putatis, quæso, Adamum in paradiso fuisse? Longe melior erit illa isthæc habitatio, quanto cœlum a terra distat. Cæterum aliarum rerum imaginem exquiramus. Si contingeret eum qui nunc regnat toti orbi imperare, ac neque bellis postea aut sollicitudinibus exagitari, sed honorari tantum et cum voluptate vivere, multa ha habere tributa, et auro undique circumfluere, et conspicuum esse, quem animum illum putatis habiturum fore, si ubique terrarum bella cessavisse videret? Tale quidpiam illud est; imo nondum ad imaginem illam pertigimus: quamobrem alia quærenda est. Contemplare autem mihi. Sicut enim puer regius, dum in vulva est, nullo

afficitur sensu; si vero contigerit illum inde egredi, et in solium regium ascendere, neque sensim, sed confertim omnia accipere; ita est illa requies ut ista. Aut si quis vinctus innumera passus, statim in solium regium abriperetur; sed neque sic accurate imaginem attigimus. Hic enim quæcumque bona quis assecutus fuerit, etiamsi ipsam dixeris regiam, primo quidem die, vigens habet desiderium, secundo item et tertio: procedente autem tempore, manet quidem in voluptate, sed non tanta. Quæcumque enim illa sit, ex consuetudine desinit. Illic vero non solum non minuitur, sed etiam augetur. Cogita enim quantum sit animam quæ illuc abiit, non ultra finem bonorum illorum expectare, neque mutationem, sed augmentum, et vitam finem non habentem; omni periculo, omni mœrore et sollicitudine liberatam, plenam lætitia et donis innumeris. Si enim hic in campum euntes[1], ubi tabernacula videmus ex velamentis concinnata et defixa, et hastas, galearum umbilicos splendentes, ex re mirabili stupefacti manemus. Si vero contigerit regem in medio videre currentem cum aureis armis, nos totum habere existimamus; quid putas erit, cum Sanctorum tabernacula æterna videbis in cœlo defixa? « Recipient enim vos, inquit, in æterna tabernacula[2]; » cum singulos videbis plus quam radios solares fulgentes, non ab ære et ferro, sed a gloria illa, cujus fulgorem non potest oculus humanus aspicere? Et hæc quidem de hominibus. Quid vero dixeris de Angelorum millibus, Archangelorum, item Cherubinorum, Seraphinorum, Principatuum, Potestatum, quorum pulchritudo omnem mentem superans, describi nequit? sed quousque non desinam incomprehensibilia persequi? Ait enim: « Nec » oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis as-

[1] Hæc ipsa superius habentur. — [2] Luc. XVI, 9.

»cenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se[1]. . Quid ergo beatius iis qui hanc assequuntur gloriam[2]? Quid infelicius iis qui non assequuntur? Si enim e patria ejectus, omnium misericordiam movet, et qui hæreditatem amisit, omnibus commiseratione dignus videtur; qui de cœlo et de repositis bonis excidit, quot lacrymis plangi debet? Lacrymatur enim aliquis, cum ingratum quidpiam patitur, cujus ille in causa non est. Cum autem ex propria voluntate se in nequitiam immerserit; non jam lacrymis, sed lamentis, imo planctu dignus est. Siquidem et Dominus noster Jesus Christus Jerusalem licet impie agentem lacrymas fundens, luxit. Vere innumeris fletibus et lamentis digni sumus. Si totus orbis accepta voce, si lapides, ligna, arbores, feræ, aves, pisces, deflerent nos ab illis bonis delapsos, neque pro rei dignitate flerent vel plangerent. Quis enim sermo, quæ mens explicare possit illam beatitudinem, virtutem, gloriam, lætitiam, splendorem[3], quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt? Non dixit tantum, mentem superat; sed nec quispiam cogitaverit quæ præparavit Deus diligentibus se. Nam quæ Deus præparat bona, qualia esse putaveris: Si enim statim atque nos condidit, cum nihil a nobis præstitum esset, tot bona largitus est, paradisum cum ipso colloquium, immortalitatem, vitam beatam et curis vacuam; iis qui pro ipso tot et tanta fecerunt, qui certaverunt et passi sunt, quid non largietur? Unigenito non pepercit propter nos, Filium genuinum ad mortem dedit propter nos inimicos suos. Quibus non dignabatur nos amicos factos? Quid non dabit sibi reconciliatis? Et dives est supra modum, desideratque nostram consequi amicitiam; nos vero, dilecti, neque sic curamus. Et quid dico, non cu-

[1] I Cor. II, 9. — [2] Ex hom. XXIII in epist. ad Hebræos. — [3] I Cor. II, 9.

ramus? Nolumus ejus consequi bona ita ut ille vult. Et quod ille magis quam nos id velit, id quod fecit ostendit. Nos enim pro utilitate nostra vix tantillum auri contemnimus; ille vero pro nobis Filium suum dedit. Utamur[1], ut par est, charitate Christi: fruamur ejus amicitia. « Vos enim » amici mei estis, inquit, si feceritis quæ dico vobis. » Papæ! inimicos, qui infinite ab illo distamus, a quibus incomparabili exuperantia differt, hos amicos fecit et vocat? Quid ergo non patiendum suscipiamus pro tali amicitia? Pro hominum amicitia sæpe periclitamur; pro Christi autem charitate non pecunias effundemus? Luctu vere digna sunt nostra; luctu, gemitibus, lamentis magnis et planctu. A spe nostra excidimus, a celsitudine nostra dejecti sumus, indigni Dei honore visi sumus, ingrati post beneficia facti sumus et invisi. Omnibus bonis nos nudavit diabolus. Qui dignati fueramus esse filios, fratres, et hæredes; ab inimicis ejus, qui ipsum contumelia affecerunt, nihil differimus. Quæ nobis deinceps erit consolatio? Ipse nos vocavit ad cœlum, nos vero in gehennam nos ipsos impulimus. Itaque et mendacium, et furtum, et adulterium effusa sunt super terram. Alii sanguinem super sanguinem miscent; alii res faciunt sanguine deteriores. Multi enim eorum, quibus bona rapiuntur, mille apprecantur mortes potius, quam talia patiantur: ac nisi timore Dei detinerentur, sibi manus inferrent, ita sibi mortem optant. Hæccine ergo non sunt sanguine pejora? Væ mihi, o anima, quia periit pius de terra, et qui recte agat in hominibus non est. Nunc et nos clamemus circa nos primum. Sed mecum lamentum assumite. Forte quidam sunt qui exprobrant et rident. Ideoque lamentum augendum est, quia ita furimus et insani sumus, nec nos insanire cognoscimus; sed de quibus ingemiscere oportet, de

[1] Joan. XV, 14.

iis ridemus. « Revelatur, o homo, ira a Deo, super omnem impietatem et injustitiam hominum[1]. Deus manifeste veniet. Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu omnes inimicos ejus[2]. Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida. Dies Domini ut clibanus ardens[3] : » et nemo illa in mentem conjicit, sed res tam tremendæ, tam horrendæ magis quam fabulæ despiciuntur. Et nemo audit : omnes rident, et cachinnos emittunt. Quis nobis exitus est? Undenam salutem inveniemus? Periimus, consumpti sumus, facti sumus in derisum inimicis nostris, et gentilibus, et dæmonibus. Altum sapit nunc diabolus, exultat et gaudet in turpitudine nostra. Angeli quibus commissi sumus omnes in mœstitia sunt; nemo convertitur, omnia a nobis frustra consummuntur, et vobis delirare videmur. Opportunum nunc est ut advocemus cœlum, quia nemo audit, et contestemur elementa : « Audi cœlum, et ausculta terra, quia Dominus locutus est[4]. » Manum porrigite, qui nunquam immersi estis, iis qui ab ebrietate perierunt, qui sani estis ægris, qui vigilatis furentibus, qui studiosi et firmi estis, iis qui circumferuntur. Nemo, obsecro, amici gratiam ejus saluti præferat : et contumelia, et increpatio, ad unam ejus respiciat. Cum febris invaserit, servi hero suo imperant; cum enim ille ardet animam confundens, mancipioremque agmen adest, herilem legem non agnoscit, quæ in damnum heri vergeret. Nos convertamus, rego. Bella quotidiana, submersiones, pernicies innumeræ in circuitu : et undique ira Dei nos circumdat. Nos autem, ac si beneplaciti essemus, ita in securitate degimus. Ad rapinam omnes manus apparamus nostras, nemo ad auxilium ferendum; omnes ad

[1] Rom. I, 18. — [2] Psal. XCVI, 3. — [3] Malach. IV, 1. — [4] Isaï. I, 2.

rapinam, nemo ut egeno opem ferat; singuli quomodo pecunias accumulent solliciti sunt, nemo quomodo animæ suæ salutem pariat. Timor unus tenet omnes, ne pauperes, inquiunt, efficiamur; ne autem in gehennam incidamus, nemo curat vel tremit. Hæc lamentis, hæc criminatione digna sunt. Verum hæc nolebam dicere, sed a dolore cogor. Ideo ignoscite, a luctu enim impellor ad multa quæ nolebam dicenda. Gravem video plagam, inconsolabilem calamitatem, consolatione superiora sunt quæ non invasere mala. Periimus. « Quis dabit capiti meo » aquam, et oculis meis fontes lacrymarum[1]? » Fleamus, dilecti, fleamus, ingemiscamus. Fortasse quidam sunt hic dicentes, semper lamenta dicis nobis? semper lacrymas? Nollem, credite, nollem, sed encomia et laudes proferre. Nunc autem fletuum tempus est. Non flere, dilecti, grave est; sed fletibus digna facere. Non lamentationem aversari oportet, sed opera lamentatione digna. Ne puniaris, et non flebo; ne moriaris, et non plorabo. Tu vero si corpore doleas, omnes advocas, qui condoleant, et immisericordes putas eos, qui non condolent. Anima vero pereunte, dicis non lugendum esse? At non possum. Pater enim sum, et pater filiorum amans. Audite quid clamat Paulus: « Filioli mei, quos iterum parturio[2]. » Quæ enim mater parturiens tam graves emittit voces, quam ille? Utinam liceret nunc ipsum animi rogum videre, et videres me magis uri dolore, quam quævis junior mulier, quæ intempestivam viduitatem patiatur. Non tam illa virum suum luget, nec filium pater ut ego hanc multitudinem nostram. Nullum enim video profectum, omnes in calumnias et criminationes vertuntur, nemo curam habet Deo placendi. Sed huic et illi, inquiunt, male di-

[1] Jerem. IX, 1. — [2] Galat. IV, 19.

camus. Ille indignus est clero; ille non honeste vivit. Cum deberemus nostra flere, alios damnamus: neque etiamsi a peccatis mundi essemus, oporteret id facere. « Quis » enim te discernit, inquit? Quid habes quod non acce- » pisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acce- » peris[1]? » Cur judicas fratrem tuum, qui mille malis plenus es? Cum dixeris, Ille flagitiosus est, perniciosus, improbus: te ipsum cogita, et tua diligenter examina, ac de dictis pœnitentiam ages. Non est enim, non est talis ad virtutem adhortatio, qualis peccatorum recordatio. Si hæc ambo apud nos versemus, poterimus promissa bona consequi, poterimus nos purgare et abstergere; solum in mentem inducamus, de re illa solliciti simus, dilecti. Hic doleamus mente, ut ne illic doleamus ex supplicio; sed fruamur æternis bonis illic, unde aufugit dolor, tristitia, gemitus, ut bona consequamur humanam mentem superantia, in Christo Jesu Domino nostro, quia ipsi gloria et imperium, cum Patre et Spiritu sancto nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. IV, 7.

HOMILIA XLV.

Quod mortui non ita vehementer plangendi sint.

Ne acerbe mortuos et eos qui ex hac vita migrarunt lugeamus[1], dilecti, sed magis deploremus et fleamus eos qui male vitam suam terminavere. Nam agricola, quandiu videt frumentum suum assurgere, non flet; sed donec videt firmum in terra manere, timet ac tremit; cum autem solutum cernit, gaudet. Initium enim futuræ sationis est solutio illa. Ita et nos tunc gaudeamus, cum ceciderit domus corruptibilis, cum seminatus fuerit homo. Nec mireris si sepulturam sationem vocavit. Nam hæc satio melior est. Illam enim excipiunt mortes, labores, pericula, sollicitudines; hanc vero, si recte vixerimus, coronæ et bravia; illam corruptio et mors; hanc incorruptio, immortalitas, et innumera bona. In illa seminum complexus, voluptates et somnus; in hac vox tantum e cœlo descendens, et omnia confertim consummantur. Et qui resurgit, non ultra in vitam inducitur laboriosam; sed in illam unde aufugit dolor, tristitia et gemitus. Si autem patrocinium quæris, et ideo virum luges, ad communem omnium patronum, servatorem, et benefactorem confuge Deum, ad commilitium inexpugnabile, ad auxilium facile, et tegumentum sufficiens et ubique præsens, atque undique nos muniens. Sed consuetudo desiderabilis amabilisque est. Ego quoque scio. Sed si malum illud ratiocinio evolvas, et cogitaveris, quis assumpserit, et quod si generose feras,

[1] Ex hom. xli in epist. 1 ad Corinth.

in sacrificium voluntatem tuam Deo offers, hunc fluctum poteris transcurrere : et quod tempus non efficit, hoc philosophia efficiet. Si vero emolliaris, malum quidem cum tempore cessabit; tibi vero nullam mercedem afferet. Post hæc autem ratiocinia, exempla quoque collige, tum quæ in præsenti vita, tum quæ in divinis Scripturis feruntur. Cogita quod Abraham filium suum mactaverit, ac neque lacrymatus est, neque acerbum dictum emisit. Sed ille, inquies, Abraham erat. At tu ad majora certamina vocatus es. Job autem luxit quidem, tantum vero, quantum par erat patrem prolis amantem lugere, et qui eorum qui decesserant multam habebat curam; at illa quæ nunc facimus, inimicorum et hostium sunt. Neque enim, si aliquo in regiam assumpto et coronato, te ipsum macerares et fleres, te coronati amicum dicerem; sed admodum inimicum et hostem. Sed nunc, inquies, non illum lugeo, sed me ipsum. At neque hoc amantis est, quod velis illum adhuc in certamine esse propter te ipsum, et futuri incertitudini subjacere, cum in præsenti coronetur; aut in pelago fluctuari, cum liceat appellere et in portu esse. Sed nescio quo abierit, inquies. Cur nescis, dic mihi? Sive enim recte vixerit, sive secus, quo concessurus sit palam est. Ideo, inquies, me macero, quia peccator abscessit. Hæc obtentus sunt; si enim ideo defunctum lugeres, oportebat illum viventem emendare, et mores ejus componere. Sed tu quæ tua sunt spectas semper, non quæ illius. Quod si peccator abscessit, ideo gaudere oportet, quod excisa peccata sint, et quod nequitiæ nihil addiderit, et auxiliari ipsi, si fieri possit, non flendo, sed precibus, supplicationibus, eleemosynis et oblationibus. Neque enim sine causa hæc cogitata fuere, neque frustra memoriam facimus eorum qui decesserunt in divinis mysteriis, et pro iis accedimus precantes jacentem agnum qui tollit pecca-

tum mundi; sed ut quoddam hinc illis accedat solatium. Neque frustra is qui astat altari dum horrenda mysteria celebrantur, clamat: Pro omnibus qui in Christo quieverunt, et pro iis qui memoriam pro ipsis persolvunt. Nisi enim eorum memoriæ fierent, hæc non dicerentur. Non enim nostra sunt scena, absit. Jussu namque Spiritus hæc fiunt. Adjuvemus itaque illos, et memoriam illorum celebremus. Nam si Jobi filios purgavit patris sacrificium, quid dubitas, si nobis pro iis qui decesserunt, offerentibus, quoddam illis solatium datur? Solet enim Deus aliis pro aliis gratias conferre, et hoc significabat Paulus dicens: « Ut ex multorum personis ejus, quæ in nobis est, dona» tionis per multos gratiæ agantur pro nobis[1]. » Ne itaque defatigemur opem ferentes iis qui decesserunt, et pro iis offerentes orationes perfectas. Etenim communis totius orbis purgatio prostat. Ideo confidenter pro orbe tunc precamur, et cum Martyribus ipsos vocamus, cum confessoribus, cum Sacerdotibus. Etenim unum corpus sumus omnes, etsi membra quædam aliis membris splendidiora sunt, fierique potest, ut per preces venia ipsis attrahatur, per dona item pro ipsis facta, per eos quoque qui cum illis vocantur. Quid ergo doles? Quid luges, cum tanta venia possit defuncto conciliari? Sed quia tu relictus es et patronum amisisti? At ne hoc dixeris. Neque enim Deum perdidisti; itaque quandiu illum habueris, ille tibi erit major patre, filio et curatore? Etenim illis viventibus, hic erat qui omnia faciebat. Hoc igitur cogita, et dic cum Davide: « Dominus illuminatio mea, et salvator meus, » quem timebo[2]? » Dic, Tu es pater pupillorum, et judex viduarum, ejusque auxilium tibi attrahe, magisque illum providentem habebis, quam antea, cum in majori difficultate versaberis. Sed filium perdidisti? Non perdidisti, ne

[1] 2 Cor. I, 12. — [2] Psal. XXVI, 1.

id dicas : somnus est, non mors ; translatio, non perditio, peregrinatio a minoribus ad meliora. Ne irrites Deum, sed propitium facito. Si enim generose feras, erit hinc et defuncto et tibi consolatio ; sin contra facias, magis accendis iram Dei. Nam si dum filius a domino flagellaretur, tu astans ægre tulisses, dominum tuum magis irritavisses. Ne hoc facias, sed gratias age, ut sic tibi dissipetur mœroris nubes. Dic ut beatus ille, « Dominus dedit, Dominus » abstulit[1]. » Cogita quot fuerint qui gratias agentes, neque filios habuere, neque patres vocati sunt. Neque ego, inquies, vellem : nam melius fuisset neque experimentum habere, quam post gustatam rem a voluptate excidere. Ne, quæso, ne ista dicas, ne sic Dominum irrites ; sed de iis quæ accepisti gratias age, de iis autem quæ non usque ad finem servas, illum glorifica. Non dixit Job, Melius fuisset non accepisse, quod tu nunc ingrate dicis. Sed etiam pro illis gratias agebat, dicens, « Dominus dedit ; » et pro his benedicebat dicens, « Dominus abstulit, sit nomen » Domini benedictum in sæcula. » Et uxori os obstruebat, contra illam ratiocinans, et mirabilia illa loquens : « Si bona » suscepimus de manu Domini, mala non sustinebimus[2] ? » Atqui post hæc gravior fuit tentatio. Sed non ideo ille dissolvebatur, imo similiter generose ferebat et glorificabat. Hoc et tu facito, et apud te ipsum reputa ; quod non homo assumpserit eum ; sed Deus qui fecit illum, qui magis ipsum curat, quam tu, qui quod consentaneum sit novit ; non autem inimicus vel insidiator quidam. Considera quot viventes filii quidam non vitalem vitam parentibus reddiderint. Generosos autem, inquies, filios non vides ? Hos quoque video. Sed filii tui tutiores sunt res, quam illorum. Etiamsi enim præclare agant, at in incerto sunt ea quæ finem illorum spectant : de illo autem jam non

[1] Job. I, 21. — [2] Id. II, 10.

metuis nec tremis, ne quid patiatur, aut ne mutetur. Hæc etiam reputa de uxore formosa et domus custode, ac de omnibus gratias age Deo. Etiamsi uxorem amiseris, Deum glorifica. Fortassis te ad continentiam vult Deus adducere, et ad majora vocans certamina, a vinculo liberare voluit. Dic mihi [1], si nobis sedentibus rex mitteret, aliquem ad regiam vocans, an flere et lugere oporteret? Angeli adsunt ex cœlis missi ab ipso rege, ut conservum suum vocent, et tu fles, dic mihi? Nescis quale mysterium sit id quod factum est? quam horrendum, quam terribile, hymnis tamen et laudibus dignum? Vis discere quod non sit lacrymarum tempus? Dei namque sapientiæ magnum est mysterium. Quasi domo relicta, pergit anima ad Dominum suum : tu vero luges? Igitur etiam cum puer ille natus est, idem facere oportebat. Nam hoc, quod fit, partus est illo longe melior. Pergit enim ad aliam lucem, solvitur quasi a quodam carcere, quasi ab agone exit. Etiam, inquies; de præclaris hoc probe dicis. Quid ad te, o homo, quia ne in præclaris quidem hoc facis? Dic enim mihi, Quid in puero parvulo reprehendendum habeas? cur luges illum? cur recens illuminatum? nam ille in eo ipso statu est. Cur luges, dic mihi? Sicut enim sol purus surgit, sic et anima corpus relinquens cum pura conscientia, splendide fulget. Non ita regem in urbem intrantem cum silentio videre est, ut animam corpus relinquentem, et cum Angelis abeuntem. Cogita quæ sit illa anima, in quo stupore sit, in qua admiratione, in qua voluptate. Quid luges, dic mihi? Sed peccatoribus tantum id præstas; utinam ita esset, neque tunc luctum impedirem: utinam talis esset scopus. Hic luctus apostolicus esset, hic luctus Dominicus. Luxit enim Jesus Jerosolymam. Vellem hac lege luctus distingui. Cum autem revocantis

[1] Ex hom. in Acta Apost.

verba dicas, et consuetudinem patrociniumque memores; non ideo ploras, sed obtentu uteris. Luge peccatorem, ingemisce; et ego lacrymas emittam; ego plus quam tu, quanto majori supplicio ille obnoxius erit. Cum tali scopo et ego lugebo. Non te tantum oportet eum qui talis sit lugere, sed et totam urbem, et eos qui occurrunt, ut etiam eos qui ad mortem abducuntur. Nam hæc peccatorum mors, vere mala est. Sed omnia susque deque versa sunt. Hic luctus et philosophicus est, et doctrinam habet multam; ille vero pusillanimitatem. Si hoc luctu omnes lugeremus, viventes quoque ipsos emendaremus. Sicut enim si posses pharmaca adhibere quæ mortem illam corpoream averterent, id utique faceres; sic nunc etiam si talem mortem lugeres, cohibuisses ne et in te et in illo hoc fieret. Nunc autem ænigma illud est, quod cum penes nos sit impedire quominus illud eveniat, fieri concedamus, et post factum lugeamus. Vere luctu digni erunt cum sistentur ante tribunal Christi : qualia audient verba? Qualia patientur? Frustra vixerunt illi; imo non frustra, sed in malum[1]. Ac de his opportune dicatur : Bonum illis erat si nati non fuissent. Quæ enim utilitas, dic mihi, tantum insumere temporis in malum capitis sui? Si enim frustra solum insumpsissent, nonne sat fuisset damni? Dic mihi : Si quis mercenarius per annos viginti frustra laboraret, nonne fleret et lamentaretur, et se omnium miserrimum esse putaret? Hic per totam vitam frustra laboravit, ne uno quidem die sibi vixit, sed voluptati, libidini, avaritiæ, peccato, diabolo. Hunc, quæso te, non lugebimus? non conabimur eum a periculis eripere? Potest enim, potest fieri, si tamen velimus, ut mitius ei sit supplicium. Preces frequentes pro illo emittamus, eleemosynam demus, etiamsi ille indignus sit, a nobis Deus placabitur. Si enim Paulus

[1] Marc. XIV, 12.

alterius misertus est, et propter alios alteri pepercit; multo magis nos hoc oportet facere. Ex illius pecuniis, ex tuis, unde volueris, auxiliare : infunde oleum, imo potius aquam. Non potest ille eleemosynas sibi proprias erogare? Saltem cognatorum offerantur. Non potest ab se factas? saltem pro illo datas. Ut cum fiducia pro illo tunc precetur uxor, redemptionis pretium pro illo solvens. Quanto pluribus fuit peccatis obnoxius, tanto majore opus habet eleemosyna. Non ideo tantum, sed quia non tantam nunc vim habet, sed multo minorem. Non enim par res est ipsum aliquid facere, et alium pro ipso. Utpote ergo quod minor jam sit, quantitate maximam faciamus illam. Ne monumento, ne sepulturæ magnificentiæ operam demus. Hæc vero funeralia sunt : viduas circumpone; dic defuncti nomen : omnes jube pro illo preces fundere et supplicationes; hoc Deum placabit. Etiamsi hoc non ab ipso fiat; sed propter ipsum alius eleemosynæ causa est : et hoc est Dei clementiæ. Viduæ circumstantes et lacrymantes, non a præsente solum, sed etiam a futura morte eripere solent. Multi ex eleemosynis, quæ ab aliis factæ fuerant, lucrati sunt : etsi enim non omnino sunt liberati, tamen aliquid solatii invenere. Si hoc non esset, quomodo pueruli salvi essent? Atqui illi istic nihil inferunt; sed parentes totum : et mulieribus concessi sunt sæpe parvuli, nihil ipsi inferentes. Multas nobis Deus salutis dat vias, solum ne negligamus. Quid ergo, inquies, si pauper fuerit? Rursus dicam : Eleemosynæ magnitudo non in dono æstimatur tantum; sed etiam in voluntate. Tantum ne des minus quam facultates ferant, et totum solvisti. Quid ergo, inquies, si desertus fuerit, et extraneus, ac neminem habeat? Cur neminem habet, dic mihi? ideo pœnas dabis, quod nullum habeas amicum sic virtute præditum. Hoc igitur ideo evenit, ut etiamsi nos virtute præditi non simus,

studeamus tales amicos habere, uxorem nempe, filium, amicum, ut per illos aliquem fructum percipiamus; parvum quidem, aliquem tamen. Si studeas, non divitem, sed piam mulierem ducere, hac frueris consolatione. Si studeas non divitem filium relinquere, sed pium, et filiam probam, hoc quoque frueris solatio. Si hujus rei curam habeas, tu quoque talis eris. Hoc quoque pars virtutis est, tales deligere amicos, uxorem et filios. Non frustra oblationes pro defunctis fiunt, non frustra supplicationes, non frustra eleemosynæ. Hæc omnia Spiritus mandavit, volens ut nos mutuo juvemus. Vide: juvatur ille per te, juvaris tu propter illum. Despexisti pecunias, quid generosum facere studens? et tu ipsi salutis, et ipse tibi eleemosynæ causa fuit. Ne dubites, quin ille quid fructus percepturus sit. Neque sine causa clamat Diaconus : Pro iis qui in Christo dormierunt, et pro iis qui memorias pro illis solverant. Non Diaconus est qui talem emittit vocem : sed Spiritus sanctus; charisma dico. Quid dicis? In manibus est sacrificium, et omnia parata prostant; adsunt Angeli, Archangeli, adest Filius Dei, cum tanto terrore adsunt omnes. Adsunt illi clamantes, omnibus silentibus, et putas ea quæ dicta sunt frustra fieri? Ergo et alia frustra, et quæ pro Ecclesia, et quæ pro Sacerdotibus offeruntur, et quæ pro plenitudine? Absit. Sed omnia cum fide fiunt. Quid putas pro Martyribus offerri? In illa hora vocari, licet Martyres sint, licet plus quam Martyres, magnus honor est nominari, Domino præsente, dum talis memoria persolvitur, et tremendum sacrificium offertur, et ineffabilia celebrantur mysteria. Sicut enim sedente Rege, quisque quidquid vult impetrat: postquam autem rex surrexit, quidquid ille dicat, frustra dicit; sic et tunc. Donec prostant mysteria, omnibus honor maximus est, quod memoria dignentur. Vide namque: tunc annuntiatur mysterium

illud tremendum, quod nempe Deus sese pro orbe dederit: post miraculum illud opportune mentio fit eorum qui peccavere. Quemadmodum enim quando victoria Regis celebratur, prædicantur ii qui victoriæ participes fuere, dimittuntur autem ii qui in vinculis erant ob temporis celebritatem: hoc autem elapso tempore, qui nihil consecutus est, nihil ultra obtinet; ita et hic efficitur: hoc celebrandæ victoriæ tempus est. « Quotiescumque enim, inquit, » manducaveritis panem hunc, mortem Domini annuntia» bitis[1]. » Ne utcumque accedamus, neque perfunctorie hæc effici putemus. Alioquin autem Martyres commemoramus, et hoc in fidem, quod mortuus sit Dominus. Et hoc signum est quod mors ipsa mortua sit, quod ipse mortuus sit. Hæc scientes, cogitemus quanta possimus solatia defunctis dare, pro lacrymis, pro lamentis, pro commemorationibus, eleemosynas, precationes, oblationes, ut et illi et nos promissa consequamur bona, gratia et benignitate Unigeniti Filii, quîcum Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVI.

Quod etiamsi omnibus peccatis simus obnoxii, possimus per confessionem salutem consequi; et quod singuli nostrum fidelium Angelum custodem habeant; et de Sacerdotibus.

Ex hominibus, dilecti, alii quidem hic et illic puniuntur; alii hic tantum, alii illic tantum; alii vero neque

[1] 1 Cor. xi, 26.

hic, neque illic. Hic et illic, ut qui Christum crucifixerunt. Nam et hic pœnas dederunt, cum, in excidio urbis, intolerabilia illa passi sunt : et illic gravissimas pœnas dant, ut Sodomorum cives, ut alii multi. Illic tantum, ut dives ille in sartagine adustus, qui ne stillam quidem aquæ habebat. Hic vero, ut fornicator ille apud Corinthios. Neque hic, neque illic, ut Apostoli, ut Prophetæ, ut beatus Job. Quæ enim illi patiebantur, non punitio erant, sed agones et certamina. Studeamus ergo ex horum esse portione ; si non horum, ex eorum saltem qui hic peccata deponunt. Nam tremendum est illud tribunal, indeprecabile supplicium, intolerabilis cruciatus. Si velis autem neque hic dare pœnas, te ipsum judica, a te rationes repete; audi Paulum dicentem : « Nam si nosmetipsos disju» dicaremus, non utique judicaremur[1]. » Si hoc feceris, ultra procedens, ad coronam venies. Et quomodo, inquies, a nobis pœnas repetemus? Luge, acerbe ingemisce, te ipsum humilia, macera, recordare peccatorum speciatim : non parvum est hoc animi tormentum. Si quis in compunctione fuit, novit hoc maxime modo animam castigari. Si quis peccatorum memoriam repetierit, scit quantum id dolorem pariat. Ideo tali pœnitentiæ Deus mercedem tribuit justitiam, dicens : « Dic tu prior peccata tua, ut » justificeris. » Non est enim, non est parvum ad emendationem opus, omnia peccata colligentes, per speciem illa sæpe animo versare. Nam qui hoc facit, ita compungetur, ut neque vita se dignum esse censeat. Qui autem hoc existimat ipsa cera mollior erit. Ne mihi enim fornicationes tantum dixeris, neque alia quæ sunt manifesta ; sed etiam occultas insidias, et sycophantias, maledicta, vanam gloriam, invidiam, et similia omnia colligenda sunt : neque enim hæc modicum attrahent supplicium. Nam et convi-

[1] 1 Cor. XI, 26.

tiator in gehennam incidet, et ebriosus nihil cum regno commune habebit; et qui non amat proximum, ita Deum offendit, ut neque martyrium ipsi prosit; et qui domesticos non curat, fidem negat; qui pauperes despicit, in ignem mittitur. Ne itaque hæc esse parva putes; sed omnia congrega, et ut in libro scribe. Nam si tu scribas, Deus delebit; ut contra si non scribas, Deus scribet, et pœnas repetet. Multo melius igitur est hæc a nobis scribi, et superne deleri; quam si contra, nobis oblivioni mandantibus, Deus ipsa nobis ob oculos ponat in illo die. Ne igitur hoc eveniat, omnia accurate recenseamus, et inveniemus nos multis esse obnoxios. Quis enim a plura habendi cupiditate purus est? Ne mihi mensuram dixeris: nam pro parvo quoque pœnas dabimus. Hoc cogita, et pœnitentiam age. Quis a contumelia inferenda liber est? Hoc autem in gehennam injicit. Quis non clam locutus est contra proximum? Quis non arroganter egit? Hic autem est omnium impurissimus. Quis non impudicis oculis mulierem respexit? hic vero omnino mœchus est. Quis non sine causa iratus est in fratrem? Hic autem « Reus est » consilio. » Quis non juravit? Hic autem maligni est. Quis non pejeravit? Hic magis maligni est. Quis non servivit mammonæ? Hic ex germana Christi servitute excidit. Multo plura dicere possum: sed hæc sufficiunt et quemvis, nisi sit lapis et admodum insensibilis, ad compunctionem movere possunt. Si enim unumquodque eorum in gehennam injicit[1], omnia simul juncta quid non facient? « Videte, inquit, ne contemnatis unum de pusillis istis minimis. Angeli enim eorum semper vident faciem Patris » mei qui in cœlis est[2]. » Singuli enim fideles Angelum habent. Nam et ab initio, singuli ex viris illustribus An-

[1] Ex hom. III in epist. ad Coloss. — [2] Matth. XVIII, 10. et Gen. XLVIII, 16.

gelum habuere, ut ait Jacob : « Angelus qui nutrit me, et » eripuit me a juventute mea. » Si ergo Angelos habemus, vigilemus, ut pædagogis quibusdam nobis præsentibus. Adest quoque dæmon. Ideo precamur et dicimus, Angelum pacis petentes, et ubique pacem petimus; nihil enim par illi est; in Ecclesiis pacem, in orationibus, in supplicationibus, in prædictionibus; ac semel, bis, tertio et pluries hanc dat Ecclesiæ præses. « Pax vobis. » Quare? Quia ipsa mater omnium bonorum est, ipsa gaudii causa. Ideo Christus Apostolis in domos ingredientibus, hoc statim dicere jussit, quasi quoddam symbolum bonorum. Nam ait, « Ingredientes in domos, dicite, Pax vobis[1]. » Si non adsit illa, omnia superflua sunt. Et Christus Discipulis dicebat : « Pacem meam relinquo vobis, pacem meam » do vobis[2]. » Hæc charitati viam parat. Nec dicit simpliciter Ecclesiæ præses, Pax vobis ; sed, Pax omnibus. Quid enim si cum hoc pacem habeamus; cum altero autem bellum et pugnam? Quæ utilitas? Neque enim in corpore, si alia elementa quiescant; alia dissideant, potest sanitas unquam consistere : sed ex omnium bono ordine, et consensu, et pace constat. Et si non omnia quiescant, nec in propriis terminis maneant, omnia subvertentur. Et in mente nostra, nisi cogitationes omnes quiescant, pax non erit. Tantum bonum est pax, ut filii Dei vocentur ii qui illam conciliant, et faciunt; ac jure quidem. Nam et Filius Dei ad hoc venit in terram, pacem facturus inter ea quæ in terra, et quæ in cœlis sunt. Si autem pacifici filii Dei sunt, qui nova suscitant, filii sunt diaboli. Quid dicis? contentiones et pugnas immittis? Et quis, inquies, ita miser est? Sunt enim multi gaudentes de malis, et corpus Christi distrahentes magis, quam milites qui lancea confoderunt, et Judæi, qui clavis confixerunt. Illud malum

[1] Matth. x, 12. — [2] Joan. xiv, 27.

hoc minus est. Illa divisa membra rursus conjuncta sunt : hæc avulsa, nisi hinc jungantur, nunquam jungentur ; sed extra plenitudinem manebunt. Cum fratri bellum inferre volueris, cogita te cum membris Christi pugnare, et insaniæ finem impone. Quid enim si abjectus est? Quid si vilis? Quid si spernendus? « Sic non est voluntas, inquit, » ante Patrem meum, qui in cœlis est, ut pereat unus ex » pusillis istis[1], » Et rursus : « Angeli eorum semper vident » faciem Patris mei, qui in cœlis est. » Deus propter ipsum et te, et servus factus, et occisus est; tu vero nihil eum esse putas? Ergo in hoc contra Deum pugnas, cum ipsi contrarios fers calculos? Cum ingressus est Ecclesiæ præses, statim dicit, « Pax vobis; » cum colloquitur, « Pax om» nibus; » cum sacrificium peractum est, « Pax omnibus; » et interea rursum, « Gratia vobis et pax. » Quomodo igitur non absurdum fuerit, si cum toties audiamus pacem habendam, nos mutuo oppugnemus? Cum pacem acceperimus et dederimus, cum illo qui pacem dedit pugnamus? Dicis, « Et cum spiritu tuo, » et foris calumniaris ipsum? Væ mihi, quia quæ sunt honorabiliora in Ecclesia res sunt tantum externæ, non veritas. Væ mihi, quia exercitus hujus symbola, in verbis solum stant. Unde etiam ignoratis cur dicatur, Pax omnibus? Sed audite ea quæ sequuntur. Quid dicit Christus? « In quamcumque autem » civitatem, aut castellum intraveritis, intrantes in domum, » salutate eam. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniat » pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax » revertatur ad vos[2]. » Ideo nescimus, quia formam verborum putamus hoc esse, et non in mente reponimus. Num ego do pacem? Christus per nos loqui dignatur. Etiamsi in alio toto tempore gratia vacui essemus : at non nunc sumus propter vos. Si enim per œconomiam Dei gratia

[1] Matth. XVIII, 14 et 10. — [2] Id. X, 12.

operata est in asinam et in vatem, ad Israëlitarum utilitatem, palam est in nobis operari non recusaturam esse, sed id concessuram propter vos. Nemo igitur dicat, quod vilis sim ego, et humilis, et nulla existimatione dignus: et sic tamen mihi attendat: sum enim talis. Sed solet tamen Deus propter multos, iis qui tales sunt attendere. Et ut id discatis, Caïnum alloqui dignatus est propter Abelem, diabolum propter Jobum, Pharaonem propter Josephum, Nabuchodonosorem propter Danielem, Baltasarem propter eumdem. Et Magi revelatione dignati sunt, et Caïphas, Christicida et indignus prophetavit propter sacerdotii dignitatem. Dicitur autem et Aaronem propter hoc non lepra percussum fuisse. Cur enim, quæso, cum ambo male locuti fuissent, soror tantum pœnas subiit? Ne mireris. Si enim in externis dignitatibus, etiamsi millies quis accusationibus impetatur, non ante ad tribunal ducitur, quam magistratum deposuerit, ut ne magistratus cum accusato contumelia afficiatur: multo magis in magistratu spirituali, quisquis tandem ille sit, in eo operatur Dei gratia; alioquin omnia perirent. Cum autem illum deposuerit, sive decedens, sive hic manens, tunc graviores dabit pœnas. Ne vero putetis hæc a nobis dici: Gratia Dei est, quæ in indignum operatur, non propter nos, sed propter vos. Audite ergo quid dicat Christus: « Si domus digna fuerit, » veniat pax vestra super illam[1]. » Quomodo autem digna fit? Si recipiant vos, inquit. « Si autem non receperint » vos, nec audiant sermones vestros, amen dico vobis, to» lerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæ in die » judicii, quam civitati illi. » Quæ ergo utilitas quod recipiatis nos, si non audiatis ea quæ dicimus? Quod lucrum si ministretis, et dictis non attendatis? Ille honor nobis est, illud ministerium mirabile, quod et vobis et nobis

[1] Matth. x, 13.

utile sit, si nos audiatis. Audite Paulum dicentem, « Nesciebam, fratres, quod Sacerdos Dei esset[1]. » Audi etiam Christum dicentem, « Omnia quæcumque dixerint vobis » servare, servate et facite. » Non me despicis, sed sacerdotium. Si me videris illo nudatum, tunc despice; tunc nec ego præcipere velim. Quandiu autem hoc in solio sedebimus, quandiu hanc præsidendi rationem habebimus, habemus et dignitatem et vim, etiamsi indigni simus. Si Moysis solium ita venerandum erat, ut propter illud audiretur, multo magis Christi solium. Ipsum nos excepimus, ab eo loquimur, a quo nobis Christus imposuit ministerium reconciliationis. Legati, quicumque tandem sint, ob legationis dignitatem multo fruuntur honore. Vide namque: in mediam barbarorum terram soli veniunt inter tot hostes. Et quia legationis lex multum valet, omnes ipsos honorant, omnes ipsos aspiciunt, omnes cum securitate emittunt. Et nos itaque legationis munus accepimus, et venimus a Deo; hæc enim est episcopatus dignitas; venimus ad vos legatione fungentes, rogantes bellum solvere; dicimusque quibus conditionibus; non urbes pollicentes; non frumenti mensuras tot, vel tot numero, non mancipia, non aurum; sed regnum cœlorum, vitam æternam, cum Christo consortium, alia bona, quæ ne dicere quidem possumus, donec in carne et in præsenti vita sumus. Legatione itaque fungimur, volumusque honore frui; non propter nos, absit: nostram enim vilitatem scimus; sed propter vos, ut vos studiose quæ dicimus audiatis, ut utilitatem nanciscamini; ut ne cum ignavia ac sine attentione dicta retineatis. Non videtis quomodo legati ab omnibus colantur? Nos legati a Deo sumus ad homines. Quod si hoc vobis durum ac difficile videatur, non nos sumus, sed episcopatus; non hic vel ille, sed Episcopus. Nemo

[1] Act. xxiii, 5.

me audiat, sed ipsam dignitatem. Omnia igitur faciamus secundum Dei placitum, ut ad gloriam Dei vivamus, et digni habeamur bonis promissis iis qui diligunt illum, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVII.

Quod non indigne accedendum sit ad divina mysteria.

Quoniam hujus sacrificii mentionem fecimus[1], volo vobis initiatis pauca dicere; parva quidem mensura, sed quæ magnam habeant vim et utilitatem. Non nostra sunt enim quæ dicuntur, sed divini Spiritus[2]. Quid igitur hoc est? Multi huic sacrificio semel participant in præsenti anno; alii bis, alii pluries. Omnibus ergo nobis hic sermo utilis est, etiamque iis qui in deserto sedes habent. Illi enim semel in anno participant; sæpe etiam semel in biennio. Quid ergo? Quosnam approbabimus? Neque eos qui semel, neque eos qui sæpe; sed eos qui digne et cum conscientia pura, cum puro corde, cum inculpata vita. Qui tales sunt, semper accedant; qui non tales, neque semel. « Qui enim manducat et bibit indigne, judicium » sibi manducat et bibit[3], » ut dicit Apostolus. Hæc dantur sanctis. Hoc Diaconus profert, sanctos vocans per hanc tremendam vocem. Quia enim non potest homo scire illa quæ proximi sunt, nisi Spiritus, qui in ipso habitat, hanc ille emittit vocem, « Sancta sanctis. » Si quis

[1] Ex Serm. in illud, *Voluntarie enim peccantibus.* — [2] Hebr. x, 26. — [3] 1 Cor. x, 29.

sanctus non sit, ne accedat. Non simpliciter dicit, a peccatis purus; sed sanctus. Sanctum enim facit non solum liberatio a peccatis, sed etiam Spiritus præsentia, et bonorum operum divitiæ. Quid vero peccatum est? Cum tremore non accedere; sed pectora pulsantes, ejulantes et reliqua. Hæc sæpe dixi, et dicendi finem non faciam. Non videtis in Olympicis, cum Agonotheta in capite ornatus * * quomodo præcone clamante, ut quiete agatur, bonus ordo sequatur. Quomodo absurdum non fuerit ubi diabolus pompam agit, multam esse quietem, ubi vero Christus ad se advocat, magnum tumultum? imo in pelago tranquillitas est, in portu fluctus. Quid turbas moves, dic mihi? Negotiorum necessitas te omnino vocat. An omnino scis te negotia habere in illa hora? an omnino recordaris quod in terra sis? Et quomodo hoc non lapideæ animæ fuerit, putare nempe illo tempore in terra esse, et non cum Angelis choreas agere, quibuscum mysticum illud canticum Deo emisisti, victoriæ canticum, « Sanctus, sanctus, » sanctus. » Ideo aquilas nos vocavit Christus dicens, « Ubi » erit corpus, ibi et aquilæ. » Ut in cœlum ascendamus, ut in altum volemus, alis Spiritus leviores facti. Nos autem sicut serpentes humi repimus et terram comedimus. Vultis dicam unde tumultus gignitur? Quia non semper vobis portas claudimus, sed concedimus ut ante ultimam gratiarum actionem recedatis. Hoc contemptum magnum indicat. Quid facis, o homo? Christo præsente, Angelis astantibus, apposita mensa, ipse deseris et recedis, et ad cœnam vocatus, non audes recedere ante amicos? Vultis dicam cujus opus faciunt ii qui ante gratiarum actionem recedunt? Cum ultimæ cœnæ particeps fuit Judas, in ultima nocte illa, aliis omnibus recumbentibus, ipse prosiliens exiit. Illum imitantur qui tales sunt. Nisi enim ille egressus fuisset, non fuisset proditor, non periisset. Nisi

a pastore se separasset, non a fera captus fuisset. Vides-ne quod ultima post sacrificium precatio, secundum illam fiat formam? Ille namque cum Judæis; illi vero cum Domino, hymno dicto, exierunt. Hæc dico, non ut turbemini, et clametis; sed cum multo silentio et modestia hanc sacram attingamus mensam, ut et animam purgemus et æterna bona consequamur. Ne attendas quod panis tantum et vinum sit: corpus enim et sanguis post Dominicam sententiam est. Ne a gustu rei judicium feras; sed a fide sine dubitatione certior fias. Accedens autem, ne extensis manibus; sed sinistram dexteræ sedem facito, concavam faciens palmam, quasi Regem recepturus; cum timore multo Christi corpus suscipe, ne qua margarita excidat e manu tua, et membro uno mulcteris. Similiter accede ad sanctum sanguinem, non extendens manus, *** dicens, amen. Dum adhuc humor est in labiis, manibus tangamus oculos et frontem: et reliqui sensus sanctificantur: et gratias age Deo, qui te tanto mysterio dignatus est. Et quomodo, inquies, in mundi medio salutem consequi possumus? Quid dicis? Vis paucis ostendam[1], non locum esse qui salutem parit, sed mores, et voluntatem ad Deum propensam? Adam cum esset in paradiso, quasi in portu naufragium passus est. Lot autem in Sodomis, quasi in pelago servatus est. Job in fimo justificatus est. Saül vero in conclavibus Regiæ versans, et ex hac et ex illa superna excidit gloria et honore. Non est hoc defensio; sed hæc patimur quod non ii precibus et divinis conventibus versemur. Annon vides eos qui dignitates volunt a terreno rege obtinere, quomodo assident, et alios ad precandum inducunt, ne excidant a re postulata. Hæc mihi ad eos dicta sunt qui sacris conventibus non adsunt, et ad eos qui in tremenda mysticæ rei hora, vanis colloquiis dant operam.

[1] Ex Serm. v de Pœnit.

Quid facis, o homo? Annon promisisti Sacerdoti dicenti, « Sursum mentem et corda, et dixisti, Habemus ad Do- » minum? » Non te pudet, nec erubescis de his verbis et de hora in qua mendax deprehenderis? Papæ! quando regia mensa apparata est, Agnus Dei pro te immolatur, Sacerdos pro te concertat, Seraphini astant, et sex alis vultus obtegunt, et omnes incorporeæ potestates pro te legatione funguntur, ignis spiritualis descendit, sanguis ex immaculato latere in cratera effunditur, neque conscientia tua te condemnat, o homo? Cum centum sexaginta horas habeat hebdomada, unam et solam horam determinavit Deus; et si illam in negotia sæcularia, in confabulationes et res ridiculas insumas, cum qua demum fiducia ad divina mysteria accedes? cum qua conscientia? Si stercus in manibus haberes, an auderes accedere ad fimbriam regis? Nequaquam. Neque respicias quod si panis, quod sit vinum. Neque enim ut reliqui communes cibi in secessum emittitur. Absit : nihil tale putes. Ideoque accedentes, non quasi ex hominibus; sed quasi ex Seraphinis ex forcipe igneo, quem vidit Esaïas, divinum corpus nos accipere putemus. Oro et obsecro ne ab Ecclesiis absimus : una convenientes autem, ne colloquia in Ecclesia misceamus. Sed stemus timentes ac trementes, demissis oculis anima sursum erecta, in corde ingemiscamus. Annon vides eos qui corruptibili et temporaneo regi astant, quo modo sint immoti, non loquentes, neque oculos hinc inde versantes; sed demissi, modesti, timentes? Ex te ipso, o homo, emendationem accipe, et saltem ut ad terrenum regem accede ad Deum cœlestem. Hæc sæpe dico, nec finem facio. Ingredientes in Ecclesias, ut Deo convenit, ingrediamur, non injuriarum memoriam animo versantes, ne cum dicimus, « Dimitte nobis sicut et nos dimittimus, » condemnemur. Tremendum enim est quod dicimus, et

fere ad Deum clamat, qui hoc dicit : Dimisi, Domine, dimitte; Concessi, concede. Hæc ergo cum sciamus, necnon ignem illum ac tremendum tribunal, nos demum convertamus ab errore viæ nostræ. Veniet enim dies cum theatrum vitæ dissolvetur, ac nemo deinceps certabit. Hoc tempus est pœnitentiæ, illud judicii; hoc certaminum, illud coronarum. Excitemini, quæso, et dicta diligenter audite. Viximus carni, vivamus deinceps Spiritui; viximus cum negligentia, vivamus in pœnitentia. Quid inflaris, o homo, terra et cinis? Quid superbis, qui magnifice sentis? Quid speras ex mundi gloria ac divitiis? Egrediamur ad sepulcra, rogo; videamus ea quæ illic sunt mysteria; videamus naturam dispersam, ossa exesa, corpora fœtida; id considera, si sapiens, si prudens es. Dic mihi, quis illic sit rex, quis privatus; quis nobilis, quis servus; quis sapiens, quis ignarus. Ubinam illic juventutis forma, ubi lætus vultus, ubi oculi formosi, ubi vultus splendidus? Annon omnia pulvis? annon omnia cinis? annon omnia tenebræ? annon omnia exesa et putrida? Hæc cogitantes, et ultimam diem in animo habentes, dum tempus habemus, bonum operemur, ut a futura et interminabili gehenna liberemur, et regno cœlorum digni habeamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVIII.

Florilegium in specie sermonis ex Chrysostomo collectum a Thesdoro. Quid faciens Christianus vitæ æternæ hæreditatem accipiet.

Diligere Deum ex tota anima et virtute[1], mandata ejus servare, et proximum diligere sicut semetipsum, secundum Domini vocem dicentis: « Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea. » Et rursum: « In hoc » cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si diligatis » invicem. » Qui humiliat animam suam ante Deum, et nunquam extollitur in proximum. Nam « Cor contritum » et humiliatum Deus non despiciet[2], » qui conteritur de peccato proximi, et sua luget peccata, gaudetque de proximi lætitia, neque invidia torquetur in ejus prosperitate. Qui cum mansuetudine recipit et erudit adversarios, semperque desiderat et expetit justitiam Dei exercere: hic enim servabit animæ suæ puritatem. Qui misericordia flectitur erga eos qui commiseratione opus habent, et pro ea quæ secundum Deum est pace totum se dedit, et id contendit ut per hoc opus filius Dei vocetur: insuperque contumelia afficitur, persecutionem patitur et moritur pro justitia Dei, et confessione in Christum facta, quia hoc est vita æterna. Qui omnem evertit hæreticam blasphemiam, et recte confitetur sanctæ Trinitatis confessionem. Qui veritatem meditatur in corde suo, nec dolose linguam suam vertit in mendacium: neque malum in-

[1] Joan. xv, 10. — [2] Psal. L.

fert in proximum, sicut scriptum est. Qui non accusat, nec conviciatur, nec aliud quidpiam prohibitum facit, sed accurate servat omnia Christi mandata, et illa exequitur: defraudatus, non vicem reddit, dans tunicam non habenti, conviciis impetitus benedicit, angariatus oneri addit: nullum in ore circumferens turpe vel blasphemum verbum, nec juramentum proferens; sed unum agnoscens terminum, veritatem, et meditans super illam nocte et die: et secundum Domini præceptum non dicens plus, quam ita, et non in defensionibus suis. Linguam movens ad hymnorum cantum, genua et manus cum mente ad obsecrationem, lacrymas pro peccatis effundens in conspectu Dei: semper de morte sua sollicitus, et de futuro judicio, de ratione operum reddenda, semper peccata sua mente revolvens, pro illis laudes Deo offerens; bona autem opera diligenter faciens; neque tamen illa efferens vel ostentans, vel altum sapiens de illis, sicut Pharisæus ille; sed Deo scienti illorum notitiam relinquens, qui reddet unicuique secundum opera sua. Fugiens ebrietatem, perjurium, ingluviem, intempestivos sermones, invidiam, contentionem, malitiam, avaritiam secundam idololatriam, furorem, iram, fornicationem, adulterium, et omnes corporeas sordes tales. Non exercens pharmaciam, aut divinationem, aut incantationem quamvis; sed se purificans nocte et die, ut inculpate sumat pretiosum corpus et sanguinem Christi; patrocinans pupillis, similiterque viduis et advenis. Non avertens se a petente, vel ab eo qui velit in fœnus accipere; sed discerpens omnem injustam syngrapham: si vero justam quampiam habeat non efferens nec ostendens, cum totus Dei sit, et a Deo habeat,.... et glorificans eos qui Deum glorificant, et servos illius honorans. Inimicorum fidei miseretur ob cæcitatem, et omni conatu tentans illos convertere, illos

autem qui obstinati permanent aversans, et perfecto odio odit eos qui oderunt Deum. In omni bonitate, in omni pietate, in omni castitate versans, ac si totum in se Deum habeat, et totus Dei est, ex memoria ejus et ex præceptis ejus semper commotus et agitatus, et cum in lecto decumbit, cum surrexit, cum manducat, bibit, et diem transigit, ut scriptum est. « Providebam Dominum in » conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne » commovear. » Et, « Timeat omnis terra, ab eo autem » commoveantur omnes, inhabitantes orbem. » Non memor injuriarum, quia viæ memorum injuriarum ad mortem, et ei qui dimittit proximo peccata, dimittuntur a Deo peccata sua. Si enim non recordemur peccatorum, quæ alii in nos admiserunt, neque Deus nostrorum recordabitur, quæ in illum admisimus. Judicare autem juste in timore Dei : nam judicium Dei est. Non condemnare alios in peccatis, vel despicere aut detestari illos, nec observare proximi mala, nec se ipsos justificare, non videntes proprias trabes, sed festucas proximi, nec parva fratrum nostrorum delicta proferre, quod Deum admodum in iram concitat; non justum est enim de alieno famulo judicare; Dei enim est omnis homo. Judicare autem et corrigere in charitate, et eripere injuste læsum de manu injuste agentis, et esse imbecillorum patrem, oculum cæcorum, pedem claudorum, ut dictum est; pium justumque est quod fit cum competenti admonitione et adhortatione, ut beatus Apostolus ait : « Per triennium » nocte et die non cessavi cum lacrymis monens unum» quemque vestrum[1]. » Fugere autem oportet Christianum lucra turpia, et esse pium sanctumque, atque attendere lectioni, adhortationi, admonitioni et doctrinæ secundum dictum illud, « Docentes et monentes vosmet-

[1] Act. xx, 31.

» ipsos in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus, in » gratia, canentes in corde vestro Domino[1]. » Honorantes parentes nostros, ut simus longævi super terram, neque maledicamus patri vel matri; sed provideamus nostris, maximeque domesticis fidei. Et qui non abest ab ecclesiasticis conventibus, sive a communi synaxi et a precibus, sed publice et coram omni populo Deo precationes offert, neque despicit sapientes admonitiones neque divina dogmata, nec incredibilia vel impossibilia judicat Dei miracula et opera per generationes facta, neque ita ratiocinans. Qui sic agit homo, et ita Deum in corde et in animo habet, is hæreditatem possidebit, regnum sanctis præparatum a constitutione mundi, quod nunquam finem habiturum est, quod utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Ephes. v, 19.

PALLADII

EPISCOPI HELENOPOLIS

DIALOGUS HISTORICUS

DE VITA ET CONVERSATIONE BEATI JOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTINOPOLIS.

DIALOGUS HISTORICUS

PALLADII

EPISCOPI HELENOPOLIS

CUM THEODORO ECCLÆSIÆ ROMANÆ DIACONO,

De vita et conversatione Beati Joannis Chrysostomi Episcopi Constantinopolis.

Dona Dei, alia quidem sunt, ut videtur, communia et indivisa, optime frater Theodore : alia vero communia et divisa. Horum tertia sunt, quæ neque communia, neque divisa seu indivisa, sed propria; data secundum præcipuam gratiam iis quibus data sunt. Diaconus. Age, dic nobis uniuscujusque generis ordinem; probabiliter enim præfatus es. Ep. Quæ natura bona sunt, sine quibus vita impia[1] est, communia et indivisa. Diac. Quomodo, Pater? Ep. Primo quidem Deus universi cum unigenito ipsius Filio et Spiritu sancto communis est et indivisus. Unicuique enim licet, qui voluerit, sine ullo negotio ipsum totum contemplatione complecti. Deinde post Deum, divinæ Scripturæ, et super-mundanæ virtutes. Præterea cœlum, sol, luna, et omnis astrorum chorus, et ipse aër, communia sunt et indivisa, utpote omnia omnium. Intra hæc nobis consistat indivisorum genus. Erat etiam aliquando terra communis et indivisa simul cum aquarum fluentis. Ex quo vero avaritiæ ardor voluptariorum mentes occupavit, graviora

[1] Molesta.

terræ et aquæ elementa divisa sunt. Diac. Clara admodum sunt, quæ dixisti : rationem autem secundi generis divisorum adimple. Ep. Necesse est non relinquii imperfectum argumenti contextum. Aurum igitur et argentum, et omnis metallica natura; prætcrea lignaria materies, et ut uno verbo dicam, quæcumque media sunt, communia quidem sunt, sed tamen divisa. Neque enim cuivis, ut ipsi libet, tota penitus in potestate sunt. Diac. Evidens adhuc et hic sermo. Sed dubito ne circa tertii donorum præcipuorum generis demonstrationem deficias, qui promiseris ostendere, quod aliqua sint quæ neque communia sunt neque divisa, sed propria secundum privilegium eorum qui digni fuerint eo munere. Imposito autem fine sermoni huic, edissere nobis unde venisti, et ea quorum veritatem scire desideramus. Ep. Si in me quidem id situm est, etsi eorum quæ scire aves, notitiam habeo, non detrectabo, nec quidquam abscondam. Debitum promissi sermonis, ut opinor, pro viribus exsolvam. Virginitatem igitur et cæteram castimoniam indivisa reperies. Non enim sunt e genere communium aut dividuorum. Quoniam non quicumque vult, etiam virginitatem servat, sed qui potest. Nam plurimi eorum qui matrimonio juncti sunt, cupiunt ipsi quidem, sed non assequuntur, quia conjugio præoccupati sunt. Quemadmodum in Olympicis certaminibus, præco vocat qui certare velit, coronat autem eum qui vicerit : sic et in castitate, ut dicit Evangelium. Cum enim Petrus Servatori respondisset : « Si ea est causa viri cum » uxore, non expedit uxorem ducere[1]. » Ad quæ dixit Servator : « Non omnium est capere verbum hoc, sed quibus » datum est. » Vides quod non omnibus, sed quibus datum est. Diac. Putabam ægre expediturum te quæ sint præcipua dona, sed profecto et fortiter et Scripturæ testimonio

[1] Matth. xix, 10.

nobis persuasisti. Ep. Si hæc perspicua tibi sunt, reliquis testimoniis exornabo sermonem, ut qui mente pravi sunt his persuasi, desinant capere, quæ capere non potuerunt. Nam invenimus Sacerdotium quoque in divinis Scripturis neque commune esse neque dividuum, sed illorum proprium qui eo digni sunt, sicut admonet Hebræos excelsæ ille mentis Paulus, dicens : « Non enim quis sibi accipit » honorem, sed qui vocatur a Deo. Sic et Aaron, ait, non » se ipsum gloriatus est esse Pontificem[1]. » Nam cum sexcenta essent millia hominum, et multi ex illis zelum Dei haberent, unus declaratus est Aaron, quem a Deo assumptum fuisse Pontificem[2], miraculum virgæ, quæ nuces produxit, multitudini persuasit Plerique vero bonorum omnium ignari, vanæ gloriæ stimulo icti, Sacerdotium inter communia et divisa esse opinati, a semetipsis electi, rem illam involant, dignum suæ vesaniæ finem nacti, dum ipsam Synagogæ suæ terram temeritatis testem faciunt. Dathan enim et Abiron cum sacerdotii dignitatem meretriciis quibusdam oculis concupivissent[3], cum omnibus sectatoribus suis terra absorpti perierunt, Synagogam suam sortiti extemporale sepulcrum. Post hos, Oza superiorum immemor, eadem cupiditate abreptus, rem eam expetivit. Cum enim quadam die Arca in plaustro veheretur[4], forte accidit ut qui eam trahebat vitulus, succussam disturbaret. Oza igitur qui sequebatur, manu apprehendit, non passus eam subverti. Ut autem vidit Deus, idque ipsi non placuit : quoniam ex eo temerariis consuetudo oriretur Arcæ attrectandæ : prohibuit, Oza ad mortem usque percusso, docens posteros a simili temeritate desistere. Ac tandem longo interjecto tempore, post Christi adventum, Simon Magus de pago Getthon, adversorum veritati dogmatum artifex, vafer ille in improbitate, superiorum

1 Hebr. v, 4. — 2 Num. xvii, 8. — 3 Id. xvi, 32. — 4 2 Reg. vi, 6.

pœnas veritus, arte tractat scelus : ne similia si sævisset, paria meteret. Igitur ovina pelle lupum tegens, blande ad Apostolos accedit, cum aureis nummis, ut ne rapere videretur, quod pessime studebat emere : ea dicens quæ et ipsum et omnes qui eum imitantur, loqui decet. Accipite, inquit, pecuniam istam, et date mihi potestatem vestræ dignitatis, ut cui manus imposuero, accipiat Spiritum sanctum[1]. Erat porro baptizatus in nomine Jesu. Cui respondit cœtus Apostolorum : Apage sis, o homo, gratia Dei vendi se non sinit. Et cum fores his sermonibus pulsare pergeret, denuo dixerunt : Quid emis, quod gratis inveniens, si digne vixeris? Ut autem vitæ labores et mentis suæ segnitiem atque incertum rei eventum consideravit, rursum e sacculo aurum protulit, hac illecebra Servatoris Discipulos inescaturum se putans. Ad hæc indignatus ille qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum, per os Petri locutus est dicens : «Pecunia tua tecum sit in »perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia »possidere[2].» Cui imposuit pœnitentiæ remedium, præparans eum in patientia. «Age, inquit, pœnitentiam, si tibi »dimittatur cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis »et vinculo iniquitatis video esse te.» Non enim vult interitum peccatoris amator animarum Deus. Demonstratis pro virili iis omnibus quæ dixeram, o magni nominis Theodore, et mysteriorum veritatis minister, audi jam quæ a nobis scire præoptabas. Diac. Unde ad nos nunc advenis? Episc. Ab Oriente scilicet. Nunc enim primum Romam video. Diac. Quænam te maxime causa adduxit? Episc. Unicus pacis vestræ amor. Diac. Alia-ne igitur a vestra est? Ep. Non alia quidem, sed plane eadem, quam e cælo Servator dedit, dicens Apostolis : «Pacem meam »do vobis[3].» Ad firmioris autem gratiæ confirmationem

[1] Act. VIII, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Joan. XIV, 27.

iterum dixit : «Pacem meam relinquo vobis.» Hoc quidem verbum «Do» ad se referens; illud autem «relin-»quo» ad Spiritum sanctum, ut in Spiritu per Christum cognitionem Patris Gentibus revelarent. Verum sicuti in resolutis membris animæ operationes ad saniores membrorum partes recurrunt : ita patitur infelix Orientis Ecclesia. Resolutis enim ejus membris, neque ob pulsam concordiam munia sua exequi valentibus, plerique de expeditis et ejus desiderio accensis, exules a patria erramus, qui sine periculo et tranquille alumnam nostram incolere non possimus ob amorem veritatis, si quo modo paucos, qui adhuc supersunt, vitæ dies secundum Evangelium apud vos vivamus. Diac. Ad nos, venerabilis Pater, a divina providentia, ut video, missus es. Dolorem enim tuum nostris anxietatibus consentaneum invenio. Credo autem te esse ex Joannis Constantinopolitani consortio. Episc. Sic est, ut dixisti. Diac. Rogo ut Deo teste narres nobis vere ea quæ singillatim scire avide cupimus : de isto certus, quod si quid præter veritatem nobis nuntiaveris, Deum habebis quæsitorem et judicem. Argueris quoque etiam a nobis qui aliter acceperimus. Non enim unus, aut alter, aut tres, aut decem, aut cujuscumque generis homines ea quæ Constantinopoli contigere, nobis denarrarunt, sed plures, et ex illis alii Episcopi, alii Presbyteri atque ex ordine Monachorum. Quod si nosse vis quæ ad Ecclesiam Romanam pervenerunt, breviter exponam. Primus omnium ad nos venit Alexandrinus Lector cum Theophili Papæ litteris, in quibus referebat se deposuisse Joannem. Quibus lectis, Beatus Papa Innocentius parum abfuit, quin temeritatem Theophili atque superbiam condemnans exhorresceret, quod et solus scripsisset, nec claram ejus rei notitiam misisset : aut cur, aut quibus

assumptis sociis Joannem deposuisset. Ad hæc dubius animi manebat, rescribere nolens ob rei gestæ levitatem. Interea Eusebius quidam Constantinopolitanæ Ecclesiæ Diaconus, qui tunc Romæ erat ecclesiasticarum rerum causa, adiit Papam Innocentium, et supplices libellos dedit : adjurans eum ut modicum temporis expectaret : fore enim ut brevi factionem patefactam videret. Interim post triduum advenerunt quatuor Episcopi e partibus Joannis, viri religiosi, Pansophius Pisidiæ, Pappus Syriæ, Demetrius Galatiæ secundæ, Eugenius Phrygiæ, qui tres epistolas reddiderunt, unam quidem Joannis Episcopi, alteram quadraginta Episcoporum de communione Joannis, tertiam vero cleri Joannis : omnes inter se consentientes, et imperitorum quorumdam tumultum significantes. Erat autem Joannis epistolæ talis contextus.

Domino meo venerabili et sanctissimo Episcopo INNOCENTIO JOANNES *in Domino salutem.*

Etiam ante litteras nostras, opinor, pietatem vestram audivisse, quid hic ausa sit iniquitas. Malorum enim magnitudo, nullam fere orbis partem reliquit, quæ hanc acerbam tragœdiam non audierit. Sed et gestorum fama usque ad fines terræ perlata, plurima ubique lamenta et ejulatus commovit. Verum quoniam plangere non solum decet, sed et emendare, et videre, quo pacto gravissima illa Ecclesiæ tempestas sedetur, necessarium esse duximus, Dominos meos admodum venerabiles et religiosissimos Episcopos Demetrium, Pansophium, Pappum et Eugenium hortari, ut Ecclesias suas relinquerent, et tanto se pelago committerent, et longam obirent peregrinationem, et ad vestram charitatem recurrerent, at-

que omnibus clare expositis promptissimum remedium compararent. Cum quibus honoratissimos dilectos Diaconos Paulum et Cyriacum misimus. Et illi quidem, ut in forma epistolæ, quæ hic gesta sunt vestram charitatem docebunt. Theophilus enim Alexandrinæ Ecclesiæ Antistes, cum a quibusdam apud piissimum Imperatorem insimularetur, jussus solus venire, collecta multitudine Ægyptiorum non paucorum advenit : eo velut præludio declarare volens, se ad bellum et prælium venire. Deinde magnam et Dei amantem Constantini urbem ingressus, Ecclesiam non adiit juxta morem hactenus observatum, neque nobiscum congressus est, nec participes nos sermonis fecit, non precum, non communionis : sed egressus e navi, et vestibulum Ecclesiæ prætergressus, alicubi extra urbem diversatus est. Et cum multum hortaremur, ut ipse et ii qui cum eo venerant, apud nos diversarentur, (erant enim omnia parata, et diversoria, et cætera necessaria) neque illi neque ipse acquievit. Hæc ut vidimus, in maxima eramus anxietate, qui ne causam quidem injustæ illius offensionis invenire possemus. Attamen facientes id quod nosmetipsos decebat, et assidue ipsum adhortantes ut congrederetur nobiscum, et diceret, qua de causa statim ab initio tantum bellum accendisset, tantæque civitati excitasset scandalum; neque ipse causam dicere voluit : et cum urgerent ejus accusatores, nos in ulteriorem urbis regionem, ubi degebat, piissimus Imperator evocavit, atque causam ejus jussit audire. Nam et irruptionem et cædes et alia innumera objiciebant, sed et nos qui leges Patrum, et virum honore ac reverentia prosequeremur, habentes etiam super hac re ejus litteras : Non oportere judicia extra limites trahi, sed in ipsis provinciales tractandas esse; non solum judicium non obiimus, sed vehementissime recusavimus. Porro

ille, quasi cum prioribus certans, vocat Archidiaconum meum magna cum auctoritate, quasi jam vidua esset Ecclesia nec Episcopum haberet : per illum, clerum omnem in se transtulit. Subvertebantur Ecclesiæ, cum abducerentur singularum Clerici, et subornarentur ut adversus nos libellos darent et ad accusationem accingerentur. His actis, misit et vocavit nos in judicium, nondum purgatis quæ adversus se erant criminibus : quod maxime contra canones et contra leges omnes erat. Sed nos conscii, quod non ad judicem venturi eramus, alioquin millies affuissemus, sed ad inimicum et hostem : (id quod satis declarant quæ et prius et postmodum acta sunt) misimus ad eum Episcopos, Demetrium Episcopum Pisinuntis, Eulysium Episcopum Apameæ, Luppicianum Appiariæ : Presbyteros autem Germanum et Severum, convenienti nobis modestia respondentes; ac dicentes, nos non defugere judicium, sed inimicum apertum atque hostem manifestum. Nam qui nondum acceptis libellis statim ab initio talia fecisset, et ab Ecclesia se ipsum abrupisset, a communione, a precibus; accusatores instruens, clerum ad se trahens, Ecclesias desolans; quomodo dignus esset, qui in judicis thronum nihil ad se pertinentem ascenderet? Non enim consentaneum esse, ut ille qui ex Ægypto esset, in Thracia judicaret, ipse criminibus obnoxius, inimicus atque hostis. Verumtamen nihil ille horum reveritus, sed urgens quod implere statuerat, cum declarassemus paratos nos esse diluere crimina coram centum et mille Episcopis, et puros ab omni culpa nos ostendere, ut revera sumus : non tulit ille, sed nobis absentibus et ad synodum appellantibus ac judicium flagitantibus, nec auditionem fugientibus, sed manifestum odium, ipse accusatores admisit, et quos ligaveram solvit, atque ab illis qui crimina sua nondum exuissent,

libellos accepit, et acta confecit, quæ omnia et contra canones et morem erant. Ecquid attinet plura dicere? Non destitit omnia facere ac moliri, donec nos per vim tyrannicam dominationem e civitate atque Ecclesia ejecit. Igitur procedente jam vespere, cum nos omnis populus comitaretur, tractus a curioso urbis per mediam civitatem vi abducor, et in navim conjicior, et noctu abnavigo, quia synodum ad justum judicium appellabam. Quis hæc sine lacrymis, etiamsi cor lapideum habeat, audierit? Verum quia, sicut prius dixi, non solum lamentari oportet, et emendare; obsecro charitatem vestram, ut exurgat, et condoleat, atque omnia faciat, ut mala hæc sistant. Neque enim hic iniquitas eorum stetit, sed ad priora adjecerunt et alia. Postquam enim piissimus Imperator eos qui Ecclesiam impudenter atque injuste invaserant, ejecit, et multi Episcopi visa eorum improbitate ad sua redierunt, impetum eorum veluti incendium omnia depascens fugientes : nos quidem iterum in urbem atque in Ecclesiam, e qua injuste eramus ejecti, revocati sumus, inducentibus nos Episcopis triginta, et piissimo Imperatore qui Notarium ad id miserat. Theophilus vero statim aufugit, cur et qua de re nescimus. Ingressi igitur obsecrabamus piissimum Imperatorem, ut synodum cogeret ad vindictam eorum quæ patrata erant. Conscius ergo factorum suorum Theophilus, et reprehensionem veritus, (cum Imperatoris litteræ in omnem partem missæ undecumque omnes cogerent) occulte media nocte in navim se conjiciens ita aufugit, omnes suos secum abducens. Porro nos conscientia nostra freti, neque sic destitimus eadem iterum rogare religosissimum Imperatorem. Qui pro sua pietate ad eum denuo misit, ut statim ex Ægypto veniret cum omnibus suis consortibus, et rationem factorum redderet, neque sufficere putaret ad de-

fensionem suam, ea quæ tam injuste ab una parte nobis absentibus patrata fuerant, etiam contra tot canones. Ille vero ne imperatoriis quidem litteris obtemperavit, sed domi mansit, prætexens seditionem populi, et intempestivum studium quorumdam scilicet qui ei faverent; etsi ante has imperatorias litteras hæc ipsa plebs innumeris cum conviciis asperserat. Verum ista non inquirimus, sed ostendere volentes quod in maleficio permanserit, hæc diximus. Cæterum ne nos quidem quievimus, sed institimus postulantes, ut judicium haberetur secundum interrogata et responsa. Paratos enim esse dicebamus ostendere nos culpa vacare; illos autem extrema quæque ausos esse. Hic enim remanserant Syrorum quidam qui tunc affuerant, et una cum ipso omnia patrarant. Etiam adversus istos parati eramus judicium subire, et sæpius super illo interpellavimus, rogantes ut aut Acta nobis darentur, aut libelli accusatorum, aut criminum genus examinaretur, aut ipsi accusatores; et nihil horum impetravimus: sed rursus Ecclesia expulsi sumus. Quo pacto quæ inde acta sunt deinceps narrare queam, quæ omnem superant tragœdiam? quis ea sermo exhibebit? quæ auris sine horrore accipiet? Cum enim ea ipsa, sicut ante dixi, obtenderemus: repente multitudo militum ipso magno sabbato, ad vesperam jam inclinante die, in Ecclesias irruens, clerum omnem qui nobiscum erat, vi ejecerunt, et armis altare undique circumcessum est: et mulieres quæ in sacris ædibus id temporis ad baptismum se exuerant, metu acerbæ illius irruptionis nudæ aufugerunt; cum ne quidem eam quæ mulieres decet vestem inducere permitterentur. Multæ etiam acceptis vulneribus exturbabantur, et sanguine implebantur piscinæ, et sacri latices cruore rubescebant. Neque hic malum substitit, sed ubi sacra erant reposita irrumpentes, quorum aliqui, ut

comperimus, ne initiati quidem erant, et viderunt omnia quæ intus erant : et sanctissimus Christi sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum vestes effundebatur, fiebantque omnia, ut in barbarica captivitate. Vulgus in solitudinem expellebatur, et universus populus extra civitatem degebat, erantque in tanto festo vacuæ populis Ecclesiæ, et plures quam quadraginta Episcopi, qui nobiscum communicabant, cum plebe temere et nulla de causa pellebantur. Ubique ululatus, et lamenta, et fletus, et fontes lacrymarum per fora, per domos, per solitudines : et omnes civitatis regiones his calamitatibus implebantur. Nam ob iniquitatis magnitudinem non solum qui patiebantur, sed et qui nihil tale patiebantur, nobis condolebant; non modo Catholici, sed et Hæretici, et Judæi et Gentiles : et quasi per vim capta civitate, ita in tumultu ac perturbatione et ejulatibus omnia erant. Atque hæc fiebant præter sententiam religiosissimi Principis, cum nox ingrueret : Episcopis hæc comparantibus, quos non pudebat Campiductores præeuntes pro Diaconis habere. Ubi vero illuxit dies, omnis civitas extra muros demigravit, quasi oves dispersæ, festum diem celebrans sub arboribus et in saltibus. Ex his licet vobis ea quæ consecuta sunt, deinceps reputare omnia. Nam, ut ante dixi, quæ acta sunt sigillatim exequi impossibile est. Et quod sane permolestum est, tot et talia ne nunc quidem finem acceperunt, ac ne spes quidem ulla finis faciendi : sed augetur in dies malum; nosque plerisque ridiculi facti sumus. Imovero ridet quidem nemo, etiamsi summæ sit improbitatis; lugent autem, ut dixi, omnes apicem malorum, inauditam hanc iniquitatem. Jam vero reliquarum Ecclesiarum perturbationes quis eloquatur? Non enim hîc desiit hoc malum, sed et usque in Orientem pervenit. Nam ut a capite malo humore effuso reliqua membra

corrumpuntur; ita exortis hujus magnæ civitatis malis, velut ex fonte, tumultus quocumque via progressi sunt, et clerici ubique in Episcopos insurrexerunt, et populi alii quidem discissi sunt, alii propediem scindentur, et ubique malorum expectatio orbisque totius subversio. Igitur domini mei maxime venerandi et religiosissimi, cum hæc ita se habere didiceritis, eam quæ vos decet, fortitudinem et studium, quæso, ostendite, ut tanta iniquitas quæ Ecclesias invasit reprimatur. Si enim hic mos invaluerit, et si licebit cuivis in alienas invadere provincias, idque ex tantis intervallis, et ejicere quos quis voluerit, ex auctoritate sua quodlibet agendo, scitis omnia pessum itura, et inexpiabile bellum quoddam orbem terrarum incursurum, omnibus omnes ejicientibus et vicissim ejectis. Ne igitur tanta confusio omnem quæ sub cœlo est terram invadat, rogo ut per epistolas denuntietis, ea quæ tam inique acta sunt ab una parte, absentibus nobis et non declinantibus judicium, nullum habere robur, sicut ex sua natura nullum habet; et ut qui talia ausi sunt, Ecclesiasticarum legum pœnis subjiciantur. Nos igitur qui nec convicti nec reprehensi sumus, nec rei demonstrati, litteris vestris frui date, et charitate vestra cæterisque omnibus ut antea. Si vero qui talia patrarunt, velint nunc quoque crimina objicere, ob quæ nos injuste ejecerunt, datis nobis actis, et cum libelli et accusatores comparuerint, incorruptis judicibus sedentibus causam dicemus, et ostendemus, extra culpam nos esse eorum quæ nobis objiciuntur, sicut plane sumus. Nam quæ ab illis facta, contra omnem sunt ordinem, contra omnes leges et canones Ecclesiasticos: neque in Gentilium judiciis, neque in barbarico quidem tribunali talia unquam acta sunt. Imovero neque Scythæ neque Sarmatæ ita unquam judicarunt, judicium ab una parte ferentes, absente eo

qui accusatur, nec recusante judicium, sed hostilitatem, vocante judices innumeros, extra culpam se esse dicente, et coram terrarum orbe crimina depulsurum, atque in omnibus insontem se ipsum esse ostensurum. Hæc igitur omnia reputantes, a dominis meis piissimis fratribus Episcopis cum liquido compereritis, studium vestrum, quæso, adjungite: ita non tantum de nobis bene merebimini, sed et de communi Ecclesiarum statu, et mercedem a Deo accipietis, qui ob Ecclesiarum pacem omnia jugiter facit. Hæc ipsa etiam scripta est ad Venerium Episcopum Mediolani, et ad Chromatium Aquileiæ Episcopum. Vale in Domino.

Ad hæc beatus Innocentius Papa, utrique parti pares litteras communionis misit, improbans judicium quod a Theophilo factum videbatur : dicens debere aliam cogi synodum irreprehensibilem Occidentalium et Orientalium. Primum quidem secedentibus ab illo consessu amicis, deinde et inimicis. A neutris enim ut plurimum rectum proficiscitur judicium. Paucis post diebus rursus advenit Presbyter quidam Theophili Petrus, cum Martyrio Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diacono, qui reddiderunt ejus litteras, et quosdam actorum commentariolos videlicet, in quibus videbatur Joannes a triginta sex Episcopis condemnatus ; quorum unde triginta erant Ægyptii, septem vero aliarum regionum. Quibus actis perlectis, Papa Innocentius, cum comperisset nullas graves esse accusationes, neque Joannem affuisse, neque coram reprehensum esse, Theophili furorem exsibilare perstitit, quod contra absentem tam præcipitem et abruptam sententiam effudisset. Dimissis igitur illis cum increpatoriis litteris, precabatur Deum supplicans cum jejunio ut sedaretur quidem Ecclesiæ discordia, fraternus

vero amor compingeretur. Erat autem epistolæ tenor hic.

Frater Theophile, nos quidem habemus te et fratrem Joannem nobis communicantes, ut et in prioribus litteris mentem nostram manifestam fecimus, ac ne nunc quidem ab eo proposito desistentes, rursus eadem tibi scribimus, et quotiescumque ad nos miseris: quod nisi congruum judicium subsequatur in his quæ per ludibrium gesta sunt, fieri non potest ut sine ratione a Joannis communione discedamus. Tu igitur, si judicio confidis, siste te ad synodum, quæ secundum Christum cogitur; et ibi expositis criminationibus sub testibus Nicæni Concilii canonibus (alium enim canonem Romana non admittit Ecclesia) irrefragabilem securitatem habebis.

Modico post tempore advenit Presbyter Constantinopolitanæ Ecclesiæ Theotecnus nomine, reddens epistolas synodi Joannis, viginti quinque Episcoporum aut paulo plus, quibus docebant, et Joannem militari manu urbe expulsum, et Cucusum in exilium esse missum, atque succensam esse Ecclesiam. Cui etiam dedit Innocentius communicatorias litteras, et ad Joannem Episcopum, et ad omnes ei communicantes Episcopos, cum opem ferre non posset, eo quod ad malum potentes quidam obstarent. Paulo post venit homuncio quidam, visu deformis, et qui difficile intelligi posset, Paternus nomine, Presbyterum se Constantinopolitanæ Ecclesiæ dicens; qui et ipse totus efferatus, inimicitias adversus Joannem vultu ipso prodens, multisque eum probris lacerans, litteras paucorum Episcoporum reddidit, Acacii, Pauli, Antiochi, Cyrini, Severiani et aliorum quorumdam: in quibus calumniabantur Joannem, quasi Ecclesiam incendisset. Tam falsa nobis oratio apparuit, ut ne Joannes quidem

in celebri Synodo hujus rei defensionem attulerit : quem usque eo despexit Papa Innocentius, ut respondere dignatus non sit. Episc. Dignare igitur aures mihi præbere, ut tibi singula exponam : valde enim, ut ait Elius ad Job, « Constringit me spiritus ventris[1] : » ventrem innuens mentem sermonibus plenam. Diac. Necesse est me, optime Pater, exacte explere narrationem eorum, quæ ad notitiam nostram pervenerunt, ut sic aggrediar interrogare te. Rursus igitur post aliquot dies affuit Synnadorum Episcopus Cyriacus, litteras quidem nullas habens, idoneus vero ad apte et concinne narrandum; qui dicebat fugisse se ob Imperialis Edicti comminationem, quod sic habet : « Si quis non communicat Theophilo, Arsacio, et » Porphyrio, ille quidem episcopatu arceatur, simul etiam » amittat si quam visus fuerit habere substantiam pecu» niarum aut prædiorum. » Post Cyriacum advenit Eulysius, Episcopus Apameæ Bithyniæ, reddens litteras quindecim Episcoporum e synodo Joannis, et optimi senis Anysii, Thessalonices Episcopi, in quibus et priorem et præsentem totius Constantinopolis direptionem perscribebant. Anysius vero scribebat se judicio Romanæ Ecclesiæ acquiescere, qui et ipse Eulysius omnia Cyriaco consentanea narravit. Elapso mense, accessit Palladius, Episcopus Helenopolis, absque litteris, qui et ipse fugisse se magistratuum furorem dicebat, et nobis omnia expressius declaravit; ostendens Edicti exemplum, quod sic habet : « Quicumque occultaverit Episcopum aut Cleri» cum, aut omnino exceperit in domum suam aliquem » qui communicet Joanni, domus ejus publicetur. » Post Palladium, advenere Germanus Presbyter una cum Cassiano Diacono, qui erant e partibus Joannis, viri religiosi, litteras totius cleri Joannis reddentes, quibus scribunt

[1] Job. XXXII, 18.

Ecclesiam ipsorum vim atque tyrannidem perpessam esse, ipsorum Episcopo militari manu ejecto, atque in exilium acto per factionem Acacii, Berœæ Episcopi, Theophili Alexandriæ, Antiochi Ptolemaïdos, et Severiani Gabalorum. Interea breviculum prædicti ostenderunt, quo pretiosa vasa tradiderant coram judicibus, Studio Præfecto Urbis, et Eutychiano Præfecto Prætorii, et Joanne Comite Thesaurum, et Eustathio Quæstore, ac Tabulariis, in auro, argento et vestibus, calumniam a Joanne Episcopo depellentes. Post illos denuo venit Demetrius, Pesinuntis Episcopus, qui Orientem percurrerat, prædicans Romanorum communionem cum Joanne Episcopo, ostensis Papæ Innocentii litteris, afferens epistolas ab Episcopis Cariæ, quibus illi Joannis communionem complectuntur, atque alias a Presbyteris Antiochiæ, quibus Romanorum disciplinam sequuntur, et deplorant Porphyrii ordinationem factam contra jus et fas. Post quos omnes venit Presbyter Domitianus, Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, et Vallagas quidam, Presbyter Nisibenus, narrans monasteriorum quæ sunt in Mesopotamia afflictionem : qui etiam reddiderunt Optati cujusdam Præfecti acta, in quibus honestæ mulieres ex genere Consulum, Diaconissæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, in oculis populi, ad eum ducuntur, coactæ aut communicare Arsacio, aut fisco dare ducentas auri libras. De ascetis et virginibus quid attinet dicere? qui ostendebant sulcata latera in eculeo et in tergo verberum notas. Ita ut non amplius sustinens Papa Innocentius, miserit ad pium Imperatorem Honorium, sigillatim quid ferrent epistolæ illæ subjungens. Quibus permota ejus pietas, jubet Occidentalium Synodum cogi, et cum unam simul sententiam tulissent, eam ad suam pietatem referre. Qui quidem Episcopi Italiæ congregati, orant

Imperatorem, scribat fratri suo et consortii imperi Arcadio, ut jubeat Thessalonicæ Synodum fieri; quo facilius utraque pars Orientis et Occidentis in unum accurrere possit, et Sydonus, non in Episcoporum numero, sed in pondere sententiæ perfecta, certum et indubitatum ferat judicium. Quibus accensa ejus pietas, Episcopo quidem Romanæ Ecclesiæ scribit : mittat quinque Episcopos, Presbyteros autem Romanæ Ecclesiæ duos et Diaconum unum, qui ferant suam ad fratrem suum epistolam, cujus hæc sententia erat.

Tertio jam scribo ad mansuetudinem tuam, rogans ut quæ ex compacto contra Joannem Episcopum gesta sunt, emendentur. Et ut videtur nondum perfectum est. Quare denuo scripsi per hosce Episcopos et Presbyteros, multum sollicitus de pace ecclesiastica, per quam et nostrum imperium pacem obtinet, ut jubere digneris Orientis Episcopos Thessalonicæ convenire. Etenim Occidentis nostri Episcopi, lectis viris adversus malum ac mendacium firmissimis, miserunt Episcopos quinque, Presbyteros vero duos, et Diaconum unum magnæ Ecclesiæ Romanæ. Quos velim omni honore digneris : ut si persuasi fuerint quod jure expulsus sit Joannes, doceant me ab ejus communione recedere : aut si coarguerint sponte malignos esse Orientis Episcopos, ab eorum te communione avertant. Quænam enim sit Occidentalium de Joanne Episcopo sententia, ex omnibus Epistolis quæ ad me scriptæ sunt, duas subjunxi, ejusdem cum cæteris sententiæ, unam Romani, alteram Aquileiensis Episcopi. Porro hoc ante omnia obsecro clementiam tuam, Theophilum, Alexandriæ Episcopum, etiam nolentem, sistere jubeas, qui omnium malorum maxime auctor esse dicitur ; ut Episcoporum qui affuerint Synodus minime impedita, convenientem temporibus nostris pacem sanciat.

Cum igitur sanctus Æmilius, Beneventi Episcopus, et Cythegius et Gaudentius, una cum Valentiniano et Bonifacio Presbyteris, accepissent litteras Imperatoris Honorii, Innocentii, et Italorum Episcoporum, Chromatii Aquileiensis, et Venerii Mediolanensis, atque aliorum, necnon commonitorium Synodi totius Occidentis, publica evectione Constantinopolim profecti sunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio et Eulysio Episcopis. Commonitorium autem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, nisi ipsi prius restituta fuisset et Ecclesia, et communio; ut sublata causa detrectandi judicii, sua sponte consessum iniret. Profecti igitur Constantinopolim, post quatuor menses redierunt, narrantes facinora Babylonica. Cum præter Græciam Athenas navigaremus, detenti sumus ab infesto quodam Tribuno Militum, qui statim Centurionem unum nobis adjunxit, non sinens nos Thessalonicam accedere. Illic enim propositum nobis erat litteras primum dare Anysio Episcopo. Conjectos igitur nos, aiunt, in duo navigia dimisit. Ingruente postea Austro vehementi, tribus diebus Ægæum mare et freta sine cibo trajecimus: circa duodecimam tertii diei horam appulimus ante Urbem Regiam juxta suburbana Victoris. Ubi retenti ab exactoribus portuum, retro discessimus; cujus autem jussu, ignoramus: et conclusi sumus maritimo Thraciæ castello, Athyra dicto, Romani quidem in una domuncula, in pluribus vero qui cum Cyriaco erant, illicque vexati; ita ut ne famulus quidem præsto esset, qui ministraret. Cum litteras petiissent, non dedimus, dicentes: Quî fieri potest, ut qui legati sumus, litteras Imperatoris et Episcoporum, ipsi Imperatori non reddamus? Cum autem eas non dare persisteremus; primus venit ad nos Patricius Notarius; deinde quidam alii: postremum venit quidam Valerianus nomine, e Cappadocia, præpositus unius militaris numeri:

et rupto Mariani Episcopi pollice, signatam Imperatoris epistolam cum reliquis abstulit. Postridie igitur miserunt ad nos, an Aulici Imperatoris, an Atticus nescimus, (ipse enim dicebatur Ecclesiæ thronum invasisse) qui nobis tria millia numismatum dabant, orantes ut persuasi Attico communicaremus, et de Joannis judicio taceremus. Quibus non assentientes, perstitimus orare, cum nihil pacificum peragerctur, ut sine periculo ad nostras Ecclesias rediremus, visa tali inhumanitate. Idipsum variis revelationibus servator Deus nobis declaravit, adeo ut sancti etiam Emmelii Diacono Paulo, viro mitissimo et prudenti, in navi apparuerit Beatus Paulus Apostolus, dicens ipsi : « Videte quomodo ambuletis : non ut insipientes, sed ut » sapientes : videntes quod dies mali sunt[1]. » Significante somnio variam illorum fraudem, eamque donis et blanditiis ad adulterandam veritatem. Instans igitur idem ipse tribunus Valerianus, conjecit nos in deterrimam navem, mercede, ut rumor ait, nauclero data ut perderet Episcopos navigantes, cum viginti militibus variorum officiorum : et statim nos Athyris expulit. Cum navigassemus stadia plurima, et jamjam perituri essemus, appulimus Lampsacum; et inde mutata nave vicesimo die applicuimus Hydruntem Calabriæ. Neque amplius nobis dicere potuerunt, quo in statu esset Beatus Joannes Episcopus, neque ubi sint Demetrius, Cyriacus, Eulysius, atque Palladius Episcopi, qui cum nostris Episcopis legati profecti erant.

Episc. Age jam, o sacratissime, adverte mihi animum, attendens iis quæ clare dicentur, et deinceps tibi declarabo publicos totius tragœdiæ satyricos tumultus, unde hanc temulentiam exorsi sint, et quousque cessasse visi sint, necdum tamen desierint. Omnium malorum, ut quis dixerit, fons et principium Dei osor Dæmon, semper insi-

[1] Ephes. v, 15.

dians ut lupus rationabilibus Christi gregibus, peritos quosque pastores variis malis atrociter infestans, sicut Ægyptiorum Rex masculos Judæorum, fucatos vero et falsos pastores terrenarum voluptatum fallaciis saginans. Porro pessimi fontis hujus canales, ut omnis terrarum orbis novit, sunt Acacius, Antiochus, Theophilus et Severianus; qui vocantur quidem id quod non sunt, sunt vero quod dici se non ferunt. Ex ordine autem Clericorum Presbyteri duo, et Diaconi quinque, partim quidem ex impuro, partim ex maleficorum numero congregati. Nec vero scio an tutum sit tales Presbyteros aut Diaconos vocare. Ex Imperatoris autem Aula duo aut tres solummodo fuere, qui Theophilum roborarunt, militari præsidio opem illi ferentes : e mulieribus præter illas quæ vulgo notæ sunt, tres : viduæ quidem, sed a viris divites factæ, multam ex rapinis pecuniam possidentes in propriæ salutis perniciem ; tumultuum et seditionum commotrices. Marsa Promoti uxor, Castricia Saturnini, et Eugraphia quædam usquequaque furiosa : reliqua autem pudet dicere. Cæterum hæ atque illi, tardo corde in fide cum sint, velut phalanx furore ebria, in unam sententiam odio doctrinæ adunati, exitii torrentem adversus Ecclesiæ pacem concitarunt. Diac. Velis igitur Pater, et libenter velis coram Deo nobis dicere, unde et illorum adversus Joannem odium : et quæ fuerit Joannis Episcopi pertinacia tantas potestates lædere. Simul declara nobis unde vitam exorsus sit, et quo pacto ad Constantinopolis episcopatum sit evectus, et quanto tempore eum tenuerit, et qui fuerint ejus mores, et quis ejus vitæ finis ; siquidem mortuus est, ut audimus. Et si per omnes maxime pervagatur mirabilis et sancta viri illius fama : tamen consuevi non adeo facile rumoribus credere ; priusquam ab hominibus qui vituperare et laudare recte noverunt, rem liquido cognoverim. Episc.

Laudo diligentiam tuam, distinctionem vero non admitto, veritatis amantissime et Deo care vir Theodore. Nam ipsa canities et dignitas nostra, ut de me ipso loquar, tibi sufficere debebant, ut vera esse crederes quæ dicimus. Quoniam vero id non fecisti, et bis me jam ad judicium Dei vocas; post hac saltem omisso omni prætextu aures mihi accommoda, ne in vanum decurrat oratio. Scio enim quæ in lege divina scripta sunt : « Perdet Deus omnes qui » loquuntur mendacium[1]. » Et apud Apostolum Joannem : « Qui loquitur mendacium non est ex Deo[2]. » Et rursus apud Davidem : « Quoniam obstructum est os loquentium » iniqua[3]. » Revera enim inique agit qui fallit eum cui persuadet; et qui credit mentienti, etiam inique agit, dum facile credit. Cum igitur æqualiter uterque peccet, neuter nostrum injuria afficiat proximum. Est enim hæc virtus, dicentis quidem vera loqui, ejus vero qui audit, iniqua dijudicare. Estote enim, inquit Scriptura, probi trapezitæ, falsum a probo rejicientes, non ut tinnitu explorantes sonitum accipiamus; sed ut in Dei timore cum recta conscientia omnia dicta aut scripta ponderantes, rerum veritatem suscipiamus. Aurium et linguæ magnum periculum est : ideo optimus rerum artifex Deus linguam a duobus labris interius fixo dentium septo custodiri statuit, ut tutum illud præsidium ejus facilitatem coërceret; secundum id quod scriptum est : « Pone Domine custodiam ori meo, » et ostium munitionis circa labia mea[4], » ut non delinquam in lingua mea. Aurium vero foramen flexuose tornavit, figura ipsa significans non cito admittendum esse sermonem, ut dum diutius volvitur, mendacii materiam cum malitiæ sordibus leviter insinuatus ad aurium aditum relinquat. Non solum autem horum instrumentorum curam habuit Deus, quasi sola peccarent, sed et oculorum

[1] Psal. v, 7. — [2] Joan. viii, 44. — [3] Psal. lxii, 12. — [4] Id. cxl, 3.

pupillis veluti fenestris velamina apposuit, ne impudicitiæ mortem admittant, quam Propheta testatur dicens : « Mors » ascendit per fenestras[1]. » Diac. Si de vulgari ac levis momenti negotio inquisitio esset, sacratissime Pater, sufficeret aspectus tui species ad faciendam verbis tuis fidem. Sed quoniam cum de veritate inquiritur, non minimam nunc quidem reprehensionem affert, postea vero condemnationem, assistentibus simul principibus et populis ante tremendum tribunal: ignosce mihi, Optime, nec mihi canos capillos testes profer. Senuerunt enim etiam improbi qui non animam virtutibus canam fecerunt, sed corpora temporis diuturnitate rugis exararunt : quales erant in Babylone falsi senes, et in Hieremia Ephraïm, de quo exprobrans Scriptura clamat : « Ephraïm columba insi» piens, non habens cor, canities ipsi advenit, ipse vero » non cognovit[2]. » Iterum vero asperius dixit : « Factus est » Ephraïm panis subcinericius, qui non convertitur, et » alieni comederunt robur ejus[3]. » Illud quoque addam, etiamsi sermo fiat longior. Quis magis canus, aut quis visu modestior Acacio Berœensi ; quem vos nunc accusatis ut seditionis auctorem, et delicti eorum ducem qui res novas excitarunt; cujus vel nares ipsæ canos habebant pilos longissimos, cum Romam venit ferens ordinationis Joannis Episcopi decretum. Episc. Nunc clare novi te probum esse trapezitam, qui non credas pelliceo tabernaculo, sed scientiam ejus qui inhabitat inquiras. Etenim et Ægyptiorum templa amplissima cum sint, et lapidum specie se jactent; intus simias habent, et ibes et canes pro diis. Cæterum Dominus noster et Deus loquens Samuëli de constituendo duce Israëlis, præcipit ne consideret habitum et figmentum lutei corporis, dicens : « Non sicut » homo videbit Deus. Homo enim in faciem, Deus autem

[1] Jerem. IX, 21. — [2] Osee. VII, 11. — [3] Ibid. 9.

» in cor[1]. » Quare qui in omni re imitantur Deum, interiora perscrutantur. Unde me tibi libenter permitto, qui trutinam tuam in neutram partem inclinare exploraverim. Babylonii vero, senes quidem corpore, animo autem ob stuporem admodum infantes; si mortuorum resurrectioni credidissent, prius quidem habuissent sanam sapientiam, nec deperiissent Susannam alterius uxorem. Deinde si Dei timorem habuissent, impudicitiæ suæ nunquam calumniam adjunxissent. Infamiæ in sene indicium est, juvenilis formæ corruptio.

Joannes ille genere quidem erat Antiochenus, (mortuus enim est) natus e parentibus qui nobiliter vixerunt in officio Magistri militum Syriæ, patri in lucem editus post sororem. Cum autem esset ingenio solertiori, sese in litterarum studio exercuit ad sacrarum Scripturarum ministerium. Hinc decem et octo annos natus, a sophistis, qui voculas captant, descivit : ubi vero mente virili fuit, amore captus est sacrarum litterarum. Præerat tunc temporis Antiochenæ Ecclesiæ Beatus Meletius Confessor, genere Armenius, qui animadvertens juvenis illius felix ingenium, et pulchritudine mentis illius captus, permittebat ei ut secum assidue versaretur; lumine prophetico prævidens juvenis illius successum. Cum vero tres annos assidue apud eum mansisset, sacro lavacro ab eodem initiatus, Lector promovetur. Verum impellente eum animo ut contentus non erat civitatis laboribus, in ardore juventutis, tametsi mens sana esset, ad vicinos montes adit. Hic cum in Syrum quemdam incidisset severissimæ continentiæ senem; duriora vitæ ejus instituta imitatur annis quatuor, quos apud ipsum, luctans cum voluptatum cautibus, exegit : quas ubi facilius, non tam labore quam ratione superavit; tum secessit in speluncam solus, delites-

[1] 1 Reg. XVI, 6.

cere cupiens. Illic annos moratus est duos, quibus insomnis ut plurimum perstitit, Christi testamentum, quo ignorantiam expelleret, addiscens. Cum toto illo biennio nec interdiu, nec noctu decubuisset : proxima ventri ei sunt emortua, lumborumque vires præ frigore profligatæ. Cum autem sibi opem ferre non posset, rursus ecclesiasticum portum apprehendit. Atque id divinæ providentiæ opus fuit, quæ ad utilitatem Ecclesiæ eum per infirmitatem a monasticæ vitæ laboribus retraxit : ut necessitate impeditus, a speluncis avelleretur. Inde, postquam altari annos quinque ministrasset, a Meletio Diaconus ordinatur. Cæterum, cum ejus ad docendum facultas jam inclaresceret, et populus ex sæculi amaritudine dulcesceret ejus conversatione : a Flaviano Episcopo Presbyter ordinatur. Cumque duodecim annos in Ecclesia Antiochiæ effulsisset, exacta vitæ norma Clerum Antiochensem illustrat : hos sapientiæ sale condiens, hos doctrina illuminans, illos Spiritus sancti laticibus irrigans. Dum hæc ad Christi fidelium gubernationem optime sic succedunt : moritur Beatus Nectarius, Episcopus Constantinopolitanæ ecclesiæ. Tunc concurrunt quidam qui non quærebantur, ambientes episcopatum : viri quidam, minime viri : Presbyteri quidem dignitate, sed sacerdotio indigni : alii Prætorium fatigantes, alii donis corrumpentes, alii vero ad plebis etiam genua procumbentes. Super his commovetur Orthodoxorum populus, Imperatorem sollicitans, sacerdotii peritum requirens. Summam autem rerum tenebat Eutropius eunuchus, Præpositus Sacri Cubiculi. Cum Joannem optaret præponere civitati (ejus enim virtus nota ei fuerat, cum Imperatoris negotia ipsum ad interiorem Orientem abduxissent) efficit ipse ut Imperator litteras scribat ad Comitem Orientis, ut sine strepitu, nihil conturbans Antiochiam, Joannem emitteret. Is statim acceptis litteris, hortatur ipsum, ut extra

civitatem usque ad Martyria, juxta portam Romanensem dictam, sistat se : et publicæ rhedæ impositum, eunucho ad id misso cum milite Magistri tradit. Sic adductus ordinatur Episcopus Constantinopolitanæ ecclesiæ. Ab initio igitur Theophilus? Alexandrinus Episcopus, cum ad ejus ordinationem venisset, irreprehensibilem ejus loquendi libertatem videns, ejus ordinatione exanimatus est. Vafer enim est, ex ipso aspectu occultum cujusque hominis consilium et mentem dignoscere. Diac. Expecta Pater, ut pauca opponam. Episc. Quid hoc autem maxime est? Diac. Si talis est Theophilus, ut ad solum aspectum, mentis acie omnia pervideat : quomodo ignoravit, expulso Joanne orbem universum a se turbandum esse? Episc. Hoc mirandum non est, o optime. Etenim Dæmones qui adventum Servatoris declararunt, ignorarunt uno Christi fidelium statu se constringendos esse. Diac. Ubi autem Servatoris adventum declararunt? Episc. Cum clamabant : « Novimus te, qui sis ; Sanctus Dei : quid venisti ante tempus torquere nos[1] ? » Vides ut ante novissent non solum sanctum eum esse, sed etiam judicem. Quid vero loquor de Dæmonibus? Infelices meretriculæ ex oculorum statu castos viros dignoscunt, eosque aversantur : ut infirmus oculus solis radium, et vultur unguentum. Unde autem peccatoribus religio abominationi est, si eam non nossent? Sic et Theophilus, ex quo in Joannis aspectu non invenit quod oculis suis responderet aut gratum esset : conjectura, non certa scientia contrarium suspicatus est. Diac. Mira dixisti, Pater. Cur vero obsistebat ejus ordinationi? Episc. Mos ipsi talis erat, ut bonos et cordatos non ordinaret, nisi quando sua eum conjectura fefellisset : omnibus imperare volens ut stupidis : satius judicans insipientibus imperare, quam sapientibus parere. A salubri tamen pro-

[1] Matth. VIII, 29.

videntia volens nolens superatus est. Sic ordinatus Joannes, rerum curam aggreditur, per rationalem fistulam oves probare exorsus. Raro autem adhibens etiam pedum increpationis, intendit sermonem adversus fictam Sororiam, ut vocant, vitæ societatem : revera autem adversus inverecundam et improbam vitam cum mulieribus illis quæ dicuntur subintroductæ, ostendens, si malorum detur optio, meliores istis lenones esse. Illi enim longe a medicorum officina habitantes, apud se morbum habent, sed volentibus. Hi autem in salutis officina habitantes, etiam sanos impellunt ad morbum. Inde pars Cleri, minime religiosa quæque morbo illo tenebatur, commota est. Post ejusmodi sermonem, aggreditur injustitiam, destruens malorum omnium metropolim avaritiam, ut ædificium justitiæ construeret. Hoc enim proprium est sapientum architectorum, prius mendacii ædificium destruere : deinde veritatis jacere fundamenta, ut dicitur apud Prophetam : « Constitui te super gentes et regna, ut evellas et plantes, » ut destruas et reædifices[1] : » illud quidem, ut agricola; hoc autem, ut architectus. Ex eo rursus perturbatur pars eorum qui marsupia spectant. Post hæc curam victus eorum habet, hortans eos ut contenti sint suis opsoniis, nec divitum nidores sequantur : ne, dum ducem habent fumum, intemperantiæ igni tradantur, adulatorum et parasitorum vitam sectati. Hinc plerique e lurconibus emergere incipiunt, et copulantur calumniæ artificibus. Post hæc, Oeconomi tabulas scrutatur, et reperit sumptus Ecclesiæ inutiles, et horum subsidium cessare jubet. Venit inde ad examinandos sumptus Episcopi : et invenit immodicam profusionem : atque illorum profusos sumptus ad nosocomium transferri jubet. Cum autem necessitas invalesceret, plura nosocomia ædificat, præponens Presby-

[1] Jerem. I, 10.

teros pios duos; præterea et medicos, et coquos, atque bonos opifices e cælibum ordine ad eorum ministerium: ut advenientes hospites et morbo correpti curarentur: idque cum propter bonum ipsum, tum propter gloriam Servatoris. Post hoc advocat Viduarum ordinem undiquaque quærens quænam inter eas non recte viverent: et si quas invenisset corpori deditas, admonebat ut aut jejunarent, abstinentes a balneis, atque exquisitis vestibus; aut protinus ad secundas nuptias concederent, ne lex Domini injuriam pateretur. Deinde hortabatur populos, ut in nocturnis precibus assidui essent; horum autem uxores domi manerent, eos interdiu orare exhortans, quod viri interdiu non vacarent. Hæc autem omnia angebant negligentiores e Clero, noctem totam dormire solitos. Post hæc apprehendit gladium reprehensionis adversus divites, abscessus animi eorum secans, humilitatem ipsos edocens, et cum hominibus reliquis modeste agere, apostolico sermoni morem gerens, qui est ad Timotheum: « Divitibus hujus » sæculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in in- » certo divitiarum[1]. » Cum igitur res ita se haberent, Ecclesia in dies efflorescente in melius, et tota civitate in pietatem transformata, animabusque castitate et psalmodia exultantibus, non tulit bonorum osor Dæmon fugam eorum qui ab ipso tenebantur, quos Domini sermo per Joannis prædicationem ab eo amoverat: ita ut qui circi amore insaniebant, et theatralium spectaculorum, relictis Diaboli atriis, cursim ad caulas Servatoris accederent, capti amore fistulæ pastoris ovium amantis. Ex hoc mercenariorum pastorum mentes livor occupat[1], qui ex comparatione arguebantur. Qui cum eum superare non valuissent, eo quod non advocarent invidiæ destructorem Dominum: calumnias nectunt adversus Joannem, aliqui-

[1] 1 Tim. VI, 17.

bus ejus homiliis detortis in jocos adversus Augustam, et alios ex aula Imperatoris. Contigit autem ut id temporis Acacius, Episcopus Berœæ qui advenerat Constantinopolim, haudquaquam bonum hospitium nancisceretur, ut dicebat, et ob hoc mœrens, ira intumescebat, quasi neglectus a Joanne. Cogitationibus autem immoderatis victus, absurdum sermonem ex abundantia cordis effert dignum sua mente, præsentibus quibusdam Joannis Clericis, dicens: Ego ipsi ollam condio. Exinde igitur conjunctus est Severiano, Antiocho, Isaacio Syrisco, circumforaneo, præposito falsis monachis, trito in perpetuis adversus Episcopos calumniis : deliberant armari scilicet adversus Joannem; revera autem, contra gloriam Servatoris. Cæterum, cum misissent primum Antiochiam, adolescentiæ ejus delicta perquirunt. Ubi vero « Defecerunt » scrutantes scrutationes[1], » et nihil invenerunt : mittunt Alexandriam ad Theophili vafritiem, qui dicebatur « Co» thurnus; » solertis talia moliri, qui statim replicans mentis suæ volumina, cum otio et quiete latrocinali, cujusvis etiam prætextus speciem diligenter perscrutabatur. Diac. Siste, Pater, sermonis tui cursum, antequam obliviscar : ut tibi dicam causam, quæ ad nos usque Alexandria pervenit et percrebuit. Joannem enim aiunt Clericos a Theophilo depositos admisisse ad communionem; atque ita Theophilum offendisse : quod minime factum oportuit : adeo ut ex eo infensus Joanni, oppugnare eum aggressus sit. Episc. Demus hunc rumorem, qui percrebuit, esse verum, an Episcopi est, malum malo curare? et ubi est illud Evangelii quod ait? « Sol non occidat super iracun» diam vestram[2]. » Ubi illud Apostoli? « Vince in bono » malum[3]. » Ubi illud Prophetæ? « Si reddidi retribuenti» bus mihi mala[4]. » Deinde num operosius erat coram re-

[1] Psal. LXIV, 6. — [2] Ephes. IV, 26. — [3] Rom. XII, 21. — [4] Psal. VII, 5.

verendis Episcopis eum accusare et dicere : Frater Joannes, hoc aut illud an imprudens fecisti? et Joannem defensionis loco dicere; rem ignorasse se. DIAC. Verum dicis, si in eo fuisset voluntas bona, nec prætexuisset Clericorum causam, ut propriam iram expleret. EPISC. Per timorem Dei qui infinitis timoribus dominatur, non aliter tibi dicam, quam ut se habet rei natura de iis Clericis, quos memorasti. Isidorus quidam Presbyter, ex Beati magni Athanasii ordinatione supererat, octogesimum ætatis annum agens, quem norunt Romanorum plerique ecclesiasticarum rerum causa Romam venisse, cum Alexandriæ hospitum susceptor esset. Tu vero et ipse nosti hominem, quando cum Acacio veniens, Flaviani cum Theophilo communionem attulit, viginti annos abruptam Beati Evagrii causa : qui plurima certamina in obeundis ecclesiasticis laboribus pertulit. Huic igitur Isidoro mulier quædam vidua e magnatibus dat mille aureos; adegitque jurejurando per Servatoris mensam, emptis vestibus pauperiores Alexandriæ fœminas contecturum clam Theophilo : ne is nummos illos caperet, atque comparandis lapidibus insumeret. Lapidum enim furor quidam Pharaonius ipsum possidet, ad ædificia quibus nihil indiget Ecclesia. Et hæc quidem mittamus : quod autem de Isidoro urget, audi. Cum igitur Isidorus eos nummos accepisset, impendit pauperculis et viduis mulieribus. Alicunde id novit Theophilus : nihil enim ipsum latebat eorum quæ ubique fierent et dicerentur; utpote qui haberet et factorum et dictorum exploratores, ne aliter eos appellem. Isidorum evocat, moderate interrogans, an ea ita se haberent : non negavit Isidorus, reique totius administrationem fassus est. Quo ille audito, scenam mutat : et qui paulo ante in interrogatione moderatus ac lenis apparuerat, momento post audito Isidori responso totus intumuit, mutata subinde fa-

cie. Et cum paululum quievisset, ut canis qui clam mordet, post menses duos convocato clero, profert chartulam præsente Isidoro, dicens : Hanc accepi ante decem et octo annos, Isidore, adversus te : et quoniam valde occupatus eram, rem silentio tradidi : nunc vero alias chartas quærens, hanc de te chartulam inveni. Contra hanc institue defensionem : illa autem chartula continebat accusationem Sodomitici criminis. Ad hæc Isidorus Theophilo respondit, defendens se; concedamus hoc verum esse, et a te acceptam esse chartulam, et tibi excidisse. Nonne aderat qui libellum dedit; ut denuo ille a te reposceretur? Ad hæc Theophilus. Sed non aderat puer, navigabat enim in mari. Et Isidorus : non aderat tunc ut dicis, Papa, post navigationem nonne affuit? non secundo? non tertio anno? et nunc si adest, jube hominem sistere se. Ad hæc Theophilus, quem ipsa veritas contemptibilem redditura erat, rem in alium diem rejicit; et juvenem quemdam pollicitationibus multis demulcens, ad accusationem contra Isidorum instruxit, datis ipsi, ut aiunt, quindecim aureis, qui statim eos matri affert. Illa autem, partim metu inconniventis oculi eos non accepit, partim legum timore perculsa : cogitans nequando Isidorus calumnia appetitus, ad præsidem provinciæ provocaret. Isidorum convenit, atque ipsi totam tragœdiam fatetur, ei ostendens aureos, quos a sorore Theophili mercedis loco accepisse se dicebat adversus Isidorum innocentem. Et illa quidem cum ob multa, tum præcipue ob eam causam, meritis pœnis persolutis moritur, chirurgo mamillas ejus curante. Interea Isidorus domi manebat, Deum orans. Puer autem partim leges veritus, partim asperiorem Theophilum conjectans, si scopo excideret, ad Ecclesiam utile propugnaculum confugit, altari adhærens. Ita Theophilus, silente justitia, Isidorum Ecclesia eliminat, cum

execranda divulgasset, injustitiam gravitate prætexens. Deinde timens Isidorus, ne tandem graviori ira instigatus Theophilus, saluti suæ insidias meditaretur (nam ad hæc usque etiam progredi solet, ut aiunt) cursu petit montem Nitriæ ad monachorum ordinem, ubi commoratus fuerat adolescens. Et in cella sua sedens, precabatur, patientissimum Deum interpellans. Super his indecoræ et incertæ victoriæ sibi conscius Theophilus, mittit litteras ad vicinos Episcopos: et jubet quosdam e primariis a monte, et ab interiori eremo expelli, eosque præcipuos monachos, minime addita causa. Qui monachi cum senioribus Alexandriam cum descendissent, orabant Theophilum, causam ut diceret, ob quam condemnati ejectique essent. Ille autem sanguinolentis oculis draconum instar intendens, torvum taurino more intuebatur; modo quidem lividus, modo pallidus, modo autem amare subridens, ab immodica ira abreptus, Ammonio, viro grandævo, omophorium manibus ipse suis injicit in collum, cum malis ejus plagas inflixisset, et pugnis nares ejus cruentasset, inclamans his vocibus: Hæretice, anathematiza Origenem, cum nihil esset propositum de Origene præter postulationem, Isidori causa. Talis enim ira est, veluti canes, cæca et dicta et facta parit. Igitur sic sanguine aspersi, et sine responso reversi ad sua monasteria propositum vitæ institutum persequebantur, scripturarum scientia ingenium acuentes, per quas salus acquiritur, illius insaniam eo curantes minus, quod nullius mali sibi conscii essent. His non adquiescens Theophilus, mittit ad vicinos Episcopos, et adversus monachos cogit concilium, neque ad defensionem vocatis ipsi, nec facta illis dicendi potestate, tres viros et præcipuis excommunicat, veritus simul contra multitudinem pœnam decernere, prætexens dogmatum perversitatem, et quos plusquam Episcopos honoraverat

ut magistros, propter vitam, doctrinam, et ætatem, eos non puduit appellare præstigiatores, eo quod erga Isidorum optime affecti essent. Et post excommunicationem, ex ipso monte instruit homunculos quinque, qui nunquam in cœtu Seniorum eremi steterant, et indigni erant, piget dicere, qui vel ostiarii essent. Et hunc quidem ordinat Episcopum, viculo præficiens, cum civitatem non haberet (etenim sine ullo pudore illas novitates audebat, se alterum Mosem vocans) illum vero Presbyterum, et tres alios Diaconos ordinat, qui non erant Ægyptii, sed e diversis locis. Erat enim unus eorum Libys, alius Alexandrinus, alius Pharanites, alius vero Paraleotes. Quam ob causam ejus vano labori consenserunt, cum nullum præmium e patria sperandum haberent. Eos itaque subornat, ut libellos darent adversus tres illos senes. Et falsæ accusationis verba ipse contexuit, cui unum id isti contulerunt, ut subscriberent. Deinde, acceptis ab eis libellis coram Ecclesia, ingreditur ad Augustalem, et contra istos supplicem libellum apud eum nomine suo deponit ipse, Ægyptiæ diœceseos Pontifex, adjunctis falsæ accusationis libellis, petitque ut militari manu expellantur ii homines ex universa Ægypto. Accepto igitur in speciem milite, una cum mandato, sceleratorum multitudinem congregat, qui circa potestates versantur ad omnia parati, et repente monasteria noctu invadit; cum prius pueros, qui secum erant, vino ingurgitasset. Et primum quidem illorum fratrem Dioscorum, sanctum Episcopum, qui erat ex illo monte, jubet throno ejici, tractum a servis Æthiopibus, iisque fortasse nondum baptizatis; sibi vindicans ejus parœciam, quam a Christi adventu habebat civitas Dioscori. Inde prædatur montem, monachorum reculas junioribus prædam addicens. Expilatis cellulis, inquirit tres illos quos in puteum demiserant, imposita ori putei storea. Cum autem

eos non invenisset, eorum cellulas sarmentis incendit, combustis una libris omnibus veteris ac novi Testamenti, aliisque optimis codicibus, et puero uno, sicut oculati testes dixere. et sacra Eucharistia. Cum autem impotens ejus ira paululum deferbuisset, Alexandriam repetit, locum fugæ dans sanctis illis viris : qui sumptis statim melotis suis in Palæstinam profecti, Æliam adventant. Cum iis egressi sunt; præter Presbyteros et Diaconos illius montis trecenti optimorum monachorum : alii vero per diversa loca dispersi sunt. Secessum eorum non ferens obliqui cursus coluber, rursus contra eos Theophilum suscitat; qui ira succensus litteras exarat ad Episcopos Palæstinæ : Non oportebat, inquiens, vos præter voluntatem meam in civitates vestras hos recipere : sed quoniam ignari id fecistis, vobis ignosco. In posterum igitur cavete, ne illos aut in Ecclesiasticum aut in privatum aliquem locum admittatis : Deum esse se non dicens tantum, sed etiam præ immodica arrogantia imaginans. Illi multa necessitate acti, cum in alia ex aliis loca migrarent, tandem in Comitatum veniunt; ubi divina manu ad curam potentium agendam Joannes collocatus erat Episcopus; atque ad ejus genua provoluti, orabant succurreret animabus calumniam passis, et devastatis ab iis, qui id potius quam benefacere consuevissent. Stetit Joannes; atque ut vidit quinquaginta electorum hominum canitiem, sacris laboribus tinctam et ornatam : veluti Joseph, fraterni amoris acri dolore stimulatus, in lacrymas effusus est : percunctans ex eis, quisnam aper de silva aut singularis ferus huic fœcundissimæ viti invidisset. Illi autem : Sede Pater, et nobis medere non mediocriter vulneratis a Theophili Papæ furore : si tamen poteris vulnerum nostrorum tumores ad cicatricem perducere. Nam si et ipse nos negligis, Theophili seu reverentia seu timore ductus, ut alii Episcopi, nihil jam

reliqui nobis ſit a vobis, nisi ut Imperatorem adeamus, et prava illius facta in contumeliam Ecclesiæ exponamus. Si ergo Ecclesiasticæ tibi existimationis cura est, nobis annue, ipsique persuade, ut nobis nostrum in Ægypto domicilium concedat : qui nihil peccavimus, neque contra legem Servatoris, neque in eum ipsum. Ad hæc Joannes sperans facile se Theophili adversus eos odium demutaturum, libenter negotium arripit; admonens eos ut apud omnes religioso silentio adventus sui causam tegerent, donec ipse, inquit, misero ad fratrem Theophilum. Et dato eis in Ecclesia dicta Anastasia hospitio ad requiescendum, ipse quidem non suppeditabat quæ ad usum illis necessaria erant : sed religiosæ mulieres victum ipsis subministrabant, et ipsi quoque nonnihil conferebant ex opere manuum. Contigerat autem sub id tempus ut Clerici quidam Theophili Constantinopoli adessent, magistratuum qui regendæ Ægypto designabantur, promotiones præmercantes, et benevolentiam Theophilo conciliantes in perniciem eorum qui illi minime placebant. Hos igitur ad se accitos Joannes percunctabatur, an præsentes monachos novissent. Illi candide de ipsis testimonium perhibuere, dicentes Joanni : Et novimus eos, et vim magnam perpessi sunt. Ac si placet, Domine, spiritalem eis communionem impertire noli, ne offendas Theophilum : in cæteris benignum te præbe; hoc enim te ut Episcopum decet. Si Joannes eos quidem ad communionem non admisit : Theophilo autem scribit, orans : In hoc mihi ut filio et fratri gratificare, hosce viros amplectitor. Ad hæc Theophilus, gratiam quidem negavit Joanni : mittit autem quosdam ad contentiosas verborum pugnas exercitatos, de quibus superius diximus : et monet, dent illi libellos precum, quos more suo ipse dictaverat, qui continebant apertum quidem mendacium, amictum vero varia et multiplici

calumnia eorum quæ sunt invisibilia; cum nihil haberet unde eorum vitam calumniaretur; facitque ut in palatio quasi præstigiatores digito monstrarentur. Monachi ut viderunt se non solum Theophilum non placare, sed in majorem iram impellere, dum multos intercessores ad illum mittunt; insuper paratos se esse dicentes falsam omnem doctrinam anathematizare : supplices libellos Joanni offerunt, diversa Theophili tyrannidis genera denotantes, adjunctis quibusdam capitulis, quæ pudet coram simplicioribus dicere, ne eos a credendo deterream, fortasse etiam apud perfectiores fidem non inventurus. Rursus et per se ipsum, et per illos Episcopos, hortatur eos Joannes, ut desinant ipsum accusare ob molestiam quæ ex hujusmodi judiciis nasci solet : et scribit Theophilo : Eo desperationis homines ejusmodi devenere, ut scripto te accusent. Cæterum quod tibi videtur rescribe. Non enim me audiunt, ut a Comitatu discedant. Ob ejusmodi scripta totus ira incensus Theophilus, ab Ecclesia excludit fratrem monachorum Dioscorum Episcopum, qui in Ecclesia senuerat : et ad Joannem Episcopum scribit : Arbitror equidem non ignorare te Canonum Nicænorum decretum, quo sancitur, ne Episcopus litem extra fines suos judicet : si autem ignoras, disce, et a libellis adversus me abstine. Nam si judicari me oporteret, ab Ægyptiis Episcopis judicandus sum, non a te qui septuaginta quinque dierum itinere hinc abes. Accepta lectaque ea epistola Joannes, eam quidem penes se servavit : monachis autem partis utriusque ea dixit quæ ad pacem erant. Quibus auditis, exasperata est utraque pars, illa quidem ut tyrannide oppressa; altera vero quod absque Theophilo facultatem non haberet ineundæ pacis, cujus jussu dederat libellos calumniis plenos. Sic Joannes dato eis responso, eos ab sua cura et cogitatione dimisit. Post hæc monachi qui

injuria affecti fuerant, recedentes, libellos grandes et verbosos componunt : monachos quidem, tanquam calumniatores, accusantes; adversus Theophilum vero, ne quid aliud dicam, ea inscribentes quæ erant Theophili, et quot et quanta quisque noverat. Cumque libellos obtulissent Augustis, Imperatricem adeunt in Martyrio sancti Joannis, orantque, ut adversariorum quidem monachorum libellus apud Præfectos examinaretur, Theophilus vero vel invitus adesset, et coram Joanne judicaretur. Admissa est postulatio, quæ hoc responsum tulit : Ut Theophilus volens nolens exhibitus per Magistrum, coram Joanne causam diceret; Monachi autem ex partibus Theophili ut sibi constarent in his quorum sanctos senes accusaverant, aut calumniatorum pœnas subirent. Sic igitur Alexandriam missus est Elaphius, qui nunc ex Principibus est, ut Theophilum adduceret : reliqua responsi Imperialis Præfecti exsecuti sunt. Cum accusatio examinaretur et in incertum desineret, leges quidem instabant gladium renudantes : miseri autem illi eventum veriti, dilationem petunt usque ad Theophili adventum, quippe qui ipsos subornasset et supplicationes dictavisset. Ita Officiales eos in carcerem conjiciunt usque ad adventum Theophili, nolentes in tali causa vades accipere. Et horum quidam moriuntur nonnulli in vinculis diu demorati ob adventus Theophili tarditatem : alii vero post adventum Theophili, qui rem pecunia facilem reddiderat, in postrema interrogatione, tanquam calumniatores, Proconnesum a Judicibus relegati sunt. Sic adveniens Theophilus veluti scarabæus fimo onustus pulcherrimarum rerum quæ in Ægypto sunt et in ipsa India suavissimum odorem pro fœtida invidia spargens sexta hora, quinta sabbati Constantinopolim venit, nautis circumplaudentibus, infamem referens gloriam, de qua multo ante dixit Apostolus :

«quorum gloria in confusione ipsorum[1]:» addens, «qui »terrena sapiunt:» et hospitatur in tentoriis injustorum, fugiens Ecclesiam : oblitus Davidici illius : «Elegi abjectus »esse in domo Dei mei, magis quam habitare in taberna»culis peccatorum[2];» sed ab Ecclesia eum arcebat sua conscientia. Commoratus igitur tres septimanas, neque cum Joanne Episcopo congressus est, ut solent Episcopi, neque omnino accessit ad Ecclesiam : verum assidue interdiu et noctu contendebat novum odium veteri accumulans, ut Joannem Episcopum non solum Ecclesia expelleret, sed ipsa vita privaret, partim largitione auri contra veritatem superstitiosos e potentibus redimens, partim lautioribus epulis gulæ deditos sibi mancipans, partim blanditiis et spe majoris dignitatis sui similes impostores e clericis in suas partes abducens. Istos cum sine funiculo voluptatibus colligasset omnes, veluti seductor quidam dæmon, animorumque judicium fascinasset : ad fabulæ ministerium dæmoniacam personam quæsiit : quam quidem etiam est assecutus. Nam cum Diaconi duo a Joanne Episcopo ejecti essent ex Ecclesia ob enormia scelera, horum ille levitate abusus, persuadet ut libellos adversus Joannem dent; pollicitus eos in locum ministerii sui se restituturum : erat autem eorum crimen, hujus quidem adulterium, illius vero homicidium; quod et præstitit. Nam post exilium Joannis eos in loca sua reposuit, cum scilicet libellos dedissent, quos ille ipse dictaverat; nihil quidem veri continentes, præter hoc unum, quod admonebat, ut omnes post communionem aquam aut pastillum degustarent, ne cum saliva aut pituita aliquid e symbolo sacramenti præter voluntatem expuerent : quod primus ipse faciebat, et eos qui vellent ad religionem ac reverentiam erudiebat. Acceptis libellis, coit in ædibus Eugra-

[1] Philip. III, 19 — [2] Psal. LXXXIV. 10.

phiæ cum Severiano, Antiocho, Acacio, et reliquis Joanni infensis propter modestas ejus admonitiones. Solebat enim beatus ille exemplo Pauli et publice et privatim honestum et decorum edocere, præsertim tales assidue increpans: Quid ætate jam anus, etiam corpus repubescere cogitis? cincinnos veluti meretriculæ gerentes in fronte, contumelia afficientes etiam honestas reliquas, et decipientes eos qui vobiscum loquuntur, idque viduæ. Congregati autem quærebant quomodo judicium ordirentur. Unus vero ex iis qui aderant, suggessit: darent libellos Imperatori, et Joannem vel invitum ad confessum traherent. Id igitur fit sicut olim apud Judæos, auro omnia prona et facilia reddente. Eramus quadraginta Episcopi cum Joanne Episcopo, sedentes in triclinio Episcopii; stupentes quomodo reus, et propter impia crimina solus ad Comitatum venire jussus, cum tot Episcopis advenisset: quo pacto Principum et Magistratuum sententias subito commutasset, plerisque de Clero in pejus perversis. Cæterum admirantibus nobis, Dei spiritu afflatus Joannes omnibus dixit: Orate fratres, et si amatis Christum, nemo mei causa Ecclesiam suam deserat: «Ego enim jam delibor, et tempus » resolutionis meæ instat[1], » juxta Paulum cujus ea sunt verba. Et multas perpessus afflictiones, vitam, ut video, relicturus sum. Novi enim Satanæ insidias, eo quod non amplius sustineat pondus meorum adversus ipsum sermonum. Ita misericordiam consequamini. In orationibus vestris memores estote mei. Incredibili igitur mœrore correpti, alii quidem lacrymabantur, alii vero egrediebantur e confessu, oculos et sacrum caput atque facundum ac beatum ejus os deosculabantur, in lacrymas effusi et singultus. Cum vero eos obsecrasset Joannes, ut ad confessum redirent, huc illuc volitantes, veluti apes circa alvearia

[1] 2 Timoth. IV, 6.

obstrepentes : Sedete, ait, fratres, et flere desinite, eo amplius me emollientes : « Mihi enim vivere Christus est, » et mori lucrum[1]. » Nam percrebuerat illum securi percussum iri ob nimiam loquendi libertatem : Et si meministis, memorias vestras replicate quod semper vobis dixerim : Via est vita præsens, cujus læta atque molesta pertranseunt. Et mercatus est præsens sæculum : emimus, vendidimus, et discedimus. Num meliores sumus Patriarchis, Prophetis, Apostolis, ut nobis hoc vitæ immortale permaneat? Tunc quidam ex iis qui aderant, ejulans dixit : Sed lamentamur orbitatem nostram, Ecclesiæ viduitatem, sacrarum legum eversionem, ambitionem eorum qui non timent Dominum, et Ecclesiæ gubernacula invadunt, omni ope destitutos pauperes, et doctrinæ penuriam. Cum autem digito indice palmam sinistræ manus percussisset, (consueverat enim Christi amans Joannes, cum esset cogitabundus id facere) se alloquenti ait : Sufficit, frater, ne plura loquere, sed quod dixi, Ecclesias vestras ne dimittite. Neque enim a me incœpit prædicationis munus, neque in me desiit. Nonne mortuus est Moyses? et non inventus est Jesus? Nonne decessit Samuël? et non unctus est David? Vitam reliquit Jeremias, nonne extitit Baruch? Assumptus est Elias, nonne prophetavit Elisæus? Paulo amputatum est caput, nonne reliquit Timotheum, Titum, Apollo et alios innumeros? Post hæc verba, Eulysius Episcopus Apameæ in Bithynia, ait : Necesse est nos Ecclesias nostras obtinentes cogi et communicare et subscribere. Dixit sanctus Joannes : Communicate quidem, ne scindatis Ecclesiam, sed nolite subscribere : nullius enim facinoris mihi conscius sum, propter quod deponi meruerim. Hæc cum ita sese haberent; nunciatum est astare qui a Theophilo missi essent. Jubet eos introire, ingressos

[1] Philip. I, 21.

interrogat, cujus gradus essent : dicunt, Episcopi. Ille orat sedeant, et dicant cujus causa adsint. Illi autem dicunt : Has solummodo schedulas legendas habemus : jubete igitur illas legi. Jubet Joannes legi. Tum isti imperant Theophili puero ut dictata illa legeret : et legit. Textus autem erat ejusmodi : « Sancta Synodus ad » Quercum congregata, » (locus est sic dictus trans mare, Rufini suburbanum, in quo erant congregati) « Joanni. » (omittebant id quod erat, « Episcopo). » Solet enim ferme obcæcatus animus non recte cernere, sed ea sibi imaginari quæ affectus ipsi suggerit. « Libellos accepimus adversus te, infinita crimina conti- » nentes. Adesto igitur, tecum adducens Sarapionem et » Tigrium Presbyteros : iis enim opus est. » Erant autem qui ad eum venerant, Dioscorus et Paulus, qui nuper in Libya ordinati fuerant, juvenes. Lectis chartulis, qui cum beato Joanne erant Episcopi, contradicunt, denunciantes Theophilo per tres Episcopos, Lupicinum, Demetrium et Eulysium; et Presbyteros duos, Germanum atque Severum, omnes quidem viros sanctos et fide dignos. Noli res Ecclesiæ subvertere, nec Ecclesiam scinde propter quam Deus in carnem descendit. Si autem inordinate Nicænos Canones subvertis trecentorum decem et octo Episcoporum, et extra limites litem judicas : tu transito ad nos in urbem optimis legibus fundatam, non provocans more Caïni Abelem in campum, ut nos te prius audiamus. Habemus enim adversus te libellos septuaginta capitum, manifesta piacula continentes : et plures sumus quam tua Synodus, Dei gratia congregati non ad eversionem Ecclesiæ, sed in pace. Tu enim tricesimus sextus es ex unica provincia : nos vero sumus quadraginta e diversis provinciis, inter quos sumus etiam septem Metropolitæ. Et consentaneum est ut minor numerus a majori atque potiori secundum Cano-

nes judicetur. Habemus enim et epistolam tuam, per quam mones Coepiscopum nostrum Joannem accusationem extra limites non debere admittere. Unde legibus Ecclesiasticis parens, accusatores tuos ora, ut ab accusando te desistant, aut accessu et perfugio ad Joannem. Ad hæc permotus Joannes, Episcopis quidem suarum partium dixit: Vos, quod vobis videtur, significate. Cæterum me oportet ad ea quæ mihi delata sunt rescribere. Theophili autem partium Episcopis hæc rescripsit: Ego an quis contra me dicendum aliquid habeat, hactenus omnino nescius sum. Si quis vero adversus me dixerit, et adesse me vultis; manifestos inimicos meos, qui ex sua negligentia erga me male animati sunt, ex conventu vestro ejicite. Neque de loco contendo, in quo judicium subire me oportet; etsi id maxime in civitate fieri oportuit. Sunt autem quos rejicio, Theophilus; quem revinco dixisse et Alexandriæ et in Lycia: in comitatum proficiscor, ut Joannem deponam. Id autem verum est, ex eo quod postquam accessit, neque me allocutus est, neque mecum communicavit. Qui igitur ante auditionem hostiliter se gessit, quid post judicium facturus est? Similiter et Acacium coarguo, qui dixerit: Ego illi ollam condio. De Severiano et Antiocho quid attinet dicere, quos citis excipiet divina justitia, quorum temerarios conatus etiam sæcularia theatra canunt? Igitur si revera adesse me vultis, quæso eos quatuor, si quidem ut judices, ex consessu ejicite; sin ut accusatores, judicio sistite, ut sciam quomodo me ad certamen instruam, an ut contra adversarios, an ut contra judices: et omnino veniam non solum ad vestram charitatem, sed et ad quamvis orbis terrarum synodum. Scitote ergo, si decies millies ad me miseritis, nihil amplius ex me vos audituros. Illis egressis, venit statim Notarius habens rescriptum Imperatoris, qui inserta erat

supplicatio Episcoporum petentium ut Joannes invitus ad judicium sisteretur, eumque ad judicium urgebat. Post factum Notario responsum, prodierunt duo Presbyteri Joannis, Eugenius quidam qui Heracleæ Episcopatum conspirationis mercedem acceperat, et Isaacius monachus, ne quid aliud dicam; dicentes : Scripsit tibi Synodus; Transi ad nos, ut objecta crimina diluas. Ad hæc Joannes per alios Episcopos renuntiavit : Quonam tandem ordine judicatis, qui neque inimicos meos ejeceritis, et me per Clericos meos accersatis? Illi autem arreptis Episcopis, alium verberibus affecerunt, alterius vestes concerpserunt, alteri ferreas catenas collo circumposuere, quas sancto Joanni paraverant; ut sic conjectus in naviculam in ignotum locum amandaretur, Dæmone illos veluti leones efferante. Et beatus quidem cognito impudenti eorum consilio se ipsum cohibuit. Illi generosi scilicet, confectis dicis causa actis, araneæ tela infirmioribus, decernunt adversus Joannem, cujus vultum ne viderant quidem, neque vocem audiverant, longo tempore contextam malitiam uno die terminantes. (Dæmoniaca enim audacia cohiberi non potest, nec consilium admittit.) Et missa ad Imperatorem relatione, sic orsi sunt. Quoniam quorumdam criminum accusatus Joannes, et sibi conscius noluit adesse, leges talem deponunt : quod et ipse subiit. Libelli autem etiam læsæ Majestatis crimen continent. Jubebit igitur Pietas vestra eum vel invitum ejici, et pœnas læsæ Majestatis dare; quandoquidem in hæc inquirere nobis non licet. O ter miseri! quæ cogitatis et facitis, ea vos pudet exequi, non Deum sed homines veriti aut pertimescentes. Erat crimen læsæ Majestatis convicium in Augustam, ut ipsi retulerunt, quod eam vocasset Jezabel. Et illi quidem mirabiles viri, ipsum gladio truncatum cupientes videre, sic retulerunt. Verum Deus

absconditam eorum malitiam patefecit, et Principum cor emollivit; ut Danieli Babylone contigit. Illic enim leones cicurati sunt, parcentes Danieli : homines autem efferati, non parcentes Prophetæ. Et pudore affecit Deus homines præter naturam efferatos, per animalia præter naturam cicurata. Sic ab Ecclesia expulsus est Joannes, misso ad id Comite cum militari manu, non secus ac ad prælium adversus barbaros. Ejectus venit in prædiola ad Prænetum Bithyniæ. Una vero dies intercesserat, cum plagam quamdam in regio cubiculo fieri contigit. Eo perterriti, paucos post dies Joannem revocant per domesticum Notarium, eumque suo throno reddiderunt. Ita Theophilus cum Ægyptiis suis fuga salutem quærit. Cives enim eum quærebant ut in mare demergerent. Post duos menses cum a plaga tantillum respirassent, denuo adversus Joannem fremunt : nec habentes unde speciose ordirentur, mittunt Alexandriam ad talium artificem Theophilum, scribentes : Aut rursus accurre adversus Joannem dux futurus; aut si plebem reformidas, nobis modum quemdam suggere, unde sumamus exordium. Ad hæc Theophilus ipse quidem non venit, memor quomodo effugisset : misit autem miserabiles tres Episcopos, Paulum, Pœmenem, et alium recens ordinatum. Cum iis misit et quosdam canones quos adversus beatum Athanasium Ariani conflaverant : ut ejusmodi canonibus utentes, Joanni lites necterent, quod post depositionem per se rediisset. Audax enim natura est Theophilus, præceps, temerarius, et admodum contentiosus. Nam nihil est quod ipsi sub aspectum venerit, quod citius quam par est impatienter non appetat, in se ipso neque judicium neque deliberandi moram sustinens. Irrationabili autem impetu abreptus, inordinate ad ejus approbationem fertur : et decretæ sententiæ firmiter insistens, pertinaciter et contentiose

obsistit cunctis qui voluerint contradicere : contendens semper ut judicium suum atque sententia vincat et obtineat. Quod certe etiam fecerunt, qui ingenium ejus norant. Nam convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, et Phrygia universis Metropolitanis et Episcopis, Constantinopoli eos congregant. Illi cum venissent, juxta Canonum ordinem communicarunt cum Joanne, ne eadem quæ prius committerent. Quod ubi rescivere Principes, ægre tulerunt eorum cum Joanne communionem. Et Theodorus quidem, Tyanorum Episcopus, vir ornatus, intellecta conspiratione ex his quæ ad ejus aures venerant, ne Theophili temeritatem sequeretur, insalutatis relictis omnibus Ecclesiam suam repetiit, longum vale dicens Comitatui, suamque provinciam pietatis muro permuniens, ad finem usque in communione fidelium Romanorum perseverans ; de quibus Paulus testatur : « Fides vestra in » universo mundo annuntiatur [1]. » Pharetrius autem, Episcopus Cæsareæ quæ est ad Argæum, supra modum formidans, ut larvas pueruli, sua civitate ne egressus quidem per litteras cum adversariis Joannis consentit, quamvis non vocatus in medium, inepte in episcopatu sese gerens, meliorum inscitia. Denique Leontius, Ancyræ Galatiæ Episcopus, conjunctus est cum Ammonio, Episcopo Laodiceæ adustæ, et combustam reddidit Ecclesiam. Hi non solum victi Principum minis, sed e contrario Imperialium donorum spe decepti, in secunda Synodo improbam sententiam Acacio et Antiocho suggerunt, ut valeret Theophili non juridicum judicium, et nullomodo locus daretur Joanni defensionis, allegatione canonum a Theophilo missorum, quos composuerant quadraginta de Arii communione, qui sic habent : Si quis Episcopus aut Presbyter jure aut injuria depositus, per se redeat ad Eccle-

[1] Rom. I, 8.

siam absque Synodo, talis non habeat amplius locum defensionis, sed absolute expellatur. Et hic quidem canon ut impius ab impiis editus, in Sardicensi Concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus, atque Græcis abrogatus est, ut melius me ipse nosti, o magni nominis Theodore, quando Liberius aut Julius, Constantis principatu, Athanasium in communionem admisit, et Marcellum Galatam, propter quos et hic canon factus fuerat. Ammonius tamen et Leontius, par admirabile, conjuncti Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonensi, ac Severiano, ingressi sunt ad Imperatorem, undituri evocandos esse ex parte Joannis decem Episcopos, (erant autem plures quadraginta,) ad conciliandam canonibus auctoritatem; aliis quidem contendentibus orthodoxorum eos esse, aliis autem Arianorum esse demonstrantibus. Ingressi autem Elpidius, Episcopus Laodiceæ Syriæ, senex et mente et canitie, atque Tranquillus, suadebant Imperatori non oportere indicta causa ejici Joannem. Neque enim prius depositus fuerat, sed ejectus a Comite: neque per se redierat, sed jussu tuæ pietatis, misso ad id Notario. Et quos nunc proferunt canones, hæreticorum eos esse ostendimus. Cum autem Joannis adversarii inordinate altercari persisterent, alii quidem contentiori voce, alii tumultuoso pectoris motu impudenter agitati coram Imperatore: canonum scientissimus atque observantissimus Elpidius, modica facta quiete, veluti malacia, leniter Imperatori dixit: Imperator, ne diutius mansuetudinem tuam vexemus, sed unum id fiat. Subscribant fratres nostri Acacius et Antiochus, ejusdem esse se fidei ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos proponunt: et soluta controversia est. Imperator animadversa propositionis simplicitate, subridens dixit Antiocho: Nihil isto mihi videtur utilius. Erat autem omnium quæ acta sunt

29.

insons Imperator, aliis mutantibus quæ bene constituta erant. Vertigine igitur acti, atque in se conversi qui cum Severiano erant, instar aquæ instabilis, ob id quod fuerat prudenter ab Elpidio dictum, et Imperatoris judicio comprobatum, obticuerunt facie livescente. Angustiis tamen loci constricti, etiam nolentes promittunt subscribere. Sic egressi, promissum quidem non implent, utpote involuntiarum; metuentes ne vincerentur : machinabantur autem quo pacto expelleretur Joannes. Dum hæc sic atque alia aliter geruntur, novem aut decem menses præterierunt, cum Joannes Episcopus adjunctis quadraginta duobus Episcopis conventus ageret, et populus magna cum animi alacritate ejus doctrina frueretur. Solet enim vanæ gloriæ expers animus, in afflictionibus jucundiorem et potentiorem sermonem effundere. Interea effloruit Dominicum jejunium, instar veris post annum adveniens. Ingressus igitur privatim cum suis Antiochus, sic de Joanne Imperatori locutus est, tanquam is jam victus esset, ut imminente Pascha juberet ejici. Imperator cum ab illis urgeretur, iis utpote Episcopis fidem necessario adhibuit. Qui enim vere Presbyter aut Episcopus est, mendacium non novit. Ea enim nomina cœlestis regionis sunt : cum sit Deo nihil antiquius, nihil quod vigilantius inspiciat. Nam Deus in omnia inspicit et contemplatur. Igitur Episcopus aut Presbyter, ut nominum sic et rerum particeps esse debet. Joanni ergo denuntiat Imperator ut Ecclesia egrediatur. Ille renuntiat : Ego a Deo servatore accepi Ecclesiam hanc, ut curam geram salutis populi, nec possum eam relinquere. Si autem id vis, (ad te enim civitas pertinet) vi me ejicito, ut deserti ordinis excusationem habeam, tuam auctoritatem. Ita cum verecundia quadam mittentes ex palatio, eum expulerunt, jubentes interim ut in domo episcopali maneret, divinæ iræ eventum ali-

quem expectantes : ut si quid ipsis triste accideret, citius illum Ecclesiæ redderent, et Deum placarent : sin minus, ut rursus insidias struerent, veluti Pharao Moysi. Interea venit magni sabbati dies, quo Servator crucifixus expoliavit infernum : rursumque illi denuntiant, ut Ecclesia egrederetur. Rescribit ille quæ consentanea erant. Cæterum veritus Imperator diei sanctimoniam et motum civitatis, accersit Acacium, et Antiochum, ipsis dicens : Quid facto est opus? videte ne non recte consulueritis. Tunc generosi illi et supra modum magnanimi dixerunt Imperatori : Imperator, in caput nostrum sit Joannis depositio. Ultimum subsidium, qui cum Joanne erant Episcopi quadraginta, sacri jejunii diebus numero pares, adierunt Augustum atque Augustam in Martyriis, orantes cum lacrymis ut Christi Ecclesiæ parcerent, maxime propter Pascha et propter eos qui regenerandi erant cum jam catechizati essent, ut sacerdotem suum ea reciperet. Non auditi sunt super ea re : ita ut sanctus Paulus Episcopus Cratiæ, imperterrita fiducia diceret : Eudoxia, Deum time, tuorum te liberorum misereat : neque viola sanctam Christi solemnitatem sanguinis effusione. Reversi igitur quadraginta Episcopi, in diversoriis suis pervigilarunt, alii cum lacrymis, alii cum mœrore, alii denique insuperabili stupore mentis detenti, prout unumquemque suus affectus regebat. Joannis tamen Presbyteri qui Dei timorem habebant, in publico lavacro quod Constantianas vocant convocatis populis, vigilias agebant; alii scripturas divinas legentes, alii catechumenos baptizantes, ut par est propter Pascha. Hæc eadem pravæ mentis atque impostores Antiochus, Severianus et Acacius ad patronos referunt, rogantes ut populi ab ejus loci conventu arcerentur. Renuit is qui tunc Magister erat, dicens : Nox est, atque ingens est multitudo : ne quid temere fiat.

Respondit Acacius : Nemo in Ecclesiis mansit, et timemus ne forte Imperator Ecclesiam ingressus, et neminem inveniens, sentiat populi erga Joannem benevolentiam, nosque ut invidos condemnet, præsertim cum ipsi dixerimus, neminem omnino esse, qui libenter Joanni adhæreat utpote homini infido. Ita Magister eis contestatus quæ eventura erant, tradit illis Lucium quemdam, Gentilem, ut dicebatur, rectorem numeri Scutariorum, mandans ut moderate Ecclesiam ingressus populum convocaret. Profectus ille et non auditus, rediit ad Acacium, populi ardorem et frequentiam indicans. Post hæc illum suppliciter orant, aureis verbis deprecantes, adjunctis etiam promissis majoris processus, ut impediret Domini gloriam, præcipientes ei ut vel oratione persuasos populos ad Ecclesiam adduceret, vel vi turbatos impediret ne festum celebrarent. Hic ergo subito assumptis secum Clericis ex parte Acacii egressus est secunda vigilia noctis ad id propter quod missus erat. Nam in eos qui populum in partibus nostris usque ad primum galli cantum detinebant, derepente noctu impetum fecit, ipse tirones habens, districtos gladios gestantes instar Esaü quadringentos, egregie impudentes, cum indicibus clericis et militibus, insolenter ut lupus, coruscante ferro multitudinem perrumpens, penetrat usque ad sanctas aquas, ut prohiberet eos qui initiabantur sacramento Dominicæ resurrectionis. Et in Diaconum procaciter illisus, symbola effudit: Presbyteros vero grandævos fustibus in capite feriens, sacrum fontem cruore conspersit. Tunc videre erat Angelicam illam noctem, in qua etiam Dæmones corruunt perterriti, in labyrinthum conversam. Nudæ enim mulieres cum viris metu mortis aut turpitudinis, turpi fugæ se dabant, indecorum cursum præferentes. Alius manu vulneratus abibat plorans, alius virginem trahebat conscissis

vestibus; omnes autem deprædantes sacra vasa, sibi rapiebant. Sic Presbyteri et Diaconi qui capti erant, in carcerem detrudebantur : qui autem in populo erant honorati, urbe regia pellebantur. Deinde edicta alia super alia per compita proponebantur, varias minas continentia; nisi quis cum Joanne communionem abnegaret. Cum hæc maxime fierent, et plura iis qui dicebantur Episcopi in publico molirentur : conventus tamen eorum qui doctorem suum aut potius qui Deum amabant, non minuebatur; sed ut in Exodo legitur, quanto magis occidebant, tanto plures fiebant. Die sequenti egressus Imperator ut sese exerceret in vicino campo, vidit agrum circa Pemptum seu Quintum, non consitum et candentem, et stupefactus aspectu coloris nuper baptizatorum, (erant enim ad tria ferme millia) satellites rogat, quinam esset illic congregatorum cœtus. Illi autem mentiti, dicunt hæreticorum esse, ut iram Imperatoris excitarent. Re cognita, statim hujus rei ministri et invidiæ patroni, atrociores e sequacibus a tergo summittunt, ad auditores dissipandos, et doctores comprehendendos : qui illuc profecti, denuo paucos e clericis, plures vero e laïcis corripiunt. Tum Theodorus ait : O beatissime Pater, cum tam multi essent ut Neophytorum numerus ad tria millia procederet : quomodo in potestatem paucorum militum devenere, eorum cœtu disjecto? Episc. Illud neque paucitatis indicium, neque zeli nullius argumentum; sed religionis præstantia, et curæ doctorum demonstratio, qui assidue pacificas mentes dirigebant. Theodorus autem ait : Optime dicis : neque enim decebat ut qui prudentiam et mansuetudinem a beato Joanne edocebantur, insipienter atque tumultuarie ipsum defenderent et vindicarent. Episc. Cum hæc tibi placeant, ne sermonem, quæso, interrumpe, quem pessima facta pepererunt. Solent enim ut plurimum a

factis sermones gigni. Cum clericis igitur et laïcis qui detenti erant, comprehensæ sunt virorum nobilium conjuges. Sunt et quibus rapti maforles, aliis inaures cum ima parte aurium simul detraxere. Adeo ut cum videret Eleutheri cujusdam uxor opulentissima, relicto maforte, et veste ancillari assumpta, cursu civitatem petierit, ut pudicitiam suam servaret. Erat enim profecto decora specie ornata et eleganti forma. Hunc ergo in modum impleti variorum magistratuum carceres mutabantur in Ecclesias. Et hymni quidem atque oblationes mysteriorum in carceribus peragebantur : flagra vero et cruciatus et horribilia juramenta in Ecclesiis certatim adhibebantur, ut anathematizarent Joannem, qui ad mortem usque cum Diaboli malitia depugnabat. Quinto porro die a finita Pentecoste, Acacius, Severianus, Antiochus atque Cyrinus Imperatorem adeunt, et nobis, inquiunt, a Deo constitutus es Imperator, nemini subjectus, et omnes tibi subditos habens; licet tibi quod lubet facere. Ne sis Presbyteris mitior, nec Episcopis sanctior. Diximus tibi coram omnibus : In caput nostrum Joannis depositio esto. Ne igitur homini uni ut parcas, nos omnes perde. Judaïcis verbis, fortasse et factis, subdole persuaserunt id Imperatori. Sic Imperator misso Patricio Notario, hæc Joanni denuntiat : Acacius, Antiochus, Severianus, et Cyrinus, condemnationem tuam in caput suum conjecerunt. Igitur ubi res tuas Deo commendaveris, egredere Ecclesia. Ita Joannes Episcopus post apertam ac minime adumbratam jussionem, ex Episcopio discedens cum Episcopis, dicit omnibus : Venite, oremus, et Angelo Ecclesiæ valedicamus. Lætus quidem ob res ipsas, mœrens autem ob populi mœrorem. Protinus quispiam ex religiosis proceribus hæc Joanni significat : Quandoquidem Lucius, vir audax et facie impudens, paratus est in publico lavacro cum militibus suis,

si forte contradicas aut differas, vel invitum te trahere atque expellere, plebs autem civitatis commovetur, festina clam egredi, ne te defendens populus, cum militibus pugnam committat. Tunc Joannes cum lacrymis aliquos ex Episcopis osculatus, reliquos enim osculari non sinebat dolor, vale dixit cæteris in sacrario : Manete, inquiens, hîc interim, ut profectus modicum quiescam. Ingressus autem baptisterium, Olympiadem vocat, quæ ab Ecclesia non discedebat, simul et Pentadiam et Proclam Diaconissas, et Silvinam beati Nebridii uxorem, quæ viduitatem suam honestate ac modestia decorabat; atque eis dicit : Venite, o filiæ, audite me. Quæ ad me attinent, finem ut video habent : cursum meum consummavi, et forte vultum meum non amplius videbitis. Hoc unum est, quod rogo, ne qua vestrum a solita erga Ecclesiam benevolentia avellatur; et quicumque reluctans fuerit ad ordinationem deductus ex consensu omnium, non id ambiens, ei tanquam Joanni caput vestrum submittite : non potest enim Ecclesia esse sine Episcopo. Ita misericordiam consequamini, et memores estote mei in orationibus vestris. Illæ lacrymis perfusæ ad ejus pedes advolvebantur. Tunc innuens cuidam e venerandis Presbyteris ait : Tolle eas hinc, ne populum perturbent. Sic igitur paululum retentæ, visæ sunt acquiescere; et sic abiit in partem Orientalem; (nihil enim apud illum erat Occidentale.) In Occidentali autem parte, ubi est magnum Ecclesiæ vestibulum, jumentum cui solebat Joannes insidere, stare ante portam jussit, ut populum ea ex parte expectantem abs se dimoveret. Una cum eo egressus est Angelus Ecclesiæ, solitudinem Ecclesiæ non ferens, quam principatus nequam et potestates fecerant, speciem theatri iniquitatum exhibentes. Erat enim ut in theatro sibilus impiorum explodentium et irridentioum, Judæorum ac

Gentilium immodice deridentium ac subsannantium: ut autem in carcere plagæ et in viscera illisi cruciatus a militibus: et omnium mentis virium distentio, cum ob ablatum doctorem, tum ob blasphemiam in Deum. Ubi enim peccatorum fit remissio, ibi sanguinis fiebat effusio. Post illam autem inenarrabilem atque inexplicabilem caliginem, flamma e media sede in qua solebat Joannes sedens, veluti medio in corpore cor, membris cæteris Domini eloquia interpretari, visa, verbi Dei interpretem requirebat; quo non invento sedem depascebatur: in altum arborescens per catenas ad tectum usque serpsit, atque viperæ instar ventre exeso, ad posteriora ædificii Ecclesiæ ferebatur, Deo mercedem injustitiæ veluti definitam ad id pœnam reddente, ad correptionem et admonitionem eorum qui nesciunt resipiscere aspectu malorum divinitus immissorum. Non solum autem eam ob causam, sed ut feræ illius Synodi monumentum relinqueret. Nec id mirum de Ecclesia, cum Senatum qui apud exteros dicitur, multis passibus dissitum ex adverso Ecclesiæ ad meridiem, ignis ille interjectam populi multitudinem pontis instar sapienter prætergressus, pessumdederit, non prius partem Ecclesiæ vicinam, ne damnum illud vicinitati ascriberemus: sed partem palatio Imperatorum proximam, ut rei miraculum sapienter id a Deo factum esse probaret. Videre enim erat inter duos igneos montes, illæsos populos ad sua negotia commeantes. In hunc igitur modum ignis circumvolans et inundans tanquam mare violento austro jactatum, veluti signo dato progrediens, vicinas circumquaque ædes citra discrimen corripuit, et soli ædiculæ in qua sacrorum vasorum reposita erat copia, pepercit: aurum non reveritus aut reliquam argenti supellectilem, sed ut ne locum mentiendi calumniatoribus daret adversus justum, quasi ipse pulcherrima quædam sibi vindicasset. Ita ignis

agitatus retrorsum se reflectebat, pervestigans invidiam eorum qui hæc perpetrarant ad revincendam Theophili insaniam, in eo quod ob sacra vasa Joannem ejecisse se comminiscitur. Ac nullius quidem anima periit in tali ac tanto tumultu; non hominis, non animantis. Cæterum sordes ibi sceleste conversantium ignis virtute abluebantur ab hora sexta ad nonam: tribus diurnis horis multorum annorum opere deleto. Diac. Et hæc dum fierent, Pater, ubi tandem erat beatus Joannes, aut reliqui Episcopi? Episc. Episcopi quidem reliqui, alii inclusi detinebantur, alii trahebantur, alii autem delituerunt. Porro Joannes una cum Cyriaco et Eulysio vinctus in Bithynia detinebatur a Præfecti militibus, supplicium minitantibus ob incendium Ecclesiæ. Postea Cyriacus et Eulysius cum reliquis Clericis vincti adducti, atque innocentes pronuntiati, dimissi sunt. Sanctus autem Joannes, ad reliquam fiduciam qua semper antea usus fuerat, hanc quoque ultimam adjecit, scribens eis hæc verba: Etsi in aliis non dedistis mihi locum defensionis, saltem in rebus Ecclesiæ audiar, an auctor sim, ut dicitis, ejus incendii. Ita ne in eo quidem auditus, noctu diuque per milites ducitur in desertissimum Armeniæ oppidulum, Cucusus id est, ab Isauris obsessum, ut trucidaretur. Arsacius autem, frater beati Nectarii, substitutus est in locum Joannis, magni sacrorum interpretis; homo pisce magis mutus, et rana rebus agendis minus idoneus. Aliquando enim et actio ipsa loquitur, cum sui ipsius causa, bonum opus factum fuerit. Ille cum ad quatuordecim menses vitam suam protendisset, mortuus est; violato suo in Evangelia juramento. Quippe fratri suo Nectario juraverat, nullius unquam episcopatus ordinationem admissurum se, quando Nectarius exprobravit ipsi quod noluisset Tarsensi Ecclesiæ præfici, quasi mortem ipsius specularetur. Fuit causa

perjurii, primum quidem vana gloria, propter quam ambiebat, ut ita dicam, nuptias uxoris fratris sui; deinde pudor increpationum ipsi a fratre prophetice factarum. Huic Arsacio sufficitur Atticus e Presbyteris, omnium adversus Joannem molitionum artifex. Qui cum videret neminem Orientalium Episcoporum secum communicare, et ne civitatis quidem populum, propter ea quæ tam nefarie atque injuste in Joannem ab ipso acta erant: expers cum esset sacrarum scripturarum, perfecit ut Imperialibus rescriptis cogerentur ii qui cum ipso non communicabant. Rescriptum autem contra Episcopos, tales minas habebat: « Si quis Episcoporum non communicat Theo» philo, Porphyrio, et Attico, Ecclesia quidem ejiciatur; » et a propriis facultatibus abigatur. » Hinc alii qui bonorum onere prægravati erant, etiam inviti cum ipso communicant: alii vero pauperiores et in fide sana infirmiores, donorum quorumdam pollicitationibus ad communionem adducebantur. Alii genere et possessionibus et patria et corruptibili gloria atque corporum vexatione insuperhabitis, animi nobilitatem fuga custodiebant, Evangelicum illud in memoria habentes: « Si vos in hac civitate perse» quantur, fugite in aliam[1]: » et illud Proverbiorum sibi dicentes: « Non proderunt substantiæ in die iræ[2]. » Profecti alii quidem Romam, alii ad montes, alii autem in Ascetarum monasteria, a Judaïca iniquitate servabantur. Edictum vero adversus Laïcos hæc continebat: « Qui in » dignitatibus essent constituti, suo honore et dignitate » excederent, milites cingulum amitterent. Reliqua plebs » atque opifices gravi auri pondere multati, subjacerent » exilio. » Cæterum et hæc fiebant; et preces a bonis et probis magna cum afflictatione sub dio peragebantur, amore Servatoris qui dixit: « Ego sum via et veritas[3]. »

[1] Matth. x, 23. — [2] Prov. xi, 4. — [3] Joan. xiv, 6.

Et rursus : « Confidite : ego vici mundum. » Ac beatus quidem Joannes Cucusi moratus annum unum, plurimos Armeniæ pauperes pavit, non tam pane, quam verbo. Invaserat enim per id tempus magna fames regionem illam. Cum autem et ob id ipsi inviderent illi fratricidæ, Arabissum eum transferunt, variis vexationibus subjicientes, ut vitam tandem relinqueret. Et illic rursus non mediocriter virtutibus splendescens, (non potest enim civitas abscondi supra montem posita, neque lucerna splendide lucens ligneo modio contegi) excitavit, veluti ex ignorantiæ somno, ad sermonis divini lucem ex omni vicina regione eos qui gravi infidelitatis sopore oppressi erant. Porro vehementius invidiæ flamma accensi Severianus et Porphyrius, ac quidam alii Episcopi Syriæ, ut ipse illinc quoque transferretur, moliuntur. Nam gravis ipsis erat non solum in prosperis quæ putantur rebus, sed multo magis in adversis. Ignorabant scilicet tentationum naturam : neque meminerant divini ad Apostolum in afflictionibus oraculi : « Sufficit tibi gratia mea, virtus enim » mea in infirmitate perficitur[1]. » Videntes enim Antiochenam Ecclesiam in Armeniam migrasse; et illinc rursus Antiochiæ jucundissimam Joannis philosophiam prædicari, optabant vel vitam abrumpere, his narrationibus veluti flagris torti. Hujusmodi est bonorum hostis invidia : adeo ut clerici qui eos sequebantur, cum id viderent, mirabundi dicerent : Videte mortuum terribilem, vivos victoresque terrentem. ut pueros terrent larvæ. Papæ! ii qui sæcularibus potestatibus atque Ecclesiasticis opibus succincti sunt cum potestate et cum rerum imperio, Sacerdotem, solum, extorrem, corpore infirmum, exulem timent, et pallent titubantes. Cum igitur non possent amplius serpentem casa conditum retinere, mittentes ad

[1] 2 Cor. XII, 9.

Comitatum, rursus rescriptum acrius obtinent cum mulcta: intra breve tempus ut transferretur Pityuntem, locum regionis Tzanorum desertissimum, ad litus Pontici maris situm. Milites autem Præfecti Prætorio qui eum ducebant, per viam eum maxime urgebant, dicentes id habere se in mandatis; tanquam si mortuus esset in itinere, ad majores gradus evehendi. Et unus quidem ex iis de præsenti militia minus sollicitus, nonnihil humanitatis quodammodo furtim ostendebat. Alter autem usque adeo crudelis erat atque atrox, ut blanditias quæ sibi ab occurrentibus fiebant, ut sancto parceret, injurias reputaret : illud unum curans ut mala morte Joannes enecaretur. Cum enim imber esset vehemens, nihil curans egrediebatur; ita ut et per dorsum et per pectus aquarum rivi decurrerent. Ingentem rursus solis æstum pro deliciis habebat, cum nosset eo beati Joannis caput, Elisæi instar calvum, vexari. Cæterum in urbe aut vico ubi balneorum solatium erat, ne momento quidem infelix ille permittebat Sanctum morari. In his omnibus ad menses tres difficillimum illud iter faciens sanctus, veluti sidus coruscans perstabat; habens corpusculum ut pomum in supremis ramis a sole rubens. Cum autem Comanis appropinquassent, pontis instar ea prætergressi, extra muros in martyrio quinque aut sex millibus dissito manserunt. Eadem ipsa nocte apparuit ei loci illius martyr, nomine Basiliscus, qui Episcopus Comanorum cum esset, martyrium passus est Nicomediæ in Bithynia, sub Maximino, una cum Luciano Presbytero Antiocheno, dicens : Macte animo, frater Joannes : crastina enim die una erimus. Prædixerat quoque, ut aiunt, et ibi permanenti Presbytero : Para locum fratri Joanni : venit enim. Oraculo fidens Joannes, sequenti die oravit milites ut ad horam quintam usque ibi permanerent. Illi vero non auditis ejus precibus, inde abscesserunt, confectis

circiter triginta stadiis, rursus ad martyrium unde discesserant, redierunt, cum graviter ille sese haberet. Sic igitur reversus, candidas vestes, vita quam duxerat dignas, requirit; exutusque prioribus, eas sibi jejunus induit, omnibus ad calceamenta usque mutatis : atque reliquas præsentibus distribuit. Et sumptis Dominicis symbolis, coram astantibus ultimam orationem facit. Et cum dixisset more suo, « Gloria Deo propter omnia, » et ultimum Amen obsignasset, extendit speciosos pedes, qui cucurrerunt ad salutem eorum qui elegerant pœnitentiam, et ad reprehensionem illorum qui peccata copiose excoluerant. Quod si ejus reprehensiones nihil improbis profuerunt, causa non est imbecillitas doctoris libere loquentis, sed impudentia hominum, qui eas non sustinuerunt. Appositus ad patres suos, et abjecto pulvere, ad Christum transiit, ut scriptum est : « Venies autem ad sepulchrum tuum, » tanquam frumentum maturum, quod tempore suo metitur : impiorum autem animæ immaturæ morientur[1]. » Tanta autem multitudo Virginum, Monachorum, et qui sanctitatis testimonium habebant, aderat e Syria, Cilicia, Ponto atque Armenia; ut plerique putarent quasi dato signo eos advenisse. Pollinctus igitur ad sepulturam, et festa celebritate honestatus, velut victor athleta, una cum Basilisco sepelitur in eodem martyrio. Ad hæc Theodorus miratus, interrogabat, scripturæ verbis usus. Cum scriptum sit, aiebat : « Non aberrabis a narratione seniorum. » Nam et ipsi a patribus didicerunt[2]. » Dic nobis lubenter quæ caussa fuerit, cur solus ille cibum sumeret, et an vere solus, ut aiunt, ederet. Episc. In confesso quidem est quod solus ederet. Sed nollem, lepidissime Theodore, quæ sunt gulosorum infantium, quæsivisse te. Vir enim cum sis, virorum virtutes exquirere debes : quemadmodum

[1] Job. v, 26. — [2] Eccle. viii, 9.

esset intrepidus, qualis esset in pecuniis, in temperantia, in mansuetudine et justitia, in eleemosyna, prudentia atque fortitudine, in oblivione vel memoria. Non enim cibus Deo nos commendat, neque si ederimus, neque si non ederimus, sed cognitio cum actione operans. Ipse vero solus edebat, ut ex parte novi, has ob causas. Primum quidem vinum non bibebat ob capitis calorem; nisi forte per æstum rosaceo uteretur. Secundo, quia stomachus ejus ob quamdam infirmitatem inordinatus erat, ita ut edulia bene præparata, ipsi injucunda viderentur; et requireret alia quæ non adessent. Deinde aliquando edere obliviscebatur, ad vesperam usque differens; partim curis Ecclesiasticis occupatus, partim divinis contemplationibus abstractus. Contendebat enim ut nihil divinarum scripturarum sibi impervium esset. Talia autem aut inediam, aut levem cibum amant. Porro mos est convivis, nisi quis cum ipsis sudet, aut sorbeat, aut indecenti risu cachinnetur, summis digitis tepidum poculum gestans, mensæ comitatem in maledictum vertere. Ad summam autem, ut puto, et verissime, valde parcus erat erga convivas luxuriosos : sacrilegium ratus sumptus qui in tales fierent : simul et œconomis furandi occasiones præcidens, ne decuplarent pretia opsoniorum in brevibus, necessitates pauperum sibi vindicantes. Præterea civitatis multitudinem considerans, videbat, aut omnes Honoratos debere se tali honore dignari, ut Christi dispensatorem, aut nulli rem illam præbere. Respiciens quoque et ad mensæ tumultus et ad magnitudinem impensarum, exhorruit rem illam, longum valedicens ejusmodi maledictis; illud de Actibus Apostolorum sibi succinens : « Viri fratres, non » licet nobis ministrare mensis, sed constituamus viros re» ligiosos ad hoc opus; nos vero vacemus prædicationi et

»orationi[1]. » Quemadmodum enim equus Circensis qui stadium decurrere amplius non potest, ad molam relegatur, infinitum circulum gyrans; sic ad virtutis sermones pigrescens doctor, mensam quasi retia ad captandos homines prætendit: atque utinam saltem esurientibus, et egenis; unde licet benedictionem Domini lucrari: « Esu» rivi, et satiastis me[2]. » Sed non divitibus, ut bene audiat, aut marcescibilis gloriæ causa, aut ut vicissim ab illis invitetur: aut si nihil istorum, ut non male audiat; immemor maledictionis Domini dicentis: « Væ vobis, cum vobis » benedixerint omnes homines[3]. » Non dixit pauperes, sed homines. « Similiter enim faciebant falsis prophetis patres » eorum. » Non quæramus igitur ut vanæ gloriæ cupidi, o Theodore, falsi Prophetæ gloriam. « Venit enim Joannes, » neque manducans neque bibens in via justitiæ; et di» cunt, Dæmonium habet: Venit filius hominis mandu» cans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax, et vini potor, » Publicanorum amicus et Peccatorum[4]. » Diac. Non ut omnino vituperem, optime pater, aut insecter talem vitæ severitatem, hanc interrogationem interposui exactæ narrationi tuæ. Sciebam enim et ex ipsa fama et ex scriptis ejus quæ ad nos pervenerunt, et ex homiliis aut epistolis, viri illius propositum: sed ut ejus proposito comperto, rem illam æmularer. Quis enim adeo omni ex parte stolidus est, ut ignoret majus esse detrimentum ex mensa quam lucrum, nisi opus sit in necessitate Sanctos hospitio excipere? Episc. Hæc et ego dixi, veritatis amantissime Theodore, non extenuans virtutem Patrum nostrorum, maxime hospitalitatis. Ex virtutibus enim cæteris quæ ad pietatem tendunt, ea una est per quam domini Patriarchæ, alius quidem servatorem Deum convivam nactus est,

[1] Act. Apoc. vi, 2. — [2] Matth. xxv, 35. — [3] Luc. vi, 26. — [4] Matth. xi, 18.

alter Angelos hospites habuit, alius quidem filium in senectute, alter vero salutem e Sodomis cum filiabus mercedem nacti : de quibus et Apostolus ait, excitans nos ad imitationem, « Hospitalitatis ne obliviscamini; per eam » enim quidam Angelos hospitio receperunt vel nescien» tes[1]. » Oportet autem hospitum susceptorem, et prudentiam serpentis habere, et simplicitatem columbæ, duobus Domini dictis obtemperantem. Huic : « Omni petenti te » tribue[2]. Et huic : Non omnem hominem introduc in do» mum tuam[3], » ne lupum pro ove admittens, aut ursum pro bove, damno lucrum permutes. Primo autem locum probare debet, in quo constitutus est, an desertus, an frequens : deinde ingenium suum, an possit absurdos mores tolerare : tunc dignoscere qui beneficio affici debet, an dives sit, an pauper, an sanus, an infirmus : an cibo egeat, an vestibus : his enim actuosa misericordia occupatur. Beatus enim Abraham, non Consules, non Duces, non præcellentes hujus terreni sæculi viros excepit hospitio, apud quos essent equi camo aut fræno coruscantes, aut sarabara ære sonantia superbiæ strepitum de longe eructantia : sed desertum habitans locum, eo convenientes excipiebat. Qui autem desertum transibant, aut propter virtutem abibant ad Patriarcham, aut propter mendicitatem, quæ ultima paupertas est. Paupertas enim medium est inter excessum et defectum : excessum quidem divitiarum, defectum vero mendicitatis. Similiter vero et Lot deteriorem quovis deserto urbem habitans, jure excipiebat adventantes hospites ob improbos mores incolarum. Porro si quis civitatem optime moratam habitans, qualis Constantinopolis, in qua omnes sunt hospitum susceptores, superfluo forte quis e Presbyteris, relicto prædicationis ministerio, examinandis opsoniorum brevibus vaca-

[1] Hebr. XIII, 2. — [2] Luc. VI, 30. — [3] Sirach. XI, 29.

ret, oblitus sui; cauponem pro doctore se reputans, et aquosis cogitationibus puram et meram cognitionem abolens cum acquisitione prophetici probri : « Caupones » tui miscent vinum aquæ[1]. » Nam quanto magis infirmis vinum aqua præstantius est, tanto doctrina hospitalitatem superat. Hæc enim hominibus sui temporis prodest, illa vero et posteris. Et hæc quidem præsentes solummodo lucratur, illa vero et absentes : præsentes quidem lingua, absentes vero per scripta. Talis fuit in carne Servator, qui panibus quinque hominum millia pavit, non in civitate, sed in deserto. Qui lingua quidem et præsentes docuit, orbem vero terrarum salvavit per scripta evangelia. Tales enim sunt sermones eorum maxime qui Spiritu sancto pleni sunt. Neque mireris, Theodore, si quis esurientem cibis impleverit, sed si quis ab aliqua ignorantia animum cujuspiam liberarit. Qui enim ventrem alienum pascat aut gratis aut pecunia, aut pane aut oleribus, facile invenitur. Qui autem verbo animam nutriat, is difficile quidem invenitur : inventus autem, aut non creditur, aut vix creditur, malis spiritibus semper animarum saluti obsistentibus. Hanc verbi doctrinæ famem supplicii loco immittere minitans Dominus Deus, dixit Prophetæ : « Inducam super » eos famem ; non famem panis vel aquæ, sed famem au» diendi verbum Domini[2]. » Et in sensibili quidem fame, licet relicta civitate aut regione quæ fame oppressa est, in aliam fugere : sicut sancti Patriarchæ e Palæstina in Ægyptum descenderunt. De mentis autem fame, quæ non aliunde Ecclesiis supervenit quam penuria doctorum, rursus alius Propheta dixit : « Circumibunt ab Oriente ad Oc» cidentem quærentes verbum Domini, et nullatenus in» venient[3]. » Quod autem bonum a doctrina non provenit? Quid vero non molestum ab intempestivo cibo aut convivio

[1] Isaï. I, 22. — [2] Amos. VIII, 11. — [3] Ibid. 12.

non exoritur? Morbi, rixæ, contumeliæ libidinis, et quæ illa subsequuntur. Quando Eva ejecta fuit ex paradiso? nonne quando audiit serpentem, et comedit ex ligno, non contenta ordinario cibo. Quando Caïn fratricidii piaculum commisit? nonne quando e primitiis gustavit primus, gulæ suæ præcipua reservans. Quando filii Job mensam extemporale sepulcrum nacti sunt? nonne cum comedissent et bibissent. Quando Esaü benedictione privatus est? nonne cum cibo inescatus servivit ventri. Quando Saül regno excidit? nonne cum pulcherrimas oves præter legem comedit. Quando autem populus Israël Deum irritavit? nonne cum Ægyptiam concupiebat mensam, carnes et lebetes a Doctore requirens. Ophni et Phinees filii Heli quare una hora occisi sunt in bello? nonne quia rapiebant fuscinis carnes sacrificii e lebetibus. Jacob vero ille vituperabilis quando recalcitravit? nonne cum impletus erat, impinguatus, incrassatus et dilatatus. Quando autem Sodomitæ præter naturam libidine veluti œstro perciti sunt? nonne cum continuis conviviis mentem corruperant, qui memorantur per contumeliam ab Ezechiele dicente : « In » abundantia vini, et satietate panis lasciviebant ipsi[1], » id est, civitas; « et filiæ ejus, » id est, vici qui semper civitatis consuetudinem sequuntur. Temperantiæ autem cogitatio quando a populo illo vetere defecit? nonne quando in accubitis consenuerunt, Propheta exprobante : « Qui » comedunt hœdos de gregibus, et vitulos de armento lac- » teolos, bibentes percolatum vinum, primis unguentis » delibuti, lascivientes in cubilibus suis, et nihil afficieban- » tur super contritione Joseph[2]. » Quos infelices Esaïas pronuntiavit? nonne qui ad convivium diluculo surgebant, ita dicens : « Væ qui surgitis mane, et siceram sectamini, » qui manetis ad vesperam. Vinum enim comburet eos.

[1] Ezech. xvi, 49. — [2] Amos. vi, 4.

» Nam cum cithara et psalterio vinum bibunt. Opera autem » Domini non respiciunt[1]. » Quando sacerdotes Beli a Daniele confusi sunt? nonne cum cinis ipsos per cibos et potus deprehensos coarguit. Et quid attinet me dicere de iis qui latam viam ingredi elegerunt, et angustam vituperant? Sufficit mihi Servatoris sermo ad revictionem eorum qui nidores sectantur. Qui innominatum divitem, splendide quotidie epulantem in hac vita, ostendit micas et guttas pauperis Lazari concupiscentem, nec iis fruentem. Inspiciamus autem et cœtum Sanctorum veterum, et tandem discamus quo doctrinæ charactere usi sunt, an vitæ sanctimoniæ et rectæ doctrinæ, an conviviorum et epularum. Primus Enoch fide translatus est, an convivio? Deinde Noë orbis terrarum genus fide servavit in ligno, quando terrenus hic mundus purgabatur, an ab assiduis conviviis et impuris operibus, an jejunio et oratione? Nonne ut parum a tali tempestate poculorum quiesceret, ignominiam illius et non decus prædicant Scripturæ? Beatus Abraham quinque reges Sodomorum superavit, an cibo et potu? recuperato etiam Lot. Et Theodorus ait: Si Abrahamum adducis in medium, audias igitur et illud a me. Dicet enim tibi quivis, quod fide quidem hostem vicit, Deum autem mensa cepit, ut prius ipse exposuisti. Episc. Papæ! quod Abraham Deum mensa cepit, nonne omnes relicta fide et virtutibus cæteri convivia studiose sectabimur? Nihil discrepantes a cauponibus aut stabulariis, qui lucri causa ob id ipsum publicam viam obsident. Et virgines igitur quæ et corpore et spiritu sanctæ esse student ad gloriam Dei, quoniam Maria Christum genuit, et ipsæ pariant. Si enim sic fecerint, nihil a meretricibus differunt. Nam si Doctores propter Abraham mensas instruunt, et virgines propter Mariam pariant.

[1] Isaï. v, 11.

Apage sis, honoratissime, ut quæ bene tempore suo aut acta sunt aut fiunt, contumelia afficiamus. Nam profecto cujusque conscientia quod expedit, dictat. Deinde Jacob luctator abstinentia, an convivio bona Laban tulit? qui dicit : « Factus sum solis adustus æstibus et gelu noctis, ac » recessit a me somnus[1]; » nihil aliud petens in oratione quam panem et vestes, dicens : « Si dederis mihi panem » ad edendum et vestimentum quo operiar, omne quod mihi » dederis, decimam ex eo dabo tibi[2], » non dixit, mensis impendam. Dei interpres et fidelis ille servus Moyses quali instructa mensa populum congregavit in monte, quos crateres, quæ pocula habebat? Qui petram virga veluti emulsit ob populi infidelitatem, qui sexcenta millia hominum regebat, legis tabulas portabat ad emendationem populi, an phialas perlucidas, an porcorum sumina, an aves phasidos, an pisces ex pelago, an vinum percolatum e Tyro, et lautos panes apponens iis qui instituebantur, an doctrinam. Diac. Sed respondebit quis tibi ad illa, Pater : et mihi da manna et aquam illam, et nihil amplius requiro. Episc. Ecquis ille est adeo morosus qui spiritali doctrinæ manna sensibile fluxamque aquam præferat? Deinde Samuël populi doctor, qui cum viginti quinque annos in Armathem quievisset, quem aliquando mensa, non autem doctrina, avertit ab idolis? Quando vero Rex simul et Propheta et Psaltes, delicatam instruxit mensam? qui dicit : « Cinerem tanquam panem, manducabam, et » potum meum cum fletu miscebam[3]. » Elias Thesbites, universalis jejunii auctor, annos tres et menses sex inediam lurconibus, præter eorum voluntatem, apparavit. Quali mensa a peccato liberavit? Quos autem habebat coquos? nonne corvi opera quotidianum accipiebat panem? Sapiens Daniel, et futurorum oculatus testis, qua mensa

[1] Gen. xxxi, 40. — [2] Id. xxviii, 20. — [3] Psal. ci, 10.

Assyrios erudivit? nonne jejunio, et oratione draconem interemit, et Belem evertit, leonumque ora obturavit, et Regi persuasit ut patrios Deos abnegaret, et Deum qui vere est, confiteretur? Quibus epulis, quibus cupediis, usus est Prophetarum cæterorum chorus aut Apostolorum? Nonne erant doctores? nonne ipsis totius mundi cura concredita fuerat? nonne illorum sumus successores? annon eorum imitatores nos esse vult Scriptura? eorum moribus adhærentes, ut Paulus docet, dicens : « Quorum » intuentes exitum conversationis, imitamini fidem[1]. » Quæ bellaria habebat in deserto pœnitentiæ præco Joannes Baptista, qui ad se venientibus non modo non paravit prandia, sed et occursum ipsum, cum increpatione, amarum præbebat? Non solum enim inquinatam eorum conscientiam severo aspectu quatiebat, sed et ipso habitu, multoque magis verbo, veluti gladio, animarum abscessus secabat. « Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere » a ventura ira? Facite igitur fructus dignos pœnitentiæ[2], » neque soli baptismo innitimini, aut quod estis filii Abrahæ. Quid enim gentium doctor, circumcisionis destructor, ut Circumcisionem fidei stabiliret, vas electionis Paulus invenitur prorsus curam omittere mensæ, qui ejus rei debitor erat, et debebat gentes, utpote incredulas, per mensam sibi adjungere? Quid ille scribit Timotheo[3], Episcopo Ephesi? vaca mensæ apparatui, an lectioni, adhortationi, doctrinæ : quibus in rebus omnium maxime impiger erat et intentus beatus Joannes. « Importune, opportune, » insta[4], » dicens: « Argue, increpa, obsecra, » nemine ipsum increpante, eo quod duo quidem aspera et unum lene, idque forsan parce adhiberet. Illud enim, « Argue, in- » crepa, » licet sint valde acerba, in illo « Obsecra, » et non « Blandire. » Id quippe scite factum, acerbius est volupta-

[1] Hebr. XIII, 7. — [2] Luc. III, 7. — [3] 1 Tim. IV, 16. — [4] 2 Tim. IV, 1.

riis, atque abjectæ mentis hominibus quibusvis gravioribus increpationibus. Ibi enim fortasse indignatione quadam obsistens animus increpationem, quæ fit, non sentit. Illis vero sensim et paulatim moderatis cum veritate verbis, quasi a lento igne sensibiliter combustus dissecatur. Qua de re autem ipsum admonet? de conviviis et epulis, an de tribulationum severis sermonibus, dicens : tu enim nosti meam vivendi rationem, quam ordinavi, et institutum, ut omnia ad gloriam Dei faciam, persecutiones in redarguendo errore, an alicubi mensæ fit mentio? Rursus Tito, Episcopo Cretæ, videamus quid scribat. De cibo et potu, an de increpationibus et doctrina? dicens : « Hujus rei » gratia reliqui te Cretæ, ut quæ desunt, emendes[1], et illis » persuadeas non aliter docere, neque attendere fabulis et » genealogiis interminatis[2], » reprehensionum quoque adjiciens modum : « Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, » ventres pigri[3]. » Dicant nobis ventris servi, et mensarum gigantes, et muliercularum accipitres, qui Joannis abstinentiam reprehendunt, licet revolverint Vetus et Novum Testamentum, ubi invenerint convivium in laude positum : nisi forte apud alienigenas, idque ad firmandum fœdus, eo quod lege convivii feræ et barbari cicurantur. Quando vero convivia peccati occasio non extiterunt? Quid autem dico, peccati? forte et majoris idololatriæ et fratricidii, sicut scriptum est : « Sedit populus manducare et bibere, » et surrexerunt ludere[4]. » Erat autem ludus ebrietatis soboles. « Venite, faciamus Deos qui nos præcedant[5]. » Qui enim vino commoti erant, mobiles Deos quærebant, cum immobilem, et non incedendo omnia complentem, reliquissent. Quid autem dicit Propheta? « Labia Sacerdotis » meditabuntur[6] » convivia : quiacœnas, et prandia exqui-

[1] Tit. I, 5. — [2] I Tim. I, 4. — [3] Tit. I, 16. — [4] Exod. XXXII, 6. — [5] Ibid. I. — [6] Malach. XI, 7.

rent ab eo. An quia « Labia Sacerdotis custodient legem, » atque ex ore ejus sermonem exquirent : quia Angelus » Domini est, » et non coquus. Et turris illa in Chalane quando ædificata est? ante vinum, an post vinum? nonne cum vino? Quando Noë, plantato palmite, primus probrum demessuit? Si ita res se habet, non propter potum, aut plantationem, sed propter excessum. Quando Joseph venditus a fratribus? An quando in pascendis ovibus occupabantur? an cum opimas jugulantes oves, atque edentes in otio, invidiam adversus ipsum in convivio moliebantur? Ubinam Joannis Baptistæ caput in disco obtulerunt meretriculæ? in cœtu sapientiæ? an in convivio impietatis? Beatus Paulus bibens et comedens ad mediam usque noctem protrahebat sermonem; an jejunus et docens, atque Deum ignorantes ad fidem adducens? Ipse autem summus Pastor et Doctor et Magister Jesus Christus, humani emendator erroris, ubinam in civitate reperitur comedens, nisi tempore Paschæ, quod erat mysteriorum complementum? Quid autem et sollicitis discipulis invenitur dicere? de cibis, an de lectione? « Operamini, inquiens, non pereuntem, sed permanentem cibum [1]. » Dicat igitur cum Domino præclarus Joannes : Convivium meum est verbi doctrina et distributio, in quam etiam electus sum propter populi salutem. Neque enim Deo cibus nos commendat, neque si comedamus, neque si non comedamus. Ea est enim consuetudo gentium, mensis decipere quos inescaverint, cum rationibus persuadere aliter non potuerint, dicentium : « Edamus et bibamus; cras enim morimur [2]. » In quos Apostolus acriorem increpationem intorquet, dicens : « Ne decipimini. Corrumpunt mores bonos colloquia prava. » Colloquia prava appellans, verba quæ circa ejusmodi res versantur. DIAC. Sincere quidem et perdocte

[1] Joan. VI, 27. — [2] 1 Cor. XV, 23.

huc usque locutus es, et ita se res habet. « Væ enim qui » dicit dulce amarum, et amarum dulce. Væ qui ponit » lucem tenebras, et tenebras lucem[1]. » Sed dicet quis : Ne nos quidem dicimus ipsum ejusmodi mensis deditum esse debere. Immodica enim illa profusio, voluptatis occasio est; et nimia parcimonia, segnitiæ et tenacitatis demonstratio. Potuit enim et solos Episcopos vocare, et ex his præsertim religiosiores : et si minus hos, saltem proprium clerum : imitans Dominum vescentem cum duodecim Apostolis. Episc. Valde consentanea respondisti, hominum veracissime : siquidem passi fuissent Clerici cum Joanne prandere, qui post horam et post diem interdum edebat ; ipsi vero multo cum apparatu tantas epulas quam celerrime sectabantur. Absurdum erat cibos infirmorum aut pauperum, eorum qui sani erant, intemperantiæ impendere. Quænam porro lex illa est, discipulos magistro præcipere, ab infirmis curari medicum, aut a vectoribus regi gubernatorem? Cum medicus semper curet infirmos, et præceptor corrigat discipulos, et navis gubernator quod utile est, navigantibus procuret. Et medico quidem atque gubernatori obtemperantes, qui sub illis sunt, vitæ causa dolorem omnem ac molestiam ferunt, quorum et successus incertus est. At vero adversus præceptorem rerum optimarum, qui morbos et infirmitates abigere solers est, et voluptatum decumanos fluctus superare exercitatus, effrænato isti ore insurgunt, illotis, ut aiunt, pedibus, omnia miscentes. Etsi enim ille se mensis devovisset, an tot magistratibus et honoratis sufficere poterat, tam magnam civitatem habitans, singulis, aut propter benedictionem, aut propter inopiam, aut propter gulam, apud illum vesci postulantibus? Ubi autem locum habuisset Dei meditatio, populi procuratio, scientia Scripturarum, sollicitudo vi-

[1] Isaï. v, 20.

duarum, virginum solatium, infirmorum curatio, afflictorum auxilium, errantium conversio, contritorum cura, carcere detentorum visitatio? Cæterum quomodo effugisset exprobratoriam illam Dei maledictionem, qua exprobrat apud Ezechielem : « Væ pastoribus, qui se ipsos pas» cunt, et oves non pascunt[1]. » Quæ erraverat, non reduxistis : quæ perierat, non requisistis : infirmum non visitastis : contritum non obligastis : et quæ pinguis erat, mactantes, comedistis. De quibus dicit Paulus : « Sustinetis » enim, si quis vos in servitutem redigit; si quis devorat; » si quis accipit[2] : » et lanis quidem induti estis. Oves autem non pascitis. Et in Jeremia, de pigris pastoribus dicit : « Pastores multi corruperunt vineam mihi[3]. » Ait Diac. Poterat eos quoque certo tempore curare, et ecclesiasticarum rerum curam habere, ne in eo male audire videretur, qui in cæteris magnus erat. Episc. Hoc nempe est, quod in Sacerdote requiritur, videre ne male audiat, seu potius ut largiter sermonem præbeat, curam, zelum, atque reliquum sacerdotalem affectum. An ignoras, venerande Theodore, injusto maledicto beatitudinem a Domino definitam, qui cum aliis benedictionibus dixit : « Beati » estis, cum vobis exprobraverint, et dixerint omne male» dictum adversus vos[4]. Væ autem vobis, quando vobis be» nedixerint omnes homines : secundum enim ea faciebant » Prophetis patres eorum[5]. » Quomodo autem os in divinis eloquiis exercitatum, et auris divina oracula audire assueta, mensæ loquacitatem tolerasset, Domino dicente : « Nemo » potest duobus dominis servire[6]. » Deinde : « Non potestis » Deo servire et Mamonæ. » Quæramus igitur quid sit Mamona, ne forte inveniamur non duobus dominis servire, sed soli mamonæ : Mamonam enim nunc non Diabolum

[1] Ezech. XXXIV, 2. — [2] 2 Cor. XI, 20. — [3] Jerem. XII, 10. — [4] Matth. V, 11. — [5] Luc. VI, 26. — [6] Matth. VI, 24.

dicit, sed mundi hujus inanem laborem, a quo discipulos suos divinus sermo abduxit. Diac. Redi, o sacratissime Pater, ad narrandas res cæteras, cum sermonem illum de mensa abunde jam demonstraris : neque feras graviter, quod ea objecerim; plura enim scire cupidus, multiplicem doctrinam tuam accuratius interrogabam. Epis. Hoc tibi a me clarius dictum sit, Theodore studiosissime. Ipse enim unus fui ex iis qui mensarum apparatu multitudini placere student. Quia Episcopus, magnæ præsertim urbis, qui derelicto verbi ministerio, nocte dieque legis tabulas in manibus non habens, curam pauperum non per se, sed per alios gerit, longe erit ab iis qui dixerunt : « Ecce dereliquimus omnia, et secuti sumus te. » Quid ergo erit in nobis[1]? » annumerandus iis qui dixerunt : « Domine, nonne in nomine tuo hæc et illa fecimus ? » auditurus cum ipsis : « Discedite a me, maledicti : nescio » vos, unde estis[2]? » Non enim oratio agnoscit rationis expertes operarios. Purus enim ipsi est oculus, ne videat mala. Multi enim ex iis qui dicuntur Episcopi, justum sui odium quo propter proprios mores laborant, et spiritualium incuriam rescindere dum volunt, vitium vitio permutant, avaritiam vanitate. Et una quidem manu large peccantes ad turpe lucrum, altera vero mensas construentes, et sublimium ædificiorum columnas erigentes, ut ex his boni et industrii esse videantur, ignominiam pro honore colligunt · Ecclesiastæ immemores, qui et ista construxerat, et odio habuit, atque talia manifeste vetuit, cum scripsit : « Feci mihi domos et hortos, » et cætera. « Et » ecce omnia vanitas, et odi omnem laborem meum, quo » ego laboro sub sole[3]. » Non dixit, super solem, ne intellectuales labores injuria afficeret. Hæc autem dico, non comprehendens eos, qui justa de causa et necessitate

[1] Matth. xix, 27. — [2] Luc. xiii, 27. — [3] Eccle. xi, 5.

Ecclesias condunt aut reficiunt : sed illorum causa, qui bona pauperum in pensilia ambulacra, et aëriarum aquarum receptacula in tertiis tabulatis, et indecora effeminatorum hominum lavacra in locis occultis consumunt, tum ut plus pecuniæ corradant tum ut amentur a scurris et mimis, qui pro studio hanc unam mercedem rependunt, quod omnia ad voluptatem indulgent peccantibus. Absit autem a me, vir magni nominis Theodore, ut improbis unquam placeam. Non enim aliunde ipsis placebo, quam ex iis quæ Christo non placent. Diac. Ad hæc miratus Theodorus interrogavit, dicens : Cum hæc ita ex natura dicta sint, et nullus contradicendi sit locus, si quid nosti de iis quæ in Asia a sancto Joanne gesta sunt, de quo nunc nobis sermo est, nobiscum communica. Episc. Et omnino quidem. Diac. An præsens novisti? an ab alio accepisti? Episc. Sed ne minima quidem parte isti judicio defui. Diac. Quænam igitur subsecuta sunt, quemve finem acceperunt, et unde principium habuerunt, singillatim mihi exhibe. Quia Theophilus temeritatem suam maxime honestare, sive operire volens, in libello suo ait, beatum Joannem dominandi libidine permotum die una sexdecim Episcopos deposuisse, et suos, loco illorum, ordinasse. Episc. Nihil a suis moribus alienum fecit mirificus ille, et cum contra Joannem scripsit, et cum falsa scripsit. Ex quibus enim absconsurum se putat fœditatem suam, ex iisdem illam magis traducit, vel invitus innocentiam Joannis, more Balaami, exornans. Si enim eum deposuerat, non opus erat scripto, non exilio, cum depositio ipsa sufficiat ad confusionem eorum qui deponuntur : sed quoniam deponi non potest virtute præditus, atque victus victoriam refert. Manet invidia; cladem ex injusta victoria reportans; bullæ in morem turgescens; et in se ipsam contrita, scribens et inscribens illud Esaïæ Prophetæ, væ

illud in se attrahens, dum falsa omnia et facit, et dicit, et scribit. « Væ » enim, dicit Isaïas, « qui scribunt : iniquitatem enim scribunt[1]. » De his autem qui in Asia depositi sunt, non sexdecim, sed sex tantum Episcopis, ut coram Deo judice dicam nihil de numeri quantitate subtraham, neque rerum qualitati adjiciam ; sed ut veritas sese habet, sic tibi exponam. Tertia decima indictione venerunt Constantinopolim Asiani Episcopi necessitatum quarumdam gratia : ii nobiscum commorabantur, præsentibus etiam aliis ex Scythia Episcopis : Theotimo scilicet, atque ex Thracia Ammone Ægyptio, et ex Galatia Arabiano, metropolitis omnibus ac senibus, usque ad viginti duorum Episcoporum numerum. Et omnibus congregatis, atque communicantibus, Eusebius quidam e Cilbianis jugis, Episcopus Valentinopolitanus, congregatam Synodum cum observasset, una sabbati adveniens, libellos tradidit Synodo : præposito scilicet, ut consequens erat, Joannis nomine, contra Antoninum, Episcopum Ephesi, septem capitula inferens. Primum quidem, quod conflatis sacris vasis argentum in usum filii fecisset. Secundum, quod ablatum de ingressu baptisterii marmor in balneum transtulisset : deinde columnas ecclesiasticas, a pluribus annis jacentes, intra suum statuisset triclinium. Quartum, quod puer ejus cædem patrasset, quem adhuc haberet in ministerio irreprehensum. Quintum, quod prædia Ecclesiæ relicta a Basilina, Juliani Imperatoris matre, vendidisset, sibique vindicasset. Sextum, quod dimissa uxore sua, cum ea rursus congressus esset, filiosque ex ea procreasset. Septimum, quod pro lege et constituto haberet ordinationes Episcoporum vendere juxta rationem redituum. Adsunt, et qui dederunt, quique ordinati sunt, et ipse qui accepit : ac

[1] Isaï. x.

præterea probationes habeo. Diac. Hanc, quæso, Pater, contrahe narrationem : læduntur enim præsentes, Episcopis ista narrantibus, multo magis ista patrantibus. Episc. Me miserum, qui diebus his reservatus sum, quibus pecunia sacerdotium venditur, si tamen sacerdotium est! Insipienter enim feci qui ista retulerim, cum obtrectatores Joannis eo nos adegerint. Verum patienter feras me, obsecro, ut hinc quoque Joannis moderationem admireris, qui sedato interim zelo, dixit Eusebio : Eusebi frater, quoniam sæpe fit ut accusationes quæ fiunt a perturbatione animi, faciles probationes non habeant : sine te exorari, ut cesses Antoninum fratrem scripto accusare, nobis causas molestiæ corrigentibus. Ad hæc ira accensus, durioribus usus est verbis, adversus Antoninum totus se efferens, et in accusatione persistens; hortatur Joannes Paulum, Episcopum Heracleæ; nam is Antonino favere videbatur, ut eos in amicitiam compelleret. Surgensque, Ecclesiam ingressus est, una cum Episcopis. Erat enim sacrificii tempus : pacemque populo ex more precatus, sedit cum reliquis Episcopis. Clam autem subingressus accusator Eusebius, coram omni populo et Episcopis libellum alium offert eadem continentem. Adjurans Joannem horrendis juramentis, quibus salutem quoque Imperatorum complexus est, multa cum perturbatione : ut putarent populi ejus imprudentia perterriti; eum a Joanne petere, ut vitam sibi ab Imperatore impetraret. Joannes vero, ut vidit instantiam hominis, studens imperturbatum tenere populum, libellum recepit, lectisque divinis eloquiis Pansophium, Pisidæ Episcopum, orat, ut divina dona offerat : ipse cum reliquis Episcopis egressus est. Nolebat enim animo turbido sacrificium facere, his Evangelii obtemperans : «Quando offers munus tuum,» et reliqua. Et post dimissionem populi, considerans apud se,

et sedens in baptisterio cum reliquis Episcopis, accusatorem coram omnibus advocat, dicens ei : Rursus eadem tibi dico, quod multi mœrore vel ira compulsi, multa et dicunt, et scribunt, quæ probare non possunt. Si igitur manifeste ea nosti, de quibus illum accusare vis; neque enim si possis, repellimus; neque trahimus, si non possis : antequam legatur libellus, elige quod expedit : postquam enim lectus fuerit, et in aures omnium venerit, confectis Actis, non amplius licebit, cum sis Episcopus, abolitionem petere. Post hæc, rursus ille in proposito persistit. Tum jubent legi libellum : lectaque sunt supradicta capita. Dicunt seniores Episcopi Joanni : Audite tenorem libelli, et si unumquodque uniuscujusque capitis maxime impium est, et undequaque sacris legibus interdictum, ne videamur in his quæ leviora sunt, tempus omne insumere, ab eo quod est horribilius, fiat inquisitio. Si enim illud inventum fuerit verum, nullus de capitibus reliquis erit contradicendi locus : cum illius capitis radix omnem iniquitatis speciem progerminet, juxta illum, qui ait : « Radix omnium malorum est avaritia[1]. » Qui enim super innocentes munera accepit, et Spiritus sancti distributionem argento vendere non dubitavit : quo pacto jam parcet sacris vasis, aut lapidibus, aut prædiis Ecclesiæ ? Tunc Joannes quæstionem inchoat, dicens Antonino : Quid ad hæc dicis, frater Antonine ? Negavit ille necessario. Quomodo enim posset sub exordium ipsum confusionem suam confiteri. Interrogati sunt qui dederunt, negarunt et ipsi. Post hæc cum inquisitio ad horam usque octavam diligenter ageretur, ex indiciis quibusdam judicium formatum est. Postremo, ut par erat, ventum est ad testes, coram quibus et hi dederant, et ipse acceperat. Non aderant testes : opus erat eorum præ-

[1] 1 Tim. vi, 10.

sentia. Difficultatem sistendorum testium respiciens Joannes, ut purgare Ecclesiam, et testibus parceret, per se in Asiam ire sese ultro offert, et examen peragere. Antoninus visa Joannis strenuitate atque incorrupta integritate, utpote sibi conscius, adiit quemdam e proceribus, cujus prædia, quæ in Asia erant, ipse curabat : orat ut inhibendum Joannem procuret, ne in Asiam abiret, promittens testes se exhibiturum, qui statim molitur, ut hæcce ad Joannem Episcopum e palatio denuntiarentur. Absurdum est te, qui sis Episcopus, et animarum nostrarum inspector, in tanta tumultus expectatione, relinquere civitatem, et peregrinationem in Asiam obire, cum facile testes deduci possint. Erat autem expectati tumultus causa Gaïna barbarus. Enimvero, ne longior sim, persuadetur illi ut maneat, curam simul habens et judicii et molestiæ testium. Interim lucrum insperatum reo fuit ad adventum testium dilatio, quos aut pecunia, aut potentia fugare poterat. Prævidens ista Joannes, cum præsente Synodo deliberat quosdam e præsentibus Episcopis in Asiam mittere ad interrogandos testes. Derepente igitur tres Episcopi electi sunt, qui mitterentur : Syncletius Metropolitanus Trajanopolis, Hesychius Episcopus Parii, et Palladius Helenopolis. Cum in Actis interlocuta esset Synodus, ut qui intra duos menses non occurrisset Hypæpis, Asiæ civitate, et jura sua persecutus non fuisset, quia vicini essent et qui arguebantur, et reliqui Episcopi, qui cum Syncletio judicare debebant, is excommunicatus esset. Post hæc, descenderunt Smyrnam dicti Syncletius et Palladius. Hesychius autem qui amicus erat Antonini, simulavit morbum : et per litteras illico significarunt utrisque partibus adventum suum, ut concurrentes in dictam civitatem implerent promissa. Illi autem cum se mutuo corrupissent, partim auro, partim jurejurando, amici facti

erant ante adventum judicum. Cum autem dicis causa ad civitatem Hypæpinorum venissent, sperabant rursum eludere judices dilatione testium, quasi peregre profecti essent ob varias causas. Post hæc judices accusatorem rogant : Intra quot igitur dies adducturus es testes? et expectabimus. Ratus ille eos aëris inclementiam ægre ferentes, discessuros; erat enim æstatis ipse ardor; scripto promittit intra quadraginta dies, aut producturum testes, aut pœnas canonum subiturum. Dimissus igitur ad inquirendos testes, omissa inquisitione, Constantinopolim venit, ibi delitescens. Expectabant judices, ut par erat, ad quadragesimam diem : et cum nullibi ille compareret, scribunt omnibus Asiæ Episcopis, eum denuntiantes excommunicatum, sive ut desertorem, sive ut calumniatorem. Cæterum post hoc alios etiam triginta dies perstiterunt : et cum non compareret, discesserunt, et Constantinopolim redierunt. Illic cum ipsum offendissent, facinus illi exprobrarunt. Rursus ille infirmitatem corporis prætexens, pollicebatur testes se adducturum. Quæ cum in longum tempus sic abirent, moritur Antoninus, cum quo litem habebat Eusebius. Rursus ab Asia venit decretum ad Joannem, partim a clero civitatis Ephesiorum, partim ab Episcopis, postulationem cum horribili jurejurando continens. Quoniam superioribus temporibus inordinate et leges et nos gubernati sumus, oramus Venerationem tuam, ut descendas, et formam Deo dignam imponas Ecclesiæ Ephesiorum, a longo tempore afflictæ, partim quidem ab Arrii sectatoribus, partim abiis, qui cum avaritia et dominandi libidine catholicos se esse gloriantur. Quia permulti insidiantur, ut lupi graves, episcopalem sedem pecuniis rapere festinantes. Joannes in tanta corporis infirmitate, etiam tempore hiberno, nihil molesti sibi ob oculos proponens, ut rebus totius Asianæ

Diœceseos ægris mederetur, vel propter imperitiam, vel propter solitudinem pastorum, alacritate animi roboratus, ingressus navim, urbe discessit. Irruente interim sævo aquilone, metuentes nautæ, ne in Proconnesum ejicerentur, posito velo in partem navis quæ vento verberabatur, Tritonis promontorium prætervehuntur : et ibi jactis ancoris manserunt, austrum expectantes, ut Apamiæ applicarent. Cum igitur biduum jejuni perstitissent, in navicula agitati, tertia die Apamiam devenere, ubi eum expectabant, Paulus, Cyrinus et Palladius : hos enim viæ comites assumpserat Joannes, pedibusque confecto itinere Ephesum perveniunt. Et congregatis Lydiæ Episcopis Asiæ atque Cariæ, numero septuaginta, ordinationem faciunt, cum plures spontanea alacritate occurissent, maxime e Phrygibus, ut oris sapientia fruerentur, juxta quod dictum est : «Sapientia in exitibus laudatur[1]; » hoc est, in loquentibus. « In plateis » autem « cum fiducia loquitur. » Hoc est, cordibus, quæ variis afflictionibus dilatata sunt, juxta illud : «In tribulatione dilatasti me[2]. » Coangustatur enim sapientia in iis qui zizania seminant, et suffocant verbum. Dum hæc geruntur, accessit ad nos Episcopos, prolixi sermonis causa, Eusebius accusator sex reliquorum Episcoporum, rogans ut ad communionem admitteretur. Contradicunt quidam Episcopi, adduntque, calumniator cum esset, non oportere ipsum admitti. Post hæc supplicat, dicens : Quoniam causa ista biennio maxima ex parte examinata est, et ad testium adventum facta est dilatio : rogo Pietatem vestram, ut hodie jamjam testes producam. Etsi enim Antoninus mortuus est, qui nummos accepit, et ordinavit, attamen supersunt et qui dederunt, et qui ordinati sunt. Justum visum est præsenti Synodo rem perquiri. Incipit causa a lectione actorum, quæ prius facta fuerant.

[1] Prov. I, 20. [2] Psal. IV, 2.

Ingressi sunt testes : ingressi et sex illi qui pecuniam dederant, et ordinati fuerant. Et initio quidem negabant. Instantibus autem testibus partim laïcis, partim Presbyteris, quibus confidere videbantur, necnon mulieribus quibusdam, qui etiam pignorum, seu munerum species dicebant, et loca, et tempora, et quantitatem. Cum vero eorum conscientia recta non esset, ultro confitentur, levi adhibita necessitate : dedimus, confessum est : et ordinati sumus : talem putantes esse consuetudinem, ut videremur a Curia liberari. Et nunc oramus, si fas est, simus in ministerio Ecclesiæ : sin minus, aurum, quod dedimus, recipiamus. Quidam enim e nobis uxorum supellectilem dedimus. Ad hæc Joannes Synodo pollicitus est : quod ad Curiam quidem attinet, ego eos, Deo juvante, liberabo, exorato Imperatore. Vos autem mandate, ut ab hæredibus Antonini ipsi accipiant, quæ dederunt. Præcepit Synodus, ut aurum acciperent ab hæredibus Antonini, et communicarent intra altare : essent autem jam non Sacerdotes, sed ex Sacerdotibus. Ne si ista concederentur, mos fieret judaïcus aut Ægyptius, vendendi atque emendi Sacerdotium. Dicunt enim pestilentem, et falsum Judæorum Patriarcham, singulis annis, aut anno interjecto, Synagogæ principes mutare ad corradendam pecuniam, similiter et hujus æmulum, Ægyptiorum Patriarcham, ut impleatur illud Prophetæ : « Sacerdotes ejus cum muneribus » respondebant[1], et Prophetæ ejus cum pecunia vaticina» bantur. » Horum omnium extant Acta et judicum nomina : neque uno die facta est disquisitio, ut mentitus est Theophilus, sed per biennium : atque acquieverunt, qui fuerant depositi, ut a futuro judicio liberarentur : ita ut unus ex iis factus sit publicorum negotiorum defensor : et in eorum locum suffecti sunt alii, non conjugati, vita et

[1] Mich. III, 11.

doctrina ornati. Verum generosi illi et litigiosi, post Joannis exilium, accepto eo quod acceperant; neque enim habet improbitas nomen, sicut neque substantiam; eos qui ante quadriennium ejecti fuerant, rursus in Ecclesias invexerunt : et legitime in sedibus collocatos expulerunt ad dispergendas Christi oves. Illud autem omnium maxime ridiculum, vel potius lamento dignum, si audieris, studiosissime Theodore : « Tinnient, » ut ait Propheta, « ambæ » aures tuæ [1]. » Lugebis vero, Dei amans qui sis, furentes Episcopos clandestina manu Dei dona corrumpentes. Quas enim ordinationis cum jejunio, et oratione, et probatione cleri, ac timore, Petrus et Joannes faciebant : illi contra per crapulam, et ebrietatem atque miseranda dona, abortus hominum, qui neque porcis irrationabilibus, neque canibus digni erant; juxta Job, qui de iis prophetavit ex persona Servatoris : « Quos non dignabar ponere cum ca» nibus gregis mei, qui sub sarmentis vivebant [2]. » His autem qui inter mimos et Judæos vivunt, ut amicis Servatoris, a sapientibus Sacerdotii arcana concreduntur : propter quos etiam populi orthodoxi oratoria fugiunt. Pervenit enim ad nos novum illud et levitatis plenissimum facinus Ecclesiæ Ephesinæ : quidni enim, cum Ephesus maritima sit, et facile famam transvehat? Nam in locum illum, vel potius in locum Joannis, qui Evangelium scripsit, et super Sapientiæ pectus fideliter recubuit, de quo scriptum est : « Quem diligebat Jesus [3]; » cui successit Timotheus, Pauli discipulus, ad quem duæ feruntur Apostoli epistolæ; succedit abominatio desolationis. Ordinato enim ab iis Victoris Tribuni Eunucho, in sede Episcopi eum collocarunt. Et qui a septuaginta Episcopis constitutus fuerat; in carcere, usque ad hunc diem macerant virum, encycliis disciplinis optime insti-

[1] Jerem. xix, 3. — [2] Job. xxx, 1. — [3] Id. xxi, 20.

tutum, et divinarum scripturarum peritum; qui in eremo monasticam vitam egerat, et qui per tres annos Diaconus fuerat. Atque utinam Eunuchus ille qui ordinatus est, honestam vitam egisset, et hoc malum quasi dimidiatum esset. At nunc terræ vermis, ventris mancipium fœminarum amore insanum, impudens, ebriosum, meretricium, venale, illiberale, avarum, ab ipsa statim nativitate ferro obnoxium; nec vir nec fœmina; furiosum, et qui, ut sæpe audivi, inter satyrica convivia, theatrales puellas humeris portavit, capite edera coronato, craterem ferens manu, et vinum fundens in speciem fabulosi Bacchi. Hæc autem omnia fecit, non antequam Christo initiaretur, sed post baptismum: qui per hæc ostendit resurrectionem se non credere. Qui enim resurrectionis fundamentum subvertit, quomodo eam credit? Qui autem non credit resurrectionem, quo pacto resurrectionis præco erit, juxta eum qui dixit: «Quomodo autem prædicabunt, nisi crediderint[1]?» Hic quidem nulla mercede castus est; ferro sectus. Cæterum insanit sine fructu per suam spurcitiem. Hæc autem sunt quæ in Asia gesta sunt, de quibus interrogasti, eo quod Theophilus scripserit, sexdecim Episcopos a Joanne depositos fuisse. Certo scias quod sex fuerint. Horum etiam Acta extant, quæ servantur apud nos cum subscriptionibus viginti duorum Episcoporum, qui ab initio causam audierunt, et septuaginta eorum, qui deposuerunt, et causam terminarunt. Diac. Ignosce mihi, Pater: talia omnem ebrietatem, furorem ac ludibrium exuperant. Furentes enim qui sunt et ebrii, atque pueri: illi quidem ubi resipuerunt, hi ubi concoxerunt, alii autem ubi ad justam ætatem pervenerunt, negant, erubescentes prave et inordinate facta atque dicta. Illi vero in ætate perfecta, et in apparente sobrietate cum patrarint, non solum non

[1] Rom. x, 20.

pœnitentia moventur, sed adhuc desiderant, ut firma et et immobilis perduret sua improbitas. Qui enim non horruerunt Evangelium scelesto capiti imponere; cui immites mulierculæ insultavere; num aliis annumerabuntur, quam qui spineam coronam Dei Filio imposuerunt? Cæterum si nosti modum ordinationis Porphyrii, Antiochensis Episcopi, aut ipsos qui eum ordinarunt; aut quam hominis vitam, obscuram, an insignem; et doctrinam veram, an falsam, ipse nobis edissere. Maxime quia ad Ecclesiam Romanam scripsit, et responso dignus habitus non fuit. Episc. Eadem mihi ac prius erit ratio veritatis. Non enim obliviscar vocem Domini dicentis: «De omni verbo otioso » reddent rationem homines in die judicii[1].» Ego autem audacter addidero, et de omni otioso auditu. Itaque et te ipsum tuere cautius, ne siquid me non vere loqui animadvertas, non canis meis cedas, sed ipsi rerum veritati. Quid enim mihi ex iis quæ hodie, aut heri dicta sunt, utilitatis accedat, si mentiar, quæ in perpetuum coram exacto judicio confusioni mihi forent? Quomodo autem feram molarem detractionis lapidem in vertice mentis, in profundum gehennæ detractus, propter eos qui a mendaciis scandalum passi sunt? Porphyrius quidem iste in Ecclesia diu versatus est: et Diaconi et Sacerdotis functus officio in Presbyterio, istis quidem temporibus alienos mores gerens, in nulla unquam re spiritali Ecclesiæ profuit. Cæterum vicinis et religiosis Episcopis semper adversans, utpote qui esset e maxima civitate, et magistratus haberet in potestate, rem cauponatus est: sanctis enim ordinationibus insidians, morum versutia sese opportune insinuabat in gratiam Episcoporum, invitosque (ut dixerit quis) attrahebat ad leves et noxias ordinationes. Mala enim res est adulatio cum perversis moribus connexa: juxta Comi-

[1] Matth. XII, 36.

cum Menandrum, qui ait : Grave, o Pamphila, ingenuæ mulieri cum meretrice certare : plura novit, plura patrat, erubescit neminem, adulaturque potius : et ut ait sapiens Salomon : « Verba adulatorum mollia ; feriunt » autem ad ventris usque penetralia[1]. » A castimonia enim et continentia adversus carnales voluptates non solum abest, sed et hostis est, velut vultur unguenti : adeo ut Sodomitico crimini obnoxium fama vulgarit. Cum enim et leges, et mensuræ, et muri voluptatibus sint a natura constituti, ut vulgo dicitur proculcato quidem muro, et confracta mensura, et lege violata, hanc de se suspicionem genuit, præstigiatoribus et aurigis, atque iis qui inhonesto motu cum distorto crure veteres fabulas exhibent, præesse, et convivari. Præstigiatoribus enim favere, et amice congredi non erubuit, ita ut in Actis plurium magistratuum hoc crimen contineatur. Qui non legerat hanc sententiam : Quæ facere non oportet, ea facere ne in suspicionem venias. Propter quem etiam mediator verberibus necatus est : et qui invenit, in exilium pulsus est, præstigiator vero in fugam actus fuit. Aiunt illum præter superiora scelera, post ordinationem sacra vasa conflasse, et in magistratus impendisse, ut videretur non ratione, sed tyrannide iis præesse, qui infeliciter in ipsius potestatem devenerant. Nam cum exilio Joannis in Armenia concurrerat mors Flaviani, Antiochensis Episcopi. Cum videret Porphyrius viros et fœminas studio pendere a collo et cervicibus Constantii Presbyteri, qui a teneris, ut aiunt, unguiculis Ecclesiæ servierat, viri ut in libro Judicum, « Ambidextri[2] : » etenim quæ ejus sinistra putabatur, dextra aliorum potior erat. Qui primo quidem cum ab epistolis esset, integer a turpi lucro et donis inventus est. Postea autem factus Lector et Diaconus,

[1] Prov. XXVI, 22. — [2] Judic. III, 15

regnantem inter homines mulierum voluptatem sine labore superavit, ut ait Proverbiorum auctor : « Electorum » manus facile dominabitur[1]. » Nam voluptates superare, et illi fortasse possunt, qui admodum mali sunt, aut timore, aut verecundia, corporis actionem cohibentes multa cum violentia. At vero cœlestium amore, terrenis non cedere, Dei amantium solum est : quos et electos vocavit Scriptura, dicens : « Manus electorum facile do» minabitur. » Cæterum mitis quidem ille est, si quis alius, Asceta, perspicax, acer ad intelligendum, tardus ad correptionem, cogitabundus, semper considerationem innuens, misericors, pecuniæ minime cupidus, in judiciis justus, longanimis ad injurias, ad persuadendum vehemens, jejunus sæpe persistens usque ad vesperam, ut afflictos liberaret, aspectu venerabilis, oculo severus, velox incessu, cælebs, ut par est, renidentem florem in vultu conservans in ipsis quoque morbis. Hunc igitur talem virum pecuniis hoc modo fugare molitur. Misit ad Comitatum et ad potentiores Episcopos : atque hunc litteris Imperatoriis in Oasin relegari curat, veluti populorum perturbatorem. Qui statim ubi hoc rescivit, amicorum auxilio in Cyprum fugit. Ipse vero Porphyrius Cyriacum et Diophantum, Presbyteros, Clericosque cæteros, in custodiam mittens, observat tempus quo omnis civitas ad suburbana transiret; habens apud se Acacium, Severianum, et Antiochum, absconditos. Prima die festivitatis, apud Gentiles celeberrimæ, Olympiorum scilicet : sic enim vocantur certamina quæ ab Hercule instituta, quarto quoque anno celebrantur : in qua, ut ita dicam, mulierum greges, una cum populis, effervescunt ad Daphnen, ad spectandos athletas : cum in Ecclesiam irrupisset, simul, cum memoratis Episcopis, et Clericis

[1] Prov. XII, 24.

paucis, clam ordinatur, clausis januis, multa cum festinatione; ita ut ne precationem quidem ad finem perduxerint, metuentes ne deprehenderentur. Tale enim adulterium est, spuria gignit et facit. Porro Severianus et socii, accepto pretio, per montes et invia loca fugere, humanum quidem evitantes periculum, sed divinam, quam ignorabant, indignationem incurrentes. Soluto autem populi spectaculo, populisque in urbem regressis, nuntiatum ipsis est, quid Porphyrio evenisset, et quid Acacius egisset. Sustinentes ergo tantisper vespere illo usque in crastinum, velut propter adulterium perculsi, consurrexere, ac confluxere simul omnes cum igne et sarmentis; Porphyrium, atque ædes ejus delere volentes: Porphyrius autem non ignarus quo odio haberetur, relicto Deo, ad Præfectum exercitus confugit, impletisque ei manibus, bellum gerit adversus Servatoris auditores, eum avertens a bello Isaurico. Et Isauri quidem maximi prædones Rosum et Seleuciam vastabant. Porphyrius vero et Valentinus Comes, cum armatis Ecclesiam Orthodoxorum deprædabantur, tremendum Crucis signum pedibus conculcantes, atque illud, velut Magistrum suum, in humeris portantes, in terra inculta litanias agebant. Post aliquot autem dies festinato ad Comitatum mittit, atque apud ejusmodi magistratus comparat, ut quidam viridis ac crudus senex, moribus perversis, obliquus, Præfectus Vigilum crearetur, ut licentiam habens probos quosque calumniandi, civitatem in manu haberet, Neronis, Dei hostis, mores imitans. Non enim ipsi datum est oratione persuadere, sed irrationabilitate et immanitate vexare. Quippe qui pro scopo non haberet placere Deo, errantes animas reducenti, sed implere ventrem serpentis, qui super pectus graditur. Populi igitur reluctantes, in Ecclesia, specie quidem conveniunt, metu verberum, revera autem vitam

suam execrantes, atque Dei ultionem expectantes. Ad hæc stupefactus Theodorus, dixit : Præter naturam et rationem, Pater, res istas audio. Ut plurimum enim vanæ gloriæ cupidi, hominibus placere ambiunt, et adulatores inveniuntur, atque lautas mensas instruunt, ut amentur, et bene audiant, etiam sputa sæpe tolerantes. Quomodo igitur Porphyrius, sive alius quispiam, minas et supplicia atque exilia exercuerint, ignoro. Episc. Hoc vero admiratione dignum est, Theodore, quod si ad tantum improbitatis excessum proruperint, ut non modo hominibus placere non studeant, verum facinorum quoque suorum confusionem minime curare; malitia enim malitiam in malitia promovet. Tunc enim malitia inanem gloriam producit, cum blanditiis suis imperare stolidis sperat. Cum autem qui captantur, blanditiis atque epulis superiores inventi fuerint, minas et supplicia profert, ut quos blanditiis, atque epulis non potuit inescare, immanitate ac terrore percellat; sicut sanctis Martyribus accidit. Ibi enim utrumque impendebatur, donorum atque honorum excogitata pedica, captans inhiantes gloriolæ, et suppliciorum minæ; sartagines; atque eculei; et bestiæ; et quæcumque ad magnos dolores movendos idonea sunt, præparans, fortes et Dei amantes exhibens. Clerus quidem Antiochensis insignior clam plebem colligit, ne ipsis quidem Ecclesiæ parietibus appropinquans, necnon et tota insignis mulierum societas, propter quas maxime insaniunt pecuniarum avidi Pastores. De rebus autem Constantinopolitanis quid attinet dicere? quanta multitudo ab Ecclesia recesserit? conveniens sub dio, ut superius diximus, ita ut qui rerum Ecclesiasticarum potiuntur, non habeant totidem auditores silentii sui : nusquam enim apud eos sermo. Diac. Dubiam et suspensam mentem meam, Pater, liberasti, qui oculis meis res ipsas subjeceris.

Nam verborum consonantia, et non ficta narratio certiorem me fecit de veritate rerum gestarum. Fieri enim non potest, ut falsa oratio sibi ubique consonet. Ne igitur graveris, si quid nosti, ea nobis narrare, quæ Olympiadem spectant. Episc. Qualis ea est? nam plures eo nomine? Diac. Constantinopolitanæ Ecclesiæ Diaconissa, quæ sponsa aliquando fuit Nebridii Expræfecti. Episc. Illam quidem optime novi. Diac. Qualis illa mulier est? Episc. Ne, quæso, dicas, qualis mulier, sed qualis homo. Vir enim est præter corporis habitum. Diac. In quo? Episc. In vita, in laboribus, in scientia et tribulationum patientia. Diac. Cur ergo illi conviciatus est Theophilus? Episc. Quisnam ille est? Diac. Alexandrinus Episcopus. Episc. Videris mihi, Theodore, tot orationis spatia oblivioni tradidisse. Diac. Qua in re? Episc. Qui veritati non pepercit, sed illam conculcavit, ut superior sermo comprobavit. Et qui Ecclesiam quæ sub cœlo est, propter quam Unigenitus, ut dici solet, laboravit, ut eam uniret, non honoravit, sed contumelia affecit habitu suo, mulieri posset parcere viduæ, quæ vitam in oratione consumit. Discute et vide si quem unquam improbum reprehenderit, qui probitatis semper hostis est. Cur autem et ex ejus epistolis non conjicis, quomodo illæ inter se repugnent? Qui enim beatum Epiphanium Constantiæ in Cypro Episcopum, qui triginta et sex annos Ecclesiæ præfuit, probris affecerat ut hæreticum, aut schismaticum, sub Damaso, aut beato Siricio; postea in sua ad Innocentium Papam epistola vituperans beatum Joannem, Epiphanium nominat sanctissimum. Quoties autem, putas, et genua Olympiadis osculatus est, spe nummorum, cui nunc conviciatur. Illa humi procidente ob eam rem, et lacrymas fundente, nihilominus ista Episcopus faciebat. Verum qua in re illi conviciatus est? Diac. Quod sus-

ceperit Monachos abs se ejectos. Episc. Num licet Episcopo aut decet, quemvis e discipulis, seu Christianum quemquam, omnino projicere, nedum Monachum? Diac. Si eum læserunt, aut ei maledixerunt. Episc. Num iram suam explere debuit, de maledicto sollicitus? Quomodo adhuc Christi contumelias sibi quæret ille, qui gloriæ suæ velificatur? Cur autem omnino imitatus non est magistrum Paulum, dicentem : « Maledicimur, et benedicimus[1]. » Diac. Quid igitur si hæretici fuissent Monachi illi? Episc. Atqui omnino oportuit eos emendare, et persuadere, at non projicere. Diac. Quasi si hoc fecisset, illi non paruissent, qui pertinaces essent. Episc. Oportebat illud Apostolicum exequi : « Hæreticum hominem post unam et alteram correptionem devita, sciens quia perversus est hujusmodi[2]. » At non expellere, et bona diripere, atque ex patria ejicere cum magistratuum minis. Diac. Viri perfecti officium mihi narras, et Deum amantis, et injuriarum patientis. Episc. Et certe laus magna non est deteriorem tolerare. Cæterum nisi perfectus est, quantum convenit, quomodo Episcopus est ejusmodi? Imperfectus enim imperfectis non consulet. Quomodo autem et Theophilus dicitur, qui non amat Deum, propter quem et hominum injurias patienter ferre debuit? Si vero Deum non amat, ne se quidem ipsum. Qui autem suimet inimicus est, quomodo tandem alios amabit? Mirum igitur non est, si ob id Olympiadem oderat, utpote quæ Monachos suscepisset. Diac. In confesso quidem est, Theophilum iracundia percitum id egisse, qui eos ejecerit, quicumque illi fuerint, sive orthodoxi, sive hæretici. Nonne Diaconissa debuit illos suscipere? Episc. Quid igitur tibi videtur? bene, an male egisse? Diac. Dixi, male. Episc. An unquam beneficentia condemnatur? Diac. Et

[1] 2 Cor. IV, 12. — [2] Tit. III, 10.

omnino quidem, cum sit in malos, et beneficio indignos. Episc. Quinam igitur erant illi quinquies mille quos Servator quinque hordeaceis panibus panibus saturavit? boni, an mali? Diac. Boni scilicet, utpote a Servatore nutriti. Episc. Quare igitur hordeaceis pasti sunt, qui boni essent? Diac. Ob penuriam forte triticeorum, aut ob famem. Episc. Quomodo igitur ob incredulitatem increpantur, ut boni, an ut mali? Diac. Utique mali, qui increpantur. Episc. An boni iidem et mali esse possunt? Diac. Certé. Episc. Quomodo? Diac. Deteriorum quidem comparatione, boni; meliorum vero? mali. Episc. Mira dixisti. Hoc igitur modo, et Monachi illi, et boni erant, et mali. Et illa quidem fidelissima eos ut bonos hospitio accepit; mirificus vero ille ut malos ejecit : quod non debuit. Diac. Sed dicet tibi quis : Ut molestias mihi creares, inimicos meos suscepisti. Episc. Prorsus igitur delictum in eo est, quod et inimicos appellat, qui, ut Christi imitator, injurias remittere debuit. Diac. Ubinam vero vituperantur quinque millia a Servatore, ut dixisti? non enim scriptum est. Episc. Cum secundo congregati ad Christum accesserunt, et audierunt : « Quæritis me : non » quia vidistis signa et prodigia, sed quia manducastis ex » panibus, et saturati estis[1]. » Theodorus ait : Manifestissima res est. Episc. Qui autem vituperabilis, hoc ipso et malus est. Diac. Ita sane. Episc. Malos igitur, an bonos pavit Servator? Diac. In confesso est, quod malos. « Non » enim egent, qui sani sunt, medico, sed qui male ha» bent[2]. » Episc. Quid igitur mali fecit Olympias? Dominum suum imitata, « Qui pluit, et solem oriri facit super » justos et injustos[3] : » licet Pharisæi exprobrent Discipulis, dicentes : « Magister vester cum publicanis et pecca» toribus manducat, et bibit[4]. » Diac. Præter intelligen-

[1] Joan. vi, 26. — [2] Luc. v, 32. — [3] Matth. v, 45. — [4] Id. ix, 11.

tiam, ut video, a multis vituperantur quidem honesta, et turpia diliguntur. Episc. Cur ista dicis, veritatis amantissime Theodore? Diac. Quia nisi sermonem tuum cum ratiocinatione aperuisses, aut explicuisses, in stolidam abripiebar sententiam, scopo libertatis non attendens, sed Theophili fabulis. Episc. Quid si igitur e contrario viri illi sancti demonstrentur, nedum mali, sed et qui multos ab improbitate ad virtutem reduxerint: manifeste apparebit illorum persecutor non dignus persecutione, sed miseratione, ut qui bonos semper vexavit, malos suscipiat. Diac. Ita est, ut dicis. Nam licet illi sapientes et sancti non fuerint, ut plerique dicunt, extra reprehensionem erit Olympias, ut patet ex superiori ratiocinio, quæ Servatoris imitationem exhibuerit. Episc. Quodnam vero gestorum fidelius testimonium vides? Evangelii, an Theophili? Diac. Apage sis, quæso, Constat enim apud omnes, illum ira quadam et ambitone impulsum eos projecisse, et hanc ab superstitione et odio profectam esse: causante Theophilo, Monachos ipsum conviciis appetiisse. Cum enim servilibus suis blanditiis nihil profecisset, et nihil ab ea, præter edulia et xenia, accepisset, ad convicia vertit se. Ejus enim is mos in omnibus. Episc. Audi igitur, Diaconorum optime. Nam video publico prodesse te. Illa enim in juventute gravitas pignus quoddam est, te in senectute honorabilem fore. Viri isti a parentibus christianis orti, et a teneris unguiculis Deo subditi, nunquam passi sunt, ne admodum quidem adolescentuli cum essent, servire vanitati, neque cum turba versari: sed occupantes solitudinem, quæ ad merediem est, procul ab hominum domicilio sitam, sibi constituerunt tuguria, quibus tantum solis radiorum molestias evitarent et aëris rorem. In quibus viventes, orationi atque lectioni tempus suum impenderunt; adeo contritis volis manuum in ope-

ribus corporis quantum satis esset ad tenuem victum. Melius rati vivere cum capreis et struthiocamelis, et bubalis, quam epulari cum hominibus, qui ignorant Deum. Horum natu maximus, nonaginta ferme egressus annos, conversatus est cum Beato Antonio : Hierax ipse appellatus : quod proprium nomen usque ad hunc diem retinet. Alius vero Ammonius sexagenarius cum duobus fratribus Monachis et uno Episcopo, qui sub Valente cum boias tulissent, exularunt, ut novit omnis Alexandria : tanta præditi scientia, ut nihil Scripturarum eos fugeret, quæ plerisque imperviæ sunt. Ex his, duo quidem quiescunt, mortui Constantinopoli. Ammonius autem, ut narrarunt Aurelius et Sisinnius, circa vitæ exitum prophetavit : post magnam persecutionem et schisma in Ecclesia, pessimum exitum reportaturos ejus auctores, et sic Ecclesias unitum iri. Quod quidem ex parte factum est, et fiet. Inde enim quorumdam Episcoporum et laïcorum corpora morbus occupans, variis doloribus distrahebat. Lenta quidem febre viscera perurens, atque intolerabili pruritu totam corporis superficiem unguibus fodicans; crassique intestini continui dolores. Alio aqua intercute laborante, lividi pedum tumores : alteri autem humores nunc calidi, nunc frigidi, per quatuor articulos defluentes; digitos, qui male subscripserant, tremore afficiciebant : et abdominis inflammatio, seu tumor, et per membrum quoddam putredo pessimum odorem procul dispergens, et vermes generans. Præterea orthopnœa, et respirandi difficultas, atque omnium membrorum distentio. Item nocturnæ imagines in rabiosos canes, et strictis ensibus barbaros, peregrinam et turbulentam vocem sonantes transformabantur insomnem somnum peragentibus. Alius autem qui ex equo decidens, cum caulis in morem dextrum crus sibi fregisset, statim vitam abrupit. Alius inter-

clusa voce, octo menses in lecto maceratus est : qui ne ori quidem suo manus admovere valebat. Alteri, vivo, crura, ad genua usque, paulatim per triennium dissecta sunt : erysipelate videlicet materiam suppeditante. Alius inflata, ut aiunt, lingua, cum febre vehementi, ut gurgulionis interseptum in ore esset dentibus affixum, cum lingua in loco sibi a natura definito non hæreret, in pugillari confessionem scripsit. Et cernere erat divinitus immissam iram, variis pœnis bellum inferentem. Qui quidem animarum medicum et delinitorem exacerbarant, atque Dei interpretem a salutis officina dimoverant, corporum medicis ad vexationem tradebantur. Qui dolorem quidem solitis remediis augebant, salutem autem non procurabant. Quis enim medebitur ei, qui a Deo punitur? ut ait Propheta : « Numquid medici suscitabunt, et con» fitebuntur tibi[1] ? » Sic omnes Ecclesiæ tuæ pacis adversarii perierunt, Domine. Cæterum fertur sepulcrum Ammonii Monachi horrorem febris expellere. Sepultus vero est trans mare in martyrio Apostolorum. Porro Episcopus Dioscorus, ut dicunt, plurimum Deum precatus fuerat, ut, aut pacem Ecclesiarum videret, aut moreretur. Morte dignus habitus est, quoniam mundus pace dignus non erat : et sepultus in Martyrio, quod est ante portam, ita ut plurimæ mulieres, omissis per sanctam martyrem juramentis, per preces Dioscori jurarent. De reliquis autem Monachis multus mihi sermo consumeretur in narrando : et tu fortasse ad alia festinas, o vir tui nominis, Theodore. Diac. Et quis adeo infelix, ut narrationibus de virtute locum non præbeat ? Dic igitur, quæso, et quocumque rationabili sermone animum meum a sæcularibus cogitationibus abducito. Episc. Est igitur alter Hierax, profano quidem nominatus nomine; spiritalibus autem

[1] Psal. LXXXVII, 11.

moribus exornatus. Qui primum quidem extra totam Ægyptum et Thebaïdem in montem Porphyritem solus secesserat, et quidem sine ullo hominis afflatu, quatuor annos perseveravit : solis contentus virtutibus ad solatium. Postea in solitudine Nitriæ viginti quinque annos egit cum supradictis Patribus. Huic dæmones instantes, ut ipse nobis narravit, longævam vitam promittentes, a proposita spe ipsum dimovere studebant, transformantes se in Angelos lucis, dicentes : Quinquaginta annos adhuc victurus es : quomodo in eremo perdurabis? Ille autem sapienter per fidem respondit, dicens : contristatis me, brevius propositi mei tempus dicentes ; ducentorum enim annorum apparatum mihi in eremo intruxeram. Quod ut audierunt, ululantes discesserunt ; et hunc ipsum, quem dæmones non commoverant, diuturnum ei vitæ tempus promittentes, ut virum in desidiam pertraherent ; Theophilus Papa Principis edicto migrare jussit : et ad talem redegit necessitatem, ut ad Comitatum iret : qui nunc post mortem Ammonii, rursum desertissimam solitudinem repetiit ; aratri Evangelici veritus parabolam. Alius rursus Presbyter Isaac nomine[1], discipulus Macarii, qui fuit discipulus Antonii, solitudinis amantissimus ; quinquaginta annos agens ; Scripturam omnem memoriter tenens ; cerastas serpentes in manibus sine periculo portans ; ex matris utero virgo ; cum septennis solitudinem incolere cœpisset, post quadraginta annos, cum prædictis, a Theophilo Papa, veluti cribro, excussus est. Alter Isaac Presbyter, et ipse discipulus ac successor Cronii Presbyteri, discipuli ejusdem Antonii, Scripturarum et ipse peritus quam qui maxime ; hospitalis si quis alius : adeo ut præ summa humanitate hospitium in eremo construxerit, ad refrigerium ægrorum Monachorum, et peregrinorum,

[1] Luc. IX, 62.

ad invisendos beatos Patres illuc advenientium. Dicitur autem ab omni ira alienus. Trigesimum annum cum egisset in secessu, una cum his vexatus est. Ex his autem Isaac, prior, centum et quinquaginta sub se Monachos habebat: cujus discipulos, septem aut octo Episcopos constituit Theophilus, dum Theophilus, hoc est, Dei amans, esset. Alter autem ducentos et decem: cujus etiam discipuli plurimi Episcopis annumerati sunt. Hi sunt, quos nudiustertius memoravimus Isidori Presbyteri causa a Theophilo Papa ejectos ex eremo. Hi sunt, quos Sacerdotes et Diaconi despexerunt; et quos in virorum confusionem virilis mulier suscepit, atque in Episcoporum condemnationem mulier Diaconissa hospitio excepit; cujus laus in Ecclesiis multarum rerum causa celebratur: Samaritanum illum, quicumque tandem ille sit, imitata, qui a latronibus vulneratum, semivivum, in descensu Jericho inveniens, proprio illum imposuit jumento, et ad stabulum usque tulit; atque humanitatis oleum cum astringente vino permiscens, vulneribus medicinam fecit. Et hæc quidem de istis dicta sint. Quantam autem et pecuniarum et prædiorum copiam pauperibus distribuerit, non meum est dicere, sed eorum qui beneficium acceperunt. Exul quippe cum essem, ei oneri non fui. De ea vero audi quid præclarius. Parentibus orbata, viro conjuncta cum esset, ita Deo volente, rerum omnium præscio, et humanos eventus prævidente, vix viginti menses carnis voluptati, quæ omnibus imperat, servivit: cum maritus ejus naturæ debitum cito persolvisset. Dicitur autem nunc etiam et virgo esse. Quæ enim potuit Apostolicæ legi servire: « Volo adolescentiores viduas nubere, matres familias esse[1]; » ea quidem non sustinuit; tamen cum genere et opibus, atque cognitione plurium scientiarum, necnon

[1] 1 Timoth. v, 11.

ingenio liberali, et forma, atque ætatis flore exornata esset, secundi conjugii laqueos, capreæ instar, audacter transiliens. « Justo enim lex posita non est; sed jugum de» trectantibus, profanis, et iis qui libidine expleri non » possunt[1]. » Contigit autem per quamdam satanæ invidiam, ut ejus præmatura viduitas delatione ad Theodosii Imperatoris aures perveniret, qui eam Elpidio cuidam, cognato suo, Hispano, in matrimonium dare cupiebat. Hic cum multum orasset, nec quidquam ab ea impetrasset, dolore affectus est, significante illa : Si me voluisset Rex meus cum viro vivere, virum non abstulisset. Quoniam autem me conjugalis vitæ minime idoneam cognovit, nec posse viro placere, et illum e corporis vinculis liberavit, et me a gravissimo jugo, atque a viri servitute eripuit, suave suum castimoniæ jugum menti meæ imponens. Post hoc responsum jubet Theodosius Præfecto urbis, ut ejus bona servarentur, usquedum triginta ætatis annos explesset. Qui statim post Imperatoris mandatum, eousque eam vexavit, incitatus ab Elpidio, ut ne facultatem quidem haberet cum insignibus Episcopis colloquendi, neque ad Ecclesiam accedendi : ut præ angustiis animi in conjugii voluntatem decideret. Illa vero ob hæc lætior, et gratias Deo agens, talia Imperatori renuntiavit : Imperatori debitam, et congruam Episcopo, virtutem in me humilem exhibuisti, Domine; mandans grave onus meum custodiri, cujus curam habebam, ut administraretur. Majus autem feceris, si illud pauperibus et Ecclesiis distribui jusseris. Ego enim jamdudum vanam gloriam ex ejusmodi distributione deprecata sum, ne negligerem animæ divitias, rebus terrenis implicita. Itaque postmodum reversus a bello adversus Maximum, jussit eam bonorum suorum potestatem habere, audita virtutis ejus

[1] 1 Tim. 1, 9.

magnitudine. Diac. Merito ergo eam honorabat Joannes, quæ hanc vitæ regulam servabat. Episc. Abstinet autem ab animatis, et rarius balneo utitur. Si autem propter infirmitatem utitur, nam sæpius stomacho laborat; cum tunica in aquam descendit; se quoque ipsam, ut aiunt, reverita. Diac. Dicitur etiam ipsa multum curasse beatum Joannem. Episc. Ecquid dignum ejus virtute in eum præstitit? nisi quod non permisit quotidiano eum cibo distrahi : quod quidem minimum non est Christi operariis, interdiu noctuque de rebus Christi sollicitis. Similiter Paulus, salutans Persidem, quæ ipsi forsitan non dissimile ministerium præbuit : « Salutate, inquit, dilec»tam Persidem, quæ multum laboravit in Domino [1]. »Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, et non quæ »Christi [2]. » Scio et beatum Nectarium plus eam coluisse, ita ut in Ecclesiasticis rebus ei obtemperaret : sanctos quoque Amphilochium et Optimum, et Gregorium, ac Petrum, fratrem Basilii, atque Epiphanium Cypri Episcopum. Quid attinet dicere, quibus agrorum possessiones et pecunias dederit? Moriente autem Constantinopoli Optimo, ejus etiam oculos manibus suis clausit. Præterea miserabiles quoque illos non mediocriter refrigeravit in omnibus; Antiochum, Acacium, et Severianum; atque, ut uno verbo ex parte complectar, omnes peregrinantes Clericos; et Monachorum ac virginum infinitam multitudinem. Joannes tamen, utpote missus qui exemplo esset, ut ita dicam, venturis Episcopis, quomodo vivere debeant, decreverat secundum Paulum, suis stipendiis prædicare pœnitentiam : nihil Ecclesiasticarum rerum attingens, quotidianum duntaxat cibum sumebat, talem semper curam fugiens. Aiunt autem verecundia affici visum, dum sensibili vesceretur cibo. Quemadmodum enim in pomis, cum

[1] Rom. xvi, 12. — [2] Philip. xi, 21.

ea ad summam pervenerint maturitatem, in ramo permanere non sustinent, domini manum poscentia : sic et in sanctis, cum supra modum cœlestium rerum pulchritudine capti sunt, ante definitum vitæ exitum frui promissa beatitudine festinant : sic et in herilibus parvulis. Illi enim sæpe crustula expectantes, appositos cibos non tangunt, appetitumque cohibent, ut expectata dulcedine saturentur. Agnoscent autem hos sermones, qui iisdem vestigiis vitæ spiritalis insistunt. « Verbum enim sapiens » si audierit scius, laudabit illud, et ad se adjiciet[1]. » DIAC. Consolatus es me, venerande Pater, qui mihi accurate narraveris, et eadem, quæ fama vulgaverat, gratia quadam condieris. Hoc autem dico, nihil oneri Ecclesiæ futurum fuisse victum Episcopi, si ab Ecclesia eum accepisset beatus Joannes, juxta eum qui dicit : « Dignus enim est operarius cibo suo[2]. » Et rursus : « Quis pascit gregem, » et de lacte gregis non manducat[3] ? Quis autem plantat vi» neam, et de fructu ejus non edit[4] ? » Nonne hæc, et multa alia Scripturæ sunt ? EPISC. Congrue quidem et sapienter locutus es, o Theodore. Dictis autem verbis adde et sequentia. Cum enim sacra lex tribuat facultatem, ut qui sacra faciunt, quæ de sacrario sunt, edant, majorum bonorum avidus Paulus quid addit ? « Non usus sum hac potestate[5], » in corporalibus, ut Evangelii particeps fiam in spiritalibus, ne offendiculum essem infirmis, juxta eum qui dicit : « Si enim » quis viderit te, qui habes scientiam[6], » in infirmitate « jacentem, nonne conscientia ejus qui sit infirmus, ædi» ficabitur » ad imitandum infirma ? Si enim res in nobis sisterent, nullusque post nos ad populi curam successurus foret, dicere liceret peccanti : Vivamus, ut placet, et sæcularibus rebus indulgeamus. Quoniam autem qui post nos futuri sunt, nobis ut magistris utentur,

[1] Ephes. xxi, 15.— [2] Matth. x, 10.— [3] 1 Tim. v, 18.— [4] 1 Cor. ix, 7. — [5] Ibid. 12. — [6] Id. viii, 10.

legem nostram et consuetudinem sibi proponentes : non nobis ipsis tantum vivere necesse est, sed ei qui pro nobis mortuus est, et resurrexit, atque populi infirmitatem roborantes exemplo nostro ad temperantiorem et frugaliorem vitam adducere, nos ipsos corripientes, juxta eum qui dicit : « Quis est homo qui timet Dominum? legem statuet ei in via, quam elegit[1]. » Nam temerariis quidem et miserabilibus imprudenter peccantibus legem ponit Dominus, quasi servitutis spiritum amantibus, juxta Psalmistam Davidem : « Legem dabit Dominus delinquentibus in via[2] : » puniet autem transgressores. Verum justus mensuras servilis legis supergressus, quia diligit Dominum, ad hæreditatem adoptionis festinans, sibi ipsi legislator est : qualis erat Job, qui faciebat simul et dicebat : « Pepigi fœdus cum oculis meis, et non cogitabo de virgine[3]. » Quodnam autem erat illud fœdus, eos, qui inordinati essent, ad castimoniam abducere? Similiter dicit David : « Juravi, et statui custodire judicia justitiæ tuæ[4]; » cum anceps et dubium mentis propositum juramento astrinxisset. Quorum Patrum imitator Joannes, ut legitimus filius, non autem spurius, putrescentem variis cupiditatibus hominum gregem sanare desiderans, ad arctius vitæ genus, sui judex et legislator fuit, constanti proposito se roborans, a conviviis et conventibus facetorum, ridiculorum, scurrarum, recedens, mentis suæ oculum spiritali armatura muniens, ne per epulas, et intempestivos sermones ingressum nacta vecordia, castimoniam deleret, juxta eum qui dicit : « Corrumpunt bonos mores colloquia prava[5]. » Ideo insidiis appetitus est : gravis enim ipsis erat, qui luceret, ut lucerna lippientibus oculis. Talis erat misericors Jeremias, qui Principum et

[1] Psal. XXIV, 12. — [2] Id. XXV, 5. — [3] Job. XXXI, 1. — [4] Psal. CXVIII, 106. — [5] I Cor. XV, 33.

Sacerdotum incredulitatem lacrymis deplorat, et addit: «Quis dabit capiti meo aquam, atque oculis meis fontem »lacrymarum? et plorabo die ac nocte populum meum[1].» Rursus: «Quis dabit mihi in solitudine diversorium ultimum? et derelinquam populum meum, et recedam ab »eis; quia omnes adulteri sunt.» Cœtum prævaricatorum, conventum nominans falsorum Prophetarum ac Sacerdotum. Sicut alibi Deum alloquitur, non quod ille ignoret, sed sicut nos eum imitari debeamus: «Domine, si sedi in »concilio ludentium, sed verebar a facie tua: solus se»debam, quoniam amaritudine repletus sum.[2]» Consona eis etiam David loquitur: «Non sedi cum concilio vanita»tis, et cum iniqua gerentibus non introibo[3].» Quod explicans, addit: «Odi Ecclesiam malignantium, et cum »impiis non sedebo: lavabo inter innocentes manus »meas,» hoc est, activas facultates. «Et circumdabo altare »tuum, Domine.» Qui autem minus altaris curam habent, et ei terga vertunt, non proposito, sed vita sua, non solum illotis manibus et sanguinolentis, munerum donatione, ac perceptione, atque falsis accusationibus, sed lutulentis pedibus calcitrantes, illud conculcant. De quibus Ezechiel Propheta præsignificans ait: «Introduxit me ad vestibulum »atrii, et vidi, et ecce foramen unum in pariete. Et dixit »ad me: Perfode, fili hominis. Et fodi, ac vidi: et ecce »ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere, et vide abo»minationes pessimas, quas faciunt hic. Et ingressus sum: »et ecce omnis similitudo reptilis et jumenti, et idola vana »abominationes. Et dixit mihi: Vidisti, fili hominis, quæ »seniores domus Israël faciunt in tenebris, in cubiculo[4],» mentem innuens. «Ideo dixerunt: Non videt nos Dominus: »dereliquit Dominus terram. Et dixit ad me: Adhuc vi»debis abominationes majores, quas isti faciunt. Et intro-

[1] Jerem. IX, 1. — [2] Id. XV. 17. — [3] Psal. XXV, 5. — [4] Ezech. VIII, 7.

»duxit me in alium locum, atque ostendit mihi. Et ecce »ibi mulieres sedebant, plangentes Thambos.» Et rursus: «Introduxit me in domum Domini interiorem: et ecce ibi »viginti quatuor seniores, et facies eorum, et dorsa eo- »rum contra altare. Et dixit ad me: Numquid leve est hoc »quod facit domus Israël?» Coacti fuimus hujus Prophetæ capituli meminisse, propter impudentiores, qui se esse aliquid putant, et se ipsos dementant, ac Ecclesiasticam pacem perturbant: eo quod terga vertunt mensæ Domini, «quibus judicium non cessat, et perditio eorum non dor- »mitat[1].» Qui terrena sapiunt, de quibus Judas, frater Jacobi, ait: «Hi sunt, qui in epulis vestris maculæ[2], con- »vivantes sine timore, semetipsos pascentes: nubes sine »aqua, quæ a ventis circumferuntur: fluctus feri maris, »despumantes suas confusiones: sidera errantia, quibus »caligo tenebrarum servata est in æternum.» Cum autem «nubes sine aqua» vocavit, malam eorum significavit grandinem, vineæ adversariam: cum «errantia sidera,» insidias navis designavit. Quæ quidem navis et vinea, Ecclesia est. Quænam autem illa sunt, quæ talia ex necessitate subsequentur? Audi rursus eumdem Prophetam Ezechielem narrantem: «Et ostendit mihi, et ecce viri veniebant »de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem, et »uniuscujusque securis in manu ejus. Vir quoque unus in »medio eorum vestitus talari, et zona saphiri in renibus »ejus. Et ingressi sunt, et steterunt juxta altare æreum: »et gloria Domini Israël ascendit de Cherubim, quæ erat »in ipsis ad atrium domus. Et vocavit virum qui indutus »erat talari, qui habebat in lumbis suis zonam. Et dixit »Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem Jerusa- »lem, et da signum super frontes virorum, gementium »et dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt

[1] 1 Petr. XI, 3. — [2] Jud. 1, 12.

» in medio eorum. Et illis dixit; » sex illis scilicet, qui habebant secures : « Audiente me, ite in civitatem, sequen» tes eum. » Videlicet eum, qui signa posuit super frontes. « Et percutite, et ne parcite oculis vestris, neque miserea» mini. Senem, adolescentulum, virginem, parvulos, et » mulieres interficite usque ad internecionem. Ad omnes » autem super quos est signum, ne accedite, et a sanctis » meis incipite. Cœperunt ergo a viris senioribus, qui erant » in domo Domini[1]. » Si quis autem putet hæc de Judæis tantum prædici, is Servatoris adventum videtur ignorare. Non enim ante captivitatem sacerdotio functus est Ezechiel. Adhuc enim puer admodum cum Tribu Levi in captivitatem abductus est; per Dei dispensationem, trigesimo anno visione futurorum dignus habitus est, Sacerdos in ipsa captivitate, ut ipse narrat : « Et factum est in trigesimo anno, in mense quarto, quinta mensis : et ego eram in » medio captivitatis super fluvium Chobar[2]. » Et rursus, paulo post : « Factus est sermo Domini ad Ezechielem, » filium Buzi, Sacerdotem in terra Chaldæorum, ad flu» men Chobar. » Si quis autem hinc in angustias redactus, dixerit nobis : Cum præcesserit Servator, qui et Crucis signum in fronte dedit, quare advenisse creditus non est Servator, qui, Vespasiano Romanis imperante, delevit quadragesimo post anno Synagogam, quæ iniqua patraverat? Suscipimus quidem ista sentientem, ipsum autem ut Novi Testamenti filium, oramus, ut fidem habeant Paulo talium magistro, qui de omnibus ejusmodi libris dicit : « Hac » autem in figura contingebant illis : scripta vero sunt ad » correptionem nostram, in quos fines sæculorum devene» runt[3]. » Hæc autem dico, nequaquam apprecans, ut gladius ferreus veniat super inimicos Dei, absit. Neque enim de gladio ferreo loquitur Propheta, sed de alia qua-

[1] Ezech. IX, 2. — [2] Id. I, 1. — [3] I Cor. X, 11.

dam punitrice virtute, de qua Ezechiel dicit : «Terra super » quam gladium inducam : (inducam» vero, id est, « per» mittam) et ceperit populus terræ virum unum, et ponent » sibi speculatorem, et viderit speculator gladium venien» tem, et tuba sonuerit, et signum dederit populo, atque audierit, qui audit, et non caverit. Veniens autem gladius » apprehenderit aliquem, sanguinem ejus ab eo requiram, » quia non audivit vocem tubæ. » Et rursus : « Si autem » speculator viderit venientem gladium, et tuba non ceci» nerit, neque populo significaverit : veniens autem gladius » apprehenderit aliquem, sanguinem ejus de manu specu» latoris requiram, quia cum videret gladium, tuba non » cecinit[1]. » Ejusmodi periculum, nequaquam dormiens infidelitatis somno, neque voluptatis pigritia piger beatus Joannes, ante oculos habens, altius tuba clamabat, non obscurum edens sonum, sed apertam plane scientiam dans diabolici gladii, fugere omnes hortabatur. Quicumque autem conscientiam puram, veluti signum in animæ fronte, habuerunt, per gratiam Dei, cum vobis Romanis fidelibus servati sunt. Qui vero rursus inquinatam, populos ac Sacerdotes in mutuum certamen accenderunt, ut publicis malis sua obumbrarent. Diac. Mire quidem dixisti. Constat autem fieri non posse, ut homo in hac terrena vita irreprehensibilis prorsus inveniatur, dicente pluribus in locis Scriptura : «Quis gloriabitur mundum se habere » cor? aut quis fiduciam habebit, purum se sese a pec» cato[2]? » Verum non novit uti tempore beatus Joannes : res enim constitutas temere movere non oportet. Episc. Videris mihi, bone Theodore, nimium astutus esse. Cum enim initio miserationem, ut decuit, nobis exhibueris cum quadam compunctione, inde paulatim dicax irrisor inveniris esse : neque qui putabantur inimici, tam acriter illum

[1] Ezech. xxxiii, 2. — [2] Prov. xx, 9.

vituperarunt. Diac. Quid indignaris, Pater, qui veritatis amans audis? quod dixerim non observasse tempus beatum Joannem, cum Scriptura dicat: «In locis potentum ne » subsistas[1]. » Et rursus: «Redimentes tempus[2], » præsertim in iis qui monita, utilitatemque non admittunt. Episc. Beati estis, qui sic Scripturas interpretamini. Id enim apud Ecclesiastem, «In locis potentum ne steteris, » adversus indignos et incapaces Sacerdotii dictum est, ne illud rapiant. Potentes enim, virtutis magistros dicit: primum quidem Apostolos, qui erant potentes, virtutis spiritum induti: deinde eorum imitatores. Et illud, «Redimere tem» pus, » perinde est, ac, ne hypocritæ simus, cum furibus currentes, et cum adulteris partem ponentes: sed ut tempore suo tempus peccati virtute redimamus, non illud peccato vendentes. Qui autem hoc modo paulatim tempus redimit, totam redimit vitam suam, ut omissis sæculi voluptatibus cœlestia dona nanciscatur. Quomodo et Martyres fecerunt, qui hanc corpoream vitam exponentes, incorruptibilitatem consecuti sunt, revera ipsi tempus redimentes. Si vero ista non sic intelliguntur, Moses certe, et Elias, et Michæas, et Daniel, et Joannes Baptista, et Esaïas, et Petrus, atque Paulus, ne plures commemorem, tempus suum ignorasse invenientur. Quoniam ille fuga salutem sibi quærit ob reprehensionem alicujus, dum gentilis cujusdam oves in monte pasceret. Alius præ torpore, dolore oppressus, in somnum decidit: neque parietis, aut saxi inveniens umbram, sed sub juniperi virgulto, quod et ipsum exile erat, se collocat[3]. Alius serra secabatur. Alius pro pietate in foveam leonum demittebatur. Alius in carcere, hoc est, in specu quodam vinctus servabatur, panem tribulationis, et aquam angustiæ sumere condemnatus; ut longo tempore contabescens, vitam vi

[1] Prov. xxi, 6. — [2] Ephes. v, 16, et Coloss. ix, 5. — [3] 3 Reg. xix, 4.

abrumperet, propter suam adversus Regem quemdam loquendi libertatem. Quid autem mihi dices de Joanne, qui inter natos mulierum parem non habet? An minime norat tempore uti, quoniam propter apertam et minime adumbratam adulterii Herodis increpationem, capite minutus est; curans, ut medicus, Herodem insanabili morbo affectum, aut urens, aut secans? Qua ratione et Joannes miserans, et amans, increpabat infirmos. Si autem Joannes Baptista tempus non norat, quomodo sæculorum opificem et factorem agnovit? dicens : «Ecce Agnus Dei, qui »tollit peccata mundi[1].» Quomodo Paulus et Petrus, columnæ Ecclesiæ, tempus ignorabant, qui etiam post mortem volentibus, atque pulsantibus aperiunt, et claudunt pœnitentiæ tempora? Quoniam maxime hic, cruci affixus est, pedibus obversis, viam in cœlum significans; ille, capite truncatur ob suam in Christo loquendi libertatem, ne a vero excideret capite. Ne igitur admiseris eos, qui cum quadam increpatione Sanctorum loquendi libertatem culpant. Gentilium enim, et judicio suo sapientum ista consuetudo est, qui amore hujus vitæ, etiam Martyrum constantiam irrident. Neque enim vel gladium obtusum, vel otiosam esse loquendi libertatem oportet. Et quemadmodum ab ungento fragrantia separari non potest, sic neque a loquendi libertate benevolentia. Ac siquidem coram famulis, aut amicis, aut suis, reprehensio fieret, coram quibus erubescere molestum est : forte accusandus esset, qui libere redargueret, quippe qui tempus et locum ignoraret. Si autem in Ecclesia, velut in macello, proborum encomia fiunt, et increpationes negligentium : quid exasperamur adversus increpationes, quæ sine nomine, et utiliter fiunt. Alentes crimina, nec obtemperantes ei, qui dixit : «Omne quod in macello venit, manducate, nihil

[1] Joan. I, 36.

» discernentes[1]. » Quod nisi ita sit; Sancti iterum invenientur civitates quasdam aut regiones scandalizasse ob increpationes, alias vero laudibus suis subvertisse. Primus sanctus Job Phœnicem quamdam regionem objurgans, quasi Satanam hostem suum in se attrahentem, sic dicit: « Partem autem ei dant gentes Phœnicum[2]. » Deinde Moyses, et Prophetæ, Ægyptum criminantur, fornacem ferream appellantes, et tenebras, atque Palæstinam laudibus extollunt, terramque promissionis vocant: cum Ægyptus inveniatur probo quidem terra promissionis, ignavo autem Palæstina, non solum fornax ferrea, sed et tenebræ exteriores, infidelitatis causa. Quoniam non loca vituperio, aut laude digna sunt, sed hominum studia. Quid autem necesse mihi est sermonem in longum extendere, et non a brevibus incipere? Numquid Paulus « mendaces Cretenses[3] » appellans, et Galatas « insensatos[4], » et « Corinthios « inflatos[5], » atque alios aliter, his solis vitia condonavit, quasi ipsis solis reprehensionem adhibens, nonne et omnibus? aut contra cum Romanos « fideles[6] » vocat, et Ephesios « mystas[7], » quibus et sublimius scribit, et « fratrum » amantes[8] » Thessalonicenses, his solis laudes ascripsit? Minime sane. Sed ut Spiritus sancti plenus, et vituperia et laudes apposuit, ut qui se laude dignum agnoverit, majori animi alacritate roboretur; alius vero vituperia legens, submonitus doleat, et probri causam abjiciat. Non igitur soli Galatæ « insensati, » nec Cretenses « mendaces, » nec Corinthii « superbi. » Ubique enim hæc omnia sunt, cum una sit natura, quæ et peccat, et recte agit, et sive hoc, sive illud in se sit, voluntate sua. Hoc igitur modo in Ecclesia libere loquebatur Joannes. Imo potius esurientibus partiebatur virtutis cibum, peccatum manifestis

[1] 1 Cor. x, 25. — [2] Job. xii, 26. — [3] Tit. i, 12. — [4] Galat. iii, 1. — [5] 1 Cor. v, 2. — [6] Rom. i, 6. — [7] Ephes. i. — [8] Thess. v, 14.

reprehensionibus exterminans, et obtemperans Paulo dicenti : «Peccantem coram omnibus argue, ut et ceteri » timorem habeant[1]. » Porro si qui superbiæ, aut vesaniæ morbo laborantes, velint etiam voluptates suas eum laudibus efferre : hanc consuetudinem non habent Dei servi. Qui enim indignantur ob vituperatam avaritiam, et fornicationem, aut aliam quamvis fœdam libidinem, nihil aliud re ipsa dicunt, quam hujusmodi perniciosum virus debere admittere. DIAC. Maximam, Pater, habeo gratiam huic ad nos humanissimo adventui tuo. Fuit enim nobis utilis et salutaris, atque vitæ monimentum. Cum autem post prolixas laudes Theodorus quievisset, ex astantibus aliquis erupit in hanc vocem : Quomodo igitur, inquit, tantis exornatus dotibus, superbus erat? EPISC. An ipse præsens superbum eum deprehendisti, an alius tibi narravit? Ille respondit : Non novi virum, ait; sed audivi a quodam coriario, qui narrabat raro ipsum sui copiam facere, nisi in Ecclesia; et moleste ferre diu colloqui cum volentibus. Hoc vero specimen est superbiæ et fastus, fugere congressus volentium. EPISC. Et cujusnam alius erat Joannis sapientiam vituperare, quam coriarii, qui fœtorem officinæ suæ, veluti familiarem amplectitur? Si autem fugere turbas, superbiæ indicium est; erit et Joannes Baptista superbus, secundum sermonem tuum, qui in eremum secedebat : erit et Servator. Scriptum enim est, quod « videns » turbas Jesus, ascendit in montem; et cum sedisset, ac» cesserunt ad eum discipuli ejus[2], » non autem turbæ. Et rursus : «Videns turbas, secessit seorsum[3]. » Quem pro viribus imitans optimus Joannes, et ipse turbis se subducebat, eisque maxime delectabatur, qui veraciter aliquid discere vellent. DIAC. Bene quidem Scripturæ exemplis persuades. Quid autem ad hoc dices, quod contumeliosus

[1] I Tim. v, 20. — [2] Malach. v, 1. — [3] Matth. VIII, 18.

fuisse dicitur, nec solum multitudinem fugisse, sed vel unum, aut duos? Episc. Bene quidem : etiam unus inutilis et agyrta, turba est; qualis erat is, qui dixit Christo : «Magister, sequar te, quocumque ieris[1].» Nonne fugiens turbas Servator, dixit : «Vulpes foveas habent, » et reliqua. Probare autem mihi non potes, Joannem, ex quo baptizatus est, aut jurasse, aut quemquam adjurasse, aut maledixisse, aut imprecatum esse, aut facetias sustinuisse? Diac. Ego quidem neque horum quidquam dico, sed contumelias fecisse. Ep. O optime, quomodo, qui nihil horum patravit, contumeliam faciebat, linguæ suæ minime parcens? Est enim in re parva, ut in magna, par peccatum. Diac. Quid ergo est, quæso, quod loquuntur homines? et quando loqui desinent? Ep. De singulis igitur audi, et nugas hujusmodi noli amplius sequi. Nullam enim unquam veniam impetrabis. Homines, qui recte non vivunt, recta opinari non possunt; semper temere effutientes, et in id insumentes tempus; et maxime nunc, cum nullus contra quidquam hiscere audet. Nam et de Servatore, qui Deus erat, et supra hominem, et Prophetam quemvis ejus, vivebat, atque loquebatur, ac faciebat, absurda loquebantur, porcorum instar et muscarum hæc de eo coacervantes. Illud enim ea tempora requirebant. Alii enim dicebant : «Decipit mundum[2].» Alii vero : «In Beelzebul »principe dæmoniorum ejicit dæmonia[3].» Alii : «Ecce »homo vorax et vini potor[4].» Alii : «Samaritanus est, et »dæmonium habet[5].» Et quid me attinet illorum ineptias colligere, ac recensere? adeo ut ipse Servator, ista sciens, dicat Apostolis : «Quem me dicunt homines esse filium »hominis[6]?» Cui respondent discipuli, meliores de eo opiniones referentes : «Alii quidem Eliam; alii vero

[1] Matth. VIII, 19 et 20. — [2] Joan. VII, 12. — [3] Luc. XI, 15. — [4] Matth. XI, 19. — [5] Joan. VIII, 48. — [6] Ibid.

» Jeremiam; alii Joannem Baptistam dicunt[1] : » improbissimorum scilicet sermones supprimentes : quos rursus interrogat, eos ab hominibus segregans. Non enim amplius erant mente et cogitatione homines, sed filii Dei[2]. (« Dedit » enim nobis Verbum, « potestatem filios Dei fieri ») « Vos autem » quem me esse dicitis? » Respondent non omnes, sed solus Petrus, mentes omnium interpretans : « Tu es Christus, Filius » Dei vivi[3]. » Cujus responsi rectitudinem probans servator pronuntiavit, dicens : « Tu es Petrus, et super hanc petram » (hoc est, confessionem hanc) « ædificabo Ecclesiam meam, » et portæ inferni non prævalebunt adversus eam[4]. » Ad hanc igitur regulam etiamnum invenies, non in Joanne solum, sed in omnibus et vituperia et laudes. Et sicut per id temporis male loquebantur de Christo, atque Apostolis, Ephesii clamantes : « Hi sunt, qui subverterunt orbem ter» rarum[5]. » Nunc autem cessarunt male loqui, glorificatis ipsis. Sic reperies post hanc generationem, Joannem, ut martyrem, honoratum iri, mortuis iis, qui ejus laudibus adversati sunt : et quicumque suilli, aut canini sunt, dicent, « Decipit mundum, » et cætera. Quicumque autem discipuli, vere et scienter ipsum perquirunt, dicentes : « Tu es Christus, Filius Dei vivi[6]. » Si autem sub Servatore Christo inter tot millia hominum, duodecim initio inventi sunt, qui Christum scienter agnoverint, cum plerique omnes etiamnum delirent; quid de Joanne anxie disquirimus, homine, qui ad Christi salivam non accessit? Quid autem dico, ad salivam? ne ad fimbriam quidem. Omnes enim gentes, ut ait Isaïas « tanquam stilla situlæ, et ut sa» liva reputabuntur[7]. » Quo autem modo dixisti contumeliam eum fecisse, ejusmodi est. Primo quidem, nunquam consueverat cuivis obvio facetus et urbanus esse, multo minus

[1] Matth. xvi, 14. — [2] Joan. i, 12. — [3] Matth. xvi, 16. — [4] Ibid. 18. — [5] Act. xvii, 6. — [6] Matth. xvi, 16. — [7] Isaï. xl, 15.

contumeliam facere. Si vero quosdam e germanis discipulis suis, aut Clericis, aut Episcopis, vidisset, propter alicujus rei abstinentiam, aut propter rectum corporeæ alicujus virtutis opus, superbire; ipsos objurgans; contrariis nominibus appellabat: veluti, aquæ potorem, ebriosum; et nihil possidentem, plus habendi cupidum; et misericordem, furem nominans. Hæc enim gratiosa est institutionis forma erga veros discipulos, per ea quæ non insunt, ea quæ insunt, approbare. Cæterum hoc certum est, temperantem adolescentem pluris æstimabat, quam intemperantem senem; et senem discendi cupidum, quam adolescentem indoctum; et idiotam nihil possidentem, quam doctum pecuniæ avidum, atque sæcularem virtute præditum, quam Monachum, inertem ac otiosum. Quæ forte contumelias vocant, qui honores sectantur: et quidem, cum Scriptura contumelias aliquatenus habeat, Joanne quidem dicente iis, qui ad se accedebant, ut docerentur: «Genimina viperarum, quis vobis ostendit fugere a ventura »ira[1]?» Et Paulo rursus in Actis Apostolorum dicente Pontifici: «Percutiet te Deus, paries dealbate.[2]» Et dicente alicubi Servatore Judæis: «Generatio prava et adultera »signum quærit[3].» Et alibi cunctis Apostolis: «O stulti et »tardi corde[4].» Et alibi Petrum Satanam nominante: «Vade post me, Satana, quoniam scandalum mihi es[5]:» cum nulla gravis causa esset, ob quam hæ contumeliæ fierent. Itaque cum silentio discendi desiderium amplectamur, qui non possumus spiritales dijudicare. Neque enim odio habentes, contumelias faciunt, neque inflati solitudinem sectantur, omnia utilia ex charitate facientes. Hujus igitur rei gratia, etiam ii qui in sacris Scripturis probi, et studiosi, nobis relati sunt, indoctorum congres-

[1] Luc. III, 7. — [2] Act. XXIII, 3. — [3] Matth. XII, 39. — [4] Luc. XXIV, 25. — [5] Matth. XVI, 23.

sumfugisse, et declinasse inveniuntur, ne lapsute mporis ob eam consuetudinem, aut aliquid virtutis deperderent, aut quidpiam eorum improbitatis in se attraherent. Sarra prior precatur virum suum Abrahamum, ut filium ancillæ adhuc adolescentulum, communi lare arceret. Indignum enim putabat, qui cum filio suo Isaaco luderet, ne forte mutuis oblectamentis in ejus mores ac studia attraheretur. Jacob vero et ipse fuga salutem quærit, in Mesopotamiam peregrinationem suscipiens. Et Lot ab Angelis suadetur demigrare ab impiis Sodomitis. Sed et Moyses, ut prius dixi, magnus qui fuit, et filius filiæ Pharaonis dici recusavit; monetur, ut secedat a tyranno, ejusque satellitibus; et excitatur, ut sibi consentientes secum abducat, et de exitu cogitet. Imo etiam Prophetæ improborum multitudinem evitantes, in desertis locis sæpius vixerunt, de quibus Apostolus ait : « In soli» tudinibus errantes, in montibus, et speluncis, atque in » cavernis terræ[1] ; » ob impiorum scilicet commixtionem. Alioquin scientes, quam facile possit consuetudo fallere, et simul conversantes in eadem pertrahere. Neque id modo : verum quia ipse per se congressus vituperabilis est, atque exitiosus, præterea autem et turpis. Non enim a natura habet, id quod non oblectat, sustinere, imo ne vel modicum illi immorari : nam simile simili semper charum est, ut dicitur : « Omne animal simile diligit[2] ; » dissimili autem inimicum est, atque alienum. Quis enim unquam inducet columbam, quæ grana legit, aut turturem, pasci cum milvis, aut corvis carnivoris; aut herbivorum anserem, et gruem, cum vulturibus ossium voracibus congregari? Quæ enim societas luci ad tenebras, aut virtuti ad vitium, et probis ad improbos? Diac. Quomodo igitur Apostolus dicit? « Factus sum omnibus

[1] Hebr. XI, 38. — [2] Eccle. XIII, 15.

» omnia; Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucriface» rem; infirmis, tanquam infirmus, ut lucrifacerem infir» mos; iis qui sine lege erant, tanquam si sine lege essem, » ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant[1]. » EPISC. Istud testimonium, o virorum optime, nihil ad ea quæ dicta sunt, confert. Non enim Paulus dixit, factus sum negligentibus negligens, aut garrulis garrulus, avaris avarus, aut quid hujusmodi : sed, factus sum, tanquam hoc, vel illud, non hoc. Illud enim, tanquam hoc, non idem est, ac hoc. Tale autem est, quod ab Apostolo fit, aut dicitur : cujus condescensus, etsi non magnum emolumentum in se habebat, nullum saltem inferebat detrimentum. « Factus » enim sum Judæis, tanquam Judæus, ut Judæos lucrifa» cerem. » Etenim cum ex Judæis esset, circumcisus erat. Quomodo igitur dicit, « Tanquam Judæus, » et, non Judæus? Una enim Sabbatum celebrans, et una jejunans sæpius inveniebatur, non tamen violans præcepta Servatoris : ut consuetudine cum eis, et comitatu ad perfectiorem cognitionem eos attraheret. Sicut medici faciunt, qui ægris semper non adsunt, nec eodem quo ipsi morbo laborant, neque iisdem appetitionibus agitantur. Hoc enim vitæ institutum magistro convenit, tempus cum multitudine non terere, sed quiete et sollicite perquirere variam morum atque ingeniorum differentiam, sicut periti medici faciunt. Nam illi sæpe libris immorantes, morborum causas prædicunt, et remedia tradunt, tantum cum ægris versantes, quantum sufficit ad inveniendam causam morbi, et ad remedium adhibendum, nec cum ipsis ludentes, nec prandentes. Hæc enim medicæ virtutis professio non est, cum ægris convivari, aut ludere, sed eos ad sanitatem reducere. Desine igitur, quæso : et de his ne amplius disquire, cum virtus nunquam vincatur oris ef-

[1] 1 Cor. XI, 21.

frenis hominum vituperiis: sed potius mihi crede, et auribus tuis ostiarium præstitue, ut ne omnem sermonem admittant, atque intra penetrale suscipiant, qui mentem tuam perturbet. Et mihi permitte, ea quæ huic narrationi desunt, adimplere. Festino enim iter meum perficere. Tunc Theodorus inquit: Ubinam sunt Episcopi, qui cum nostris missi sunt, Eulysius, Palladius, Cyriacus et Demetrius? Obscure quippe audivimus in exilium missos esse. Episc. Si priora illa, quæ a nobis audiisti de beato Joanne, clara et manifesta tibi sunt, nihil habentia mendacii: atque si eorum meministi, narrabo etiam ea, de quibus me interrogas. Diac. Ita abunde persuasus sum, tanquam si præsens locis ipsis affuissem. Sufficiens autem meæ persuasionis indicium tibi sit, attentio ad ea quæ dicta sunt, quorum adhuc auribus insonantem memoriam habens, forte scripto ea mandabo in membrana, optimo atramento descripta, ad memoriam hominum ætatis nostræ, atque utilitatem eorum qui Episcopatum desiderant; ut sint secundum beatum Joannem, et eos hujus temporis, qui pro veritate martyrum viam æmulati sunt, aut desinant onus supra vires suas portare, laïcam et periculi expertem vitam amplectentes. Præstat enim apud peritos gubernatores, dato naulo vectores salvos evadere, quam gubernatoris locum sumentes, navem cum mercibus naufragio perdere. His igitur de beato Joanne expositis, quomodo severiorem vitam exercuerit, et quomodo in Ecclesiis refulserit, sive Antiochensi, sive Constantinopolitana, et quomodo promotus fuerit, aut quot insidias passus fuerit, atque omnes inter ea acerbitates, quæ ab improbis moleste elaboratæ sunt, cum dixeris, et quæ Porphyrium spectant, et Eunuchum Ephesi Episcopum; enuntia, precor, nobis reliqua. Et quinam in carcere mortui sint; quinam in exilium acti, eorum qui cum Joanne communi

cabant? Justum enim est, etiam horum memoriam facere, ad excitandam alacritatem viventium. Si enim in his sæcularibus rebus, famuli, qui pro dominis in carcerem conjiciuntur, aut verberantur, aut torquentur, benevolentiam libertatemque ab ipsis consequuntur, quanto magis qui propter Christum suppliciis afficiuntur, digni sunt honore ecclesiastico, atque benevolentia? de quibus Apostolus ait : « Vinctis quasi simul vincti[1], » atque iis qui vexabantur, quasi vexationis socii, utpote et ipsi in corpore constituti. « Pretiosa enim est in conspectu Domini » mors sanctorum ejus[2]. » Episc. Optime dixisti. Audi igitur. Episcopi quidem, ut initio fama vulgavit, in mare demersi sunt: ut autem se habet veritas, in exilium longinquum pulsi sunt, in barbaras regiones, ibique etiamnunc a servis publicis custodiuntur. Nam cum venisset quidam Diaconus, qui simul cum eis iter fecerat, retulit, Cyriacum quidem Emesenum, Palmyræ in Persarum castello esse, octoginta milliaribus ultra Emesam: Eulysium similiter, Episcopum Bostræ, ulterius itinere trium dierum in castello Abraum, Misphas dicto, Saracenis adjacente: Palladium Episcopum, in vicinia Blemmyum, aut Æthiopum, custodiri, in oppido, Syene dicto: Demetrium interius, in Oasi, Mazicibus proxima; sunt enim aliæ Oases. Scrapionem autem post innumeras absque ulla probatione calumnias, summa cum judicum crudelitate cæsum, ad excussionem usque dentium, ut fama est, in patriam suam relegarunt. Hilarius, vir sanctus, et senex, in intimum Pontum pulsus est, plagis concisus, non a judice, sed a clero: qui decem et octo abhinc annis panem non gustavit, olera sola, et frumentum coctum edens. Antonius in speluncis Palæstinæ se ipsum conclusit. Timotheus Maroneæ, et Joannes, Lydiæ Episcopi, in Macedonia esse

[1] Hebr. x, 34. — [2] Psal. cxv, 15.

dicuntur. Rhodon, Episcopus Asiæ, Mitylenem profectus est. Gregorius, Lydiæ Episcopus, in Phrygia esse dicitur. Brisso autem, frater Palladii, Ecclesia sua ultro derelicta, in agello suo degit, terram propriis manibus fodiens. Lampetius vero, ut aiunt, in oppido Lydiæ a quodam Eleuthero adjutus, lectionibus vacat. Eugenius in patria est. Elpidius, magnus ille Laodiceæ Syriæ Episcopus, et Pappus, per totum triennium de scala domus suæ non descenderunt precationibus vacantes. Heraclidas Ephesius, quadriennium jam Nicomediæ in carcere inclusus est. Reliqui autem Episcopi de communione Joannis, omni spe abjecta, alii quidem communicarunt Attico, et in alias Thraciæ Ecclesias translati sunt; alii vero delitescunt. Anatolium aiunt esse in Galliis. Porro Presbyterorum alii in Arabiam, et Palæstinam amandati sunt. Tigrius in Mesopotamiam relegatus est. Philippus in Ponto exul mortuus est. Theophilus in Paphlagonia degit. Joannes, Æthrii filius, Cæsareæ construxit monasterium. Stephanum in Arabiam relegatum, e custodum manibus abstractum, Isauri in Taurum dimiserunt. Sallustium in Creta esse dicunt. Audivi Philippum Monachum, et Presbyterum Scholarum, in Campania ægrotare. Sophronius Diaconus in Thebaïdis carcere detinetur. Paulus Diaconus, œconomi adjutor, dicitur in Africa versari. Alius Paulus, Diaconus Anastasiæ, Hierosolymis vivit. Helladius, Presbyter Palatii, in agello suo Bithyniæ vitam agit. Plures autem Constantinopoli delitescunt: alii in patrias suas abierunt. Silvanus, sanctus Episcopus, Troade piscatur, et piscatu vivit. Stephanus Monachus, qui Romanorum Epistolas detulit, ob id ipsum verberatus, decem menses Constantinopoli in carcere vitam egit. Cum autem ei communio proposita esset, et non acquievisset, lateribus et pectore ungularum violentia laceratis, cujus rei ipse ocu-

latus testis fui; Christi providentia in secunda fortasse certamina servatus, post decimum curationis suæ mensem, Pelusium relegatus est. Provincialis quidam miles, ex Scholis Palatinis, accusatus tanquam Joannis fautor, post varii generis plagas, et atrocissimas abrasiones, Petras exul missus est. Elpidii vero Presbyteri famulus, quinquaginta, ut aiunt, aureis conductus, ut sanctum Joannem dolo interficeret : cum deprehensus esset tres gladios habere, septem ex iis qui ipsum apprehenderant, singillatim percussit. Quorum quatuor continuo sepulti sunt; alii autem tres, post diuturnam curationem, salvi evaserunt, absoluto homicida. Beatus Eutropius, purus a mulieribus, cantor, verberibus cæsus, et lateribus ac fronte usque adeo laceratus, ut et supercilia quoque evulsa sint, facibus postremo ad latera, post ossa nudata, utrinque admotis, et oleo plenis, in ipso equuleo animam exhalavit, mediaque nocte sepultus est a Clericis, qui hoc patrarant; cum Deus morti ejus testimonium præbuisset, visione psallentium, ob Servatoris passionis conformitatem. Retulit autem Diaconus, qui ab Episcopis rediit; a Præfecti militibus, qui eos deduxerunt, usque adeo, jussu aliquorum vexatos, ut mori optarent, et vivere recusarent. Nam pecunias, quas in sumptus itineris sibi sumpserant, penitus abreptas inter se partiti sunt, et in macra jumenta eos injicientes, bidui iter uno die faciebant : multa nocte in diversoria introducentes, et summo mane ante lucem reducentes, ita ut ne miseras quidem escas stomachus retinere posset. Turpibus præterea et inhonestis verbis eos impetere non parcebant. Palladio etiam famulum abstulerunt, vim ipsi inferentes, tabellas deponeret. Demetrium autem unus e deductoribus usque adeo vexavit, ut multa nocte Bizyam pervenerit; qui statim gravissimis doloribus toto corpore cruciatus, vivendi finem fecit : ita ut cuncti Deum

venerantes, agnoscerent eam esse pœnam injuriarum: cum prædixisset ei Palladius, ut redux quidam commilito narravit : Aliud iter non incedes, sed miserabiliter morieris. Ecclesiis namque viros sanctos omnino appropinquare non sinebant; divertentes aut in stabula, ubi scortorum erat multitudo; aut in Samaritanorum, vel Judæorum Synagogas, præcipue Tarsi : ita ut illic in angustias redacti, etiam aliud quid cogitarent, quod erat minime præmeditatum. Unus autem ex Episcopis dixit : Quid ob diversoria tristamur? Num enim in nobis est, ubi diversemur, ut propria voluntate indecore agentes, pænas demus? An ignoratis hæc omnia jam contigisse, ac futura esse, cum Deus in his omnibus glorificetur? Quam multæ ex illis meretricibus quæ Dei oblivionem ceperant, aut ab initio eum ne norant quidem, nobis visis ita vexatis, in timorem Dei et cogitationem venerunt, fortasse in melius conversæ, aut saltem non prolapsæ in pejus? Non parum est rationali animæ, quæ a perturbationibus vexatur, vel modicum respirare, quod est castimoniæ fomentum : adeo ut dixerit, qui hæc sustinuit, sacrorum interpres Paulus : «Christi »bonus odor sumus in his qui salvi fiunt[1], et in his qui »pereunt, eo quod spectaculum facti sumus Angelis, et »hominibus[2]. » Eo autem usque crudelitatis proruperunt locorum illorum Episcopi de communione Theophili, per totum Orientem, sicut retulit Monachus qui inde rediit, ut plerique eorum non modo debitam humanitatem nostris non exhibuerint, verum datis muneribus Prætorianos milites induxerint, ut eos ocius e civitatibus expellerent. Sunt autem qui hæc præcipue fecere, Tarsi et Antiochiæ Episcopi, atque Eulogius Cæsareæ Palæstinæ; ante omnes autem, Episcopus Ancyræ, et Ammonius Pelusii, partim donis, partim minis, deductores milites adversus eos ma-

[1] 2 Cor. II, 15. — [2] 1 Cor. IV.

gis exasperantes, ut ne laïcis quidem eos excipere volentibus id permitterent : sicut in Catholicis scribit ad Caïum beatus Joannes adversus quemdam Episcopum, hospitalitatem Caii laudans, eumque orans, ne improbos Episcopos imitetur. Sic autem verba se habent : Caio cha» rissimo, quem ego diligo in veritate[1]. Charissime, de » omnibus orationem facio prospere te ingredi, et va» lere, sicut prospere agit anima tua. Gavisus sum valde » venientibus quibusdam, et narrantibus mihi, quod in » veritate ambulas, et in quibus sanctos refecisti, majus » his non habeo gaudium[2]. » Et addit : « Scripsi Ecclesiæ : » sed is qui amat primatum genere in eis, Diotrephes non » recipit nos, verbis malignis garriens, et quasi non ei » ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, et eos qui » suscipere volunt, prohibet, et de Ecclesia ejicit. » Deinde rursus admonet : « Charissime, noli imitari malum. Qui » enim bene facit, ex Deo est : qui male facit, non vidit » Deum. » Hunc autem textum de veteri malitia integrum attulimus, ut hujus temporis Diotrephum ingenium exponeremus. Cæterum laudabat, et mirabatur secundæ Cappadociæ Episcopos, ut qui plurimis cum lacrymis condoluissent exulibus Episcopis : præsertim mitissimum Theodorum, Tyanorum Episcopum, et Bosporium Coloniæ, qui quadragesimum octavum in Episcopatu agebat annum : et Serapionem, Ostracinæ Episcopum, qui quadraginta quinque annos munus Episcopum, qui quadraginta quinque annos munus Episcopatus gerebat. Cum aliquandiu Theodorus præ stupore obmutuisset, dixit : Quid igitur ad hæc dicemus, Pater? « Num hora jam no» vissima est, et defectio[3], » secundum Paulum, « per ista » initium capit, ut demum reveletur filius perditionis, » adversarius ? » Nam malos prospere agere, et hæc patrare,

[1] 3 Joan. I, I. — [2] Ibid. 7. — [3] 2 Thess. II, 3.

et durare, et prævalere; et bonos premi, ac spoliari, illum appropinquare cum horrore me admonet. Episc. Proximus quidem est finis, sapientissime Theodore, juxta eum qui ait: «Filioli, novissima hora est[1].» Et juxta illud: «Exiit »paterfamilias circa undecimam horam conducere opera- »rios in vineam suam[2].» Hora autem duodecima ultima est. Si vero ante quadringentos annos dicta est ab Apostolo ultima; multo magis nunc propter hæc omnia. Deinde hæc ab initio contigerunt, Domino permittente, ad exercendos sanctos, cum eos expeteret Diabolus, sicut ait Servator: «Simon, Simon, expetivit vos Satanas, ut cri- »braret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non »deficiat fides tua[3].» Neque vero pro Petro rogavit Christus, sed pro omnibus, Christi fidem habentibus: nihil aliud significante cribro, quam orbem terrarum, voluptatum ac dolorum plenum, per quæ, veluti per foramina, terreni homines in orcum excidunt ab alente tritico, dum velut a foraminibus secernuntur. Aliis quidem diffluentibus veluti per foramen ingluviei, «quorum Deus venter »est[4].» Aliis autem per voluptatum illecebras, de quibus Propheta ait: «Spiritu fornicationis seducti sunt[5]. Neque »enim fornicatores, neque adulteri, neque molles, regnum »Dei possidebunt.» Aliis per avaritiam: scilicet quicumque idololatriæ conjugem sibi desponsarunt. Aliis per iram et furorem, qui ferales tenebras amaverunt, de quibus Joannes: «Qui odit fratrem suum, in tenebris est us- »que adhuc[6].» «Ira» enim, ut ait Proverbiorum auctor, «perdit etiam sapientes.» Aliis per incuriam et oblivionem, in memoriæ vigilantia non perdurantes, et illud precantes dicunt: «Dormitavit anima mea præ tædio[7].» Quos miserans Scriptura, ait: «Væ vobis qui perdidistis patien-

[1] 1 Joan. xi, 18. — [2] Matth. xx, 1. — [3] Luc. xx, 31. — [4] Philip. iii, 19. — [5] 1 Cor. vi, 10. — [6] 1 Joan. ii, 9. — [7] Psal. cxviii, 18.

»tiam; et quid facietis, cum visitabit Dominus?» Aliis per irrationabilem ostentationem, de quibus Psalmista prædicebat : « Quoniam dissipavit Deus ossa hominibus pla» centium[1]. » Aliis per arrogantiam et fastum, quod est superbia; quos veluti ordinis desertores Propheta insimulat : « Superbi inique agebant usquequaque, a lege autem tua » non declinavi[2]. » Unumquodque autem horum vitiorum plura alia subsequuntur : fastum invidia, avaritiam odium, illiberalitas, mendacium : furorem ira, vel excandescentia, contumeliæ, invidentiæ; fornicationem oblivio, securitas, pigritia, zeli boni defectus, inutilisque vigilia : vanam gloriam curiositas, perceptio donorum, pompa, simulationes, personarum acceptiones, fallaciæ : superbiam dementia, immisericordiæ, impia facta, mentis emotiones, atque alias aliæ, ne plures recensens, sermonem hunc onerem, cum abunde demonstratum sit, quod dictum est. Unicuique autem horum vitiorum contrariam virtutem Deus opposuit : verbi gratia, luxuriæ castitatem, gulositati temperantiam, avaritiæ justitiam, iræ lenitatem, tristitiæ gaudium, oblivioni memoriam, socordiæ patientiam, dementiæ prudentiam, ignaviæ fortitudinem, vanitati humilitatem, et aliis alias : his omnibus divinam Scripturam. Soli autem fastui virtutem contrariam non dedit, ob exuperantiam vitii, se ipsum illi reservans, sicut dixit : « Deus superbis resistit[3]. » Sicut etiam ipse Propheta precatur, dicens : « Leva manus tuas in superbias eorum in » finem[4]. » Et rursus : « Redde retributionem superbis[5]. » Et quemadmodum ex fructu arbor cognoscitur, ut ait Dominus : « Ex fructibus eorum cognoscetis eos[6]; » ita unusquisque hominum, sive sint sancti, sive dicantur. Sic autem ubique sunt improborum prosperitates im-

[1] Psal. LII, 6.— [2] Id. CXVIII, 102.— [3] Jacob. IV, 6.— [4] Psal. LXXXIII, 3. — [5] Id. XCIII, 2. — [6] Matth. VII, 16.

motæ, Deo erga ipsos patienter agente. Hoc enim ipsum decet, ita ut sancti idipsum ex persona eorum, qui vexantur, proclamarint ad consolationem omnium nostrum, qui nunc patimur. Primas patientiæ filius Job, quid post multa ait? Quid enim? « Numquid ex homine reprehen» sio mea[1]? » Inculpatum se esse significans. « Et quare » non irascar? qui aspicitis me, admiramini, ponentes » manum super maxillam. Si enim recordatus fuero, reli» giose vixi, et dolores obtinent carnem meam. Quare im» pii vivunt, et inveterarunt in divitiis? Semen eorum » secundum animam; filii autem eorum in oculis sunt. » Domus eorum abundant, timor autem nullibi. Flagel» lum Dei non est super illos. Bos eorum non immaturum » peperit : servata est ab æstu, in ventre habens non frus» trata est. Manent autem sicut oves perpetuæ. Infantes » eorum alludunt, tenentes psalterium, et citharam, et » lætantur in voce psalmi; consummarunt in bonis vitam » suam, et in requie inferni obdormierunt. Dicit autem » Domino : Recede a me, vias tuas scire nolo. » Huic consona, malorum tolerans et divinorum judiciorum præco David, ait, juxta illud : « Misericordiam et judicium » cantabo tibi, Domine : quam bonus Deus Israëli rectis » corde. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt » gressus mei[2]. » Cur? « Quia zelavi super iniquos, pacem » peccatorum videns[3]. » Et alibi rursus, opes eorum damnans, dicit : « Boves eorum crassæ, oves eorum fœtosæ, » abundantes in egressibus suis, promptuaria eorum plena, » eructantia ex hoc in illud. Filiæ eorum compositæ, cir» cum ornatæ, ut similitudo templi[4]. » Sed et malam eorum concordiam, et pacem admirans, addit : « Non est » clamor in plateis eorum, neque ruina maceriæ in domi» bus eorum. » Deinde, vituperans corruptam vulgi opinio-

[1] Job. XXI, 4. — [2] Psal. C, 1. — [3] Id. LXX, 2. — [4] Id. CLXIII, 13.

nem, ait : « Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. » Et addit : « Beatus populus, cujus Dominus Jacob adjutor ejus. » Et ne eo usque sistens testimonia, faciam, ut periclitetur imperfecta oratio, audi rursus Habacum cum quodam planctu super hujusmodi indignantem, ac dicentem : « Usquequo, Domine, clamabo, injuriam patiens, » et non exaudies[1] ? » Injurias enim proximi, suas appellavit. Et fratrum amans addit : « Vociferabor ad te, et non » salvabis. Quare ostendisti mihi labores, et dolores videre » in ærumnam ac impietatem ? Ex adverso mei factum est » judicium, et judex accipit. Idcirco dissipata est lex, et » non perducitur judicium in finem, quia impius prævalet ad» versus justum. » Eodem spiritu etiam, misericordissimus sanctorum, Jeremias, hæsitans præ aliis, clamat : « Justus es, Domine ; quoniam apud te defensionem instituam : ve» rumtamen judicia loquar ad te, Domine : quare via pecca» torum prosperatur ? abundant omnes, qui prævaricantur » prævaricationes. Plantasti eos, et radices egerunt[2], » (hoc est, licenter vivunt) « Et fecerunt fructum : » (non plane spiritus) « Propinquus es ori eorum, et longe a renibus » eorum. » His autem omnino paria, sapiens Propheta, Sophonias, homines ut maledicos culpans, qui Dei providentiam accusant, sanctosque miseros dicunt, ex persona Domini ait : « Ingravastis super me sermones vestros, » ait Dominus, et dixistis : In quo contra te locuti sumus ? » Dixistis : Vanus, qui servit Deo : Et quid amplius nobis ? » Quia custodivimus mandata ejus, et quia ambulavimus » supplices ante faciem Domini omnipotentis : et nunc nos » beatificamus alienos, et ædificantur omnes, qui faciunt in» justitias, et restiterunt Deo, et servati sunt. Hæc oblocuti » sunt qui timent Dominum, unusquisque ad proximum » suum[3]. » Quibus similia infert, pietatis præco, Paulus :

[1] Habac. I, 2, et seqq. — [2] Jerem. XII, 2. — [3] Malach. III, 13.

« Mali autem homines, et seductores proficient in pejus, » errantes, et in errorem mittentes[1]. » Deinde sanctorum vilitatem designans, ait : « Puto enim, quod Deus nos » Apostolos novissimos demonstravit, quasi morti destina» tos : quia spectaculum facti sumus mundo, et Angelis, » et hominibus. Nam usque in hanc horam et esurimus, » et sitimus, et nudi sumus, et fatigamur, operantes ma» nibus nostris[2]. » Corporeas ærumnas dinumerans : « Ma» ledicimur, et benedicimus : persecutionem patimur, et sustinemus : blasphemamur et obsecramus : tanquam pur» gamenta mundi facti sumus, omnium peripsema usque » adhuc. » Cum Deus bonus, et justus, secundum arcanas quasdam rationes, stadii instar, mundum explicarit, et nostri arbitrii nos fecerit, ut propria voluntate rem aggredientes, justas pœnas solvamus, sicut Lex ait : « Posui » ante faciem tuam vitam et mortem : elige quod vis[3]. » Cur autem, « Posuit? » Non est hujus temporis dicere, nisi quod posuit. Neque enim sapientiæ fuisset, nos inconvertibiles esse factos, nullis propositis præmiis et mente non recte agente. Inconvertibile enim soli Deo, sempiterno congruit. Diac. Præclare et sapienter occurristi, Pater, præsentium mentis oculos illuminans, qui in his semper offendunt ob Scripturarum imperitiam. Et quia diu gymnasium Ecclesia fuit, victores suos ostendens viros, ac mulieres, anteactis temporibus, Christi carnem non gratis comedisse. Contristat autem non vestra instabilitas, seu persecutio, atque Ecclesiarum subversio. Episc. Miror te, virorum honoratissime, Theodore, qui multiplicem utilitatem confessus, rursus contraria loqueris. Beatos enim nos prædicans, ut victores miserabiles dicis, ut expulsos : quoniam Ecclesiis privati sumus. Idem mihi pati videris, quod rustici, qui Olympia spec-

[1] 1 Tim. III, 13. — [2] 1 Cor. IV, 8.— [3] Eccle. XV, 17.

tant. Illi enim ore hiant, perlibenter videntes præmia; lacrymantur autem miserabiliter ad certantium plagas. Mihi autem præstat valles, et silvas, et maria pervagari cum veritate, quam multam gloriam præsentis felicitatis habentem, mendacio subjacere. Veritatem enim habens, habebo omnia: etenim ipsi serviunt omnia. Mendacium vero possidens, ne me ipsum quidem habebo, cum illius non sim. Cæterum veritatem habens, non simpliciter eam habere volo, ut dominam, aut servam, aut vicinam; sed ut sororem, et si fieri possit, ut conjugem, ipsius voluptate frui, et postea hæredem, tanquam propriam uxorem. Filia enim est sinceræ illius veritatis; cujus gener, vir probus. Qui enim hoc signaculum possidet, repubescit, nunquam senescit, nec marcescit, igne ardentiorem habens zelum, acutiorem gladio sermonem, leviorem aquila vitam. Impigre currit ad Scripturarum meditationem, velut ad matrem domus custodem: floret jugiter lætus; non capitur metu; gloriatur intrepidus; sacro furore tripudiat; neminem odit; miseratur eos qui sæculo abutuntur; beatos dicit, qui sibi vivunt contenti; tristatur spiritali tristitia ob Ecclesiasticorum socordiam. De quibus ait Apostolus: « Et Spiritum sanctum nolite contristare, in quo signati estis in diem redemptionis[1]. » Contristat autem spiritum, qui terga ei dat per negligentiam. Ecquid omnia percenseo? Moritur cum libertate loquendi, nemine contristato præter dæmones, et qui ipsis proximi sunt. Abundat illi tempus, non consumpsit dies in malefactis. Duplicavit datam pecuniam, bonorumque operum præmisit usuras, modico tempore longævos implevit annos. Testamentum bonorum non scribit. Vivens enim, et sentiens ea dispersit. Pulsavit mors corpusculi ostium, prius quam mortem viderit, quæ foris est, cla-

[1] Ephes. IV, 30.

mat, discedamus hinc; accinens: « Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est[1]. » Ac nisi propter Deum qui eam miserat, ipsi lites intenderet, exigens quod serius venit. Acquiescit demum liberatus ab ærumnoso corpore ut a vitioso hospitiolo ruinam minante. Aurem arrexit ad eum qui dixit: « Euge, serve bone et fidelis[2], » auditurus et reliqua. Sit autem tibi eorum quæ dicimus, certum indicium, verborum copia: « Ex abundantia enim cordis os loquitur[3]. » Porro qui cum mendacio vivit, vitam habet perturbatam. Aliquando quidem immodice gaudens, ob incrementum pecuniæ, aut parvæ gloriolæ, aut ob amorem meretriculæ, aut propter inimicorum suorum adversam fortunam: aliquando autem tristatur usque ad mortem, dum mutationes somniat, et incertos eventus, noctesque habet insomnes, ac male dormit? Quin et amicorum insidias ipse suspicatur, ne sibi quidem confidens; omnibus derogans fidem, ut mendacibus. Qui hujusmodi est, timidus est ut lepus; audax, ut porcus; fallax, ut chameleo; deceptor, ut perdix; immisericors, ut lupus; immansuetus, ut mus: sui ipsius inimicus; indesinenter invidens; se ipsum necessario crucians, non sentit. Cum autem malum contra alium cogitat, se ipsum prius pessime torquet. Pulsavit mors, omnia dat, ut modicum adhuc duret: cupidus vitæ, indultum sibi tempus frustra consumpsit: præterea denarium non duplicavit, neque salvum custodivit: jugiter tremit, ut folium, senescere nolens, et quæ delirantium senum sunt, patitur: mortem timet, ut Deum. Deus illi est visibilis mundus. Et quid ultra? pallescit, horret, anxius est: divinum judicium præveniens, se ipsum punit, conscientia illum atrociter torquente, et unumquodque peccatum in memoriam revocante graviora patitur, quam hi, quorum corpora verberibus concidun-

[1] Psal. cxix, 5. — [2] Matth. xxv, 21. — [3] Id. ii, 34.

tur. Serviliter se demittit ad temporales potestates, fœde blanditur mundo, pro uno domino infinitos habet heros, ut non serviat veritati; timeri cupit, cum ipse omnes timeat. Hæc autem tibi pro virili a nobis dicta sint. Si quis autem verius et elegantius dicens, imbecillitatem nostram emendaverit; hunc libenter accipiemus, ut correctorem, et fratrum amantem : atque Servatori gratias agemus propter omnia. Verum ipse mihi expone Occidentalis Synodi scopum, ac decretum, et obsigna verba mea, siquidem tibi placuerunt, ut utiliter dicta. Cum autem loqui desiisset, hæc ait Theodorus : Tibi quidem, qui hæc narrasti, det Deus misericordiam consequi in illa die; tum quia a talium communione abstinuisti, tum quia nobis hæc aperte disseruisti. Cæterum Dominus meminerit omnis sacrificii Joannis, qui ad mortem usque loquendi libertatem non abjecit. Scopus Ecclesiæ Romanæ iste est, non communicare unquam Orientalibus Episcopis, præsertim Theophilo, donec Dominus dederit locum universali Synodo, quæ putrefactis membris eorum, qui hæc patrarunt, medeatur. Etsi enim dormit beatus Joannes, vigilat tamen veritas, propter quam inquisitio erit. Eos autem, qui talia in Ecclesia perpetrarunt, libenter convenirem, in faciem dicens : Ubinam Sacerdotium? ubi sanctitas? ubi mansuetudo, et communio naturæ? ubi Servatoris mandata? Ubi illud : « Si offers munus tuum, et » recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adver» sum te : vade, prius reconciliare fratri tuo, et sic offer » munus tuum[1]. » Ubi illud : « Si quis te percusserit in » maxillam dextram, obverte illi et alteram[2]. » Ubi Scripturarum meditatio? « Ecce quam bonum et quam jucun» dum, habitare fratres in unum[3]! » Ubi illud : « Fratres » in necessitatibus utiles sint[4]. » Cur illud : « Frater, qui

[1] Matth. v, 23. — [2] Ibid. 39. — [3] Psal. cxxxii, 1. — [4] Prov. xvii, 17.

» a fratre adjuvatur, ut civitas munita[1], » pervertistis, et sic fecistis? Frater, qui a fratre vexatur, aut spoliatur, ut civitas miserabilis, et sine muris. Quid tandem igitur veluti rem malam persequi aggressi estis? O ter, et non semel infelices! Quia tandem ratione adversus illum, tanquam adversus inimicum cædem intentare non refugistis? Quomodo venit in mentem vestram sic adversus vos invicem efferari? Unde tantam mutationem ostendistis, ut a mansueto ad immite et immansuetum transiretis? Admiror, et hanc conversionem admirans, obstupesco; intuens omnia ob id nimis commota : cur tanta audacia elati, mamillas præbentem, et pueros vos nutrientem, Dei Ecclesiam, ut fœcundam vulvam, contumeliis affecistis, et concidistis? ut impleretur in vobis Propheticum illud : « Pro quibus persecuti sunt in gladio fratrem suum, et » vulvam labefactarunt in terra[2]. » Cum hac vulva congressus, divinus et salutaris sermo, vos atque illum seminavit, et plantavit in bonis innumeris ac utilibus rebus. Nam cum deberetis vobis invicem opem ferre, ad ea quæ decebat; quid causæ est, cur quiescere, et pacate degere saltem in posterum non censuistis? Ad usum igitur, et mutuum auxilium conditi, quid eam neglexistis gratiam, non modo non sublevantes fratris laborem, sed et repellentes atque a propria cognatione abscindentes? cum Propheta clamet ad vos : « Nonne Pater unus omnium » nostrum? Nonne Deus unus condidit nos[3]? » Sed dicetis mihi : Peccavit in legem. Qualem? Quam vos conculcastis, eam per nequitiam dissipantes. Ubi ergo naturæ lex? corrigere cum lenitate. Quid, quæso, lege hostium abutentes, persequimini, dum consulitis, et agitis quæ contraria sunt, et inimicitiis digna. Quanto melius fuerat, ut simul habitantes, atque in unum victitantes, communia

[1] Prov. XIX, 18. — [2] Amos. I, 11. — [3] Malach. XI, 10.

et bona consilia invicem communicaretis, ad gloriam et gratiam Patris vestri? Filiorum enim virtus, et gratiarum concentus, valde jucundus est parentibus, qui nihil aliud a liberis suis expetunt quam illud. Hoc etiam probe nosti, quod amicitiæ et benevolentiæ vinculum nihil aliud sit, quam eniti, et omnia facere, quæ placeant patri, ortus, educationis, atque conservationis auctori. Quem, ut delirum, contemnentes, bella in Ecclesia accendistis, juxta Prophetam, qui dicit : « Insaniam in domo Domini » fixerunt[1], » cum excitare, atque hortari mutuo deberetis. Deinde præter mentem et sententiam patris bella implacabilia inter vos gerentes. Addo quod et Deum, et omnes qui ad eum accedunt, ipsius quidem filios, vestros vero fratres vehementer obstupefacit, ac movet, nec tacere permittit : neque enim filiorum utilitatis negligens est, et sollicitudinis expers. Vestram igitur dementiam ægre ferens, atque eorum oppressionem, qui injuriam patiuntur. Ideo impune vos evadere justum non putat, sicut cœpit. Neque enim ipsi decorum, neque vobis tutum est : et morbus vester tolerabilis non est, nec curæ cujuslibet. Plagis enim et innumeris etiam castigatos vicibus deteriores factos esse vos videt. Multum enim insensibile, et inflexibile in vobis redundat, fratres, germanos, et contubernales, præterea et confœderatos, atque ejusdem mensæ ac lecti participes, et unius ejusdemque cognationis, adeo in odium turpissimum pervertistis, ut eos etiam a finibus propriis, et communi lare expuleritis, et procul ejeceritis, sine civitate, ac domo : denique exules, quantum in vobis fuit. Et hæc moliti, non ad aliquod tempus exilium terminantes, sed in quantum potuistis, in infinitum etiam, per crudelitatem ac nimiam mentis vestræ emotionem. Quod in his, et in beato

1 Osee. IX, 8.

Joanne fecistis, intestinum odium reaccendentes, ac veluti acutum gladium ad hunc usque diem adversus eum linguam immitentes, iram amplectimini pro utili doctrina, contumeliam in Ecclesia ad audientium inquinamentum effundentes. Et hæc quidem illis dicta sint, quibus Dominus in misericordia et lenitate retribuit secundum opera. Tibi vero, beate Joannes, quibus ex verbis immarcescibilem tibi coronam conficiam, contextamque imponam, post exitum e vitæ hujus stadio te laudibus efferre non timens? Evasisti enim procellam. An Mosaïcorum illorum flosculorum coronam texam, quos dedit ille, qui benedixit actuosum Joseph, et contemplativum Levi Sacerdotem? In te enim utrumque video. « In » benedictione Domini terra tua, et a montibus cœli, et » rore, et abyssso fontium subjacente, et tempore ger- » minum, solis conversionum, et congressuum mensium, a » vertice montium principii, et a vertice collium æternorum » erunt super caput Joseph[1], » (et si quis similis Joseph) et super verticem fratrum quibus præfuit, « Glorificatus » primogenitus inter fratres. Tauri pulchritudo, ejus cor- » nua : unicornis, cornua illius : in ipsis ventilabit gentes » simul usque ad terminos terræ. » Et Levi dixit : Et si quis eum imitatus est : « Date Levi manifestos ejus, et veritatem » ejus viro sancto, quem tentaverunt in tentatione, male- » dixerunt ei ad aquam contradictionis. Qui dixit patri, et » matri : Non vidi te; et fratres suos non agnovit, custodi- » vit eloquia tua, et pactum tuum servavit, manifestavit » justificationes tuas Jacob, et legem tuam Israëli. Ponet » semper thymiama in festivitate tua super altare tuum. » Benedic, Domine, fortitudini ejus, et opera manuum ejus » suscipe. Percute supercilium inimicorum insurgentium » in eum; et qui oderunt eum, non consurgant[2]. » Ego

[1] Deut. XXXIII, 13. — [2] Ibid. 8.

autem et illud addiderim : Qui diligunt eum, Jesu Christe, non confundantur : tuum enim imperium in sæcula. Amen.

Episc. Et hoc tuæ intelligentiæ documentum, sensuum scrutator Theodore, proferre de thesauro mentis tuæ, ut ait Servator, « Nova, et vetera. » Vetera quidem, humanæ sapientiæ documenta ; nova vero, sancti Spiritus eloquia. Ex quibus thesauris utrique parti quod congruebat, tribuisti. Tuæ quidem prudentiæ est eloqui quæ peccatoribus conveniebant, et de Mosaïca benedictione Joanni debitam coronam texere : qui sacerdotio sine affectu functus, vere ignoravit patrem, et matrem, et consanguineum genus, ob exuperantiam justitiæ ; sed solos noverat, verbi divini amatores, et operarios. Porro qui nostro tempore videntur Episcopi, luteum quidem genus in quæstus, et militias, et dignitates invexerunt, prævaricati legem, quæ dicit : « Non » dabunt Sacerdotes filios suos in principes et obambulones » Regi[1]. » Spiritales autem viros insidiis, ærumnis, custodiis, atque exiliis consumunt, meramque bibunt ignorantiam, ex his putantes se virtutis amicos dehonestare, de quibus prædixit Servator : « Venient dies, in quibus pu» tabunt, qui occiderint vos, obsequium se præstare Deo[2]. » Neque videlicet de gentilibus dixit, quia dixisset, diis : qui plures, et non unum significant. Quod autem unum, et solum nominavit, ostendit eos, qui nunc Ecclesiæ prætextu nos deprædantur. Perversos namque mores suos, invidiamque occultantes, ejus curam se habere verbo simulant, quam factis labefactarunt. Sed etsi hoc simulabunt, rerum exitus ipsos redarguet, obsecutos esse ei, qui gloriatus est. « Non movebor a generatione in genera» tionem sine malo[3]. » Nondum enim speciem novæ hæreseos invenerat, iniquitatis inventor, et pessimæ concupiscentiæ excultor serpens, cum præpositos Ecclesiarum ad

[1] Levit. xviii, 21. — [2] Joan. xvi, 2. — [3] Psal. ix, 6.

mutuas cædes efferavit, ambitione cathedræ et primæ sedis, per quæ scissuram fecerunt. Si enim Spiritus Dei concordia esset inter Episcopos, et ut auctor criminis, aut indignus sacerdotio, aut, ut Theophilus ait, superbiæ obnoxius, arceri debuisset Joannes : poterat omnipotens Dei sapientia jure, a sacerdotio illum arcere, aut modum invenire per quem sine tumultu et sine fletibus ejiceretur, scilicet aut morte, aut paralysi, aut amissione vocis, ut novimus aliquibus ex adversariis accidisse, et aliquos adhuc in eo esse, ut hæc patiantur. Ex quo autem tot et tanta Servatore indigna facta subsecuta sunt, ipse quidem non depositus est, sed in exilium actus est. Evidens est diaboli esse opus, cujus regnum Joannis prædicatione destruebatur. Novi quidem sex Episcopos merito a Joanne depositos, ut sacerdotalis dignitatis emptores, de quibus superius dixi. Quis lacrymatus est? Cujus e naribus stillavit sanguis? Quæ aranei tela conscissa est? Quis domo sua pulsus est? Quis vel obolo mulctatus est? Quis vero Asiæ circulator, aut opifex, aut agricola, aut sutor, aut plebeius, gratanter non audiit? quod acciderat pro vindicandis sacris legibus? Accinens : « Quam magnificata » sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti[1]. » Ubi enim Deus operatur, omnia fiunt in sapientia : ubi vero bonorum osor dæmon, similiter omnia in insipientia. Porro insipientiam res absurdæ sequuntur, invidiæ, cædes, jurgium, æmulatio, furores, rixæ, discordiæ, fragores, imperitorum conspiratio, magistratuum fervor, cruces, laterum abrasiones, tædæ, rivi sanguinum, intolerabiles mulctæ, publicationes bonorum, solutiones divinarum sanctionum, contemptus legum, pudoris et frugalitatis contemptus, orbis terrarum scissura, paratæ terra marique insidiæ navales, equestres, pedestresque machinæ ad im-

[1] Psal. CXI, 6.

pedimentum eorum qui veritatis causa exulant. Quomodo igitur audent dicere : Dei dispensatione Joannes ejectus est. Dicant autem mihi, qui ista personant : Nonne poterat omnipotens Dei sapientia invisibili, ut dixi, virtute, Joannem, si indignus fuisset, amovere ; aut suadere adversariis sine interventu et viribus principum moderate rem ferre ? Si enim idem Deus est, qui Moysi cooperatus est ad libertatem Israël, et obedientiam, Pharaone palam clamante : « Non novi Deum, et Israël non dimittam[1]. » Quomodo igitur auxilio terrenorum principum indiguit in causa Joannis ? quasi senuerit, aut debilis factus sit, aut non potuerit. Deinde qui quorumdam adulteria, infandas libidines, atque aliorum præstigias publicaverit, non potuerit adhuc Joannem coarguere ? Aut contra. Qui hujus linguam fecit angina tumescere, ita ut scripto veritatem profiteri coactus fuerit, et alium permiserit incidere in gradus, qui ipsi fuerunt mortiferi, aut alium erumpentibus undique vermibus mutum in lecto maceraverit annum fere integrum, aut alteri injecerit horrenda terricula cum familiari podagra, aut qui crura secuit cujus voluit, aut qui fœda morte cito eum rapuit, quem sciunt omnes : hic in Joanne, sacrilego, ut dicitis, aliquid horum patrare non valuit : sed hoc et illo indiguit, ut Joannem cum ignominia expelleret, multo plus ex eo gloriæ ipsi concilians. Errant igitur, vim verbi ejus nescientes. Sacrilegus enim ille proprie est, non qui aurum, aut argentum, aut vestes sericas, tinearum cibum, pauperibus elargitur : sed qui pecunia, aut assentatione, aut epulis doctrinam Servatoris, et præcepta vendit. Deinde qui sacrum virum vita et eloquentia ornatum divexat, per quem Servator, veluti per craterem, et vas pretiosum, verbi amatoribus adjumenta salutis propinabat. Illi igitur sacrilegi dicantur, qui

[1] Exod. v, 2.

Apostolicam Ecclesiam deprædati sunt, talibus eam pastoribus spoliantes, et ordinationes pecunia vendentes, ad quos jamjam perveniet divina justitia, ad emendationem ipsorum improbitatis. Si enim qui legem Moysis adulterabant per nimiam negligentiam, e templo a Servatore ejecti sunt cum flagello, et quidem e funiculis, quia intus columbas vendebant, quid illi nunc passuri sunt, qui cauponantur Novi Testamenti Sacerdotium? nisi ut a pastorum principe virga ferrea conterantur? Ut ait Apostolus : « Qui violat legem Moysis, absque misericordia sub » duobus aut tribus testibus moritur[1]. » Quanto, putatis, acerbiore dignus censebitur pœna, qui Dei Filium conculcavit, et sanguinem testamenti pollutum existimavit, in quo sanctificatus est, et spiritum gratiæ contumelia affecit? Scimus enim, qui dicit : « Mihi vindicta, ego retribuam, » dicit Dominus[2]. » Horrendum est incidere in manus Dei » viventis[3]. » Deus autem qui hunc pium et sanctum Pastorem, et justitiæ luminare glorificavit, det ipse nobis partem et hæreditatem cum illo invenire in tremendo justi judicii sui die. Cui competit gloria, honor, majestas, et magnificentia, Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Hebr. x, 28. — [2] Rom. xii, 19. — [3] Hebr. x, 31.

FINIS TOMI NONAGESIMI QUARTI.

INDEX

TOMI NONAGESIMI QUARTI.

EXPLICIT INDEX.